68
7 C
14

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu
IV. 7. 2

32.2 20

5-7.8-15-

Mancano le carte 291—295 contenenti l'Oratione di Heliogabalo ad meretrices.

IN HOC VOLVMINE HAEC CONTINENTVR.

IOANNIS Baptiſtæ Egnatij Veneti de Cæſaribus libri III à Dictatore Cæſare ad Conſtantinum Palæologum, hinc à Carolo Magno ad Maximilianum Cæſarem.

Eiuſdem in Spartiani, Lampridijq; uitas, & reliquorum annotationes.

Neruæ & Traiani atq; Adriani principum uitæ ex Dione, Georgio Merula interprete.

Aelius Spartianus
Iulius Capitolinus
Lampridius — Ab eodem Egnatio
Flauius Vopiſcus
Trebellius Pollio
Vulcatius Gallicanus

Addita in calce Heliogabali principis ad meretrices elegantiſſima oratio non ante impreſſa.

BIBLIOTECA ROMA EMANUELE

AL DVS

IOANNES BAPTISTA EGNATIVS VENETVS PRAESTANTISSIMO IVRISCONSVLTO ET SENATORI REGIO IACOBO MINVTIO SAL.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMAN. II

[...]i principibus, illuſtrioribuſq; uiris ingenij ſui monimenta nuncupant Minuti clariſſime, alij id agũt, ut aut ueteri, ſummæq; in eos obſeruantiæ ſeſe id tribuiſſe dicant: alij ut eorum præſidio tuti, inuidiam minus grauem ac noxiam ſentiant. alij, ut fructum alieni de ſe iudicij ea indicatura percipiant. Nec deſunt, qui poſteritatis laude rapti, ac immortalitatis ſpe quadam inflammati, ea ſibi nomina deligant nuncupatione: quæ diutiſſime & uiuere, & florere poſſe ſibi perſuaſerint. Id quod à pictoribus, artificibuſq; pleriſq; obſeruatum animaduertas: qui deorum, principumq; effingendis imaginibus eo libentius ſtudeant: quo minus obnoxia illa exiſtiment aut hominum, aut temporis iniuriæ fore. Sunt etiam qui hoc ueluti ſacro literarum munere promereri gratiam, beneuolentiamq; eorum cupiant. ſiquidem haud inter poſtremas laudes referri debet: ſiquis principibus perplaceat uiris. Sed & multi facile ſeſe, operamq; ſuam his oſtentant: quorum & authoritate ornari, & opibus augeri ſe ſperent. Ego uti ex prioribus quaſdam fortaſſe ſequar: ſic certe duas, quarum altera publica,

HS 2

communiſq; tibi cum gente gallica, altera planè tua ac propria ſit: ſecutum in primis eſſe me nō negem. Et communis quidem illa: quod cum ſingulari ac diuina potius Grolierij beneficentia Mediolani agens alterum ab hinc annum ornatus, auctuſq; ſim: non poſſum iam ex illo tibi, tuiſq; omnibus etiam atq; etiam non perpetuo uelle debere. illius enī conſuetudine & opera, facile quanta gentis ueſtræ morum ſimplicitas, quæ publica, domeſticaq; diſciplina, quæ in omnes charitas, quanta in deum pietas ueſtra foret: & perſpectum mihi planè ac cognitum. Quid enim uobis ipſis magis rectū, apertumq; eſſe poteſt? Quid minus īſidioſum ac fallax? arctoæ (inquiunt) gentes hoc omnes habent. Ego uero cum fallaciſſimas ex his multas legam, non cælo: ſed naturæ planè hoc ueſtræ, optimæq; diſciplinæ id tribuā. Iam quid animorum, uoluntatumq; ueſtrarū fraternam in omnibus conſenſionem prædicem? quam non conuiuiorum frequentia tantum, ſed officiorum communicatione ac ſumma charitatis mutuæ teſtificatione tuemini? hæc uero uobis adeò natura inſita, uſu parta, conſuetudine aucta fuiſſe uidentur: ut tot mihi germani fratres, non de facie ſolum, ſed de morū in primis ſimilitudine atq; æqualitate uideamini. Quare nō īmerito admirati Pœnorū legati ēt in hoſte. Ro. ſ. Po. id plurimū eſſe dicuntur: ꝙ cōuiuio accepti à pluribus ciuitatis principibus eodē ubiq; cœnaſſent argento, teſtati nullos hoīum benignius. Ro. Po. uiuere. Nā q̄d de ueſtra in

regẽ obſeruantia, in deũ pietate dicam? Quæ enim unquam gens aut externos principes non admiſit, aut admiſſos non interdum expulit? ſæpe etiam ꝑ ſummum ſcelus non occidit? Francis id proprium ac peculiare, nullos unquam externos pati, ſuos autem uſqueadeo amare ac colere, ut pro eius dignitate ac maieſtate tuenda non opes tantum, ſed uitam ipſam profundere poſſint. illa uero, quæ deo ac religioni debetur, tanta talisq; eſt, ut ſileri melius putem: cum ueſtigia haud ſane leuiter impreſſa tot et tanta extent: ut nulla unquã delere illam obliuio, nulla obſcurare temporum iniquitas ualeat. Cæterum excellens quædã ac eximia in te uirtus, ſecundusq; ac conſtans hominum de te rumor, & Ioannis in primis Franciſci Aſulani adoleſcentis cum ſummæ ſpei, tum uero laudũ tuarum ſtudioſiſſimi prædicatio effecit, ut & ego te pridem literis conſulendum duxerim: et nunc Cæſares tibi meos, reliquamq; ad hoſce non uulgarem (niſi fallor) induſtriam cupidiſſime nuncupem. Quorum lectio tanto tibi gratior ac iucundior eſſe debebit: quanto is, qui ea tibi inſcripſit, te plus amat ac colit, quàm multos alios. huc accedit, quod ſingularem eruditionem tuam, ac multiplicem literarum cognitionem magnificit: qđ Minutiæ familiæ nobilitatem (quippe quæ à Romanis illis deducta Minutijs pro conſtanti habeatur) obſeruat: quod deniq; ſe tibi quam coniunctiſſimũ ac chariſſimum eſſe cupit. Sunt q̃dem in te corporis & animi (uti audio) egregiæ

*dotes: quibus Chriſtianiſſimo regi gratus, admira-
bilisq; ſis. nulla certe aut maior, aut honeſtior, q̃ ut
literas, literatosq; homines, q̄d facis, foueas. illæ ſci-
licet iure repoſcunt abs te, q̄d tanta tua cum laude
uberrime tribuere. Nam unum te eſſe ac præcipu-
um, in quem Galliæ tuæ tranſalpinæ olim intue-
rentur: quem Ciſalpina tota prædicet: cuius ſingula-
rem prudentiam atque humanitatem etiam hoſtis
commendet: totum hoc literarum beneficium eſt.
Quid, quod Cæſarum hæc à nobis inſtituta, tri-
busq; libris cõcinnata ſeries, multa interim habeat,
quæ delicatum etiam lectorem & capere, & deti-
nere ualeant? Nã Byzantinæ urbis originem, Tur-
cas ad hæc uſq; tempora principes, res ab his bel-
li geſtas; Maomethis ortum, Romanæ urbis captiui-
tatem, et Aſiæ imperia ſupra quingenteſimum ac
milleſimum annum repetita continet. quæ omnia
primus ego, (quod ſine aliorum iniuria dictum
uelim) præſtiti. ac ut una ueluti tabella depicta ſpe-
ctari commode poſſent, curaui: tametſi quid libris
commune cum pictura? paſcit illa tantum oculos:
hi animum, mentemq; inſtruunt. illa mutam, ina-
nem, ac plerunque falſam deſcriptionem continet:
libri uiuentem præceptionem, atq; exactam ſpon-
dent: tabulas etiam imperiti pingant: literarum
monimenta non niſi doctiſſimi conficiant. Tanto de-
niq; literæ pingendi artem præſtant: quanto docti
indoctis, uiui mortuis antecellunt. Tu igitur cum
ab ineunte ætate ornamenti plurimum & laudis*

ex hiſce tibi uendicaris, illis ipſis tantundem reddes, tanto etiam cumulatius: quod neque melius, nec honeſtius beneficium ullum collocari poteſt, quàm quod in bonos & doctos uiros confertur. quorum mihi ueſtigia non ſolum ſequenda, ſed etiam atq; etiam adoranda propoſui. bene Vale.

VENETIIS M. D. XVII
DIE X IVNII.

H5 4

IOANNIS BAPTISTAE EGNATII VENETI IN ROMANORVM PRINCIPVM LIBRVM PRIMVM PRAEFATIO.

Imperatorum uitas à dictatore Cæſare, qui primus patriæ libertatem oppreſſit: ad Conſtantinũ Palæologum, ſub quo Turcarum ſeruitio Conſtantinopolis ceſſit: hinc à Carolo Francorum Rege ad Maximilianum Cæſarem breui alioqui ſtylo perſcripſimus. rem ut perdifficilem mihi, atque arduam, ſic iucundam qui legent omnibus, & (ut opinor) haud inutilem. Nam præterquamquod multa hinc haurias, unde tibi patriæq; tuæ plurimum proſis: ipſa certe Romani imperij maieſtas, admirabiles eorum, qui imperarunt, euentus, tot regnorũ repetiti caſus, tot principum mutationes relatæ non faſtidium ſolum operoſæ lectionis adimunt: ſed admirabundos ſenſim legentes partim ducunt: partim etiam trahunt. uti neminem arbitrer uel mediocriter imbutum literis, qui non hæc & libenter agnoſcat, & ſumma cum uoluptate non perlegat. & alioqui ad rei nouitatem accedit, quod conſulto non pauca ſunt à nobis addita, quæ rerum ſeriem non modo non interrumpant: uerum etiam exornent: quod in fabula dextræ ſiniſtræq; tibiæ inter unum alterumue actum adhibitæ etiã præſtent. nec in campis herbarum uiror minus iucundus, quẽ uiolæ, hyacinthiq; purpurei diſtinguant,

Omnium certe rerum uarietas expetitur: & falſum illud eſt, ſaccaro ſemper conditiora fieri fercula. Quod ſiqs erit, q̄ pleniorē, uberioremq́; hiſtoriā à me exigat: ille ſaltem hoc mihi non neget: multa eſſe, quæ breuitate commendatiora ſint ſua. Nec tn̄ deſunt interim principes, quos copioſius attigi: quorū ſcilicet & imperij diuturnitas, et rerū magnitudo id expoſcere uidebatur. illud uero teſtatū apud omnes eſſe uelim, nihil à me gratiæ, nihil odio datum: ipſa ueritas nec interim nuda, ut multi hactenus, tantum à me ſpectata. Anni præſertim imperij, ortus eorum, & patria, illuſtriaq́; eorum geſta domi, foris q; non omiſſa. ſeries uero principum tanta fide à me deducta, ut nihil deſyderare amplius quis habeat. Nam & Flauius Blondus hiſce libris, quos ab inclinatione Romani imperij conſcripſit: multos uno uelut agmine ut ſibi incognitos, omiſit. & qui poſt illum hiſtoriam totius orbis amplexi ſunt, nihil omnino ad uiri illius diligentiam addidere. Ego uero et præter Zonaræ græcam hiſtoriā, & Nicetæ Choniatæ, Chriſtoduliq́; commentarios, Gemiſtiq́; libros, etiam ſchedia quædam non indignum, quæ excuterem, duxi: uti rem ſemel cœptam dijs bene fauentibus abſoluerem: quo certa omnia, exploratáq́; poſteris tradderem. utrum autem id aſſecuti ſimus, præſens ætas fortaſſe malignius, ſequens certe ſimplicius ac candidius æſtimabit.

Poſt abſolutas obſeruationes, cum quædam amici admonuiſſent minus diligenter animaduerſa, quædã mihi inter legendum occurriſſent, uti fit, accuratiore ſtudio cognita, ſubnectere illa uiſum eſt operæ pretium fore: uti quam animi propenſionem literas iuuandi ab primis annis cura omnem ambitionem ſemper hauſi, eã ꝑpetuo tenore ingraueſcente ẽt ætate retineã. Nec ſanè aut nunc me pudeat, aut in poſterum unquam pudebit: dum prodeſſe multis poſſum, etiam culpam prodere meam. quam nec alijs occupationibus, nec feſtinationi etiam librariorum imputem. homo inqt ille, ſum, nec humanitatis aleam reformido. et alioqui cur mea me delectent mala fallant'ue potius, quàm ipſe per me ſapiam? aut cur alienam condemnationem expectem, quam ipſe exceptione reijcere habeam? niſi ſi quis iniquo etiam iudici cauſam approbaturum ſe ſuam ſperet. uerum hoc uix unus Scipio inter tot ſecula ſperauit. Ipſe igitur ego & quædam ſimul amplio: nec quid ſequar ſatis exploratum adhuc habeo. cum præſertim ſcriptores hi multa innouata retineant: quæ fortunæ magis, quàm diligentiæ ſit inueniſſe. Quare cum in bonum culpa hæc ceſſerit, ignoſcant quæſo mihi, qui ſciant in homine multo minus mirum eſſe neſciſſe quædam, quàm uni conſtare omnia. Cõſulant ſe ſinguli: et ſuo ſe (quod aiũt) modulo metiatur quiſque. haud ſanè tam acerbe alienam negligentiã inceſſat, qui ſuæ ſibi conſcius eſſe uelit. Vale.

Ex Adriano.

In ſronteubi apud Italiã Scipionum temporibus re-ſediſſe Adriani maiores ſcriptũ eſt, tu Italicam repone. unde paulopoſt Italia dicti. qbus delectũ detrectantibus uehementiſſime iratum Adrianum dicat. cum de Italis interim intelligendũ ſcripſerim: qui Hiſpaniæ ciuitates incolerẽt. ab hac urbe Sillius etiam (ex ea enim oriundus erat,) italici cognomentum retulit.

Ex Pio.

Legatum pœnæ cauſa. Alciatus meus iuriſconſultus celebris alium huius ſanctionis ſenſum exiſtimat. Credit enim de legato intelligi, cui pœnam teſtator adſcripſerit, niſi hæres id præſtitiſſet.

Ex Antonino Philoſopho.

Et Seuerum Turmis equitum Romanorũ iam COS. deſignatum creauit. TU. VI. uirum ideſt ſeuirum reſtitue. unde & ſeuirales ludi paulopoſt dicantur. VI. uirorũ autem in monimentis, marmoribuſq; ueteribus mentio fit ea præſertim tabula, quæ Mediolani in Ambroſij fano ſpectatur. hoc nos Alciatus Mediolanenſis primæ nobilitatis admonuit. quem propter morum ſuauitatem & ſingularem eruditionem plurimum colo.

Ex Commodo.

G aneas ſemper in palatinus diebus fecit. tu eodem authore ædibus pro diebus lege. Quid ſi Pactumeiũ pro Pactuleio legas? Horatio in epodis et iureconſultis authoribus.

Ex Heliogabalo.

N on ignorandum & illud, uetera multa nomiſmata extare, quæ Alegabalum ſemper præ ſe ferant.

Ex ſecundo Cæſarum libro.

V bi Laſcareæ gentis ſtemma repetitur, & Batazẽ Ioannem dixi inſtitutum imperij hæredem, Thomas Diplobatazius magnus hac ætate iuriſconſultus, qui A diplobatazijs originem trahit: Diplobataziorum familiam agnoſcendam à me fuiſſe monuit. nam Batazios uel nullos eſſe, uel diuerſos ab ijs, qui imperium ad Adrianopolim tenuerint, affirmat.

FINIS

IOANNIS BAPTISTAE EGNATII VENETI ROMANORVM PRINCIPVM LIBER PRIMVS.

C. Iulius Cæſar dictator.

Primus hic perpetuam dictaturam inuaſit, debellata enim intra decennium Gallia, tentata tunc primũ Britãnia, & Germanis in ſyluas, ac paludes ſuas compulſis, in Italiam deſcendit. eaq; ſolita celeritate recepta, Hiſpanijſq; pacatis, Pompeium Magnũ pharſalico prælio fudit. cumq; de omnibus hoſtibus triumphaſſet, tandem amiciſſimorum coniuratione oppreſſus perijt ætatis anno ſexto ac quinquageſimo, dictaturæ uero initæ anno. III. Vir pacis, belliq; artibus, & in primis clementia longe clariſſimus, ſi libertatis aſſertor, q̃ inuaſor eſſe maluiſſet.

Octauius Cæſar Auguſtus.

Tribus ac uiginti uulneribus interfecto Cæſare, feliciſſimus omnium ad hanc diem ſucceſſit Octauius ex Acia Cæſaris nepte. Vindicatis enim patris interfectoribus, uictorq; ciuilibus bellis omnibus, nouiſſime Antonio ad Actium nauali pugna ſuperato, quo cum duodecim annos Remp. tenuerat, triumphator orbis totius, pacisq; reſtitutor æternæ per quatuor ac. XL. annos imperium rexit, urbemq; Romã optimis inſtitutis, ac legibus, magnificẽtiſſimisq;

operibus ſic excoluit, ut merito parens patriæ primus, atq; Auguſtus diceretur. Obijt Nolæ ſeptuageſimoſexto ætatis anno, cum .LVI. imperaſſet. Ad cuius imperij felicitatem illud acceſſit, quod ſeruator noſter Chriſtus, lux gentium, & orbis, ſub eo naſci uoluit, ut quem ſummis animi, corporisq; dotibus principem clariſſimum terris dederat, eodem etiam generis humani parens optimus & maximus naſceretur. huius felicitas cæteris optata principibus.

Tiberius Nero.

Triſtiſſimus omnium mortalium optimo principi ſucceſſit Tiberius, Liuiæ uxoris magis impulſu, quàm Auguſti iudicio, quippe cuius neq; mores, neque ingenium unquam probaſſet, pertinaciam & infinitam eius ſæuitiã pertæſus. principatum ab initio diſſimulato ingenio, & matris reuerentia, non incommode geſſit. mox capreenſi ſeceſſu luxuriæ, ac cædibus uacans, cum prouinciæ undiq; uaſtarentur, Caligulæ nepotis aſtu & fraude perijt octauo ac ſeptuageſimo ætatis anno, tertio & uigeſimo imperij. huius imperij anno duodeuigeſimo Chriſtum ſeruatorem noſtrum Iudæi cruci affixerunt. ex quo ad ſupremã gentis internitionem nũquam ſeditione, fame, ferro, peſte laborari ab his deſitum.

C. Cæſar Caligula.

Præfuit hic Reip. annos quatuor magis in Germanici

patris gratiam populo ac militibus commendatus, quàm ingenio ſuo. primus enim à Cæſarum ſtemmate penitus degenerauit, ut non immerito fax humani generis dictus ſit. certe uox eius nefaria excepta, unam ceruicem populo Romano optantis, quo ſi alius uno ictu abſcidi poſſet. Caßij Chereæ & aliorum coniuratione ferro occubuit annũ agens. XXVIII, de quo ſit dictum, nec meliorem ab initio principem, nec peiorem poſtea fuiſſe.

Claudius Cæſar.

Neſcias in hoc principe quid primum accuſes. adeo ſecordia cum ſæuitia, ac luxuria certabant. qui fato potius, ac fortunæ ludibrio ad imperium, cum latitaret extrema pertimeſcens interfecto Caligula uenerit. quod non minore ſocordia quàm crudelitate per annos. XIIII. uexarit. Quanta fuerit eius ſtultitia, hinc aduertas. Meſſallina uxor portentoſæ libidinis fœmina. C. Silio nupſerat. qua uix interfecta, Agrippinam Germanici fratris filiam nouo exemplo nouercam liberis duobus ſuperinduxit. & Britanico filio priuignum Neronem antepoſuit. cuius inſidijs, & Agrippinæ ueneno in boleto dato periјt ſenex ætatis anno. LXIIII.

Domitius Nero

Fax altera totius orbis iure à nobis dicatur. qui ex Domitio, atq; Agrippina natus, imperij Romani ma-

ieſtatem, paterna, maternaq; cæde polluit, libidinis adeo effrenatæ, ut matris concubitum appetiſſe credatur. ipſe certe ſumpto flammeo nuptiali ſponſalia celebrauit. ſæuitiæ tantæ, ut præter urbis incendium, & uxoris Octauiæ cædem, primus chriſtianum ſanguinem Petro, et Paulo interfectis hauſerit. Et nequid ſcelerum deeſſet, publicæ cantauit, in ſcenaq; operam exhibuit. Tandem deficiente Galba hoſtis à Senatu iudicatus, nec fortiter perire potuit, adiutus alterius adigendo ferro manu. perijt ætatis anno .XXXII. Imperij. XIIII. Quinquennio ſub initia omnium princeps optimus exiſtimatus etiam Traiani teſtimonio, procul diſtare cæteros principes à Neronis quinquennio prædicantis.

Sergius Galba.

Nobiliſſima Sulpitiorum familia natus, ac per omnes dignitatis gradus ad proconſulatum Hiſpaniæ euectus, iam grandis natu imperium ſeptimeſtre maiore hominum ab initio fauore quàm læto ſucceſſu tenuit. Auaritia, & ſæuitia in eo principe infames. ex quo inuiſus cunctis, cum Piſonem in conflatæ inuidiæ remedium adoptaſſet, annos LXX. natus in medio foro à M. Othone iugulatur.

M. Siluius Otho.

Male partum principatum adeptus, & aduerſa per omnem ætatem fama, laudabili fine clauſit. Dũ enim

IIII. *uix menſe exacto Bebriacenſibus campis bellum ciuile contra Vitellij duces execraretur, papillam pugione ſibi transfixit, adeo militibus carus, ut multi ad eius exemplum, ante mortui pedes ſemet interfecerint. Vixit annos* XXXVII.

Vitellius.

P*udet tot dedecorum, ſed ad inſtitutam ſeriem pertinet & hunc ipſum referre. Qui patre* L. *Vitellio, & matre longe optima natus, militari factione, dū legatus Germaniæ ſuperiori præeſt, imperium inuaſit fœdo ingenio, uentriq́; ac gulæ natus, &, qđ uſu in his uenit, ſæuitia par. Ceterū Veſpaſiano principe declarato, cœno, fimoq́; iactatus, ac furca ſub mētum poſita diu per urbem tractus in ſcalis gemonijs omnium ludibrio diu iacuit. Vita illi annorum* LVII. *Imperiū uix Octimeſtre.*

Veſpaſianus.

F*eſſam, atq; labantem Remp. trium principum tyrannide potius, quàm imperio flauiæ gentis, author Veſpaſianus primus reſtituit. Nam per* X *annos, quibus imperium rexit, ſingulari ſtudio, ac prouidentia rem adminiſtrauit, & ne cæſarianum deſyderaretur nomen, effecit. Hieroſolymis expugnatis, cum filio triumphauit. Auaritiam ne culpes in eo & temporum calamitas, & laudabilis eius uſus fa*

cit. adeo inimicitiarum omnium princeps oblitus, ut Vitellij hoſtis filiam locupletiſſime dotatam, ſplendidiſſimo iungeret uiro, et inſoleſcentem Mutianum, imperijq; participem agentem adhibitis familiaribus ſatis habuerit admonere, ſe quoq; hominem eſſe. mors eius quantum animi tranquillitatem ſecum afferret, oſtendit, dum alleuatus inter aſſidentium manus, ſtantem ait imperatorē mori decere. Perijt anno ætatis undeſeptuageſimo.

D. Titus Veſpaſianus.

Amorem, ac delitias humani generis Titum infeſta mortalibus numina intra biennium ſuſtulere. Huius præcipuam clementiam, ac liberalitatem, uirtutesq; alias eximias per totum eius principatum magis commendauit & uitæ anteactæ licentia, et ſub initia luxuriæ, & auaritiæ ſuſpicio, ut Neronis tyrannidem pleriq; augurarentur. Sed mutatus adepto imperio in melius declarauit, eiuſdem eſſe ingenij & peſſima, & optima interdum ferre. Hic Hieroſolyma expugnauit, ſagittandi peritiſſimus, & literis impenſe doctus. uox eius quandoq; memorabilis audita. recordatus enim ſuper cœnam, quod nemini eo die officium contuliſſet, Amici inquit, diem perdidi. Huius imperio Veſuuius conflagrauit. incendium Romæ totum triduum, & lues fuit. perijt ætatis anno XLI. in ſummo omnium mœrore.

E cquis Titi non doleret interitum? tali præſertim ſucceſſore, qui per omnia patri, fratriq; diſſimilis, ſæpe etiam uiuentibus aut contumax, aut obtrectator, Neroni, ac Caligulæ propior uixit? Diſſimulatamq; male ſæuitiam per omnes ordines effudit? Quare nihil illi pater, fraterq;, aut Cattorum, Germanorumq; clades, aut bibliothecarum incenſarū reſtitutio profuit, quin cæde illuſtrium uirorum inuiſus omnibus factus, ſuorum tandem conſpiratione poſt uitæ annum quintum ac quadrageſimum, imperij quintum ac decimum confoſſus occubuerit, omniaq; eius acta reſciſſa ſint.

Cocceius Nerua.

M eliore Reip. fato, quod aurea gibba Domitiano poſt ceruicem in ſomnis enata portendit, Cocceius Nerua ſuſcepit imperium, Parthenio id deferente, clariſſimis ortus haud dubie natalibus, ut Dion author eſt, & iam ſenex. qui cum alias leges, tum ne mares caſtrarentur edicto uetuit. ſummæ ciuilitatis & clementiæ etiam in eos, qui in illum coniurauerant. Vt optime uero ſemper de omnibus meritus eſſe uideatur, Traiani præſertim adoptione factum eſt, quē abſentem, dum ſenectam ſuam contemni uidet, Cæſarem appellauit, homerico etiam uerſu ad imperium adhortatus.

Τίσειαν Δαναοὶ ἐμὰ δάκρυα σοῖσι βέλεσσι

Imperauit anno uno, menſibus IIII. Vixit annos LXVIII.

Vlpius Traianus.

Optimus omnium princeps externorum primus Traianus adoptione Neruæ imperiũ meruit, Domi ſanctus, foris adeo clarus, ut præter Daciam prouinciam factam uicto etiam eorũm rege Decebalo, Parthos ſuperarit, ſuperatis regẽ dederit. Transtigritanas prouincias imperio adiecerit, Armeniam, atq; Arabiam peruaſtarit, ut nihil omnino habuerit, in quo culpari merito poſſit. Amicitiarũ cultor, ſimplicium ingeniorum, atq; eruditiſſimorum admirator, iuris humani, diuiniq; conſultiſſimus. ipſe à literis & muſis haud abhorrens. Huius cineres et oſſa in urbem relata Cochlide colũna ſuppoſita cum eius imagine, quæ ſuperſtaret foro à ſe extructo. Quanta fuerit in eo bonitas, acclamationes principibus exhiberi ſolitæ declarent, cum Auguſti felicitatem, bonitatem Traiani his adprecarentur. Vixit annis LXIIII. Imperauit. XX.

Aelius Adrianus.

Hic Italicæ ſtirpis Aelio Adriano, Traiani conſobrino Adriæ orto genitus, Plotina, ut creditur, fauente imperator eſt factus, ingenio ſublimi, uario, literarum omnium peritiſſimus, ſed matheſeos in primis. idem architectus, muſicus, ſtatuarius, multarum de

niq; artium magis non expers, quàm callens. Doctorum hominum nunc irriſor, & æmulus, nunc fautor, & beneficus. Diſciplinæ militaris ſcientiſſimus, in qua multa etiam correxit principibus, qui ſecuti poſtea ſunt, ea maxime probantibus. peregrinationis adeo ſtudioſus, ut omnes fermè prouincias pedibus etiam peragrans obierit. Miſerabili tandem fato conſumptus eſt, ut in ſeipſum ſæuire potuerit, ſi per domeſticos licuiſſet. Imperauit annos XX. Vixit LXII. Inuiſum eum fecere uiri illuſtres non pauci ſub eius exitum exilio, aut morte multati.

Antoninus Pius.

Huic è tranſalpina Gallia paternum genus Nemauſenſe. Pij cognomenti cauſæ diuerſæ traduntur. illud mihi maxime probabile, ut à morum probitate, affectuq; in Adrianum, & ſeruatos eos, quos Adrianus interfici iuſſerat, id traxerit. Numæ Pompilio maxime ſimilis. Nam per annos treis ac uiginti nullum ſub eo bellum fuit. Amor ac timor gentium in eo certarunt, bellum mouere timentibus his aduerſus principem, quem ut numen aliquod uenerarentur. nec ille gloriæ ita cupidus, ut per aliorũ damna, cædeſq; eam appeteret. Nam & à coniuratis uim omnem abſtinuit, & in conſcios quæri uetuit, ne plures inuenti odium augerent. apud Lorios duodecim millibus paſſuum ab urbe ſeptuagenarius, cum M. Antonium philoſophum adoptaſſet, obijt febre.

Quàm læta, felix'q; ſucceſſio Optimis, Pijs, Philoſophis imperatoribus referendis·utinam qui ſequentur, ta les merito dici poſſent·Nam hic ea ingenij bonitate, his uirtutibus excelluit, ut exemplum deſit·et ea tẽ porum calamitas affuit, ut ſolus erumnis publicis ob ſtiterit·Niſi enim hic præfuiſſet, maieſtas Romani nominis facile tunc concidiſſet·Marcomannis, Quadis, Septentrione omni hinc ſæuiẽnte, inde Perſis orĩ entem uaſtantibus, lue interim, inundationibus flu minum, locuſtarum ui omnia populantibus·ſed ui-cti primũ Veri principis auſpicio Perſæ·Marcomã nicum mox bellum, chriſtianorum etiam ope, q tunc militabant ex ſententia per ipſius principis præſen tiam confectum·Ad quod gerẽdum principalis ſu= pellex haſtæ ſubiecta, cum pecunia in ſtipendium deeſſet·feliciſſimus certe princeps, niſi hæredem Com modum reliquiſſet poſt annum imperij duodeuige= ſimum, ætatis quinquageſimumnonum.

Commodus.

Adoleſcens mortuo in Germania patre, imperator o- mnium uotis eſt dictus.Et quis filium Antonini re= ieciſſet?ille uero etiam patri non ſatis probatus, ſta= tim Caligulæ, ac Neronis ſimillimus euaſit, libidine, auaritia, & crudelitate illis anteferendus· Nam in ſcena ſæpe aurigæ habitu prodijt· Ludis gladiato- rijs & Dalmaticatus præſedit, et in amphitheatro

gladiator dimicauit. Athletarum etiam more publi ce ſe exercuit. Quæ omnia actis inſtruenda publicas curauit. Tandem Læto authore, et concubina Martia, poſt tertiūdecamū imperij annum ſtrangulatur.

Aelius Pertinax.

S uccesſerat haud dubie flagitioſiſſimo principi princeps optimus, ſi non illum militaris auaritia fatis in peius omnia trahentibus, intra octuageſimumquintum imperij diem de medio ſuſtuliſſet. Alba Pompeia in Liguribus huic patria, genus humile, ac ſordidum. Virtus atq; innocentia ſumma, militiæ clarus, & in ea ad ſummas dignitates euectus, unde & pilæ dictus eſt ludus. Hic, cum ſummam de ſe expectationem omnibus daret, Læti inſidijs, qui imperium illi aſtruxerat, & militari factione, Iuliano, qui ſucceſſit, non inſcio, LXXI ætatis anno perijt.

Didius Iulianus Mediolanenſis.

I mperium, quod per ſcelus necis imperatoriæ conſcius, primus etiam licitatus eſſe dicitur, intra ſeptimum menſem cum uita ſimul amiſit. neq; enim militi gratus, ob non integrum donatiuum datum, & populo etiam inuiſus ob perfidiam in principē optimum. Quare inter utriuſq; odia deſtitutus, Septimij Seueri iuſſu, qui imperatorem ſe appellauerat, damnatorum more necatur. Voceſq; in illū graues à populo ſæpe iactatæ.

A friat illa olim imperij Romani æmula hunc genuit imperatorem magis neceſſarium, q̃ inutilem. Vnde etiam iactatum uulgo, aut nunquam naſci debuiſſe, aut nunquam mori. Nam & imperium fortiter adminiſtrauit, & ſublatis in oriente Peſcennio Nigro, in Gallijs Clodio Albino, quem & Cæſarē dixerat, orientem omnem Parthis, Arabibus, Adiabenis deuictis, Romanæ maieſtati reſtituit. Arcus adhuc Romæ Victoriæ monimentum titulis magnificentiſſimis uiſitur. Britānos tumultuantes compeſcuit uallo per XXXII paſſuum millia à mari ad mare ducto, ubi etiam duodeuigeſimo imperij annó ſeptuagenario maior ex articulari morbo deceſſit. Bellicis artibus clarus. pacis, niſi ſæuitia, ac perfidia eas inquinaſſet, non contemnendus. Cæterum literarum non ignarus, matheſeos peritus. à latinis non abhorrēs, niſi punicum quid redderet. Cædibus illuſtrium uirorum adeo infamis, ut punicas clades in toga cæſorum ciuium romanorum ſanguine rependerit.

Antoninus Caracalla.

V eſtis huic, quam talarem è Gallijs aduectam, Romano populo donarat, cognomen addidit. Seuero patri adhuc uiuenti contumax, nec minus in fratrem Getam impius, quem patre mortuo ſtatim occiderit. militi tamen gratus, cum ob ingens donatiuum his datum, tum quod in caſtris gregarij pene mi-

litis uices ageret. Alexandri magni admirator, quē collo in læuum humerum detorto reddere cuperet. Hic orbe peragrato Alexandrinorum dicacitatem ultus ingenti eorum cæde Perſas dolo magis q̄ uirtute fudit. ſexto demum imperij anno militum dolo Carris, dum uentris oneri leuando intenderet, interficitur XXX ætatis anno.

Opilius Macrinus.

Obſcuriſſimis parentibus ortus Mauruſij generis malis artibus, ac pudendis ad præfecturā euectus, à iuris tamen ſcientia non alienus, ſed uenali fide, ac uita ſemper ſordida poſt interfectum Antoninum, imperium cum Diadumeno filio formoſiſſimo Macrinus inuaſit. quod cum per annum et menſes duos obtinuiſſet, uictus ab Heliogabalo cum filio, quinquagenario maior fugiens obtruncatur. Data eſt dictio conſulenti ſuper imperio talis.

ὦ γέρον ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταὶ
σὴ δὲ βίη λέλυται· χαλεπὸν δέ σε γῆρας ἱκάνει.

Varius Heliogabalus.

Aſſyrium (quis credat?) principem neſcio, maiori'ne fortunæ ludibrio, an Romanæ maieſtatis ſugillatione orbis hunc per duos & amplius annos tulit, et eum inceſtum, Siquidem uerum erat Caracallæ filium ex Scenide conſobrina natum. Qui ex oriente Romam profectus, interfecto (ut dixi) Macrino,

tralato etiam inde Heliogabali numine ad urbem, in ſumma omnium expectatione uenit. ſed illi mox omnia in ludibrium, aut odium conuerſa ſunt. Nullus enim principum ad hanc diem maiore libidinis flagrauit infamia, uti ſe in muliebrem ſexum exſecari curarit. Nullus maiore luxu opes prodegit imperij. nullus deniq; contaminatius, aut impurius uixit, omniũ religionum contemptor, præter patrij numinis Heliogabali. Hunc tamen in cloacam proiectum, mox in Tyberim cum matre Scenide tractum per milites populus Romanus ita ultus eſt, uti nomen eius ex publicis monumentis eraderet. Vixit ann. XVI.

Alexander Seuerus.

Meliore orbis fato ex Mamæa conſobrinus Heliogabalo Alexander iam pridem ab impura illa bellua adoptatus, in imperium ſucceſſit, optimis principibus æquandus, innocentia, in uiros bonos beneuolentia, & (quæ præcipua dos principum) ſingulari in omnes clementia, ut ἀναίματον eius dicatur imperium. Hic expeditione Perſica ex animi ſententia confecta, dum ad ſeptentrionem uertit arma, Germanis tumultuantibus factione militari tertiodecimo imperij, uitæ anno undetrigeſimo Maximini perfidia cum matre in tentorio necatur. Primus poſt Adrianum principem, qui ueræ pietatis lumen aceeperit. Nam Chriſtum in larario ſuo ſemper habuit. Quin illa ex ſacris literis ſententia frequens

ei in ore eſſe. Quod tibi nolis, id in alterum facere caueas. Locum etiam Chriſtianis adiudicauit, quibus Popinarij litem intendebant, reſcribens Deum multo melius quoquo modo coli, quàm popinarijs aſſignari.

De Parthorum, & Perſarum imperio.

Non alienum ab inſtituta ſerie fuerit, quando poſthac Perſarum arma in oriēte, poſt parthica toties erunt referenda, ſi breui imperium utriuſq; populi, tū ad noſtram ætatem in eo terrarū tractu regnorū ſeriem perſtringam. Primus igitur Parthis Arſaces libertatem aſſeruit ad eam diem cum cæteris orientis populis regibus Macedonum obtemperantibus. à quo ad Artabanum regem perpetua Arſacidarum gloria per quadringentos, & amplius annos floruit, diſſidentibus inter ſe Syriæ regibus. Parthis uero per hæc tempora uaria admodū fortuna cum Romanis contendentibus, Artaxerſes Perſa, uir obſcuris admodum parentibus ortus, genti ſuæ, ueterem imperij gloriam reſtituit. Triplicíq; prælio Artabano cum tota Arſacidarum familia cæſo Perſas orienti iterum impoſuit. Quorum imperiū ad Choſroen uſque regem, & Heraclium imperatorem ꝑ quadringentos annos manſit, grauibus prælijs, alternante fortuna, cum Romanis interim geſtis. Qua tempeſtate Sarraceni ex Arabia profecti, Maomethe duce, noui delirij authore, Perſas primum, mox Romanos uarijs & ingentibus cladibus afflixere. floruitq; Sarracenicum nomen, Perſico ſublato, adeo

ut non contenti Aſiæ imperio, maximam Europæ partem ſibi ſubiecerint, ipſam etiam terram Italiã (quod horreat meminiſſe animus) mari, terráq; fœde per ducentos & amplius annos populati. Mox præualentibus Turcarum rebus, diuiſum in oriente imperium eſt, Sarracenis Aegyptum, & Aſiam ad orientem ſibi uendicantibus, Turcis propiores Europæ prouincias per noſtrorum principum ſegnitiem occupantibus, repreſſáq; interim gentis in Chriſtianum nomen infeſtiſſimæ rabies Gallorum armis Europæ principum, communi expeditione, au thoribus tamen Francis in eos ſumpta, & Hieroſolyma nobis reſtituta. Cæterum noſtrorum diſcordia rebus in Aſia labentibus, & modo Tartaris, modo Sarracenis de imperio contendentibus, Aſiæ pars, quæ à Tauro ad Euphratem protenditur, ſeruorũ imperio, reliqua ad Helleſpontum Turcis ceſſit. Interim centeſimum abhinc et amplius annum, Tamberlanes inter Scythas humili loco natus ex gregario milite ordinis primo, mox exercituũ ductor, Parthis imperium aſtruens, uictis omnibus finitimis gẽtibus, Syriam cum tota Aegypto populatus eſt, inde in minori Aſia Paizeti Turcarum principi congreſſus, eum captum cum tota gente ad internitionem cæſa, in uinculis habuit, uictórq; domum reuerſus, urbe etiam Marchanti populoſiſſima à ſe condita, & uictarum gentium ſpolijs ornata imperium moriens duobus filijs reliquit. Quorum diſſidio res tanta indole parta, retro facile abijt. Stetit tamen regnum trans Euphratẽ filijs incolume ad Vſuncaſ

ſanum uſq;

ſanum uſque. qui cum Maomethe etiam conflixit. Variatum demum in his terris re ægyptiaca interim florente. donec auditum eſt ætate noſtra Pſophis nomen unius ex Vſuncaſſani hæredibus (uti credi uolunt) fortuna ſeruati. qui magno hominũ fauore ad imperium aſcitus, ueluti hæreditarium odium cum Turcis exerceat.

Iulius Maximinus.

Redit nunc ſtylus ad inſtitutam ſeriem. Nam Alexandro interfecto, ſucceſſit Maximinus cum filio eiuſdem nominis, Thrax gente, & ſæuitia inſignis. aduerſus quem, cum Senatus Pupienum & Balbinum imperatores declaraſſet, immanitatem hominis, ac barbariem perteſus, ille ſtatim in Italiã cum Germanico, ac Pannonico exercitu deſcendit. Aquileiáq; incaſſum obſeſſa, à militibus fame laborantibus cum filio necatur. memorabilis militum uox fuit, cum utrunq; interficerent, ex peſſimo genere ne catulum quidem habendum. Imperarunt ambo annos treis. pater ſexagenario maior, filius uigeſimum annum agens obijt.

Balbinus & Pupienus.

Imperatores hi primum ex S.C. duo aduerſus Maximinum creati. Balbinus nobilitate generis præſtans. Pupienus, qui & Maximus, militari diſciplina clarus, à quo et Maximini uicti. Cæterum cum

parum inter ſe concordi animo Remp. regerent, à militibus uterq; interficitur, Gordiano puero ſummæ rerum impoſito.

Gordianus.

Optimum, ac nobiliſſimum principem terris Dij dederant, ſi diu rebus illum præeſſe uoluiſſent. Nobilitatem eius auus, paterq; imperatores, & Scipionum ſtemma genti inſertum. bonitatem Romani populi, ac militum & orbis totius in adoleſcentem amor atteſtatur. Sed cum bellum ingens aduerſus inſoleſcentes Perſas conflaſſet, iamq; Miſithei ſoceri diligentia feliciter confeciſſet, Philippi præfecti dolo, q ſocer primo, mox princeps, iterficitur. haud tamẽ inulta mors optimi principis fuit. omnes, qui in illum coniurauerant, crudelibus ſupplicijs affecti, et Philippi non diu imperium tenuere. Vixit annos XXII. Imperauit ſex.

Philippi.

Duobus principibus audita Gordiani morte, à Senatu creatis, Marco primum, mox eo breui abſumpto, Seuero Hoſtiliano, qui & ipſe non diu ſuperuixit, Philippus imperium occupat. nec ei gentis humilitas obſtare potuit, quo minus imperaret. Nam per omnes militiæ gradus ob uirtutem euectus, tandẽ præfectus à Gordiano in Miſithei locum factus, optimo adoleſcenti inſidias comparauit. eoq; per do

lum cæſo, imperator ab exercitu dictus Romam cum ueniſſet, filium Philippum imperij participē declarauit. ipſe poſt quintum imperij annum Veronæ medio capite ſupra ordines dentium præciſo, filius duodenarius Romæ necatur. quem adeo triſtis ingenij ferunt, ut nunquam riſerit, & ſemel ridentem patrem auerſatus ſit. Sub his ſeculares ludi magnificentiſſimi milleſimo ab V. C. anno dati. Sunt qui à Chriſtiana pietate non abhorruiſſe Philippum tradant, quorum teſtimonio hominis perfidia fidem abroget.

Decius.

I*nuitum, ac penè reluctantem Philippi ſocordiæ hunc imperio præfecit, haud dubie tamen nobiliſſimis parentibus Bubaliæ inferioris Pannoniæ urbe natum. Nā Philippus nuntiata Marini ducis, et Mæſici exercitus rebellione, cum Decium ad comprimēdos eos motus mitteret, recuſauit primo Decius, mox etiam admonuit, non eſſe ex Philippi re, ut ipſe eò contenderet. Cæterum fatis rem ita trahentibus, ut primum prouinciam attigit, imperator omniū conſenſu dicitur, & interfectis (ut dixi) Philippis, cum aduerſus Gotthos cum filio audacius, quàm conſultius pugnaret, cæſus cum toto exercitu ab his eſt, corpusq; paludis uoragine abſorptum nuſquam inuentum. hic atriſſimus ſenatui fuit. Et qui à nobis etiam inter optimos principes adnumerari poſſet, ſi iniuriam à Chriſtiana pietate abſtinuiſſet. in quā*

plus nimio Philippi etiam odio ſæuijt, Fabiano, ac Cornelio pontificibus Romanis martyrio affectis. Vixit tamen annos L. Imperauerunt uterque, biennium.

Gallus Pater, & Voluſianus filius.

H *i poſt Decium imperium adepti, infeliciſſime illud per annos duos, & menſes octo rexere. Nam cum Scythis tributo annuo, drachmarum centum tranſegere, primi qui Romani maieſtatem imperij tam fœda pactione ſugillarint. & Armeniam amiſere, expulſo à Parthis Tyridate eorum rege. Tam ſæua deinde lues orbem inuaſit, quæ ex Aethiopia ortum habuit, ut per annos quindecim terras penè omnes exhauſerit. Tandem Aemiliano imperatore facto, uicti prælio, à militibus occiduntur. pater ætatis anno XLVII.*

Aemilianus.

T *rimeſtrem & hunc imperatorem Mauritania nobis dedit, uirum (quod fatendum eſt, militiæ peritũ, ſed ignobilem. qui uictis ad internitionem penè Gotthis, aſtu etiam adhibito, cum omnem prædam militi promiſiſſet, imperator ab exercitu dicitur. Mox Valeriano ab Alpino exercitu imperatore nobiliſſimo, ac Cenſorio uiro creato, qui Aemiliano fauerant, ne ciuili bello Remp. conflictarent, Aemilianum necant, ſoloq; ducis capite res peracta eſt,*

anno ætatis eius XL.

Licinius Valerianus.

N *ullum principem maiore unquam fauore orbis acce-pit. nullus eo calamitoſior ad hanc diem imperio præfuit. uel quod à Sapore Perſarum rege uictus acie (ſiue dolo ſuorum, ſiue eius imprudentia id acciderit) (nam utrunq; traditur) miſerabili captiuitate apud eos conſenuit, uel quod Galienum filiũ poſt ſe reliquit. qui Caligulæ, ac Vitellijs ſimillimus orbem terrarum pene perdidit. externis hoſtibus adeo nobis inſultantibus, ut fœminæ imperium in Galieni contemptum occuparint. Triginta certe tyranni neſcio Remp. magis afflixerint, an aduerſus hoſtes noſtros neceſſarij tutati ſint. q̃ p̃ ea tẽpa in pronum rem imperij labentem per Galieni luxum ſuſtinerent. Vixit Valerianus ſeptuagenario maior, imperauit annos* XV. *Vir ante imperium ſummis honoribus functus, & in his cum ſumma laude, ac uirtutis opinione uerſatus.*

Galienus.

A *d Valeriani calamitatem acceſſit Galieni filij imperium. qui nequiſſimus omnium mortalium adeo per luxum, ac ſecordiã imperiũ afflixit, ut p̃ totum terrarũ orbẽ grauiſſima externa bella ſenſerimus. neque uero minus à* XXX *tyrannis uexatæ fuere res. Is Galienus, cum aduerſus Aureolum com-*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

parato exercitu Mediolanum uſq; contendiſſet, Au reoli cõmento iam penè uicti, certe intra Mediolanum obſeſſi, interficitur quinquagenarius. Imperauit annis XV cum patre ſeptem, ſolus octo. affuit huic principi (quod mireris) animi quãdoq; uigor, & ad ſe ulciſcendum audacia. nec minus in eo liberalitatis effulſit, cum nihil unquam petenti denegaret.

Claudius.

Oſtenderunt & hunc terris numina uerius, quàm conceſſere. Quippe cuius principatu reſtitui ad integrum res potuerit, niſi intra biẽnium fato occubuiſſet. Is enim Gotthorum arma late uagantia primus compeſcuit. Naualibuſq;, ac terreſtribus bellis eorum opes attriuit, ut per omnes prouincias nulla niſi gotthica mancipia eſſent. Alemannorum ad Benacum lacum infinita millia profligauit. illud memorabile, quod Græciæ uaſtitate, quam Gotthorum arma intulerant, Athenis captis, cum librorũ ingentem uim coacerua ſſent, de his comburẽdis barbari iam conſilium ceperant. tum unus ex his ab ſtineamus, inquit, hanc iniuriam ab his codicibus, quibus graij homines dũ ſtudioſius incumbunt, minus ad bella idonei fiunt. Illud etiam in Claudio memorabile, quod accepto imperio, cum in Senatu uariarent ſententiæ utri prius bello occurreret, Tyrannorum, an Gotthorum, Gotthos cenſuit prius aggrediendos. quod hi Reip. hoſtes, Tyrãni, principis eſſent. præfuit biennio non integro.

Hic cum dies ſeptem ac decem imperium authore Senatu tenuiſſet, Aureliani imperatoris nuntio exterritus ſanguine è uenis emiſſo obijt.

Aurelianus.

Hunc inter principes neceſſarios magis quàm bonos multi reponunt. Nam quantum illi gloriæ triumphi hoſtiles, & militaris peritia uendicat, tantum ſæuitia domi etiam in ſororis filium exercita laudis detrahit. Princeps tamen dignus, qui Claudij etiam prærogatiua Remp. ea temporum calamitate ſuſciperet. Barbaros enim in terra Italia uagantes triplici prælio afflixit. Monetariorum bellum non ſine ingenti cæde ſedauit. Zenobiam inſoleſcentem duplici prælio uictam, & per obſidionis moras tandē fractam in triumphum duxit. Aureolum, et tyrannorum non paucos aut interfecit, aut ſibi concaliauit, Tetrico uno ex his etiam Lucaniæ correctore inſtituto imperauit annis V. Domeſticorum fraude inter Byzantium & Heracleam oppreſſus.

Tacitus.

Interregnum per ſeptem menſes Aureliano interfecto fuit. cum miles ad Senatum, Senatus ad militem prærogatiuam imperatoris deferret eligendi. tandē patres militari conſenſu uicti Tacitum Auguſtum

dixere. ex quo tantum publicæ gaudium fuit, uti literas Senatus ad municipia Italiæ ſuper ea re dederit. Quã uero ampliſſimi ordinis iudicium à militari tumultu diſtet, Taciti declaratio oſtendit. cum in curia teſtati ſunt neminem aut iuſtius, quàm grauem uirum, aut prudentius, quàm doctum imperare poſſe. Verum hic tantus uir ſexto quàm imperare cœperat menſe, militari ſcelere periјt.

Florianus.

Hic Taciti frater, quaſi hæreditarium imperium eſſet, intra LX imperij diem, tanquam ad fortunæ ludibrium ſolutis ſibi uenis, ad Probi imperantis nuntium obijt.

Probus.

Non feſellit omen nominis, cum hoc illi cognomen eſſe potuerit. ut ſi non illi fuiſſet Probi nomen, cognomẽto hoc appellari potuerit. huic nec Taciti frater obſtitit, quo minus orbis totius conſenſu imperator diceretur. nec generis humilitas, cum patrem Dalmatici ſanguinis, et eũ agreſtem habuerit. Vir pacis, belliq; artibus longe clariſſimus. huic per ſex annos, quibus imperauit, uicti Sarmatæ debentur. Tyranni per hunc omnes ſublati. pax uniuerſo terrarum orbi reſtituta. celebris uox eius excepta inuidiam peperit apud milites, neq; enim neceſſarios amplius dicebat fore milites, ubi hoſtes deeſſent. quos nuſquã uirtute ſua futuros mox ſibi promittebat.

N arbo Martius hũc genuit imperatorem bonum, ſed ad poſteros etiam commendatiorem multo futurum, niſi Carinum flagitioſiſſimũ principem reliquiſſet. Hic bello perſico capta Seleucia, & Cteſiphonte, dũ ad Tigrim fluuium caſtrametatur, fulmine ictus perijt. Numeriano filio ab Apro ſocero mox interfecto adoleſcente tum probitatis, tum eruditionis egregiæ, maxime autem ad poeticen nato. & Carino Romæ per Dioclitianum principẽ cæſo. hi tres uix triennium explerunt.

Dioclitianus, & Maximianus Aug.

S ubeat forſitan admiratio multos hac noſtra principum relatione, quod pauciſſimos Quiritij ſanguinis, omnes fere externos, & pudendæ quoſdam etiam originis, non tamen pœnitendos recenſeam. Sic hactenus Decium Pannoniæ, Aurelianum Daciæ, Claudium Dardani, Probum Dalmatæ, Carum etiam Galliæ ſibi uendicant. Quid, quod eadem Dalmatia alterum etiam nobis imputet, omnibus æquandum principibus, ſi à piorum ſanguine abſtinuiſſet, Dioclitianum? Is enim Salonis ortus, libertini etiam ſanguinis, cum molem imperij grauiorem animaduerteret, quàm ut unus eſſe uniuerſæ par poſſet, Maximianum Auguſtum creat, Amboq; duo ſibi Cæſares, Galerum Armentarium cognomine, & Conſtantium Conſtantini magni patrem dicunt.

Dioclitianus igitur, quando per partes rem tutius confici poſſe ratus eſt, Maximianum Gallijs præficit, eoq; confecto bello, in Africam aduerſus quinquagenarios tranſire iubet. utrobiq; ſedati tumultus. Africanus certe aliquanto difficilius. quod quinquagenarij, & ſupra eum annorum numerum ueteranus miles ad obſequium tam facile redigi non poterat. Interim Aegyptum Dioclitianus inuadit. Achilleum incubatorem imperij Alexandriæ per menſes aliquot obſeſſum, & in poteſtatem redactum feris lacerandum obijcit. potentiſſimus quiſq; cædibus, ac proſcriptione petiti. Interim aduerſus Narſeum Perſarum regem Galerius infeliciter primo, mox reparatis copijs, ira etiam animos illi faciente, quod ad Dioclitiani carpentum poſt cladem acceptam per mille paſſus pedes currere coactus eſt, egregie uicit Narſeo fugato, et cæſis magna ex parte Perſis, pellicibusq; cum gaza omni regia captis. Hæc uictoria Galerij uirtute, & audacia parta. q explorati prius hoſtium caſtris, noctu cum XX millibus equitum Perſas aggreſſus, dedecus acceptũ hoſti rependit. Diuerſa etiam parte Conſtantius ab Alemannis improuiſo inſultu primũ uictus, et eodẽ die mox uictor. LX. eorũ millia cecidit, ea clade Germaniæ attritæ, Galliæ liberatæ. Sicq; pacato orbe poſt annorum imperium XX. Dioclitianus Nicomediæ, Maximinianus Mediolani imperium eodem die depoſuere. Rem miram, & ad hanc ætatem incognitam, ut ſponte nec prægrauante ſaltem ſenecta, uel rerum mole uterq; in ordinem ſe rede-

gerit. Dioclitianus certe conſtantius in propoſito manſit. Nam per decem annos quot priuatus Salonis ſuperfuit, hortorum amœnitati uacans, iterum ad imperium ſolicitatus, à priuata uita abduci non potuit, teſtatus nullos ſibi unquam ſoles lætiores affulſiſſe. Obijt autem duodeoctoginta natus annos, uel alienatione mentis, uel ueneno hauſto, ueritus Licinium, ac Conſtantium, qui illum tanquam Maxentij fautorem grauiter increpuerant. Sed & Maximinianus dum Conſtantio genero inſidias parat imperium affectans, Maſſiliæ captus Conſtantij iuſſu necatur.

Conſtantius Chlorus, & Galerius Maximinus Aug.

Succeſſere Dioclitiano Iouio, & Maximiniano Herculio cognominibus, Duo ab his antea dicti Cæſares, Conſtantius uidelicet Chlorus, quaſi uirentem à colore dicas, & Galerius Maximinus. Sunt qui ex ueteribus monimentis, Maximianum magis probẽt, ſed quocunq; cognomine hic fuerit, diuerſo, quod conſtat, ingenio uixere. Conſtantius benignus, ac facilis, atq; ad promerendam Gallorum gratiam, quibus præerat, propenſior, nec à uera pietate abhorrens. Galerius trux, ac prope immanis, ut qui rus, unde uenerat, oleret, noſtriq; ſanguinis appetentiſſimus. Sed cum undecim annos Conſtantius Gallias, & Hiſpanias in ſummo otio tenuiſſet, (Nam Africam, Italiamq; ſub imperij initia ſponte dimiſe-

rat, ratus id grauioris eſſe oneris, q̃ ut ab uno ſuſtineri poſſet) Eboraci deceſſit, moderati principis fama, & Conſtantino filio ſucceſſore felix.

G alerius imperium adeptus, molem & ipſe ſecum rei reputans, duos ſibi aſciſcit Cæſares, Seuerum et Maximinianum iuniorem. illum Italiæ, hunc Africæ & orienti præficit. ipſe Illyricum ſibi medius aſciſcit. Verum non multo poſt genitalibus putreſcentibus, uitæ tædio uim ſibi gladio intulit.

Seuerus & Maximinus Imp.

S euerum haud multo poſt Maxentij factio Romæ intra tabernas opprimit, & Maxentium Herculij Tyrannici uirum ſpiritus ſibi præficit. aduerſus quem dum Maximnianus feſtinat, militum ſuorum defectionem ueritus, retro in Illyrium contendit. ubi ulcere inguinibus innato, cum deeſſent remedia, nec medici ob hominis immanitatem opem ferre auderent, uermibus undiq; erumpentibus obijt. Chriſtiani ſanguinis uſq; ad inſaniam pridem effuſi in caſſum pœnitens. Vir belli, paciſq; artibus inſignis niſi crudelitate nimia in nos tantas uirtutes fœdaſſet. Solus annos duos cum Cæſaribus, & Licinio imperij conſorte. XVI. præfuit.

Licinius & Conſtantinus.

L icinio Dacia natale ſolum fuit. Militaris diſciplinæ ad ueterem normam ſeueriſſimus exactor. Ruſticis et

agrarijs hominibus(ex eo enim genere fluxerat) æquus·auaritiæ & ueneris ſtudio infamis, moribus planè barbaris, & literis adeo infeſtus, ut uirus, ac peſtem publicam eas appellaret·ſed cur eas non odiſſet, quarum adeo expers erat, ut ne decretis quidem ſubſcribere poſſet? Illud in eo non reprehendas, quod ſpadonum, aulicorumq; inſolentiã mire compeſcuit, Tineas, ſoricesq; palatinos appellans· Hunc Conſtantinus nouas res molientem, primum in Pannoniæ campis fudit·mox reparãtem uires incredibili celeritate ex Europa in Aſiam expulit·maleq; reconciliata iterum gratia per Conſtantini ſororem Conſtantiam, quæ illi uxor erat, cum rebelles animos homo uecors retineret, etiam contra ſacramenti fidem Theſſalonicæ interfici iuſſus eſt. Imperauit ann· XIIII· ſexagenario maior, Chriſtianis infeſtiſſimus·Vnde illi diſcordiarum ſemina aduerſus Conſtantinum acriora·

M·Flauius Conſtantinus, Conſtantij Aug·

Felicioribus auſpicijs, ac meliore partium noſtrarum euentu, rerum tandem Conſtantinus potitur ex Helena Conſtantij uxore ſuſceptus, & cæteris fratribus ob egregiam indolem, cum illi ſe gnitiem præ ſe ferrẽt, patris ẽt teſtamento prælatus·Hic ſub Galerio rudimenta militiæ feliciſſime auſpicatus, parta ex Sarmatis egregia uictoria, ueritusq; ex ea laude gliſcentem inuidiam ad patrem transfugit·eoque mortuo, Gallias, Hiſpaniasq;, & Cottias alpes ob-

tinuit, Conſtantio patre id multo ante ſomnio præſa giente, egregium imperatorem fore, qui Dei militi bus opem primus ferret. Iamprimum igitur uetera nis militibus agros aſſignatos, ut ad filios ſuos tran ſirent, primus inſtituit. Tertio imperij anno accerſi tus in Italiam ab iis, qui Maxentij tyrannidē ferre non poterant, biennio totam Italiam, urbemq́; Ro mam priſtinæ maieſtati aſſeruit, Maxentio Tyberinis gurgitibus abſorpto. Inde abnegato idolorum cul tu, Chriſtianam puritatem ita amplexus eſt, ut præter egregia dona Diuorum noſtrorum templis illa ta, Chriſtum ab omnibus colendum præceperit, Tē plaq́; illi, & alijs numinibus erexerit. nec alia ma gis cauſa acrius in Licinium exarſit, quàm quod il le aduerſaretur nobis. Bella contra Barbaros multa feliciſſime confecit. unde primus Romanorum prin cipum Magni cognomentum tulit. A' bellis ad pacis, ſtudia conuerſus, optimum principem primis annis egit. Leges ſanctiſſimas tulit, literis & ipſe impenſe ſemper ſtuduit, & eas fouit. Religionis adeo ob ſeruans, ut Nicenam ſynodum CCC & XIIX. patrum multis diſſidentibus indixerit. Byzantium inſtaurauit, imperatoriamq́; urbem & nouam Ro mam appellari uoluit. moriens & Conſtantinopo li ſepultus, Treis liberos, et Dalmatium fratris fili um ſucceſſores reliquit. XXX & amplius annos imperans, tredecim uero ex his ſolus. De eo ſic memoriæ proditum, decem primos annos, ut præſtan tiſſimus diceretur. XII ſequentibus latro, decem no uiſſimis pupillus ob immodicas largitiones. De eius

baptiſmate uti uariant authores, ſic conſtanti fide, quæ de imperij donatione circunferuntur, uti minus ſimilia ueri non probant. Sed alij hoc uiderint.

Conſtantinus Conſtans, & Conſtantius Conſtantini filij Aug.

*H*i tres imperium, quod per manus a patre accepe-runt, ita partiti ſunt, ut Conſtantinus maximus natu Gallias, & Hiſpanias, Britāniamq; inſulā obtineret, Conſtanti Italia cum Illyrico, & Græcia cederet, Byzantium & Oriens Conſtantij eſſet, qui Dalmatium ſocium imperij haberet quē haud mul topoſt dolo exceptum militari factione oppreſſit, cū annos treis imperaſſet. Nec durauit diu fratrum concordia. ſiquidem in nefarium bellum rapti fra tres. nam Conſtantinus gallico exercitu fretus, Con ſtanti fratri bellum intulit. quod dum cupidius, ꝙ cautius gerit, ad Aquileiam exceptus inſidijs non dum triennio finito, uulneribus confectus perijt. Inde Conſtans uictor, cum non ſine labore prouin cias tranſalpinas in poteſtatem redegiſſet, egit pri-mum optimum principem. mox aduerſa ualetudine, ſiue rerum felicitate mutatus, ingratus omnibus eſſe cœpit. Donec & ipſe Magnentij dolo dormiens in-tra tentorium, ad Helenam oppidum, oppreſſus eſt, cum imperaſſet annos XIII. uixiſſet paulo plus. XXX.*

*C*onſtantius cædem fratris ulturus, ingenti exercitu aduerſus Magnentium comparato, ingenti illum*

prælio & memorabili, ad Murtium fudit. quo Romanæ uires imperij pene conciderē LIII millibus utrinq; deſyderatis. Mox cum Magnentius bellum reparaſſet, & ad Lugdunum iterum uictus eſſet, gladio ſibi latus aperuit. ſed & Decentius frater, qui Cæſar ab eo dictus fuerat, laquei morte præpoſtera uitam finijt. Nam Britannioni antea Conſtantius ueniam petenti facile dederat. Is Britānion adeo expers literarum eſt hăbitus, ut ne prima quidem elementa calleret. Cæterum Conſtantius Gallū à ſe antea dictum Cæſarem ferocientem, & inſoleſcentem ſupra Cæſaris nomen interfecit. et cōtra Perſas infeliciter conflixit militum ſuorū ſtultitia. Quibus ad ſua abeuntibus, quæ Maſſagetæ uaſtabant, dum Romam inuiſit, Iulianum Galli fratrē, treis & uiginti annos ætatis agentem, Cæſarem à ſe factum, in Gallias aduerſus Alemannos eas uaſtantes miſit. ipſe in Perſas iterum contendens dum ægre ferret, Iulianum à militibus Auguſtum eſſe dictum apud Mopſurenen iuxta Tauri montis radices æſtuantiſſima febre deceſſit. Vixit ann. XL. Imperauit XXIIII.

Iulianus.

Conſtantio extincto, Iuliano facile cūcta ceſſere. Puer hic ingenio ſublimi, callido, & literarū ardentiſſimo, Gallias ſub primum acceſſum præter omnium ſpem, Alemannorum incurſu uaſtatas aſſeruit, regemq; eorum cepit. inde Auguſtus à militibus ſalutatus, Pariſijs,

tatus Pariſijs, mortuo (ut dixi) Conſtantio, aduerſus quem bellum ciuile parabat, Perſis, adepto imperio, bellum indixit ubi dum inconſultius agit, Perſæ uiri dolo in deſerta cum exercitu ductus, conto traiectus perijt. Sunt qui ſagitta è cœlo miſſa uulneratum dicant. Vnde in nefariam uocem erumpẽs, uiciſti Galilæe, (ſic enim Chriſtum appellabat) occubuerit. Chriſtianos impio quodam odio adeo inſectatus, ut ſtudia, & militiam hiſce interdixerit, pleroſq; præmijs, & illecebris, quaſi machinis à uera pietate auerterit. Quinetiam imperator (ita Deo uiſum) aduerſus nos libros edidit. ille uero ſi ingeniũ, indolemq́; egregiã ad uerã pietatem, quã puer imbiberat, conuertiſſet, inter egregios principes adnumerari potuit. deceſſit annos agens alterum et trigeſimum. Solus ann. unum, menſes treis impauit.

Iouinianus.

Huic Varronianus pater. Pannonia patria, ſtaturæ proceræ, ingenij amœni, nec à literis abhorrentijs, qui à militibus primo imperator ſalutatus, deceptis ſimilitudine nominis, quaſi Iulianus reuixiſſet, cum Perſis pacem magis neceſſariam, quàm honeſtam Tranſtigritanis prouincijs quinq; amiſſis inijt. Acceſſit nouæ ignominiæ dedecus grauius. uetitus imperator Ro. Arſaci ſocio opem ferre. Perijt octauo imperij menſe Dadaſtanis oppido, dum cubiculum ingreditur noui tectorij, prunis etiam ardentibus. ſiue, ut alij, ſtomachi cruditate. XXXIII.

ætatis anno.

Valentinianus, & Valens Aug.

Dedit & hos Pannonia principes Gratiano patre ortos. primum Valentinianus ab exercitu Nicææ, inde Valens ab eo Auguſtus, imperijq́; conſors dictus. qui Procopium temere imperium inuadentem, Conſtantinopoli oppreſſere. Inde Gotthi, & barbaræ nationes à Valentiniano Thracia exturbatæ, Septẽtrioq́; omnis cum Saxonibus ad officium eiuſdem opera redacti. Parthi è Syria per legatos eiecti. Inquieta Germania Theodoſij maioris auſpicijs pacata. ipſe dum Quadorum legationem latrocinia excuſantem audit, ſubito morbo uenis areſactis, ut ſanguis mitti nũquam potuerit, obijt Gratiano filio prius Aug. appellatione donato, imperij accepti anno XI menſe VIII. Die XX. uitæ LV. Valens poſt fratris interitum, Arrianæ factionis fautor, dum aduerſus Scythas & Gotthos prælium feroci us, quàm cautius ciet, uictus ab his acie, uitam, imperiumq́; amiſit, igne intra tugurium, in quod confugerat, iniecto. Digni imperio fratres, & inter bonos referendi, niſi Valens Arriano delirio uirtutes egregias inquinaſſet.

Gratianus, & Valentinianus.

Haud ſane improbandum principem numina terris dederant, ſi quantum literis & militari diſciplinæ

uacabat, ac uenationibus, tantum curæ ad Remp. co gnoſcendam impendiſſet. Nam pietate in ſuos egregius, Valentinianum adhuc puerum Aug. dixit, patre, patruoq; extinctis. Mox Theodoſium Hiſpanum conſortem imperij adſciuit. Verum dum ſpicula tantum, & arcus meditatur, dum Alanum militem Romano præfert Maximi ducis inſidijs circunuentus periјt, cum imperaſſet cum patre ānos octo, cum patruo treis, cum Theodoſio .IIII. Valentinianus à Maximo emiſſus, Theodoſijq; ductu poſtea reſtitutus in imperium, Maximo tyranno interfecto, Mox Eugenij & ipſe poſt Maximum tyranni dolis uictus, laqueo ſeipſum necauit.

Theodoſius.

H*ic Honorio patre, & matre Termantia haud dubie inter optimos principes adnumeretur. quippe qui Rēp. gotthicis armis pene oppreſſam acitus ex Hiſpania (quæ illi patria) à Gratiano reſtituerit, Maximum tyrannum et Andragatium præfectum eius ſubito in curſu uictos occiderit. Valentiniano imperium aſſeruerit. Mox Eugenium tyrannum in Valentiniani ultionem ſuſtulerit, non ſine numinis manifeſto indicio. cum multo minoribus enim copijs illi congreſſus, militante illi æthere, & coniuratis in eius auxilium uentis, ut poëta eleganter cecinit, uictoriam inſignem adeptus eſt. Fuit autem hic princeps moribus & corpore Traiano principi ſimilis, ſumma in eo clementia. incredibilis in ſuos pietas.*

rei militaris diſciplina ſagax, nec à literis alienus, ſimplicium ingeniorum admirator, pietatis noſtræ adeo obſeruator, ut ſumma ciuilitate ab Ambroſio antiſtite caſtigatum ſe, adytisq; prohibitum tulerit. Obijt Mediolani ætatis anno. L. imperij undecimo.

Arcadius, & Honorius.

Hoſce pueros Theodoſius uiuens, imperij conſortes fecerat. & moriens, quando ætas rerum moli non reſponderet, treis imperij tutores teſtamento ſanxerat, Arcadio Ruffinū, Honorio Stiliconem commendās. Africæ uero Gildonem præeſſe uoluit. prior Ruffinus, dum gotthica ſolicitat arma, ut imperium metu ab Arcadio extorqueret, perfidiæ pœnas dedit, pariq; pœna Caianus Ruffini ſceleris popularis afficitur. inde mox Arcadius, cum Byzantij regnaſſet ann. ferè XIII. obijt, Theodoſio filio relicto. Maior rerum moles Honorium Romæ agentem excepit. qui rebellantem Gildonem cum Maſcezelis fratris ductu ſuperaſſet, eundem quoq; Maſcezelem rebellem expertus, Bonifacij ductu uicit. At Stiliconis perfidia eo pernicioſior, quo occultior fuit. Nam magno noſtro dedecore, cum Gotthi Italiam uaſtaſſent, urbemq; Romam cepiſſent, aſtu Stiliconis rem adiuuante, tandem re ab Honorio cognita, Stilico cum filio ſublatus eſt, qui genere Vandilus, & militaris diſciplinæ ſcientiſſimus, Honorij etiam ſocer, ſi quam operam in perdendo ad Feſulas Radagaſo cum ducentis Gotthorum millibus præ-

ſtiterat, in aſſerendo imperio præſtitiſſet, nec Romã Alaricus Gotthorum *rex unquam cepiſſet, nec orbem totum cladibus aſſiduis inuoluiſſet.* Deceſſit *autem* Romæ, *cum annos duos et* XXX *imperaſſet.*

Romæ *Captiuitas.*

N*on potui non uehementer mirari tantam uel temporum iniuriam, uel ſcriptorum inertiam, tum ueterum, tum recentium fuiſſe, ut cum* Romam *orbis reginam captam ab* Alarico Gotthorum *rege, anno poſt eam conditam milleſimo* C.LXIIII. *certatim omnes memoriæ prodant, ſeriem tamen rei, aut indagandã non cenſuerint, aut indagatam tanquam rem plane ignobilem nec ſcitu dignam obliuione inuoluerint.* Pro Deum, *hominumq́; fidem,* Vrbs *orbis totius* Regina, *quæq́; eo auſpicio condita credatur, ut caput orbis ſemper eſſet, & quæ toties de barbaris gentibus, orbeq́; triumpharat, capitur gotthico aſtu, & interim rei ſeries, ordoq́; neſcitur?* Ego *uero id minime patiar, & omnis antiquitatis illuſtrandæ ſtudioſus, hanc quoq; rem tam memorabilem non negligam.* A*ſtu autem barbarico capta traditur in hunc ferme modum. quem* Procopius *ſolum ex omnibus, quos legi, tradat. ut mirer ab interprete uel rem totam diſſimulatam, uel cum in mutilum græcum codicem incidiſſet, non animaduerſam.* Ille *igitur in hanc ſententiã.* O*bſederat* Romam Alaricus *iam biennium. nec* Honorius, *qui* Rauennæ *deſidebat, aut ferre ſuppetias po*

terat, aut audebat. Nam cum nihil minus, quàm de urbis ſalute ſolicitus eſſet, Stilicone interfecto, ducē exercitui minime præfecerat, qui rem aduerſus Gotthos adminiſtraret. Unde Gotthis obſidendæ urbis cogitatio, Romano milite aut dilapſo, aut ſegniter rem agente. Verum eam fruſtra obſeſſam, cum expugnare ui non poſſent, ad dolum hoſtis barbarus uertitur. Profectionem in patriā ſimulat, Trecentosq́; iuuenes, corporis & animi ui præſtantes deligit, quos Romanis principibus dono det, inſtructos prius, ut omni obſequio dominos ſuos promereri ſtudeant, & ad certum diem circa meridiem, cum Romani principes ſomno, uel otio uacarent, ad Aſinariam portam aduolent, interfectisq́; improuiſo inſultu cuſtodibus, portam ſibi præſto futuro aperiāt. Interea Gotthi cum reditum alia, atq; alia deeſſe ſibi ſimulantes differrent, trecenti illi iuuenes occaſione egregie uſi, portam ſtato die ſuis aperiunt, & intromiſſus Gotthus maiore ignominia, quàm damno urbē omnem populatur. Sunt qui Probæ illuſtris fœminæ & opulentiſſimæ opera patefactam Gotthis portam exiſtiment, cum plebem Romanā paſſim fame, & morbis pecudum more cadentem miſeraretur. Duo ſunt cognitu non indigna. Unum edictum ab Alarico fuiſſe, ut quicunq; in templa diuorum confugerent, præcipue Petri et Pauli, his nulla uis inferretur, quod & ſumma fide ſeruatum. Alterum, quod cum nuntiatum Honorio eſſet Rauennæ Romam perditam, credidit ille de pugnaci Gallo, cui nomen erat Romæ, ſignificatum eſſe, ad-

miratumq́; uehementer tam ſubito periſſe eum, qui cum pauloante feſtiuiſſime luſerat. Adeo ſocordis ingenij princeps, nec quicquam omnino paternæ, auitæq́; uirtutis referens: quod & Arcadio fratri uitio datum eſt. Nam Eudoxiæ uxori addictus, cum alia improbe fecit, tum Chryſoſtomum antiſtitem ſanctitatis & eruditionis egregiæ uxori plus æquo inſeruiens, in exilium egit.

IOANNIS BAPTISTAE EGNATII VENETI ROMANORVM PRINCIPVM LIBER SECVNDVS.

SEQVITVR abhinc ætas, in qua mihi orbis totius clades, Regnorum triſtes exitus, imperia funditus exciſa, mutationes rerum frequentiſſimæ referendæ ſunt. ut intelligat mortalitas nihil eſſe inconſtantius ijs, quæ tantopere ut æterna miramur. Adeo enim uitæ, fortunæq́; iſta bona, in quibus opinione uulgi ſita ſumma felicitas eſt, fragilia, caducaq́; ſunt, ut nihil his eſſe poſſit cladibus, ruinisq́; magis obnoxium. quod cum uetera illa Aſiæ imperia, tum uero nominis Romani maieſtas facile declarat. quæ felicibus auſpicijs orta, lætiſſimis rerū ſucceſſibus aucta, uiris clariſſimis inſtructa, quorū uirtute, ac conſilijs, ad ampliſſimum faſtigium ſit euecta, legibus, inſtitutis, Deū pietate illuſtrata, conciderit tamen, & funditus euerſa ſit. ut quemadmodum illa de toto terrarum orbe triumphos retule-

rat, ſic nulla fere hodie in terris gens agat, aut antea fuerit tam immanis, tam barbara, quæ non aut auitas iniurias, aut ſuas illi rependerit. Huc acceſſit, quod eorum deinde, qui ſequuntur, principum, partim ignauia, partim auaritia, res adeo noſtræ peſſum iere, ut ad rem Romanam ſiſtendam, alienæ, atq; externæ uirtutis eguerimus. adeo maſcula illa Romuli proles, et italica uirtus ſimul cum imperij lapſu conſenuerat. nec Romani poſtea pontifices ambitione plus quàm immodica, pronam iam per ſe in caſum rem italicam non funditus affixere. dum ſtudijs ſuis nunc Francos, nunc Germanos, atq; alios quoſuis potius, quàm italicos principes patiuntur. Illi uero quantum Romanæ, atque Italicæ maieſtati ſemper detulerint, uel illud argumento eſſe potuit, cum ſe Cæſares, aut Auguſtos pro Henricis, & Federicis dici malint. Cumq; ſe nunc Reges, nunc Romanorũ imperatores appellari gaudeant. Cæterum nec querelæ locus hic eſt, & ipſa noſtra hæc commentatio etiam nuda ſatis allatura, doloris, ac moleſtiæ legentibus eſt. Quare Theodoſium ipſum iuniorem aggrediamur.

Theodoſius Iunior.

Quinquaginta quot uixit annos, totidem imperio etiam præfuit. Nam puerum admodum moriens Arcadius eum reliquerat ſub tutela Iſdigerdis Perſarum regis, quod & bene ceſſit. Barbarus enim Rex & tutelam ſumma fide geſſit, & pacem cum Roma

nis quoad uixit, habuit. Is uero Honorio defunćto, Valentinianum ex Conſtantio & Placidia natum, data Eudocia filia in uxorem, Romam peroppor-tune miſit, cum turbatæ res eſſent tyrannorum libidine, qui rem Romanam inuaſerant. ſub hoc tertia ſynodus contra Neſtorium celebrata, Pulcheriæ ſororis prudentia. nempe quoad illa eſt uſus impera tor, bene res geſta. hic uxorē Eudociam Leonis Athe nienſis philoſophi uxorem duxit. quæ præter egre giam formam, ſingularemq́; pudicitiam, etiam lite ris excelluit, abſoluto eo libro, cui titulum Græci ὁμηρόκεντρα faciunt. Hoc principe VENE- 416.
TIAE feliciſſimis auſpicijs medijs in aquis habitari cœpere, cum Honorius adhuc uiueret.

Valentinianus Tertius.

Aſſeri fortaſſe in priſtinum ſtatum ſub hoc principe res Romana potuit, ſi eius inceptis aut fortuna fauiſſet, aut imprudentia poſtea ſua rem non afflixiſſet. Nam recepta ſub aduētum ſuum Italia, cum Genſerico ſtatim Vandilorum Rege pacem ſanxit parte Africæ, ut uideri uoluit, contento, & aduerſus Attilam Etij dućtu, rem feliciter geſſit. Inde Maximi arte uiri per ea tempora potentiſſimi, Etium interimi iuſſit. Vnde in ultionem ipſe poſtea Romæ ab eius commilitonibus confoſſus perijt. Hoc principe occidentis imperium, Francis Gallias, Anglis, et Scotis Britāniam occupantibus, Vandalis Africam, & ipſam urbem populantibus, Hūnis Europā

uexantibus, & Italiam, collapſum funditus eſt. Periјt imperiј & ætatis anno XXX.

De Etio pauca dicenda hic ſunt. Hic & Doroſtana Mæſiæ cum diſciplina militari excelleret, Conſtantio defuncto, ab Honorio principe illi ſufficitur, cuius ductu Attila in campis Catalaunicis uictus eſt, & Burgundiones repreſſi. Hunc poſtea Valentianus cum interfeciſſet, interrogaretq; ciuem quępiam Romanum an iure occiſum crederet, iure, an iniuria occideris imperator Etium neſcio. illud ſcio quod ſiniſtra tua dextram tibi abſcideris. nec falſus omnino uates. Nam eius morte Hunni rerum potiti, & imperium euerſum eſt.

Breuis Enumeratio eorum, qui poſt Valentinianum Romæ rerum potiti ſunt.

Poſt Valentinianum Romæ Auitus ſenatoriј uir ordinis præfuit, Auito inde Maiorianus quadriennio. Hũc Seuerianus, Seuerianum Anthemius, Anthemium Liberius ſubſecutus. cui Glycerius, & Glycerio Nepos ſtatim ſucceſſit. quo per uim pulſo, Auguſtulus male ominati nominis rerum potitur. ſub quo Romani maieſtas imperiј conuulſa per Odoacrem Herulum ſero admodum ad Francos rediјt.

Fl. Valerius Martianus.

Nunc imperatores Conſtantinopolitanos, quando illi tantum per illa tempora uiguere, ad Conſtantinũ uſq;

Palæologum continua ſerie perſtringemus, initio à Martiano ſumpto, qui licet humili loco natus, militiæ tñ clarus, Pulcheriæ Theodoſij ſororis ſtudio rebus præficitur moderatus princeps, & rebus gerẽdis idoneus, ſi per ſenectam diutius uiuere potuiſſet. nam pacem, quoadeius fieri potuit, coluit. illud ſæpe uſurpans, dum in pace eſſe poſſumus, arma nõ induamus. Is Tatianum, Iuliumq́; fratres, qui olim aquilæ ſuperuolantis eius caput auſpicium retexerant, uiaticoq́; ducentorum aureorum inopem, & ægrotantem adiuuerant, ſtatim ut princeps eſt dictus, alterum Illyrico, alterum Conſtantinopoli præfecit. Hoc principe Chalcedonenſis quarta ſynodus celebrata aduerſus Dioſcorum, & Eutychẽ Leonis Pontificis Romani iuſſu. Imperauit annos ſex.

Leo.

Primus hic græcanici uir ſanguinis imperium tenuit, Aſparis patricij factione adiutus. Cuius etiam filium Cæſarẽ cum inuitus creaſſet, poſtea cum Ardaburio fratre, ut inſidiarum in ſe authores interfecit, Leonemq́; ex Ariadna filia, & Zenone filium ſucceſſorem ſibi eſſe uoluit. Is aduerſus Genſeri cum Vandilorum regem Baſiliſcum ducem miſit. qui ſi Zonarã ſequare, uictus nauali prælio à Vãdilis aufugit, ſiue illud ignauia, ſiue proditio fuerit. Byzantium huius imperio magna ex parte conflagrauit, præterquã qđ Italia in perpetuo motu fuit. Imperauit autem ann. XVII.

Leo Iunior.

Hic puer ab auo relictus, cum annum præfuiſſet, Zenoni patri manibus ſuis diadema impoſuit, patrēq; pro ſe deinceps imperare iuſſit.

Zeno Iſauricus.

Quàm uarie rebus Romanis illuſerit fortunæ uis, hic Zeno facile cum pleriſq;, qui explicandi mihi principes erūt, probet. Vir obſcuriſſimi ſanguinis, et cum facie deformis, tum moribus planè tyrānicis, ut Iſaurum agnoſcas. Hic Theodoricum Oſtrogotthorum regem cum unice diligeret, in Italiam aduerſus Odoacrem miſit Conſulem prius à ſe factum. Pulſus uero à Baſiliſco factione uxoris, cum in Iſauriam conceſſiſſet, non multò poſt reuerſus, & Baſiliſcum expulit, quem & media mori coēgit, et annos tredecim Tyrannum uerius q̄ principem egit. Sunt qui uiuum adhuc incluſum ab uxore ſepulchro tradant, fruſtráq; reſipiſcentem, et opem quiritantem obijſſe. Hoc principe incendium adeo graue fuit, ut præter maximam urbis partem conflagratam, Centum & uiginti librorum millia combuſta ſint, inter quæ et Homeri poëma inteſtino draconis CXX pedum aureis literis deſcriptum.

Fl. Valerius Anaſtaſius Dicoros.

Dicorum hunc cognomento Græci appellarunt à di-

ſcoloribus uidelicet oculorum pupillis, quarum dextra nigricans, ſiniſtra cœrulea fuerit. inter bonos principes utiq; mihi referẽdus, tãetſi ab humili loco ad imperium euectus Ariadnæ Zenonis uxoris opera, niſi poſtea mutatus, Eutychianæ hæreſi adhæſiſſet. Vnde illi aduerſus orthodoxos graue diſſidiũ conflatum. Bulgarorum arma tunc primum audita, & Sarraceni Alamundaro duce Syriæ graues incũbebant. Hic Tyrannorum aliquot ſeditione fatigatus, poſt octuageſimum & octauum uitæ annũ, imperij uigeſimumſeptimum, fulmine afflatus perijt, ulciſcente grauiter numine pietatem toties ab impuro principe uiolatam.

Iuſtinus.

Quis credat Thracem hominem armentarium, & ſues agentem ſine tribu, ignotis, obſcuris'q; parentibus ortum, & rebus præfuiſſe, & rem tum feliciter, tum optime adminiſtraſſe? Rexit tamen ille ſumma cum laude, et pietatis ſtudioſiſſimus ueræ. Ioannem Romanũ Põtificem ad ſe legatum uenientem, à Theodorico Gotthorum rege pro Arrianis, quos expulerat Iuſtinus, reſtituendis uenerabundus excepit, & principatum dolo partum. (quippe qui acceptam ab Amantio eunucho pecuniam, ut militi pro Theocritiano præficiendo diſtribueret, in ſe ſuffragia uerterit). magna uirtute poſtea adminiſtrauit. nono imperij anno Iuſtinianum ex ſorore nepotẽ, cum adhuc uiueret, ſibi ſucceſſorem inſtituens, quo

ſacto non multo poſt obijt.

Iuſtinianus.

Nepos Iuſtino ex ſorore, cum annum quartum & quadrageſimum ageret, imperare cœpit. quod per annos undequadraginta adminiſtrans ueterem Romani imperij gloriam mirum in modum ampliauit. Primum enim Perſas Belliſarij opera intra ſuos fines continuit. inde eodem duce Romam à Gotthorum ſeruitute aſſeruit. Africam imperio pulſis Vandilis reſtituit. Narſete duce Gotthicum tandem nomen deleuit. Bis triumphatum ex inſtituto ueterum Romanorum. De Perſis, & Vandilis à Belliſario. leges infinitis uoluminibus antea diſperſas in L. digeſtorum libros contraxit. Inſtitutionum libros quatuor edidit. Codicem inuulgauit. Maximus certe princeps, niſi auaritiæ, & delirij Eutychiani reus fuiſſet. Serici uſus è Perſis ad Græcos hoc tempore tranſijt iampridem deſitus.

Iuſtinus Iunior.

Hic æmulus Iuſtini, & ut filius à Iuſtiniano in regia ſemper habitus, fatali admodum ingenio, atque ad promerendam ex liberalitate hominum gratiã nato fuit. Cum Perſis pacem fecit, Tributo, q̃d Romani annuũ his expẽderent, ſublato. Lãgobardi Germanica gens à Narſete indignato contra Sophiam in Italiam hoc principe irrupere. quã ab Alboino

rege ad Deſyderium per CC *&* IIII *annos in principatus diuiſum tenuere. Obijt graui pedũ dolore anno* XI *imperij.*

Tiberius.

T *iberius adoptatus à Iuſtino rem per ſeptennium foris ſatis feliciter geſſit. Domi ſumma cum pietatis & liberalitatis opinione. quod ſi quẽadmodum Perſas grauibus afflixit prælijs, ſic aduerſus Langobardos felix fuiſſet, nihil illo principe fortunatius. Obijt Mauricio genero ſucceſſore declarato.*

Mauritius.

C *appadocem hominem uirtus, & rei militaris ſcientia, partaq; eius ductu de Perſis inſignis uictoria, imperio facile impoſuit. quod ſub initia Perſis, uictis, Scythis afflictis, Langobardis repreſſis, & Hũnis è patrio ſolo in ſolitudines pulſis, feliciter adminiſtrauit. Mox auaritiæ ſtudens, cum fruſtra Phocæ inſidias, ſomnio etiam admonitus precauiſſet, dum miles ſtipendio fraudatus ſeditioſius agit, ab eodem Phocæ imperio & uita priuatur. cum imperaſſet annis* XX. *uixiſſet tres & ſexaginta. eius etiam omnis proſapia ſublata eſt. Turcaicum nomẽ tunc primum Aſiæ auditum.*

Phocas.

A *deo præcipites in malum homines agimur, ut Pho-*

cas nec Mauritij auaritia admonitus, adepto imperio p Mauritij cædē ab hoc uitio temperarit. Quin longe ſtudioſius colligendæ undiq; pecuniæ incubuit, & omnia ex Perſicæ ſeruitutis inſtituto egit. unū in hoc homine laudes, quod Romanum pontificem principem omnium iure declararit. Cætera adeo ſocors & ignauus, et frequentibus adulterijs infamis, ut cum Romanum imperium undiq; barbari uaſtarent, ſtaretq; ſolum eius nominis umbra, conſpiratum ſit in illum ab Heracleona, & Heraclio, & Priſco. qui captum inertiſſimum hominem prius interfecere, quàm ferre ſuppetias eius milites potuerint, omni ſtirpe principis impuriſſimi ſublata.

Heraclius.

Labenti iampridem imperio, et prægrauantibus Perſarum armis, Syria cum ipſis Hieroſolymis expugnata, Heraclius accepto diademate à Sergio pontifice primum omnium perſicum bellum parat. ad quos legatis antea miſſis pro inducijs impetrandis contemptim ab his habitus, adeo excanduit, ut differre amplius rem non potuerit. Reſponderunt. n. impij hoſtes non prius ſe Romanis pacem daturos, quàm Chriſtum abnegaſſet imperator. Quare in gentibus copijs in Choſroē ductis, uictis eius ſæpe ducibus, & cum omnibus copijs cæſis, Mox profligato Choſroë, Perſideq; omni in ultionem noſtram igni, ferroq; uaſtata, lignum ſalutiferæ Crucis recepit. Celebris adhuc eſt Chriſtianis dies feſtus ar-

gumentum

gumentum uictoriæ inſignis, pacis uidelicet partæ, et Tigridis fluuij inter utrunq; imperium termini. Triumphatumq́; egregie Cruce prælata. Imperauit Heraclius annos XXXI. nouo morbi genere perijt, uirili membro ſemper ita diſtento, ut quoties meieret, lotiū uultū aſpgeret, niſi obiecta tabula id prohibuiſſet. creditū eſt. Hæreſeos Monothelitarū, in quam inciderat, et uegtiæ ſuppliciū luiſſe. Hoc tempore Sarraceni Maomethe duce caput extulere. Qua re breuiter de eius ortu, & ſucceſſu interim quædā perſtringemus.

Maomethis ortus.

Ex *Arabia conſtanti ueterum ſcriptorum fide hoc malum orbi prodijt. Inde enim humili loco natus, dum locandis, conducendisq́; camelis uictum quærit adoleſcens ingenij uafri, Viduæ dominæ nuptijs & opibus mox auctus, Sergium monachum noſtratem familiarem habuit. cuius adiutus opera, cum Chriſtianos & Iudæos accuſaret, hos ut impios, qui ſummum prophetam excruciaſſent, Nos ut ſimpliciores, qui de Chriſto ridicula prodamus, paulatim latronum manum coëgit. & diuinitate quadam inde ſibi aſtructa, facileq́; leuiſſimo hominū generi perſuaſa, conſilium armis addidit. Inde rerum ſucceſſu proſperiore elatus, Syriam uaſtat, & Damaſcū regiōis caput expugnat. Tū uero in Perſas arma conuerſa. quibus congreſſus, & primo uictus, reparandis copijs intentus Scænitas ſibi Arabas adiungit, gentem per ea tempora Romanæ mi-*

De

litiæ aſſuetam, & quæ ob negata ab Heraclio ſtipendia, rebelles animos induerat. ſicq; paulatim firmato imperio, et diuinitatis cuiuſdã opinione pſuaſa, quam armis tuendã contra aduerſantes præceperit, quadrageſimo uitæ anno, ueneno (ut aiunt) à domeſticis datoperijt. In quo homine neſcio magis'ne ingenij calliditatem admirer, an gentis eius ſtultitiam, an potius Chriſtianorum principum ſocordiam. qui nec naſcentem comprimere flammam (factu tunc facile) uoluere, nec magnis poſtea rerum ſucceſſibus auctam potuere. Vnde labes illa iam ad hoc æui non Aſiam ſolum, & Africam, ſed magnam Europæ partem infecerit. ut iam de Chriſtiana pietate tuenda in diſcrimen uentum ſit.

Conſtantinus Heraclij.

Hic annum unum cum imperaſſet, rectæ, ac ueræ pietatis cultor, Martinæ nouercæ inſidijs, quæ Heracleonæ imperium aſtrueret, ueneno tollitur. Illa uero, cum imperium male partum cum filio uix biennio tenuiſſet, à Senatu cum decenne filio expellitur, amputata prius matri lingua, filio naribus.

Conſtans.

Conſtans ex Gregoria, & Conſtantino proxime relato proles rerum potitur, adnitente Senatu, q Martinæ ſcelus execrabatur. Hic auitæ impietatis hæres, Martinum Romanum pontificem ſibi aduerſan

tem, comprehendi iuſſum, in exilio mori coegit. Cætera hominem non improbares, ſi impietatem & auaritiam demeres. Sarracenis claſſe congreſſus, uictus aufugit. quibus paulopoſt diſſidio laborantibus, bienniј inducijs impetratis Italiam petijt, ut eam à Langobardico iugo liberaret. Sed cum Romã ueniſſet, uictus à Lãgobardis acie, qcqd antiq operis, ſignorumùe fuit, intra quintum diẽ inde ſuſtulit, ut plus ornamentorum pauciſſimis diebus urbi detraxerit, quàm Barbari per tot annos. inde in Siciliam traijciens, cum ſextum ibi annum ageret, et auare, & crudeliter tributum exigeret, dolo ſuorũ interficitur, poſtq̃ annos ſeptem ac XX imperaſſet.

Conſtantius Pogonatus.

Meliore orbis fato Conſtantinus imperium excepit. qui maximus natu relictus à patre Byzantij, ut imperium adminiſtraret, audita eius morte, in Siciliam uenit. ultusq́; Mizizium tyrannum, & cædis paternæ conſcios bellum aduerſus Sarracenos ſeptem annos, terra, mariq́; feliciter geſſit. Fatigati. n. bello maritimo Arabes, quod ex Cyzico à ſe capto, Byzantio ſingulis æſtatibus inferebant, maxime ignis miraculo territi, qui ſub aqua arderet (Callinici inuentum) tempeſtate etiam graui oppreſſi, ferè oẽs piere. Nec terra felicius res eorũ adminiſtratæ. Victi enim una acie XXX ſuorum millia amiſere. Quare pax honeſtiſſima ſecuta, pollicitusq́; Mauias eorum dux, Ioanni legato imperatoris ad id

miſſo tributum annuum, auri pondo III millia ſeruorum etiam honeſtorum, & equorum totidem. Sexta hoc principe ueræ pietatis celebrata ſynodus Cōſtantinopoli. pax ubiq; et floruit, præterq̃ q̄ Bulgari trans Danubiū repētine bellum oſtentarūt. qđ cum infeliciter gereretur, inhoneſta pace Myſia his ad inhabitandum data eſt, tributo etiā annuo promiſſo. Imperauit annum ſeptimum decimum Iuſtiniano filio hærede, cum fratribus minoribus nares amputaſſet. Pogonatus appellatus, quod imberbis in Siciliam profectus, barbatus rediſſet. πώγωνα enī Græci barbam appellant.

Iuſtinianus.

Vltimus Heraclianæ ſtirpis Iuſtinianus imperio præfuit, praui uir ingenij, et uarij, atq; à fide recta abhorrentis. Siquidem ſynodum aduerſus ſextam à patre celebratam indixit bonis omnibus aduerſantibus, & in primis Romano pontifice, quem comprehendi mandauit. Bellum aduerſus Arabas, & Bulgaros contra fœdera motum, utrunq; calamitoſiſſimum geſſit. Quare & crudelitate etiam in ſuos inuiſior factus, Leontij patricij, & Callinici patriarchæ dolo deturbatur imperio, atq; Cherſonam relegatur nare prius abſciſſa. Vnde mox fugiens, et ad Trebelliū Bulgarorum regem fuga lapſus, eius opera reſtituitur, Tiberio, qui Leontio ſucceſſerat fugato, & Callinico Patriarcha luminibus priuato. Illud ſæuitiæ hominis argumentum traditur, quod

quoties truncas nares emungeret, toties unũ ex iis, qui Leontio fauerant, ad ſupplicium rapi iubebat. Sexto demum & decimo anno, à Philippico pulſus, quem reclamante Conſtantino pontifice, acrius inſe ctabatur, (uenerat autem ad illum Romanus Anti ſtes accerſitus, & ab imperatore honorificentiſſime exceptus) uitam & imperium pariter amiſit, ſexto anno poſt exilium, cum X ante præfuiſſet.

Leontius.

LXXXVII. annos ab Heraclio ad Iuſtinianum in una gente imperatum, quod neſcio an ulli priorum contigerit, cum Leontius Iuſtiniano relegato, impe rium ſibi uindicauit. qui claſſe aduerſus Arabas Africam occupantes ingenti parata, cum infecta rediret, imperio expellitur, poſtquã tres tantum ãnos rerum potitus eſſet. Hunc ergo Tiberius captum, (ſic enim quàm Abſimarus dici uoluit) adepto imperio, naribus truncatum cuſtodiri iuſſit.

Abſimarus, qui et Tiberius.

Hunc claſſis in Creta imperatorem dixit, qui Heraclium fratrem ſtatim aduerſus Arabas omnia uaſtantes cum miſiſſet, eius forti opera hactenus repreſſit, ut à noſtris abſtinerent. Inde Philippicum no bilitatis præcipuæ Cherſonam relegauit, quod aqla caput obumbraſſe uidebatur dormienti. Cæterum ſeptimo poſt anno cum Leontio captus, à Iuſtiniano interficitur.

Nunquã maior principũ impietas, maior'ue, qđ grauius doleas, ſocordia. Quippe hic adeptus imperium ſextæ ſynodi decreta altera ſynodo infirmare contendit, gratificaturus monacho, qui imperaturum illum prædixerat, hoc prædictionis præmium petenti. quare cum loquentiæ multum huic ineſſet, ſapientiæ parum, opesq; imperij iampridem congeſtas diſſiparet, paſſus etiam Bulgaros Thraciam populari, priuatus oculis in ordinem redigitur, anno uno, & menſibus ſex uix expletis.

Artemius, qui & Anaſtaſius.

Hic adeptus imperium, cum optime quæ ad pietatem rectam attinẽt, inſtituiſſet ex põtificum aſſenſu, claſſem ingentem aduerſus Arabas in Alexandriam emiſit. Verum claſſiarijs quibuſdam contumacius agentibus, qui illum oderant, domum reuerſi, Theodoſium ignobilem alioqui uirum imperio præficiunt, captaq; Conſtantinopoli, monaſterio Anaſtaſium includunt, cum annum unum, menſes tres imperaſſet.

Theodoſius Atramytenus.

Obſcuro licet loco natus, non pœnitendum imperatorem egiſſet, ſi diutius illi per Leonem & Cononem Orientis præfectos imperare licuiſſet. Verum cum

Leonem exercitus imperatorem dixiſſet, perteſus belli ciuilis Theodoſius ceſſit imperio, monaſticamq; uitam amplexus ſatis diu, ac felix in ea uixit, cum annos II imperaſſet.

Leon Iſaurus, ſiue Conon.

Obſcuritatem generis (quippe qui apud Iſauros natus exercuerat ſedentariam) cum alijs ſceleribus, tum uero impietate in Deum, ac eius imagines facile Leon æquauit, unde illi cognomen εἰκονομάχου, *&* θεομάχου *græcas. quarum perdendi tantus hominem ardor inuaſerat, ut iudæis duobus gratificaretur, qui illum tanto ante imperaturum prædixerant, ut et Cōſtantinopolitanum pontificem Germanum nomine aduerſantem ſede extruſerit, & Romanum antiſtitem obſiſtentem comprehendi iuſſerit. Sarraceni certe ducibus Maſgalda, & Solymano Conſtantinopolim triennali obſidione, terra, mariq; fatigarunt. Verum peſte, fameq; confecti, à Bulgaris etiam ſæpe uicti, claſſe magna ex parte igne ſub aquis ardenti conſumpta, pauciſſimis ex tanto naufragio ſeruatis, manifeſtam in ſe numinis iram ſenſere. nec minori interim clade in urbe ſæuitum, trecenta & amplius ciuium millia, peſte, fameque conſumpta. Ridicula planè quidam de cœleſti igne, & nauium numero prodidere. Inde Siciliam Sergij præfecti opera rebellantem ad officium retraxit. circa finem imperij, quod quartum & uigeſimum durauit an-*

nũ, graui terræmotu Bithynia, Thraciaq; concuſſa, muriq; Byzantij magna ex parte collapſi, quo Theodoſij maioris, & Arcadij filij ſtatuæ ad terram deiectæ. Et quæ res flectere impij principis animum ab impietate debuerat, tanquam in manifeſta Deũm ira, ille uero ad priuatum quæſtum retulit, tributo ad reſtituendos muros impoſito, ut in ſingula numiſmata quatuor & uiginti obolos ærario principis inferrent. quod poſtea in multas ætates abijt. hoc principe Romani pontifices ad Francos primum reſpexere.

Conſtantinus Copronymos.

Impio patri ſceleſtiſſima ſucceſſit proles Conſtantinus cognomento Copronymi. quod infans baptiſmi lauacro admotus medijs ſacris alimoniæ excremento aquam polluerat. is non ſolum patris impietatem in abolendis diuorum imaginibus reddidit, uerum etiam grauiore ſcelere reliquias eorum aut contempſit, aut combuſſit. quam in numina impietatem immanitas hominis inuiſiorem fecerit, dum nobiliſſimum quenq; tollendum è medio curat. Antiſtites certe Conſtantinopolitanos unum et alterum ignominioſe prius habitos, et grauiter ad hæc excruciatos capite plectit. hic Bulgaricum uariante fortuna bellum terra, mariq; geſſit. Artabaſdum primæ nobilitatis hominem imperatorem ab orthodoxis creatum poſt biennium à ſe captum, oculorum uſu cum liberis priuat. grauiſſimum hyemem, uti pontus, Boſphorusq; ipſe thracius perglaciauerit, ex

pertus, poſt infinita flagitia exquiſitiſſimo cruciatu conſumptus obijt imperij anno XXIIII. *Duob. menſibus minus.*

Leo.

N *on imperij ſolum, ſed paterni ſceleris hæres aduerſante matre Bulgarici ſanguinis pientiſſima ſucceſſit Leo. qui ad impietatem ſacrilegium etiã addiderit. Nam coronam a Mauricio principe Deo dicatam nefario capiti imponens captus gemmarum & auri ſplendore, breui pœnas luit. caput enim impium carbunculi apoſtemate ſtatim intumuit. tandẽ ardẽtiſſima febri ſubſecuta impium ſpiritum nefarius exhalauit imperij anno uno.*

Conſtantinus Leonis F. & Irene mater.

R *edditus tandem his principibus ueteri religioni ſuus nitor, reddita uetus pietas Irenes matris opera. quæ attici ſanguinis forma inſignis, ſed probitatis opinione inſignior Leoni nupſerat. Quare conuentu trecentorum & L. patrum Nicææ indicto, quæ ſeptima ſynodus habetur, templis, diuiſq; ſuæ reſtitutæ ſunt imagines. Nec multo poſt tamen Conſtantinus iam adultus matrem haud amplius paſſus, imperio deijcit, eiectam in ordinem redigit. Nicephorũ imperatorij & ipſum ſtemmatis, in quem ſuffragia multorum tacite inclinabant, oculorum, et linguæ uſu priuat. et nequid ſceleris deeſſet, Maria uxore monaſte*

rio obtruſa Theodoram concubinam inducit matris conſilio, ut filium inuiſum omnibus faceret. unde mox rerum ſola potita, filium in poteſtatem redactũ excæcat. eadẽ die, qua ſexto ante anno Nicephorum ille eodem ſupplicio affecerat. ipſaq; non multo poſt à Nicephoro pulſa in Leſbũ inſulam relegatur. huius imperio quod fuit cum filio annorum decem, lamina inuenta eſt ſuper cadauer his uerbis. Chriſtus naſcetur ex Virgine, in eũm credo. Conſtantini & Irenes imperio. ô Sol iterũm me uidebis. ſed & Carolus à Leone Romano pontifice imperij corona donatur uirtutis, & pietatis ergô.

Nicephorus.

Riget plane, ac pariter me pudet, tot portentis uerius, quàm principibus referendis immorari. niſi q̃d præterquam quod rei ſeries ita exigit, non nihil & huiuſmodi homines uitæ proſunt, dum eorum exitu & deterrentur peſſimi, & optimus quiſq; ad uirtutem, honeſtumq́; accenditur. Nemo. n. maiore hominũ opinione ad imperiũ uenit, dũ ſingulos aut muliebris impotentiæ, aut flagitioſiſſimi principis tædet. nemo auarius, aut crudelius adminiſtrauit. quorum ſcelerũ mox pœnas meritas luit. à Bulgaris. n. pauloante à ſe uictis ĩprouiſo noctis aſſultu oppreſſus, ipſe cum toto exercitu ad internitionem cæditur. Stauracius filius ſaucius humerũ uix Adrianopolim euaſit. hic Venetam rem ſociali claſſe aduerſus Gallos iuuit. Populoniã dolo magis q̃ ui captã diripit.

A drianopoli in quam euaſerat, poſt patris interitum imperator ab amicis ſalutatus, non multo poſt à Michaële Curoplate Rangabe cognomento, qui Procopiam ſororem eius in uxorem duxerat, imperio deturbatur, & monaſterio includitur, poſtquam cum patre annos IX imperaſſet.

Michael Curoplates Rangabe cognomento.

M elior pacis artibus, & pietate maior duobus à me proxime relatis ſucceſſerat Michaël, ſi quàm in toga bonus, tam bellicis rebus adminiſtrandis uiguiſſet. à qbus tantum abhorruit, ut ad unam aduerſam cum Bulgaris pugnam, à quibus caſtris etiam exutus eſt, ita conciderit, ut accepto nuntio de Leonis imperio monaſterio ſeſe abdiderit, habenas imperij facile cōcedens poſt annum alterum imperij. hic cum Carolo Francorum rege fœdus ita inijt, ut Veneti ſuis legibus, ac iure uiuerēt, immunitate his ſeruata, quam ad eam diem in terra Italia retinuerant.

Leo Armenius.

P ardi Patritij filius magno omnium gaudio, maiore ſpe rei Romanæ præficitur. nec conceptam de ſe hominum animis ſpem fruſtratus eſſet, niſi egregias uirtutes crudelitate in ſuos, & impietate in deum mox fœdaſſet. Quippe qui parta de Bulgaris inſigni ui-

ctoria, cum ab armis quies eſſet, ad cædē multorum conuerſus, Diuorum imagines deleri penitus iubet. nec præſagijs aut ſomnijs maternis cladem imminētem euadere potuit. Nam à Michaële Traulo, quem in cuſtodia detinebat, noctu per inſidias, dū ſacris operatur, cæſus obijt poſt annos imperij ſeptem, et menſes quinque.

Michaël Balbus.

Amorium Phrygiæ ſuperioris oppidulum dedit hūc principem non humili ſolum, ſed ſordido etiam loco natum. ad quæ impietas quoq; acceſſerat ex hæreſi Iudæorum, atq; Thinganorū hauſta. linguæ præterea uitio balbutientem, unde græci φαῦλον appellauere. hic poſt interfectum Leonem, à quo ad tātum fortunam euectus erat, Thomam, qui tyrannidem inuaſerat, uario primum rerum euētu tandem oppreſſit. defectionisq; ſocios cum ipſo Thoma ſuſtulit. Sarraceni ex Africa profecti Cretam inſulam occupant, totamq; fere in ditionem redigunt, græcosq; duplici prælio uincunt. ipſe princeps, cum annos octo, menſes nouem imperaſſet, Theophilo filio per manus imperium tradidit. Vetus oraculum innotuit, tum rem romanam in lapſum præcipitem ruituram, cum Balbus & auariſſimus princeps imperaret, qualis hic uir fuit.

Theophilus.

Maior iuſtitiæ cultus in Theophilo filio, quippe qui ſu

cillimum ſeſe ſtatis diebus adeuntibus exhiberet, & ad ſeueritatem interdum propenſior acrius delicta puniret. ſed par impietas, ut qui diuorum imagines ex paterna æmulatione auerſatus, non paucos, qui eas colerent, ad mortem uſque cædi iuſſerit. Saracenis Aſiæ prouincias uaſtantibus bis congreſſus, bis uictus eſt, caſtriſq; exutus. Quinetiam Amorium, unde illi genus ab his obſeſſum, & proditione captum diripitur. cumq; annos duodecim rebus præfuiſſet, dyſenteriæ morbo periјt.

Michaël Theophili, & Theodora eius mater.

Fecit Irenes Cõſtantini matris adminiſtratio, ut fœminei non pœniteret imperij. Quare Theophilo uita functo, Michaële filio adhuc infante, & ſub tutela matris, ac principum uirorum relicto, Bulgari ſcythicum genus pietatem noſtrã populariter ſunt ãplexi, cũ Theodora genitrix rebus adhuc præeſſet; Verũ ĩpotentiã muliebrẽ qs æquo aĩo ferat, ubi præſertim impietatem aſſerat? Nam et illa diuorũ imagines execrata eſt. Cæterũ ĩpietatis pœnas mox dedit à filio monaſterio incluſa. qui auo ſimilior quàm patri per ſummam ignauiã, ac prodigalitatem rem afflixit. à Sarracenis etiam caſtris exutus. nec minore inſania circenſibus ludis oblectatus eſt. quibus dũ plus nimio indulget, Baſilium Macedonem Barda interfecto, conſortẽ imperij adſciuit. à quo mox occiſus eſt iperij ãno XIIII. quorũ treis cũ matre egerat.

Quis crederet & hunc captiuum inter uenales Conſtantinopolim adductum Romanæ rei præfuiſſe? q nec patriam, nec parentes ſaltem ciere poſſet? præfuit tamen, & eo rerum ſucceſſu, ut ad eius nepotes imperij maieſtas tranſierit. primum igitur adepto iperio profuſiſſimas Michaëlis largitiones reuocauit, ut dimidium eorum, quæ accepiſſent, ærario inferrēt, & tres liberos imperij hæredes inſtituit. inde in Sarracenos, qui Cretam occuparant, profectus, ab his nauali prælio ſuperatur, quos tñ alieno ductu poſt uicit. Hoc imperāte Sarraceni ex Africa ſoluentes, cũ Italiā magna ex parte uaſtaſſent, Dalmatiā quoq; populati ſunt Rhaguſio etiā capto, quos Nicephori Phocæ ductu īde eiecit, Barioq; in ditionē ſuā redacto. tametſi Veneti una atq; altera expeditione rem Chriſtianam iuuiſſent. Cæterum cum annos XX imperaſſet à Ceruo in uenatione cornu ictus mox perijt. Vir frugi, et quē principē non contemnas.

200. decies centena millia in erario reliquit teste Zonara.

Leo Baſilij Philoſophus.

Conſtantino filio maximo natu, uiuente adhuc patre uita functo Leo cognomento philoſophus frater ſucceſſit. qui Bulgaros deſciſcentes Turcarum auxilio primo uicit. Verum ab his per inanes inducias deluſus magna clade afficitur. inde in Sarracenos claſſe comparata Nicetæ ductu egregiā uictoriam peperit literarum omnium & aſtrologiæ in

primis peritus. qui filium Conſtantinum imperaturum diuinaret. tandem poſt annos quinq; & uiginti menſes treis alui doloribus fatigatus, Alexandro fratri imperium per manus tradidit, cui filium cõmenduit.

Alexander.

Nec Baſilio patri, nec Leoni fratri ſimilis Alexãder ſucceſſit, uir luxu & ignauia perditus, annum & menſem rerũ potitus. q cum nec ipſe recte admi niſtraret imperium, & ignobiliſſimum quenque ac turpiſſimum rebus præficeret, erumpente naribus ſanguine extinctus eſt.

Conſtantinus.

Septennem hunc pater Leo ſub tutela matris & nobilium quorũdam reliquit. quorum diligentia Andronicus Ducas tyrannidis inuaſor oppreſſus eſt. in de Bulgaris Thraciam uaſtantibus bellũ indictum. quod feliciter ſanè Phocæ ductu ſucceſſerat, niſi caſu quodã conſternati milites iam uictores in fugã conuerſi fuiſſent. Eadem quoq; fortuna alterius in Bulgaros expeditionis fuit ducum diſcordia, et ambitione. ut & Conſtantinopolis à Bulgaro hoſte ſit obſeſſa, et Romanus Lecapenus Zoe Cõſtantini matre prius eiecta, imperij ſocius adſcitus à Conſtantino neceſſario ſit, q Helenã eius filiã in uxorẽ ẽt duxit. Cæterum Romano in exilium pulſo, Chriſtophoroq; eius filio cum tota Lecapenorũ gente extincto, ipſe rem imperij per annos undequadragin

ta ſatis prudenter adminiſtrauit Beneuento de Langobardis expugnato, & tyrannis quibuſdam oppreſſis, Turcarumq; principibus aliquot Chriſtiana pietate imbutis. hic à literis, optimisq; diſciplinis non abhorrens, quas penè extinctas ab interitu uindicauit, librum Romano filio reliquit. in quo ſummam totius imperij, ſociorum omnium fœdera, hoſtium uires, rationes, conſilia explicuit. quem nos in bibliotheca noſtra tanquã theſaurum ſeruamus, in quo multa de Venetis etiam noſtris imperator ipſe diſſerat.

Romanus Lecapenus.

N*on iuſiurandum ſanctiſſimum, quod præſtiterat, non gener Conſtantinus obſtitit, quo minus imperium & ſibi & Chriſtophoro filio Romanus uindicaret. Conſtantinumq; penè in ordinem redigeret. is uero cum Bulgaricum bellum contra Simeonem eorum ducem infeliciter geſſiſſet. & ſextum ac uigeſimum annum præfuiſſet, tandẽ à Stephano filio captus inſulæ includitur. mox & eius filij à Conſtantino comprehenſi alter in Proconneſſum, in Leſbum alter relegatur.*

Romanus Leonis iunior.

V*ir omniũ ignauiſſimus, luxuq; ac otio perditus poſt Cõſtantinũ patrẽ imperiũ ſuſcepit Romanus noĩe. q̃d. tamen alieno arbitrio rexit. ingenio alioq̃ nõ malo, ſed ſolerti, ubi animum adieciſſet. foris aduerſus Sarracenos, qui Cretam occupabant, Nicephori ductu, & aduerſus*

ctu & aduerſus Turcas Aſiam uaſtantes eiuſdem Nicephori & Leonis fratris imperio fœlix. Domi in matrem, ac ſorores impius. ut regia eiectæ quæſtum meretricium ſint amplexæ. ipſe ludis ac crapulæ intentus poſt tertiumdecimum imperij annum obijt ueneno etiam potionatus.

Nicephorus Phocas.

N obiliſſimus haud dubie Romano ſucceſſit Nicephorus cognomento Phocas, Phocæ Nicephori nepos, qui in Sicilia contra Sarracenos res egregias geſſerat. ſimulac igitur adeptus imperium eſt, claſſem in eoſdem Sarracenos occupãtes Siciliam inſtruit. ipſe in eoſdem Aſiam uaſtantes exercitum duxit. in Sicilia res infeliciter per duces acta. ipſe Ciliciam et magnam Aſiæ partem lætis auſpicijs recepit. mox Antiochiam noctu aggreſſus pulſis Sarracenis, imperio ſubdidit. Sed quàm bellica re fortunatus, tam domi infelix, dum auaritiæ, ſocordiæq; ſeſe emancipat. ex quo in odium ciuium incurrens, facile à Ioanne Zimiſce adiuuante Theophania Nicephori uxore, noctu intra cubile interficitur, cum rerum potitus eſſet annos ſex, menſes totidem.

Ioannes Zimiſces.

C larus hic iam antea militari laude imperium aſſecutus Baſilium & Cõſtantinum fratres, Romani iunioris filios imperij conſortes adſciſcit. in Rhoxola-

nos Bulgariam ſibi uendicantes feliciſſime rem gerit, Phocam Nicephorum rebellantem capit. indeq; Bulgariam omnem imperio adiecit eiectis inde Rhoxolanis, Sphēdos lauoq; eorum regē ad deditionem coacto. mox Conſtantinopolim reuerſus, cum triumphantis ſpecie inuectus urbi eſſet, potionatus poſt imperij annum ſextum, & menſes ſex. deceſſit.

Baſilius & Conſtantinus fratres.

Nulli diuturnius rerū potiti, quippe qui annos LIII præfuerint, et ne ſine ciuili bello rem tranſigerent, Bardæ Scleri ambitio fecit. quē inuaſorem imperij tandē acie uictū ad Perſas fugere cōpulere. nec multo poſt Phocas Barda cognomēto ab exilio reuocatus, indignatusq; poſt rem præclare, aduerſus Sclerū ſe duce nauatā, ab imperatoribus contemni, deſciuit: quem & ipſum cæſum in acie ſuperarunt. inde in Bulgaros itum. quos prælijs aliquot uictos ad deditionem tandem totius gentis Baſilius compulit uſus ad compeſcendam eorum perfidiam grauiore in uictos pœna. Nam quindecim millibus eorum captis oculos effodit, uno tantum incolumi, qui eis ad Samuelem eorū ducem præiret. Quare dolore animi Samuel affectus, non multo poſt obijt. Bulgaria igitur omni ſubacta, & imperij terminis undiq; ampliatis poſt ſeptuageſimum & alterum uitæ annum decedens Conſtantinum fratrem ſucceſſorem reliquit.

Hic cum fratre particeps dignitatis potius quàm potentiæ, poſt fratrem per ſummam ignauiam & luxuriam ita ſe geſſit, uti obſcuriſſimis & barbaris hominibus rem totam traderet. illud eo principe dignũ laude geſtum, qđ Diogenes, qui Syrmio et Bulgariæ præerat, Patzinacas Iſtrũ ſuperãtes uicit. Deceſſit tertio imperij anno ſeptuagenarius, Zoe filia Romano Argyropylo in uxorem collocata.

Romanus Argyropylus.

Hunc Zoæ filiæ Conſtantinus ut omnium nobiliſſimum, q̃ imperij hæres eſſet, delegerat optima de eo omnium ſpe. quam ſub initia nequaquam fruſtratus eſt, cũ multa in melius mutarit. ſumma ẽt liberalitate in omnes uſus. Verum cum Sarracenica Aſiæ expeditio parum ex ſententia illi ceſſiſſet, repente mutatus totum ſe ignauiæ, ac pecuniæ colligendæ tradidit. nec multo poſt Zoæ uxoris inſidijs et Michaelis Paphlagonis adulteri dolo intra balneas aquis immerſus obijt, cum annos quinque & dimidium regnaſſet.

Michael Paphlago.

Quis non effrenem in quinquagenaria fœmina libidinem execretur? aut fortunæ ludum in hoc principe non admiretur? mancipium uidelicet barbarum, nec ulla re niſi forma commendatum mente etiã cõ

motum, labenſq́; ad ſingula momenta, ſpuma inſu p oris fœda, ſeptem tn̄ annos iperauit. nec malū omni no principem egit. Nam & tricennales inducias cū ægyptio rege percuſſit. et Edeſſam obſidione liberauit, & domi in ſuos ſocialis, ac beneficus admodum fuit. uni Zoæ propter expertam libidinem parum æquus. qui cum intercutis etiā morbo laborare cœpiſſet, Michaelem Calaphatem heredem imperij eſſe uoluit.

Michaël Calaphates.

Hic adoptatus à Zoe, præter ſordes parentum, qui naues apud Paphlagonas pice oblinerent, unde Calaphates etiam dictus, auare, ac crudeliter rē ſuſceptā adminiſtrauit. ingratiſſimus enim in omnes, patruum authorem tantæ maieſtatis primum eiecit. reliquos deinde cōſanguineos execuit. inde Zoen matrem in inſulam relegauit. quod cum indigniſſime omnes ferrent, populi conſpiratione reſtituta Zoe, fugiens cum fratre Conſtantino à turba capitur. et uterq; oculorū uſu, familiari græcis pœna priuatur. menſibus quatuor & totidem dies rerum potitus.

Zoe & Theodora.

Flagitia principum, ut muliebre imperium æquius uideretur, effecere. Quare ſororibus duabus imperij fiſces, ac maieſtas aſſerta. Cæterū ut uarium, ac mutabile ſemper eſt fœmina, facile Zoæ ardenti adhuc libidine perſuaſum, ut maritum aſciſceret. cumq́; ali

quot faſtidiſſet, Conſtantinum Monomachum ab exilio reuocatum imperatorij & ipſum ſtemmatis, uirum ſibi adiungit, et imperatorem pronuntiat mẽſibus tribus uix exactis.

Conſtantinus Monomachus.

Hinc prima imperij labes. hinc reliquæ, quæ conſecutæ ſunt clades, ortũ habuere. principe adeo ignauo et libidine perdito, ut cõncubinam egregia alioq; forma uxoris legitimæ loco habuerit, quã effictam depiret. Duplex illum factio ſub initia Maniacis uidelicet Georgij, et Leonis Tornicij ẽ aggreſſa. ſed Maniacis motus, qui ex Italia in epeirum tranſierat, una pugna ſecunda & ducis morte facile compreſſus. Torniciana defectio eo grauior, quo diuturnior. ſed eo poſt aliquot prælia tandem capto, & oculorum uſu priuato, facile conſedit. hoc principe Turcarum arma tunc primum per Aſiam latius euagata. uicti tamen interim Rhoxolani. & patzinacæ ſcythicũ genus hominum. Zoéq; uxore ſeptuagenaria fato mox functa, & ipſe tandem morbo prægrauante deceſſit poſt ãnos imperij biſſenos, et mẽſes octonos.

Theodora.

Non pudeat, & Theodoram Zoes ſororem, quæ biennio uix imperarit, noſtris inſerere commentarijs, quandoquidem non muliebriter fœmina rebus præfuerit. Quinimmo tanta domi, foris q; quies & oti

um fuit, tanta rerum omnium ubertas, ut fœminei imperij neminem pœniteret. uerum ingraueſcente cum ætate morbo illecebris eunuchorum Michaelem iam ſenem in curæ partem cum aduocaſſet, ipſa non multo poſt fatis, naturæq; conceſſit.

Michael ſenior.

V *ix annum unum rerũ potitus erat, cum Iſaacij Comneni motus in ordinem illum redegit. uirũ genere & opibus clarum. cætera minus ad imperandũ idoneum ætate etiam prægrauante. qui priuatus nõ multo poſt obierit.*

Iſaacius Comnenus.

T *andem uirum fortem & pace, belloq; illuſtrem conſtantinopolitana res ſortita fuerat. Iſaacium. ſ. Comnena gente nobili, ſi ultra biennium ſceptri, regniq; potitus eſſet. uerum ille lateris morbo interuenãdũ ſubito oppreſſus, cũ de ſalute deſperaſſet, cucullã monaſticã idutus regno ſe abdicat, Cõſtantino duce de Senatus populiq; uolũtate ſucceſſore declarato. Sunt qui ſcribant tanta continentia eum fuiſſe, uti nec uxorem cognoſcere uellet poſt prolem ſemel ex ea ſuſceptam. cũ tñ ad morbi remedium medici in primis conſulerent, ut coitu frequẽtiore uteretur.*

Conſtantinus Ducas.

E *t hunc ſuorum conſpiratio ſub initia grauis exce-*

perat. quam cum non ſine diſcrimine compreſſiſſet, ad reip. adminiſtrationem conuerſus, non peſſimū principem egit. Veræ pietatis cultor, & æqui obſeruantiſſimus, ſed auaritiæ ſtudium prægrauabat. unde inuiſus ſuis, hoſtibus etiam ludibrio fuit imperij res undiq; uexantibus. acceſſit ad externa mala familiaris Conſtantinopoli clades grauis terræmotus. quo tēpla, ædesq; multæ corruere. ſed morbo inualeſcente Eudociæ uxori & filijs ſceptrum tradens anno ſeptimo & menſe ſexto imperij, cum ſexaginta et amplius uixiſſet, exceſſit.

Eudocia & filij.

P oterant res domeſticæ fortaſſe muliebri prudentia non incommode adminiſtrari, ſi à bellis externis quies affluiſſet. ſed imminentibus undiq; barbaris uicit eorum ſententia, qui uirum idoneum præficiendum rebus eſſe contendebant. Quare iurisiurandi oblita, quo marito morienti ſeſe obſtrinxerat, nō ſuperinducturam ſe imperij rebus maritum alium, ſiue etiam coacta, Romanum cognomento Diogenem filijs etiā non improbantibus poſt menſes ſeptem imperij, uirum ſibi adiunxit, qui remp. prudentia ac fortitudine tueretur.

Romanus Diogenes.

H uic Diogenes pater fuerat haud dubie domi, militiæq; clarus, qui poſtea tyrannidis affectatæ reus

ſeipſum præcipitauit. paternæ igitur laudis æmulator filius, cum uictoriã egregiã retuliſſet ex hoſte barbaro, dignus eſt habitus, quẽ Eudocia in tori, curæq; partem acciperet. quam tamen non multo poſt facile pœnituit, cũ inſolentiæ hominis pertederet, q rem ad ſe totam traheret. prior expeditio in barbaros Aſiam uaſtantes uario rerũ ſucceſſu illi adminiſtrata. Altera funeſtiſſima Romano milite uel fugato uel cæſo, ipſo certe imperatore (quod ad eã diem nunquam contigerat) capto. ferunt AZan Turcarum principem ad primum nuntiũ capti imperatoris Romani uix credentem conſtitiſſe. mox ad ſe adductum, & cognitum in ſummo honore à barbaro habitum, et amplis donatum muneribus, pace inita dimiſſum. ſed ByZantij omnia ad primum cladis acceptæ nuntium mutata erant. ipſa Eudocia relegata. Romano abdicatum imperium. et Michael maximus Conſtantini filius rebus præpoſitus. Ipſe Romanus, cum bellum fruſtra pararet, tandem deditus præter iuriſiurandi religionem oculis immanem in modum prius effoſſis deportatur in inſulã. ubi non multo poſt decedens ab Eudocia uxore ſepelitur poſt annos tres, menſes autem octo.

Michael Conſtantini Ducæ filius Parapinacius.

Ignauiſſimum principẽ numina nobis (ut arbitror) iam pridem infeſta dedere. quem à fame, quæ ſub eo inualuit, Parapinaceum appellauere. Cum igitur

imperiј res pari ignauia ac ſæuitia uexarentur, principe ſub Pſello magiſtro uerſibus tantum factitandis intento, Nicephorus Botaniates cognomento haud dubie nobiliſſimus imperiū ſibi aſſeruit·quē in ſocordis principis inuidiam ciues ſcale admiſere·Michaele prius cum uxore & filio poſt ſextum imperiј annum & menſes ſex cœnobio incluſo·

Nicephorus Botaniates·

A *Phoca imperatore ſtemma huic ductum·quare tanquam omnium nobiliſſimus Michaele ſcale reiecto ſurrogatur·qui Comnenorum fratrum forti primum, fideliq; opera uſus, qui Bryenniū tyrannidis inuaſorem, & Baſilacium ſuſtulerant, mox ab illis defectionem meditantibus imperio deturbatur anno III ꝙ imperare cœperat·ipſe monaſticā uitā ſecutus·Alexius autē Cōnenus minor natu militari turbæ acceptior imperator ſalutatur, q Byzantiū ingreſſus die dominicæ cœnæ ſacratiſſimo magnæ hebdomadis hoſtilem in modum urbē totam diripuit, nullo non iniuriarum genere in ciues edito·* I

Alexius Comnenus·

S *ucceſſit iam hinc familia, unde hæreditarium, ac prope iuſtum in græcam gentem odiū ad nos tranſmiſſum ſit·Nam etſi iampridem ſub Photio ſchiſma cœperat, manebat tamen qualiſcunq; Romani pontificis maieſtas·et male ſartam gratiā affinitates quæ*

dam cum principibus noſtris initæ ſocillabant. Alexius autem ueluti ex profeſſo hoſtis latini nominis præter bellum, quod cum Roberto Viſcardo infeliciter geſſit Venetis etiam armis adiutus, Gallorũ memorabilẽ illam expeditionem, quã ſuſpectã ſemper ab initio duxerat, perturbare conatus eſt. Cæterũ non ſuccedente conſilio his conditionibus commeatu, et alijs neceſſarijs rebus adiuturum ſe Gallos recepit, ſi quæcunq; cepiſſent ex hoſte ſibi reſtituerẽt. ex ducibus certe noſtris plurimũ Boamundo Normanno deferre uiſus eſt. Conuerſus inde ad pacis artes orphanotropheion erexit & muſæum. in altero pueros puellasq; parentibus orbos alendos, in altero erudiendos inſtituit, ſumptusq; his ex regio uectigali datus. ipſe uero morbo fatigatus poſt ſeptimum & XXX imperij annum, menſes quatuor cum dimidio moriens Ioanni filio, reluctante in primis matre, imperium reliquit.

Ioannes.

I*oannes, quem noſtrorum quidam Caloiamum appellant, ubi imperium adeptus eſt, ſuos omnes dignitatibus ornat in Iſacium fratrem propẽſiſſimus, quem incredibili charitate dilexit. uarijs expeditionibus in Aſiam uſus Turcas, Perſasq; prælijsq; aliquot uicit, urbesq; illis non paucas ademit. Latinorũ militum fortem, fidelemq; operam ſemper expertus, legatos ad Innocentium pontificem, & Lotharium imperatorem uictoriam de Rogerio gratulaturos mi*

ſit. tandem memorabili exitu in uenatione ſagitta ue nenata digitum dextræ ſaucius poſt quintum & uigeſimum imperij annum & menſes octo, natu minori Manueli ſceptrum reliquit, cum Iſacium ut minus ad imperandum idoneum reiecaſſet. non contemnendus omnino princeps.

Manuel.

Nullus infeſtior in nos fuit. nulli inuiſiores ſucceſſus noſtrorum fuere. ut Corradum Germanum & Ludouicum Francorum regem uarijs inſidijs fatigarit. quare coacti intempeſtiue Boſphorum traijcere, cum in locorum anguſtijs a Græcis noſtri cæderentur, fame quoq; laborare cœperunt. ſed famẽ morbus etiã ſubſecutus gypſo ꝓ ſummũ ſcelus farinæ immiſto. Quare indignatus Siciliæ rex Rogerius bellum illi indixit. indictum fortiter geſſit. uaſtata omni ora Græciæ, & Byzantio etiam per ſuos duces adeo inſultatus, ut ſagittas argenteas, aureaſq; hortis regijs immiſerint. Venetis etiam non minus infeſtus contra ius gentium Henricum Dandulum eorum legatum uiolat. negotiatores omnes, quos ſimulata pace euocarat, uno die comprehendit. ex quo Venetis armis preſſus tandem promiſſa bonorum reſtitutione æquis penſionibus pacem impetrat. præliũ cum Turcas funeſtiſſimum geſſit, in quo pene captus eſt. Federicum Aeneobarbum etiã italicas auxilijs exercuit. rectæ fidei dogmata perturbare per inſaniam adortus, non prius abſtinuit ab incepto, quàm omnes

aduerſantes ſibi uidit. demum cum aſtrologiæ peritiſſimus haberetur, ſponderetq́; ſibi multos adhuc uitæ & imperij annos, totiuſq́; oriẽtis imperium agitaret animo, poſt XXXVIII *principatus annos monaſticam uitam ſecutus morbo perijt, Alexio filio paruulo relicto.*

Alexius.

P atri puer Alexius adhuc ſucceſſit, qui fatigatus multorum inſidijs, Andronicum maxime infeſtum habuit. uirum callidum & impium, qui ex Iſacio Comneno Ioannis fratre natus nobiliſſimus haud dubie habebatur. is Conſtantinopolim ingreſſus primum tutorem egit. inde participem imperij. Demum præter iuriſiurandi fidem Dominici etiam corporis & ſanguinis hauſtu ſacratiorem, Alexium quindecim tantum annos natum, cum tres annos, à patris morte rerum potitus eſſet, miſerabiliter excruciatum necari iubet. capiteq́; abſciſſo, reliquum cadauer in mare proiecit.

Andronicus Comnenus.

C allidiſſimus mortalium, ac ſæuus, cætera non improbandus, ſi regnandi libidinem demeres, bienniũ rebus præfuit omnibus ob inſitam ſæuitiã inuiſus. Quare bello etiam à Gulielmo Siculo appetitus, cũ undiq; premeretur, tandem ab Iſacio Angelo præter ſuam, omniumq́; opinionem imperio deijcitur.

captusq; ac per urbem camelo ſedens circumuectus manu abſciſſa, oculoq; effoſſo, turbæ, uulgiq; tumultu lacer perijt.

Iſacius Angelus.

C*omnenorum ſublata ſtirpe, ad Iſacium cognomento Angelum ſumma rerum præter omnium ſpē defertur. qui cum prudenter ſe gerere ſub initia uideretur, claſſem ad recipiendam Cyprum fruſtra comparauit. bellum etiam cum Myſis, qui & Vlachi dicuntur, Petro et Aſane fratribus defectionis authoribus īfeliciter geſſit. uarias īterim multorū tyrannides oppreſſit. Federicum Aeneobarbū in Syriā properantem magnificæ excepit. ipſe uero, cum in noſtros beneuolo animo eſſe uideretur, ab Alexio fratre, quem captum à Turcis redemerat Iſacius, per ſummum ſcælus imperio, oculisq; priuatur.*

Alexius Fratricida.

N*on ingratus in fratrem ſolum, ſed plane impius Alexius uideri poſſit, qui non ſolum maiori fratri imperium per ſcælus ademerit, uerum etiam nepotem extorrem pateretur. ſed affuit non multo poſt grauis ultio. reſtitutus enim nepos patrem adhuc uiuentem rebus præficit. ipſo autem Alexio fuga dilapſo, nepos Alexius Iſacij filius poſt ſubitam patris mortem imperator eſt dictus Gallorum, Venetorumq; armis præualentibus.*

Puer annorum duodecim cum Pannonas, Gallosq; p matrem uxoremq; attingeret, Venetorũ Gallorumq; ope in imperium reſtituitur. id uero præter alia in fœdere ſanciẽdo diſerte cautum, ut patriarcha Cõſtã tinopolitanus Romano pontifici tanquã maiori ſubeſſet. & damna Francis, Venetisq; à Manuele illata compenſaret. qui menſe poſt reſtitutionem ſuam uix exacto, cum ſatageret rerum, quas promiſerat, à Murziphlo quodam ignobili, quem tamen ad ſummum dignitatis gradum extulerat, fraude puer necatur. ſed Murziphlus & ipſe non multo poſt in Peloponneſſo captus, & Conſtantinopolim retractus per ſummam ignominiam & cruciatus obijt.

Balduinus Flandrenſis.

Excellens Veneti ſanguinis uirtus adiuta Gallicis armis imperium, quod tot annos factioſiſſima & turbulentiſſima Græcorum natio poſſederat, latino nomini facile aſſeruit. Capta enĩ urbe poſt Murziphli fugam, Balduinus Flandriæ comes XVuirum ſuffragio imperator eligitur. Veneti priuo ſuffragio Thomam Maurocenum (quando ita conuenerat, ut ipſi antiſtitem darent, ſi Gallus imperaret) patriarcham deſignant. qui ſtatim ad Romanum pontificem profectus, eum dignitatis ſuæ authorem fecit. moxq; reuerſus celeberrimo gentiũ conuentu Balduinum imperij corona donat. qui uix anno circum

acto cum præter Adrianopolim cuncta recepiſſet, moriens fratrē Henricum ſucceſſorem habuit. Sunt qui annos V imperatum prodant.

Henricus.

B*alduino fratri ſucceſſit Henricus. qui pace cum Vlachis firmata, & filia ducis eorum in uxorem ducta, domi, forisq; cum prudenter ſe gereret, in Theſſaliā profectus Gulielmum filium Bonifacij regem Theſſaliæ declarat. mox moriens Iolantā filiam Petro Antiſiodorenſi nuptam reliquit hæredem. anno imperij XI.*

Petrus Antiſiodorenſis.

H*ic uxorio iure (quādo maſcula nulla ſupererat proles) innixus ab Honorio pontifice ad Laurētij fanū extra urbē inſignia imperij accepit. inde Venetis nauibus ſoluens, cum Dyrrhachium in Venetorū gratiam fruſtra tentaſſet, à Theodoro Laſcare, qui ſe Græcorum imperatorem gerebat, per aſſimulationem pacis præter iuriſiurandi religionem, & fidē medio conuiuio obtruncatur. ſunt qui circa nemoroſa Theſſaliæ loca (tempe ea uocant) inſidijs captum & in uinculis aſſeruatum prodant.*

Robertus filius.

N*ulli dubium eſſe poteſt, tres à me principes relatos pietate ac fortitudine eximios fuiſſe. quibus tamē fortuna haud ſanè arriſerit. tum quod rerum diu*

potiri non eſt datum, tum quod in tanta imperij nouitate obnoxiam ac plane precariam poteſtatem agerent. Eadem prope ſors Roberto affuit, qui ad paternæ captiuitatis nuntium Byzantium aduolans, cum ſeſe optime gereret, Veneti nominis obſeruantiſſimus inuidiam unius ex purpuratis ſuis ſenſit. q abductam ſibi ab illo ſponſam iniquiſſime ferens impotens animi cum domeſticis in regiam irrupit, dehoneſtatamq; naribus puellá cecidit. quá iniuriam ulturus Robertus, dum Romam contendit, atq; inde reuertitur, in Achaia morbo deceſſit, re omni Veneto prætori demandata.

Balduinus.

Quaſi fato eueniſſe dicas, ut quemadmodum à Balduino auſpicia regni cœperant, ſic in Balduino conciderent, patri Roberto ſufficitur Balduinus filius. Cui, qđ ꝑ ætatem tantæ rerum moli non uidebatur idoneus, Ioannes Brennius ſocer adiutor datur. qui præualentibus Græcorum armis, cum Venetorum auxilio ſæpe rem tutatus eſſet, tandem oppignerato filio & Crucis dominicæ parte, quinetiam templorum donarijs omnium ablatis, cum ingentem exercitum ad Boſphori fauces obieciſſet, per eius abſentiá à Michaële palæologo proditiõe recipitur Byzantium. ita dum externam uim formidat, domeſtica opprimitur. Anno igitur ſexageſimo ferè quàm imperari à nobis cœptum eſt, Byzantium amiſſum eſt.

Laſcarorum

Laſcatrorum ſtemma.

Detur & hoc ipſum cum ſtudioſis omnibus, tum Laſcatreæ familiæ haud dubie clariſſimæ, ut qui interim ad Adrianopolim rei præfuerint, non ignorētur. quouſq; Michaelis palæologi uirtute Græcis iterum uindicatum imperium eſt. Imperator Alexius cognomento Angelus, quem fratricidam ſuperius oſtendimus, Theodoro Laſcari filiam deſpondit, dotiſq; nomine imperij titulos genero tribuit. huic maſcula proles ex uxore nulla, fœmina tantū Irene filia fuit. quam Ioanni Batazio in matrimonium iunxit. imperiumq; illi per manus tradidit. Cui' poſtea Theodorus filius ſucceſſit, ex quo Ioannes. quem Michael Palæologus puerum cum interfeciſſet, ipſe ſibi et poſteris perſummum ſcelus imperium uendicauit.

Michael Palæologus.

Vehementis ſpiritus uir, cum illū Fiduciariæ quodāmō tutelæ ptæderet, īperiūq; ſibi ac ſuis deſtinaſſet, Gulielmum Achaiæ principatu primū ſpoliat. inde Byzantio capta, cum Venetis bellum diu geſſit. à quibus facile imperio deturbari potuit, niſi Genuenſes obſtitiſſent. quare inducijs initis Lugdunū ad cōcilium uenit, qđ Gregorius pontifex indixerat, facileq; illi cum Romano Pontifice conuenit. ex quo tantam inuidiam græcanicæ gentis contraxit, ut nec morienti iuſta perſoluerint, & locum ſepulturæ negarint. hunc annos quadraginta & amplius rebus

præfuiſſe, niſi annales dubia prodant, certum eſt.

Andronicus & Michael filius.

Ex tribus maribus natu maximus Andronicus imperium arripuit. qui Michaelem matre Vngarica natum conſortem imperij ſibi aſciuit. quo mox uita functo, præ dolore amiſſæ filiæ & generi, pater Andronicus Conſtantinum Deſpotem iuniorem ad imperij ſucceſſionem inuitat. quod Michaelis filius Andronicus ægre ferens, in Auum inſurgit. Genuenſiumq; auxilio fretus, ius omne ad ſe trahit. ſed Veneti ſeniorem Andronicum cum reſtituiſſent, tandem prægrauantibus Bulgaricis auxilijs & Genuenſium, Auus coactus Venetos deſtituit, parteſq; liguſticas à nepote coactus amplectitur. & ſeptuagenario maior tandem moritur.

Andronicus iunior.

Sex annos & amplius bellum uarium & anceps hic cum Auo geſſit. ſæpe tamen reconciliatis animis amicorum interuentu, & gratia male ſarta nequaquam coeûte. Tandem cum Byzantium nepos clàm ingreſſus eſſet, in Auum nihil ultra molitus, illum ſecum imperare quoad uixit, paſſus eſt. Eo mortuo, cum aduerſus hoſtes Romani nominis res egregias geſſiſſet, multiſq; uictorijs clarus eſſet, undequinquageſimo ætatis anno moritur febre, capitiſq; dolore intra quatriduum confectus.

Ioannes Palæologus & Ioannes Cantacuzenus.

Mortuo Andronico iuniore, cum Cantacuzeni arbitrio, qui magni domeſtici dignitatē ſupremam obtinebat, omnia prudenter gererentur, Apocauci fraude uiri obſcuriſſimi, ſed ſolertia & calliditate inter principis amicos præcipuæ dignationis, et patriarchæ ambitiōe in exiliū truditur. ille uero iniuriæ impatiēs bellū quinquennale aduerſus Reginam & Ioannē geſſit Turcarum arma Europæ primus inferens. Cæterum rebus in dies peſſum euntibus, proditur illi Byzantium. quod cum occupaſſet, nulli ferè moleſtius imperij tantum participem egit, filia in uxorē Ioanni tradita. inde in Genuenſes ſocijs Venetis & Arragonijs bellum uaria fortuna geſtū. cui Nicolaus Piſanus dux præfuit. nec multo poſt bellū à Palæologo exule Cantacuzeno indictum, Turcarū in primis ope geritur, quibus etiā in Europa locum inhabitandū primus tradidit. et cum ex Tenedo ſoluens improuiſus Byzantium ingreſſus eſſet, tandem Cantacuzenus imperio ſe abdicans monaſticam uitam ſequitur. hic Ioannes Matheum Cantacuzeni filium conſortem imperij agentem tandē imperium deponere coegit. et cum multa fortiter adminiſtraſſet bella moriens filio Manueli imperiū reliquit.

Manuel.

De hoc nihil aliud memorabile proditum, niſi quod ſe

ptem filios mares reliquit, quorum Ioannes natu maximus morienti ſucceſſit.

Ioannes.

Auidus hic concordiæ, pacisq́; principibus cum ſacris, tum profanis Græciæ totius comitatus Italiã petijt, Eugenijq́; authoritatem ſecutus Florentino concilio interfuit. paceq́; ac concordia perpetua (ut ſperabatur) inita, mox domum reuerſus non diu ſuperuixit Ioſippo etiam patriarcha Florentiæ defuncto.

Conſtantinus.

Horret animus tantæ cladis recordatione, & luctu adhuc tanquam in nouo malo mens refugit. Vrbem totius orientis ampliſſimã, in qua Chriſtiana pietas milleſimum ac centeſimum ſupra nonageſimũ primum annum floruerat, ubi tot principes Chriſtiani, tanta religio, tot diuorum templa, tot reliquiæ conditæ erant, paucis diebus quàm oppugnari cœpta ſit, ab immaniſſimis, ac nefarijs Turcis captam fuiſſe, in qua nullæ ſcelerum facies defuerint, non dignitatis, nõ ſexus, non ætatis habita ratio. ſtupra cædibus, cædes ſtupris additæ. ipſa diuorum templa diruta. ipſa oſſa Martyrum canibus, ſuibusq́; obiecta. Conſtantinus imperator, dum ad portam trepidus ſe recipit, fugientium trepidatione oppreſſus obijt. cuius caput hoſtis ad ludibrium pilo affixum totis caſtris geſtauerit. redemptor ipſe Chriſtus (pro pudor

& dedecus nobis æternum) iterum cruci affixus, luto, limoq́; uexatus eſt. eaque omnia repræſentata, quæ in illum Iudæorum gens olim impia patrarant. Elogium inde additum Cruci hic eſt Chriſtianorum deus. triduum ciuitas uexata, atq; ad arbitrium impotentiſſimi uictoris direpta. inde quicquid regij ſanguinis, mares fœminæq; illuſtres ſuperfuere, aut inter epulas prægrauante uino Othomani iuſſu fœde iugulantur, aut uictoris libidini (quod grauius morte fuerit) reſeruantur. incadit autem clades hæc in annum ſalutis milleſimum CCCCLII. quarto Cal. Maias. q dies funeſtiſſimus, ac religioſiſſimus eſſe nobis ſemper debeat. Qua in re ſubeat ea reputatio à Conſtantino magno Helenæ filio conſtructam urbem eſſe Romæ ſemper æmulam, ſub Conſtantino, q eiuſdem nominis matrem haberet, captam, Turcarumq́; iugo ad hanc diem ſubditam. cum Nicolaus pontifex Romanæ præeſſet eccleſiæ, Fridericus Germanis iperaret. noſtri īterim Veneti cū claſſem ductu Iacobi Lauretani emiſiſſent ad ſubitæ oppugnationis nūtiū, hoſtis Turcæ celeritate præuenti nullā opē lapſis iā rebus afferre potuerunt. regnatum à palæologis annos ferre ducentos.

De ByZantio.

F *uerit & hoc inſtitutæ rei conſequens, ut qui byZantiū primi condiderint, quæ'ue urbis tam celebris incrementa à prima eius origine ad ætatē noſtrā fuerint, & q̄ uaria fortuna, perſtringā. nam ſi Caſtelli*

unius originem diligentius perſcrutari non ineptū ducitur, cui quæſo ingratum eſſe poſſit, urbis tam ue tuſtæ, tam amplæ, in qua imperij Romani maieſtas qualiſcunq; tot annos uiguerit, ortum, caſum'q; percepiſſe? Byzantium primo in anguſtiſſimo Europæ, Aſiæq; Euripo poſuere Lacedæmonij Pauſania duce, Lygos antea dictum· quod uariante deinde fortuna, dum incerti iuris poſſeſſio adhuc eſſet, Athenienſibus, Spartanis'q; id ſibi certatim uēdicantibus, tandem libertatē ſibi aſſerere, & dum neuter populus tanquā propriam urbem auxilijs iuuat, liberæ conditionis eſſe cœpit· per quæ tempora res eorū admodum floruit agro fœcundo, feraciq; in primis, & mari admodum opportuno, unde uectigalia, uectigalibus'q; eorū augendis piſcium uis ingens ad eorum litora deferebatur· Quàm commode poſita eſſet, oraculi Pythij ambages arguit· nam conſulentibus græcis ubi urbē conderent, data ſors exciderat, ſedem oppido Cæcorum aduerſam quærerent· Chalcedonios haud dubie innuens, qui priores in ea loca profecti Megaris, peiora legerant· piſces etenim ex Euxino in propontidem illati, ubi ad Chalcedonēſe litus incurrēre, territi candicante ſaxo, quod à uado ad ſumma pelluceat, aduerſum Byzantij promōtorium ex ea cauſa Chryſoceras appellatum, præcipiti petunt agmine· Itaq; omnis captura Byzantij· Chalcedonenſibus penuria· primum cum Romanis fœdus aduerſum Pſeudophilippum à Byzantijs initum eſt· inde ſemper forti, fideliq; opera eorum multis, uarijs'q; bellis uſi ſumus· Quouſq; Seuerus

imperator occupatã à Peſcennio Nigro, eo occiſo ſun ditus euertit, & in uici formam redegit, agro etiã eorum Perinthijs adiudicato. fuit autem urbis murus mileſio quadrato lapide, adeo indiſcreta laterum ſtructura, ut una propè muri compages ſpectantibus uideri poſſet. in huius ruinis Conſtantinus magnus aquilæ præpeti uolatu ex Chalcedone illuc regulares funiculos, terq; ac quater inferentis admonitus, urbem ampliore mœnium circuitu conſtruxit Romæ operibus, & nomine etiam æmulam futuram. quam cum uarijs ſignis, ac monimentis undiq; conquiſitis ornaſſet, ante V. Iduum Maij Deiparæ Virgini dicauit. Quin et Valens mathematicæ prædictionis conſultiſſimus annos DC XCVI potituram rerum prædixit. quæ tamen adhuc duret. portus duos habet. quos ductis utrinque cathenis et turribus erectis munitiſſimos reddidit. illud eſt, quod Dion grauis in primis author memorabile prodiderit. ſeptem turres eo artificio fuiſſe cõſtructas, ut ſiquis uni inclamaſſet, lapidem'ue immiſiſſet, ſonitus ex omnibus redderetur æqualis. ita ut ex ſingulis proprius exaudiretur. Et cum multa ad ornatum nouæ urbis conquiſiſſet, Cochlidem in ſuper porphyretici lapidis ex urbe Roma aduehendam curauit. cui ſtatuam ſuam, & clauum unum Chriſti redẽptoris cruciatu inſignem ſuperipoſuit, quæ Alexio Comneno uiuẽte corruerit. palladium etiã ex Ilio comportatum. Principes à Cõſtantino cũ diuerſa fortuna, tum rerũ uario ſucceſſu multi præfuere. magna tamen eorum pars ambitioſi, crude-

les, auari, & obſcuriſſimi· qđq; grauiſſimum ſit, ab orthodoxa fide aut abhorrentes, aut etiam infeſti· donec urbs terræmotibus, incendijs, ſeditionibus inteſtinis obnoxia, quibus alimentum leuitas genti inſita præberet, adde etiam principum inſtabilitate in nefariæ gentis Turcicæ libidinem deciderit· in qua non ſine noſtro graui dedecore ſeptuageſimum prope annũ dominati fuerint Maomethes primus, inde Pazaites eius filius, & q̃ nunc omnibus formi doloſus Syriæ, Aegyptoq; imminet, Selinus· et quoniam Turcarũ proxime meminimus, qui nam illi fuerint, unde'ue terrarum profecti, per quos duces eorũ aucta res ſit, breuibus explicandum eſt mihi· Tũ q̃a res memorabilis admodũ ſit, tum quod diuerſa quædam quàm noſtri hactenus tradiderunt, & (ni fallor) ſimiliora ueri proditurus ſim· cum alij præter eorum nuda nomina, uix quicquam memoria dignum in multis retulerint·

De origine Turcarum·

Turcæ, partim Caſpio mari proximi, q̃ Aſiá, orientẽq; uaſtarunt, Caucaſiq; ueteres incolæ, qua parte ad arctum uergit, partim inter Scythicas gentes relati, & hunnici ſanguinis, qui poſtea Vngari dicti ſunt, exiſtimati· qđ ex græcis authoribus, & latinis aliquot colligas· ueteres ſcriptores (qđ ſciã) de his nihil præter Mellam· & ille præter nudũ Turcarũ nomen in Scythiæ relatione nihil aliud addidit· Siue igitur ueteres illi à Mella relati, ſiue recens aliquod genus

hominum, eorum certe qui caſpij maris accolæ fuere, tenuiſſima memorantur primordia, & ut cæterarũ gentium plane obſcura. nam ſeptingenteſimum ab hinc annum natali ſolo relicto, in Perſidem atq; Aſiam minorem primum impetum fecere. ſed nec unus dux illis, nec certum imperium. uagi diſpalatiq; quo'ue cuique ſors affuit, latrocinantes magis, quàm belligerantes prouincias uaſtarunt. prima ſtipẽdia Baſilio Macedone imperãte ſub Muchumetio Sarracenorum principe meruere. quorum præcipue opa Babylonios, Indosq; ille uicerit. Sed peperit his uirtus inuidiam. prohibitiq; ad ſua redire, indignati primo ſecedunt. inde uno alteroq; prælio Tãgrolipicis Mucaletij ducis eorũ auſpicijs feliciter aduerſus Sarracenos geſto, tandẽ egregie uincunt, Muchumetiumq; profligatum acie obtruncant. ex quo res Turcica ad Tangrolipicem delata. is alijs Turcis ad ſe accerſitis Cucumetũ nepotẽ aduerſus Arabas, cũ paratiſſimis copijs miſit. qui prælio ab his uictus, cũ à patruo per ſummum contemptum exceptus eſſet, eius iracundiã ueritus, ab illo deficit, et Paſara Chorasmiorum urbe munitiſſima ſeſe includit. Tangrolipix interea prælio genti funeſtiſſimo in Mediæ finibus cum Romanis Aſani alterius nepotis ductu conflixit. Quo uicto & cæſo, indignatus ille Alelmum fratrem iterum in Romanos miſit. qui egregiam uictoriã capto Liparite Græcorum duce, et cæſis etiã Iberis Romanorũ ſocijs retulit. ſed cum Liparitẽ primũ, mox et dona à principe miſſa facile Turca reddidiſſet, nec præſtarent Romani quod promi

ſerant, ingentibus copijs accinctus Tangrolipix Aſiam omnem ad euxinum mare aut uaſtat, aut ſubigit. uariatum deinde in gente factionibus exortis ad Gallorum uſque memorabilem illam expeditionē. qua fracti ab his ſæpius, magna etiam imperij parte multati ſunt. Donec Othomanus ab hoc Selino, qui rerum nunc potitur, nonus ueterem gentis gloriam aſſerere auſus eſt. is obſcuro loco & parentibus agrarijs natus uirtute, ac calliditate ſingulari, conflata per ſeditionem manu, circūferre turcica cœpit arma, in ſuæ gentis homines non minus infeſtus quàm in noſtros. Paulatimq; rerum ſucceſſu, & imperandi libidine inflammatus caſtellum, quod Othomanum de ſuo nomine appellari uoluit, cepit. diſtabat id à Pruſia Trapezuntem uerſus itinere dierum ſex. agebatur autem annus ſalutis noſtræ milleſimus trecenteſimus, præeratq; in Barionæ ſede Bonifacius octauus, circa exitum Michaelis Palæologi et Andronici nepotis initia. quo tempore Germanis Albertus imperabat. Othomanus igitur his auſpicijs intra octo & uiginti annos, quibus rerum potitus eſt, incredibile dictu quantum rē ſuā auxerit. magnā certe Bithyniæ partem breui ſubegit, oppidaq; ad euxinū poſita non pauca cepit. q moriens Orchani filio regnum per manus tradidit. ſub quo diſſidio Græcorum Cantacuzeno et Palæologis contendētibus, adeo res Othomanica creuit, ut Pruſiam Græcis ademerit. et dum Cātacuzeno magis quàm palæologis fauet, primus in Europam ab eo acceſſitus traiecit. Caramanum etiam, perfidia in illum

uſus, cuius filiam in uxorē duxerat, interfecto eius filio adoleſcente, non exigua principatus parte exuit. Qui poſt uigeſimum ſecundum imperij annum Ammuratem filium hæredem reliqt. Is auitam, paternamq; felicitatem æmulatus, in Caramanum auū maternum non minus infeſtus quàm pater fuit. mox ab imperatore palæologo ſolicitatus in Bulgaros, fratremq; Peloponneſſi principē, qui bellum mouerāt XII Turcarū millibus in Europā tranſportatis, egregie Bulgaros, hoſteſq; imperatoris ultus eſt. hinc Europeis opibus illectus, dum ulciſci imperij hoſtes ſimulat uſus Genuenſium nauibus, helleſpontum ad Abydū ſuperat. Callipolimq; cum alijs oppidis occupat. Is fuit annus milleſimus trecenteſimus ſexageſimus tertius, nec multo poſt Seruiam, Bulgariamq; ingreſſus, cū Adrianopolim prius occupaſſet, occurrentes ſibi cum paratiſſimis copijs hoſtes ingenti cæde profligat Lazaro Seruiæ principe in acie cæſo. ſed mox à ſeruo in domini uindictā Ammurates occiditur, cum annos uiginti tres imperium tenuiſſet, Pazaite & Solimano liberis ſuperſtitibus. Pazaites interfecto per inſidias fratre, patris mortem ulturus Marcum Craieuicum Bulgarorum principem prælio ſuperat, & interficit. inde magnam Bulgariæ partem ſibi ſubiecit. nec tanto rerū ſucceſſu quietus, Boſſinam, Croatiam, ulterioreſq; Illyrici partes uaſtat. Cōſtantinopolim annos octo obſidet. facileq; obſeſſam iā tunc expugnaſſet, niſi Vngarorū, Gallorūq; aduētū formidās, qbus ad Nicopolim occurrit, memorabili prælio noſtros ſuperaſſet, cæſis, captiſq;

magna ex parte Gallorũ ducibus in primis Ioãne Burgundiæ duce, & Sigiſmundo Vngariæ tunc rege tumultuaria pugna fuſo· qui facile in hoſtis poteſtatem ueniſſet, niſi Venetæ claſſis occurſu ſeruatus e fuga eſſet· cui tum Thomas Mocenicus, qui poſtea Michaeli Steno ſucceſſit, præerat· inde ad Conſtantinopolitanam obſidionem ſpei plenus regrediens, cum eam biennio obſeſſam tenuiſſet, trepidiſſimis Tãberlanis Scythæ nuntijs, qui infinita pene multitudine Turcarum terras inuaſerat, excitus, illi ad Stellam montem congreditur, in Galatiæ, Bithyniæq; confinio· Cæſa ſunt in ea acie Turcarum ducenta millia· uiuus ipſe PaZaites in hoſtis poteſtatem uenit· q aureis cathenis caueæ uinctus, ad mortem uſque a Tamberlane circunductus eſt· incidit hæc clades Turcis in annum milleſimum treceſimum nonageſimũ ſeptimum ſalutis noſtræ Bonifacio nono pontifice Romano· huic duo fuere liberi mares· Orchanes, quem alij Calepinum, & Maomethes, quem noſtri Moyſem magno, uti uideo, errore dicunt· Orchane intra biennium per inſidias a fratre interfecto, Maomethes rem Turcarũ ſolus occupat· qui Turcia auito regno Aſiæ recepto per Tamberlanis interitum, Bulgaros & Vlachos prædis & cladibus afflixit, Adrianopoliq; recepta, regiam ibi ſedem ſtatuit· ipſo poſt annos ſeptem et decẽ mortuo, Ammurates filius regnum init, Ioanne XXIII Barionæ ſedem tenente· hic maiorum gloriam non ſolũ æquauit, uerum etiam longe ſuperauit· prima illi expeditio in Myſorum principem, qui nunc Serui di-

cuntur, fuit. de qbus Scopiā et Nouemontum poſt lon gum obſidionem cepit. Duos Reguli filios captos ocu lis priuat, poſtea ſororem eorum uxorem ſibi adſci ſcit. reſtitutóq; per has nuptias Nouemonto in Vla-chos, Vngaros, & Germanos incurſiones graues fa cit. inde in epeirum deflectens Croiam expugnat. Venetorum arma in ſe ſoliatat. Theſſalonica his p uim adēpta. interim una ab Vngaris igenti pugna uictus, inducijsq; ab his decennalibus impetra-tis, iterum ab ijſdem Vngaris præter iuriſiurandi fidem Eugenij pontificis hortatu bello petitur. quos duplici prælio ducum noſtrorum diſcordia & am bitione uicit. in altero ad Varnam Ladislaus rex Poloniæ, & Iulianus Cardinalis obiere. in altera ad Baſila uictus Hunniades, cæſiq; principes Vn-gari non pauci præter gregarium militem, qui ad internitionem occubuit. Nec moratus peloponeſſum fratrum diſcordia iniuriæ obnoxiam in ditionem redegit. exinde reputās aīo regni moleſtias, et fortu næ inconſtantiam animo agitans, in Aſiam abijt ſo litariā uitam ſecutus, et Maomethæ, filio cura rerū demandata ſub Calibaſſæ tutela. quam non mul-to poſt repetere ſuaſus (ætas enim filij non ſatis ido nea rei adminiſtrandæ adhuc uidebatur) epeirum igenti exercitu repetit. (defecerat enim fere uniuer ſa Scanderbecchio authore). & Croia fruſtra per aliquot menſes oppugnata, mœrore animi obijt, cum annos quatuor & XXX regnaſſet. longum eſſet, ſi Maomethis eius filij res geſtas explicem. quæ quantæ fuerint, nouum Othomanicæ familiæ

magni cognomentum ab eo quæſitum, & in hære des iam tranſmiſſum arguat. is enim duo Chriſtianorum imperia Conſtantinopolitanum, & Trapezuntiũ ſubuertit. regna duodecim nobis ademit. ducentas urbes Chriſtianam pietatem ſecutas cepit. & in his Chalcidem inſulam armis & Scodram deditione Venetis extorſit. bellum maritimum per multos annos cum maioribus noſtris geſſit. Caphã ponticam urbem expugnauit. Rhodon inſulam fruſtra tentauit. Italiæ capto Hydrunte arma intulit. et dũ plus quàm ciuile bellum in maiorem filium meditatur, cum annum unum & XXX præfuiſſet, obijt Anno ſalutis noſtræ M. CCCC. octuageſimo primo. Quinto non. Maij. Quo mortuo res Turcicæ ciuilibus armis aliquandiu iactatæ eſt. ſed minore fratre uicto & fugato, ſolus imperium Pazaites obtinuit. qui Vlachiæ caſtella quædam cum expugnaſſet, inde in Sultanum Aegyptiũ copias eduxit. à quo ſæpe uicti Turcæ tandẽ pacẽ, fœdusq; inire. Cæterum cum otij appetentior à natura uideretur, nec tamen per ſuorum hominum ferociã feriari à re bellica poſſet, paratis terra mariq; ingẽtibus copijs anno M. CCCC nonageſimo ſecundo Ceraunorum montium accolas inuadit. tractumq; illum liberarum ſemper ad eam diem gentium Turcicæ ſeruituti ſubdit. inde ſeptimo poſt anno terribili claſſis apparatu Venetis Methonem, Naupactũq; mox idẽ et Dyrhachiũ adimit. Quin et in foroiulienſi agro trepidatum Turcis fœde terram eam magno noſtrorũ dãno uaſtantibus. Nec multo poſt pax

ſecuta Andreæ Gritti patricij clariſſimi opera. poſt,quã non diu ſuperſtes Pazaites fuit regno à Selino filio pulſus, qui rerum nunc potitur, ex quo annos fermè XXX imperitaſſet.

IOANNIS BAPTISTAE EGNATII VENETI ROMANORVM PRINCIPVM LIBER TERTIVS.

Ventum iam eſt mihi ad tertium, atq; ultimum inſtitutæ commentationis librum. quæ mihi ut laboris & operæ minus, ita certe multo plus uoluptatis allatura ſit. Nam & à continuis imperij cladibus tantiſper auertitur animus, dum lætiora perſequor, & hi mihi principes poſthac erunt referendi, quorum res geſtæ et domi, foriſq; felicitas i pleriſq; tanta eſt, ut ueterum Romanorum gloriam non pauci ex his æquent. certe recentiorum memoriam eorũ uidelicet qui ſupra milleſimum annum à me repetiti ſunt, adeo obſcurent, ut iniquiſſime propemodum faciat, ſiquis hoſce illis conferat. Nam ut in pleriſq; ſordes, & generis pudendam originem ſileam, quotus eorum quæſo fuit, qui aut augendæ Reip. ſtuduerit? aut auaritia non flagrarit? aut ſæuitia in ſuos, in externos perfidia infamis non uixerit? adde ueræ pietatis in hiſce contemptum. tot hæreſes ab illis, aut per ſummum ſcelus excogitatas, aut ad inſaniam uſq; & pontificum Romanorum exilia et cædem pertinaciter aſſertas. acceſſit odium

plus quàm hoſtile in latinum nomen. Quid dicam quoties inſultatum ſit Romanis pontificibus? Quoties eorum uiolata maieſtas? Nam ſchiſmatis crimē eo grauius exiſtimari debet, quo & concordiam noſtrorum pontificum ſæpius expetiere, & expetitam pari leuitate reiecere. Donec paulatim uetere labente diſciplina, réq; magis ac magis in lapſum prona, tum demúm in præceps noſtris temporibus acta, imperium tanta indole partum, & auctum ad Turcas tranſierit. quo factum eſt, ut gens olim in terris ingeniorum acumine, tot artium ſolertia, tanto rerum uſu celeberrima, addo legibus, inſtitutis domeſticis, eloquentiæ ſtudio, & tot urbibus ac Colonijs per orbem deductis frequentia & amplitudine optime de humano genere merita, nunc aris, focisq; patrijs expulſa, inops, egensq; alienæ opis, aut erret pro fuga, aut immanium Barbarorum iugo ſubiecta ſeruiat. uti iá in ipſa Græcia quæramus Græciá. Quod ſi uerum eſt, fruges & arbores, pro ſoli, terrarumq; ingenio mutari, & de cœlo mortales quod hauriant, naturam & mores induere, ſimile ueri certe uideri poſſit Thraciam illam feritatem, et bithyniam barbariem (quando hæc loca recentiores Græci tenuere) eſſe ab his hauſtam. & alioqui Thraces homines & Phryges, et (quod præcipue pudeat) Macedonum Cappadocumq; mancipia rerum potiti ſint. ne aliquot Iſauricæ gentis ingeram. qui tametſi uſu, conſuetudineq; græcam linguam imbiberant, patrios tamen mores, quibus innutriti fuerant, retinerēt. unde illis fortaſſe cuncta perdendi libido, tanquam nō

propria

propria tuentibus & Romani nominis, latiniq; contemptus ac odium. quod à principibus ſuis acceptum ſemigræci homines, nec quicquam auitæ indolis, ac prudentiæ redolẽtes ſi linguam, ueſtitumq; demas, in poſteros tranſmiſere. Siquidem diuinitus à Platone dictum quales eſſent principes, tales ferè eſſe eorum, qui his obediant, mores. Cæterũ querelæ ne tum quidem gratæ futuræ, cum neceſſariæ eſſent, certe ab his noſtris libris abſint. Quibus id tantum agimus, uti rem obſcuram, ac propè obſoletam illuſtremus, & uarijs literarum monimentis traditam, nec græcis, latinisq; hominibus ſatis exploratam, breui hoc uolumine complectamur. Sumemus igitur auſpicium Dijs fauentibus à Carolo Francorum rege, cui res egregiæ geſtæ magni cognomentum iure peperere.

CAROLVS MAGNVS

Irene Conſtantini matre Byzantij rerum potiente, cum imperij Romani maieſtas omnia ſibi Barbaris uendicantibus obſoleſceret, nec in fœmina, quãuis altæ indolis, ineſſe præſidij multum uideretur, Leo pontifex ſcito Romani po. Cleriq; rogatu Carolum Francorum regem ob egregia in Chriſtianum nomen, & Romanam ſedem merita Romanorum imperatorem primus appellat, inunctumq; cum Pipino filio Auguſtum conſecrat, anno, ex quo in Italia imperari deſitum poſt Auguſtuli interitum treceenteſimo ac trigeſimo, ſalutis noſtræ octogeſimo, re-

gni uero eius, ex quo Francis præfuerat, trigeſimo tertio dies tantæ rei I duum Decembrium delectus. Subſecutaq; mox. P O. R O. acclamatio Carolo Auguſto magno et pacifico uita et uictoria. Huic Pipinus pater fuit, qui primus Chriſtianiſſimi cognomentum tulit ob nauatam Romano pontifici aduerſus Langobardos egregiam operam. Carolus autem paternæ uirtutis æmulus ſub regni initia bello defunctus aquitanico, Italiã, Adriani pontificis adhortationem ſecutus, ingreditur. Langobardorum regnum capto eorum rege Deſyderio Francico nomini ſubigit. Saxones ſæpius rebellãtes tricennali tandem bello uincit. & quod ab initio ſemper egerat, uera pietate imbuit. Sarracenos Hiſpaniam fere omnem uaſtantes intra Bæticæ angulum compellit. & præſidijs Pompeiopoli, ac Cæſarauguſtæ impoſitis, dum in Franciam redit, Vaſconum inſidias paſſus non paucos ex ſuis & in his fortiſſimum quenq; amittit. Sclauos, Danos, & Baioarios tumultuantes in ditionem ſuam redigit. iterum Italiã ingreſſus, ut Romanæ eccleſiæ patrociniũ ſemel receptũ conſtanter tueretur, Beneuẽtanorũ ducẽ Aragiſum Langobardorũ reliqas adhuc fouentẽ ad officiũ cogit. Hũnicũ bellũ octauo poſt anno feliciſſime conficit, cum eorum regiam, quæ Rhingus appellabatur, expugnaſſet, & Theſauros opulentiſſimæ omnium gentis aſportaſſet. inde tertio in Italiam contendens pontificis Leonis iniuriam ulturus, ſimul et eius cauſam cogniturus omnia ex ſententia componit. Vnde illi poſt ingentia merita imperatoria ma-

ieſtas & poſteris quæſita. Quare compoſitis Italiæ rebus, cum nihil grauius in Langobardos ſtatuiſſet quàm ut æquo cum Italis iure uiuerent, & parti-to imperio cum Irene, in quo diſerte cautum, ut Veneti ſuis uterentur legibus, & bello pace'ue neutrius cenſerentur iuris, in Gallias redit. filioq; Ludouico conſorte imperij declarato, tandem moritur Aqſgrani. V. Cal. Februarij ætatis anno ſeptuageſimo primo, regni quadrageſimoſeptimo, poſt Langobardos debellatos quadrageſimo tertio. ex quo uero Auguſtus à Leone pontifice dictus eſt. XIIII. fuit in hoc principe, quod incredibile multis uideatur, pacis, belliq; par ſtudium. inſignis pietas. beneficentia ſingularis, humanitas quanta in ſuperiorum principũ nullo. in rebus bellicis maior'ne uirtus an felicitas extiterit, neſcias. nullus certe ferociores gentes debellauit. nemo collatis ſignis ſæpius dimicauit. nemo bonarum artium ſtudia indulgentius fouit. ipſe pariſiẽſe gymnaſium, & papienſe uiris undiq; doctiſſimis accerſitis inſtituit. templa diuis erexit. ueræ religionis obſeruator etiam in minimis fuit. Iniurias illatas ciuili animo tulit. in hoſtes raro acerbius ſæuijt. Italicæ gloriæ ita ſtuduit, et quieti, ut præter Florentiã urbẽ inſtauratã, claſſes quoq; paratas habuerit, qbus Maurorũ populatiões arceret. His meritis ad hæc uſq; tpa à multis ut cœlitũ unus colitur. eius monimenti Elogiũ hmôi fuiſſe traditur.

CAROLI MAGNI CHRISTIANISSIMI ROMANORVM IMPERATORIS CORPVS HOC CONDITVM EST SEPVLCHRO.

Ludouicus Pius.

Iam uti Carolo patri res egregiæ domi, foris'q; geſtæ magni cognomentum peperere, ſic Ludouico facilitas, ac clementia, religionis'q; ſummum ſtudium Pij tertio ad hoc æui dedit. Qui ſub patris mortem Aqſgranum ex Aquitania contendens diuerſarum primò gentium legationes audijt. inde dacicum bellum ex ſententia conficit. nec multo poſt Bernardum ex Pipino filio nepotem in Italia res nouas molientem capitali pœna afficit. in antiſtites rerum nouarum authores mitius actum. Incluſi cœnobijs uita donantur. & cum Britones, reliquos'q; pacis turbatores compreſſiſſet, à filijs tribus captus, tanquam in Carolum natu minimum propenſior eſſet, imperium eiurare cogitur. ſed tumultuante optimo quoq; reſtitutus priſtinæ dignitati, non multopoſt partito imperio deceſſit Maguntiæ, cum imperaſſet annis uiginti ſeptem, uixiſſet. LXIIII. hic Stephanum Romanum pontificem magna Gallorum frequentia exceptum, & cruce magni ponderis donatum à ſe dimiſit. Quin & Paſcali ius eligendorum præſulum remiſit. ſanxit'q;, ut ſacri ordinis homines à gemmis, cultiore'q; ueſtitu temperarent. Quid facturus pientiſſimus imperator, ſi luxum noſtri temporis aduerteret?

Lotharius.

Tres ſuperſtites liberi Ludouico fuere. Lotharius natu maximus præter Italiæ regnum Narbonenſem

Galliam & imperij decus aſſequitur. Carolo Gallia omnis Citra Moſam data. Ludouicum Germani regem ſortiti. ſed non diu manſit fratrum concordia. Violatus (credo) ab his pater tāti ſceleris pœnas expoſcebat. quippe qui ardentibus animis inter ſe, dum paternam imperij diuiſionem æquo animo nō ferunt, infeſtis ſignis concurrēre ad fontanicum altiſſiodorenſis agri uicum. qua acie tot Gallorum millia utrinq; cecidere, ut conuulſæ propè imperij uires ſint. uictus tamen Lotharius, & Ludouicus à Carolo. & cum bellum iterum repararent, iterum fuſi pacem petiere. Quæ his propè conditionibus data. ut imperij titulo Lotharius cum Italia & Narbonenſi Gallia frueretur. Ludouicus Germaniam poſſideret, Carolus Francis à Moſa ad oceanum præeſſet. addita & ea Galliæ pars, quæ Scalden inter & Rhenum iacet. ea nunc Lothoringia eſt. Ipſe cum Ludouicum filium regni conſortem adſciuiſſet, & imperij ſocium declaraſſet XV poſt anno monaſticam uitam ſecutus eſt, tædio rerum aduerſarum (ut opinantur) affectus.

Ludouicus.

Hic Lotharij filius eo uiuente (uti diximus) regni, imperijq; conſors efficitur. Romæq; à Sergio pontifice inungitur & coronatur. reuerſusq; ex Italia in Germaniam poſt patris mortem cum Carolo Caluo Francorū rege diſcordibus aīs ferè ſemꝑ uixit ꝑꝑ Auſtraſiæ regnum, quod Lotharij fratris fuerat,

& Caluus id ſibi totum uendicarat· ſed mox compoſitis rebus, cum annum unum & XX rebus præfuiſſet, moritur Ludouico filio ſuperſtite·

Carolus Caluus·

R *edierat Ludouico mortuo ſumma imperij ad Carolum Francorum regem minimum natu Ludouici Pij, qui cum Britonnibus & Nortmannis uaria fortuna dimicauit· poſtea audita Ludouici morte, in Italiam profectus à Ioanne pontifice corona donatur imperij· Quare mox in Sarracenos mouens, facile conatus eorum repreſſit· inde in Galliam reuerſus breui Italiam repetit· aduerſus quem Ludouici Germani filij, dum bellum parant, ipſe curis confectus ueneno à Sedechia medico Iudaici ſanguinis dato obijt, Ludouico Balbo hærede· Notata in hoc imperatore ambitio immodica·*

Ludouicus Balbus·

L *udouico Calui filio Ioannes pontifex imperij titulum præter Italiæ multorum principum uoluntatem ſolus aſſeruit· qui è cuſtodia fugiens, cui Romani illum incluſerant· & in Galliam contendens ratum Balbo imperium ſuo aſſenſu fecit· quod tamen ualetudinarius princeps biennio uix obtinuit· obijt anno ſalutis octingenteſimo octogeſimo Carolo Simplice hærede·*

Carolus Craſſus.

Hunc Craſſum à corporis (ut arbitror) habitudine dixere. qui Ludouici Germanici regis filius à Ioãne obtinuit mortuo Balbo, imperij coronam. hic Nortmannos, Pannonasq; uarijs prælijs afflixit. Robertũ aũt Nortmánorũ ducẽ de ſacro fonte leuauit data illi in uxorẽ filia. Sed mox cũ inutilis ĩperio, nec in eo ſatis præſidij uideretur ad Nortmános Gallia exturbãdos ob ſubitã uim morbi, abrogato illi ĩperio poſt decenniũ deceſſit. laudatur in hoc principe religionis ſtudium, et in litteratos homines beneuolentia, quos ad ſcribendum adhortari ſoleret.

Arnulphus.

Ut nihil certi affirmare de Arnulphi origine habeam, facit ſcriptorum inconſtantia. mihi tamen ſimilius uero uideatur, ex Carolo Manno Ludouici Balbi prognatum. nec enim uideo, qui fieri potuerit, ut obſcuriſſimus homo, (quod quidam aſſerant,) imperio præfuerit, Gallis præſertim ſuos reges tanta ueneratione colentibus, & ignobiles auerſantibus. huius igitur uirtus effecerat, ut quando Carolus Simplex parum idoneus haberetur, iſte imperaret. q aduerſus Nortmannos res egregias primo geſſit. mox in rapinas, templorumq; ſpoliationes conuerſus, iuſta numinum ira plectitur. Nam & prior illum felicitas deſeruit. & breui pediculari morbo confectus obijt. illud acceſſit grauius, quod imperij maieſtas in eo defecerit. quæ per annos centum tan-

te indole à Carolomagno quæſita neſcias maiore Gallorum dedecore & infamia, an Italiæ damno ad Germanos tralata ſit. Terra certe Italia ſub Gallorum principatu adeo floruit, ut uetera Romanorũ principũ tẽpora non ſane deſyderares. ſed et anni ſexaginta uſq; ad Othonem primum Saxonum regem, quibus nullum non calamitatis genus ſenſit illa olim gentium alumna & parens Italia, fecere, ut Gallicum nomen deſyderabilius foret. Cæterum de his aliàs.

Otho primus.

Sexageſimus ferè agebatur annus ab Arnulphi morte, Berengarijs interim Langobardici ſanguinis Italiam uexantibus, & Vgone, Rodulpho, & Lothario Gallis principibus rem ſibi interdum aſſerentibus. Cæterum cum Berengarius tertius cum Adalberto filio tyrannum uerius quàm principem ageret, accerſitur à Romanis Otho. Cuius tunc nomen ac pietas celebris erat, Boleslao Boemo capto, et Vngaris prælijs aliquot afflictis. ille igitur Saxonia egreſſus cum. L. millibus armatorum Italiam per patentem foro Iulij portam ingreditur. facileq; Berengarium & eius filium ad obſequium retrahit, quos data uenia magna etiã Galliæ Ciſalpinæ parte donat. Inde abiens Ludouicum Franciæ regem factione ſuorũ carceri incluſum eripit. nec quieſcere diutius datum Berengario & Adalberto res nouas molientibus. quos facile uictos & captos Alterũ

in Auſtriam, alterum Byzantij relegat. Inde Romã profectus, à Ioanne pontifice, primus Germanorum principum corona donatur imperij. quem, tertio Italiam repetens, cum grauiſſimorum criminum reus ageretur, ſæpe tamen antea ut reſipiſceret, admonitum, coacta ſynodo officio deijcit Leone ſuffecto. Hunc cum Ioannis pontificis neceſſarij illo ſub Othonis profectionem redeunte, urbe eieciſſent, ſtatim ulturus inſignem iniuriã ex Vmbria Otho aduolat. ac Romanis. COSS. in Germaniam relegatis cum præfecto, Leonem reſtituit. Sarracenisq́; ac Græcis, q̃ illis adhæſerant, Calabria, Appuliáq; fugatis, in Germaniam reuerſus Viennæ obijt. Vir pacis, belliq́; artibus inſignis. pietatis autem aſſertor præcipuus. rebus præfuit ann. XXX. et amplius.

Otho. II.

H*unc ex Adelaida Lotharij uxore ſuſceptum pater ſucceſſorem ſibi inſtituit, & inungendum à Romano pontifice curauit. Cuius etiã opera Sarracenos, Græcosq́; Calabria expulit. Hic mortuo patre, Henricum Bauariæ ducem nouis rebus ſtudentem armis domuit, & aduerſus Lotharium Francorum regem, qui ſibi Lothoringiam aſſerebat, Galliam ingreſſus fœdis populationibus uaſtat. Cæterum dum reuertitur, in Axonæ fluuij tranſitu graui incommodo à Francis affectus eſt. pleriſq; militum fluminis impetu, alijs ferro enectis. & dum in Italiam feſtinat ad famam græcorum principum, qui Sar-*

racenо etiam milite inſtructi Italiam ſibi uendicabant, his congreſſus ad Baſantellú uincitur· ipſe ſcapha conſcenſa ad mare delatus, Romamq́; ex Sicilia profectus, Beneuētanos in primis ultus eſt, quos uti deſertores oderat· Beneuento autem incenſa Bartholomæi reliq̃as inde aſportatas Romæ componit· ubi non multo poſt fato uita deceſſit, decimo ſeptimo imperij anno·

Otho tertius·

Non pœnitet adhuc Germanorum principum· quippe quorum uirtute Chriſtiana pietas, & res Italicæ reſpirarit· Cui reſtituendæ auitæ, paternæq; uirtutis æmulus Otho tertius incubuit· q̃ à principibus Germanis imperator Romæ dictus, Brunonem Saxonē pontificem creat Gregorium quintum appellatum· inde Saxoniam inuiſens, Romam ingentibus mox copijs accinctus minarum, iræq; plenius aduolat· ferebat uidelicet iniquo animo Gregorium ab his expulſum· Capta igitur Roma & Creſcentio authore diſcordiæ à multitudine cæſo, Ioanne adulterino pontifice luminibus priuato, Gregorius reſtituitur· q̃ ſtatim ſanctionem eam tulit, quæ per quingentos annos adhuc durat· Imperatorum nullus hæreditariam dignitatem uendicato· principes ſex, ſacri ordinis tres, profani totidē eum diliguntо· hi ſi diſcordes fuerint, Boemiæ regem cooptato· nec multo poſt Otho undeuigeſimo iperij anno naturæ conceſſit· fuit hic Veneto principi Vrſeolo familiaris· in cuius gratiā

cũ Venetias inuiſiſſet uoti reus pallium aureum, q̃d annuum Veneti pendebant, remiſit.

Henricus primus.

In Othonis locum ex Gregorij formula Henricus Bauariæ ſanguinis imperium adipiſcitur, uir pietate inſignis, nec armis ulli priorum principum minor. par ſanctimonia, ac innocentia Sinegundæ coniugis. qua cum Henricus cœlibem perpetuo uitam duxit. unde etiam mortui diuorũ numero adſcripti miraculis illuſtres fuere. Henricus igitur poſt Germaniæ res compoſitas Italiã ingreſſus Capua Saracenos expulit. Græcorum ducem Troia à ſe munitã ſpoliat. quibus geſtis octauo imperij anno in humanis eſſe deſijt.

Corradus Sueuus.

Poſt trium annorum interregnum legitimo tandem ſuffragio Corradus Francus eligitur, uirtute, ac militari diſciplina ad tantum faſtigium euectus. qui cõparato exercitu, Mediolanum diu obſedit. et cum ſupremum exitium urbi minaretur, deterritus oraculo omnem grauiorem iniuriam abſtinuit. Romamq́; profectus coronam imperij à pontifice accepit. in Sclauos inde ac Pannonas fœliciter pugnatum. qui rebellantem Italiam ſocialibus armis adiuuerant. neq; non Rodulphum Burgundiæ regem ſuis conciliat. Leopoldum etiam pacis & otij turbatorem bel

lo petitum compeſcit. Mouendi belli *cauſa, quod ſub initia imperij legem ſeueriſſimam tulerat, ſiquis pacem turbaſſet.* Corrado *autem poſt annum* XV *uitæ functo,* Henricus *ſucceſſit.*

Henricus II.

G*ener hic* Corradi *imperiũ accipit. et ante oia* Odel*ricum* Boemiæ *bello fatigatũ tributũ annuũ ſibi pendere cogit.* Inde Petrum *regem ab* Vngaris *eiectum reſtituit.* Cæterum *pertæſus eorum, quæ* Romæ *circa pontifices per ſummum ſcelus agerẽtur,* Romam *contendens abdicatis adulterinis pontificibus aliquot* Bambergenſem *præſulem pontificiæ ſedi præficit, quem* Clementem *ſecundum dixere. & ut caueret in poſterum ſummorum pontificum ſecuritati, iureiurando* Romanos *adigit, neminem creationi eorum interfuturum ſine eius permiſſu.* Capuáq; *aduerſus* Sarracenos *nouo præſidio firmata in* Germaniam *abiens duodeuigeſimo imperij anno* Henrico *filio ſuperſtite ad ſuperos abijt, cum* Leonem *nonũ primo, mox eo defuncto* Victorẽ *ſecundum pontifices ſuo priuilegio declaraſſet. unde* Victor *in beneficij gratiam* Henricum *adhuc puerum* Cæſarem *creari paſſus eſt.*

Henricus tertius.

I*s ſi quàm bello magnus, tam pacis artibus, ac pietate inſignis eſſe curaſſet, haud dubie* Carolis & Ot-

thonibus æquari potuit. nemo bellacior hoc uno fuit. nemo collatis ſignis ad hanc diem pluries cum hoſte conflixit. quippe qui Marcum Marcellum & Cæſarem Dictatorem ſupergreſſus bis & ſexagies pugnarit. In Saxones tamen & Rodulphum eorũ regem arma ſæpius intentata, quibus cum congreſſus ſemper ferè uictor abijt. Quin nouiſſimo prælio fugatum etiam Rodulphum interficit. Mathildẽ pontificis partes in terra Italia tuentem uicit Henrici, filij opera. ſed quàm bello clarus tam inſectatione pontificum infamis. à quibus diris etiã pontificijs primus imperatorũ poſt arcadiũ petitus eſt. Nec cauſas in præſentia exquirere libet. Certe nunquam laudes Gregorium pontificem ab eo obſeſſum. adulterinum pontificem unum & alterum ſuperinductũ. Dolis & ueneno etiam in illos craſſatum. matrem fœminam optimam à filio expulſam, atq; in exilio mori coactam. Gallorum memorabilem illam expeditionem ſæpe impeditam. ſed luit mox pœnas. ab Henrico enim filio captus & Leodij cuſtoditus pedore carceris poſt annum XLVIII imperij miſeram animam efflauit.

Henricus quartus.

Quis non Henrici prolem agnoſcat impietatem paternã redolentẽ ex continua pontificũ inſectatione? ſed cui parceret hõ nefarius, q̃ ipias manus in qualẽcunq; parentẽ intulerit? acceſſit ad impietatem animus dolo magis q̃ uirtute præter Germanorũ morẽ iſtru-

ctus. quare Paſcalem per ſummam perfidiam pontificem in poteſtatem redactum non prius dimiſit q̃ ille cuncta rata, quæ uoluit, faceret, à quo coronam quoq; imperij p uim expreſſit. Quæ mox uti extorta ſibi cum irrita pontifex denuntiaſſet, Hēricum in Italiam ſtatim exciuit. Romæ ergo agens (q̃n pontifex in Appuliã uitabũdus hominis furorem contenderat) ab Brachareſe antiſtite iterũ corona inſigniri uoluit. tertio quoque Italiam inuadens Gelaſium pontificem urbe pellit. Cuius aduentum reformidãs Henricus (quippe qui Nortmannicis armis inſtructus aduẽtare dicebatur) in Germaniam redijt. ubi poſt annum imperij XV obiens maiorum ſepulchro infertur.

Lotharius.

Non eſt cur Saxonum principum pietatem, ac conſtãtiam in aſſerenda pontificia dignitate præter alias egregias eorum uirtutes non magnopere commendes. nulli certe ex his principibus, qui Germanici ſanguinis fuere, plus põtificum maieſtati detulere: nulli religionem conſtantius fouere. id quod Lotharius à maioribus acceptum uelut hæreditarium in Innocentio præſtitit. Quem in Gallijs penè exulē, cum uenerabũdus excepiſſet, breui, uti pollicitus eſt, Barionæ ſedi reſtituit. & in Germaniam ad componendos tumultus, qui exorti erant, mox profectus, breui Italiam in pontificis gratiam repetijt, eumq;, pulſo ex Italia Rogerio Nortmanno et Pſeudoponti

ſicæ ita confirmauit, uti nihil inde mouere pontificis aduerſarij ſint auſi. ſed breue imperium annorum undecim efficit, ne res felicibus auſpicijs cœpta conualeſcere admodum potuerit. ſatis conſtat, hunc, cũ principes imperatorẽ dicerent, diu reluctatum eſſe. indignum ſe profeſſus, qui tantæ rei præficeretur.

Corradus ſecundus.

Ludouico Francorum rege contra Sarracenos arma parante, Corradus gente Sueuus legitime imperator creatur. qui eandem militiam æmulatus pia et ipſe arma induit. ſed Boſphorum thracium immature à græco imperatore traijcere coactus, cum deeſſet commeatus, & qui à Græcis comportabatur gypſo infectus eſſet per ſummum ſcelus, ille Iconij obſidionem, in qua diu fuerat, ſoluere cogitur. decimóq; uix milite ex tanta nuper multitudine ſuperſtite, ipſe in Germaniam retro abijt. & imperij anno XV inglorius obijt.

Fridericus primus Aeneobarbus.

Peſſimo iam pridẽ exẽplo pontificiæ cum imperatoribus contentiones inoleuerant, dũ põtifices ĩperatoriã maieſtatem, quam illi ſuo ſuffragio ratam facerent, contemptim penè habent, & Romani principes ambitionem in ſacerdote præpoſteram æquo aĩo ferre non poſſunt. Vnde omnium malorum fons & origo his inter ſe decertantibus, quorũ ope ac concordia

res Chriſtiana florere diutiſſime potuit. id cum aliâs experti maiores noſtri ſunt, tum uero hoc tempore utinam non extrema cum noſtra pernicie ſentiamus. Certe Friderico ingentes animi, corporisq; uirtutes affuere. ſtatura procera, robur et agilitas par. Diſciplinæ militaris, & gloriæ appetens. periculorum contemptor animus. non tamen ut ad ea ſubeunda prudentia deeſſet. multarum rerum peritia. liberalitas egregia. felicitas ſumma. quibus uirtutibus inſtructus in Italiam ex more deſcendens primum omnium Derthonam portas ſibi claudere auſam, obſeſſam capit. inde Romam ad Adrianum pontificem profectus coronæ inſignia accipit. dumq; Cremonam inter redeundum obſideret, nuntijs Alexandri pontificis opem poſtulantis ita reſpondit, uti rem in dubium trahere uelle uideretur. Hinc primũ Alexandro timor, inde apertæ inimicitiæ exortæ, Indignante Friderico ſuum arbitrium declinari, pontifice uero rem certam in diſquiſitionem ueni re recuſante. Quapropter imperator Octauianum ad ſe uenientem complexus concilio habito, ut uerũ pontificem adorat, & Alexandrum Alexandriq; fautores inſectatur. euerſaq; prius Derthona, quæ in partibus Alexandri ſtabat, Mediolanum inde ſolo æquat, Galliamq; omnem Ciſalpinam eadem ſentientem uaſtat. mox in Germaniam abiens, tertio Italiam maximis copijs cinctus inuadit, Anconemq; expugnat, & Alexandrum Roma fugere compellit. ex urbe autem peſtilentia coactus abſcedere, poſtq̃ iterũ ſuos Germanos inuiſerat, Italiam repetit. &

aſta urbe

aſta urbe capta Alexandriam fruſtra obſidet. & cum Papienſes ac Nouocomenſes obnoxios ſibi in primis haberet, eorũ auxilijs fretus, prælioq; Mediolanenſibus congreſſus, multos ex his amiſit. ipſe fuga elapſus quinto poſt die Papiæ eſt uiſus. Cæterum Alexandro pontifice Venetias ex diutino errore confugiente, uicto etiam nauali prælio à Venetis Othone filio Friderici (qđ uaria monimenta nobis atteſtantur) (etſi ſcriptorum uariet fides) Tandem pax Venetijs ſancita. Imperatorq;, ac pontifex ex diutina diſcordia amiciſſimi facti. nec multo poſt Fridericus, dum rebus Syriacis opem maximo apparatu ferret, iamq; Saladinum & Turcarũ principes in maximum ſui nominis terrorem coniecisſet, minore etiam Armenia recepta, lauandi cauſa amnem ingreſſus perijt, cum annos XXXVII imperaſſet Aeneobarbus à colore Barbæ ruffæ appellatus.

Henricus Friderici filius.

A ſperum à moribus appellatum hunc à q̃buſdam uideo. q rex Siciliæ accepta Cõſtantia Rogerij Nortmãni filia in uxorem, mox etiam imperator à pontifice dictus, ut maior illi authoritas accederet acquirẽdi regni, ductis in Tancredum copijs, q̃ impari matre natus regnum ſibi uẽdicabat, reclamantibus ẽt põtificibus Neapolim fruſtra obſidet. Sed & peſtilẽtia, quæ craſſabatur, auertit ab incepto hominem, retroq; in Germaniam ad ſuos abire compulit. Tancredo autem breui mortuo, potitus Henricus regni

Maguntinum antiſtitem, Philippumq; fratrem in Syriam cum non contemnendis copijs miſit. Dedit autem id magis pontificum gratiæ, quàm quod animum haberet Chriſtianæ rei iuuandæ. Quare cũ imperij anno octauo Meſſanæ mortuus eſſet, Germanus miles, qui Berithum iam in Syria munierat, & Ioppem obſidione leuarat, tumultuoſe (ut mos eſt gentis) ex Syria in Italiam rediјt. nec ullis pontificis adhortatione in officio contineri potuit.

Philippus.

Hoc primum tempore in Germania ſeditione laboratum eſt. Alijs imperij nomen ad Othonem Saxoniæ ducem, alijs ad Philippum Henrici fratrem trahẽtibus. ſtabant autem pro Philippo ij, qui Germanũ hominem Saxoni præferebant. recens inſuper Henrici fratris, & Friderici patris memoria Philippum adiuuabant. & nequid ad alendam diſcordiam deeſſet, Othoni Anglus rex, Philippo, Francorum Philippus ex profeſſo fauebãt. præualuit tamen Philippus. et fugato ſæpius Othone, rerũ tandẽ potitur indignante etiam Innocentio pontifice, qui Othonem ĩperij infulis redimiuerat. Philippo autem occiſo à Palatino Comite, poſtquam annum nonum imperaſſet, Otho ſucceſſit.

Otho.

Philippo mortuo, facile à Germanis proceribus ad

tollendam diſcordiā ſufficitur Otho. pro quo haud dubie pontificis fauor ſtabat. quem & confeſtim corona donauit cum Romam petiſſet. ille uero cum et pontificiæ ditionis quædam oppida capere, et Friderici Iunioris regnum inuadere uellet, Diris pontificijs petitus, imperij titulis priuatur. Fridericuſq; illi ex profeſſo hoſtis adnitente etiam Innocentio creatur imperator. Quo nuntio in Saxoniā profectus ut res componeret, bellum Philippo Francorum Regi indicit. nec ſine manifeſta ui numinis et Gallorū uirtute memorabili clade affectus Otho in patriā ſe inglorius recepit, cum annos tantum IIII rerum potitus eſſet.

Fridericus. II.

V*iguere in hoc principe, quod negari non poſſit, egregiæ corporis, animiq; uirtutes. nanque Auo ſimillimus, militaris laudis appetentiſſimus fuit. Corpus laborum non minus patiens, quàm ſtrenuum. plurimum audaciæ ad pericula ſubeunda, non minus tamen conſilij inter ipſa diſcrimina. nullo unquam labore fatigatus, nullis caſibus uictus. linguarum peritus. munificentiæ ſingularis. regij ſplendoris & ornatus ambitioſiſſimus, ut in ea profectione, qua euocatus ad concliū ab Innocentio fuerat, oſtendit. Nāq; tot & tales ſecum eduxit, ut togatum agmen exercitui par eſſet. Sed et urbi Victoriæ à ſe conditæ ea omnia affuere, quæ nulli unquam principes habuerint, nulla poſtea ciuitas ſimul uiderit. Veſtis uaria & pretioſa, animantes feræ, cicureſq; diuerſi gene-*

ris· hominum portentoſæ formæ· & in his Sarracenicus miles illi in primis acceptus· Tanta præterea incolarum frequentia, commercijs etiam multarum gentium aucta, ut nihil ad ampliſſimæ urbis formã deeſſet· Cæterum has ingentes in principe uirtutes calliditas ingenij, ac perfidia, & ſæuitia in Guelphum nomen, neq; non in pontifices odium obſcurarunt· acceſſit ad hæc libido hominis immenſa, qui præter gentis morem concubinas multas & ſcorta aleret· ſcriptoribus ẽt adnitentibus, ne is, q̃ toties excratiõe põtificia petitus erat, quiq; Italiæ adeo infeſtus ĩminebat, uti eã prope ad internitionẽ redegerit, non omni inſectatione dignus haberetur· cum hac igitur uitiorum, uirtutumq; indole Aquiſgrani coronatus, quo ſe adoleſcens adhuc receperat, primum Othonem adhuc ſibi obſiſtentem ſtatle profligat· Deinde paratiſſimus copijs de Syria uendicanda ſolicitus Gregorij etiam pontificis adhortatione Brunduſium appulit· indeq; ſoluens cum Aconẽ peruenisset, Anathemati ſubiectum ſe a pontifice accipit· unde irarum plenus abiens, ad Gregorium tamen ſupplex acceſſit · impetrataq; ab eo uenia, mox illum ludibrio habuit. Quare iterum Diris pontificijs obnoxius, in Italiam deſcendens Mediolanenſes pro pontifice ſentientes prælio uincit, & captum Petrum Teupolum Venetum eorum ducem carceri incluſum crudeliter necat· in Venetos quoq; fines incaſſum arma mota· mox Piſas ſeſe recipiens Guelphos, ac Gibellinos pnitioſiſſima Italiæ noĩa primus inuexit· q̃bus adeo Gregorium exercuit, ut

ille non multo poſt obierit. prægrauantibus curis. Cœleſtino autem intra XII diem uita functo, ſucceſſit Innocentius, qui pertæſus hominis calliditatem atq; animum in ſe hoſtilem, primum imperio abdicat, deinde Anathematis ſpiculũ in illum diſtringens Hẽricum Thuringiæ Lanthgrauium, (ea eſt dignitas apud Germanos) imperatorem dicit. mox magnam Italiæ partem in illũ armat. Parmaq; p̃ eius abſentiam illi adempta, cum eam fruſtra Fridericus obſideret, tandem eruptione uictus à monte longo legato eſt. Captaq; urbs Victoria, ac direpta. nec interim ea clade à pontificum iniuria temperauit. Cæterum Panormum profectus Manfredi filij nothi dolo necatur. cum annos duos ac XXX rebus præfuiſſet. Hic bononienſe gymnaſium, q̃a ciues imperata non ſtatim feciſſent, Patauinum tranſtulit. ex Florentia etiam Guelphos populariter eiecit.

Rodulphus.

Interregnum à Friderici morte ad Rodulphum Alburgenſem per duodeuiginti annos fuit. quo ſpatio Manfredus Friderici filius & Corradinus regno neapolitano pariter & uita à Gallis ſpoliati ſunt. Interim Rodulphus ex comite (uti nunc uocant) imperator declaratus Alphonſo Caſtellæ poſthabito, q̃ eam dignitatem ambierat, Othocarum Boemiæ regem acie uictum occidit. Pſeudo fridericum captũ, qui ſe pro Friderico iuniore Sueuis oſtentabat, Nuſſiæ combuſſit. Ciuitatibus Hetruriæ libertatem accepta pecunia donauit. quã rẽ Honorius põtifex uti

infamem, ſibi tamen, & Italiæ non inutilem magis non probauit, quàm prohibuit. obijt autem Rodulphus XVIII imperij anno, et Spiræ ſepelitur. in quo ſi auaritiam non accuſes, cætera non reprehēdas. Italia certe tum primum aliquid ſibi polliceri potuit Luchino italici ſanguinis uicarij nomine tunc Mediolani præfecto. floruit huius imperio Albertus cognomento magnus.

Adolphus Aſſiæ.

Donatus imperij titulis hic primum in Columbarienſes mouit. inde in Albertum Auſtriæ ducem dū bellum parat, quem proceres Germaniæ pertæſi Adolphi ſordes & ambitionem eo reiecto, imperatorem declararant, ab eodem apud Vāgionas prælio ſuperatur et occiditur, cum annos octo rerum potitus eſſet.

Albertus.

Rodulphi ſuperioris filius & Auſtriæ dux à patre Othocaro occiſo declaratus principū ſuffragio et Bonificij pontificis aſſenſu dicitur imperator. & Bonificius eo libentius aſſenſit, cum id obſtinatiſſime antea negaſſet, quod Philippum Francorū regem oderat. Quare ea conditione Alberto ratum imperium facit, ut regnum quoq; Francorum ſibi uendicaret. ille uero poſt Adulphum in Spirenſi agro cæſum, cum copias tantæ rei idoneas parat, à Ioāne fratris filio interficitur poſt decimum imperij annum.

Henricus Lucelburgenſis.

Henricus ex Lucelburgo Romanorum imperator deſignatur. Cui Clemens pontifex ea conditione ratū imperium fecit, ut primo quoq; tempore in Italiam tranſcenderet. quam prouinciā eo libētius Hēricus obeūdā ſuſcepit, qđ Guelphia nominis hoſtis, præualentes eius factionis opes infringere optabat. p taurinos igitur ſaltus Italiæ inſinuatus Mediolani factionē turrianā oppreſſit uicecomiti ſumma rerū demādata. inde Romam profectus accepta imperij corona, et ab Vrſinis breui expulſus, adiuuante etiā Roberto rege Hetruriam repetit. Arretijq; agens poſt Robertum regno priuatum, dum Florētinis imminaret, qui iam de ſalute deſperarant, ueneno in eucha riſtia dato, perijt anno imperij V.

Ludouicus Bauarus.

Hic Rodulphi imperatoris ex filia nepos Fridericum Auſtriæ ducem aduerſarium habuit. qui cum per octo annos bellum uaria fortuna geſſit. Cæterū Friderico capto & occiſo Bauarus rerum potitur. pariq; temeritate imperatorem ſe citra pontificis aſſenſum appellat. Qua iniuria offenſus Ioānes XXII illi ſacris interdixit. uerum homines iuxta ac numina contemnens, Italiā mox petit, atq; in uicecomites ingratiſſimus, quorum ope adiutus præcipue uenerat, Caſtrutij filios pari improbitate, q Gibellinæ factionis fautor acerrimus fuerat, paterno principatu

exuit·Romæq́; coronatus à Stephano Columnio Petrum Corbarienſem pſeudopontificem creat minoritanæ familiæ unum, quem & Nicolaum appellari uoluit· & nequid ad ferendas diſcordias malorum deeſſet, tyrannos in ijs oppidis, quæ pontificij iuris erant, priua authoritate inſtituit·pontificem æmulatus, qui & ipſe Galliæ Ciſalpinæ multos authoritate ſua regulos præfecerat·imperij tandem anno XXXII cum uaria tentaſſet ad reconciliandã pontificis gratiam obijt·

Carolus· IIII·

Prius quàm hic imperium adiret Germani principes Edoardum Anglum & Miſnenſem principem ac Guntherum montis nigri regulum Cæſares declararãt·Cæterum altero poſt alterum uita functo, res ad Carolum Boemum deuenit·qui Ioanne Henrici imperatoris filio natus adoleſcens adhuc egregiam in terra Italia patri operam nauarat·quo ab Anglis interfecto ea acie, qua Philippus Valeſius Francorum rex ab hiſce profligatus eſt, imperium adipiſcitur·literis ac linguarum multarum cognitione inſtructus·ſed qui Boemiæ ſuæ quàm Germanis, aut Italis conſultum mallet·nã cum Pragã (Boemiæ id oppidũ totius regni metropolis) uarijs opibus excoluiſſet, ĩperij maieſtatẽ adeò neglexit, ut coronã tantæ maieſtatis authoramẽtum turpiſſima pactione acce pit ab Innocẽtio qua cautũ erat expreſſe, ut ab acceptis ĩſignibus cõfeſtim Italia abſcederet·ad=

ditũ et grauius facinus, q̃d Vẽceslaũ filiũ adoleſcentem à principibus Germanis Cæſarẽ dici obtinuit exemplo maxime improbando.

Venceslaus.

Auo patriq; abſimilis per ignauiam, ac ſocordiam imperij res afflixit. afflixiſſetq; diutius niſi à fratre Sigiſmundo captus, mox etiam procerum conſenſu abrogato illi imperio, Robertus Bauarus illi ſurrogatus eſſet. Hic Galeacium ex comite Mediolanẽſibus primus ducẽ dedit. quæ dignitas ad nepotes poſtea tranſijt, quoad res inſubriæ ad Francorum regem redijt.

Robertus Bauarus.

Cum Vẽceslao ſuffectus eſſet Robertus Bauariæ dux, nihil ille antiquius habuit, quàm ut Florẽtino populo gratificaturus, ad comprimendam Galeacij uicecomitis potentiam in Italiam tranſcenderet. Cæterum ad Benacum Galeacij copijs congreſſus facile repellitur. unde mox ad Venetos deflectens magno ab his honore excipitur. inde ſoluens incaſſum Florentinis adnitentibus ne Italia excederet, in Germaniam retro abijt paci, religioniq; uacaturus. uita functus eſt anno imperij decimo.

Sigiſmundus.

Optimum haud dubie principẽ, ac nobiliſſimum Ger

mania nobis imputet· & qui ſi ad pacis artes, quibus excelluit, parem belli felicitatem addidiſſet, Carolis & Othonibus æquari potuit· nam puer adhuc per Mariã uxorẽ ad Pannonici regni ſpẽ euocatus mox adoleſcens Venceslao fratre, qđ parum utilis haberetur, à ſe capto, Boemiæ regnum hæreditariũ aſſequitur· ſed & Alberto uita functo, omnium uotis imperator deſignatur· Hic igitur Pannonia potitus à Ludouici morte, cui Maria ſuperſtes filia fuit, duos ac XXX regulos ſecuri percuti iubet, quod regiæ puellæ aduerſati eſſent· Vnde illi tanta mox gentis inuidia conflata, ut poſt uxoris mortem captus, necandusq; magis quàm aſſeruandus fœminæ, cuius maritum ille interfecerat, ſit traditus· ille uero maieſtate oris et blanda oratione dimiſſus, hinc Boemiam petit· quã non ſine labore uix tandẽ obtinuit longo ab his bello, ac difficili petitus, ſæpe ẽt acie ab his uictus· Nec italica expeditio, una altera'ue ĩ nos Tauriſino agro peruaſtato felicior· nam Pippus eius dux, & ipſe mox tota Venetia, ac foroiulio Venetis armis expellitur· Hinc qa grauius periculũ à Turcis imminebat, qui iam magnæ Europæ parti ſe ſe inſinuarant, Gallicas etiam Philippi Burgundi copijs accinctus ab Amurate Turcarum principe graui prælio uictus caſtris etiam exuitur· Cæſis magna ex parte ducibus & Philippo capto· ipſe Byzantiũ fugiens mox Venetæ claſſis occurſu, cui Thomas Mocenicus præerat, incolumis de fuga uix euaſit· quæ clades ignominioſior'ne an funeſtior fuerit, haud ſatis explicem· Diſcordia certe noſtra Victor

hoſtis Hadrianopolim ſe recepit. & hæc foris. Quãtum autem pace præſtiterit præter generis nobilitatem (quæ haud dubie clariſſima fuit, tot ſummorum principum ſerie) & præter inſignem corporis proceritatem, ac imperatoriam plane indolẽ, affuit illi liberalitas, ac munificentia quanta in nullo antea principum. religionis ac pietatis augendæ ſtudiũ incredibile. multarũ ẽt linguarũ ſciẽtia, et in his liguæ latinæ ſtudiũ excelluit. quare doctos hoies ĩ primis fouit, et dignitatibus ẽt amplis honeſtauit. Accuſauit ſæpe Germanos principes, q latinas odiſſent literas. A quibus reprehenſus quandoq; quod doctos homines foueret, ſed humiles genere, ego inqt eos amo, quos natura alios anteſtare ſacile uoluit. illud autem nulla unquã ætas obliuiſcatur, quod triẽnium magnam Europæ partem ipſe peragrarit, dum principes Chriſtianos, ac pontifices adit, quo ſchiſma Chriſtiano nomini calamitoſiſſimum tolleretur. Nec alterius principis opera magis enituit in uera pietate uindicanda. quare ita effecit, ut reiectis adulterinis tribus, qui Barionæ ſedem inuaſerant, Oddo Colũnius magno omnium conſenſu pontifex declararetur. parem operam Eugenio in Baſileenſi ſynodo tollenda præſtitit. à quo tamen prius contemptim pene habitus, ac uix poſt ſextum menſem quàm Senis fuerat, imperij corona donatus eſt. Hic uero princeps egregius cum ſine uirili prole deceſſiſſet, Albertum Auſtriæ ducem filiæ maritum et utriuſque regni hæredem reliquit anno imperij uigeſimoſeptimo.

Albertus.

Nemo unquã maiore ſpe ad imperium uenit. & ſane conceptam animis hominum opinionẽ haud fruſtratus eſſet. ſiquidem toto biennio, quo præfuit, Morauos ac Sarmatas, q hodie Poloni ſunt, intra ſuos fines qeſcere cõpulit. Ptaſconẽ Boemũ factionis hæreticæ caput, ita attriuit, ut tota Boemia ſibi cederet. i Turcas autem profectus Synderouiam caſtellũ ad Danubij ripam munitiſſimum obſidentes, dum copias in itinere maiores expectat, oppidani deditionem fecere. ipſe Auſtriam repetens apud locum, cui Longauilla eſt nomen, dyſenteriæ morbo confectus eſt Ladislao filio ſuperſtite.

Fridericus. III.

Pacis atq; otij ſtudioſiſſimus Fridericus extitit. quã tenore perpetuo annos quatuor ac. L. (tot enim rerum potitus eſt) coluit. ſeu fatum id fuerit quietiore Germania, quàm multis retro actis ætatibus, ſeu prudẽtia uerius id principis effecit. ille uero nihil ab initio antiquius habuit, quàm tuendæ pacis ſtudio, tumultus, qui oriebantur, ſedare. quare & ſeditionem mouentes auſtriales facile compeſcuit, & bellum à Matthia Pannonum rege illatum compoſuit. Quin etiam in Flandros mouens, qui Maximilianum Cæſarem aſſeruarent, recepto filio paucorum pœna cõtentus, omnem diſcordiarum fomitem ſuſtulit. ducta igitur Heleonora luſitanici ſanguinis, cum in Ita

liam trãſcendiſſet, ad Nicolaum pontificem profe ⁊turus, ab eo nullo nõ honoris genere excipitur. illi & uxori corona imperij impoſita. Hinc Neapolim diuertit in Alphonſi gratiam, cuius Heleonora per neceſſaria erat. nec minore apparatu à Venetis, (eius enim urbis inuiſendæ incredibili deſyderio flagrabat) obuiã illi itum. quos exinde ſumma ſem per amoris, ac beneuolentiæ ſignificatione dilexit. eius etiam opera Amadeus Allobrox, q ſe pro pon tifice gerebat, Baſileenſi concilio innixus, in ordinem ſe redigit. Iterum Paulo pontifice priuati pene mo re uoti reus Romam petijt. quo damnatus retro ad ſuos abiens quieſcente Germania, tandem imperij anno quarto ac qnquageſimo naturæ conceſſit. Ma ximiliano filio Cæſare prius declarato.

Maximilianus.

Supererat mihi Maximilianus imperator, quẽ pater octauo ante quàm moreretur anno, Cæſarem deſi- gnandum curarat. magnus bello princeps, & pa- ce præclarus. cuius eximia bonitas, liberalitas ſum ma, & Chriſtianæ pietatis cultus præcipue commẽ dantur. accedunt ad haſce animi dotes oris probitas, ſtatura quadrata, in qua tamen imperatoria maie- ſtas eluceat. corpus ualidum ac robuſtum, idemq; la boris, atq; operis patientiſſimum. par uictus fruga- litas, & ex eo ualetudo proſperrima. De hoc autẽ, cum adhuc uiuat, Tranquillum, Plutarchumq; ac ueteres alios ſcriptores æmulatus, nihil eſt, quod ad-

dam. Deus faxit, ut quod illum agitare ſemper animo Vincentius Quirinus aſſerebat, qui legatum Venetum egit apud illum ſumma cum laude, ex ſententia conficiat. neque enim iuſtius ullum eſt bellum q̃ quod pro religione ſumitur, & ea deniq; uera æternaq; gloria principum noſtrorum exiſtimari debet, quam res præclaræ in hoſtes fidei geſtæ commendant.

Tertij Romanorum principum libri finis.

D abitur & hoc ipſum publicæ à nobis utilitati, uti mea opera & hi caſtigatiſſimi pariter exeant: et quæ apud hoſce authores obſcuriora erant: percipi facilius per me queant. erimus autem eo breuiores, quo ratio hæc mihi uiſa commodior: et alioqui tantis & ſtudiorum difficultatibus, & temporis anguſtiis premimur, uti copiæ ſimul, & rerum inquiſitioni uacare mihi non liceret. Accipiant igitur noſtrates homines æquiore animo iſtæc omnia: quando & uiatoribus ſiti laborantibus fontem oſtẽdiſſe non ingratum ſit. Nec acerbius exigi debent: quæ ſponte offeruntur. alioqui gratiæ & officij nomen exuant. Quinetiam & illud uſus ex inſtituta breuitate fuerit: ut bona ingenia excitentur, habeantq; & illa, unde non omnia nobis, uerum induſtriæ quoq; ſuæ aliquid debeant.

Ex Adriano.

» Poſterior ab Hiſpanienſibus. par differentia huius nominis hiſpani, et hiſpanienſis, quæ Romani et Romanienſis. Dicuntur enim Hiſpanienſes Ro. qui in Hiſpaniam coloni tranſcripti diutius in ea prouincia fuere.

» Patruo magno Aelio Adriano. maiorem patruũ ueteres appellarunt aui, & auiæ patruum.

» Germaniam ſuperiorem. frequens multarum prouinciarum appellatio huiuſmodi, quod & hodie in

Ipſa Germania retineamus, & de Mœſia non mul to poſt.

» Virgilianas ſortes, ideſt quæ ex uirgilianis carminibus fierent: quarum uſus ex ſacris præcipue literis hodie frequentiſſimus eſt multis. non improbatæ ab heroibus olim noſtris. niſi tu diuerſum q̃d in illis ſentias. quod & mihi ueriſimilius multo.

» Nicæphorij Iouis. Nicæphorium urbs Meſopotamiæ ex uico in urbis formam ab Alexãdro Macedone cõdita ex argumento uictoriæ inſignis ibi partæ Plinio, Straboni. cuius tñ codices niceroniũ corrupte habeant. Hæc poſtea a Conſtante Conſtantini Cæſare Conſtantia eſt appellata Stephano, unde templũ nicæphorij Iouis arbitror à Spartiano dictum.

» Deniq; ſtatim ſuffragante Surra Licinius hic Surra eſt Traiani principis amicitia, ac familiaritate inſignis. cui uſqueadeo fidem habuit, ut poſt delationem domum eius uenerit: pranſuſq; cum illo eius medico oculos tentandos exhibuerit: tonſoriq; operam dederit. mox ad amicos conuerſus, ecq̃d accuſare amplius Surram poteſtis? huic mortuo ſepulchrum fieri, & ſtatuam poni iuſſit, huic tantæ opes fuere, uti gymnaſium ſuis impenſis publicarit.

» Ad perpetuam Tribunitiam poteſtatem omen ſibi factum aſſerit, quod penulam amiſerit. penulam ueſtem ad arcendam pluuiam eſſe, qua nunquam Imperatores uterentur, Tranquillus in Caligula author eſt. qui de illo ueluti probroſum, id retulit, quod pictas, gemmataſq; penulas indue-

ret. pluuiæ eas gratia geſtari ſolitas locus ille apud Quintilianum, ne alium citem, probat. cum Galba negaſſet amico roganti penulam, non pluit inquiens, non opus eſt tibi, ſi pluet ipſe utar. Sēſus igitur talis, accepiſſe ſe omen futuri imperij, quando tribunitiam penulam amiſiſſet, quaſi nūquam uſurus ea ueſte, quam nunquam Imperatores induerent. De penula uero in Alexandro copioſius.

• Subſurrano. Tu Surra leges.

Cum HS iterum X̄X̄ ad ludos edendos accepit. obſeruatum id ex hiſtoriarum monimentis eos, qui ædilitatem ac præturam acciperent, ludos populo Romano magnificentiſſimos exhibere ſolitos. in q̃bus pleriq; magnas opes profunderent. quare principum liberalitate ſæpe ſuſtentabantur, ij præſertim, qui affines, aut amici his eſſent.

• Procuratores latius uagantes coërcuit. hoc genus hominum ſummam poteſtatem ſibi uendicat in prouincijs, quando principum nomine his ita præeſſent: uti ſuprema quædam poteſtas eorum eſſet, oīa enim, quæ ad Cæſarem pertinerēt, adminiſtrabāt: prædia inſuper Cæſaris procurabant: unde & nomen. erant autem fermè eius liberti, qui hoc uel præcipuum ius haberent, ut hæreditates opulentiorū ſæpe adirent. qui Cæſarem hæredem reliquiſſent, qui igitur eorum licentiæ occurrere auderēt: inuidiæ principum ſeſe obijciebant non ſine poſtea periculo. Vlpianus digeſtorum primo.

• Et defuncto Surra Traiani ei familiaris creuit. Tu

familiaritas emendabis.

» *Neratiũ priſcum. hic iuriſconſultus ætatis ſuæ lõge princeps: cuius mẽbranarũ maxime libri ſeptem ad uocantur. Traiano principi adeo carus, ut illum ſibi ſucceſſorem deſtinaſſe credatur: cum illi Remp. cõmendaſſet ex amicorum ſententia, ſiquid ſibi fatale contingeret: illũ autẽ Traianus in conſilio ſemper haberet.*

» *Pſamatoſyrin. Dion partenaſpatem appellat quem Parthi, quando indignum regno iudicabant, eiecerant.*

» *Frugi Craſſum. Cognomentum hoc Piſonum uel peculiare fuit: qui uero frugi dicantur homines, ex Cicerone id pete.*

» *Catillio Seuero. Cælius in epiſtolis Serenum corrupte, ut opinor. hic ſit ne ille Catillius, cuius forti opera Adrianus ad comprimendos Iudæos uſus ſit, ambiguum eſſe poteſt.*

» *Aurũ coronarium. hoc autem erat, quod ciuitates, et oppida nouis imperatoribus offerebant ſub coronarum ſpecie, ſæpe ab optimo quoq; principum Italiæ ac prouincijs condonatum.*

» *Statim curſum fiſcalem inſtituit. quid ſi inhibuit legas reclamante etiã codicum fide? ſenſu tali, prohibuiſſe Adrianum ad conciliandam ſibi famam boni principis, ne fiſcus acerbius pecunias exigeret: quod à bonis imperatoribus cautum ſæpe legas.*

» *In fiſcum priuatum, erat enim & publicus.*

» *Dimenſum, ſiue demenſum Donato dicitur id, quod ſeruis in ſingulos menſes ad uictum dabatur. ci-*

τομέτριον à græcis dictum magno errore in=
terpretis, qui Lucæ euangeliũ tranſtulit. unde hoc
loco quod ſenatoribus ad certum numerum et tē
pus dabatur dimenſum appellarit.

» Senatui legitimo. erat enim & indictus. nam Au
guſtus princeps ad leuanda ſenatorum onera ſta-
tuerat ne plus quàm bis in menſe ſenatus legiti-
mus ageretur Cal. & Idibus, ne'ue Septembri O=
ctobri'ue menſe ulli alij adeſſent neceſſario, niſi ſor
te ducti, per quorum numerum decreta confici
poſſent.

» Ne eſſet ſecundæ ſententiæ. qui nam rogandarum
ſententiarum mos eſſet: qui'ue primæ ſenten=
tiæ, aut ſecundæ dicerentur: id ex gellianis noctibus
pete.

» Simili alteri præfecto. Dion de Simuli, ac Turbone
in Adriano ad hanc ſententiam. duo per ea tem
pora fuere illuſtres uiri Simulis & Turbo, et Tur
bo à paruis initijs ad ſummam dignitatem eue-
ctus militaris diſciplinæ ſcientiſſimus fuit, præto-
rianorum etiam præfectus, et Adriano principi
adeo familiaris, ut ſæpe cum illo noctes continua
ret. hic nec cum morbo laborauit, domi unquam
fuit, præpoſitos rerum ſtantes oportere mori dicens.
Similis uero ætate, & honore illum antecedebat:
qui olim in conſilium centurio uocatus, turpe inq̃t,
eſt præfectos excludi, et centurionem aduocari: tan
dem impetrata uacatione ſecedens in Campaniã in
ſummo otio uixit annos ſeptē hoc elogio ſepulchro
addito. SIMILIS hic iacet, cuius ætas multo

rum quidem annorum fuit, ſeptem tamen uixit.

- Poſt hæc profectus in Gallias omnes cauſarijs liberalitatibus ſubleuauit. quid ſi cauſarios legas, & melius? quaſi dicat, omnes, qui iuſtas cauſas allegarent inopiæ liberalitate Adriani ſuſtentatos, qui uero in militia cauſarij dicantur nota res eſt.
- Larido caſeo & poſca. poſca acetum aqua admiſta dicitur: quo potionis genere etiam nunc noſtri remiges utantur.
- Triclinia de caſtris. triduntæ priores codices habuere. nos triclinia ex coniectura emendauimus. niſi quis thericlia legat. quæ ſint autem thericlia uaſa Cæſarem, & alios græcos authores adeat. Topia autem funiculi à noſtris dicta. unde topiarium opus ex buxo in hortis frequens iam et ex lauro inuentum delitiarum eſt arboribus etiam alijs compoſitis in hunc uſum.
- Capulo uix eburneo ſpatã clauderet. uerbum hoc barbarum planè eſt, nec niſi ab his recentioribus uſurpatum. ſpatha autem græcis diuerſum quid eſt.
- Locũ caſtris caperet, nulli uitam, niſi robuſto. emẽdato uitem magno librariorum errore. uitis enĩ inſigne erat centurionis, ſub qua milites errantes plecterentur. illud pro inſtituta breuitate ex Tacito non omiſerim, Lucilio centurioni in caſtris germanicis cognomentum cedo alteram inditum eſſe, q̃d uerberans militem uite perfracta alteram popoſciſſet.
- Condicta militaria, ideſt pacta & conuentione

ſingulorum.

» Frumentarios, qui .ſ. domum familiarius ingredientes omnia cognoſcere poſſent.

» Seditione alexandrina turbatus, quæ mota eſt pp Herodotum ad hoc conſule.

» Nemauſum Galliæ oppidum Nimes hodie nuncupatum, in quo ueſtigia etiam theatri uiſantur.

» Eleuſinia ſacra, ab Eluſi atticæ oppido, μυςήρια à græcis dicta, quæ initia nos dicimus, quibus initiari etiam principes uoluere, qui bonitatis opinionem affectarent.

» Agonotheta, ideſt ludorum præſide græca dictione.

» A Cappadocibus ſeruitia ſuſcepit. hæc prouincia iam pridem ſeruos multos habuit, et præcipue apud Comana, unde etiam Romam Cappadoces mittebátur, qui iam pro mancipijs accipiūtur, ut ex hac prouincia ſeruorū initium effluxiſſe rear, qui in Aegyptum acerſiti à Sultano, imperium totius Syriæ ad ſe traxerint.

» Tetrarchas, hi ſunt, qui quartam regni partem retinent.

» Antiochēſes. hæc ciuitas Syriæ totius olim Metropolis habita ad Orontē fluuium poſita, & Caſſio monti incubans, genus hominum leue, ac ſeditioſum uoluptatibusq; præcipue diffluens, graues ſæpe, ac moleſti principibus. Vnde cum in Iuliani principis odium incidiſſent, orationem in eos, quæ extat, poſtea reliquit, quæ à barbæ argumento μισοπώγων eſt dicta. hanc chriſtiani principes quadringenteſimum ab hinc annum poſt magnas difficulta

tes expugnatam diu poſſederunt, donec à Sarrace nis iterum capta, deſolata penè ad hanc diem reli cta ſit. Tredecim etiam urbes hoc nomine celebres olim fuere.

» *Titulo ægyptiacæ præfecturæ. hæc etenim quam uis equiti demum dabatur à Cæſare, tamen propter prouinciæ magnitudinem, & gentis leuitatem, præ cipuum ſibi locum uendicabat. iureſconſulti.*

» *Seruiano ſororis uiro. hic ille eſt Seruianus, quē po ſtea ne ſupereſſet ſibi, mori coëgit.*

» *Condicta militaria, forte breuiaria ac pyctatia hic intelligi uoluit, quibus numerus militum, ac nomina adſcripta continerentur.*

» *Italicis uehementiſſime, ideſt Romanis & Italis, qui per Hiſpanias in colonias tranſcripti ibi agerent: q bus delectum detrectantibus iure uehementiſſime Adrianus conſuluiſſe dicitur, ut pote Romanis, uel La tinis ciuibus.*

» *Caſſio, hic Aegypti mons iuxta Peluſium, et oppidū fuit delubro Iouis Caſiij cognomento Magni etiam Pompeij ſepulchro nobile, uel à Caſſo una ex cycladibus, ut putat Stephanus, uel à Caſſio Cleomachi dictus. hic autem de eo, qui Antiochiæ incubat, intelligit, cuius altitudo tanta eſt, ut quarta uigi lia orientem quis per tenebras ſolem aſpiciat: breui circumactu ſuo diem, noctemq; aſcendētibus oſtē tans. Ambitus ad uerticem ſummum unde uiginti millia paſſuum per directum. IIII.*

» *Iouis olympij ædem. Pauſanias author primo Iouis olympij templum ab Adriano dicatum operis ma-*

xime mirabilis, ubi ſtatuæ eius duæ Thaſij lapidis, totidē Aegyptij, præcipuæ uero claritatis columnæ centum phrygij lapidis. Quinetiam Iunonis templum & Panhellenij Iouis omnibus commune græcis delubrum, olympij autem templum Iouis primum à Deucalione fabricatum, & tumulum eius propè poſitum in argumentum adducunt. Dion.

» *Pharaſmanij, hic Maſſagetarū ſiue Alanorum rex erat.*

» *Antinoum ſuum. Hic elegantiſſimæ formæ fuit ex Bithyniæ Claudiopoli, adamatus ad inſaniā ab Adriano fertur, ut illi mortuo & ciuitatem conſtruxerit, & ſtatuas ubiq; erexerit. Dion author.*

» *Seruianum ſororis uirum. græci codices Seuerianū habent. qui cum Adriani iuſſu moreretur, ignem petijt, et accenſo thure uos inquit, dij teſtes eſtote nihil à me morte dignum eſſe commiſſum. tantum hoc precor ne cum uelit, mori poſſit.*

» *Et quidem Phauorinus. is eſt Phauorinus gellianis noctibus cantatiſſimus ex Arelate Galliæ oppido, et hermaphroditus, qui tria ſibi memorabilia contigiſſe dicebat. quod gallus græcas literas didicerat, quod eunuchus adulterij cauſam dixerat: quod Adriano principi aduerſaretur, & uiueret. æmulus maxime Plutarchi, cuius ſcriptorum copiam æquo animo ferre non poterat.*

» *Phlegontis libri. hic Trallianus, cum alia, tum olympiadas ſcripſit, quibus libris quæ unquam geſta eſſent, per tempora complectebatur.*

» *Catacrianos libros obſcuriſſimos Antimachum imi*

tatus, quod Antimachum poëtam ignotum penè ꝑ ea tempora uatem Homero præponeret, notum eſt. qui ſint autem catacriani libri, quærendum adhuc mihi eſt.

» Ego *nolo* Cæſar *eſſe, ſunt hi trochaici numeri, in* ꝗ*bus per culices rotundos* Adrianus Florum *pathicum fuiſſe innuat.*

» Epictetū et Heliodorū. *ille hierapolitanus ex* Phrygia et Epaphroditi Neronis *liberti ſeruus, claudusq́;* Nicopoli Epiri *conſenuit, magnū in philoſophia nomen adeptus.* Heliodorus *inter ſophiſtas nō ignobilis à* Philoſtrato *recenſitus.*

» *Saturnalia et ſigillaritia. de ſaturnalibus nihil eſt, quod hic addam, ſigillaritia autem dies erant feſti ſaturnalibus additi, quibus, ut in ſaturnalibus cereos, ſic in his ſigilla, ideſt parua ſigna amici miſſitarent.* Vnde *autem origo hæc effluxerit, ex* Macrobio *copioſius. ipſi autem dies et ſigillaria dicebātur, ut ſaturnalia, & locus ubi ſigilla hæc uenderentur.*

» *Scæuola etiam libro de legatis.* III. *ſic meminit, pa*
» *terfamilias ita legauit lances duas læues, quas de*
» *ſigillaribus emit.*

» Hiberū. Hiberes *ponti accolæ, de quibus certatim geographi, & poëtæ hodie georgiani dicti, ut non planè* Chriſtiani *ſic à fide noſtra non abhorrentes ingenti olim miraculo perſuaſi, ut fidem* Chriſti *publice ſuſciperent. ſed & ueteres authores* Georgiam *de terræ cultu hanc terrarū partem (niſi fallor) appellarunt.*

» Iuliū, Celſum, Saluium Iulianum Neratium *pri*

ſcum· iureconſulti omnes per ea tempora celebres· Iulius enim Celſus is eſt, qui Adriano in conſilio fuit, et digeſtorũ libros undequadraginta cõpoſuit nã Saluius Iulianus Auũculus Didij Iuliani principis fuit ab Adriano et ipſe in conſilium adhibitus authoritatis plurimæ, Neratio uero Priſco, qui præter alia, ſeptem membranarum libros reliquit, adeo tribuit, ut hunc ſibi de amicorum conſenſu ſucceſſorem deſtinaret: ſic ut ei quandoq; dixerit, commendamus tibi imperiũ, ſiquid fatale nobis contigerit· Pomponius· & nos hoc ipſum ſuperius attigimus·

Decoctores bonorum ſuorum, ſi ſuæ authoritatis eſſent, catamidiari in amphitheatro, et dimitti iuſſit, qui eſſent ſuæ authoritatis homines, qui'ue alienæ, ex iureconſultis accipies· illud eſt obſcurius, quid ſignificet catamidiari, uerbum (quod ſciam) non ab alijs uſurpatum· ſignificat autem derideri, atq; exſibilari de græcis fontibus· hac pœna Venetijs periuri, & multi nubi affici ſolent· ut publicæ futuri ludibrio mitrati exponantur, ſæpe etiam collo in columbari pendente·

Si dominus in domo interemptus· Seruilem improbitatem, et audaciam ueteres grauiſſimis pœnis cõprimendã cenſuere, ut ſ· omnes, qui ſub eodem tecto agerent, interfecto domino, ſupplicium extremũ luerent· Tacitus, id qđ Adrianus leniendum cenſuit pœna his tantum ſtatuta, qui per uicinitatem ſentire potuiſſent·

Per latina oppida dictator, id ex Cicerone et Aſconio diſcas, dictatores per oppida Latij dici ſolitos·

» *Apud Neapolim Demarchus, ideſt populi princeps.*

» *Athenis Archon. Principem, quẽ Athenienſes ſingulis annis deligebant, id uerbum ſignificat, à quibus attici ſcriptores rerum geſtarũ ordinem ducunt. uerbi frequentiſſima mentione græcis ſcriptoribus.*

» *Militares pyrrhicas, ideſt armatas ſaltationes, Strabo et cæteri certatim à Pyrrho inuentore dictas exiſtimantes.*

» *Romæ inſtaurauit pantheum, & ſepta. pantheum templum Dijs omnibus dicatum, ſepta autem dicebantur loca in campo martio incluſa tabulatis, in quibus populus Romanus ſuffragia ferret: ouilia etiam à Lucano poëta dicta, de hoc loco noſtri multa.*

» *Apud Alexandriã in muſæo, muſæum, et ſerapeũ, et Iſeum publica Alexandriæ auditoria, et ædes à muſis, & Serapi, & Iſide dicta.*

» *Adrianotheras, ideſt Adriani uenatica in Myſia condidit.*

» *Tetrapharmachum, ideſt ex quatuor cibis compoſitum, de quo mox in ſequentibus.*

» *Sederi in equis, hoc enim pleriq; principes probroſorum, & effœminatorum eſſe hominum credidere, quare & ſæpe prohibitum legas. hunc morem fœminæ noſtrates retinent.*

» *HS IIII millies. tu ad eam normam hanc ſummam redige, quam in Trãquilli annotationibus oſtendimus. illud obiter in Tranquillo admoneo, in Cæſare dictatore notatos pro nudatos legas, in Auguſto prælucente pro præducente.*

» *Votorum cauſa Cal. enim Ianuariæ uotiuæ, ſolē-neſq; erant omnis triſtitiæ, ac luctus exortes, nuncu pabantq; eo die uota COSS. in totum annum pro Reip. ſalute.*

» *Spetiatim Attilius Seuerus. Tu uide ne Catilius.*

» *Animula uagula blandula, iambici dimetri recti non tamen uſquequaq; ad legem facti.*

» *Sambucas. inſtrumentum muſicum triquetrum, quo iambicis canebāt. Vnde qdā iambucam appellant. eſt et inſtrumentum urbis oppugnandæ frequens. huius nominis uſurpatio in ſacris literis. unde & Sambuciſtriæ, quas Spartianus ſambucas appellaſ ſe uideri poſſit.*

» *Lycium, academiam, prytanium, canopum, pœci-lem, tempe gymnaſia hæc Athenis fuere. Nam et Canopū agnoſcit Philoſtratus in Herodis Attici ui ta, pœcile uero porticus uaria à latinis appellatur, nobilitata etiam præter picturam marathonicæ pugnæ Zenonis ſtoica conuentu, unde à porticu ſtoi ci dicti, uerſus Ciceronis.*

» *Inq; academia umbrifera, nitidoq; lycio*
» *Fuderunt claras fœcundi pectoris artes.*

Tēpe uero nota ſunt, quæ triplicia traduntur. Vn de et nomen ab amœnitate.

Ex Antonino Pio.

Fœnus trientarium, uſuræ ſemiſſes, quæ & ciuiles dictæ ſunt iureconſultorum libris frequentes, ſed trientariæ minores certe erant cum quatuor tan-

tum in centum reciperent à triente dictæ.

» Vtrum arrogari uellet, differre adoptionem ab arrogatione etiam iuriſconſulti docent. nam qui ſui iuris ſunt, arrogari, qui alieni, adoptari dicuntur.

» Factusq; eſt patri, & imperio pro conſulari, et tribunitia poteſtate collega. proconſularem dignitatẽ extra urbem ſupremam fuiſſe, & tribunitiam in urbe, cum hic, tum alibi facile conſtat.

» Poſtquam ad imperium tranſiuimus. ita enim omnia arrogatoris erant facta legibus id ſancientibus, ut arrogatus in patris poteſtatem tranſeat.

» Quadruplatores extincti ſunt, hi erant uel q̃ quartam bonorum partem reciperent ex accuſatione, uel eorum accuſatores, qui condemnati quadrupli tenebantur. unde Plauto quadruplari uerbum.

» Species imperatorias ſuperfluas. Etſi hoc generale ſit ad multa nomen, Martianus tamen iureconſultus uidetur, id quod iam uulgo etiam receptum eſt, indicas, & arabicas intellexiſſe, ut Cinnamomum, piper, & id genus alia. hic uero pro elegantiore oĩ ſupellectile neſcio quàm probe intellexiſſe uidetur.

» Puellas alimentarias, bonorum principum hæc præcipua cura, ut pueros, puellasq; etiam publicæ alerent, parentes etiam ad ſobolem tollendã præmiis & priuilegijs inuitarent.

» Græcoſtaſium, ſiue Græcoſtaſis, Varroni locus ante curiam hoſtiliam, in quo legati exterarum gentium, ac regum ſederent, à parte dictus.

» Phari reſtitutio ad hoſtiæ portam. Turris ad ſimilitudinem alexandrinæ erecta nauigantium com-

modo & ſecuritati.

» Tēpla lanuriana. Codices alij lauriniana, quod nō diſplicet.

» Primus conſtituit ne pœnæ cauſa legatū relictum
» maneret. mutilata lectio, ſenſus autem, ex Dionis hi ſtorijs huiuſmodi. Cum Cæſar dictator per ſenatum cenſuiſſet, ut q teſtamētum facerent, partem quādā Reip. ac fiſco legarent, irrito alias teſtamento: primus Antoninus decretum illud antiquauit.

» Per ærarij ſui damna. ærarium pro fiſco principali hic uſurpat, & alioqui fiſcum etiam publicum pro ærario dictum legas.

» Et Narbonenſis ciuitas, & Antiochenſe oppidum. uix adduci poſſum, ut de Antiochia hic opulentiſſima Aſiæ ciuitate intelligat. Tu uide ne Agathenſe oppidum legendum, alioqui in prouincia Narbonenſi Agatha oppidum geographis collocatur.

» Pacorū regem dadijs dedit Lazis melius oīno Procopio et Marcellino ſtatuentibus Lazos in ea Aſiæ parte.

» Olbiopolitis. contra Tauroſcythas accolæ ponti geographis celebres, Olbiopolis græcis beata ciuitas dicta.

» Crocutas, ex Plinio id accipies.

» Fortunamq; auream. hāc imperatores in cubiculo ſemper habebant, morituriq; ad ſucceſſorem deferendam curabant.

» Tiliaceis tabulis, ideſt ex philyra, tenuiſſimæ enī confici ſolent, & caliditate ſua plurimum ſenibus conferunt. Sed et libelli ueteribus ex hac materia

frequentes, & coronarum lemniſci.

Ex M. *Antonio Philoſopho.*

» *Lupiæ Salentinorum haud procul à Brunduſio geographis.*

» *Aedes laterani adeo inſignis Lateranorum fami lia Romæ fuit: ut magnæ urbis parti nomen dede rit. Certe Romanus pontifex lateranenſis quan doq; dictus epiſcopus.*

» *Atro & Pollione, et Eutichio Proculo Sicenſi. Grã matici per ea tempora celebres. nam & Apri Ser uius ſæpe meminit. Eutichius autem Sicenſis à pa tria, quæ in Numidia Romana colonia.*

» *Oratoribus et Herode Attico, latino Frontone Cor nelio. Inuerſa nomina, ſic tamen emendanda. Hic autem Herodes Atticus cognomento, diuitijs & literatura celebris. qui Athenas præcipue patriam præclaris operibus exornarit, gelliãis noctibus fre quens is, cum ingenio & eloquentia nulli ſecun dus haberetur, filium habuit adeo hebetem, ut ne elementa quidem literarum perciperet. Philoſtratus. Cornelius autem Fronto inſigni eloquẽtia fuit. Cui ſiccum dicendi genus à Macrobio tribuitur, bime ſtri conſulatu ab Antonino inſignitus. Cuius illud fortaſſe ſit opuſculum, quod à uiro bene docto Iano Parrhaſio primum in lucem uenerit de no= minum, uerborumq; differentijs. M. Aufidiũ Fron tonem pronepotem & ipſe habuit, cuius adhuc ex tet ad fortunæ Fanum elogium.* M. AVFI DIO

DIO FRONTONI PRONEPOTI M. CORNELII FRONTONIS ORATORIS CONSVLIS MAGISTRI IMPERATORVM L. ANTONINI NEPOTI AVFIDII VICTORINI PRAEFECTI VRBIS. II. COS. FRONTO CONSVL FILIO DVLCISSIMO.

» *Audiuit & Sextum Cheronenſem. hic Plutarcho ex ſorore nepos pyrrhoniam ſectam amplexus ē. de qua & X libros ſcripſit. Adeo principi acceptus, ut ſenex adhuc imperator ſcholam eius frequentaret. Notum illud eſt dictum Lucij ſapientis, qui ſemel occurrens Antonino, cum illum interrogaſſet quonam iret, & ille ad Sextum reſpondiſſet, à quo diſceret quæ nunquam audiſſet, neq; enim pudori eſſe, ſi ſenex diſcat: euge inquit, ô Imperator, ſi ſenex tabulam manu geſtans ad præceptorē adeas. Meus autem Alexander duos et XXX annos natus obijt.*

» *Imagines eorum aureas in larario. de larario in Alexandro mox.*

» *L. Voluſium Metianum. clarus inter iureconſultos Metianus. qui fidei commiſſionū ſedecim, publicorum quatuordecim libros ſcripſerit. Corrupte ſæpe in pandectis Martianus pro Metiano legitur.*

» *Aufidium Victorinum. hic forſan ille ſit, qui præ*

fectus urbis & bis COS. ſub eo fuerit, ut monimento ſuperiore conſtat.

Publicas exenijs, corrupta lectio, et xeniis legendū. nanq; græci ξένια, nos lautia, & ſimpliciter hoſpitalia munera accipimus. id quod apud iureconſul. de officio proconſulis leges. Quid autem ſi publicis encænijs legas? hoc ſenſu, detuliſſe Adrianum M. Antonino eum honorem, qualis publicas encænijs habebatur dijs. ſunt autem encænia feſti dies cum. ſ. nouum aliquod ſacrum dijs immortalibus paratur.

Inaugurauit, & exaugurauit, quod nos in ſacris noſtris ſacrare, & execrare diceremus.

Nemine præeunte. præire auguralis diſciplinæ uerbum, eiuſdem notæ & uerbum, quod ſequitur carmen.

Præfectus feriarum latinarum. dicimus & ſimpliciter latinas, cum in monte Albano COS. uel præfectus carnem Latinis ſolenni ſacro diuideret. de præfecto autem latinarum & Gellius.

Diuiſionem. non ingratum erit, opinor, quid iureconſulti de rerum diuiſione ſentiant hic inſerere.
Rerū ſumma diuiſio, inquit Paulus, aut diuini iuris eſt, aut humani. qđ diuini iuris eſt, id in nullius bonis eſt. quod humani, plerūq; in alicuius bōis eſt.

Gratia ætatis facta: hoc eſt lege annali ſolutus. quādo non erat illi quæſtoria adhuc ætas.

Auo buſta impleuit. hoc eſt omnia, quæ ad buſta perſoluenda principis neceſſaria eſſent, comparauit. Quæ autē ſepeliendi principis Romani ratio foret,

ex Heraclito accipies.

» *Quaſi priuatus quæſtor, ideſt qui princeps non eſſet.*

» *Tuncq; primum Romanum imperium duos Auguſtos habere cœpit lictum. Lictum hic caſſa et nihili uox, et propterea diligentius æſtimandum.*

» *Ob hanc coniunctionem pueros, & puellas nouorū*
» *hominum frumentariæ perceptioni adſcribi præ-*
» *ceperunt. perceptioni autem legendum hoc ſenſu. cum ciuibus antea Romanis, & honeſtis frumentum daretur, placuit ob lætitiam ad teſſeras frumentarias recipiendas nouorum etiam hominum liberos adſcribi.*

» *Vicena millia numum, ideſt quingentos aureos noſtrates.*

» *Reliqui pro rata. Veteres melius quidam pro rata parte. in his enim frequenter linguæ puritatem de ſydero. ſenſus autem huiuſmodi eſt, reliquis legionibus, quæ unquam eſſent, datum & donatiuum, minus tamen datum iis, quando. ſ. prætorianæ cohortes alijs præſtarent.*

» *Catti. Cattorum diſciplina tanta fuiſſe à Tacito dicitur, ut cæteri quidem barbari ad prælium, Catti ad bellum exire dicantur, quorū initium ad Hercyniæ ſaltum eſſe referat.*

» *Officiorum. hoc uerbi ſignificatum & iuriſconſulti probant, nec latini quidem authores reſpuunt.*

» *Apud Antiochiam et Daphnē. Amœniſſimum extra urbem locum Daphnen fuiſſe, hiſtoricorū monimentis omnium notiſſimum eſt.*

» *Artaxatis captis. Metropolis hæc Armeniæ totius ab Annibale loco cætera egregio, ſed ſqualido, et aqs indigo condita, nomen ab rege Artaxa, ad quem de uicto Antiocho, confugerat, ſortita.*

» *Liberales cauſas. liberales cauſæ iureconſultis hæ ſunt, ubi de libertate alicuius dubia quæſtio ſit. Vt ſiquis dolo malo uel in ſeruitute, uel maior XX annis paſſus ſe uenũdari ſit, pretiũq; acceperit. his enim proclamatio ad libertatẽ non dabatur, ut latius digeſtorum. XL. continetur.*

» *Apud præfectum ærarij Saturni. ærarium in æde Saturni fuiſſe nemo neſcit. Vnde & quia præerat inde dictus communi eorum nomine, qui alicui rei præficerentur.*

» *Tabulariorum publicorum uſum inſtituit. qui publicas tabulas, & documenta conficiunt, tabularij eleganter appellati, uulgus notarios dicit. hãc legem Veneti his annis proximis ad nobilitatis aſſertionẽ S.C. ſanxere, ut quicunq; patricius liberos genuerit, ad publicos aduocatores, qui præſens eſt, intra octo dies, qui abſens ad ſex menſes profiteretur. unde poſtea et ætatis & natalium peti aſſertio queat, irrita eorum nobilitate, quorum nomina improfeſſa, aut edita in album non eſſent. ex quo annali legi fraus nulla amplius fiat.*

» *Comitijs uſq; ad noctem frequenter interfuit. hinc & noſtri Veneti bene cauerunt, ne comitia ultra quartam & uigeſimam horam prorogentur.*

» *Nihil uos moramur Patres Conſc. uox conſulis dimittentis ſenatum.*

» *Faſtis dies iudicatrios addidit. qui nam faſti dicantur dies, ex Saturnalibus petito præter alios.*

» *Prætorem tutelarem primus fecit. tutela ut inquit Seruius, uis, ac poteſtas in capite libero conſtituta ad tuendum eum, qui propter ætatem ſua ſponte ſe defendere nequit iure ciuili data, ac permiſſa. unde tutores quaſi tuitores, atq; defenſores dicti his tutelis dandis prætor, qui primum à principe Antonino creatus eſt, merito tutelaris dictus, q contra tutores ius diceret, ſiquid illi fraudis in tutela adminiſtranda commiſiſſent.*

» *De curatoribus uero. Curatores quãuis iureconſultis à tutoribus non multum differunt, in eo tamen diſtant, quod tutores uel teſtamento, uel à prætore, aut præſide perſonæ dantur, ideſt pupillus uſq; ad annum XIIII ut pauci excuſari tutelis poſſint. Curatores uero, de quibus hic agitur, bonis faciliore excuſatione ab ea ætate uſq; ad XXV annũ, ut tamen & furioſis & prodigis curatores à magiſtratibus præficiantur. uerba Hermogeniani de admini-*
» *ſtratione tutelæ, hæc ſunt. Inter bonorum et uen-*
» *tris curatorem, & inter curatorem furioſi, itemq;*
» *prodigi, pupilli'ue magna eſt differentia, quip-*
» *pe cum illis plenaria rerum adminiſtratio, duo-*
» *bus autem ſuperioribus ſola cuſtodia, et rerũ, quæ*
» *futuræ deteriores ſunt, uẽditio committitur. Tutorũ autem, & curatorum imaginem Veneta Reſp. ſupremo à principe magiſtratu iampridem procuratoribus creatis præfert, quorum curæ pupilli. et defunctorum bona publicæ commiſſa ſunt. Curatores.*

uero & eos operum dicimus, qui perficiundis, abſoluendisq; præſunt.

De alimentis publicis, ideſt quæ populo Romano publice præſtantur. illud adnotatu dignum ex iureconſultorum lectione, alimentis legatis aquam intelligi in ea præſertim regione, ubi uenūdari aqua ſoleat. Venetijs certe aqua & Romæ uenalis.

Datis iuridicis. à dicundo iure præfectos Italiæ ab Adriano principe inſtitutos intelligit.

Allectione italica, qua Italos allegeret contra Traiani inſtitutum. quid ſit autem allegere in ſenatum ex Tranquillo & Liuio in primis conſtat.

Vicesima hæreditatum. unde aurum apud Liuium (ut opinor) uiceſimarium.

Scæuola præcipue. hic Scæuola Serbidius prænomine et principē Seuerum Aphrum docuit, et Papinianum, qui digeſtorum XL libros ſcripſit, & præter alia de quæſtione familiæ unum.

Poſt mortem Lucium. Tu Lucij emenda.

Lectiſternia per VII dies. ritus ſupplicandi dijs immortalibus Romæ frequentiſſimus, cum uidelicet ſtratis in templo lectis, numina ſibi propicia rebus gerendis expoſcerent, uel auerruncandæ peſtilentiæ opem quærerent.

Sarracis. maximum plauſtri genus.

Et Lucius quidem, quod admiſſus eſſet Furius Victorinus. lectio hæc cum proximo uerſu non ſatis integra, et propterea æſtimandum. interim amiſſum lege.

Apoplexi. hæc totum corpus, paralyſis partem af-

ficit, frequentiſſimo iam ac peruulgato ob immoderatum uini, uenerisq; uſum morbo per hoſce annos, quibus iſta commentabamur.

» *Quo quidem tempore. luxata hæc lectio, & propterea ſic fortaſſe reſtituenda. quo quidem tempore ſane imperatoris filius ad triumphalē currum in circo pedes cucurrit.*

» *Nullus arenarius. Arenarios eos appellant, qui in arena, ideſt amphitheatro contra beſtias pugnarent, qui infames habebãtur Satyris, & iureconſultis.*

» *Conditiones nauticas & gladiatorias elegiſſe. tametſi conditionem filiæ quærere dicatur honeſte, conditiones tamen quærere bonis authoribus ſignificat bene mentulatos ſectari.*

» *Sub M. Antonino hæc ſunt geſta. ſubdubitauimus interdum ne in hac uita quædam inuerſa ſint, id quod & codex unus ex publica bibliotheca præ ſe ferre uidebatur. Verũ adeo confuſa erant omnia, ut nihil immutari ſim auſus exemplaribus non ſatis exploratis.*

» *Bucolici milites. nomen forte ex re legioni adſcitũ, unde & reliqui poſtea, qui ſocia arma in Remp. induxiſſent, dicti.*

» *Excecto tubere. Tumor quacunq; corporis innaſcens parte dicitur, nos buniones appellamus. hinc et in arboribus quibuſdam callus ille ad nodi ſimilitudinem uocatur Tuber multis etiam commendatum, et gulæ quæſitum. nam de Tuberibus ueronẽſibus aliâs.*

Volonum. qui milites uolones dicti ſint ex Liuij XXII accipies.

Forum ulpium. quod. ſ. & Traiani, ſeu tranſitorium eſt dictum.

Et iuuenum nobilium ſacra Serapidis à uulgaritate Peluſiæ. Aegyptiorum interdicta ſacra quæ iuuenes quidam nobiles frequentarent, dubio procul innuit. quid ſibi autem uelint uerba hæc Peluſiæ uulgaritas, quærendum cenſeo.

Fulmen de cœlo quæ nam (quæſo) tanta hæc ueterum ſcriptorum inuidia in Chriſtianum nomen, ut ne à grauiſſimo q̄dē periculo noīs huius beneficio erepti, meminiſſe gratiæ uelint? homines ingratos, ne impios dicam atqui conſtat. uel Antonini epiſtolis Chriſtianæ legiōis ope, quæ inde κεραυνοβόλος eſt dicta, ideſt fulminatrix, & fulmina in hoſtes elicita, & pluuiam exercitui ſiti confecto impetratam, uictoriamq; inde egregiam ſubſecutā.

Et Eluſiniæ Cereris templum adyt, ut ſe innocentem probaret. Vetus hoc & iam pridem perſuaſum erat, impios, nocentesq; homines exturbari ex adytis, quod & Nero princeps ueritus poſt interfectam matrem & uxorem ingreſſu abſtinuit.

Pyrrhi præſentis. ſic codices omnes. at tu uide ne præfecti commodius emendetur.

Ex Aelio Vero.

Scaurum grammaticum, cuius de grāmatica fragmenta quædam legi non mala.

Harpocrationem. tres ex Sudæ collectaneis hoc fue

re nomine. tertij adhuc extant de uocabulis rheto rum obſcurioribus.

» Cucullione uulgari uiatorio. quod uitium malis principibus, & nobilium iuuentuti peculiare iam in noſtra etiam exijt tempora.

» Triconibus. uetus eſt uerbum, contentioſos, & litium peramantes ſignificans. Feſtus.

» Septem conuiuium, nouem uero conuiuium. de conuiuarũ nũero Gellius. et hic duodecimus lege, uel duodecim emendato dicuntur. græcum etiam carmen in hunc ſenſum extat.

» Murrhinos, et cryſtallinos. pretioſiſſima uero fuiſſe hæc inter uaſa potoria certatim præter Pli. hiſtorici. Venetijs in Sanctario auguſtiore, & opere et materia pretioſiſſima hæc ſpectantur (ut opinor) murrhina.

» Lemniſcis. hos tiliaceos fieri ad coronarum uſum & annotatum à me ſuperius, & alibi leges.

» Alabaſtrorum. quid ſit alabaſtrites, et quomodo uaſa ea laudatiſſima ad unguenta ſeruanda fierent, non ignotum puto.

» Sexagies centenis millibus HS. ridendus profecto author, nec, ſi ita legas, ſatis numerorum ueterũ peritus. Tu ſexagies tantum leges, quæ ſumma nõ modica fuerit.

» A Venetianis. hi Veneti à colore à bonis authoribus dicti.

» Parſininorum. tu praſinorum emenda.

» Quoad eum uiſendũ. Tu disiũctim quo ad emẽda.

» Ex arcula auita. nota peſtilentiæ ſæuiſſimæ origi-

nem.

Quadratus. hūc diuerſum ab eo, quem D. Hieronymus apoſtolorum diſcipulum appellarat, existimo, cuius libri parthicorum titulo ſæpe citantur à græcis.

Quem apolauſtum. ac ſi tu gaudentem, uoluptuariumq; interpretere.

Auri roramenta, ideſt guttas, & ſtillas quaſdam, q̃d ludis ſolennibus pueris in ſpeciem angelorum compoſitis Venetijs repræſentari ſæpe uideas.

Ex Commodo.

Ore quoq; pollutus, ideſt fellator, quod & illudere capiti à bonis authoribus dictum eſt.

Centūcellas. Adrianus princeps, authore Cæcilio centū iudicibus, q ſe præſente cauſas audirent, cum ſecederet, centūcellas extruxit, quæ poſtea in urbis iuſtæ formam cum creuiſſent, Sarraceni Bernardi regis tempore (fuit autem hic magni Caroli nepos, qui Italiam Lāgbardis pulſis obtinebat) diruere. hic D. Auguſtinus diuinos de trinitate libros compoſuiſſe dicitur.

Quando à pædagogo ueruecina pellis. hoc ſenſu, ut experiretur an balneator abſumptus igne foret, pellem ueruecis poſtea iniecit, quæ uim ignis ardore ſuo proderet.

Principes iuuentutis. hoc enim auſpicium erat futuris imperatoribus, q̃d hodieq; retinent Regum noſtratum primogeniti, ut principes appellentur ab

Hiſpanis illi, qui regnum adepturi mortuo parēte ſunt.

- *Lex annaria, qua cauebatur nequis honores aſſequeretur, niſi ſuis annis. unde et ſolutos legibus eos dicimus, qui ante tempus magiſtratus aſſequuntur.*
- *Propolas circunforaneos. propolas hominum genus eſſe nequiſſimum lucri luxusq; auidiſſimū Cicero in Piſonem facile oſtendit. & ſunt ij, qui res minimo redimunt, ut maiore pretio diſtrahant, uendirigoli hodie à nobis appellati.*
- *Vt lenonum miniſter. aquarioli & ancillarioli à ueteribus appellati.*
- *Teruptini paterni, fortaſſe melius tarrutij paterni, qui neſcio an ille ſit, qui inter iureconſultos citatus quatuor militarium libros reliquit.*
- *Claudio Pōpeiano. Herodianus Quintianum hūc appellat.*
- *Per laticlaui honorem. i. per ſenatoriā dignitatē.*
- *Rudibus, unde rudiarij gladiatores, & donatum ſe rude ab hac tralatione dixit Oratius.*
- *Atq; ore pollutus. diximus iam ſuperius fellatorem fuiſſe.*
- *Hic tamen Perennius. Herodianus aliam necis cauſam refert.*
- *Dalmaticatus. Dalmaticam genus ueſtis à Dalmatis uſitatam, facile adducor, ut credam uel frequenti adhuc eius gentis geſtatu. unde & nos dalmaticam in ſacris adhibemus. utebantur autem aurigæ hoc ferè ueſtitu.*
- *Iſiacos. ideſt Iſidis ſacerdotes. hic de fanaticis homi*

nibus intelligit.

» Sacra mithriaca homicidio uero polluit. mithram Perſæ ſolem, et Apollinem appellant. Strabo & Herodotus. unde et mithriaca ſacra dicta, quæ in ãtro ſacro quo ſacerdotes conuenirẽt, fiebant, mox bouem poſt ſolẽnes mithræ precationes immolabãt Sudas, et Procopius, & alij.

» Suppuratum reddebat. i. Sanioſum et ulceroſum, à pure, quod græce πύος.

» ὄνον, ideſt aſinum. unde onobeli infra.

» Origis. Orix Plinio ægyptia fera, quæ in exortu lis contra ſtet: ut ueluti adorare uideatur cum ſter nutamento. Hoc animal biſulcum et unicorne, ut in dicus aſinus.

» In ſinum uertiſſe, ideſt in ſuum commodum.

» Paulus primus ſecutorum, ideſt gladiatorum ſecu tores enim gladiatores dici notiſſimum eſt, ut retiarij, & mirmillones.

» Bellum deſertorum, quod Maternus quidam facino roſis omnibus aſcitis geſſit, quo bello Italia, & Galliæ, & Hiſpaniæ concuſſæ ſunt.

» Incendiariæ aures. inauſpicatas has eſſe conſtat, non tamen quæ eſſent traditum, ut tamen his uiſis, urbs ſemper luſtraretur. Plinius.

» Minutia, locus in urbe.

» Libitinenſis porta. à Libitina, per quã portam ca dauera efferrentur. Libitinam autem & pro dea ipſa, & pro libitinariorum opera accipimus.

» Inſubido uultu. ueteri uerbo pro inſuaui, & ple niore.

» Sulpitio Apollinari·hic gellianis noctibus celebris, cuius etiam periochæ in terentianas fabulas, laudantur.

» Inde ad ducentum HS· ſtipendium translatus eſt

» in Daciam·i·ad quinq; millia aureorũ noſtrorum.

» Quaſi adiutor eius futuras, futurus emendabis.

» Præfectus pretorij. hinc adnotatu dignum, præfectum prætorio ſenatorem eſſe non poſſe·quod & alibi legas.

» Tabernam coactiliariam·alij codices coctilitiã. qd autem coctilitia, aut coactiliaria ſit taberna, æſtimãdum·niſi eũ Coactonem fuiſſe intelligas· unde coactilitia taberna.

» In Britaniam·lege Britania.

» Et cum ad eum Claudius Pompeianus germanici uenisset·uerba mutilata· Tu igitur ex manu ſcriptis codicibus reſtitue germanici dux exercitus.

» Nec non ius quartæ relationis · quod ominis loco fuit Pertinaci · Tribunitiam poteſtatem, proconſulare imperium pontificatum maximum tribui imperatoribus ſubinitia principatus leges, & apud hoſce ius etiam quintæ relationis, cum tamen Pertinaci dicat quartæ ius relationis adſtructum·hoc autem nihil aliud fuiſſe crediderim, q̃ uti qnqes imperatores de re iudicata et perfecta referre ad ſenatum poſſent æque ac nihil iudicatum adhuc foret·quid autem ſit, quod dicat ominis loco fuiſſe Pertinaci ius quartæ relationis, haud ſanẽ

aliud coniectare poſſum, quàm breue illi & imperfectum fore principatum, cui non integrum ius conceſſum foret.

» Præter X̄ HS. hoc eſt uicies quinquies centena millia noſtratium.

» Perferentes. melius præferentes.

» Cherodotas Dalmatarum. i. manicatas Dalmaticas. nam earum uſum ſine manicas fuiſſe monſtrauimus.

» Et cirratas militares. atratas legas, & eas intellige, quas Feſtus atroſas ideo appellari dixit, quod in modum atri formatæ eſſent, hoc eſt, ut opinor, uirgatæ.

» Cuculli bardiaci. gallicæ genus ueſtis, quæ aut cucullus bardiacus, ut hoc in loco, aut bardocucullus dicatur. militarem autem fuiſſe ueſtem & Satyrus innuit bardiacum iudicem dandum aſſerens. i. bardocucullo indutum. Martialis. Gallia ſantonico ueſtit te bardocucullo. Sunt qui diſtinguant, ut bardiacum intelligant ſine cucullo, .i. capitis ligamento. bardocucullum uero cum operimento. fraterculi certe noſtrates agnoſcunt hoc nomen religioni frequens, et cucullam appellantes, cui ex diſciplinæ præceptis indormiant, nec unquã exuant. Vnde & cucullati & lignipedes à cuculla & gallicas appellati iure ſint.

» Machæras, herculaneas. i. ut opinor, magnas, uel commodianos enſes, quando Hercules appellari gaudebat Commodus.

» Eluto auro, ideſt puro, & perpurgato.

» Atq; etiam phando uitroboli, & materia eadem.

melior lectio. Atq; etiã Phallouitroboli ex materia eadem, ideſt Priapi. quos compoſito nomine phallo uitrobolos dixit, q cũ tantum ex uitro prius, excogitatum poſtea eſt, ut ex auro, & ebore magis placerent. phallos autem ſignificat pudenda græcis. unde phallica & Ityphallica dicantur metra.

» Et uaſa Samnitica. quæ ſint Samnitica uaſa non ſatis conſtat, ſed tu uide ne ſamia legas, ideſt fictilia. unde & ſamium lutum ab Auſonio dictum, quibus picem ad reſinam excoqueret, et inde pſilotra efficerent ad uellendos iuuenes, quo glabriores, ac uolſi magis redderentur, quare & leuigandis emẽdauimus. reſinam autem, picemq;, ac pumicem adhibita in hos uſus nemo non nouit.

» Nec non uehicula. hæc omnia græci inter automata numerarent, qualia etiam multa hac tempeſtate uidentur, maxime uero horologia.

» Sumptus omnes Commodi reddidit. quis non uideat recidit eſſe legendum? ideſt imminuit & amputauit.

» Vada ſabatia. Pli. portum facit. ab his alpium initium Strabo reddidit. paludes autem cum ea parte ſint, inde uada dicta à Sabatijs fortaſſe populis. exiſtimant aũt nõ male pleriq; Sabaudiæ duces hic dici, & regionem Sabaudiam, quaſi ſabbatiam.

» Grauius Mergus, quem Lucilius à rapacitate Mergum forſitam appellauit.

» Athenæum, ideſt mineruium. auditorij autem publici nomen.

» Omaſi. pinguius hoc ac craſſius bouis inteſtinũ un

de Horatius. pingui lętus omaſo. et Plinius bouē iuſ ſit occidi in gratiā concubini negantis ſe omaſum ediſſe, quare & damnatus ſit.

Chreſtologum. græcum uerbum, ac ſi intelligas pol licentem liberaliter omnia, præſtantem nihil.

Nam cum ei Didius Iulianus fratris filium obtu= liſſe. Tu lege, obtuliſſet.

Ex Didio Iuliano.

Saluius Iulianus iuriſconſultus, cuius extabant libri digeſtorum nonagintaduo ab Adriano prin= cipe inter conſiliarios adſcitus.

Tricena dedit. hæc ſumma noſtrates aureos ſeptin gentos quinquagenos reddit.

Quod creditum fuerat. Tu aduerte, ne hic uerba aliquot deſint ſenſu alioqui manifeſto.

Incantamenta, quæ ad ſpeculum dicunt fieri. hi ſpecularij dicti ſunt à qbuſdam, frequenti etiam noſtris temporibus eorum uſu.

Ex Seuero.

Togam præſidiariam. ideſt qua præſides uterētur.

Omnibus ſortibus in actu militari. alij codices na= tus militari, ut non ſatis conſtet quo modo reſtituen= da ſit lectio alioq corrupta.

Sub elogio, ideſt titulo.

Poſitaq; hora, unde horoſcopus.

Non in candida, ſed in competitorum grege ſenſu ta

li. non

li non ut candidatum principis in campum prodiſſe ut unum ex competitoribus, gratia tamen Marci cæteris eſſe prælatum. fuiſſe uero qui principis candidati dicerentur cum alij, tum Tranquillus docet.

" Qui etiam HS. quod nemo unquam antea. hic ſeſtertiorum numerus deeſt.

" Cum ſubarmalibus. ſubarmalia hic intelligit ſaga ac chlamydes, quibus arma ſuperinduerent.

" Supinis non erectis. hunc morem hodie quoq; obſeruari ſcimus, quinetiam defunctis imperatoribus ſupina ferri ac inuerſa ſolitum.

" Et nigrum etiam uictu iuuerant. tu lege uictum.

" Neapolitanis & Palæſtinenſibus. altera Syriæ ciuitas, altera regio. niſi eos q̃ Samariá incolerent, quæ Sebaſte poſtea ſit dicta, palæſtinenſes appellarit.

" Adiabenis. Adiabene, quæ olim Aſſyria Marcellino, in qua præcipua ciuitas Ninus dicta ἀπὸ τοῦ ἀδιαβαίνειν, eo quod adiri propter Oſſam & Tigridem nauigeros fluuios niſi pontibus non poſſit. quod tamen ille derideat exiſtimans à Diana flumine ut multas alias, Adiabenen eſſe dictam.

" Timurtiû. Herodianus ad Lugdunum pugnatum eſſe author eſt.

" Vehicularium munus à priuatis. eſt autem hoc, ut iureconſulti docent, perſonale munus, cum uidelicet uehicularis curſus ad tabellarios publicos tranſmittendos per ciuitates inſtitutus eſſet non ſine incommodo et diſpẽdio priuatorum, quibus id obtigiſſet. quo in numero erant et Cameleſia, à Camelis etiá præ

CcC

bendis (ut arbitror) appellata. hinc et curſus publi-cus in Adriano dicitur. quod et Amianus doceat li bro XXI.

" *Ius beleutarum. Tu buleutarum emenda, quaſi di-xeris ſeruatorum, cum ad eam diem nullum publi-cum conſilium habuiſſent. nam à Conſulendo dicti.* "

" *Nam & menſam. hæc omnia memoranda erant in Aegypto. dicta autem menſa* ἡλίου τράπεζα. & "
Memnonis ſtatua ſonans ad ſolis radios. Pli. Strabo Philoſtratus. menſa uero ſolis nũquã deficiens Aethio "
piæ attribuitur.

" *Perſarum regem Abagarum. nullus (q̃d ſciam) Per ſarum rex hoc nomine fuit. Nã Abagari Edeſſæ et Meſopotamiæ præfuere. quare uide ne Artabanũ* "
legas. aut imperite Perſas pro Meſopotamijs acce-perit.

" *Aut mori. quid ſi negationem addas? melius enim re* "
ſpondebit illi parti, & nimis utilis Reip. uideretur.

" *Septizonium. opus Seueri maxime memorabile à ſe pteno fortaſſe colũnarum ordine. ſunt qui ſeptodiũ maline, quod non ſatis probẽ. à ſeptem uidelicet uijs.*

" *Legumnis patrij auidiſſimus. hoc ex Columella ci-cer ſecundum punicum appellatum interpretor.*

" *Papinianum iuris Aſylum. hic ille eſt inter iurecon-ſultos longe celeberrimus, unde et iuris auditores pa pinianiſtæ quandoq; dicti. Serbidij Scæuolæ diſcipu lus, et Seuero non propter affinitatem tantum ſed ob uirtutem in primis carus, cui etiã filios uni commen darit moriens. huius urna argentea Romæ cum hac inſcriptione inuenta eſt.* AEMILIO PAV-

LO PAPINIANO PRAEFECTO
PRAETORIO IVRISCONSVLTO,
QVI VIXIT ANNOS XXXVI
DIES X̄ MENSES III. PAPI
NIANVS HOSTILIVS EVGE
NIA GRACILII TVRBATO
ORDINE IN SENIO HEV PA
RENTES FECERVNT FILIO
OPTIMO.

Qui quidem locus magna ex parte corruptus atq; ita fortaſſe reſtituendus. Quiquidē Salluſtij orationem, qua Micipſa filios ad pacem hortatur, diutino ingrauatus morbo miſiſſe filio dicatur maiori.

Cum ſeptizonium lectio fortaſſe ſic reſtituenda. Cū Septizonium faceret, nihil aliud cogitauit, quàm ut ex Africa uenientibus ſuum opus occurreret. & niſi ſe abſente per præfectum urbis medium ſimulachrū eius fuiſſet locatum additum palatinis ædibus, is regium arcum ab ea parte facere uoluiſſe perhibetur. ſeptizonium igitur & hic legas, quod, ut diximus, à ſepteno columnarū ordine dictum exiſtimem, quaſi ſeptem zonis. ideſt columnarum faſcijs opus abſolueretur. Lampridius tamen in Geta ſeptodium legit niſi ſit uitiatus codex. & ibi etiam ſeptizonium reponendum.

Ex Antonino Caracalla.

Gratia ſigillariorum. quæ ſigillaria, aut ſigillaritia eſſent, dictum antea eſt.

" *Et cum idem Chilo ſublata ueſte Senatori. tu ſenatoria reſtitue.*

" *Luni dei gratia. de Luno deo, quẽ Heliogabalum Phœnicum lingua diceret ex Herodiani ſexto. ſed et mox hic author.*

" *Cellam ſolearem. ideſt in qua ſolia balneatoria aſſeruarentur.*

" *Cupro. cuprum æris ſpecies nomen recentioribus frequens, nam & Palladius Cuprinos clauos recenſet. dictum fortaſſe per contractionem quaſi Cyprium. æs enim in ea inſula ad Temeſen olim laudatiſſimum fuit.*

" *Et ut Anubim portaret, & pauſa ſederet. quid ſibi uelit hoc in loco, quod ſederent pauſa, non conſtat. in Cõmodo certe ſic legitur. ut & Anubim portaret, & caput raderet. pauſa autem græcis idem eſt, quod quies. quod uerbũ in Cœlianis epiſtolis ad Ciceronem leges, corrupto tamen codice ubi Pauſania legitur.*

" *Diaſyrticum. ideſt mordax.*

Ex Macrino.

" *Mythiſtorijs, ideſt fabuloſis hiſtorijs.*

" *Quod ſi unius numeri conſenſus accederet. numeros militares ſæpe legas, inde (ut opinor) dictos, quod ad numerum omnia præſtarent. uel quod eorum certus quidam numerus eſſet, quod hodie Turcæ, Galliq; & Aegyptij reges obſeruant, certum quendã militum numerum alentes pacis etiam temporibus.*

» *Recipi. tu ſubſtitue recepi.*

Decimare et centeſimare. militaria uerba. milites enī ubi quid grauius admiſiſſent ſæpe decimus quiſq;, interdum centeſimus extremo ſupplicio afficiebātur.

Ex Heliogabalo.

» *Eadem ſerpentes & Ciconias. propter pietatem Ciconiarū hoc dictum eſt, quæ ſeneſcentes matres alāt unde græcis ἀντιπελαργεῖν eſt dictum, & pietati cultrix Ciconia a Petronio appellata.*

» *Studens & matris typum. ſi typum leges, quid id ſibi uelit ſcire facile eſt. erit autem ſimulachrum Peſſinuntiæ matris. ſunt qui ſcyphum & ſitulam illam Iſidis ridicule agnoſcant et probent. ego igitur matris typum haud improbem. ſunt qui Martis typum malint. i. imaginem.*

» *Senaculum. ex Feſto.*

» *Quæ'ue earū pellicia. lectio maxime deprauata. ſiue igitur carpēta pellicia a pelliū ītegumento dicas ſiue publicæ pro pellicia ſubſtituas, haud īepte ſentias.*

» *Bene naſatos ſic legendum. ut ridiculi ſint, qui de uaſis uaſatos legendum admoneant. emiſſarios autem intellige & exploratores Verendorum magnitudine celebres.*

» *Vt eorum conditionibus frui poſſet. uerbo conditionis Lampridius ſignanter uſus eſt. Nam conditiones quærere adulteræ, infamesq; fœminæ ſibi dicebantur, quæ homines bene mētulatos ſibi aſciſcerent magnis etiam inuitatos præmijs.*

- Seriam .i. amphorã, quæ in capitolio aſſeruaretur.
- Matris etiam deinde ſacra. ideſt Cybeleia & magnos ludos.
- Salambonẽ etiam omni planctu. Salãbonem Babylonij Venerem appellabant. Deplorabant autem in his ſacris Adonidis interitum. quare & hoc in loco dicat Lampridius omen Heliogabalo factum imminentis exitij. de hac & Macrob. præter græcos
- Lapides. qui diui dicuntur. ex proprio templo Dianæ Laodiceæ. Laodiceam Syriæ intelligit uino abũdantẽ, et à Seleuco Nicatore in matris Laodices gratiam conditam. de Oreſtis etiam furore & errore diuerſa multum memoriæ prodita ſunt. Procopius, qui Iuſtiniani tempore floruit, & bella ab eo geſta contexuit, in ponto Comanam urbem condidiſſe tradit, à Coma ibi depoſita præcipiente oraculo. ſed eo nõ conualeſcente, alteram ab eo in Cappadocia ad Taurum ſimili nomine conſtructam, de'q; argumento exciſæ comæ Comana appellata. alij poſt interfectam matrem errabundum quæſiſſe fluuium, cui ſeptem flumina miſcerentur. qui fluuius authore Varrone ad Rhegium labebatur. apud quem depoſito ſimulachro Faſcelitidis Dianæ & enſe, tandem furore liberatus ſit. reliqui Oreſtam urbem ab eo in Macedonia conditam, ubi Oreſtes purgatus à furore ſit, quod & author hic innuit, quam Adrianus princeps Adrianopolim appellarit.
- Pſeudo Philippum. alludens uidelicet ad Andriſcũ, qui ſe Philippũ appellans regnum Macedoniæ, deuicto Perſe ſibi uendicabat.

» Omnia Heliogabali dicta, omina emendandum.

Concide magire ideſt coque. μάγειρος enim latinus coquus.

» Digitis impudicitiam oſtentaret. ad eam enim formam componi ſolent, ut ſæpe obſcœna præferantur. nam & Caligula Caſſio Chæreæ Trãquillo authore, manum oſculandam porrigebat. quam in obſcœnum modũ antea formaſſet. œmulatur et hoc ipſum præſens ætas.

» Diceretur pro dicerentur.

» Aſſeretur pro aſſeretur.

» Sabinum. erant enim Vlpiani ad Sabinum libri unus & L. qui uir conſularis, & inſignis Fabiũ Sabinum alium reliquit Alexandro principi peritarum, quiq; et Cato ſui temporis eſt dictus.

» Catum pro cautum.

» Leioſtreis. Corrupte antea lithoſtreis. Hermolaus Barbarus id ante etiã uiderat. ſunt autem lioſtreæ leues oſtreæ dictæ à leuore, cũ aliæ Tracheæ, ideſt aſperæ dicantur.

» Centenaria, quæ centum pondo eſſent.

» Aureis toralibus, uelis quæ toris inducerentur.

» Et maſtycatum & polentatum, alterum forte à maſtyce, alterum à polenta.

» Accubitis ficale, ideſt toralibus & culcitis.

» Barbas ſanè mulorum. unde & hodie barbones fortaſſe dicti.

» Exarmatos, ideſt cicures. & manſuetarios magiſtros appellat, qui feritatem eos exuerent.

» Vuas apamenas, ab Apamea Syriæ, ut puto, dictas,

quæ celebres græcis authoribus ſint. Athenæus.
» Lentem cum Ceraunijs. Ceraunia Plinio inter albas commendatur, quæ ſtellam concipiat.
» Fabam cum electris. electri triplex ratio, primum ex arboribus fluens ſucinum dictum, alterum metallicum, in quo naturale in pretio habitum, & Homero cantatiſſimum in Menelai aula. Tertium factitium tribus argenti una auri portione. naturali ea uis, ut in conuiuijs præcipue eluceat, & uenena prodat.
» Condito piſcinas & ſolia temperauit, ideſt unguento diu aſſeruato. nec mirum id in Heliogabalo, cum Pli. prodat quendam ex priuatis balnearum parietes unguento illiuiſſe.
» Eunuchos primo aphroditis. melior lectio pro Hermaphrodytis.
» Baſternas, genus rhedæ Barbaricæ à populis Baſternis, ſiue Batarnis dictæ.
» Pallia deo Aenanthio. corrupta lectio & ſanioſa. quam ita reſtituas. pallia uino œnanthio fudiſſe, ideſt maroneo uino. ex Philoſtrato ab œnanthe Maronis patre.
» Euripis uino plenis, ideſt canalibus.
» Conditura Veneta. nos gialum hodie nuncupamus. Roſato. rhodinum unguentum intellige.
» Caldaria. ideſt calidam admiſta nardo.
» Idem nunquam minus centum HS. cœnauit. hoc eſt argenti libris XXX. aut hic neſcijt quid HS. eſſent, aut corruptus eſt locus, niſi pro argenti, auri ſubſtituas. minor enim lapſus. centum autem HS. duo

millia & quingentos aureos noſtrates reddunt.

Sigma in terra ſternere. ſigma ueteres ſellam in formam .S. literæ conſtantem dixere ſpiris inuolutam. ab elemẽto .S. cuius Martialis et Sido. meminere. ſenſus autem talis eſt, fuiſſe & illam reflatilem, ut ſerui à pedibus ad principis nutum folles ſubſtratos deplerent. unde conuiuæ proni in terram ruerent.

Holoſericæ ueſte. i. tota ex ſerico. nam illa tantum in uſu fuerat, quæ lanæ intertextam purpuram haberet. de ſerico pulchra quædam, & non uulgata aliâs prodam.

Et apud eas concionem habuit. nos orationem iſtã. quæ hactenus latuerat, primi in lucem edidimus, neq; uero id mihi q̃ſquam uitio uerterit homini præſertim ſacris initiato. facilius. n. pditiſſimi principis libido ac luxus dignoſcetur. neq; quempiã tam ſtultum fore puto, qui ſe ad imitationem ſceleſtiſſimi. hominis componat. illud autem non poſſum non interim addubitare, ſit'ne ea, quæ ab Heliogabalo habita ſit. nam nec eorum temporum ſtylum agnoſcas. alioqui nihil illic etiam de ſchematibus. & ornatior mihi uiſa q̃ ut à Leonardo Arretino conſcriptam putem uiro alioquin & diſerto, & bene docto.

Papilla eiecta. tu exerta emenda, et exoletorum pro exoletos.

Per cellarios. cellarij dicti qui penui aſſeruando præeſſent. religioſi corrupto uerbo hos celerarios appellant.

Dulciarios & lactarios, unde lactarium opus, quod

imperiti lactiama appellant.

- *Canon fructuarius.ideſt alimenta ad ſeptem annos parata.*
- *Struthiones & Camelos in cœnis aliquoties, dicens præceptum Iudæis ut ederent.hæc enim Moyſes Iudæis haud quaquam interdixit.ut libris inſtrumenti ueteris conſtat.*
- *Croco ſigma ſtrauerit.Crocū ad theatralem uſum adhiberi,& ſubſterni in delitijs ſolitum & hic et alibi ſcriptum leges.*
- *Traiecit et dierum actus noctibus.non animaduertit.hoc Paulus II pontifex maximus uitio dari flagitioſiſſimo principi,qui et ipſe noctu munia pontificia perageret,interdiu autem dormiret.*
- *Cum capi non poſſent uno ſigmate.nam ſeptem cōuiuarum capax tantum erat.*
- *Hydrogarum.hoc eſt garum ex aqua.nam & garum & eleogarum & halec et muria ueteribus ſalſamenta celebrata ſunt.*
- *Ita ut ad ſericam ueſtem, tu & ſericam emendabis*
- *Orexim uehementiorem appetitum.*
- *Seplaſiarium & cupediarium alterum à Campaniæ Seplaſia,alterum à cupedijs dictum.*
- *Sybariticum miſſum.Sybaritas delitijs,ac luxu nobiles uel eorum internitio fecit.unde ferculū Sybariticū dicatur.cuius Athenæus quale fuerit meminit.*
- *Zetis dictæ.uel ἀπὸ τοῦ ζέειν. ideſt feruendo,uel ἀπὸ τοῦ ζῆν,quod in illis præcipue uiueretur.quid ſi à Z. litera ut ſigma dicatur?*
- *Pſilothro curaret. id medicamentum ad pilos euellen*

dos eſt.

» A uroſa arena. qua paſſim utimur ad obducendas cito literas.

» Ante Philippum imperatorem Romanum, Gordiani ſucceſſorem intelligit. qui edicto id prohibuit.

» Panduri Zauit. Pādura inſtrumentum muſicum Ariſtophani Theſmophoriaſuſis, inde Panduros, qui eā pulſet. Vnde uerbum deflexerit neſcio q̄ bene.

» Spintrias, ex Tranquillo in Tiberio id diſces credo ἀπὸ τοῦ σπινθῆρος. ideſt ſcintilla huiuſcemodi portenta nuncupata. quaſi libidinis incentores.

» Blatea. ideſt purpura ex indico conchylio facta, unde & Bladum ruſticis forte color, & Bladum pro frugibus. Eutropius certe blatteis funibus piſcatum Neronem tradidit, quas Oroſius et Trāquillus purpureas dixere.

» Biothanatum. hoc eſt uiolenta morte, nec ſua peritu rum. quorum animas in beatorum ſedes non recipi etiam antiquis erat perſuaſum.

» Deinde illud, quod clementia tua ſolet dicere credi-
» diſſe reficiendum. Corrupta (niſi fallor) lectio. quid igitur ſi ita legas? ſolet dicere creberrime, repetēdum fortunæ &c.

» Illud ad cumulum portentuoſiſſimi principis addēdum. Conquiſitos ab eo medicos, et immenſa his propoſita præmia, qui ſe in muliebrem naturam exſecarent, uulua ex ſectione facta.

Ex Alexandro Mameæ.

» Ius quintæ relationis. hoc eſt ut quinto poſſet de

re etiam indicata ſtatuere·ac ad ſenatum referre·

» Communis conſeſſus·tu conſeſſus·

» Admiſſionalibus·ideſt miniſtris, qui ad principē introducerent·

» Quā nemo niſi Acolius ferebat adiutam· Sic enim & primus Hermolaus noſter emendandum admonuerat·Acolius enim illi à memoria fuerat·

» Per ſtellaturas·ſtellionatus crimen late in re militari patet·ubicunq; enim criminis titulus deeſt, illic ſtellionatus accuſare poſſumus·nā quæ in priuatis iudicijs de dolo malo actio eſt, hoc in criminibus ſtellionatus perſecutio eſt·habet igitur locum cum tribuni uel milites callida diſſimulatione alienam rem diſtraxerint, aut permutauerint, uel in ſolutum dederint·Quin et mortis ſuppoſitæ impoſtura facta·uel colluſio in necem alterius hoc titulo continetur à ſtellione inuidentiſſimo animali deducta nuncupatione·horum autem criminum legitima nulla eſt pœna·ſed extraordinarie puniri ſolent·iureconſulti·

» Choleram·uulgato uerbo uſus pro bile·

» Sine indulgentiæ propoſito· & hic non ſatis latine indulgentiæ uerbo uſus·

» Sed Securiorē·hoc idem à Theopompo Spartanorū rege reſponſum uxori grauiter Ephororum poteſtatem ferenti regibus additam·quod et Veneti noſtri agnouere iam inde bene ab urbis incunabulis, cum duos principi addidere conſiliarios·qui poſtea à ſex regionibus ſex creati·

» Fœnus trientarium·minima, ac ciuilis uſura & infra ſemiſſes uſuras.

Pyctatia, ideſt breuiaria.

Cum edulitatem nouo uerbo ab edendo edulitatem appellauit annonam, ut degeneraſſe romanam eloquentiam iam pridem poſſis agnoſcere.

Curionem ideſt præconem.

Damalionem ideſt uitulum tenellum de græco uerbo δάμαλις enim uitulam tenellam ſignat, unde damalio.

Braccharıorum linteonum, à Bracchis conficiundis & linteis uendundis nomina deducta. iam & pelliones à concinnandis pellibus dictos notum eſſe poteſt.

Oceani ſolium à magnitudine & capacitate. unde et in ſacris literis capaciſſimum illud in templo uas à Solomone rege dicatum, mare dictum eſt.

Præfecat, tu lege perfecat.

Carmen, tu carnem.

Paulum & Vlpianum uterq; iureconſultorum clariſſimus, qui græco uerbo κορυφαῖοι dicuntur, ideſt principes aſſeſſores Papiniani in præfectura. Vlpianus uero Tyrius fuit, ut ipſe de colonijs agens prodidit.

In Lat. ſic ex ueterum inſtituto imprimendum curauimus. Tu uero ſic interpretator. in latum pedes centum, in longitudinem paſſus mille.

Iſim et Serapium. Tu Iſeum et ſerapeum lege, & pro locis publicis accipe altero ab Iſide, altero à Serapi dicto.

Deliacis à Delo inſula, ubi laudatiſſima fiebant. antiquiſſima enim æris gloria Deli fuit authore Pli.

myſtica autem, quæ occultas ſignificationes haberēt peculiari Aegyptiorum uſu.

Ita ut in palatio faceret dietas. dietæ cœnacula erant ubi hyeme ad ſolem, æſtate ad umbram cœnitarent Varroni dictæ quod interdiu in his edatur. Vnde dietetarij iureconſultis. quod tamen diuerſum quid ſit.

Ορνεοσκόπος auſpicij peritus.

Primo nundino. nam & trinundinum erat.

Notarium. hic pro tabulario uidetur accepiſſe non ſatis latine.

Archiereum & archiſynagogum ſacerdotum & ſynagogæ principem.

Larario. lararium à laribus. ubi igitur lares dij, et reliqua numina ſanctius colerentur lararium locus ille dictus, ut in Adriano adnotauimus. Apollonium autem Tyaneum intelligit magiæ clariorem ſtudio quàm philoſophiæ, ut ipſe etiā Philoſtratus uel inuitus prodit.

Christum. hinc datur intelligi non niſi malis principibus pietatem noſtram improbatam. & ab optimo quoq; cognitam, nunquā interim damnatam.

Tædiauit. male meritum de lingua latina ſcriptorem, qui uerbum hoc confinxerit.

Spheriſterio. ideſt pilæ luſui.

Aurum Coronarium et negotiatoriū. de Coronario dictum. à negotiatoribus autem, quod illi principibus penderent, negotiatorium eſt dictum.

Corpora. i. collegia bono uerbo dixit. iureconſulti.

Milites oſtenſionales. hi fortaſſe dicti, qui ad oſtenta

tionem tantum inſtructi haberentur in urbe.

» Tunicas aſemas, ideſt unicolores, & macrocheras. i. manicatas.

» Acroamata a' ueteribus hi dicti, qui auditu uocis oblectarent.

» Athenæum auditoriũ id Romæ publicum, ac ſi palladium interpretere uel mineruium.

» Sæpius cocco clauata ideſt coccineis clauis diſtincta.

» Non ſecundam menſam Alexandrum habere, ſed ſecundum. hoc ſenſu tantum pomis indulſiſſe, ut alterum prandium id uideri potuerit.

» Verſus Hendecaſyllabi qui ſequuntur non ſatis ad normam ſunt facti.

» Semiſſes aureorũ. ideſt qui dimidiũ aurei ualerẽt. Aureus autem argenteos denarios XXX fermè ualebat. ad quam formam tremiſſes & quartarij illi redigendi ſunt.

» Formas binarias. hoc (niſi fallimur) intelligit. i. duplicatos aureos, ſeu triplicatos. quod & nos hac tempeſtate a' quibuſdam principibus obſeruatum uidemus dupliones inde dictos. nos certe cum Mediolani ageremus, donati ſumus a' quæſtore regio Ioãne Grolierio numiſmate aureo XXX aureorũ. cui poſtea noſtras in Trãquillũ lucubrationes dicarimus. mox alia quædam maiora ac grauiora nuncupaturi. q̃n rarã uiri excellentis liberalitatem nõ ſatis æquo munere proſecuti uideamur. id autem numiſma chirothecis elegantioribus incluſerat. quod & in Aldo compatre græcæ, latinæq; linguæ inſtauratore ſecutus eſt olim donando, dum uiri de literis opti-

me meriti uirtutem admiraretur. accedit autẽ ad tantam liberalitatem, quod uir eſt moribus & doctrina non uulgari. ac de excellẽti beneficentia ꝑpetuo celebrãdus. utinã principes noſtrates priuati hominis liberalitatem imitari diſcerent. qđ autem formas appellarit, ipſe uiderit quàm latine id uſurparit.

» Holoſericam. i. totam ex Serico. ſed de Serico plane omnia copioſius diſſeremus.

» Aurelius Probus Baphus. emendanda lectio & Baphijs reponendum. ſignificat autem hæc dictio Baphiũ tabernam tinctoriam de græco fonte.

» Baccas braccas lege.

» Baccatum monile uergiliana forma.

» Cyclade genus ueſtis ex auro ferè, unde & in ſacris literis ubi de Cæcilia uirgine agitur amicta cyclade ornatam à Chriſto leges. dicta quod rotunda eſſet. nam & matronæ hodie ueſtes quaſdam ſuas rotundas appellant, quæ in orbem abſolutum deſinant. matronis iam grandioribus frequentes.

» Pullicinis ac pipionibus. noua utrunq; forma non tamen inepta.

» Dicens ingenuum currere. erat enim in quibuſdam ſacris curſus inſtitutus.

» Et argento et neceſſarijs inſtruebat. hæc omnia à Cicerone in Piſonem uaſarij nomine intellecta arbitror. obſeruatũ aũt hoc Venetijs diu ſcimus, ut copiarij legatis profecturis hæc oĩa ſuppeditarent. nunc annuum illis ſalarium ex ærario datur, quãdo publico omnia peribant.

» Nundina uetera, quod mercatus hodie dicimus.

Chriſto,

» Chriſto templum facere uoluit. Inuidentiſſimos homines ac æternis ſtigmatibus impietatis inurendos, qui timerent id, quod maxime fuerat optandum. Iam uero Tiberius princeps id pridem decretum tulerat. niſi patres, quod authores facti nō eſſent, id reieciſſent.

» Dicebatq; graue eſſe. umbram quidem huius rei nos hodie retinemus. ut interim tñ præſules noſtri optimis maiorum noſtrorum inſtitutis uideãtur illudere. ſed illi ſe prius, tum etiam reliquos decipiunt. nam Chriſtiana pietas etiã illis nolentibus inoffenſa ſtabit. luent tamen illi luent meritas negligentiæ uel impietatis uerius pœnas ſuæ.

» Legem ſacrare quid ſit, ex Feſto accipe.

» Aſſeſſoribus ſolaria. tu ſalaria.

» Traiani putare. tu putaui.

» Pontificatus codicillares. i. adſcriptitios & extraordinarios quaſi dignitatis umbra gauderent collegijs adſcripti, atq; in codicillos relati.

» Ephippijs. uerbum nouum. quando & uſus eorum apud ueteres non erat.

» Argyraſpides & Chryſaſpides. a ſcutis argentatis & auratis Alexandri quidã numeri ſic dicti.

» Papilionibus, militaribus tentorijs.

» Quod tibi non uis alteri ne feceris. utinam omnes hoc memoria infigeremus iam pridem ſacris literis præceptum. ſiquidem ſatis hoc eſſe ad uitæ rationes poſſit.

» ἀναίματον. ſic reſtituimus, et incruētũ interpretator.

» Artaxerxem. hic humili loco apud Perſas natus im

perium à Parthis ad Perſas tranſtulit· victoq; Artabano triplici prælio, eoq; cum tota familia cæſo, adeo victoria elatus eſt, ut Romani imperij termininos non ſolum attentaret, uerum etiam cædere Romanos omni Aſia iuberet. quẽ uictum ab Alexandro Lampridius dicit· cum tamen Herodianus diuerſa prodat· eo uſq; autem imperium orientis apud Perſas fuit, quouſq; ad Arabas, ideſt Sarracenos magno Chriſtianæ pietatis incommodo tranſijt· quibus ꝑ Chriſtianos duces magna ex parte afflictis, et Hieroſolymis receptis, Turcæ ex una parte Aſiæ, & ſerui ex altera Aegypti imperium inuaſere· uidit tamen patrum noſtrorum ætas, aut certe recentem memoriam Tamberlanis accepit· qui gregarius miles ad Perſas iterum imperium tranſtulerit Paizete Turcarum rege capto· uerũ filijs eius diſſidẽtibus res tanta indole quæſita non multo poſt peſſum abijt· Pſophis certe, ſiue ille propheta, ut uideri uolebant ij, quorum intererat, ſiue dux Perſarũ hoc tempore id agit ut auitum decus genti aſſerat·

" *Perſarum accepimus · Tu cepimus emendabis·*

" *Interãnanas· ideſt quæ Tigrim inter et Euphratem prouinciæ quinq; numero erant· grauium ſæpe bellorum cauſæ Romanis ac Perſis, nec unquam ſatis feliciter aut à nobis retentæ, aut ab illis receptæ ·*

" *Tabellæ laureatæ· uictoriæ enim nũtia laurus erat·*

" *Limitaneos, qui limites imperij tuerentur·*

" *Retrogradæ gallicanæ mentes · inepte nimis uerbo etiam parum latino uſus · ſignificare autem uoluit duras & peruicaces·*

Huic accidit pro huc accedit.

Ex Maximino patre.

Capitolinam amphoram. aſſeruabatur enim in Capitolio amphora miræ magnitudinis. unde ut copiã uini epoti à Maximino oſtenderet, capitolinam appellauit.

Dextrocheria. dextrarum ornamenta dicimus noua ſatis forma.

Amaxas. ideſt currus. uerbo græco unde illis. ἐκ τῆς ἁμάξης λαλεῖν.

Tophicios ex Topho lapide ſatis friabili.

Athenio fugitiuorum in Sicilia crudeliſſimus q uix longo ac difficili bello uictus ſit.

Oſrohenis ſagittarijs. pars Aßyriæ trans Euphratem hoc nomine dicta eſt ab Oſrhoë uiro nobili ſi Procopio credas. ex ea uero ſagittarios multos in Germaniam adduxerat Alexander utiliſſimum militis genus aduerſus Germanorum corpora nuda et procera.

Quaſi aulæ quoddam prælium. ita ſi legas, quod omnes præferunt codices, hoc ſenſu interpreteris. i. faciale. quales uidelicet in aula imperatoris pugnæ ſimulachra cieri ſolent ludicra. ſ. et leuia. ſed æſtimandum.

Affectus in Albano. affectus pro pignoribus et rebus charioribus accepit, qui in Albano monte in caſtris uidelicet prætorianis aſſeruarentur.

Animo habere. & concupiens lege.

perium à Parthis ad Perſas tranſtulit. Victoq; Artabano triplici prælio, eoq; cum tota familia cæſo, adeo uictoria elatus eſt, ut Romani imperij termiminos non ſolum attentaret, uerum etiam cædere Romanos omni Aſia iuberet. quẽ uictum ab Alexandro Lampridius dicit. cum tamen Herodianus diuerſa prodat. eo uſq; autem imperium orientis apud Perſas fuit, quouſq; ad Arabas, ideſt Sarracenos magno Chriſtianæ pietatis incommodo tranſijt. quibus ꝑ Chriſtianos duces magna ex parte afflictis, et Hieroſolymis receptis, Turcæ ex una parte Aſiæ, & ſerui ex altera Aegypti imperium inuaſere. uidit tamen patrum noſtrorum ætas, aut certe recentem memoriam Tamberlanis accepit. qui gregarius miles ad Perſas iterum imperium tranſtulerit Paizete Turcarum rege capto. uerũ filijs eius diſſidẽtibus res tanta indole quæſita non multo poſt peſſum abijt. Pſophis certe, ſiue ille propheta, ut uideri uolebant ij, quorum intererat, ſiue dux Perſarũ hoc tempore id agit ut auitum decus genti aſſerat.

" Perſarum accepimus. Tu cepimus emendabis.

" Interãnanas. ideſt quæ Tigrim inter et Euphratem prouinciæ quinq; numero erant. grauium ſæpe bellorum cauſæ Romanis ac Perſis, nec unquam ſatis feliciter aut à nobis retentæ, aut ab illis receptæ.

" Tabellæ laureatæ. uictoriæ enim nũtia laurus erat.

" Limitaneos, qui limites imperij tuerentur.

" Retrogradæ gallicanæ mentes. inepte nimis uerbo etiam parum latino uſus. ſignificare autem uoluit duras & peruicaces.

Huic accidit pro huc accedit.

Ex Maximino patre.

Capitolinam amphoram. aſſeruabatur enim in Capitolio amphora miræ magnitudinis. unde ut copiã uini epoti à Maximino oſtenderet, capitolinam appellauit.

Dextrocheria. dextrarum ornamenta dicimus noua ſatis forma.

Amaxas. ideſt currus. uerbo græco unde illis· ἐκ τῆς ἀμάξης λαλεῖν.

Tophicios ex Topho lapide ſatis friabili.

Athenio fugitiuorum in Sicilia crudeliſſimus q̃ uix longo ac difficili bello uictus ſit.

Oſrohenis ſagittarijs. pars Aſſyriæ trans Euphratem hoc nomine dicta eſt ab Oſrhoë uiro nobili ſi Procopio credas. ex ea uero ſagittarios multos in Germaniam adduxerat Alexander utiliſſimum militis genus aduerſus Germanorum corpora nuda et procera.

Quaſi aulæ quoddam prælium. ita ſi leges, quod omnes præferunt codices, hoc ſenſu interpreteris. i. fictale. quales uidelicet in aula imperatoris pugnæ ſimulachra cieri ſolent ludicra. ſ. et leuia. ſed æſtimandum.

Affectus in Albano. affectus pro pignoribus et rebus charioribus accepit, qui in Albano monte in caſtris uidelicet prætorianis aſſeruarentur.

Animo habere. & concupiens lege.

» Deinde ſine delicto·quid ſi ſine delectu legas?

» Sabinus præfectus urbis·hic forſitan ille Sabinus, qui inter iureconſultos maxime celebris eſt, Catoq; ſui temporis dictus·niſi hic forte eius filius·nam pater ab Heliogabalo iuſſus occidi perierat·

» Deum Fellenum·hic Aquileienſiũ tutelaris ac præſes deus·

» Cuppæ ſunt maiora uaſa ex ligno ad uinum condiendum·frequens ueteribus agricolis uerbum·

» Hecatomben ſacrum omnium maximum hoc uerbo intelligimus·

» Vt quarto die· nota quanto celerius hodie curſus conficiatur·ſatis enim conſtat non paucos nuntios ab urbe Venetias ueniſſe XXXII horarum ſpatio·ſæpe quadraginta aut aliquid amplius·

Ex Maximino Iuniore·

» Vt ad ſtaturam paternam perueniret legendum·

» Tatiano oratore·duo fuere Tatiani pater & filius Galli (niſi fallor) genere·Tatiani autem patris an filij incertum Sidonius & Auſonius meminerint, ut eloquentis hominis, & qui apud Viſontium municipalem ſcholã rexerit·an uero Tatianus ille, cuius Diuus Hieronymus libro de uiris illuſtribus meminit, pater fuerit, æſtimandum aliâs·

» Monolium de albis nouem· loquendi figura ſanè noua nec ſatis omnino latina·ſignificant autem hæc uerba monile nouem ceraunijs & alijs gemmis candicantibus, et reticulũ capiti ex uiridantibus, dextri

autem brachij ornatum ex hyacinthis contextum.

» In mundo. ſcilicet muliebri ſuo.

» Campagum formam pedis barbaro uerbo appellauit. à grammaticis noſtris Calopodia etiam dicta forma non inepta, ut de græcis uidelicet hauſta fontibus.

Ex Gordianis.

» Ob ſoceris.

» Feras lybicas. Pantheras, quæ et uariæ ſeu Africanæ dicuntur.

» Oues feræ. Camelopardales, quas gyraphas appellát hodie. uná aũt donatá Laurẽtio medicæ à Sultano Aegyptio Italia longo poſt uidit tempore.

» Alces. Hercyniæ ſyluæ ac Germaniæ peculiare aĩal

» Tauri Cybiratici à Cybiris.

» Struthiones Mauri minati trecenti, q̄d ſibi uelit minati hoc loco, dubium. quid ſi miniati legas? ideſt rubentes.

» Iuuenalia. quorum Tranquillus meminerit, quia à iuuenibus nobilioribus celebrarentur.

» Cenſualium. nouo nomine apparitores Senatus ac miniſtros dixit, ut arbitror.

Ex Gordiano Iuniore.

» Parentela, q̄ male latina lingua utatur aduerte.

» Mundanum malum. quod orbi immineret.

» Aperto Iano gemino, ſignum belli.

» Ab Antiochenſium crucibus. tu ceruicibus emẽda.

» Foſſato. ineptum ſcriptorem.

Quarũ L. Chriſteæ. qđ ſi caryſtiæ legas? à Caryſto. ſ. Eubœæ oppido. Sienitides à Siene ægyptiæ itelligũtur, queadmodũ Numidicæ ex marmore numidico.

Baſilicæ centenariæ, à centum uidelicet paſſibus dictæ, uel, quod melius, à centum colũnis, dicta enim hecatonſtylon inde eſt.

A tutelis. ne paruum hoc munus exiſtimes, pauciſſimis hoc dabatur. iureconſulti de tutelis authores.

Nymphæa. ideſt lauacra.

Lithoſtrotum. pauimentum ex teſſellatis lapillis.

Archolentes. tu iubatos intellige, ſed & acroleontes pleriq; probant.

Apud Circeiã. tu Circuſium lege. quod oppidum receptum à Dioclitiano mœnibus ac turribus ampliatum eſt.

Ex Maximo & Balbino Aug.

Præponenda eorum uita Gordianis fuit, ut ſeries inſtituta à nobis texatur.

Ex Valeriano.

Hic Philipporum & deciorum uitæ deſunt.

Ex Galienis.

Aſtacum quæ nicomedia ſic repone. inde enim aſtacenus ſinus. Euſebius & alij.

Aphronitris. ſpuma hæc nitri Aſiæ ac Aegypti pecu

liare in ſpecilis colligi ſolita, quas coligas appellabant. picatis uero hæc uaſis ab Aegypto Romam deferebatur. Martialis.

» Ruſticus es, neſcis quid græco nomine dicar,
  Spuma uocor nitri; dicor & aphronitron.

» Principem. tu principe repone. nam a Claudio Conſtantinorum genus ducebatur.

» Facto fœdere. tu fracto repone.

» Cyclopea luſerunt omnes apenarij. apenarios de græco uerbo ἀπήνη uehicularios appellatos opinor, Cyclopeam uero eam ſaltationem intellige, cum in formam Cyclopis proceri ac deformis quiſpiam ſaltaret. Horat. et Trebellius in Carino. libet autē lucilianos uerſus ad rem uidelicet facientes addere.
Multa hominum portenta in homero uerſificata.
Monſtra parant. quorum in primis Polyphemu ducentos.
Cyclops longu pedes. ſed quod de apenarijs diximus æſtimandum. quid ſi arenarios legas? & intelligas eos, qui in arena operam præſtarent, id quod magis probo.

» Dracones. i. uexilla longiora, unde draconarij.
Hecatombis, quod ſacrum id eſſet, aut quomodo celebraretur, ex hoc authore copioſe accipies.

» Heracleam peruenerunt. ponticam intelligit olim Claram.

» Facta carragine. nouo uerbo, & ſatis barbaro coactas in unum eorum copias intelligit, & impedimēta cum lixis, ac carris, quos innumeros ea gens trahere ſecum ſolet.

» Et quidem Cecropij Dalmatarũ ducis manu. deerat enim hoc uerbum, quod & repones.

» Tetraſtiche pentaſtiche. i. quaternum ordinum & quinum. unde & diſticha & tetraſticha. niſi tetraſtylen & pentaſtylen malis.

» διὰ τεσσάρων. ideſt ſinguli ordines quaternarij eſſent.

Ex Salonino, ſiue Galieno iuniore.

» Ad exemplum protreptici. exhortatorij et inſtruentis ἀπὸ τοῦ προτρέπειν.

» Conſtelatos bullatos intelligo, & inſignitos ueluti ſtelis.

Ex Claudio.

» Ancillarij ſeu ancillarioli miniſtri lenonum & impudicarum.

» Munerarius, qui gladiatores edebat. nã munera nemo neſcit gladiatorios intelligi ludos.

» Tu qui nunc patrias gubernas oras. Verſus meliori limæ reddendi.

» Antialo. qd ſi Anchialẽ legas illyricum oppidũ. p.

» Cumacum. qd ſi cucumam legas cypriam. i. æreã.

» Brachialem. i. brachij ornatum.

» Chryſographata. i. auro ſculpta.

» Aclidas. Virg. teretes ſunt aclides illis.

» Succubitana purpura à Succubi Africæ oppido augusta Colonia.

» Subarmale unũ cum purpura maura. de ſubarmalẽ diximus nouo et ipſo uerbo qđ ſub armis gereretur.

» Accubitalium.p.culcitrarum & ſtragulæ ueſtis.
» In Thermophas emenda Thermopylas.
» Corymbiatum.i. corymbis undiq; circundatum.
» Pateram argenteam ederariam, ad ederæ formam ſcalptam.
» Bolitera.halecuticum.i.iaculum piſcatorium.
» Calices ægyptios.i.uitreos.
» Chlamydes ueri luminis limbates.i.ſplendidiſſimas limbis adhibitis.
» Singliones, genus eſt ueſtis, uerbumq; cum ipſa ueſte barbarum.
» Cucutia.nouum & hoc uerbum ac militare, niſi tu capitia, quod minime probo.
» Oraria Sarabadena.ideſt uela ſubtiliſſima ex oriente, nam & Sarabara genus eſt perſicæ ueſtis. Vnde et Auguſtino, ac Hieronymo Sarabaytæ hæretici.

Ex Aureliano.

» Hilaribus.hilaria dies feſtus VIII Cal. Apriles, in quibus lætitiæ exordium erat, quo primũ tempore ſol longiorem diem faceret, Pani deo dicatus omnium authori.
» In odem.tu eodem.
» Et poſtea multa omnia.omina reſtitue.
» Baliſtea.ideſt quæ iacularentur in illum iocantes ἀπὸ τοῦ βάλλειν.
» Ferramenta ſamiata.i.mucronata & exacuta.Non.
» Mulum centuriatum. qui ſingulis centurijs ad onera ferenda aſſignatus erat.

» *Porcina· tu porcinæ, & carnis intellige·*

» *Pabuli extra ordinem decernis· uide ne pabuli ius ſcribendum ſit·*

» *Nicopolis· triplex hæc urbs Stephano·Epiroticam uero hanc exiſtimo ab Auguſto ob uictoriam Actiacam conditam·*

» *Ityreos·i·Arabas·Virg·Ityreos Parthi torquuntur in arcus·*

» *Multitias, quarum et Iuuenalis, quaſi mollitias·alioqui et pelles delicatiores tractatu nos multitium redolere dicimus·*

» *Deputet ſcipionem·ideſt eburneum bacillum principatus inſigne·*

» *Tunicæ lineæ, paragaudæ·dicetur mox·*

» *Hæmi montem · diuiſim legas·*

» *Nam belli illius uirtutibus tuis credo·quis non uideat ſummam, aut quid ſimile deeſſe?*

» *Equites ſane omnes an imperium·tu repone equites ſane omnes ante imperium·paruus lapſus, ſed qui morari aliud agentes poſſit·*

» *Patrimis, matrimisq;·quid patrimi, matrimiq; pueri, ex Feſto·*

» *Ambarualia ſacra ab urbe ambienda·*

» *Quaſi in Chriſtianorum eccleſia· nota ſummam hominum impudentiam, qui uelint nolint etiam per iniurias laudare nos coguntur·*

» *Pontus polemoniacus & Alpes Cottiæ·utraq; prouincia à ſuis regibus dicta, altera à Polemone, altera à Cotto rege·quas Nero princeps in prouinciæ formam redegit·ſunt autem Cottiæ alpes, in quibus*

Genua contineatur. polemoniacus autẽ pars ponti.

» Trãſactis igitur quæ ad ſectiones. qd ſector ſectio'ue ſit mediocriter eruditis etiam cognitum.

» Contra Palmyrenos. Palmyra omnium orientalium urbium in Syria olim maxime inſignis uel bellis contra Traianum & Adrianum geſtis, uel Odenati principis nomine. olim à Solomone rege condita, dierum duorũ itinere à ſuperiore Syria diſtans, ab Euphrate unius, à maxima Babylone ſex. dicta quandoq; Adrianopolis. à græcis autem Palmyra à palmis, ut puto eo in loco abundantibus, puteis et fontibus frequentibus, cum circùm ea loca nuſquã aqua alibi inueniatur. Thadamus Syrorum lingua nuncupata.

» Tyana. ciuitas hæc Tauro ad portas amanicas apposita, Cappadociæ ac Ciliciæ media Apollonio philoſopho ciue inſignis.

» Quid enim illo uiro diuinius? adeo'ne Chriſtiano nomini infeſti fuiſtis, ut magum hominem, certe à cultu ueræ religionis alienum pro numine coleretis? Chriſtum ac ab eo Chriſtianos dictos nullorum facinorum reos, quin potius uirtutis aſſertores, ac ueræ pietatis, tam infeſto animo inſequeremini?

» Dromedã uocant. ſacræ literæ dromedarios à curſu uelociſſimos Camelos appellant.

» Decollari. reſtitue declarari.

» Sandix indica. excerusſa hæc fit æqua portione rubrica admixta. color eſt purpureus. magno multorũ errore, qui ſandycem à ſandyce non diſcernant. ſed aliàs.

» Cornicibus, atq; laticanibus, tu liticinibus à lituo. Vnde & Statius, liticenq; notus hectorius armis.

» Tunica galbina. unde etiã nos hodie Gabanos craſſiorem ueſtitum dicimus.

» Quæ nunc Saligneï. tu à ſiligne ſiligneï ſubſtitue.

» Fuit & ſub Aureliano Monetariorum bellum. Monetarios imperatoris edicta uidentur innuere, uiles homines texendis ſcilicet ueſtibus idoneos, quiq; lanam ducant, & textricium faciant. ut imperite pro ijs, qui monetam cudant hic multi intelligant. nam gynecarios & monetarios et Baphiarios iunctim appellat.

» Amneſtia. i. obliuio, res ab Athenienſibus primum uſurpata Thraſybulo authore, inde ſæpe ab alijs tentata.

» Maximumq; tu Maximinũ, uel Maximianũ lege.

» Atq; ambolicas ſpecies, ſunt q antolicas. i. orientales.

» Batteo. tu blateo. i. purpureo repone.

» Filiorum. emenda foliorum.

» Paragaudas. genus eſt ueſtis, ut plurimum uirilis lineæ, quod ſub alia ueſte gereretur. cuius apud imperatorem mentio & iureconſultos.

» Rectis purpureis. quæ purpura recta textæ eſſent.

» Moonolores. ideſt unicolores, & bicolores. Quid ſi à loro uno & duobus & tribus dictas eſſe cenſeas uerbo græco & latino?

» Alpes maritimas, eas intelligit, quæ Liguriæ, narboneſiq; Galliæ incubant.

» Facta erat ratio doge cupparum. quid eſſent cup

pæ oſtendimus. Corrupta autem hæc lectio, quomodo reſtituatur, aduertendum.

» *Oraria ad fauorem. qui mos emunctorijs euentilandis hodieq; retinetur. nam oraria lintea tenuiora ſignificant.*

» *Miliarenſem porticum. milliariam melius à mille paſſuum longitudine.*

» *Calceos mulleos. regum albanorum, mox patriciorũ fuere geſtamen. à mulando. i. ſuendo, ſi Feſto credimus, dictos. unde & mullum piſcem dictum eſſe putant. hederatios autem ac cereos utroſq; à colore dixit.*

» *Pro ſenatorijs profeſſionibus. i. cenſibus, uti uidelicet quiſq; in cenſum profeſſus eſſet.*

» *Annulum ſigillaritium, ad ſignandum.*

» *Phagone, unde & nomen illi, φαγεῖν enim græcis, latinis uorare eſt.*

» *Infundibulo appoſito. inſtrumentum ad liquores infundendos Catoni, ab infundendo, ut arbitror, dictum. orca autem capaciſſimi uaſis genus Hiſpaniæ, quo ſalſamenta, uinum & oleum & ſalgama conderentur. ab orcæ marinæ ſimilitudine. Perſ. anguſtæ collo non fallier orcæ. Varro. Probus Feſtus.*

» *Natalibus ſuis & parilibus. parilia dies natalis urbis Romæ. nam & Cal. Ianuariæ citra omniũ ſupplicium ac pœnam exigebantur.*

» *In ciuicos archis. Corrupta lectio, ſed quæ forte ita reſtitui poſſit. in publicas archiuis. appellauere autem archiua loca, in quibus publicæ tabulæ aſſeruabantur.*

» Sartis tectis capitolij.ut ſartum tectum.i. integrũ capitolium tuerentur.

» Auro clauatis ueſtibus.ideſt quæ clauos aureos, nos flores appellamus, haberent.

» Hecatombe.monſtratum eſt ſuperius quid eſſet.hecatombœum certe græcis dicitur quicquid duabus minis æſtimatur.ſunt & Homero Glauci hecatombœa arma, quorum & Iuſtinianus in præfatione pandectarum meminerit.

» Omnia imperij.reſtitue omina.

Ex Probo.

» Specillatam ſpecillis ornatam.

» Haſtis puris ſine ferro.ut uexilla pura.ideſt candida infra dixit.

» Eandemq; à rebellionibus uni dicauit.reſtitue uindicauit.

» Inuitus & redactus.quid ſi reluctatus?

» Quod imperaret Probus milites. uerbum milites ſuperfluit.

» Prædam deinde omnem illi præter diuinas.quid ſi druydas, ut tamen deeſſe uerſiculus uideatur.

» Nigrum & album.tu Albin repone.Inclytum olim in Hermunduris flumen, ſed quod iam pridem intercidiſſet.

» Limitaneis, qui limites tuerentur.

» Supplices, ſtatimq; iacuerunt.Tu ſtrati adſcribes.

» Cæteraſq; gentes ita confudit.quis non uidet contudit eſſe legendum?

» Blemyas.his populis inter Aethiopes capita dicũtur

abeſſe, ore, & oculis pectore affixis, unde et pro mi raculo ſpectabantur.

» *Contis ficijs dubia lectio, nec quo pacto reſtituenda ſatis conſtat. niſi à ficu ficios deduxerit. quid ſi ita legas Contis et Sibinis? eſt autem ſibina Feſto Illyri ci genus teli.*

» *Quod ille compererat animo. melius conceperat.*

» *Huius familiæ poſteris. poſteros adſcribe.*

Ex Caro.

» *Sed auos. tu auum emenda.*

Ex Numeriano.

» *Eumq; ante ſigna & principia protraxere. princi pia erat ſtatio, ubi principes legionum conſiſterent.*

Ex Carino.

» *Carianus. lege Carinus.*

» *Neurobaten. ideſt per neruos incedentem, ut Scheno baten. i. funerepum. Tichobatem autem græci appel lant, quem iureconſulti directarium à dirigendo ſe in aliena cœnacula appellant.*

» *Salpinctas. ſic enim leges, & Tubicines intellige* ἀπὸ τῆς σάλπιγγος.

» *Camptaulas. i. centum qui tibiarum ſonum aliquã tulum inflecterent, quod nos emendauimus mendo- ſiſſima alioqui lectione. Pithaulas autem quaſi ti- bijs perſuadentes tibicines dicas.*

Cyclopẽ adornatum. Cyclopeá ſaltationem, de qua ſuperius, innuit.

Pallio Ianthino. unde & ianthina ueſtis Perſio.

Plumandi .i. texendi. græca polymita à liciorum uarietate. unde plumarij & opus plumatile Nonio clauatum interpretatur, aut ex plumà factum.

Birri ab Atrebaticis petiti. birri ueſtis gallicæ genus ſunt autem Atrebatæ hodie, qui Arres gallica lingua dicuntur aulæis texendis percelebres. Vnde aulæa hodie laudatiſſima.

Balliöibus .i. lenonibus à Ballione Plautino lenone.

Ex Aelio Vero Cæſare.

HS. III. millies. infinita hæc pecuniæ uis, ut ipſe author paulo poſt dicat. atq; ad normam mihi præſcriptam in Tranquilli annotationes dirigendam.

Quia uota interueniebant. quorum interuentu luctus omnis tollebatur.

Quatuor anaclyterijs .i. accubitorijs.

Ex Auidio Caſſio.

Fatuum morionem. ideſt mimum ineptum.

Et inciſo ipſo. Tu inſcio ipſo repone.

Cápeſtri ſolo tectus ſuccinctorio. quo in gymnaſijs & palæſtris uterẽtur, ſubligar etiam à noſtris appellatum, unde campeſtrati.

Bucellatum, à bucca ſiue bucella. Marcellinus. q̃d in ſedibus erat, frumentum ad uſus diuturnitatem

excoctum

excoctum bucellatum uocabant· unde nos fortaſſe bucellatum etiam panem appellamus in orbem factum geſtatu commodiorem, ut quem pertica immiſſum ſine grauiore impedimento ſecum haberent·

» Aut impeditur· tu impenditur·

» Programma·i·edictum græco uerbo·

» Bucolici milites·i·ruſtici & agrarij, qui graue bellum excitarant·

» Conſenſum male· quare conſenſu redde·

» Aeruſcatores diuinaculos, qui uidelicet æra undiq; æruſcarent, ac corraderent· Feſtus, & Gellius·

» Rebelliones pro rebellibus· qua forma perduelliones dicebant antiqui·

» Multis elogijs teſtificationibus tam in laudem quã in infamiam· tametſi Cicero pro ſimplici quadam ſententiæ ſignificatione acceperit·

» Bonis patribus· tu uide ne melius partibus:

Ex Peſcennio Nigro·

» Interlapidationes· quibus Iulianus princeps à populo Ro· petitus eſt·

» Ex interdicto, formula iuriſconſultis uſitata· quoties quis iniuria in alienam poſſeſſionem irrũpit· Cic· etiam pro Cæcinna· ſæpe huius ritus & uerbi meminit·

» Stellaturas accipe·i·munera per calumniam aliquã iniectam militi, uel quid aliud tale, ut ſatis copioſe ſuperius monſtratum eſt·

» Muſiuo· nos hodie muſaicum appellamus· utitur & hoc uerbo D· Auguſtinus libris de ciuitate dei, &

pli. aliqua tamen differentia uerbi. unde muſcarij, qui male muſcatrij etiam a doctis, apud iureconſult. leguntur.

» Cauum argentum. i. catinum nouo uerbo. nam Cauus foramen ē intra parietes, qbus mures latitant.

» In Zonis. magnam enim ſtipendij partem in his habebant milites. unde illud Oratij.

Ibit eo quo uis qui Zonam perdidit.

» Et inepta. melius fortaſſe nec inepta, atq; ridicula.

» Trichoro. a triplici ordine ſtructuræ ſic fortaſſe dictus. niſi ſi citra aſpirationem legas. & a corio, qui curſus uulgo in parietibus conſtruendis dicatur, Tricorium deducas.

Ex Albino Cæſare.

» Cum eum ſucceſſorem. tu expunges eum.

» Ficus paſſarias, quas græci calliſtrutias.

» Mileſias, fabellas laſciuas intellige, quales Ariſtides olim libros mileſiacos conſcripſiſſe dicitur. ſed iā cantatiſſima omnia inter mileſias punicas Apuleij. ut hinc literatores deſinant quærere, unde ille apud Apuleium mileſius ſit ſermo.

Ex Geta.

» Hoſtiam popa nomine Antoninus. popam ueteres uictimarium dixere. ut in Calligula illud poparum habitu ſit omnino legendum.

» Farrata. Edulium a farre fortaſſe dictum. quid ſi ferta legas. eſt autem fertum libi genus in ſacris adhiberi ſolitum. Feſtus author.

» Lorica ſublato clauo. i. ſenatoria, ac principali ueſte, unde laticlauij ſenatores.

Ex Victorino.

» A quodã actuario. qui uidelicet acta eius exſcriberet.

» Digito ſalutari. hic proximus pollici eſt. quo cum minus commode Auguſtus princeps uteretur, Corneum circulum ſubſtituiſſe a Tranquillo dicitur.

Ex Aureolo.

» Apud eum pontem, qui aureolus eſt dictus. hũc in Mediolanenſi agro adhuc pleriq; oſtendunt, & pontirolum corrupto uerbo, quaſi pontem aureolum appellari contendunt.

Ex Herode.

» Sigillata tentoria uarijs ſignis diſtincta arte plumandi.

Ex Baliſta.

» Diſpoſitionem me Baliſtæ proſequere. expunge illud me, & ſtatim lege in forma.

Ex Valente.

» Auunculus magnus aui & auiæ auunculus.

Ex Piſone.

» Cui ſe Cicero nobilitandi gratia ſociauerat. Data uidelicet Tulliola in uxorẽ Piſoni cognomento Craſſipedi. quo mortuo Dolabellæ iũcta eſt. Piſonum autem familiæ cognomen frugi aſtructum notum eſt a parſimonia uiuendi, & optimis eorum moribus in omni uita.

Ex Aemiliano.

» In huius uitæ adnotabis illud, quod de Aegypto traditur.

Ex Zenobia.

Media etiam Coclide. compoſitionem & ornatum capillorum hoc nomine uidetur appellaſſe, ad Coclidis ſcalæ ſimilitudinem. quæ paulatim per gradus occultos in Cochleæ formam conſtructa, nomen inde ſibi (ut opinor) peperit.

Epitomaſſe. breuiarum confeciſſe uerbo malo.

Ex Tito.

In Maximino Tycum legas, quē hic Titū appellat.

Argolicam, ſed amatam. tu lege armatam.

Ex Firmo.

αὐτοκράτωρα. ideſt imperatorem.

Domum iudicum. tu indicum repone.

Canon. ſic annua frumentatio appellabatur. quam Aegyptus & Africa & Sicilia ſtatam PO. RO. penderet. Vnde ille ſeptem annorum Canon à Seuero Po. relictus.

Omnes certe lymphiones cuiuſcunq; artis & uidetur, erade copulam et.

Omnes certe lymphiones. nouo uerbo ſatagētes quoſdam, ac curioſos (ut opinor) innuit. niſi ſiquis diuinaculos, hoc uerbo malit interpretari, quos græci νυμφολέπτους autument.

Pergulas magiſtrales. iam & Pli. pergulas pictorū agnoſcit, & L. Fuluium Argentarium ſpectaſſe è pergula coronatum roſis. & Iuue. Cui cedere debeat omnis Pergula. erat aūt locus apertus ac ſoli expoſitus ſaltem ex magna parte. ubi docerent grāmatici aut pingerēt pictores. quæ amœnitatis ēt cauſa parata erāt Terracijs Venetis fermè ad ſimilia.

Ex Proculo.

» Albingauni Liguriæ oppidũ Albenga uulgo dictũ.

Ex Bonoſo.

» Dux rhetici militis. ſic codices omnes. Quid ſi limi tis legas? nam & in Aureliano meminit Amulij Sa turnini Scythici limitis, et Iulij Tryphonis orientalis limitis, & Criniti Illyriciani limitis, & Thracij. & Fuluij Boij rhetici limitis Ducum: ut uenire in dubiũ non poſſit limitis non militis eſſe legendum. ſed & imperator rheticum limitem agnoſcit. unde & limitanei milites, qui limites tuerentur imperij. Ceterũ & riparienſes hac forma, ſeu riparioli dicti uideri poſſint, qui fluuiorum ripas obſeruarent. quo uerbo recentiores ſcriptores ſcatent.

Ex Pertinace repetita.

» Tabernam Coactiliariam. Ampliaueramus rem totam ſuper hoc uerbo. nunc ex iureconſultorũ lectione certius aliquid afferimus. Coactilia nãq; illis numero multitudinis dici uidentur pelles, ſeu lora, qbus inuoluuntur alligantur'ue ueſtimenta, quæ omnia inſtrumenti uiatorij ſint. horum autem Vlpianus de auro & argento legato in hæc uerba meminit. Argumento etiam ſunt nationes quædam ueluti Sarmatarum, quæ pellibus teguntur. Ariſto etiam Coactilia ueſti cedere ait & tegumenta ſubſelliorum huic legato cedere. quæ tegumenta Florentinus de legato

ſupellectile cathedraria uidetur appellaſſe. ſed & ipſe Florentinus eadem parte coactiliorum uidetur
» *meminiſſe, cum hæc addat uerba. Sed dicendum eſt*
» *potius inſtrumenti uiatorij ea eſſe, ſicut pelles, qbus*
» *inuoluuntur ueſtimenta, loraq;, quibus hæ pelles con*
» *ſtringi ſolent. à cogendo autem. i. aſtringendo coarctandoq; coactilia dixere. unde taberna Coactiliaria. quod ſcitu non indignum exiſtimari debeat.*

FINIS.

EGN.

HS Ab Bc Cd De Ef Fg Gh Hi AaA BbB CcC DdD EeE. *Quaterniones omnes præter* HS & EeE *duerniones.*

SPAR.

a b c d e f g h i K l m n o p q r ſ t u x y z aa bb cc dd ee ff gg hh ii KK ll mm nn oo
Omnes ſunt quaterniones.

In Egnatiȷ Cæſaribus hæc ita emendanda, aut diſtinguenda.

inuaſit. char.	1.uerſ.8
principe iuxta	2. 52
gentis author	3. 24
felicitatem	4. 51
eſt.	8. 52
Galerium	13.29
Mopſucrenen	16.50
abhorrentis	17.21
diſciplina.	18.31
habenas regni	30.18
Sarraceni hoc principe ex	30.50
quos tamen	31.46
inde poſt eiecit, Bario an	31.46
et qui	32. 1
ſed interdum	32.59
dele eoſdem	33.14
Sphendoslauoq;	33.34
præclare aduerſus.	33.46
Ducat	35.52
Caloianem	37.52
re interim	40.41
fuiſſe.	42.53
CCCCLIII	43.11
Cal.Iunias	43.12
præter Mellam & Pli.	44.57
ſori iulij	52.54
cooptanto	53.59
combuſſit.ciuitates Heturiæ libertate	59.29
prius	61.44
improbãdo. imperauit ann.XXXII	61. 3
rediȷt. præfuit ann. XXXII.	61.17

NERVA COCCEIVS EX DIONE GRAECO GEORGIO MERVLA ALEXANDRINO INTERPRETE.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

POST Domitiani cædem Romæ Cocceius Nerua Imperator deſignatur. Flagrabant adhuc odio in Domitianum ciues. quare ſtatuæ omnes tum aureæ, tum argenteæ in illius honorem conſtitutæ ſubito conflatæ fuerunt. Arcus præterea in eiuſdẽ unius titulum, & nomen ſuſtructi euertuntur. Cæterum Nerua omnes, qui impietatis in deos rei fuerant, eos abſolui uoluit. Exules in patriam reduxit. Serui, atq; libertorum plurimi dominis, atque patronis inſidias fecerant. Hos ad unum occidi imperauit. Et ne ſerui de cætero dominos criminarentur: edicto uetuit. Ne'ue liceret aut impietatis, aut Iudaicæ ſectæ quempiam dehinc inſimulari. Multorum tamen nomina falſo' delata: inter quos Surras philoſophus condemnatus fuit. Deinde non leui de cauſa, aut fortuito tumultus oritur: ſed quia ex libidine quorundã multi iniuſte accuſarentur. Quare Fronto COS. propalàm dixiſſe fertur, » Malum eſſe eum imperare, ſub quo nemini quippiam conceſſum ſit: ſed longe peius ſub eo uiuere, » ſub quo maxime liceat. Quæ uerba poſteaquam

Neruæ nunciata fuerunt, ne talia deinceps fierēt: magnopere curauit. Erat is per ſenectutem paulo imbecillior: graui inſuper morbo affectus cibum ſerè euomebat: ſed ne ſibi ſtatuæ ex auro, ſiue argento conſtituerentur, omnino recuſauit. Permultos Domitianus, dum imperaret, bonis, atq; fortunis iniuſte ſpoliauerat. Quibus per uim ablata reſtitui dūtaxat ea uoluit: quæ in aula reperta fuiſſent. Ad ſuſtentandam ciuium uitam decies & quinquagies centena millia numûm erogauit: & quoſdam ſenatorij ordinis delegit, qui agros emerent: eosq; egenis diuiderent. Pecuniæ inops factus ueſtes primū, & uaſa aurea, atq; argentea, pretioſam præterea ſupellectilem, ſiue ſua propria ſiue publica, & regia foret: auctioni ſubiecit. Agros item ingentes, domos, & omnia demum præter admodum neceſſaria uendidit. Nihilo tamen ſegnior in iuuandis, & extollendis amicis erat. Compluribus ingentia beneficia contulit. Sed ut impendia contraheret, ſacrificia non pauca, equorum curſus, atq; certamina, nec minus ſpectacula quædam ſuſtulit. In curia illud iurauit, ſuo iuſſu neminem ſenatorum occiſum iri. Quod ſacramentum, quáuis etiam inſidijs petitus eſſet, inuiolatum ſeruauit. Nihil unquam de ſuo arbitrio ſtatuit: ſed principes uiros in conſilium ſemper adhibebat. Leges tulit multas, cum de alijs, tum maxime ne mares caſtrarentur: néue fratris filiam uxorem ducere fas eſſet. Rufum uero Virginiū, quem Romanæ legiones olim Imperatorem nominauerant, minime ueritus eſt uel in conſulatu col-

legam aſſumere: In huius etiam ſepulchro illud quidam inſcripſere:

» *Hic ſitus eſt Rufus, pulſo qui uindice quondam*

» *Imperium aſſeruit non ſibi, ſed patriæ:*

Tanta erat illi integritatis fiducia: ut ſæpe iactauerit, ſe nihil tale feciſſe, quo minus depoſito imperio ſecurius priuatam uitam ageret. Coniurauerũt in eum forte Craſſus Calphurnius Craſſorum nepos: hunc cum cæteris coniuratis, dum ludi ederentur, aſſidere iuxta ſe uoluit: neſciebant coniurationem patefactam eſſe: his gladios obtulit, quos ſcilicet inſpicerent, atque pertentarent, ſatis ne acuti forent. Re autem uera ſignificabat non admodum ſibi curæ eſſe: ſi uel tunc eo in loco occideretur. Præfectus erat prætorij Aelianus Caſperius: quam præfecturam etiam ſub Domitiano geſſerat. Hic tumultuantes prætorianos aduerſus Neruam concitauit, hoc ſanè conſilio, ut per ſpeciem ulciſcendæ ſeditionis, quoſdam eorum ceu hoſtes Cæſaris ad mortem poſceret. Sed Nerua Caſperio talia molienti adeo reſtitit: ut denudato collo iugulum confodiendum porrigeret: quã quam nihil profecit. Nam hi ferè omnes, quos Caſperius deſignauerat: interfecti ſunt. Quare cum ob ſenectam ætatem amiſſa reuerentia omnibus contemptui quodammodo eſſet: in Capitolium aſcendit, atque quod felix, fauſtumq; S. P. Q. R. & mihi ipſi ſit præfatus, Marcum Vlpium Traianum adoptauit. Moxq; in curia Cæſarem deſignat. Ad quem imperij iura, atque inſignia (præerat enim tunc

Dictũ Neruæ.

Traiani adoptio.

Germaniæ) hoc uerſu miſit.

Telis Phœbe tuis lachrymas ulciſcere noſtras.

Ita Traianus adoptatus à Nerua, deinde IMPERAT. factus eſt. Cæterum in hoc bonitas Neruæ, & ſtudium in Remp. maxime apparuit. Nulla intercedebat cum adoptato cognatio: immo uero propinquos, & cognatos quamplurimos habebat. Publicæ tamen utilitati, atque ſaluti ſpectatam ſanguinis poſtpoſuit. Neq; eo deterritus, quod Traianus genere Hiſpanus, aut ex Italia oriundus non eſſet: quodq; ante eum peregrinus, & alienigena Romanum imperium non tenuiſſet: uirtutem hominis non genus, aut patriam ſpectari oportere exiſtimauit. His confectis, Nerua moritur. Imperauit anno uno, et menſibus quatuor, ac diebus nouem. Vixit autem annos quinq; & ſexaginta, menſes decem, & dies totidem.

M. VLPIVS TRAIANVS EODEM GEORGIO MERVLA INTERPRETE.

Traianus ante quàm imperiũ adipiſceretur, per quietem uidit ſeniorem quendam in tunica, & prætexta purpurea cum corona: qua ſpecie pingi ſenatores ſolent: qui ſignum annulo nunc in ſiniſtrum iugulum, ac deinde in dextrum imprimeret. Vbi uero imperium aſſumpſit: edicta quædã

ad ſenatum miſit: atque illud in primis, nunquam ſuo iuſſu bonum uirum occiſum iri: aut ignominia notari: Id quod non ſolum in præſens ſacramento confirmauit: ſed per totum imperij tempus inuiolatum ſeruauit. Mox Aelianum, & prætorianas cohortes, quæ ſeditionem aduerſus Neruam fecerant: quaſi operam ab eis poſceret, ad ſe uocauit: confeſtimq; uelut importunos dimiſit. Romam deinde regreſſus multa in emendationem publicorum negotiorum, & beneficium bonorum, quos uehementer amplexabatur: conſtituit. In puerorum alimenta in Italia duntaxat multa elargitus eſt. Cæterum Plotina uxor palatium aſcendens ex gradibus ad populum conuerſa, Talis inquit huc ingredior: qualem etiam egredi opto. quæ modeſte, & ſancte in ſumma poteſtate ita ſe geſſit: ut de ea nullus iure conqueri potuerit. Sed Traianus tantiſper Romæ cõmoratus eſt, dum expeditionem in Dacos parauit. Quæ enim illi agerent, & molirentur, ſubinde reputans indigne ferebat: annua tributa his dependi: unde uires, & opes magis augeri: animiq; ad maiora erigerentur. Ergo Decebalus rex, cum arma comparari in ſe audiret, extimuit: quippe qui nouerat antea Domitianum non Romanum populũ uictum: tunc aduerſus Romanos, & Traianum imperatorem decertandum fore: cui integræ, ac ſolidæ uires, robuſtũ corpus, animi uigor, mores generoſi, ac ſimplices ſupereſſent. Secundum enim et quadrageſimum annum agebat. Cum primum imperare cœpit, in qua ætate ita ei omnia ſuppete-

bant:ut neque per iuuentutem quicquam ſtulte, ac temere aggrederetur: neq; item per ſenectutem languescente corpore ſegnis, ac timidus à magnis rebus retardaretur. Nullus præterea in eo liuor: nulla malignitas. neminem omnino perdere ſtuduit. Contra uero bonos, & ſtudioſos uiros honoribus, & dignitate auxit. Quapropter timori, aut odio nulli erat. Delatoribus operam non dabat: iræ ita moderabatur, ut nunquam ab ea uinceretur. Ab aliena pecunia, & iniuſtis cædibus iuxta abſtinuit. Plurimum in gerendis bellis pecuniæ impendebat: non minore tamen liberalitate, & impenſa ſegnius, ac animo ornamenta pacis amplexus eſt. Complura, & ualde quidem neceſſaria ædificari curauit, ut portus, & ædes publicas. Vias item muniuit. In quibus faciendis fortunas, aut ſanguinem alicuius nunquam abſumpſit. Natura magnificus, & gloriæ appetens erat. Circũ collapſum ampliorem, atque etiam elegantiorem reſtituit: quod ideo ſe feciſſe inſcripſit: ut populum Romanum capere poſſet. Amari, & obſeruari, quàm timeri malebat. Cum populo benignus, & manſuetus. Senatum iucunde, & honorifice appellabat. Sic dilectus, & carus ciuibus: hoſti duntaxat formidoloſus. uenationes præterea, conuiuia, ſeria, & iocos frequenter cum amicis, & familiaribus exercebat. In quorum domos ſæpius uix quatuor comitantibus, etiam ſine ſatellite diuertebat: & familiarius cum his recumbens quieſcebat. eloquentiæ, & diligentis alicuius eruditionis expers fuit: munera tamen facundi, & non

indocti hominis pulcherrime obibat. Nihilq; omnino erat, quod optime non exerceret. Vini dũtaxat appetens: et in adoleſcentulos pronus citra calumniam habitus eſt: utpote qui nunquam ex eo turpe, aut mali quicquam efficit. Nam qui uinum uſque ad ſatietatem biberet: ſobrius tamen erat: neq; in crimen prægrauante uino propulſus eſt: & in maſculorum amoribus, ita ſibi temperauit: ut nihil per eum, dum uoluptati obſequitur, moliretur. belli hactenus auidus, & ſtudioſus: ut acceptas clades emendaret. Hoſtes exultantes compeſceret: impetuſq; reprimeret: & ſi qui rebellaſſent, eos armis ad obſequium compelleret. In augenda re familiari moderatus. Militarem etiam diſciplinam tum ſeuere, tum remiſſe exercuit. Quare milites, id quod ſæpe antea contigerat: nunquam aut contumaces aduerſus imperia, aut elati, atque ſuperbi fuere. Igitur Imperatorem iure Decebalus rex ante per ignominiam, & metum Domitiani ferocior magnopere ueritus eſt. Cæterum cum in Dacos exercitum Traianus duceret, ante quàm caſtris hoſtium appropinquaret: magnus circunferebatur à Barbaris fungus, latinis inſcriptus literis: erantq; qui talia uociferarentur, Socias gentes, & Buros præcipue monere, & hortari Traianum, ut pace compoſita, retro domum abiret. Nihilo tamen minus is cum hoſte conflixit ingenti edita cæde. Cum uulneribus ligamenta ſuis deeſſent: propriæ ueſti non pepercit, quàm in lacinias conſciſſam ſeruitijs partitus eſt: militibus, qui in ea pu-

gia conciderant aras conſtitui, & annua parentalia peragi uoluit. in iuga deinde montium contendit: & iugum ex iugo captans ad Dacorum regiam euaſit. Hoſtes ex altera parte Lucius præfectus adortus eſt: qui continuo terga dedere. Caede re item in eo certamine permulti. complures capti. qua iactura perculſus Decebalus confeſtim primores pileatorum legatos delegit: atq; ad Traianum miſit: qui dicerent Regem ad quaſcunq; pacis conditiones uenturum: & quæ imperata forent, haud grauate facturum. Tūc Traianus arma, & bellica inſtrmenta, machinas præterea, eorumq; artifices ſibi tradi poſtulauit. Transfugas item omnes, & qui ad Dacos profugiſſent, ſiue Romani, ſiue ſocij fuiſſent: remitti mandauit: atq; ut caſtella, & arces deductis præſidijs euerteret: omni præterea terra decederet: quam de finitimis per uim cepiſſet. eos deniq; amicos, & inimicos haberet, quos ſenatus cenſuiſſet. Quibus conditionibus, et ſi inuitus, aſſenſus tamen Decebalus fuit. Mox ad Traianum deductus illum humi procumbens ſuppliciter adorauit. His confectis, Traianus in Italiam reuenit. Legatos Decebali, quos ſecum duxerat: in urbem præmiſit: q in ſenatum introducti depoſitis armis, manibusq; in ſeruilem morem porrectis, cum multa ſupplices dixiſſent: ratificata per Senatum pace: quam Traianus Regi dederat: arma reſumpſere. Romam deinde Traianus ingreditur: & ex eo Dacicus appellari cepit. Tum in theatrum gladiatores inducit. in certamen compoſiti ſunt: his enim

magnopere delectabatur: mimi adhuc, & ſaltatores inducti fuere: è quibus unum, cui Pyladæ nomen erat: præ cæteris dilexit. Sed in tanto bellorũ ſtudio, & gloriæ cupidine, armorumq́; cura, res urbanas nunquam deſeruit. Ciuiliaq́; negotia non minus intente adminiſtrabat. Siquidem ſtudio pugnæ à iure dicendo nunquã auocatus fuit. In Augusti foro nunc in porticu Liuiæ, & ſæpiſſime alibi pro tribunali litigantes audiuit. Iudiciaq́; reddidit. Interea nuntiatur Decebalum præter conuẽtiones, & fœdera multa ad rebellionem ſpectantia parare, & facere. Quippe arma fabricare: tranſfugas recipere: munitiones, & caſtella inſtaurare: Vicinas gentes miſſis legationibus ad bellum ſolicitare, his potiſſimum infeſtus, qui ſecum coniurare noluiſſent. Iamq́; Iazygum agri partem inuaſerat: quam Traianus uictor illis repetentibus minime reſtituere deinde uoluit. ob hæc iterum hoſtis à Senatu iudicatur. Bellumq́; Traianus ſuſcepit: quod tandem ſine alterius ducis opera confecit. Cæterum Decebalus longe uiribus impar (nam ſi acie dimicare oportuiſſet: ſe facile uinci cognoſcebat) ad dolos, & fraudes conuertitur: parumq; abfuit, quin per inſidias Traianum tolleret. In Myſiam delectos perfugas mittit: qui illum per ſpeciem colloquij confoderent. Simpliciter, & ex bona fide Traianus omnia gerebat, utpote qui ſe facilem ſine metu periculi adeuntibus præberet. Quare, cum ſibi parum caueret: facile exiſtimabant illum per inſidias excipi poſſe. Sed rem mandatam peragere

latrones nequiuere: ſiquidem unus eorum latroci nij ſuſpectus per tormenta continuo conſilia facino ris aperuit. Ergo *cum inſidiæ nō proceſſiſſent:* Lon*ginum,quem in prælijs haud impigrū ducem ex pertus fuerat:in colloquium uocat:perſuadetq; ut propius accedat: quaſi quæ* Traianus *imperaret, ſine mora facturus eſſet.* A*ppropinquantem com= prehendi iuſſit:atq; propalàm quæ forent* Traia*ni conſilia,exquiſiuit.* Mox *nihil omnino fatente in libera cuſtodia tenuit.* I*nterea* Traianum *per li teras monet,ſe non aliter* Longinum *è uinculis emiſſurum:niſi ſibi ignoſceret:pacemq; reconcilia ret.* Ad *hæc* Traianus *media quædam reſpondit: oſtenditq; ſe non tanti facere* Longini *ſalutem: ut belli,& pacis momenta in eo ponerentur.* Deceba*lus,& ſi iratus,animum tamen aliquantulum com preſſit.neq; ad cædem* Longini *ſtatim prorupit.* V*erum* Longinus,*cum ſe obſeruari uideret:& ſæ pius quidnam rerum ageret exquiri,ebibito uene no,cuius tunc copia ſupererat,ſeipſum interemit.* Per *ea tempora* Traianus *lapideū pontem in* I*ſtro fecit:opus ſanè mirandum,& maxime memorabi le: cui cætera illius opera uix adæquare poſſis.* XX *ſtant ex quadrato lapide pilæ:quarum alti= tudo* C. & L. *pedum præter fundamenta ha betur:*Latitudo LX *pedes continet: diſtant inter ſe* C LXX *pedibus.*Forniabus *uero coniungun tur:impenſa profecto ingens et uix credibilis.*Sed *illud mirari conuenit:quanam ratione,& quibus uiribus,quo'ue artificio in illa gurgitum altitudine*

tumq; præcipiti fluuio tum ſingulæ colũnæ extrui ualuerint: tantarumq; molum fundamenta ſtabiliri: ſed et uada limoſa erant: neq; amnus alio auerti poterat. Quanta uero altitudo ſit aquæ: et q̃ late pateat amnus, haud eqdem enarrauerim. diffunditur per ea loca ſpatioſus, atq; interim imbriũ mole concitatus ripas longius ſummouet: alibi uero duplo, atq; interim triplo priore ſui parte maior aut reſtagnat, aut defluit: qua uero arctatur uorticoſus et ferox ædificia, et pontes non patitur, et rurſum liberatus anguſtijs in pelagi formã totus exſpatiatur: iterumq; coit: quaſi retentus profundior, & rapidus fertur. arduum igitur, et maxime laborioſum fuit in ea fluminis parte pontem ædificare. ex hoc ſane ingens Traiani animus arguitur: atq; adeo magis, quod nullum commeandi uſum pons præbebat. Pilæ etiãnum extant: ceu in oſtentationem potẽtiæ, et Cæſaris opum fabricatæ: ſimul etiã ut poſteris teſtatum maneret: nihil eſſe, quod hominum manu, et opibus Romani Imperij effici nõ poſſet. Ponte Danubiũ ideo Traianus coniũgere uoluit: ut expeditius uel conglaciato amne copiæ traduci poſſent: quoties Romani, qui trans Danubium agerẽt, a Barbaris bello, et armis uexarentur. Ergo uel aſtricto frigoribus fluuio, cum res depoſceret, cõmeare licebat. Cæterum contraria ratio Adrianũ mouit. Siqdẽ is ueritus ne pulſo romano præſidio, aut oppreſſis legionibus, feræ et indomitæ gentes facto aditu ea loca inuaderent: quæ cis Danubium ſunt: Myſiamq; ſubinde popularentur: ſtructuras, et for

nices quãtæ ſuper aquam eminebant, demoliri iuſſit. Traianus uero ponte Iſtrum tranſgreſſus belliũ magis pro fiducia uirium q̃ pro ſtudio, aut induſtria gerens illic commoratus: Dacos tandem ſubegit: atq; in debellando hoſte multa egregij ducis, & fortis uiri opera edidit. Complures militum pericula intrepidi adiere. pugnando, alij multa fortiter fecerunt. Forte eques accepto uulnere de pugna eductus, ut ſcilicet adhibitis remedijs ſanari poſſet: deſperata ſalute, protinus de tabernaculo exiuit: non dum enim uis mali uitalia occupauerat: in acie conſtitutus magna tum iactando, tum etiam faciendo animam efflauit. At Decebalus, cum capta Regia uicina omnis regio in poteſtatem Romani populi ueniſſet, uſque ad captiuitatem periclitatus mortem ſibi conſciuit. Cuius caput deinde Romam delatum fuit. Ita Dacia iuris, & ditionis romanæ facta eſt: quam mox Traianus in prouinciam redegit: urbes condidit, & colonos deduxit. Regios uero theſauros, quos Decebalus ſubter uada Sargetiæ amnis haud procul à regia occultauerat: inuenit. Fluuium forte rex captiuorum dũtaxat manibus, & opera de proprio curſu auerterat: atque effoſſis ſubinde uadis, in ſpecu magnam uim auri, & argenti occuluit, pretioſiſſima quæq;, & eos liquores, qui recondi, et ſeruari poterant, eodem congerens. Quibus confectis, ne quiſpiam quæ geſſiſſet, proloqui poſſet: omnes, qui facti conſcij erant, occidi iuſſit. At Biculis captiuus, cui res cognita erat: abditos theſauros indicauit. per idem tempus Palmas

Syriæ præfectus eam Arabiæ partem, quæ ad pe tram uergit, edomuit. Traianum Romam repeten tem plurimæ Barbarorum gentiũ legationes, atq; etiam Indorum legati adiere: ſpectacula magnifica per C & XX dies Romæ edidit: Iugulatæ ſunt aliquando mille, interim decem millia beſtia rum: partim feræ, partim manſuetæ, & innumerabiles gladiatores decertarunt. Per eadem tempora in pontinis paludibus uia ſaxo conſtrata eſt: ſecundum quam domus ædificatæ ſunt: pontes præ terea magnifice ſtructi. Improbi, atque adulterini numi conflati ſunt. Suræ Licinio, qui tunc deceſſerat: & ſepulchrum fieri, & ſtatuam dari de publico mandauit. eo diuitiarum, atq; potentiæ Suras proceſſerat: ut gymnaſiũ Ro. Po. ſuis impenſis ſtru xerit. Incredibilis fides, & ſuprema amicitia inter utrunq; interceſſerat. Forte inſidiarum aduerſus imperatorem Suras accuſabatur: æmuli ſubinde inſtare: reumq; urgere. Tunc Traianus uel in uocatus in domum illius cœnaturus acceſſit. Dimiſſisq; ſtipatoribus, atq; ſatellitibus medico Suræ ocu los inſpiciendos, deniq; acerſito illius tonſore mentum radendum commiſit. Vtrunq; enim ex uetere inſtituto, tum Romani ciues, tum cæteri imperatores. præter unum Adrianum facere ſoliti erant. Hic primus Cæſarum barbam nutrire cœpit. Poſt hæc Traianus lotus accubuit: atq; poſtridie ad eos cõuer ſus, qui Surãm inſimulare non ceſſabant: ecquid, inquit, ſi uim mihi parabat Suras: ut dicitis, cur heri me non occidit? Permulta ſane Traianus &

fecit, & tentauit periclitandi hominis gratia. & quamuis ſæpius illum quidã accuſarent: nunquã tamen induci potuit: ut quicquam ab eo metueret. Quin etiã cum tribunatum militũ ei traderet: parazonium, quo pro dignitate accingendus erat: nudum ei porrexit: At talem inqt, enſem accipe: quẽ pro me ita demum ſtrinxeris: ſi iuſte imperauero. Quod ſi perperam qcquam per me fieri cognoueris: eo in perniciẽ meam utaris uelim. Statuas etiã, et imagines Soſſio, Palmæq;, et Celſo conſtituit: quos uiros præ cæteris coluit: et ſummo in honore habuit. & ſiqui aduerſus coniuraſſent: eos cognitione ſenatui delegata puniri uoluit. Inter reos & Craſſus nominatus erat. Bibliothecas extruxit: & in foro ingentem colũnam ſtatuit: ſiue ut ea pro ſepulchro eſſet: ſiue in oſtentationem eius operis, quod ille circa forũ egit. Cliuus ſurgebat, quem effoſſa quoquo uerſus terra ita complanauit: ut undiq; colũna conſpiceretur: Forũq; deinde in areæ modum æquatũ manſit. Poſt hæc Armenijs, atq; Parthis bellũ inferre ſtatuit: hũc prætextum belli faciens, quod Armeniorum rex diadema, et cætera regni inſignia, atq; iura non ab ſe, ſed à Parthorum rege uelut illi obnoxius ſumpſiſſet. Re autem uera cupidine magis gloriæ impulſus eſt: nãq; ſimulac Parthorũ & Armeniorum fines ingreſſus eſt: regionis ſatrapæ, ipſiq; mox reges cum muneribus ei occurrerunt: equumq; duxere ita edoctum, ut regẽ adoraret. Nam pedes anteriores in morem ſupplicantis flectebat: caputq; pedibus eius, q̃ proximus eſſet, ſubij-

ciebat. Traianus, cum ferè uiciana omnia ſine armis, & certamine ſubegiſſet: in Satala, & Elegiã (Armeniæ ſunt oppida) protinus tranſiuit. Heniochorum regem proſecutus honore eſt: Parthamaſirem, qui in Armeniis regnabat, grauiter multauit. Ita omni potitus Armenia reges, qui ſponte deditionem feciſſent: aut in fidem ueniſſent: hos ut amicos benigne habuit: qui uero contumaces obſequium abnuiſſent: parêreq; recuſaſſent: eos oẽs paruo negotio ſubegit: Tum in honorẽ eius multa ſenatus decreuit, atq; illud in primis, ut OPT. appellaretur. pedibus ferè ingrediebatur. cum milites per omne iter inſtructi, et parati erant: ordines nunquã eodẽ modo ductare, atq; interim aliter q̃ ſuetus eſſet inſtruere. Quoties flumina tranſeunda haberet: ipſe auidus pedibus ſicut miles traijciebat. Rumores de hoſte falſos plerunq; diſſipabat etiam aduerſus ea, quæ ſpeculatores expoſuiſſent. Ita milites, quæ imperaſſet, diligentius exequebantur: et ad omnia belli momenta parati, & intrepidi erant. Niſibi & Ecbatanis mox potitus parthicus appellatur. Nihil tamen eum magis q̃ cognomen Opt. iuuit, utpote moribus, et manſuetudini eius maxime conueniens. Nam reliqua bellis, et armis facilius attribuas. Dum uero Antiochiæ Traianus ageret: atrox, et funeſtus motus terræ accidit uicinis urbibus, atq; populis cladẽ etiã afferẽs: q̃q̃ ipſa Antiochia inſigni et publica ſtrage uaſtata fuit. Hyemabat in ea forte Traianus: atq; illuc milites frequenter, et priuati cõplures conuenerãt. Alij præterea ut iura acciperẽt:

quoſdã legationis officiũ, merces, et priuata compendia traxerant: q̃plurimi uiſendi Imperatoris, & ſpectandorum ludorum gratia confluxerant. Ita uix ulla natio, aut ciuitas à detrimento, & clade immunis extitit, ut planè uniuerſus terrarum orbis, & populi, qui romano parebant imperio, calamitatem ingentem acceperint. Motum terræ fulmina primum anteceſſerunt. Tũ uenti inſoliti, atq; peregrini uehementius ſpirauere. quibus monſtris, atq; prodigijs, & ſi grauia, & horrenda uidebãtur: nemo tamen, quæ mala ſecuta ſunt, extimuit. Tum magno, & repentino oborto fragore maria ferueſcere, fluctus intumeſcere. adhuc æſtus uehementius, & uiolentius inſurgere. Terra omnis ſuccuti: domus ædificia contrario ictu quaſſari. Diſſilire alia et ſuperne aſſultantia tecta concidere. crepitus audiebatur ingens, & horribilis. Mœnia contrario pulſu modo huc, modo illuc nutantia confringi, & ruere. Mare ipſum turbine contorquebatur: terra autem, ubi ædificia non erant: maximo compulſa motu aſſultabat. Tetra omnia erant. ſimul contrita ligna. Colliſa uaſa fictilia, et ſaxa acceruatim magno cum ſtridore proruebant. Puluis denſus, atq; concretus excitari: tantaq; obducta caligo cuncta oppreſſerat: ut alterum uidere, alloqui, & audire minime cuiquam, immo ne ſpirare quidem ingruente uento, ac puluere liceret. Multi mortales extra domos uitæ periculum adiere. Præcipites tectis erumpebant: & uelut agmine fugientes in aceruos cogebantur. Qui omnes ceu à præcipiti loco

ti loco deiecti eliſi ſunt:non pauci adhuc mutilato corpore abiere. Arbores radicitus conuulſæ procubuerunt. Ingentem turbam proſtrata tecta,& ſubuerſi muri obruere. primo impetu dēſi alius ſuper alium incidentes extinguebantur. Siqui uero lacero corpore,aut lapide, uel ligno conuerberati ceſſiſſent:hi profecto omnium miſerrimi erant, ut pote quibus aut uiuere,aut ſubito mori negaretur. Non ſimplex fuit clades. ſiquidem de tanto mortalium numero uix ſine noxa unus, & alter euaſit. Videre erat hūc confracto humero,illū amiſſis brachijs fugere. Complures capite adempto iacebant:quidā eliſo pectore ſanguinem euomebant. Inter quos Pedo COS. qui tamen haud ita multo poſt animam emiſit. atq; ut ſemel omnia complectar:nullum nō calamitatis,& miſeriæ genus mortales illi ſuſtinuere. ſed diutius noctu,& interdiu id agente fato terra contremuit. Tunc uitæ dubij,& pauore conſternati miſeri tanto malo remedium,aut effugium inuenire non poterant. oblæſi tectorū caſu paſſim moriebantur. & quāquam fornices, & concamerata, atq; uacua loca,prout caſus adegerat, tum periſtylia, penſiles'q; horti intercedēte ligno à morte quoſdam ſeruaſſent: hi tamen omnes durante motu, fame,& inedia prius,quàm opem quiſquam ferre poſſet,confecti fuere. Deſinente tremore qdam ruinas aſcenderunt: tunc mulieris uox,& infantis uagitus auditus eſt. Matrem,& filium ruinæ oppreſſerant. Mirandum'q; fuit,quo pacto alendo puero lac ſufficere potuerit. Sed mater, & filius terra

incolumes educti ſunt. Dum uero accuratius protrita cadauera, & collapſas domos rimarentur: alter infans inuentus eſt, qui matris mortuæ ubera adhuc ſugeret. omnibus autem, qui ab excidio, & clade ſuperfuerunt: ſalus ingrata, & uita moleſta extitit: cum luctuoſum urbis caſum, totq; obrutos mortales cernerent. Hac communi, & miſeranda populorum ſtrage miſerrima, & infeliciſſima, tunc Antiochia afflicta fuit. Traianus uero a tam fœdo, diroq; periculo per feneſtram domus, quam inhabitabat: uix ablatus eſt. accedens enim forte quidã humana maior effigie illum inter exiguos tectorum lapſus incolumem ſubtraxit. ſed tanta deinceps Cæſarem formido tenuit: ut cum iam aliquot dies tremor quieuiſſet: in hippodromo ſub diuo, & in publicis tabernaculis uitam ageret. Mons item Caſius ita concuſſus eſt: ut nutante cacumine quaſi conuulſus in ſubiectas urbes labi exiſtimaretur. ſubſedere & alij montes. quin etiam aquarum fontes non ante uiſi emicuere. Fluuij quoque defecerunt. Cæterum Traianus appetente iã uere hoſtilem terrã aggreditur: ſed regio, quæ Euphratem attingit, neq; ligna, neq; cæteram materiam fabricandis idoneam nauibus ferebat. Quare nauigia in nemore circa Niſibim ædificata plauſtris impoſita in fluuium tranſportari iuſſit. Sic enim compacta erant: ut ſoluta denuo coniungi poſſent. Ergo cum iuxta Cardynon montem fluuium difficulter ponte iunxiſſet: Barbari continuo occurrere: totiſq; uiribus tranſitu prohibere conati ſunt. ſed Traiano na-

nes, & milites ſupererant. Tunc alias ſubito conuehi, & contabulari iuſſit: antecedebant aliæ ſagittarijs oppletæ: quas ita remis inhibebat, ne ſtatim in aduerſam ripam procurrerent. Sed uagantes modo hanc, modo illam riparum partem petere ſimulabant. Perculſi, & quodammodo attoniti Barbari: unde tanta nauium uis ex ea terra, quæ arbores non ferret, aduiſſet: ripa fluminis continuo ceſſere, ita ſuperato amne Romani uniuerſam Adiabenorum gentem ſubigunt: Arbela, deinde Gaugamela Traianus cepit: in quorum campis olim Alexander debellauit Darium (oppida ſunt hæc Aſſyriæ, quam Barbari litera S in T mutata Atyriam uocant). Poſt Babylonem uerſus ire pergit. cui admodum pauca per uaſtam ſolitudinem occurrere. Iam pridem enim Parthorum uires, & opes ciuilibus armis, tum etiam nouo, & domeſtico diſſidio attritæ erant. Lacum bituminis ex itinere Traianus ſpectare, & uiſere uoluit: ex quo muri Babylonis ædificati fuere. cuius ea uis eſt: ut lateribus, aut exiguis lapidibus interlitum, ſaxo, aut quouis ferro muros ſolidiores, & firmiores faciat. os præterea antri, ex quo grauis, & peſtilens halitus redditur, inuiſit: quem neq; terreſtria animalia, nec cœli uolucres pati poſſunt. Nanq; ſi ſupra deuolauerint: ſiue propius oberrauerint, olfactu ipſo ſtatim exanimes concidunt. quare incultus locus, & à ſe ipſo circunſcriptus, ac deſertus manet. Similem ſpecum aliquando Hierapoli, quæ ciuitas eſt Aſiæ, uidi. Eadem peſtiferi ſpiri-

tus uis in auibus cognita fuit: atque deſuper incubui, ut quicquid infra eſſet, deſpicerem. Ciſterna undiq; circunſepta ſtat: quam ſuper theatrum conſtructum eſt: ſpirat aura omnibus animantibus noxia. Intereuntq; cuncta protinus, quæ halitum, olfactum'ue hauſerint. Hi dũtaxat impune peſtifera alioquin ſpiramenta hauriunt: quibus genitalia exciſa ſunt. cauſa facti incomperta mihi adhuc eſt: quãquam diligentiſſime perſcrutatus de ea fuerim. Id autem ſcribo, & trado qđ uidi, et quæ audiui. Traianus interea foſſam pducere aggreſſus eſt: p quam Euphratem in Tigrim deriuaret: ſimul etiã ut nauigia faciendo ponti deueheret. Sed ubi Euphratis alueum Tigri multo excelſiorem eſſe comperit: ab icepto deſtitit: ueritus uidelicet, ne Euphrates conuerſo in decliuiorem partem fluxu extenuaretur. Satius igitur duxit plauſtris impoſitas naues per id terræ, quæ exigua interiacebat in Tigrim tranſmittere. pontem itaq; fecit, qua Euphrates in paludes emiſſus Tigridi miſceretur. Protinusq; Cteſiphontã inuadit: quam mox recepit. Imperatoris tunc Parthici cognomen, quod ante ei tributum fuerat, confirmauit ſenatus. præterea dies feſtos ſupplicationes, & triumphos, prout illi agere libuiſſet: decreuit. recepta Cteſiphonte, rubrum dehinc mare nauigare inſtituit: ſinus hic ex oceano indico in Arabiam profunditur: quem Erythreum mare ab Erythreo rege, qui illud tenuit, poſteri appellauere. Tigris inſulam facit: in qua per ea tempora regnabat Athabilus: eam igitur ſine certa-

mine Traianus in poteſtatem redegit. in his tamen locis, tum hyemis, & fluuij rapido curſu: tum æſtu maris periclitatus eſt. Agger erat, & uallum, quod Spaſinum incolæ uocant: à quibus, & ſi Athabilo parêrent, benigne, & pacatis animis Traianus ſuſceptus fuit. Inde ad oceanum uſque progreſſus cognita maris natura, nauesq́; conſpicatus: utinam inquit iuuenis eſſem, & uires, atque robur ſuppeterent: profectò enim in fines Indorum penetrarem. tunc de India multa cognouit: deq́; gentis uictu, atque ueſtitu paulo curioſius ſciſcitatus eſt. Alexandrum felicem duxit. iactabat ſubinde ſe ultra, quàm ille penetraſſet, progreſſurum: id quod ſenatui per epiſtolam ſignificauit. Subiungens ægre poſſe eas gentes, quas deuiciſſet, in fide, & officio continere: aut à ui, & iniuria defendere. quanquam non ceſſaret quotidie orientis populos armis ſagitare, & debellare. Nomina præterea uictarum à ſe gentium ſenatu nuntiauit: quarum numerus tantus erat, ut uix recenſeri, aut nominari poſſent. Triumphalis tunc arcus præter alia multa, quæ in honorem eius & decreta, & facta fuerant: in in illius foro ſuſtructus eſt. Iamq́; ita ciues ſe ornabant: ut illi in patriam reuertenti læti, & plaudentes occurrerent. Sed langueſcente corpore, deficientibusq́; uiribus neque Romam redire, neque quicquam ſuperiore uita, & rebus ante geſtis dignum efficere ualuit. Immo uero præ tædio bellorum, & magnitudine curarum coactus aliqua ex parte gentes, quas ſubegiſſet, liberas ſi-

cere. Nam dum & oceanum nauigat: indeq; remeat: populi ferè omnes, qui ad deditionem compulſi fuerant: facile deſciuere. Romana enim præſidia, quæ fines tuebantur, & quorum metu, uel inuiti in officio perſeuerabant: partim eiecere, partim interfecere. Hæc Traianus, cum adhuc per Oceanum nauigaret, cognouit. Tranſiuerat eo rerum & locorum fama, & ſi nihil, quod opinioni, aut ſermoni reſponderet: inuenerit: præter aggeres, atque ruinas, ex quibus ſcriptores fabuloſa multa commenti fuerant. Alexandro autem, cuius æmulatione rubrum mare, & oceanum nauigauerat: in ea domo parentauit: in qua expiraſſe ferebatur. Cæterum audita populorum rebellione, Maximum, & Lucium in eos populos cum exercitu miſit, qui defecerant: ſed alter acie uictus occubuit. Lucius uero, cum multa proſpere geſſiſſet: acceptaq; dãna emendaſſet: Niſibim recepit: Edeſſam obſidione, & ui captam diripuit: igniq; funditus abſumpſit. Duo legati interea Erutius clarus, & Iulius Alexander Seleuciam expugnant: atque uicina urbi concremarunt. Interea Traianus nouarum rerum anxius Parthis, qui iã ad defectionem ſpectantes imperia detractabant: regem dare conſtituit: propiusq; Cteſiphonta profectus, in patentes campos Romanos ſimul & Parthos in concionem uocat. atque ex ſuggeſtu multa præfatus ſuper ijs, quæ egiſſet: Parthenaſpatem regem Parthis diademate impoſito deſignat. Mox Arabiam petijt: Agarenosq; rebellantes adortus eſt. erat illorum ciuitas parua: neque

admodum copioſa : uiana omnis regio ſterilis, & deſerta propter aquæ penuriam manebat: & ſiquid liquoris ex ea terra ſcatet: minime potui gratus habetur. Pabuli indiga: ligna non fert. quare eam multitudine militum obſideri, aut expugnari, non facile erat. defendebatur etiam ardore ſolis: cui expoſita eſt. ergo neque Traianus in præſens, neque poſtea Seuerus Agarenos expugnare potuerunt muri parte maxima ſubruta.. Quinetiam equites Traiani iuſſu ſemel murum ſubeuntes, graui detrimento affecti in caſtra continuo rediere. Ipſe etiam Traianus urbi ſine regio ornatu oberrans, ut hoſtem falleret: uulneratus penè fuit. Generoſa canities, & oris maieſtas principem prodidit: & quis foret in ementito habitu facile oſtendebat. In eum igitur, quem regem ſuſpicati erant, ſagittas frequentes conicere: quarum tanta fuit uis, ut qui ponè Cæſarem ſequebatur, trãſfixus fuerit. Prodigia inibi multa facta ſunt, tonitrua, atque fulgetræ. arcus ingens in cœlo uiſus. Tempeſtas, et grandines immenſæ. præterea (quod monſtro ſimile exiſtimatum eſt) quoties Romanus, cum hoſte manus conſereret: ictu fulminis auertebatur. Orta ſubito muſcarum uis edulijs, & poculis inſidens fœdo contactu cuncta Romano grauia, & moleſta faciebat. Digrediens itaq; inde Traianus morbo primum tentatur. per quod ſanè tempus Iudæi, qui circa Cyrenem incolebant, Andrea duce conſtituto, Romanos, & Græcos ſine diſcrimine ſtatim obtruncant. Nec cæde

contenti, humanis carnibus ueſci cœpere. horum inteſtinis ſtillante adhuc ſanguine cincti, tum pellibus uelati multos per medium uſque ad uerticem diſſecuere. Plures beſtijs dilaniandos obiecere: alios inter ſe digladiari coëgere: ut ducenta, & amplius hominum millia eo furore, & armis Iudæorum interierint. Ingens item cædes ab eiſdem in Aegypto patrata fuit: nec minore clade Cyprij affecti fuere: ſiquidem in ea inſula duce Artemione conſpirantes Iudæi circiter ducenta & quadraginta capitum millia trucidarēt. Qua facti atrocitate Iudæus de cætero legibus, & pœnis Cyprum attingere prohibetur. Si uel ui tempeſtatis, uel per errorem illuc delatus fuerit: ceu capite damnatus, ſtatim morte multatur. Sed inulta clades non manſit. nam Traianus miſſo cum exercitu Luſio, tum antecedentibus alijs ducibus Iudæos, qui per uniuerſum ferè terrarum orbem tantum cædis ediderant: profligauit. Inter hæc expeditionem in Meſopotamiam parabat: à qua ingraueſcente morbo deterritus eſt. Quare Publio Aelio Adriano in Syria cum legionibus relicto, ipſe in Italiam nauigare cœpit fruſtra. multa tunc Romani tentauere, dum Armenia, & Meſopotamia, necnon Parthorum imperio potiri ſtudent: pericula quoque in irritum ceſſere. Nam Parthi repudiato Parthenaſpate, quem indignum regno exiſtimabant: ipſi res ſuas priſco gentis inſtituto adminiſtrare cœperunt. Sed Traianū grauior morbus oppreſſit. uenenum ſibi datum ſuſpicatus eſt. Aiebant qdā com-

preſſo ſanguine, qui ſtatis diebus per inferiorẽ partem profluere ſolitus erat: contractam ægritudinẽ fuiſſe. ſtupore ita mẽbra reſoluta ſunt: ut pars corporis defecta ſenſu: aliquando manſerit. Mox intercute aqua repletus apud Selinuntem Ciliciæ urbem, quæ deinde Traianopolis cognominata eſt, defertur: ibíq; ſtatim extinctus eſt: cum imperaſſet annos undeuiginti, menſes ſex, & dies quindecim.

ADRIANVS EX DIONE GRAECO GEORGIO MERVLA INTERPRETE.

a Drianum nunquam uiuens Traianus adoptauit. popularis illi erat: educatus ſub eo: affinis deinde. nam illi nupſerat ſororis Traiani filia: quæ per omnem uitam cum eo uixit. legatus Syriæ belli parthici tẽpore præpoſitus fuit. neq; ullam egregiam dignitatem ab eo accepit: ſed nec. COS. niſi ſerò fuit: Cæſarem autem, & imperatorem eum cum Traianus ſine liberis è uita exceſſiſſet: Attianus municeps eius, & Cæſaris procurator factione Plotinæ: quæ illius amore flagrabat: cum uicinus eſſet, & potens declarauit. Cæterum pater meus Apronianus, qui tunc Ciliciæ præerat: de illo pleraq; comperta mihi narrabat: quo ordine, & conſilio quæque facta erant: et illud in primis mortem Traiani aliquot

dies ideo occultam fuiſſe:ut adoptio procederet. Quæ res deinde ex literis eius ad ſenatum patuit. Nam epiſtolis non ipſe, ſed Plotina ſubſcripſit: id quod in nullo ante alio fecerat. Erat Adrianus, quando imperator declaratus fuit, Antiochiæ: quæ metropolis eſt Syriæ. pridie quàm deſignaretur, ſomnium tale uidit. Ignis de cœlo nitenti, & puro aëre in humerum ſiniſtrum incidit: deinde in dextrum tranſilijt: illumq; exterruit: nec læſit. Scripſit autem ad ſenatum Adrianus rogans imperium ſibi ab eo confirmari, abnuens illud in primis, ut quicquam ſibi aut tunc, aut alio tempore, ut conſuetum erat, tituli, & honoris decerneretur: niſi quod ipſe rogaſſet. Traiani autem oſſa in illius columna condidit. Celebrata fuere per multos annos publica ſpectacula: quæ Parthica nominata ſunt: quæ tamen, ſicut & pleraq; alia, exoleuerunt. Cæterum Adrianus, quanquam humane, & moderate imperaſſet: tamen propter cædes optimorũ quorundam, quos in principio imperij, & ante quàm uita decederet, interfici curauerat: multum calumniæ etiã infamiæ ſubiuit. quapropter minimo minus in deos relatus non fuit. Imperium adeptus, continuo occidi uoluit Palmã, Celſum, Nigrinum, & Luſium: partim quia in uenatione inſidias illi ſtruxiſſe dicebantur: partim alio crimine inſimulati: quod ſcilicet plurimum potentia, opibus item, atq; gloria pollerent. quos tamen neq; indicta cauſa damnauit: nec ægre tulit, qđ hi cauſam dicerẽt: immo patrocinium, & defenſionem eorum ſuſcepit: quin

etiam iurauit ſuo iuſſu occiſos non eſſe. Sub finem uitæ fuere perempti Seuerianus & Fuſcus nepos. fuit autem Adrianus genere Afer Adriani filius ſuapte natura diſciplinis deditus, & ſtudiorũ amator. In utraq; lingua impenſe eruditus. Nam quædam ſoluta oratione, & item poëmata uaria reliquit: ambitioſus ſupra modum: ut pote qui cætera omnia etiam minima tractauerit: nam pinxit uenuſtiſſime, atq; etiam effigies è cera et creta formauit. Iactabat præterea ſe nihil eorum ignorare: quæ aut in pace, aut in bello ſiue ad regem, ſiue ad priuatum pertinerent. Inuidebat autem magis quàm æmulabatur. quare quoſdam celebres, & excellentes artifices, quos æquare non poterat, alios & quidem frequentes ſubuertit: alios ceu ſtudiorum & artium æmulos interfecit, quippe cupiens omnes in quacunq; arte, & diſciplina ſuperare. Quapropter Phauorinum Gallum genere et Dionyſium Mileſium ſophiſtas tunc egregios tollere tentauit: ut ſcilicet eorũ ſectatores, atq; inuicem certantes perderet. Nam Dionyſius aduerſus Heliodorum, quẽ ille ſupreme amabat: et epiſtolarum magiſtrũ fecerat, talia dixiſſe fertur. Poteſt Cæſar pecunias, & honorem tribuere: Rhetorem facere non poteſt. Phauorinus uero, cum apud eũ de immunitate, quã is in patria ſua obtinere cupiebat: cauſam acturus eſſet: ſuſpicans ne aut inferior in iudicio eſſet, atq; ẽt contumelia afficeretur: cum ad tribunal ueniſſet: nihil aliud dixit: niſi ꝙ per noctem Magiſter eius in quiete aſtans mandauit ei: ut pro patria

operaretur, atq; deprecaretur: quando in ea genitus foret. Vtriq; quãuis iratus grauiter, Adrianus pe perat. quando illorum mortis nulla honeſta cauſa uideretur. Sed Apollodorum architectum, qui Traiani forum Metodæum, & gymnaſium illo iubente Romæ fabricauerat: primum urbe expulit: poſtea interfecit, quaſi criminis reum. Re autem uera, quod dum olim cum eo Traianus de operibus communicaret: Adrianus rei neſcius quædam etiã non uocatus locutus eſt. Cui architectus abi obſecro: & cucurbitas depinge. Nihil enim horum recte noſti. Forte tunc ille huiuſmodi quadam pictura commendabatur. Adrianus uero imperiũ adeptus iniuriæ recordatus eſt: atque licentiam huius non tulit. Siquidem deſcriptionem, & formam templi Veneris, quod Romæ fabricabant: ad eum miſit: quippe ſignificans ſine illius opera & miniſterio etiã ingentia ædificia extrui poſſe. Quærebat itaq; an ædificium illud recte, & commode ſe haberet. Reſcripſit de templo, ſublime illud, & concauum fieri oportere: ut ex loco ſuperiori in ſacram uſq; uiam inſignior proſpectus eſſet, & magis conſpicuus. concauum ad excipiendas ludorum machinas, quæ in eo latenter compingi, & item ex occulto in theatrum duci poſſent. quantum ad ſimulachra pertineret dixit maiora facta fuiſſe quàm ratio altitudinis, & magnitudinis poſtularet. Nam ſi ſurgentia ſpectacula, & pegmata efferre uoluerint: illud nullo pacto effici poterit humilitate loci. Hæc palàm cum reſcripſiſſet: iratus eſt Cæſar: &

ſupra modum doluit. uidebat ſanè ſe id admiſiſſe, quod nullo pacto corrigi poſſet. quare iræ et doloris impatiens eum tolli iuſſit. Talis, & ad hunc modum erat Adrianus. Idem Homeri poëmata abolere cogitabat: et pro eo Antimachum in ſcholis legendum inducere: cuius nomen multi adhuc ignorauerant. Erant inſuper ei hæc uitia: hoc eſt qui nimis diligenter, & curioſe q̃ expediret, omnia exquireret: quod item uarius foret, & prudens, nimisq; omnia leniebat: atq; eleuabat alia diligentia, prouidentia, magnificentia, et dexteritate quadam: nam nullum ipſe bellum mouit: & ſiquod motum erat, illud compoſuit. nulli iniuſte pecunias abſtulit. multis multa elargiens publice, & priuatim: ſenatui & equeſtri ordini. alios auxit pecunia: honoribus alios, & dignitate honeſtauit. neq; patiebatur à ſe quicquam peti: ſed pro neceſſitate cuiuſq; omnia faciebat. Diſciplinam militarem diligenter exercuit: ita ut qui uiribus polleret: neq; contumax eſſet: neq; etiam iniurias inferret. Ciuitates ſocias, atq; tributarias, & ſubditos mirifice iuuit. multas earum inuiſit: & quas nullus ante ſe imperatorum uiderat: atque omnibus aliquid opus, & auxilij (ut ita dixerim) tulit. Romanum populum acerbe magis q̃ indulgenter tractauit. Nam, cum olim quædam per uim, & ſuperbe in ludo armorum peterent: nihil eis diſtribuit: Immo uero iuſſit illud Domitiani pronuntiari. Silete: quod uerbum minime prolatum eſt. nam præco manum continuo ſuſtulit. Ita eo ſigno, quod fieri ſolet, eos quieſcere

fecit, atque tacere. quare inquit, non opus eſt: ut ex præcepto ſileant, qui iam tacuere. Hoc enim uult princeps: neq; tamen ideo iratus eſt præconi. immo uero maiore in honore habuit: propterea qđ gra uitatem mandati non expoſuiſſet. patiebatur talia huiuſmodi, neq; ægre ferebat admoneri, & corri gi uel ab humili perſona: ſiquid præter ſententiam & etiam ſubito, ac fortuito iuuaretur. Tranſeuntem quondam mulier rogauit, ut ſe audiret: cui cū ille reſpondiſſet, otium mihi non eſt: Illa deinde cla mans ait, noli ergo imperare. tum conuerſus eá au diuit. Nihil non conſulto ſenatu faciebat. ius aſſidue dicebat cum primoribus ciuium, aliquando in palatio: nonnunquam in prandio: interdum & ſiquidem ſæpius ex tribunali, ut quæ fierent, publicarentur. Aſſiſtebat interdum COSS. quoties hi iudicarent. In circenſibus ludis eos apprime honorabat. Domumq; à Circo plerunq; reducebat. Geſtabatur in lectica ne quiſpiam comitum illi mo leſtus eſſet: in diebus neq; feſtis, neq; publicis domi manebat. Neminem ne quidem ſalutantem ne aſſiduo labore fatigaretur, recipiebat, niſi neceſſaria res fuiſſet. Semper circa ſe & Romæ & extra urbem optimates habuit: quos etiam in conuiuijs adhibe bat. Quapropter quartus ſæpe aderat. Venabatur quoties contingebat: prandebatq; ſine uino: deinde cum principibus et optimis uiris cœnabat. et ſem per erat cœnatio omnifariam ſermonibus referta. Infirmos amicos uiſitabat: & quoties dies feſtos il li agerent: cum eis ſimul ueniebat: et eorum agris,

ac domibus ſuauiter utebatur. Vnde & multis eorum fato functis, & aliȷ́sdum uiuerent, ſtatuas in foro poſuit. Neq; tamen familiarium iniuriam alicui intulit. Neq; quicquam uenditum, neq; ex ȷ́s, quæ dicebat neq; faciebat qualia olim Cæſaris liberti, & qui cum imperatoribus uictitabant: facere ſoliti erant. Et hæc quidem obiter, et in ſumma de moribus eius expoſui. Nunc quæ generatim fecerit: quatenus eorum meminiſſe licet, percurram. Romam ubi uenit, continuo per edictum condonauit omnia debita, ſiue ea pertinerent Regi, ſiue ad ærarium. decennũ præſcripſit: à quo tempore debere quiſquam deſineret, nec poſtea debiturus eſſet. Per natales dies ſpectacula gratis populo diuidebat: ferasq; multas confodi iuſſit: ut ſemel leones centum & totidem leænæ conciderent: dona p̃ teſſerulas ſeparatim uiris, & ſeparatim mulieribus in Theatro & in Circo dedit. Item uiros diſcretos à fœminis lauari uoluit. Eodem, quo hæc geſta ſunt, anno Euphrates philoſophus uoluntaria morte exceſſit è uita. ueniam dederat ei Adrianus citra ignominiam, et infamiam, ut cicutam, tum propter ſenectutem, tum etiam propter grauem morbum bibere poſſet. Cæterum Adrianus aliam ex alia prouinciam percurrens regiones, & urbes perluſtrabat: & in primis arces omnes, ubiq; contemplatus conſyderabat. quarum alias in loca magis opportuna tranſtulit: alias penitus ſubuertit. oĩaq; illa ſimpliciter non dico quo pacto generalia, et cõia in exercitibus ſe haberẽt: ſed arma, machinas, foſ-

ſas, uallũ, & mœnia, alia priuatim uniuſcuiuſq; et corũ, q in ordine militabãt, et eos ducebãt, uitas: ſta tiua hyberna ipſe intueri, et exqrere uoluit: multa p licentiam in ſolutiorem morem lapſa, & quæ fabri cata fuerant, correxit, & emendauit: alia deſtruxit & ſuſtulit. Milites uero exercebat ad omnem ſpe- ciem pugnæ: hos honore affecit: illos officij admone bat: omnes pariter ea docebat facere, quæ par erat: atq; ut etiam eius exemplo meliores, & duriores redderentur: duro; & aſpero uictu utebatur. Nam ſiue pedibus iret: ſiue equitaret: nunquam uehicu- lum, aut quadrigas aſcendit: caloris, & frigoris iuxta patiens: quippe qui etiam alpinas, & galli- cas niues, et Aegypti ardores capite intecto pertule- rit: atq; ut omnia breuiter complectar: ſic opere & præceptis per totum Imperij tempus milites o- mnes & exercuit, et exemplo inſtituit: ut uſq; in ho diernum diem, quæ ab eo facta fuerunt: ea pro le ge, & militari inſtituto habeantur. per belli tem- pus plurimum in peregrina terra commorabatur. Et externi apparatum eius intuentes inuiolati etiã pecunijs acceptis nihil nouarum rerum moliti fue runt. Sed adeo peritos, & laborum patientes habe bat exercitus, ut olim equites, qui uocantur Baſtai, Danubium armati tranſnatauerint. Quæ omnia obſtupefacti hoſtes in ſeipſos conuerſi eo magiſtro uſi ſunt ad diſciplinam eorum, qui inuicem conten debant. Theatra, & certamina faciebat: urbes per agrabat ſine regio ornatu, imperatoriaq; pompa. Nãq; ea nunquam extra Romam uſus eſt. Patriã

quamuis

*quamuis eam magno honore, & muneribus auxe
rit: & multa præclara ei dederit: nunquam tamē
inuiſere uoluit. Venandi ſtudio uſq; ad inſaniam,
& periculum tenebatur. Nam inter uenandum dif
fracto humero, et crus pene contriuit. Vrbem præ
terea in Myſia condidit: quam Adriani Venatica
ſepta nominauit: & quāquam huic rei aſſiduam
operam daret: nihil tamen eorum neglexit: quæ
ad adminiſtrandam Remp. & imperij commoda
pertinerent. quantopere item uenationi intentus fue
rit: argumentum eſt Boryſthenes equus: quo in ue
nādo plurimum utebatur. Cui mortuo ſepulchrum
fecit: columnam erexit: & epigramma inſcripſit.
Quare minime mirandum eſt, ſi Plotinam mortu
am, cuius potiſſimum opera imperiū adeptus fue
rat: eumq; amauerat: excellētiſſime coluerit: & or
nauerit. Per nouem enim funeris dies pullatus in-
ceſſit: templumq́; erexit: & hymnos in eam fecit.
Sed in uenando tanti roboris fuit: ut ſuem eximiæ
magnitudinis ſolus uno ictu occiderit. In Græciam
cum ueniſſet: multa largitus eſt: ſacrisq; initiatus
myſteria Cereris ſpectare uoluit. Inde per Iudæ-
am in Aegyptum tranſiuit: ubi Pompeio parenta-
uit: carmenq́; tale addidit,
Oſſa uiri magni tenui quām clauſa ſepulchro:
Tum diſiectum monimentum inſtaurauit: atq; pro-
tinus in Aegyptum ueniens urbem, quam Antinoi* Antinoi
*nominauit, condidit, De nomine Antinoi pueri exi-
miæ pulchritudinis, qui ex Bithyniæ urbe Cithy-
nide, quam Claudiopolim uocant: ortus, & in deli-*

Antinoi mors. tijs habitus in Aegypto moritur, ſiue in Nilum ceciderit, ut Adrianus ſcribit: ſiue immolatus, ut ueritas habet, fuerit. Alioqui enim curioſiſſimus harum rerum, ut ſupra diximus, Adrianus fuit. Quippe diuinationibus, atque magicis ſacris crebro utens, quare ſeu ob amorem, ſiue quod uoluntariam mortem oppetierit (Indigebat enim ad ea, quæ parabat, anima eius hominis, qui ſponte occubuiſſet) Illum in primis coluit: quo enim loco is oppetijt: Vrbem conditam ab eo denominauit. eius ſtatuas per uniuerſum orbem terrarum, atque etiam effigies erexit. Stellam denique à ſe uiſam aiebat, quæ Antinoi foret, eosq; perlibenter audiebat: qui familiarius ſecum uiuebant: quoties talia fabularentur ex Antinoi ſpiritu uere ſtellam natam, quæ tunc primum apparuiſſet. Hæc igitur crebro ſecum recogitabat. Interea Hieroſolyma pridem euerſa, rurſus habitari iuſſit: atq; urbem Aeliam Capitolinam appellauit. Ioui item exaduerſo templi ædem excitauit: Bellum hinc et graue, & diutinum natum eſt. magno enim dolore afficiebantur Iudæi: atque indignabantur, peregrinos ſecum in ciuitate habitare, & illud quoq; etiam grauius ferebant, externa ſacra fieri, & externorum deorum imagines in ipſa conſtitui. Quieuere tamen ab armis, & cædibus Adrianum ueriti, qui per ea tempora uicinis in locis conſtiterat. Nihilo tamen ſecius inter ſe ea ſtudioſe fabricare non ceſſabant: quibus, quoties belli neceſſitas poſceret, uti poſſent. Poſtquam uero longius Adrianus abfuit: palàm

Hierosolyma habitari, et Eliam Capitolinam appellat.

in arma uertuntur. quàquam & aperta acie cum Romanis congredi non auſi ſunt: auxilia tamen ſumebant muro, & cauernis ſubterraneis ſpecus fodientes, atque cuniculis omnia munientes, ut quoties uiolarentur, liberos haberent ad fugam exitus: inuicem quoque ſubter terram clanculum commeare, ſpecus, & ſubterraneas uias ſuperne quibuſdam in locis hiantes ad uentos, & lucem excipiendam perforauerant. Impetus eorum Romani primum contempſere: Verum poſteaquam uniuerſa prouincia tumultuata eſt: & qui ubiq; gentium erant, cum eis conſpirauerunt, tunc cognouere, atque intellexerunt, quàm graue, et periculoſum bellum exortum foret. multa enim mala in Romanos partim clàm, partim aperte edebant: aſciſcere multos etiam externorum prædæ: & lucri cupiditate, & ferè, ut ita dixerim, uniuerſus terrarum orbis ex motu Iudæorum concuſſus fuit. Tunc ergo Adrianus minime cunctatus, præcipuos Romanorum duces aduerſus eos miſit. Quorum primus Iulius Seuerus in Iudæá ex Britania uocatus. Hic minime auſus eſt prælium committere: nam & multitudine longe impar erat ad decertandum, et hi de ſalute deſperauerant. Igitur diuiſos adortus carptim, ut quoſq; poterat, comprehẽdens pro multitudine militum, atq; tribunorũ, tũ ab alimentis, & commeatu interclusos tardius quidẽ, ſed minore cum periculo penitus oppreſſit: pauci admodum euaſere: atque à cæde ſuperfuerunt. Arces eorum quinquaginta celeberrimæ dirutæ

ſunt, uici ad nongentos, & octogintaquinque, qui ſanè frequentes, & nominatiſſimi erant, direpti, & mox igne conſumpti ſunt. Viri in excurſionibus, & in prælijs ipſis ad quinquaginta millia cæſi fuere. fame, morbis, ac igni ingens multitudo abſumpta eſt, ſic ferè omnis Iudæa deſolata eſt: quam cladem etiam ante bellum multa ipſis denuntiauerant. Nam Solomonis ſepulchrum, quod illi in ſupremo cultu, & reuerentia habebant: ſponte, & nullo impellēte diſcuſſum, corruit: lupi, atq; hyænæ paſſim per urbes incidentes ululabant. Non fuit incruenta uictoria Romanis, ſiquidem multi eorū occubuere. Quare Adrianus ad ſenatum ſcribens eo minime uſus eſt principio, quo cæteri imperatores conſueuerant, Ad hunc ſcilicet modum. Si uos & filij ueſtri ualent, bene habet, Ego & exercitus ualemus. Seuerū dein debellatis Iudæis in Bithyniam miſit Adrianus, nō quidem ad bellum, ſed indigebat prouincia præſide, & gubernatore iuſto, ſapienti, & qui in dignitate fuiſſet, authoritatemq; haberet. quæ omnia in eo inerant. Hic res Bithynicorum tam priuate, quàm publice ita diſpoſuit: et correxit: ut nos omnes Bithynij in hāc uſq; diem ſemper eius memoriam faciamus: & hic fuit Iudaici belli exitus. Exortum eſt mox alterum bellum ab Alanis (ſunt enim Maſſagetæ) authore Pharaſmano, Hic Mediam grauiſſime deuaſtauit: Armeniam quoque, & Cappadociā laceſſiuit: Demum Alani accepta pecunia, & donis à Vologeſo partim inducti, partim item, quod timebant Fla-

nium Arianũ, qui tunc Cappadociæ præerat: ab armis quieuere. Adrianus per hæc tempora ædem Iouis olympij, in qua & ipſius ſtatua fuit, Athenis ædificauit: impoſuit in ea draconem ex India deportatũ. Feſta præterea Liberi patris, quod apud eos maximum eſt, princeps in ueſte indigena magnifice cõcelebrauit: atq; templum eius, quod Græci πανήλληνον uocant: ædificare eis conceſſit. certamen, & ludos inſtituit: pecunias multas, frumentum annuum, & inſuper uniuerſam Cephaleniã Athenienſibus elargitus eſt. leges multas tulit: ſed illud in primis ſanxit, ne ſenator aut ab ipſo, aut per alterum tributo condemnaretur. Romã cum ueniſſet: atque in quodam ſpectaculo aurigam quendam liberum fieri cum clamore populus rogaret: Reſpondit per tabellam docens iniquum a ſe hoc peti, ut alienum ſeruum liberum faceret, Ne domino eius uis, & iniuria fiat. Morbo deinde tentari cœpit: ſiquidem ſanguis, qui ei conſuetus erat per nares effundi, tunc maxime abundauit: deſperata eſt ſalus, & uita. quapropter cum adhuc ſanguinem tranſmiſſurus eſſet: Commodum Lucium ſucceſſorem ſibi, & Romanis Cæſarem deſignauit. Seuerianum uero, & Fuſcum nepotem eius, quod illud ægre ferre uiderentur, ſuſpectos, & inuiſos iuſſit occidi: quorum alter nonagenarius, alter uero decem: & octo annos natus erat. ſed Seuerianus prius quàm iugularetur, ignem popoſcit: atq; incenſo thure, Vos inquit o dei teſtor me nihil mali commiſiſſe. De Adriano hoc tantum imprecor, ut cum mo

ri cupiet, non poſſit: & ſic quidem mortuus eſt. Adrianus poſt morbum ſæpius fruſtra inuocata morte, ſæpe etiam ſe ipſum occidere uoluit. Extat eius epiſtola, quæ hoc ipſum ſignificat. Scribit.n. quàm miſerũ eſt mortem optare, & mori nõ poſſe. hunc Seuerianum Traianus ſucceſſorem aliquando & dignum imperio iudicauit. Nam in conuiuio olim quæſiuit ab amicis, ut decem nominarent uiros, quibus ſumma Reip. & rerum faſtigium demandari poſſet. tum uero compreſſo aliquantulum ſermone, inquit, Nouem per uos diſcere cupio. Vnum ego Seuerianum habeo. Floruere ea tempeſtate excellentes alij uiri, ſed maxime celebres, atque illuſtres duo fuere, Turbo, & Similis: qui etiam præmia fortitudinis retulere. Turbo uir fuit maxime militaris, & gubernandi exercitus ſcientiſſimus. Hic primum in prouincijs procurator fuit: deinde præfectus prætorianorum. in quo magiſtratu nihil unquam aut molle, aut ſuperbum geſſit: ſed uelut unus de numero gregariorum militum uixit: & alia multa, tum illud maximum fecit: quod totam diem, cum imperatore uerſabatur: ad quem plerunque poſt mediam noctem accedebat: quo tempore cæteri ferè homines dormire incipiunt. Floruit etiam Cornelius Fronto: cuius in agendis cauſis primæ partes erant. Hic aliquando perueſperi cum à cœna domum rediret: audiuiſſetq; eum, cui patrocinium quandoq; pollicitus fuerat: cauſam agere in ueſte ſenatoria, quam tunc habebat: iudicium ingreſſus eſt, Iudicesq; ſa-

lutauit. Non dicens aue, quæ matutina erat ſalutatio, ſed ueſpertino uſus uerbo ſaluete inquit. Turbo nunq̄ domi per diem, neq; etiam cum morbo laboraret: uiſus fuit. atque monenti olim Adriano, ut quieſceret, reſpondit, oportere præpoſitos rerum ſtantes mori. Cæterum Similis & ætate, & honore eos antecedebat: nulli præfectorum, ut ego exiſtimo, cedens, id quod ex paucis coniectari licet. olim eum Adrianus, cum centurio eſſet, in conſilium uocauit prius quàm præfectos: cui ille inquit, turpe eſt ó Cæſar cum centurione diſſerere, præfectos uero non admitti. Præfecturam deinde inuitus accepit: quam deinde depoſuit uacatione data, uix'q; dimiſſus in agro ſeptem annos (quod fuit reliquum uitæ) in otio, & quiete exegit: atque hæc moriens ſepulchro inſcribi iuſſit.

» Similis hic iacet, cuius ætas quidem multorum an-
» norum fuit: ſeptem tamen duntaxat annis uixit.

Interea Adrianus nimio ſanguinis defluxu phthiſi, mox tabeſcente corpore hydropeſi corripitur. adoptauerat Lucium Commodum: ſed cum multo ſanguine, & perpetuo defluente morbo miſerandum in modum teneretur, primores obiter etiam celebres ſenatorum domum conuocauit: atque de-
» cumbens in lectulo, hæc inquit. Amici uiri, Fi-
» lium ut ex me genuerim natura non conceſſit:
» ſed uos per leges dediſtis. Genuerim, an elegerim
» multum intereſt. qui genitus filius, is erit, quem fa
» ta uoluerint: adoptatum autem unuſquiſque ſibi
» pro uoluntate aſſumit. quare plerunque per na-

turam ſtulti, atque mutilati filij dantur. Qui uero leguntur, integro hi ſunt corpore, & mente ſana. Quare Lucium primum ex omnibus delegeramus, qualem neq; filium optare potuiſſem. Sed quando fata nobis illum eripuere: inueni profecto uobis imperatorem, qui nobis pro illo ſuccedat: Quem uobis damus, & pollicemur, generoſum mitem, manſuetum, miſericordem, atque prudentem: & qui neq; temerarium quiddam propter iuuentutem, neq; per ſenectutem negligenter, aut timide facere poterit. Sub legibus educatum, & qui ſecundum mores patriæ princeps Reip. & dux exercituum fuit: & qui nihil eorum ignoret, quæ ad imperium pertineant: omnibusq; rebus pulchre uti poterit. Hunc etſi cognoſcam ſupra omnes homines otio deditum, & inuitum imperium, & ſummam rerum capeſſere: tamen, ut exiſtimo, nunquam aut uos, aut me deſeret, aut negliget. ſic Antoninus imperator creatus eſt. Sed cum illi uirilis ſtirps nulla foret: Commodi filium adoptauit, Adiuncto etiam Marco Annio Vero. uoluit enim in lõgum tempus eos, qui poſt ſe imperaturi eſſent: ſupereſſe. Hunc Annium Marcum prius Catilium nominauerant: Nepos fuit, Annij Veri, qui III COS. atque etiam tribunus fuerat: utroſque adoptari ab Antonino iuſſit: maiore tamen honore proſecutus eſt. Verum tum propter cognationem, quæ cum illo intercedebat: tum propter ætatem, &, quod uiuaciore, & fortiſſimo ingenio cognoſcebatur: ex quo illum ſæpe per iocum

ad ſenſum uerbi græci reſpiciens, minime aptum iudicijs eſſe dicebat. Cæterum Adrianus magicis artibus, & incantamentis quibuſdam aquam omnem intercutem eduxit: qua tamen rurſus, & celeriter repletus fuit. Poſtquam igitur morbus auctus eſt, & utcunq; adhibitis remedijs in dies deficiebat: mori decreuit. Sæpe aut uenenum, aut gladium poſtulabat, & fruſtra quidẽ: nullus enim porrigebat. Poſteaquam autem promiſſa pecunia, et data uenia nemo ei obtemperabat: acerſit Maſtorem quendam barbarum nomine, genere Iazigem, quo homine propter robur, & audaciam plerunq; in uenationibus uſus fuerat. Hunc partim minis, partim magnis pollicitationibus impulit, atq; coẽgit, ut cædem ſibi inferret. Circunſcripſitq; locum ſub mamilla: quẽ Hermogenes medicus demonſtrauerat: quo letaliter percuſſo ſtatim ſine dolore expiraret. Sed ubi hoc ei non ſucceſſit. (nam Maſtor tanto facinore perterritus, atq; attonitus aufugit) multum in graui morbo de ſe conquerebatur: quod nullam poteſtatem haberet: nec ſibi mortem conſciſcere poſſet: maxime quando etiam multa ſuper alios poſſet. Demum conſilio medicorum ſuper uita abſtinuit cibo, & potu, qui non ad ſalutem, immo ad morbum exaugendum faceret. Mortuus eſt tandem dicens illud in populo uulgatum, » Turba medicorum » interfecit Regem. Vixit autem annos II. et. LX. menſes. V. & dies. VI. Imperauit annos. XX. menſes. XI. Sepultus eſt in ripa fluuij iuxta pontem Aeliam. Illic enim ſepulchrum conditum. Iã

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

enim Auguſti monimentum repletum erat. Nec qſquam amplius in eo ſepeliebatur. Inſenſiſſimum omnibus cædes fecerant initio imperij, et ſub eius mortem uelut iniuſte, & impie occiſi fuerint: q̄q̄ natura minime ſæuus eſſet. Nam cum multi grauiter in eum peccaſſent: id ſatis exiſtimauit hoc ad eorum ciuitates ſcribere, quod ſibi non placerent. ſi qui, quibus filij erant, pro ſcelere debebant: ſaltē pro numero puerorum ſupplicia eorum eleuauit.

AELII SPARTIANI AELIVS ADRIANVS IMPERATOR.

ORIGO IMPERATORIS Adriani uetuſtior à Picentibus, poſterior ab Hiſpanieſibus manat. ſiquidem Adria ortos maiores ſuos apud Italiam Scipionum temporibus reſediſſe, in libris uitæ ſuæ Adrianus ipſe commemorat. Adriano pater Aelius Adrianus, cognomento Afer, fuit conſobrinus Traiani Imperatoris. mater Domitia Paulina Gadibus orta. ſoror Paulina nupta Seruiano. uxor Sabina. Atauus Marillinus, qui primus in ſua familia ſenator Po. Ro. fuit. Natus eſt Romæ IX. Cal. Feb. Veſpaſiano VII. & Tito V. COSS. ac decimo ætatis anno patre orbatus Vlpium Traianum prætorium tunc conſobrinum ſuum, qui poſtea imperium tenuit, & Cælium Tacianum equitem Romanum tutores habuit. Imbutusq; impenſius græcis ſtudijs ingenio eius ſic ad ea declinante, ut à nonnullis græculus diceretur. Quintodecimo anno ad patriam redijt, ac ſtatim militiam inijt, uenandi uſq; ad reprehenſionem ſtudioſus. Quare à Traiano abductus à patria & pro filio habitus, nec multo poſt Xuir litibus iudicandis datus, atq; inde tribunus ſecundæ adiutricis legionis creatus. Poſt hoc in inferiorem Mœſiam translatus extre-

nis iam Domitiani temporibus ibi à mathematico quodam de futuro imperio id dicitur comperiſſe, quod à patruo magno Aelio Adriano peritiam coeleſtium callente prædictum eſſe compererat. Traiano à Nerua adoptato ad gratulationem exercitus miſſus in Germaniam ſuperiorem tráſlatus eſt. Ex qua feſtinans ad Traianum, ut prius nuntiaret exceſſum Neruæ à Seruiano ſororis uiro, qui & ſumptibus, & ære alieno eius prodito Traiani odium in eum mouit, diu detentus, fractoq; conſulte uehiculo tardatus pedibus iter faciens eiuſdem Seruiani beneficio ad Traianum ante uenit. Fuitq; in amore Traiani, nec tamen ei per pædagogos puerorum, quos Traianus impenſius diligebat, Gallo fauente, defuit. Quo quidem tempore, cum ſolicitus de imperatoris erga ſe iudicio uirgilianas ſortes conſuleret.

» Quis procul ille autem ramis inſignis oliuæ
» Sacra ferens? noſco crines, incanaq; menta
» Regis Romani, primam qui legibus urbem
» Fundauit Curibus paruis & paupere terra
» Miſſus in imperium magnum, cui deinde ſubibit.

Sors excidit, quam alij ex ſibyllinis uerſibus ei proueniſſe dixerunt. Habuit autem præſumptionem imperij mox futuri ex fano quodam Nicephorij Iouis manante reſponſo, quod Apollonius Syrus Platonicus libris ſuis indidit. Deniq; ſtatim ſuffragáte Sura, ad amicitiam Traiani pleniorem rediit, nepte per ſororem Traiani uxore accepta fauente Plotina. Traiano leuiter, ut Marius Maximus dicit,

nolente quæſturam geſſit Traiano IIII & Ar
ticuleio COSS. In qua cum orationem imperatoris
in Senatu agreſtius pronuntians riſus eſſet, uſq; ad
ſummam peritiam, & facundiam latinis operam
dedit. Poſt quæſturam acta ſenatus curauit, atq; ad
bellum Dacicum Traianum familiarius proſecutus
eſt. quandoquidem indulſiſſe uino ſe dicat Traia-
ni moribus obſequentem, atq; ob hoc ſe à Traiano
locupletiſſime muneratum. TRIB. pleb. factus eſt
Candido & Quadrato iterum COSS. in quo ma
giſtratu ad perpetuam tribunitiá poteſtatem omen
ſibi factum aſſerit, quod penulas amiſerit, quibus
uti tribuni plebis pluuiæ tempore ſolebant, Impe
ratores autem nunquam. Vnde hodieq; imperato-
res ſine penulis à togatis uidentur. Secunda expe-
ditione Dacica Traianus eum primæ legioni Mi-
neruiæ præpoſuit, ſecumq; duxit, quandoqui-
dem multa egregia eius facta claruerunt. Qua-
re Adamante gemma, quam Traianus à Nerua ac
ceperat, donatus, ad ſpem ſucceſſionis erectus eſt.
Prætor factus eſt ſub Surano II et Seruiano iterũ
COSS. cum HS iterum XX ad ludos edẽdos
à Traiano accepit, legatus poſtea prætorius in Pan
noniam inferiorem miſſus Sarmatas compreſſit. di
ſciplinam militarẽ tenuit. procuratores latius eua-
gantes coërcuit. ob hoc COS. eſt factus. In quo ma
giſtratu, ut à Sura comperit, adoptandum ſe à Tra
iano eſſe, ab amicis Traiani contemni deſijt, ac ne
gligi. Et defuncto quidem Sura, Traiani ei fami-
liaris creuit cauſa præcipue orationum, quas pro

imperatore dictauerat. Vſus Plotinæ quoq; fauore, cuius ſtudio etiam legatus expeditionis parthicæ tempore deſtinatus eſt. Qua quidem tempeſtate utebatur Adrianus amicitia Soſij Pappi, & Pletorij nepotis ex ſenatorio ordine. Ex equeſtri autem Tatiani tutoris quondam ſui, & Liuiani Turbonis in adoptionis ſponſionem uenit Palma, et Celſo inimicis ſemper ſuis, & quos poſtea ipſe inſecutus eſt in ſuſpicionem affectatæ tyrannidis lapſos. II. COS. fauore Plotinæ factus totam præſumptionem adoptionis emeruit. corrupiſſe eum Traiani libertos, curaſſe delicatos, eoſdemq; ſepeliſſe, per ea tempora, quibus in aula familiarior fuit, opinio multa firmauit. V. Iduum Auguſti die legatus Syriæ literas adoptionis accepit, quare & natalem adoptionis celebrari iuſſit. III Iduum earundem, quando & natalem imperij ſtatuit celebrandum, exceſſus ei Traiani nuntiatus eſt. frequens ſanè opinio fuit Traiano id animi fuiſſe, ut Neratium Priſcum non Adrianum ſucceſſorem relinqueret, multis amicis in hoc conſentientibus uſq; eo, ut Priſco aliquando dixerit, commendo tibi prouincias, ſiquid mihi fatale contigerit. & multi quidē dicunt, Traianum in animo id habuiſſe, ut exemplo Alexandri Macedonis ſine certo ſucceſſore moreretur. multi ad Senatum eum orationem uoluiſſe mittere petiturum, ut, ſiquid ei eueniſſet, principem Romanæ REIP. Senatus daret, additis duntaxat nominibus, ex quibus optimum idem ſenatus eligeret. Nec deſunt, qui factione Plotinæ mortuo iam

Adr. adoptio.

Varia opinio an Traianus ſucceſſorem uoluerit.

Plotinæ opera Adr. imperat

Traiano, Adrianum in adoptionem adſcitum eſſe prodiderunt, ſuppoſito, qui pro Traiano feſſa uoce loqueretur. Adeptus imperium ad priſcum ſe ſtatim morem inſtituit, & tenendæ per orbem terrarum paci operam intendit. Nam deficientibus his nationibus, quas Traianus ſubegerat, Mauri laceſſebant. Sarmatæ bellum inferebant. Britani teneri ſub Romana ditione non poterant. Aegyptus ſeditionibus urgebatur. Lycia deniq;, ac Palæſtina rebelles animos afferebant. Quare omnia trans Euphratem, ac Tigrim reliquit. exemplo, ut dicebat, Catonis, qui Macedonas liberos pronuntiauit, quia teneri non poterant. Pſamatoſirim, quem Traianus Parthis regem fecerat, quod eum non magni ponderis apud Parthos uideret, proximis gentibus regem dedit. Tantum autem ſtatim clementiæ ſtudium habuit, ut cum ſub primis imperij diebus ab Attiano per epiſtolas eſſet admonitus, ut & Bebius Macer præfectus urbis, ſi reniteretur, eius imperio necaretur, & Laberius Maximus, qui ſuſpectus imperio in inſula exulabat, & Frugi Craſſus, neminem læderet. quamuis Craſſum poſtea procurator egreſſum inſula, quaſi res nouas moliretur, iniuſſu eius occiderit. Militibus ob auſpicia imperij duplicem largitionem dedit. Luſium quietum ſublatis gentibus, Mauris, quos regebat, quia ſuſpectus imperio fuerat, exarmauit, Martio Turbone Iudæis compreſſis ad deprimendum tumultum Mauritaniæ deſtinato. Poſt hoc Antiochia digreſſus eſt ad inſpiciendas reliquias Traiani, quas

Prou. quas teneri non poterant reliquit.

Clementiæ studuit.

Attianus, Plotina, & Mattidia deferebant. Quibus exceptis, & naui Romam dimiſſis, ipſe Antiochiam regreſſus, præpoſitoq; Syriæ Catilio Seuero, per Illyricum Romam uenit. Traiano diuinos honores datis ad Senatum & quidem accuratiſſimis literis poſtulauit, & cunctis uolentibus meruit ita, ut ſenatus multa, quæ Adrianus non poſtulauerat, in honorem Traiani ſponte decerneret. Cum ad ſenatum ſcriberet, ueniam petijt, quod de imperio ſuo iudicium Senatui non dediſſet, ſalutatus ſcilicet præpropere à militibus IMPERAT. quod eſſe Resp. ſine imperatore non poſſet. Cum triumphum ei Senatus, qui Traiano debitus erat, detuliſſet, recuſauit ipſe, atq; imaginẽ Traiani curru triumphali uexit, ut optimus imperator ne poſt mortem quidem triumphi amitteret dignitatem. Patris patriæ nomen delatum ſibi ſtatim, & iterũ poſtea diſtulit, quod hoc nomen Auguſtus ſerò meruiſſet. Aurum coronarium Italiæ remiſit, in prouincijs minuit, & quidem difficultatibus ærarij ambitioſe, ac diligenter expoſitis. Audito dein tumultu Sarmatarum, & Alanorum præmiſſis exercitibus, Mœſiam petijt. Martiũ Turbonem poſt Mauritaniæ præfecturam infulis ornatum Pãnoniæ, Daciæq; ad tempus præfecit. Cum rege mox Alanorum, qui de imminutis ſtipendijs querebatur, cognito negotio, pacem compoſuit. Nigrini inſidias, quas ille ſacrificanti Adriano conſcio ſibi Luſio, & multis alijs parauerat, cum etiam ſucceſſorem Adrianus ſibimet deſtinaſſet, euaſit. Quare Palma Terracianæ,

ma Terracinæ, Celſus Baijs, Nigrinus Fauentiæ. Luſius in itinere Senatu iubente inuito Adriano, ut ipſe in uita ſua dicit, occiſi ſunt. Vnde ſtatim Adrianus ad refellendam triſtiſſimam de ſe opinionem, quod occidi paſſus eſſet uno tempore quatuor conſulares Romam uenit Dacia Turboni credita titulo Aegyptiacæ præfecturæ, quo plus authoritatis haberet, ornato. & ad comprimendam de ſe famam congiarium duplex præſens populo dedit. Ternis iam per ſingulos aureis ſe abſente diuiſis. In Senatu quoq; excuſatis, quæ facta erant, iurauit ſe nunquam ſenatorem, niſi ex ſenatus ſententia puniturum. Statim curſum fiſcalem inſtituit, ne magiſtratus hoc onere grauaretur. Ad colligendam autem gratiam nihil prætermittens infinitam pecuniam, quæ fiſco debebatur, priuatis debitoribus in urbe, atq; Italia, in prouincijs uero etiam ex reliquijs ingentes ſummas remiſit ſyngraphis in foro diui Traiani, quo magis ſecuritas omnibus roboraretur, incenſis. Damnatorum bona in fiſcum priuatum redigi uetuit omni ſumma in ærario publico recepta. Pueris, ac puellis, quibus etiam Traianus alimenta detulerat, incrementum liberalitatis adiecit. Senatoribus, qui non uitio ſuo decoxerant, patrimonium pro liberorum modo ſenatoriæ profeſſionis expleuit, ita ut pleriſq; in diem uitæ ſuæ dimenſum ſine dilatione reſtituerit. Ad honores explendos non ſolum amicis, ſed etiam paſſim aliquantis multa largitus eſt. Fœminas nonnullas ad ſuſtentandam uitam ſumptibus iuuit.

combuſtio ſyngraphorum.

Inopes adiuuit.

Gladiatorium munus per ſex dies continuos exhibuit. Et mille feras natali ſuo edidit. Optimos quoſq; de ſenatu in contubernium imperatoriæ maieſtatis adſciuit. Ludos circenſes præter natalitios decretos ſibi ſpreuit, & in concione, & in ſenatu ſæpe dixit, ita ſe Remp. geſturũ, ut ſciret populi rẽ eſſe, non propriã. Tertio COSS. cũ ipſe III fuiſſet, plurimos fecit. Infinitos autem ſecundi conſulatus honore cumulauit. Ipſum autem tertium conſulatum, & quatuor menſibus tantum egit, & in eo ſæpe ius dixit. Senatui legitimo cũ in urbe uel iuxta urbem eſſet, ſemper interfuit. Senatus faſtigium in tantum extulit difficile faciens ſenatores, ut cum Atutinum ex præfecto prætorij ornamentis conſularibus præditum faceret ſenatorẽ, nihil ſe amplius habere, quod in eum conferri poſſet, oſtenderit. Eqtes Romanos, nec ſine ſe de ſenatoribus, nec ſecũ iudicare pmiſit. Erat .n. tunc mos, ut cum princeps cauſas agnoſceret, et ſenatores, et eqtes Romanos in conſiliũ uocaret, ſniãm ex omniũ deliberatiõe proferret. Execratus eſt deniq; principes, q̃ minus ſenatoribus detuliſſent, Seruião ſororis uiro tm̃ detulit, ut ei ueniẽti de cubiculo ſemper occurreret. Tertiũ conſulatum, nec ſecum tñ, cum ille bis ante Adrianum fuiſſet, ne eſſet ſecundæ ſententiæ non petenti, ac ſine precatione conceſſit. Inter hæc tamen & multas prouincias à Traiano acquiſitas reliquit, & theatrum, quod ille in campo Martio poſuerat, contra omnium uota deſtruxit. Et hæc quidem eo triſtiora uidebantur, quod omnia, quæ diſplicere ui

Reip. adminiſtratio q̃modo tractanda.

Senatoribus ualde detulit.

diſſet Adrianus, mandata ſibi, ut faceret, decreto Traiani eſſe ſimulabat. Cũ Tatiani præfecti ſui, et quondam tutoris potentiam ferre non poſſet, niſus eſt eum obtruncare, ſed reuocatus eſt, quia iã quatuor conſularium occiſorum, quorum quidem necem in Tatiani conſilia refundebat, premebatur inuidia. Cui cum ſucceſſorem dare non poſſet, quia non petebat, id egit, ut peteret, atq; ubi primum petijt, in Turbonem tranſtulit poteſtatem. Cum quidem etiam ſimili alteri præfecto Septitium Clarum ſucceſſorem dedit. ſummotis iis à præfectura, quibus debebat imperium, Campaniam petit, eiusq; omnia oppida beneficijs, & largitionibus ſubleuauit optimum quẽq; amicitijs ſuis iungens. Romæ uero prætorum, & conſulum officia frequẽtauit, conuiuijs amicorum interfuit. Aegros bis, ac ter die, & nonnullos equites Romanos, ac libertinos uiſitauit, ſolatijs refouit, conſilijs ſubleuauit, conuiuijs ſuis ſemper adhibuit. Omnia deniq; ad priuati hominis modum fecit. Socrui ſuæ honores præcipuos impendit ludis gladiatorijs, cæteriſq; officijs. Poſt hæc profectus in Gallias omnes cauſarijs liberalitatibus ſubleuauit. Inde in Germaniam trãſijt, pacisq; magis quàm belli cupidus, militem quaſi bellum immineret, exercuit tolerantiæ documentis eos imbuens, ipſe quoq; inter manipulares uitam militarem magiſtrans cibis etiam caſtrenſibus in propatulo libẽter utens, hoc eſt larido, caſeo, & poſca exemplo Scipionis Aemiliani, & Metelli, & authoris ſui Traiani. Multos præmijs, nõnullos

honoribus donans, ut ferre poſſent ea, quæ aſperius iubebat. Siquidem ipſe poſt Cæſarē Octauium labantem diſciplinam incuria ſuperiorum princi-pum retinuit. Ordinatis & officijs, & impendijs nunquam paſſus aliquem à caſtris iniuſte abeſſe, cum tribunos non fauor militum, ſed iuſtitia commendaret, exemplo etiam uirtutis ſuæ cæteros adhortatus, cum etiam uicena millia pedibus armatus ambularet, triclinia de caſtris, & porticus, & cryptas, & topia dirueret, ueſtem humillimam frequēter acciperet, ſine auro balteum ſumeret, ſine gemmis fibulas ſtringeret, capulo uix eburneo ſpatam clauderet, ægros milites in hoſpitijs ſuis uideret. Locum caſtris caperet, nulli uitam niſi robuſto, & bonæ famæ daret, nec tribunum, niſi plena barba faceret, aut eius ætatis, quæ prudentia, & annis tribunatus robur implere, nec pateretur quicquam tribunum à milite accipere. Delicata omnia undiq; ſummoueret. Arma poſtremo eorum, ſupellectilemq; corrigeret. De militum etiam ætatibus iudicabat, nequis aut minor quàm uirtus poſceret, aut maior quā pateretur humanitas, in caſtris contra morem ueterē uerſaretur. Agebatq; ut ſibi ſemper noti eſſent, & eorum numerus ſciretur. Laborabat præterea, ut condicta militaria diligenter agnoſceret. Redditus quoq; prouinciales ſolerter explorās, ut ſi alicubi quippiam deeſſet, expleret. Ante omnes tamē nitebatur, neqd otioſum uel emeret aliquando, uel paſceret. Ergo conuerſis egregio more militibus Britaniā petijt, in qua multa correxit, murūq; per octogin

ta millia paſſuum primus duxit, qui Barbaros, Romanosq; diuideret. Septitio Claro præfecto prætorij, et Suetonio Tranquillo epiſtolarũ magiſtro, multiſq; alijs, qui apud Sabinam uxorem iniuſſu eius familiarius ſe tunc egerant, quàm reuerentia domus aulicæ poſtulabat, ſucceſſores dedit, Vxorem etiam ut moroſam, & aſperam dimiſſurus, ut ipſe dicebat ſi priuatus fuiſſet. Et erat curioſus non ſolum domus ſuæ, ſed etiam amicorum, ita, ut ꝑ frumentarios occulta omnia exploraret, nec aduerterent amici ſciri ab imperatore ſuam uitam prius, quàm ipſe hoc imperator oſtenderet. Vnde non iniucundum eſt rem inſerere, ex quo conſtet eum de amicis multa didiciſſe. Nam cum ad quendam ſcripſiſſet uxor ſua, quod uoluptatibus detentus, & lauacris ad ſe redire nollet, atq; hoc Adrianus ꝑ frumentarios cognouiſſet, petente illo commeatũ, Adrianus ei lauare, & uoluptates exprobrauit. Cui ille num & tibi uxor mea, quod & mihi ſcripſit? Et hoc quidam uitioſiſſimum putant, atq; huic adiungunt quæ de adulterorum amore, ac nuptarum adulterijs, quibus Adrianus laboraſſe dicatur, aſſerunt, iungentes, quod ne amicis quidem ſeruauerit fidem. Compoſitis in Britania rebus, tranſgreſſus in Galliam Alexandrina ſeditione turbatus, quæ nata eſt ob Apin, qui cum repertus eſſet poſt multos annos turbas inter populos creauit, apud quem deberet locari omnibus ſtudioſe certantibus. Per idẽ tempus in honorẽ Plotinæ baſilicam apud Nemauſum opere mirabili extruxit. Poſt hæc Hiſpanias

petit, & Tarracone hyemauit, ubi ſumptu ſuo ædē Auguſti reſtituit. Omnibus Hiſpanis Tarraconam in conuentū uocatis, delectumq; iocula riter, ut uerba ipſa ponit Marius Maximus, detrectantibus Italicis uehementiſſime, cæteris prudenter, & caute conſuluit. Quo quidem tempore non ſine gloria grauiſſimum periculum adijt. Apud Tarraconem ſpatians p uiridaria ſeruo in ſe hoſpitis cum gladio furioſius irruente, quem retentum ille miniſtris accurrentibus tradidit, & ubi furioſum eſſe conſtitit, medicis curandum dedit in nullo omnino commotus. Per ea tempora, & aliâs frequenter in plurimis locis, in quibus Barbari non fluminibus, ſed limitibus diuiduntur, ſtipitibus magnis in modum muralis ſepis funditus iactis, atque connexis Barbaros ſeparauit. Germanis regem conſtituit. motus Maurorum compreſſit, & à ſenatu ſupplicationes emeruit. Bellum Parthorum per idem tempus in motu tantum fuit, id'q; Adriani colloqo repreſſum eſt. Poſt hoc per Aſiam, & inſulas ad Achaiam nauigauit, & eleuſinia ſacra exemplo Herculis, Philippiq; ſuſcepit, multa in Athenienſes contulit, & pro Agonotheta reſedit. & in Achaia quidem etiam illud obſeruatum ferunt, qđ, cum in ſacris multi cultros haberent, cum Adriano nullus armatus ingreſſus eſt. Poſt in Siciliam nauigauit, in qua Aetnam montem conſcendit, ut ſolis ortum uideret arcus ſpecie, ut dicitur, uarium. Inde Romam uenit, atq; ex ea in Africam tranſijt, ac multum beneficiorum prouincijs Africanis attribuit. Nec quiſquam

fere principum tantum terrarũ tam celeriter peragrauit. Deniq; cum poſt Africam Romam rediſſet, ſtatim ad orientem profectus per Athenas iter fecit, atq; opera, quæ apud Athenienſes cœperat, dedicauit, ut Iouis Olympij ædem, et aram ſibi. eodẽq; modo per Aſiam iter faciens templa ſui nominis cõſecrauit. Deinde à Cappadocibus ſeruitia caſtris profutura ſuſcepit. Tetrarchas & reges ad amicitiam inuitauit. Inuitato etiam Coſdroë rege Parthorum, remiſſáq; illi filia, quam Traianus ceperat, ac promiſſa ſella, quæ itidẽ capta fuerat. Cũq; ad eum quidam reges ueniſſent, ita cum his egit, ut eos pœniteret, qui uenire noluerunt. Cauſa ſpeciatim Paraſmanis, qui eius inuitationem ſuperbe neglexerit. Et circuiens quidem prouincias, procuratores, & præſides pro factis ſupplicio affecit, ita ſeuere, ut accuſatores per ſe crederetur immittere. Antiochenſes inter hæc ita odio habuit, ut Syriam à Phœnice ſeparare uoluerit, ne tot ciuitatum Metropolis Antiochia diceretur. Mouerunt ea tempeſtate & Iudæi bellum, quod uetabantur mutilare genitalia. Sed in monte Caſſio cum uidendi Solis ortus gratia nocte aſcendiſſet, imbre orto fulmen decidẽs hoſtiam, & uictimarium ſacrificanti afflauit. Peragrata Arabia, Peluſium uenit, & Pompeij tumulum magnificentius extruxit. Antinoũ ſuum, dũ per Nilum nauigat, perdidit, quem muliebriter fleuit, de quo uaria fama eſt alijs eum deuotum pro Adriano aſſerentibus, alijs quod & forma eius oſtentat, & nimia uoluptas Adriani. Et Græci qui-

Adriani laudes, uirtutes et uitia.

dem uolente Adriano eum conſecrauerunt. Oracula per eum dari aſſerentes, quæ Adrianus ipſe compoſuiſſe iactatur. Fuit enim poëmatum, & literarum nimium ſtudioſiſſimus, arithmeticæ, geometriæ, picturæ peritiſſimus. Iam pſallendi, & cantandi ſcientiam præ ſe ferebat. In uoluptatibus nimius. Nam & de ſuis dilectis multa uerſibus compoſuit, amatoria carmina ſcripſit. Idem armorum peritiſſimus, & rei militaris ſcientiſſimus. Gladiatoria quoque arma tractauit. Idem ſeuerus, lætus, comis, grauis, laſciuus, cunctator, tenax, liberalis, ſimulator, ſæuus, clemens, & ſemper in omnibus uarius. Amicos ditauit, & quidem non petentes, cum petentibus nihil negaret. Idem tamen facile de amicis quicquid inſuſurrabatur, audiuit. atque ideo propè cunctos uel amiciſſimos, uel eos, quos ſummis honoribus euexit, poſtea ut hoſtium loco habuit, ut Tatianum, & Nepotem, & Septitium Clarum. Nam Eudæmonem prius conſcium imperij ad egeſtatem perduxit, Polenum, & Marcellum ad mortem uoluntariam coëgit. Heliodorum famoſiſſimis literis laceſſiuit. Titianum ut conſcium tyrannidis & argui paſſus eſt, & proſcribi. Vuidium Quadratum, & Catilium Seuerum, & Turbonem grauiter inſecutus eſt. Seruianum ſororis uirum nonageſimum iã annum agentem, ne ſibi ſuperuiueret, mori coëgit. Libertos denique, & nonnullos milites inſecutus eſt. Et quamuis eſſet oratione, & uerſu promptiſſimus, & in omnibus artibus peritiſſimus, tamen profeſſores

Animi inconſtantia erga amicos.

omnium artium ſemper, ut doctior riſit, contempſit, obtriuit. Cum his ipſis profeſſoribus, et philoſophis libris uel carminibus inuicē editis ſæpe certauit. Et Phauorinus quidem, cum uerbum eius quoddā ab Adriano reprehenſum eſſet, atq; ille ceſſiſſet, arguentibus amicis, quod male cederet Adriano, de uerbo, quod idonei authores uſurpaſſent, riſum iucundiſſimum mouit. Ait enim, non recte ſuadetis
» familiares, qui non patimini me illum doctiorem
» omnibus credere, qui habet triginta legiones. Famæ celebris Adrianus tam cupidus fuit, ut libros uitæ ſuæ ſcriptos à ſe libertis ſuis literatis dederit, iubens, ut eos ſuis nominibus publicarent. Nā Phlegontis libri Adriani eſſe dicuntur. Catacrianos libros obſcuriſſimos Antimachum imitando ſcripſit. Floro poëtæ ſcribenti ad ſe,

» Ego nolo Cæſar eſſe,
» Ambulare per Britanos,
» Scythicas pati pruinas, Reſcripſit.
» Ego nolo Florus eſſe
» Ambulare per tabernas,
» Latitare per popinas,
» Culices pati rotundos.

Amauit præterea genus dicendi uetuſtum, controuerſias declamauit. Ciceroni Catonem, Virgilio Ennium, Salluſtio Cœlium prætulit. Eademq; iactatione de Homero, ac Platone iudicauit. Matheſim ſic ſcire ſibi uiſus eſt, ut ſerò Calendis Ianuarijs ſcripſerit, quid ei toto anno poſſet euenire, ita, ut eo anno, quo perijt uſq; ad illam horam, qua eſt mor-

tuus, ſcripſerit, quid acturus eſſet. Sed quamuis eſ ſet in reprehendendis muſicis, tragicis, comicis, grāmaticis, rhetoribus, oratoribus facilis, tamen omnes profeſſores & honorauit, & diuites fecit, licet eos quæſtionibus ſemper agitauerit. Et cum ipſe author eſſet, ut multi ab eo triſtes recederent, dicebat ſe grauiter ferre, ſiquem triſtem uideret. In ſumma familiaritate Epictetum, & Heliodorum philoſophos, et, ne nominatim de omnibus dicam, grāmaticos, rhetores, muſicos, geometras, pictores. Aſtrologos habuit, præ cæteris (ut multi aſſerunt) eminente Phauorino. doctores, qui profeſſioni ſuæ inhabiles uidebantur, ditatos, honoratosq; à profeſſione dimiſit. Quos in priuata uita inimicos habuit, imperator tantum neglexit, ita ut uni, quem capitalē habuerat, factus impator diceret, euaſiſti. iis, quos ad militiam ipſe per ſe uocauit, equos, mulos, ueſtes, ſumptus, & omnem ornatum ſemper exhibuit. Saturnalitia, & ſigillaritia frequenter amicis inopinantibus miſit, & ipſe ab his libenter accepit, & alia inuicem dedit. Ad deprehendendas obſonatorum fraudes cum plurimis ſumentibus paſceret, fercula de alijs menſis etiam ultimis quibuſq; iuſſit apponi. Omnes reges muneribus ſuis uicit. Publice frequenter, & cum omnibus lauit. Ex quo ille iocus balnearis innotuit. Nam cum quodam tempore ueteranum quendam notum ſibi in militia dorſum, & cæteram partem corporis uidiſſet atterere, percunctatus, cur ſe marmoribus deſtringendum daret, ubi audiuit, hoc idcirco fieri, quod ſeruum non

haberet, & ſeruis eum donauit, & ſumptibus. Verum alia die, cum plures ſenes ad prouocandã liberalitatem principis pariter & ſe attererent, euocari eos iuſſit, & alium ab alio inuicem defricari. Fuit & plebis iactantiſſimus amator. Peregrinationis ita cupidus, ut omnia, quæ legerat de locis orbis terrarum, præſens uellet addiſcere. Frigora, & tempeſtates ita patienter tulit, ut nunquam caput tegeret. Regibus multis plurimum detulit, à pleriſq; uero etiam pacem redemit, à nonnullis contẽptus eſt. multis ingentia dedit munera, ſed nulli maiora quàm Hiberum, cui & elephantum, & quinquagenariam cohortem poſt magnifica dedit dona. cum à Pharaſmane ipſe quoq; ingentia dona accepiſſet. atq; inter hæc auratas quoq; chlamydes trecentos noxios cum auratis chlamydibus in arenam miſit ad eius munera deridenda. Cum iudicaret, in conſilia habuit non amicos ſuos, aut comites ſolum, ſed iuris conſultos, & præcipue Iulium Celſum, Saluium Iulianum, Neratium Priſcum, aliosq;, quos tamen Senatus omnis probaſſet. Conſtituit inter cætera, ut in nulla ciuitate domus aliquæ transferendæ ad aliam urbem ullius materiæ cauſa diruerentur. Liberis proſcriptorum duodecimas bonorum conceſſit. Maieſtatis crimina non admiſit. Ignotorum hæreditates repudiauit, nec notorum accepit, ſi filios haberent. De theſauris ita cauit, ut ſiquis in ſuo reperiſſet, ipſe potiretur, ſiquis in alieno, dimidium domino daret. Siquis in publico, cum fiſco æqualiter partiretur.

ſeruos à dominis occidi uetuit, eosq; iuſſit damnari per iudices, ſi digni eſſent. Lenoni, & laniſtæ, ſeruum, uel ancillam uendi uetuit cauſa non præſtita. Decoctores bonorum ſuorum, ſi ſuæ authoritatis eſſent, catomidiari in amphitheatro, & dimitti iuſſit. Ergaſtula ſeruorum, & libertorum tulit. Lauacra pro ſexibus ſeparauit. Si dominus in domo interemptus eſſet, non de omnibus ſeruis quæſtionem haberi, ſed de iis, qui per uicinitatem potetant ſentiri, præcepit. In Hetruria præturam imperator egit. Per latina oppida dictator, & ædilis, et IIuir fuit. Apud Neapolim Demarchus in patria ſua quinquennalis, & item Adriæ quinquēnalis quaſi in alia patria et Athenis Archon fuit. In omnibus penè urbibus & aliquid ædificauit, et luſus edidit. Athenis mille ferarum uenationem in ſtadio exhibuit. Ab urbe nunquam ullum uenatorem, aut ſcenicum auocauit. Romæ poſt cæteras immenſiſſimas uoluptates in honorem ſocrus ſuæ aromatica populo donauit. in honorem Traiani balſama, & crocum per gradus theatri fluere iuſſit. Fabulas omnis generis more antiquo in theatro dedit. Hiſtriones aulicos publicauit. In Circo multas feras, & ſæpe centum leones interfecit. Militares pyrrhicas populo frequenter exhibuit. Gladiatores frequenter ſpectauit. Cum opera ubiq; infinita feciſſet, nunquam ipſe niſi in Traiani patris templo nomen ſuum ſcripſit. Romæ inſtaurauit Pantheum, ſepta, baſilicam Neptuni, ſacras ædes plurimas, forum Auguſti, lauacrum Agrip

pæ, eaq; omnia proprijs, & ueterum nonnuni-
bus conſecrauit. Fecit & ſui nominis pontem, &
ſepulchrum iuxta Tyberim, & ædem Bonæ deæ
tranſtulit, & coloſſum ſtantem, atq; ſuſpenſum p
Decianum architectum de eo loco, in quo nunc tem
plum urbis eſt ingenti molimine, ita ut operi etiam
elephantes uiginti quatuor exhiberet. Et cum hoc ſi
mulachrum poſt Neronis uultum, cui antea dica-
tum fuerat, Soli conſecraſſet, aliud tale Apollodo-
ro architecto authore facere Lunæ molitus eſt. In
colloquijs etiam humillimorum ciuiliſſimus fuit,
deteſtans eos, qui ſibi hanc uoluptatem humanita
tis quaſi ſeruantis faſtigium principis inuiderent.
Apud Alexandriam in Muſeo multas quæſtiones
profeſſoribus propoſuit, & propoſitas ipſe diſſol-
uit. Marius Maximus dicit eum natura crudelem
fuiſſe, & idcirco multa pie feciſſe, quod timeret, ne
ſibi idem, quod Domitiano accidit, eueniret. Et
cum titulos in operibus non amaret, multas ciuita
tes Adrianopolis appellauit, ut ipſam Carthaginē
Athenarum partem. Aquarum ductus etiam infi
nitos hoc nomine nuncupauit. Fiſci aduocatum pri-
mus inſtituit. Fuit memoriæ ingentis, facultatis im
menſæ, nam ipſe orationes & dictauit, & ad o-
mnia reſpondit, ioca eius plurima extant, nam fu
it etiam dicaculus. Vnde illud quoq; innotuit, quod
cum cuidam caneſcenti quiddam negaſſet eidem ite-
rum petenti, ſed infecto capite, reſpondit, Iam hoc
patri tuo negaui. Nomina plurimis ſine nomencla-
tore reddidit, quæ ſemel & congeſta ſimul audiue

rat, ut nomenclatores ſæpius errantes emendauerit. Dixit & ueteranorum nomina, quos aliquando dimiſerat, libros ſtatim lectos, & ignotos quidẽ plurimis memoriter redidit. Vno tempore ſcripſit, dictauit, audiuit, et cum amicis fabulatus eſt. Si poteſt credi, oẽs plublicas rationes complexus eſt, ut domum priuatam quiuis paterfamilias diligens non ſatis nouit. Equos, & canes ſic amauit, ut eis ſepulchra conſtitueret. Oppidum Adrianotheras. in quodam loco, quod illic & feliciter eſſet uenatus, & urſam occidiſſet, aliquando conſtituit. De iudicibus omnibus ſemper cuncta ſcrutando tandiu requiſiuit, quãdiu uerum inueniret. Libertos ſuos nec ſciri uoluit in publico, nec aliquid apud ſe poſſe, dicto ſuo omnibus ſuperioribus principibus uitia imputans libertorum. damnatis omnibus libertis ſuis quicunq; ſe de eo iactauerant. Vnde extat etiam illud ſeuere quidem ſed propè ioculare de ſeruis. Nam cum quodam tempore ſeruum ſuum inter duos ſenatores è conſpectu ambulare uidiſſet, miſit, qui ei colaphum daret, & diceret noli inter eos ambulare quorum eſſe adhuc potes ſeruus. Inter cibos unice amabat tetrapharmachum, quod erat de faſiano, ſumine, perna, & cruſtulo. Fuerunt eius temporibus fames, peſtilentia, & terræmotus, quæ omnia quantum potuit, procurauit, multiſq; ciuitatibus uaſtatis per iſta ſubuenit. Fuit etiã Tyberis inundatio per Latium, multis ciuitatibus dedit tributa, multis remiſit. Expeditiones ſub eo graues nullæ fuerunt. Bella etiam ſilentio

pene' tranſacta. A' militibus propter curam exercitus nimiam multum amatus eſt ſimul quod in eos liberaliſſimus fuit. Parthos in amicitia ſemper habuit, quod inde regem retraxit, quē Traianus impoſuerat. Armenijs regem habere pmiſit, cum ſub Traiano legatum habuiſſent, à Meſopotamijs non exegit tributum, quod Traianus impoſuit. Albanos, & Hiberos amiciſſimos habuit, quod reges eorum largitionibus proſecutus eſt, cum ad illum uenire contempſiſſent. Reges Bactrianorū legatos ad eum amicitiæ petendæ cauſa ſupplices miſerunt. Tutores ſæpiſſime dedit. Diſciplinam ciuilem non aliter tenuit quàm militarem. Senatores, & equites Romanos ſemper in publico togatos eſſe iuſſit, niſi ſi à cœna reuerterentur. Ipſe cum in Italia eſſet, ſemper togatus proceſſit. Ad conuiuium uenientes ſenatores ſtans excepit, ſemperq; aut pallio tectus diſcubuit, aut toga ſubmiſſa. diligentia Iudicum ſumptus conuiuij conſtituit, & ad antiquū modum redegit. Vehicula cum ingentibus ſarcinis urbem ingredi prohibuit. Sederi in equis in ciuitatibus non ſiuit. Ante octauam horam in publico neminem niſi ægrum lauari paſſus eſt. Ab epiſtolis, et à libellis primus equites Romanos habuit. Eos, quos pauperes, & innocentes uidit, ſponte ditauit. Quos uero calliditate ditatos etiā odio habuit. Sacra Romana diligentiſſime curauit, peregrina contempſit. Pontificis Maximi officiū peregit. Cauſas Romæ, atq; in prouincijs frequenter audiuit adhibitis conſilio ſuo conſulibus, atq; prætoribus ex

optimis ſenatoribus. Fucinum lacum emiſit. Quatuor conſulares per omnem Italiam iudices conſtituit. Quando in Africam uenit ad aduentum eius poſt quinquennium pluit, atq; ideo ab Africanis dilectus eſt. Peragratis ſane omnibus orbis partibus capite nudo, & in ſummis plerunq; imbribus, atq; frigoribus in morbum incidit letalem. Factusq; de ſucceſſore ſolicitus, primum de Seruiano cogitauit, quem poſtea, ut diximus, mori coëgit. Fuſcum, quod imperium præſagijs, & oſtentis agitatis ſperaret, in ſumma deteſtatione habuit. Pletorium nepotem, quem tantopere ante dilexit, ut ueniens ad eum ægrotantem Adrianus impune non admitteretur, ſuſpicionibus adductus eſt. Eodem modo & Terentium Gentianum et hunc uehementius, quod à ſenatu diligi tunc uidebat. Omnes poſtremo, de quorum imperio cogitauit, quaſi futuros imperatores deteſtatus eſt, & omnem quidem uim crudelitatis ingenitæ uſqueeo repreſſit, donec in uilla Tiburtina profluio ſanguinis penè ad exitum uenit. Tūc libere Seruianum quaſi affectatorem imperij, quod ſeruis regis cœnam miſiſſet, quod in ſedili regio iuxta lectum poſito ſediſſet, quod erectus ad ſtationes militum ſenex nonagenarius proceſſiſſet, mori coëgit. Multis alijs interfectis uel aperte, uel per inſidias. Quādoquidem etiā Sabina uxor non ſine fabula ueneni dati ab Adriano defuncta eſt. Tūc Ceioniū Cōmodum Nigrini generū inſidiatoris quondā ſibi forma commendatū adoptare conſtituit. Adoptauit ergo Ceioniū Cōmodum Verum

invitis

inuitis omnibus, eumq; Aelium Verum Cæſarem appellauit. Ob cuius adoptionem ludos circenſes dedit, & donatiuum populo, ac militibus expendit, quem prætura honorauit. Ac ſtatim Pannonijs impoſuit decreto conſulatu cum ſumptibus. eundem Commodum ſecundo conſulem deſignauit. Quem cum minus ſanum uideret, ſæpiſſime dictitauit in caducum parietem nos inclinauimus, & perdidimus IIII milies HS, quod populo, & militibus pro adoptione Commodi dedimus. Cōmodus autem præ ualetudine, nec gratias quidem in ſenatu agere potuit Adriano, de adoptione. Deniq; accepto largius antidoto, ingraueſcente ualetudine per ſomnum perijt ipſis Calendis Ianuarijs. Quare ab Adriano uotorum cauſa lugeri eſt uetitus. Et mortuo Aelio Vero Cæſare, Adrianus ingruente triſtiſſima ualetudine adoptauit Arrium Antonium, qui poſtea Pius dictus eſt Et eadem lege, ut ille ſibi duos adoptaret, Annium Verum, et Marcum Antoninum. Hi ſunt, qui poſtea duo pariter Auguſti primi Remp. gubernauerunt. Antoninus quidem Pius idcirco appellatus dicitur, quod ſocerum feſſum ætate manu ſubleuarit. Quamuis alij cognomentum hoc ei dicant inditum, quod multos ſenatores Adriano iam ſæuienti ſubripuiſſet. Alij, quod ipſi Adriano magnos honores poſt mortem detuliſſet. Antonini adoptionem plurimi tunc factam eſſe doluerunt, ſpeciatim Atilius Seuerus præfectus urbis, qui ſibi præparabat imperium. Qua re prodita, ſucceſſore accepto dignitate priua

Adr. ſue necis anxius.

ſtus eſt. Adrianus autem ultimo uitæ tædio iam affectus gladio ſe transfigi à ſeruo iuſſit. Quod cum proditum eſſet, & in Antonini uſq; notitiam ueniſſet, ingreſſis ad ſe præfectis, & filio, rogantibusq; ut æquo animo neceſſitatem morbi ferret, iratus illis authorē proditionis iuſſit occidi, qui tamen ab Antonino ſeruatus eſt. Statimq; teſtamentum ſcripſit, nec tamen actus REIP. prætermiſit dicente Antonino parricidā ſe futurum, ſi Adrianum adoptatus ipſe pateretur occidi, & poſt teſtamentum quidem iterum ſe eſt conatus occidere, ſubtracto pugione ſæuior factus eſt. petijt & uenenum à medico, qui ſe ipſe ne daret, occidit. Ea tempeſtate ſuperuenit quædam mulier, quæ diceret ſomnio ſe monitam, ut inſinuaret Adriano ne ſe occideret, quod eſſet bene ualiturus, quod cum non feciſſet, eſſe cæcatam. Iuſſam tamen iterum Adriano eadem dicere, atq; genua eius oſculari receptura uiſum, ſi id feciſſet. Quod cum in ſomnio impleſſet, oculos recepit, cum aqua, quæ in fano erat, ex quo uenerat, oculos abluiſſet. Venit et de Pannonia quidam natus cæcus ad febrientem Adrianum, eumq; contigit, quo facto, et ipſe oculos recepit, et Adrianum febris reliquit. Quamuis Marius Maximus hæc per ſimulationem facta commemoret. Poſt hoc Adrianus Baias petijt Antonino Romæ ad imperandum relicto. Vbi cum nihil proficeret, accerſito Antonino, in conſpectu eius apud ipſas Baias perijt die ſexto Iduum Iuliarum. Inuiſusq; omnibus ſepultus eſt in uilla Ciceroniana Puteolis. Sub

Adr. appetens mortem, auſugio

Miracula

Adr. obitus.

ipſo mortis tempore & Seruianum nonaginta an nos agentem, ut ſupra dictum eſt, ne ſibi ſuperuiueret, atq; ut putabat, imperaret, mori coegit. Et ob leues offenſas plurimos iuſſit occidi, quos Antoninus reſeruauit. Et moriens quidem hos uerſus feciſſe dicitur.

" Animula uagula, blandula,
" Hoſpes, comesq; corporis,
" Quæ nunc abibis in loca
" Pallidula, rigidula, nudula,
" Nec, ut ſoles, dabis iocos.

Tales autem nec multo meliores fecit & græcos. Vixit annis LXXII. menſibus. V. diebus. XVII. Imperauit annis. XXI. menſibus. XI. Statura fuit procerus, forma comptus, flexo ad pectinem capillo, promiſſa barba, ut uulnera, quæ in facie naturalia erant, tegeret, habitudine robuſta. Equitauit, ambulauitq; plurimum. Armiſq; & pilo ſe ſemper exercuit. Venatu frequentiſſime Leonem manu ſua occidit. Venando autem iugulum, et coſtam fregit. Venationem ſemper cum amicis participauit. In conuiuio tragœdias, comœdias, attellanas, ſambucas, lectores, poëtas pro re ſemper exhibuit. Tiburtinam Villam mire exædificauit, ita ut in ea & prouinciarum, & locorum celeberrima nomina inſcriberet, uelut Lycium, Academiam, Prytanium, Canopum, Pœcilen, Tempe uocaret. Et ut nihil prætermitteret, etiam inferos finxit. Signa mortis hæc habuit, natali ſuo ultimo cum Antoninum commendaret, prætexta ſponte de-

Adr. imperii delineatura, et exercitium.

Signa mortis

Lapſa caput ei opperuit. Annulus, in quo imago ipſius ſculpta erat, ſponte de digito delapſus eſt. Ante diem natalis eius neſcio quis ad Senatum ululans uenit. Contra quem Adrianus ita motus eſt, quaſi de ſua morte loqueretur, cum eius uerba nullus agnoſceret. Idem, cum uellet in Senatu dicere, poſt filij mei mortem, poſt mortem meam dixit. Somniauit præterea ſe à patre potionem ſoporiferam impetraſſe. Item ſomniauit à Leone ſe oppreſſum eſſe. In mortuum eum à multis multa ſunt dicta. Acta eius irrita fieri Senatus uolebat, nec appellatus eſſet Diuus, niſi Antoninus rogaſſet. Templũ deniq; ei pro ſepulchro apud Puteolos conſtituit, et quinquennale certamen, & flamines, & ſodales, et multa alia, quæ ad honorem quaſi numinis pertinerent. Quare, ut ſupra dictum eſt, multi putant Antoninum pium dictum.

IVLII CAPITOLINI ANTONINVS PIVS, AD DIOCLITIANVM AVGVSTVM.

Tito Aurelio Fuluio Boionio Antonino Pio paternum genus è Gallia tranſalpina Nemauſenſe. ſ. Auus Titus Aurelius Fuluius, qui per honores diuerſos ad ſecundum conſulatum, & præfecturam urbis peruenit, Pater Aurelius Fuluius, q & ipſe fuit COS.

homo triſtis, & æger. Auia materna Bouinia procilla, mater Arria Fadilla. Auus maternus Arrius Antoninus bis COS. homo ſanctus, et qui Neruam miſeratus eſſet, quod imperare cœpiſſet. Soror Vterina Iulia Fadilla. Vitricus Iulius Lupus conſularis. Socer Annius Verus. Vxor Annia Fauſtina. Filij mares duo. Duæ fœminæ. Gener per maiorem filiam Lamia Syllanus, per minorem Marcus Antoninus fuere. Ipſe Antoninus Pius natus eſt tertiodecimo Calendas Octobres ſub Domitiano duodecimo, & Cornelio Dolabella COSS. in uilla Laurina educatus Lori in Aurelia. Vbi poſtea palatium extruxit, cuius hodieq; reliquiæ manent. Pueritiam egit cum auo paterno, mox cum materno omnes ſuos religioſe colens, atq; adeo & conſobrinorum, & Vitrici, & multorum affinium hæreditate ditatus eſt. Fuit uir forma conſpicuus, ingenio clarus, moribus clemens, nobilis uultu, et placidus ingenio, ſingularis eloquentiæ, nitidæ literaturæ, præcipue ſobrius, diligens agri cultor, mitis, largus, alieni abſtinens, et omnia hæc cum menſura, & ſine iactantia. In cunctis poſtremo laudabilis, & qui merito Numæ Pompilio ex bonorum ſententia comparatus. Pius cognominatus eſt à ſenatu, uel quod ſocerum feſſa iam ætate manu præſente ſenatu leuauerit. Quod quidem non ſatis magnæ pietatis eſt argumentum, cum impius ſit magis, qui iſta non faciat, quàm pius, qui debitum reddat. Vel quod eos, quos Adrianus per malam ualetudinem occidi iuſſerat, reſeruauit. Vel quod A-

driano contra omnium ſtudia poſt mortem infini tos, atq; immenſos honores decreuit. Vel, quod cum ſe Adrianus interimere uellet, ingenti cuſtodia, & diligentia fecit, ne id poſſet admittere. Vel quod uere natura clementiſſimus, & nihil temporibus ſuis aſperum fecit. Idem fœnus trientarium, hoc eſt minimis uſuris exercuit, ut patrimonio ſuo pluri mos adiuuaret. Fuit quæſtor liberalis, prætor ſplē didus, COS. cum Catilio Seuero. Hic in omni uita priuata in agris frequentiſſime uixit, ſed clarus in locis omnibus fuit. Ab Adriano inter quatuor conſulares, quibus Italia committebatur, electus eſt ad eam partem Italiæ regendam, in qua pluri mum poſſidebat, ut Adrianus uiri talis, & honori conſuleret, et quieti. Huic, cum Italiam regeret, imperij omen factum eſt. Nam cum tribunal aſcendiſſet, inter alias acclamationes dictum eſt, Auguſte dij te ſeruent. Proconſulatum Aſiæ ſic egit, ut ſolus auum uinceret. In proconſulatu etiam ſic imperij omen accepit. Nā cū ſacerdos fœmina Trallis ex more Proconſules ſemper hoc nomine ſalutaret, non dixit Aue proconſul, ſed Aue imperator. Ciliciæ etiam de ſimulachro dei ad ſtatuam eius corona translata eſt. Et poſt conſulatum in uiridario taurus marmoreus cornibus ramis arbori accreſcentibus appenſus eſt. Et fulgur cœlo ſereno ſine noxa in eius domum uenit. Et in Hetruria dolia, quæ defoſſa fuerant, ſupra terram reperta ſunt. Et eius ſtatuas in omni Hetruria examen apum repleuit. Et ſomnio ſæpe monitus, ſe penitus Adriani

ſimulachrum inſerere. Proficiſcens ad proconſulatum filiam maiorem amiſit. De huius uxore multa dicta ſunt ob nimiam libertatem, & uiuendi facilitatem, quæ iſte cum animi dolore compreſſit. Poſt proconſulatum in conſilijs Adriani Romæ frequẽs uixit. De omnibus, quibus Adrianus conſulebat, mitiorem ſententiam ſemper oſtendens. Genus ſanè adoptionis tale fertur. Mortuo Aelio Vero, quẽ ſibi Adrianus adoptauerat, & Cæſarem nuncupauerat dies ſenatus habebatur. Eò Arrius Antoninus ſoceri ueſtigia leuans uenit, atque idcirco ab Adriano dicitur adoptatus, quæ cauſa ſola eſſe adoptionis nec potuit omnino, nec debuit, maxime cum & ſemper Remp. bene egiſſet Antoninus, & in proconſulatu ſe ſanctum, grauemq; præbuiſſet. Ergo cum eum Adrianus adoptare ſe uelle publicaſſet, acceptum eſt ſpatium deliberandi utrum arrogari ab Adriano uellet. Adoptionis lex Huiuſmodi data eſt, ut quẽadmodum Antoninus ab Adriano adoptabatur, ita ſibi ille adoptaret M. Antoninum fratris uxoris ſuæ filium, et L. Verum Aelij Veri, qui ab Adriano adoptatus fuerat, filium, qui poſtea Verus Antoninus eſt dictus. Adoptatus eſt V. Cal. Martias die in ſenatu gratias agens, q̃d de ſe ita ſenſiſſet Adrianus, factusq; eſt patri et imperio proconſulari, & in tribunitia poteſtate collega. Huius primum hoc fertur, quod cum ab uxore argueretur quaſi parum neſcio quid ſuis largiens dixerit. »Stulta poſteaquam ad imperium tranſiuimus, & illud, »quod habuimus ante, perdidi-

mus. Congiarium militibus, ac populo de proprio dedit, & ea, quæ pater promiſerat. Et ad opera Adriani plurimum contulit, & aurum coronarium, quod adoptionis ſuæ cauſa oblatum fuerat, italicis totum, medium prouincialibus reddidit. Et patri, quoad uixit, religioſiſſime paruit. Sed Adriano apud Baias mortuo, reliquias eius Romam peruexit. Sancte, ac reuerenter, atq; in hortis Domitiæ collocauit, & iam repugnantibus cunctis inter diuos eum retulit. Vxorem Fauſtinam Auguſtam appellari à ſenatu permiſit. Pij appellationem recepit. Patri, & matri, atq; auis, et fratribus iam mortuis ſtatuas decretas libenter accepit. Circenſes natali ſuo dicatos non reſpuit. Alijs honoribus refutatis, clypeum Adriano magnificentiſſimũ poſuit, ſacerdotes inſtituit. Factus imperator nulli eorum, quos Adrianus prouexerat, ſucceſſorem dedit. Fuitq; ea conſtantia, ut ſeptenis & nouenis annis in prouincijs bonos præſides detineret. Per legatos ſuos plurima bella geſſit. Nam & Britanos p Lollium urbicum legatum uicit, alio muro ceſpiticio ſummotis Barbaris ducto et Mauros ad pacem poſtulandam coëgit, & Germanos, & Dacos, & multas gentes, atq; Iudæos rebellantes contudit, per præſides, ac legatos. In Achaia etiam, atq; Aegypto rebelliones repreſſit. Alanos molientes ſæpe refrenauit, procuratores ſuos & modeſte ſuſcipere tributa iuſſit, excedentes modũ rationem factorum ſuorum reddere præcepit, nec unquam lætatus eſt lucro, quo prouincialis oppreſſus eſt. Contra, procu-

ratores ſuos conquerentes libenter audiuit. His, quos Adrianus damnauerat, in ſenatu indulgentias petijt dicens etiam ipſum Adrianum hoc fuiſſe facturum. Imperatorium faſtigiũ ad ſummam ciuilitatem deduxit. Vnde plus creuit, recuſantibus aulicis miniſtris, qui illo nihil per internuntios agente nec terrere poterant homines aliquando, nec ea, quæ occulta non erant, uendere. Senatui tantum detulit imperator, quantum cum priuatus eſſet deferri ſibi ab alio principe optauit. Patris patriæ nomen delatum à ſenatu, quod primo diſtulerat, cum ingenti gratiarũ actione ſuſcepit. Tertio anno imperij ſui Fauſtinam uxorem perdidit, quæ à ſenatu conſecrata eſt, delatis circenſibus, atq; templo, & flaminicis, & ſtatuis aureis, atque argenteis cum etiam ipſe hoc conceſſerit, ut imago eius cunctis circenſibus poneretur. Statuam auream delatam à ſenatu poſitam ſuſcepit. M. Antoninum quæſtorem COS. petente ſenatu creauit. Annium Verum, qui poſtea dictus eſt Antoninus, ante tempus quæſtorem deſignauit. neq; de prouincijs, neq; de ullis actibus quicquam conſtituit, niſi quod prius ad amicos retulit, atq; ex eorum ſententia formas compoſuit. Viſus eſt ſanè ab amicis & cum priuatis ueſtibus, & domeſtica quædam gerens. Tanta ſanè diligentia ſubiectos ſibi populos rexit, ut omnia, & omnes quaſi ſua eſſent, curaret. Prouinciæ ſub eo cunctæ floruerũt. quadruplatores extincti ſunt. Publicatio bonorum rarior quàm unquam fuit, ita ut unus tantum proſcriberetur affectatæ ty-

rannidis reus, hoc eſt Attilius Titianus Senatu pro niente, à quo conſcios requiri uetuit filio eius ad omnia ſemper adiuto. Perijt & Priſcianus reus affectatæ tyrannidis, ſed morte uoluntaria. De qua coniuratione quæri uetuit. Victus Antonini Pij talis fuit, ut eſſet opulentia ſine reprehenſione, parſimonia ſine ſordibus, & menſa eius per proprios ſeruos, proprios aucupes, piſcatores, & uenatores inſtitueretur. Balneum, quo uſus fuiſſet, ſine mercede populo exhibuit, nec omnino quicquam de uitæ priuatæ qualitate mutauit. Salaria multis ſubtraxit, quos otioſos uidebat accipere, dicens. Nihil eſſe ſordidius, immo crudelius quã ſi Rẽp. ij arroderent, qui nihil in eam ſuo labore conferrent. Vnde etiã Meſomedi lyrico ſalariũ imminuit. Rationes omnium prouinciarum apprime ſciuit, et uectigalium. patrimonium priuatum in filiam contulit. Sed fructus Reip. donauit. Species imperatorias ſuperfluas, & prædia uendidit, & in ſuis proprijs fundis uixit uarie, ac pro temporibus, nec ullas expeditiones obijt, niſi quod ad agros ſuos profectus eſt ad Campaniam dicens grauem eſſe prouincialibus comitatum principis etiam nimis parci, et tamẽ ingenti authoritate apud omnes gentes fuit, cum in urbe propterea ſederet, ut undiq; nuntios medius utpote citius poſſet accipere. Congiarium populo dedit, militibus donatiuum addidit, puellas alimentarias in honorem Fauſtinæ fauſtinianas conſtituit. Opera eius hæc extant Romæ, Templũ Adriani honori patris dicatum, græcoſtaſium poſt incendiũ

reſtitutum, inſtauratum amphitheatrum. Sepulchrum Adriani, Templum Agrippæ, pons ſublicius, phari reſtitutio, Caietæ portus, Tarracinẽſis portus reſtitutio, lauacrum Oſtienſe. Antiatium aquæductus, templa Lanuuiana, multas etiam ciuitates adiuuit pecunia, ut opera uel noua facerent, uel uetera reſtituerent. ita, ut & magiſtratus adiuuarent, & Senatores urbis ad functiones ſuas. Hæreditates eorũ, q filios habebant, repudiauit. Primus conſtituit ne pœnæ cauſa legatum relictũ maneret. ſucceſſorẽ uiuẽti bono iudici nulli dedit, niſi Orfito præfecto urbi ſed petẽti. Nã Gauius Maximus præfectus prætorij uſq; ad uiceſimum annum ſub eo puenit uir ſeueriſſimus, Cui Tatius Maximus ſucceſſit. In cuius demortui locum duos præfectos ſubſtituit Fabium Repentinum, & Corneliũ Victorinum. Sed Repentinus famoſa uoce pcuſſus eſt, qđ per concubinam principis ad præfecturam ueniſſet. uſqueadeo ſub eo nullus percuſſus eſt ſenator, ut etiam parricida confeſſus in inſula deſerta poneretur, quia uiuere illi naturæ legibus non licebat. Vini, olei, et tritici penuriã per ærarij ſui dãna emendo & gratis populo dando ſedauit. Aduerſa eius temporibus hæc prouenerũt. Fames, de qua diximus, circi ruina, terræmotus, quo Rhodiorũ, et Aſiæ oppida conciderunt, quæ omnia mirifice inſtaurauit. Et Romæ incendiũ, quod trecentas quadraginta inſulas uel domos abſumpſit. Et Narbõnẽſis ciuitas, et Antiochenſe oppidũ, et Carthaginiẽſe forũ arſit. Fuit et inundatio Tyberis. Apparuit

& ſtella crinita. Natus eſt & biceps puer, & uno partu mulieris qnq; pueri editi ſunt. Viſus eſt in Arabia iubatus anguis maior ſolitis, qui ſe à cau da mediū comedit. Lues etiā in Arabia fuit. Hordeū in Mœſia in culminibus arborū natū eſt. Quatuor præterea Leones manſueti ſponte ſe capiendos in Arabia præbuerūt. Pharaſmanes rex ad eū Romā uenit, pluſq; illi q̃ Adriano detulit. Pacorū regē Ladijs dedit. Parthorū regē ab Armeniorū expugnatione ſolis literis repulit. Abagarum regem ex orientis partibus ſola authoritate deduxit. Cauſas regales terminauit. Sellam regiam Parthorum regi repetenti, quam Traianus ceperat, pernegauit. Romethalcem in regnum Boſphoranum audito inter ipſum, & curatorem negotio, remiſit. Olbiopolitis contra Tauroſcythas in pontum auxilia miſit, & Tauroſcythas uſque ad dandos Olbiopolitis obſides uicit. Tantum ſane authoritatis apud exteras gentes nemo habuit, cum ſemper amauerit pacem, eo uſq; ut Scipionis ſententiam frequentarit, qua ille dicebat, malle ſe unum ciuem ſeruare, quàm mille hoſtes occidere. Menſes Septembrem atq; Octobrē Antoninum, atq; Fauſtinum appellandos decreuit ſenatus, ſed id Antoninus reſpuit. Nuptias filiæ ſuæ Fauſtinæ cum Marco Antonino eam coniungeret, uſque ad donatiuum militum celeberrimas fecit. Verum Antoninum poſt quæſturam COS. fecit. Cùm Apollonium, quem Chalcide acciuerat ad Tiberinam domū, in qua habitabat, uocaſſet, ut ei M. Antoninum traderet, atque ille dixiſſet non magi-

ſter ad diſcipulum debet uenire, ſed diſcipulus ad magiſtrum, riſit eum dicens. Facilius fuit Apollonio à Chalcide Romam uenire, quàm à domo ſua in palatium. Cuius auaritiam etiam mercedibus notauit. Inter argumenta pietatis eius & hoc habetur, quod cum Marcus mortuum educatorem ſuum fleret, uocaretur'q; ab aulicis miniſtris, ab oſtentatione pietatis ipſe dixerit, permittite inquit illi, ut homo ſit, neq; enim uel philoſophia, uel imperium tollit affectus. Præfectos ſuos & locupletauit, & ornamentis conſularibus donauit. Siquos repetundarum damnauit, eorum liberis bona paterna reſtituit. Ea tamen lege, ut illi prouincialibus redderent, quod parentes acceperant. Ad indulgentias proniſſimus fuit, edita munera, in quibus elephantos, & crocutas, & tigrides, & rhinocerotas, & crocodilos etiam atq; hippopotomos, & omnia ex toto orbe terrarum cum tigridibus exhibuit. Centum etiam leones una miſſione edidit. Amicis ſuis in imperio ſuo non aliter uſus eſt, quàm priuatus, quia et ipſi nunquam de eo cum libertis ſuis per fumum aliquid uendiderunt, ſiquidem libertis ſuis ſeueriſſime uſus eſt. Amauit hiſtrionum artes, piſcando ſe & uenando multum oblectauit, & deambulatione cum amicis, atque ſermone. Vindemias priuato modo cum amicis agebat. Rhetoribus, et philoſophis per omnes prouincias & honores, & ſalaria detulit. Orationes pleriq; alienas eſſe dixerũt, quæ ſub eius nomine feruntur. Marius Maximus eius proprias fuiſſe dicit. Conuiuia cum amicis & priuata

communicauit, & publica, nec ullum ſacrificium per uicarium fecit, niſi cum æger fuit. Cum ſibi, & filijs honores peteret, omnia quaſi priuatus fecit. frequentauit & ipſe amicorum ſuorum conuiuia. Inter alia etiam hoc ciuilitatis eius præcipuum argumentum eſt, quod cum domū Omuli uiſens, miráſq; columnas porphyreticas requiſiſſet unde eas haberet, atq; Omulus ei dixiſſet, cum in domum alienā ueneris, & mutus, & ſurdus eſto, patienter tulit. Cuius Omuli multa ioca ſemper patienter accepit. Multa de iure ſanxit. uſúsq; eſt uiris peritis Vindio Vero, Saluio Valente, Voluſio Metiano, Vlpio Marcello, & Iaboleno. Seditiones ubicunq; factas non crudelitate, ſed modeſtia, & grauitate compreſſit. Intra urbes ſepeliri mortuos uetuit. Sumptum muneribus gladiatorijs inſtituit, Vehiculariū curſum ſumma diligentia ſubleuauit. Omnium, quæ geſſit, & in ſenatu, & per edicta rationem reddidit. Perijt anno LXX ſed quaſi adoleſcens deſyderatus eſt. Mors autem eius talis fuiſſe narratur. Cum alpinum caſeum in cœna ediſſet auidius, nocte reiectauit, atque alia die febre commotus eſt. Tertia die, cum ſe grauari uideret. M. Antonino Remp. & filiam præſentibus præfectis commendauit. Fortunamq́; auream, quæ in cubiculo principum poni ſolebat, transferri ad eum iuſſit, ſignum tribuno æquanimitatis dedit, atq; ita conuerſus quaſi dormiret, ſpiritum reddidit. Apud Loriū alienatus in febri nihil aliud quàm de Rep. & de his regibus, quibus iraſcebatur, locutus eſt.

Priuatum patrimonium filiæ reliquit. Teſtamento autem omnes ſuos legatis idoneis proſecutus eſt. Fuit ſtatura eleuata decorus. Sed cum eſſet longus, & ſenex incuruareturq; tiliaceis tabulis in pectore poſitis faſciabatur, ut rectus incederet. Senex etiam ante quàm ſalutatores uenirent, panem ſiccum comedit ad ſuſtentandas uires. Fuit uoce rauca & ſonora. Cum iucunditate à ſenatu DIVVS eſt appellatus cunctis certatim adnitentibus, cum omnes eius pietatem, clementiam, ingenium, ſanctimoniam laudarent. decreti etiam ſunt omnes honores, qui optimis principibus ante delati ſunt. Meruit & flaminem, & Circenſes, & templum, & ſodales Antonianos, ſolusq; omnium propè principum prorſus ſine ciuili ſanguine, & hoſtili, quantum ad ſe ipſum pertinet, uixit. Et qui rite comparetur Numæ, cuius felicitatem, pietatemq;, & ſecuritatem, cærimoniasq; ſemper obtinuit.

IVLII CAPITOLINI. M. ANTONINVS PHILOS.

M Arco Antonino in omni uita philoſophanti uiro, qui uitæ ſanctitate omnibus principibus antecellit, pater Annius Verus, qui in prætura deceſſit. Auus Annius Verus iterum COS. & præfectus urbi aſcitus in patritios à principibus Veſpaſiano, et Tito CENSS. Patruus Annius Libo COS.

Amita Galleria Fauſtina Auguſta, Mater Domitia Caluilla Caluiſii Tulli II COS. filia. Proauus Paternus Annius Verus prætorius ex Succubitano municipio ex Hiſpania factus ſenator. Proauus maternus Catilius Seuerus bis COS. & præfectus urbi. Auia paterna Rupilia Fauſtina Rupilij Boni conſularis filia fuere. Natus eſt Marcus Romæ ſexto Calen. Maias in monte Cœlio in hortis auo ſuo iterum et Augure COSS. Cuius familia in originem recurrens à Numa probatur ſanguinem trahere, ut Marius Maximus docet. Item à rege Salentino Malennio Daſumnii filio, qui Lupias condidit. Educatus eſt in eo loco, in quo natus eſt, & in domo aui ſui Veri iuxta ædes Latrani. Habuit et uxorem natu minorem Anniam Cornificiam. Vxorem Anniā Fauſtinam conſobrinam ſuam. M. Antoninus principio aui ſui nomen habuit, & Catilij Seueri materni proaui. Poſt exceſſum uero patris ab Adriano Annius Veriſſimus uocatus eſt. Poſt uirilem autem togam Annius Verus patre mortuo ab auo paterno adoptatus eſt, & educatus. Fuit à prima infantia grauis. At ubi egreſſus eſt annos, qui nutricum fouentur auxilio, magnis præceptoribus traditus ad philoſophiæ ſcita peruenit. Vſus eſt magiſtris ad prima elementa Euphorione literatore, et Gemino comœdo, muſico Androne, eodemq; geometra. Quibus omnibus, ut diſciplinarum authoribus plurimum detulit. Vſus præterea grammaticis græco Alexandro, quotidianis latinus Troſio Apro, et Pollione, et Eutichio Proculo Sicenſi. Oratoribus uſus

toribus uſus

toribus uſus eſt græco Annio Macro, Caninio Celere, & Herode Attico, Latino Frontone Cornelio. Sed multum ex his Frontoni detulit. Cui & ſtatuam in ſenatu petijt. Proculum uero uſq; ad proconſulatum prouexit. Honoribus in ſe receptis, philoſophiæ operam uehementer dedit, & quidem adhuc puer. Nam duodecimum annum ingreſſus habitum philoſophi ſumpſit, & deinceps tolerãtiam cum ſtuderet, in pallio, et humi cubaret. Vix autem matre agente inſtrato pellibus lectulo accubaret. Vſus eſt etiam Commodo magiſtro, cuius ei affinitas fuerat deſtinata. Vſus eſt & Apollonio Chalcedonio ſtoico philoſopho. Tantum autem ſtudium in eo philoſophiæ fuit, ut aſcitus iam in imperatoriam dignitatem, tamen ad domum Apollonij diſcendi cauſa ueniret. Audiuit & Sextum Cheronenſem Plutarchi nepotem. Iunium Ruſticum. Claudium Maximum, & Cinnam Catulum ſtoicos. Peripateticæ uero ſtudioſos audiuit Claudium Seuerum, & præcipuæ Iunium Ruſticum, quem & reueritus eſt, & ſectatus, qui domi, militiæq; pollebat, ſtoicæ diſciplinæ peritiſſimum, cum quo omnia communicauit publica, priuataq; conſilia. Cui etiam ante præfectos prætorio ſemper oſculum dedit, quem & COS. iterum deſignauit. Cui poſt obitum à ſenatu ſtatuas poſtulauit. Tantum autem honoris magiſtris ſuis detulit, ut imagines eorum aureas in larario haberet, ac ſepulchra eorum additis hoſtijs & floribus ſeper ornaret. Studuit & iuri audiens Lucium Voluſium Metianum, tantumq; operis &

laboris ſtudijs impedit, ut corpus afficeret. Atq; in hoc ſolo pueritia eius reprehenderetur. Frequentauit & declamatorum ſcholas publicas. Amauitq; ex condiſcipulis præcipuos ſenatorij ordinis Seium. Fuſcianum, & Aufidium Victorinum, ex equeſtri Bebium Longum, & Calenum, in quos maxime liberalis fuit. Et ita quidem, ut quos non poſſet ob qualitatem uitæ Reip. præponere, locupletatos teneret. Educatus eſt in Adriani gremio, qui illum, ut ſupra diximus, Veriſſimum nominabat, & qui ei honorem, qui & publicis exennijs, detulit. Octauo ætatis anno in Saliorum collegium retulit. In ſaliatu omen accepit imperij coronis omnibus in puluinar ex more iacentibus alia alijs locis hæſerunt. Huius uelut manu capiti Martis aptata eſt. Fuit in eo ſacerdotio & præſul, & uates, & magiſter, & multos inaugurauit, atque exaugurauit nemine præeunte, quod ipſe carmina cuncta didicíſſet. Virilem togam ſumpſit XV ætatis anno, ſtatimq; ei L. Ceionij Commodi filia deſponſata eſt ex Adriani uoluntate. Nec multo poſt præfectus feriarum latinarum fuit. In quo honore præclariſſime ſe pro magiſtratibus agentem, & in conuiuijs Adriani principis oſtendit. Poſt hoc patrimonium paternum ſorori totum conceſſit. Cum eum ad diuiſionem mater uocaret, reſpondit aui bonis ſe eſſe contentum addens, ut & mater, ſi uellet, in ſororem ſuum patrimonium conferret, ne inferior eſſet ſoror marito. Fuit autem uitæ indulgentia, ut cogeretur nonnunquam uel in uenationes pergere,

uel in theatrum deſcendere, uel ſpectaculis inter eſſe. Operam præterea pingendo ſub magiſtro Diogeneto dedit. Amauit pugilantium luctamina, & curſum, & aucupatus. & pila luſit apprime, & uenatus eſt. Sed ab omnibus his intentionibus, ſtudium eum philoſophiæ abduxit, ſeriumq́; & grauem reddidit, non tamen prorſus abolita in eo comitate, quam præcipue ſuis, mox amicis, atque etiam minus notis exhibebat, cum frugi eſſet ſine contumacia, uerecundus ſine ignauia, ſine triſtitia grauis. His ita ſe habentibus cum poſt obitum L. Cæſaris, Adrianus ſucceſſorem imperij quæreret, nec idoneus utpote decem et octo annos agens Marcus haberetur. Amitæ Marci uirum Antoninum Pium Adrianus ea lege in adoptionem legit, ut ſibi Marcum Pius adoptaret. Ita tamen, ut & Marcus ſibi Lucium Commodum adoptaret. Sanè ea die, qua adoptatus eſt Verus, in ſomnis ſe humeros eburneos habere uidit, ſciſcitatusq; an apti eſſent oneri ferundo, ſolito reperit fortiores. Vbi autem comperit ſe ab Adriano adoptatum, magis eſt deterritus, quàm lætatus. Iuſſusq; in Adriani è priuata, domum migrare, inuitus de maternis hortis receſſit. Cumq; ab eo domeſtici quærerent, cur triſtis in adoptionem regiam tranſiret, diſputauit, quæ mala in ſe contineret imperium. Tunc primum pro Annio Aurelius cœpit uocari, quod in Aureliani, hoc eſt Antonini adoptionis iura tranſiſſet. Octauo decimo ergo ætatis anno adoptatus in ſecundo conſulatu Antonini iam patris ſui Adria

no ferente gratia ætatis facta Quæſtor eſt deſignatus adoptatuſq; in aulicam domum omnibus parentibus ſuis tantam reuerentiam quantam priuatus exhibuit. Eratq; haud ſecus rei ſuæ quàm in priuata domo parcus, ac diligens pro inſtituto patris uolens agere, dicere, cogitare. Adriano Baijs abſumpto, cum Pius ad uehendas eius reliquias eſſet profectus, relictus Romæ auo buſta impleuit. Et gladiatorium quaſi priuatus quæſtor edidit munus. Poſt exceſſum Adriani ſtatim Pius per uxorem ſuam Marcum ſciſcitatus eſt, & cum diſſolutis ſponſalibus, quæ cum L. Ceionij Commodi filia deſponderi uoluerat, impar adhuc ætati eſſet, de habita deliberatione cogitare uelle ſe dixit. His ita geſtis, adhuc quæſtorem, & COS. ſecum Pius Marcum deſignauit, & Cæſaris appellatione donauit. & Seuerum turmis equitum Romanorum iam COS. deſignatum creauit. Et edenti cum collegis ludos ſeuirales adſedit, & in tiberinam domum tranſgredi iuſſit, & aulico faſtigio renitentem ornauit. Et in collegia ſacerdotum iubente ſenatu recepit, ſecundū etiam COS. deſignauit, cum ipſe quartum pariter iniret. per eadem tempora cum tantis honoribus occuparetur, & cum formandus ad regendum ſtatus Reip. patris actibus intereſſet, ſtudia cupidiſſime frequētauit. Poſt hæc Fauſtinam duxit uxorem, & ſuſcepta filia, tribunitia poteſtate donatus eſt, atq; imperio extra urbem pro conſulari addito iure quintæ relationis, tantumq; apud Pium ualuit, ut nunquam quenquam ſine eo facile promo-

uerit. Erat autem in ſummis obſequijs patris Marcus, quãuis non deeſſent, qui aliqua aduerſum eum inſuſurrarent, & præ cæteris Valerius Omulus, qui cum Lucillam matrem Marci in uiridario uenerantem ſimulachrum Apollinis uidiſſet, inſuſurrauit, illa nunc rogat, ut diem tuum claudas, & filius imperet, quod omnino apud Pium nihil ualuit. Tanta erat Marci probitas, & tanta in imperatorio principatu modeſtia. æſtimationis autem tantam curam habuit, ut & procuratores ſuos puer ſemper moneret, nequid arrogantius facerent, & hæreditates delatas reddens proximis aliquando reſpuerit. Denique per uiginti & tres annos in domo patris ita uerſatus, ut eius quotidie amor creſceret, nec præter duas noctes per tot annos ab eo manſit diuerſis uicibus. Ob hoc Antoninus Pius, cum ſibi adeſſe finem uitæ uideret, uocatis amicis, & præfectis, ut ſucceſſorem eum imperij omnibus commendauit, atque firmauit, ſtatimq́; ſigno æquanimitatis tribuno dato, fortunam auream, quæ in cubiculo ſolebat eſſe, ad Marci cubiculum tranſire iuſſit. Bonorum maternorũ partem Vuidio Quadrato Sororis filio, quia illa iam mortua erat, tradidit. Poſt exceſſum Diui Pij à ſenatu coactus regimen publicum capere, fratrem ſibi participem in imperio deſignauit, quem L. Aurelium Verum Commodum appellauit, Cæſaremq́; atque Auguſtum dixit, atque ex eo pariter cœperunt Remp. regere. Tuncq́; primum Romanum imperium duos Auguſtos habere cœpit lictum, cum alio parti-

cipaſſet in Antonini mox ipſum nomen recepit, & quaſi pater L· Commodi eſſet, & Verum eum appellauit addito Antonini nomine, filiamq; ſuam Lucillam fratri deſpondit· Ob hanc coniunctionem pueros, & puellas nouorum hominum frumentariæ præceptioni aſcribi præceperunt· Actis igitur quæ agenda fuerant in ſenatu, pariter caſtra prætoria petiuerunt, & uicena millia numûm ſingulis ob participatum imperium militibus promiſerunt, & cæteris pro rata· Adriani autem ſepulchro corpus patris intulerunt magnifico exequiarum officio, mox iuſtitio ſecuto publicæ quoque funeris expeditus eſt ordo· Et laudauere uterq; pro roſtris patrem, flaminemq; ei ex affinibus, & ſodales ex amiciſſimis Aurelianos creauere· Adepti imperium ita ciuiliter ſe ambo egerunt, ut lenitatem Pij nemo deſyderaret, cum eos Marullus ſui temporis mimographus cauillando impune perſtringeret· Funebre munus patri dederunt· Dabat ſe Marcus totum philoſophiæ amorem ciuium affectans· Sed interpellauit iſtam felicitatem, ſecuritatemq; imperatoris prima Tyberis inundatio, quæ ſub illis grauiſſima fuit, quæ res & multa urbis ædificia uexauit, & plurimum animalium interemit, & famem grauiſſimam peperit· Quæ omnia mala Marcus & Verus ſua cura, & præſentia temperauit· Fuit eo tempore etiam Parthicum bellum, quod Vologeſes paratum ſub Pio Marci & Veri tempore indixit fugato Atidio Corneliano, qui Syriam tunc adminiſtrabat· Immune-

bat etiam Britanicum bellum, & Catthi in Germaniam, ac Rhetiam irruperant, & aduerſus Britanos quidem Calphurnus agricola miſſus eſt, contra Catthos Aufidius Victorinus. Ad Parthicum uero bellum ſenatu conſentiente, Verus frater eius miſſus eſt. Ipſe Romæ remanſit, quod res urbanæ imperatoris præſentiam poſtularent. Et Verum quidem Marcus Capuam uſque proſecutus amicis comitantibus è ſenatu ornauit, additis officiorum omnium principibus. Sed cum Romam rediſſet Marcus, cognouiſſetq; Verum apud Canuſium ægrotare, ad eum uidendum contendit, ſuſceptis in ſenatu uotis, quæ poſteaquam Romam rediit, audita Veri tranſmiſſione ſtatim reddidit. Et Verus quidem poſteaquam in Syriam uenit, in delitijs apud Antiochiam, et Daphnen uixit, armiſq; ſe gladiatorijs, & uenatibus exercuit, cum per legatos bellum Parthicum gerens imperator appellatus eſſet, cum Marcus horis omnibus Reip. actibus incubaret, patienterq; delitias fratris & propè inuitus, ac uolens ferret. Deniq; omnia, quæ ab bellum erant neceſſaria Romæ poſitus, & diſpoſuit Marcus, & ordinauit. Geſtæ ſunt res in Armenia proſpere per ſtatutum Priſcum Artaxatis captis. Delatumq; Armeniacum nomen utrique principum. Quod Marcus per uerecundiam primo recuſauit, poſtea tamen recepit. Profligato autem bello uterq; Parthicus appellatus eſt. Sed hoc quoq; Marcus delatum nomen repudiauit, quod poſtea recepit. Patris patriæ autem nomen delatum fratre abſen-

te in eiuſdem præſentiam diſtulit, medio belli tem pore & Ciuicam patruum Veri, & filiam ſuam nupturam commiſſam ſororis ſuæ curæ eandem lo cupletatam Brunduſium uſq; deduxit. & ad eum miſit. Romam uero ſtatim rediјt reuocatus eorum ſermonibus, qui dicebant Marcum uelle finiti bel li gloriam ſibimet uẽdicare, atq; icirco in Syriam proficiſci. Ad proconſulem ſcribit, neqs filiæ ſuæ iter facienti occurreret. Inter hæc liberales cauſas ita muniuit, ut primus iuberet apud præfectos æra riј Saturni unũquẽq; ciuium natos liberos profiteri intra tertium diem nomine impoſito per prouinci as, tabulariorum publicorum uſum inſtituit. Apud quos idem de origni bus fieret, quod Romæ apud præfectos ærariј, ut ſi forte aliquis in prouincia natus cauſam liberalem diceret, teſtationes inde fer ret, atq; hanc totam legem de aſſertionibus firma- uit. Aliaſq; de menſariјs, & auctionibus tulit. Se- natum multis cognitionibus, & maxime ad ſe per- tinentibus iudicem dedit. De ſtatu etiam defuncto rum intra quinquennium quæri iuſſit, neq; quiſ- quam principum amplius ſenatui detulit. In ſena tus autem honorificentia multis prætoriјs, & conſu laribus priuatis decidenda negotia delegauit, quo magis eorum cum exercitio iuris authoritas creſce ret. Multos ex amicis in ſenatum allegit cum ædi- litiјs, aut prætoriјs dignitatibus. multis ſenatoribus, uel pauperibus ſine crimine dignitates tribunitias ædilitiaſq; conceſſit, nec quẽquam in ordinem le- git, niſi quem ipſe bene ſciſſet. Hoc quoq; ſenatori-

bus detulit, ut quoties de eorum capite eſſet iudican dum, ſecretò pertractaret, atq; ita in publicum pro diret. Nec pateretur equites Romanos talibus inter eſſe cauſis. Semper autem cum potuit, interfuit ſena tui, etiam ſi nihil eſſet referendum, ſi Romæ fuit. Si uero aliquid referre uoluit, etiam de Campania ipſe uenit. Comitijs præterea etiam uſq; ad noctem frequenter interfuit, neq; unquam receſſit de curia, niſi COS. dixiſſet, nihil uos moramur patres conſcripti. Sin autem appellationibus à COS. factis iudicem dedit, iudiciariæ rei ſingularem diligenti am adhibuit. Faſtis dies iudiciarios addidit, ita ut ducentos triginta dies annuos rebus agendis, litibusq; diſceptandis conſtitueret. prætorem tutelarem primus fecit, cum ante tutores à COSS. poſcerentur, ut diligentius de tutoribus tractaretur. de cura toribus uero, cum ante non niſi ex lege lectoria, uel propter laſciuiam, uel propter clementiam darentur, ita ſtatuit, ut omnes adulti curatores acciperent non redditis cauſis. Cauit & ſumptibus publicis, & calumnijs quadruplatorum interceſſit appoſita falſis delatoribus nota. Delationes, quibus fiſcus au geretur, contempſit. De alimentis publicis multa pru denter inuenit. Curatores multis ciuitatibus quo la tius ſenatorias tenderet dignitates, à ſenatu dedit. Italicis ciuitatibus famis tempore frumentum ex urbe donauit. Omniq; frumentariæ rei conſuluit. Gladiatoria ſpectacula omnifariam temperauit. Temperauit autem ſcenicas donationes iubens, ut quinos aureos ſcenici acciperent, ita tamen ut nullus

editor decem aureos egrederetur. Vias etiã urbis, atq; itinerum diligentiſſime curauit. Rei frumentariæ grauiter prouidit. Datis iuridicis Italiæ conſuluit ad id exemplum, quo Adrianus conſulares uiros reddere iura præceperat. Hiſpaniјs exhauſtis italica allectione contra Traiani præcepta uere cunde conſuluit. Leges etiam addidit de uiceſima hæreditatum, de tutelis liberorum, de bonis maternis, et item de filiorum ſucceſſionibus pro parte materna, utq; ſenatores peregrini quartam partem in Italia poſſiderent. Dedit præterea curatoribus regionum, ac uiarũ poteſtatem, ut uel punirent, uel ad præfectum urbi puniendos remitterent eos, qui ultra uectigalia quicquam ab aliquo exegiſſent. Ius autem magis uetus reſtituit, quàm nouũ fecit. Habuit ſecum præfectos, quorum & authoritate, & periculo ſemper iura dictauit. Vſus autem eſt Scæuola præcipue iurisperito Cum populo autem non aliter egit, quàm eſt actum ſub ciuitate libera. Fuitq; per omnia moderatiſſimus in hominibus deterrendis à malo. Inuitandis ad bona remunerandis copia, indulgentia liberandis. Fecitq; ex malis bonos, ex bonis optimos. moderate etiam cauillationes nonnullorum ferens. Nam cum quendam Veteraſinum famæ deteſtandæ honorem petentem moneret, ut ſe ab opinionibus populi uendicaret, & ille contra reſpondiſſet, multos, qui ſecum in arena pugnaſſent, ſe prætores uidere, patiẽter tulit. ac ne in quenquam fiscale uindicaret, prætorem, q quædam peſſime egerat, non abdicare ſe prætura

iuſſit, ſed collegæ iuriſdictionem mandauit. Fiſco in cauſis compendij nunquam iudicans fauit. ſanè quamuis eſſet conſtans, erat etiam uerecundus. Poſteaquam autem à Syria uictor redijt frater, patris patriæ nomen ambobus decretum eſt. Cum ſe Marcus abſente Vero, erga omnes ſenatores, atq; homines moderatiſſime geſſiſſet. Corona præterea ciuica oblata eſt ambobus. Petijt'q; L. ut ſecum Marcus triumpharet. Petijt præterea L. ut filij Marci Cæſares appellarentur. Sed Marcus tanta fuit moderatione, ut cum ſimul triũphaſſet, tamen poſt mortem Lucij tantum Germanicum ſe uocaret, q̃d ſibi bello proprio pepererat. In triumpho autem liberos Marci utriuſq; ſexus ſecum uexerunt. ita tamen, ut & puellas uirgines ueherent. Ludos etiam ob triumphum decretos ſpectauerũt habitu triumphali. Inter cætera pietatis eius hæc quoq; moderatio prædicanda eſt. cunabulis poſt puerorum lapſum culcitas ſubijci iuſſit. Vnde hodieq; recte prætenditur. Dum parthicum bellum geritur, natum eſt Marcomannicum, quod diu eorum, qui aderant, arte ſuſpenſum eſt, ut finito iam orientali bello, Marcomannicum agi poſſet. Et cum famis tempore populo inſinuaſſet de bello, fratre poſt qnquenniũ reuerſo in ſenatu egit ambos neceſſarios dicens bello Germanico imperatores. Tantus autem timor belli Marcomannici fuit, ut undiq; ſacerdotes Antoninus acciuerit, peregrinos ritus impleuerit, Romam omni genere luſtrauerit. Retardatúq; belli profectione ſic celebrauit, et Romano ritu lectiſter

nia per VII dies. Tanta autem peſtilentia fuit, ut uehiculis cadauera ſint exportata, ſarracisq;. Tunc autem Antonini leges ſepeliendi, ſepulchrorumq; aſperrimas ſanxerunt. Quandoquidem cauerunt, ut ſiquis uellet, fabricaret ſepulchrum, quod hodieq; ſeruatur, et multa quidem millia peſtilentia conſumpſit, multosq; ex proceribus, quorũ ampliſſimis Antoninus ſtatuas collocauit. Tantaq; clementia fuit, ut et ſumptu publico uulgaria funera iuberet efferri. & uano cuidam, qui diripiendæ urbis occaſionem cum quibuſdam conſcijs requirens de caprifici arbore in campo Martio concionabũdus ignem de cœlo lapſurum, finemq; mũdi affore diceret, ſi ipſe lapſus ex arbore in ciconiam uerteretur, cum ſtatuto tempore decidiſſet, atq; ex ſinu ciconiam emiſiſſet, perducto ad ſe, atq; confeſſo ueniam daret. Profecti tamen ſunt paludati ambo imperatores Parthis & Marcomannis cuncta turbantibus, alijs etiam gentibus, quæ pulſæ à ſuperioribus Barbaris fugerant, niſi reciperentur bellum inferentibus. Nec parum profuit iſta profectio, cum Aquileiam uſq; ueniſſent. Nam pleriq; reges & cum populis ſuis ſe retraxerunt, & tumultus authores interemerunt. Quadi autem amiſſo rege ſuo, non prius ſe confirmaturos eum, qui erat creatus, dicebant, quàm id noſtris placuiſſet imperatoribus. Lucius tamen inuitus profectus eſt. Cum pleriq; ad legatos imperatorum mitterẽt defectionis ueniam poſtulantes. Et Lucius quidem quod admiſſus eſſet præfectus prætorio Furius Vi.

ctorinus, ut quæ pars exercitus interiſſet, redeundum eſſe cenſebat. Marcus autem fingere Barbaros exiſtimans & fugam, & cætera, quæ ſecuritatem bellicam oſtenderent, ob hoc ne tanti apparatus mole premeretur, inſtandum eſſe dicebat. Deniq; tranſcenſis alpibus, longius proceſſerunt, compoſueruntq́; omnia, quæ ad munimen Italiæ atq; Illyrici pertinebant. Placuit autem urgente Lucio, ut præmiſſis ad ſenatum literis Lucius Romam rediret. Via quoq; poſteaquam iter ingreſſi ſunt ſedens cum fratre in uehiculo Lucius apoplexi arreptus perijt. Fuit autem conſuetudo Marco, ut in circenſium ſpectaculo legeret, audiretq́;, ac ſubſcriberet. Ex quo quidem ſæpe iocis popularibus dicitur laceſſitus. Multum ſanè potuerunt liberti ſub Marco & Vero Geminas & Agaclytus. Tantæ ante ſanctitatis fuit Marcus, ut Veri uitia & cælauerit, & defenderit, cum ei uehementiſſime diſplicerent, mortuumq́; eum DIVVM appellauerit. Amitasq́; eius, & ſorores honoribus, & ſalarijs decretis ſubleuauerit, atque prouexerit, ſacrisq; eum plurimis honorauerit, flaminem & Antonianos ſodales et omnes honores, qui diuis habentur, eidem dedicauit. Nemo eſt principum, quē non grauis fama perſtringat uſqueadeo, ut etiam Marcus in ſermonem uenerit, quod Verum uel ueneno ita ſuſtulerit, ut parte cultri ueneno lita uuluam inciderit uenenatam partem fratri edendam propinans, & ſibi innoxiam reſeruans, uel certe per medicum Poſidippum, qui ei ſanguinem intem

peſtiue dicitur emiſiſſe. Caſſius poſt mortem Veri à Marco deſciuit. Nam in ſuos tanta fuit benignitate Marcus, ut cum in omnes propinquos cuncta honorum ornamenta contulerit, tum in filium Cõmodum et quidem ſceleſtum, atq; impurum cito nomen Cæſaris et mox ſacerdotium, ſtatimq; nomen imperatoris, ac triumphi participationem & conſulatum. Quo quidem tempore ſine imperatoris filio ad triumphalem currum in circo pedes cucurrit. Poſt Veri obitum Marcus Antoninus ſolus Remp. tenuit multo melior, & feracior ad uirtutes, quippe qui nullis Veri iam impediretur aut ſimulatis callidæ ſeueritatis, quo ille īgenito uitio laborabat, erroribus. Aut iis, qui præcipue diſplicebant, M. Antonino iam inde à primo ætatis ſuæ tempore uel inſtitutis mentis prauæ uel moribus. Erat enim ipſe tantæ trãquillitatis, ut uultum nunquã mutauerit mœrore, uel gaudio philoſophiæ deditus ſtoicæ, quam & per optimos quoq; magiſtros acceperat, & undiq; ipſe collegerat. Nam et Adrianus hunc eundem ſucceſſorem parauerat, niſi et ætas puerilis obſtitiſſet. Quod quidem apparet ex eo, quod generum Pio hunc eundem delegit, ut ad eum dignum utpote uirum quandocunq; Romanum perueniret imperium. Ergo prouincias poſt hæc ingenti moderatione, ac benignitate tractauit. Contra Germanos res feliciter geſſit. Speciale ipſe bellum Marcomannicum, ſed quanta nulla unquam memoria fuit, tum uirtute, tum etiam felicitate tranſegit. Et eo quidem tempore, quo peſtilen=

tia grauis multa millia & popularium, & militum interemerat. Pannonias ergo Marcomannis, Sarmatis, Vuandalis, ſimul etiam Quadis extinctis, ſeruitio liberauit. Et Romæ cum Commodo, quem iam Cæſarem fecerat, filio, ut diximus, ſuo triumphauit. Cum autem ad hoc bellũ omne ærarium exhauſiſſet ſuum, neq; in animum induceret, ut extra ordinem prouincialibus aliquid imperaret, in foro diui Traiani auctionem ornamentorum imperialium fecit. Vendiditq; aurea pocula, & criſtallina, & murrhina uaſa etiam regia, & ueſtem uxoriam ſericam et auratam, gemmasq; etiã, quas multas in repoſitorio ſanctiore Adriani repererat, & per duos quidem menſes hæc uenditio celebrata eſt. ac ne prouincialibus eſſet moleſtus præter ueſtes & uaſa aurea adhuc & ſigna cum tabulis magiſtrorum, & artificum uendidit. Tantumq; auri redactum, ut reliquias Belli Marcomannici ex ſententia pſecutus poſtea dederit poteſtatem emptoribus, ut ſiquis uellet, empta reddere, atq; aurum recipere ſciret licere. Nec moleſtus illi fuit, qui uel non reddidit empta, uel reddidit. Tunc uiris clarioribus permiſit, ut eodem cultu, quo & ipſe uel miniſterijs ſimilibus conuiuia exhiberent. In munere autem publico tam magnanimus fuit, ut centum leones una miſſione ſimul exhiberet, & ſagittis interfectos. Cum igitur in amore omniũ imperaſſet, atq; ab alijs modo frater, modo pater, modo filius, ut cuius ætas ſinebat, et diceretur et amaretur, octauodecimo ãno iperij ſui ſexage-

ſimo & primo uitæ diem ultimum clauſit. Tantuſq; illius amor eo die regij funeris claruit, ut nemo illum plangendum cenſuerit, certus omnibus, quod ab alijs accommodatus ad deos rediſſet. Deniq; prius quàm funus cõderetur, ut pleriq; dicunt, quod nunquã antea factum fuerat, neq; poſtea, ſenatus populuſq; non diuiſis locis, ſed in una ſede propicium deum dixit. Hic ſanè uir tantus, & talis, ac dijs uitæ & morte coniunctus filium Commodum dereliquit, qui ſi felix fuiſſet, filium non reliquiſſet. Et parum ſane fuit, quod illi honores diuinos omnis ætas, omnis ſexus, omnis conditio, ac dignitas dedit, niſi quod etiam ſacrilegus iudicatus eſt, qui eius imaginem in ſua domo nõ habuit, qui per fortunam uel potuit habere, uel debuit. Deniq; hodieq; in multis domibus M. Antonini ſtatuæ conſiſtunt inter deos penates. nec defuerunt homines, qui ſomnijs eum multa prædixiſſe augurãtes futura, & uera concinuerunt. Vnde etiam templũ ei conſtructum, dati ſacerdotes Antoniani, & ſodales, & flamines, et omnia, quæ de ſacratis decreuit antiquitas. Aiunt quidam, quod ueriſimile uidetur, Commodum Antoninum ſucceſſorem illius, ac filium non eſſe de eo natum, ſed de adulterio. Ac talem fabellam uulgari ſermone contexunt. Fauſtinam quondam Pij filiam Marci uxorẽ cum gladiatores tranſire uidiſſet, unius ex his amore ſuccenſam, cum longa ægritudine laboraret, uiro de amore cõfeſſam. Quod cum ad Chaldæos Marcus retuliſſet, illorum fuiſſe conſilium, ut occiſo gladiatore ſanguine

tore ſanguine illius ſeſe Fauſtina ſubleuaret, atque ita cum uiro concumberet. Quod cum eſſet factum, ſolutum quidem amorem, natum uero Cõmodum gladiatorem eſſe, non principem, qui mille prope pugnas publicę populo inſpectante gladiatorias imperator exhibuit, ut in uita eius docebitur. Quod quidem uerîſimile ex eo habetur, quod tam ſancti principis filius his moribus fuit, quibus nullus laniſta, nullus ſcenicus, nullus arenarius, nullus poſtremo ex omnium dedecorum, ac ſcelerum colluuione concretus. Multi autem ferunt Commodum omnino ex adulterio natum, ſiquidem Fauſtinam ſatis conſtet, apud Caietam conditiones ſibi & nauticas, & gladiatorias elegiſſe, de quo cum diceretur Antonino Marco, ut eam repudiaret, ſi non occideret, dixiſſe fertur, ſi uxorem dimittimus, reddamus & dotem. Dos autem quid habebatur, niſi imperium, quod ille ab ſocero uolente Adriano adoptatus acceperat? Tãtum ſanè ualet boni principis uita, ſanctitas, tranquillitas, pietas, ut eius famam nullius proximi decoloret inuidia. Deniq; Antonino, cum ſuos mores ſemper teneret, neq; alicuius inſuſurratione mutaretur, non obfuit gladiator filius, uxor infamis, deus uſq; etiam nunc habetur, ut uobis ipſi ſacratiſſime imperator Dioclitiane et ſemper uiſum eſt, & uidetur, qui eum inter numina ueſtra non ut cæteros, ſed ſpecialiter ueneramini, ac ſæpe dicitis uos uita, & clementia tales eſſe cupere, qualis fuit Marcus. Etiam ſi philoſophia, nec Plato eſſe poſſit, ſi reuera tori uita & quidem

hæc breuiter, & congeſte. Sub M. Antonino hæc ſunt geſta. Poſt fratrem primum corpus eius Romam deuectum eſt, & illatum maiorũ ſepulchris, diuini honores decreti. Deinde cum gratias ageret ſenatui, quod fratrem conſecraſſet, occulte oſtendit omnia bellica conſilia ſua fuiſſe, quibus ſuperati ſunt Parthi. Addidit præterea quædam, quibus oſtendit nunc demum ſe quaſi à principio acturum eſſe Remp. amoto eo, qui remiſſior uidebatur. Nec aliter ſenatus accepit, quàm Marcus dixerat, ut uideretur gratias agere, quod Verus exceſſiſſet uita. Omnibus deinde ſororibus & affinibus, & liberis iuris, & honoris, & pecuniæ plurimum detulit. Erat enim famæ ſuæ curioſiſſimus requirens ad uerum quid quiſq; de ſe diceret, emendans quæ bene reprehenſa uiderentur. Proficiſcens ad bellum Germanicum filiam ſuam non decurſo luctus tempore grandæuo equitis Romani filio Claudio Pompeiano dedit, genere Antiochẽſi, nec ſatis nobili, quem poſtea bis COS. fecit, cum filia eius auguſta eſſet, & Auguſtæ filia. Sed has nuptias & Fauſtina, & ipſa, quæ dabatur, inuitæ habuerunt. Cum Mauri Hiſpanias propè omnes uaſtarent, res per legatos bene geſtæ ſunt. Et cum per Aegyptum Bucolici milites grauia multa feciſſent, per Auidium Caſſium retunſi ſunt, qui poſtea tyrannidem arripuit. Sub ipſis profectionis diebus in ſeceſſu præneſtino agens filium nomine Verum Cæſarem excecto ſub aure tubere ſeptennem amiſit, quem non plus quinque diebus luxit.

Conſolatusq; etiam medicos actibus publicis reddi-
dit. Et quia ludi Iouis OPT. MAX. erant, inter-
pellari eos publico luctu noluit. Iuſſitq; ut ſtatuæ
tantummodo filio mortuo decernerentur, & imago
aurea circenſibus per pompam ferenda. Et ut ſalia-
ri carmini nomen eius inſereretur. Inſtante ſane ad-
huc peſtilentia, & deorum cultum diligentiſſime
reſtituit, & ſeruos, quemadmodum bello punico fa-
ctum fuerat, ad militiam parauit, quos uolunta-
rios exemplo Volonum appellauit. Armauit etiam
gladiatores, quos obſequentes appellauit latrones.
Etiam Dalmatiæ, atq; Dardaniæ milites fecit, Arma-
uit & Dio*cmitas, emit & Germanorum auxilia
contra Germanos. Omni præterea diligentia para-
uit legiones ad Germanicum, & Marcomannicum
bellum, & ne prouincialibus eſſet moleſtus, auctio-
nem rerum aulicarum, ut diximus, fecit in foro
diui Traiani, in qua præter ueſtes, & pocula, &
uaſa aurea etiam ſigna cum tabulis magnorum
artificum uendidit. Marcomannos in ipſo tranſitu
Danubij deleuit, & prædam prouincialibus red-
didit. Gentes omnes ab Illyrici limine uſq; in Gal-
liam conſpirauerant, ut Marcomanni, Variſtæ, Her-
munduri, & Quadi, Sueui, Sarmatæ, Latringes,
& Burei, Hyalij, Peucini, Coſtoboci. Conuictuales
Soſibes, Sicobotes, Rhoxolani, Baſternæ, Alani.
Imminebat & Parthicum bellum, & Britanni-
cum. Magno igitur labore etiam ſuo gentes aſper-
rimas uicit militibus ſeſe imitantibus, ducentibus
etiam exercitum legatis, et præfectis prætorio. Acce

pitq; in deditionẽ Marcomãnos plurimis in Italiã traductis · Semper ſanè cum optimatibus non ſolum bellicas res, ſed etiam ciuiles prius quàm faceret aliquid, contulit · Deniq; ſententia illius præcipua ſemper hæc fuit · Aequius eſt, ut ego tot, & talium amicorum conſilium ſequar, quàm ut tot & tales amici meam unius uoluntatem ſequantur · Sanè quia durus uidebatur ex philoſophiæ inſtitutione Marcus ad militiæ labores, atque ad omnem uitam grauiter carpebatur · Sed male loquentium dictis uel literis, uel ſermone reſpondebat · Et multi nobiles bello Germanico ſiue Marcomannico immo plurimarum gentium interierunt · Quibus omnibus ſtatuas in foro ulpio collocauit · Quare amici frequenter ſuaſerunt, ut à bellis diſcederet, Romam ueniret, ſed ille contempſit, ac perſtitit · Nec prius receſſit, quàm omnia bella finiret · Prouincias ex proconſularibus conſulares, aut ex conſularibus proconſulares, aut prætorias pro belli neceſſitate fecit · Res etiam in Sequanis turbatas cenſura, & authoritate repreſſit · compoſitæ res in Hiſpania, quæ per Luſitaniam turbatæ erant · filio Commodo acceſito ad limitem togam uirilem dedit, quare congiarium populo diuiſit · Et eum ante tempus conſularem deſignauit, ſiquis unquam proſcriptus eſt à præfecto urbi, non libenter accepit · Ipſe in largitionibus pecuniæ publicæ parciſſimus fuit, quod laudi potius datur quàm reprehenſioni, ſed tamen & bonis uiris pecunias dedit, & oppidis labentibus auxilium tulit · Et tributa, uel uecti-

galia, ubi neceſſitas cogebat, remiſit. Abſens populi Romani uoluptates curari uehementer præcepit per ditiſſimos editores. Fuit enim populo hic ſermo, quod cum ſuſtuliſſet ad bellum gladiatores, quod populum ſublatis uoluptatibus uellet cogere ad philoſophiam, iuraſſet etiam, ut ne mercimonia impedirent, tardius Pantomimos exhibere non uotis diebus. De amatis pantomimis ab uxore fuit ſermo, ut ſuperius diximus. Sed hæc omnia per epiſtolas ſuas purgauit. Idem Marcus ſederi in ciuitatibus uetuit in equis, ſiue uehiculis, lauacra miſta ſubmouit. Mores matronarum compoſuit diffluentes. Et iuuenum nobilium ſacra Serapidis à uulgaritate Peluſiæ ſummouit. Fama fuit ſanè, quod ſub philoſophorum ſpecie quidam Remp. uexarent, & priuatos, quod ille purgauit. Erat mos iſte Antonino, ut omnia crimina minore ſupplicio quàm legibus plecti ſolent, puniret. Quamuis nonnunquam contra manifeſtos, & grauium criminum reos inexorabilis permaneret. Capitales cauſas hominum honeſtorum ipſe cognouit, & quidem ſumma æquitate, ita ut prætorem reprehenderet, qui cito reorum cauſas audierat. Iuberetq́; illum iterum cognoſcere, dignitatis eorum intereſſe dicens, ut ab eo audiretur, qui pro populo iudicaret. Aequitatem etiam circa captos hoſtes cuſtodiuit. Infinitos ex gentibus in Romano ſolo collocauit. Fulmen de cœlo precibus ſuis contra hoſtium machinamentum extorſit, ſuis pluuia impetrata, cum ſiti laborarent. Voluit Marcomanniam prouinciam.

Voluit etiam Sarmatiam facere, & feciſſet, niſi Auidius Caſſius rebellaſſet ſub eodem in oriente, qui imperatorem ſe appellauit, ut quidam dicunt, Fauſtina uolente, quæ de mariti ualetudine deſperaret. Alij dicunt ementita morte Antonini Caſſium imperatorē ſe appellaſſe, cum diuum Marcum appellaſſet, & Antoninus quidem non eſt ſatis motus defectione Caßij, nec eius affectus ſeuit, ſed p ſenatum hoſtis eſt iudicatus. Bonáq; eius proſcripta per ærarium publicum. Relicto ergo Sarmatico, Marcomannicóq; bello contra Caſſium profectus eſt. Romæ turbæ etiam fuerunt, quaſi Caſſius abſente Antonino aduētaret. ſed Caſſius ſtatim interfectus eſt, caput eius allatum eſt ad Antoninum. Marcus tamen non exultauit interfectione Caßij, caputq; eius humari iuſſit. Metianum etiam filium Caßij, cui Alexandria erat commiſſa, exercitus occidit. Nam & Præfe. Præto. ſibi fecerat, qui & occiſus eſt. In conſcios defectionis uetuit ſenatum grauiter iudicare. Simul petijt nequis ſenator tempore principatus ſui occideretur, ne eius pollueretur imperium. Eos etiam, qui deportati fuerant, reuocari iuſſit. Cum pauciſſimi centuriones capite eſſent puniti. Ignouit & ciuitatibus, quæ Caſſio conſenſerāt, ignouit Antiochenſibus, qui multa in Marcum pro Caſſio dixerant, quibus & ſpectacula, & conuentus publicos tulerat, & omnium concionum genus. contra quos edictum grauiſſimum miſit. Seditioſos autem eos & oratio Marci indicat indita à Mario Maximo, qua ille uſus eſt apud ami

cos. Denique noluit Antiochiam uidere, cum Syriam peteret. Nam nec Cyprum uoluit uidere, ex qua erat Caſſius. Fuit Alexandriæ clementer cum ijs agens, poſtea tamen Antiochiam uidit. Multa egit cum regibus, & pacem confirmauit ſibi occurrentibus cunctis regibus, & legatis Perſarum. omnibus orientalibus prouincijs cariſſimus fuit. Apud multas etiam philoſophiæ ueſtigia reliquit. Apud Aegyptios auem ſe egit, & philoſophum in omnibus ſtudijs, templis, locis. Et cum multa Alexandrini in Caſſium dixiſſent fauſta, tamen omnibus ignouit, & filiã ſuam apud eos reliquit. Fauſtinam uxorẽ ſuã in radicibus montis Tauri in uico Halale exanimatam ſubita ui morbi amiſit. Petijt à ſenatu, ut honores Fauſtinæ, ædemq; decernerent. Laudata eadem, cum tamen pudicitiæ fama grauiter laboraſſet., quæ Antoninus uel neſciuit, uel diſſimulauit. Nouas puellas Fauſtinianas inſtituit in honorem uxoris mortuæ. Diuam etiam Fauſtinam à ſenatu appellatam gratulatus eſt, quam ſecum & in æſtiuis habuerat, ut matrem caſtrorũ appellaret. Fecit et coloniã uicum, in quo obijt Fauſtina, & ædem illi extruxit. Sed hæc poſtea ædes Heliogabalo dicata ẽ. Ipſum Caſſium pro clemẽtia occidi paſſus eſt, non occidi iuſſit. Deportatus eſt Heliodorus filius Caſſii, & alij liberũ exilium acceperunt cum bonorum parte. Filij autem Caſſij et Aurelius mediã partem acceperũt paterni patrimonij, et auro, atq; argento adiuti. Mulieres autem etiã ornamentis, ita, ut Alexãdria filia Caſſij, et Drũca

nius gener liberam uagandi poteſtatem haberent commendati amitæ marito·Doluit deniq; Caſſium extinctum dicens uoluiſſe ſe ſine ſenatorio ſanguine imperium tranſigere·Orientalibus rebus ordinatis Athenis fuit, & Eleuſiniæ Cereris templum adijt, ut ſe innocentem probaret, & ſacrarium ſolum ingreſſus eſt·Reuertens ad Italiã nauigio tempeſtatem grauiſſimam paſſus eſt·Per Brunduſium ueniens in Italiam togam & ipſe ſumpſit, & milites togatos eſſe iuſſit, nec unquam ſagati fuerunt ſub eo milites·Romam ut uenit cum Commodo filio ſuo, quem iam, ut diximus, Cæſarem fecerat, triumphauit·Commodum deinde ſibi collegam in tribunitia poteſtate iunxit·Enixa eſt Fabia, ut Fauſtina mortua, in Marci matrimonium coiret, ſed ille concubinam ſibi adſciuit, procuratoris uxoris ſuæ filiam, ne tot liberis ſuperinduceret nouercam. Congiarium populo dedit, & ſpectacula mirifica·Dein ciuilia multa correxit·Gladiatorij muneris ſumptus modum fecit·ſententia Platonis ſemper in ore illius fuit, Florere ciuitates, ſi aut philoſophi imperarent, aut imperatores philoſopharentur·Filio ſuo Burrhi præſentis filiam iunxit nuptijs celebratis exemplo priuatorum· Quare etiã congiarium dedit populo·Deinde ad conficiendũ bellũ conuerſus in adminiſtratione eius belli obijt labentibus iam filij moribus ab inſtituto ſuo·trienio bellum poſtea cum Marcomannis, Hermunduris, Sarmatis, Quadis etiam egit, & ſi anno uno ſuperfuiſſet, prouincias ex his feciſſet· Ante bidu

ium quàm expiraſſet, admiſſis amicis dicitur oſten-diſſe ſententiam de filio eandē, quam Philippus de Alexandro, cum de hoc male ſentiret addens mi-nime ſe ægre mortem ferre filium ſuperſtitem relin quens. Nam iam Commodus turpem ſe, & cruen tum oſtentabat. Mors autem talis fuit. Cum ægro tare cœpiſſet, filium aduocauit, atq; ab eo primum petit, ut belli reliquias non contemneret, ne uide-retur Remp. prodere. & cum filius ei reſpondiſ-ſet, cupere ſe primum ſanitatem, ut uellet, permi-ſit. Petens tantum, ut expectaret paucos dies, ac ſi-mul proficiſcerentur. Deinde abſtinuit cibo, potúq; mori cupiens, auxitq; morbum. Sexta die uocatis amicis, & ridens res humanas mortem autem con-temnens ad amicos dixit. Quid me fletis? & non magis de peſtilentia, & communi morte cogitatis? et cum illi uellent recedere, ingemiſcens ait, si iā me dimittitis, uale uobis dico uos præcedens. Et cum ab eo quæreretur, cui filium commendaret, ille re ſpondit uobis ſi dignus fuerit, & dijs immortali bus. Exercitus cognita mala ualetudine, uehementiſ ſime dolebant, quia illum unice amabant. Septimo die grauatus eſt, & ſolum filium admiſit, quē ſta tim dimiſit, ne in eum morbus tranſiret. Dimiſſo fi lio, caput operuit quaſi uolens dormire, ſed nocte animam efflauit. Fertur illum mori uoluiſſe, cum fi lium talem uideret futurū, qualis extitit poſt eius mortem, ne ut ipſe dicebat ſimilis Caligulæ Nero ni, & Domitiano eſſet. Crimini ei datum eſt, quod adulteros uxoris promouerit. Tertullum et Vtiliū

& Orſitum, & Moderatum ad uarios honores, cũ Tertullum etiam prandentem cum uxore deprehẽderit. De quo mimus in ſcena præſente Antonino dixit, cum ſtupidus nomen adulteri uxoris à ſeruo quæreret, & ille diceret,

» Tertullus. & adhuc ſtupidus quæreret, reſpondit ille.

» Iam tibi dixi, Tertullus dicitur.

Et de hoc quidem multa populus, multa etiã alij dixerunt patientiã Antonini incuſantes. Ante tempus ſane mortis prius quàm ad bellum Marcomannicum rediret, in Capitolio iurauit nullum ſenatorem ſe ſciente occiſum. Cum etiã rebelles dixerit ſe ſeruaturum fuiſſe, ſi ſciſſet. Nihil etiã magis & timuit, & deprecatus eſt quàm auaritiæ famam, de qua ſe multis epiſtolis purgat. Dederunt & uitio, quod ei uictus fuiſſet nec tam ſimplex quã uideretur aut quàm uel Pius uel Verus fuiſſet. Dederunt etiam crimini, quod liberti multum potuere. Sub eo uero maxime Geminas & Agaclytus. & quod aulicam arrogantiam confirmauerit ſubmouendo amicos à ſocietate communi, & à conuiuijs. Parentibus conſecrationem decreuit. Amicos parentum etiam mortuos ſtatuis ornauit. Suffragatoribus non cito credidit, ſed ſemper diu quæſiuit, quod erat uerum.

EIVSDEM VERVS AD DIOCLITIANVM AVGVSTVM.

Cio pleroſq; ita uitam Marci, ac Veri literis, atq; hiſtoriæ dedicaſſe, ut priorem Verum intimandum legentibus darent, non imperandi ſecuti ordinem ſed uiuendi. Ego uero, quod prior Marcus imperare cœpit, deinde Verus, qui ſuperſtite perijt Marco, priorem Marcum, dehinc Verum credidi celebrandum. Igitur L. Ceionius, Aelius Commodus, Verus Antoninus, qui ex Adriani uolũtate Aelius appellatus eſt ex Antonini coniunctione Verus et Antoninus neq; inter bonos neq; inter malos principes ponitur, quẽ conſtat non inobruiſſe uitijs, nec abundaſſe uirtutibus. Vixiſſe deinde non ſuo libero principatu, ſed ſub Marco in ſimili, ac pari maieſtatis imperio. A cuius ſecta laſciuia morum & uitæ licentioris nimietate diſſenſit. Erat enim morum ſimplicium, & qui adumbrare nihil poſſet. Huic naturalis pater fuit L. Aelius Verus, qui ab Adriano adoptatus primus Cæſar eſt dictus, et in eadem ſtatione conſtitutus perijt. Aui ac proaui & item maiores plurimi conſulares. Natus eſt Lucius Romæ in prætura patris ſui XVIII. Calendas Ianuarias die, quo & Nero, qui rerum potitus eſt. Origo eius paterna pleraq; ex Hetruria fuit, materna ex Fauentia. Hac proſapia genitus patre ab Adriano adoptato in familiã aliã de-

uenit. Mortuoq; patre Cæſare in Adriani familia remanſit. A quo Aurelio datus eſt adoptandus, cũ ſibi ille Pium filium, Marcum nepotem eſſe uoluiſſet poſteritati ſatis prouidens, & ea quidem lege, ut filiam Pij Verus acciperet, quæ data eſt Marco idcirco, quia hic ad hoc impar uidebatur ætate, ut in Marci uita expoſuimus. Duxit autem uxorem Marci filiam Lucillam, educatus eſt in domo tiberiana. Audiuit Scaurum grammaticum latinum Scauri filium, qui grãmaticus Adriani fuit. Græcos Telephum, atq; Phertionem, Harpocrationem. Rhetores Apollonium, Celerem Caninium, Herodem Atticum, Latinum, Cornelium Frontonem. Philoſophos Apollonium et Sextum, hos omnes amauit unice, atq; ab his inuicem dilectus eſt, nec tamen ingenioſus ad literas. Amauit autem in pueritia uerſus facere, poſt orationes. & melior quidem orator fuiſſe dicitur, quàm poëta. Immo, ut uerius dicam, peior poëta quàm rhetor. Nec deſunt, qui dicant eum adiutum ingenio amicorũ, atq; ab alijs ei illa ipſa, qualiacunq; ſunt, ſcripta. Siquidem multos diſertos, & eruditos ſemper ſecum habuiſſe dicitur. Educatorem habuit Nicomedẽ. Fuit uoluptuarius, & nimis lætus, & omnibus delitijs, ludis, iocis, decenter aptiſſimus. Poſt ſeptimum annum in familiam Aureliam traductus, Marci moribus, & authoritate formatus eſt. Amauit uenatus, Palæſtras, & omnia exercitia iuuentutis. Fuitq; priuatus in domo imperatoria XX & III. annis. Qua die togam uirilem Verus accepit, Antoni-

nus Pius ea occaſione, qua patris templum dedicabat, populo liberalis fuit, mediusq́; inter Pium, & Marcum idem reſedit, cum quæſtor populo munus daret. Poſt quæſturam ſtatim COS. eſt factus cum Sextilio Laterano, interiectis annis cum Marco fratre iterum factus eſt COS. Diu autem & priuatus fuit, & ea honorificentia caruit, qua Marcus ornabatur. Nãq; in ſenatu ante quæſturã non ſedit. Neque in itinere cum patre, ſed cum præfecto prætorij uectus eſt. Nec aliud ei honorificentiæ ad nomen adiunctum eſt, quàm quod Auguſti filius appellatus eſt. Fuit ſtudioſus etiã circenſium haud aliter quàm gladiatorij muneris. hic cum tantis delitiarum, & luxuriæ quateretur erroribus, ab Antonino uidetur ob hoc retentus, quod eum pater ita in adoptionem Pij tranſire iuſſerat, ut nepotem appellaret, cui, quantum uidetur, fidem exhibuit non amorem. Amauit tamen Antoninus Pius ſimplicitatem ingenij, puritantemq́; uiuẽdi. Hortatusq́; eſt, ut imitaretur & fratrem. Defuncto Pio, Marcus in eum omnia contulit participatu etiã imperatoriæ poteſtatis indulto, ſibiq; conſortem fecit, cum illi ſoli ſenatus detuliſſet imperiũ. Dato igitur imperio, & indulta tribunitia poteſtate, proconſulatus etiam honore delato Verum uocari præcepit ſuum in eum transferens nomen, cum ante Commodus uocaretur. Lucius quidem Marco uicem reddẽs ſi ſuſciperet, obſecutus, ut legatus proconſuli, uel præſe imperatori. iam primum enim Marcus pro ambobus ad milites eſt locutus, & pro conſenſu im-

perio grauiter ſe, & ad Marci mores egit. Vbi uero in Syriam profectus eſt, non ſolum licentia uitæ liberioris, ſed etiam adulterijs, & iuuentutis amoribus infamatus eſt. Siquidem tantæ luxuriæ fuiſſe dicitur, ut etiam poſteaquam de Syria redijt, popinam domi inſtituerit. Ad quam poſt conuiuium Marci diuertebat miniſtrantibus ſibi omni genere turpium perſonarum. Fertur & nocte perpeti alea luſiſſe, cum in Syria concepiſſet id uitium, atq; in tantum uitiorum Gaianorum, & Neronianorum, ac Vitellianorum fuiſſe æmulum, ut uagaretur nocte per tabernas, ac lupanaria obtecto capite cucullione uulgari uiatorio, & commiſceretur cum triconibus, & committeret rixas diſſimulans quis eſſet, ſæpeq; afflictum liuida facie rediſſe, & in tabernis agnitum, cum ſeſe abſconderet. iaciebat & nummos in popinas maximos, quibus calices frangeret. Amauit & aurigas Praſino fauens. gladiatorum etiam frequentius pugnas in conuiuio habuit trahens cœnam in noctem, & in toro conuiuali condormiens. ita, ut leuatus cum ſtromatibus in cubiculum perferretur. Somni fuit permodici, digeſtionis facillimæ. Sed Marcus hæc omnia quaſi neſciens diſſimulabat rem, pudore illo ne reprehenderet fratrem. Et notiſſimum eius quidem fertur tale conuiuium, in quo primum duodecim accubuiſſe dicitur. Cum ſit notiſſimum dictum de numero conuiuarum ſeptem conuiuium, nouem uero conuitiũ. Donates autem pueros decoros, qui miniſtrabant ſingulis. Donatos etiam ſtructores, & lances ſingulis

quibuſq; donata et uiua animalia, uel cicurum, uel ferarum, auium, uel quadrupedum, quorum cibi appoſiti erant. Donatæ etiam calices ſingulis per ſingulas potiones murrhinos, & cryſtallinos alexã drinos, ac quoties bibitum eſt. Data etiam aurea, atq; argentea pocula, et gemmata. Coronas quineti am datas lemniſcis aureis interpoſitis, & alieni tẽ poris floribus. Data & uaſa aurea cum unguen tis ad ſpeciem alabaſtrorum. Data & uehicula cum mulabus, ac mulionibus cum iuncturis argen teis, ut ita de conuiuio redirent. Omne autem con uiuium æſtimatum dicitur ſexagies centenis mil-libus HS. Hoc conuiuium poſteaquam Marcus audiuit, ingemuiſſe dicitur, & doluiſſe publicum fa tum. Poſt conuiuium luſum eſt teſſaris uſq; ad lu-cem. Et hæc quidem poſt parthicum bellum, ad qđ eum miſiſſe dicitur Marcus, ne uel in urbe ante ocu los omnium peccaret, uel ut parſimoniam peregri natione addiſceret, uel ut timore bellico emenda-tior rediret, uel ut ſe imperatorem eſſe cognoſce-ret. Sed quãtum profecerit, cum alia uita, tum hæc, quam narrauimus, cœna monſtrauit. Circenſium tantam curam habuit, ut frequenter prouinciali-bus literas cauſa circenſium & miſerit, & accepe-rit. Deniq; etiã præſens, et cũ Marco ſedens, multas à Venetianis eſt paſſus iniurias, quod turpiſſime cõ tra eos faueret. Nam & uolucri equo Praſino au reũ ſimulachrũ fecerat, qđ ſecum portabat. Cui quidẽ paſſas uuas, et nucleos inuicẽ hordei in præ ſepe ponebat, quẽ ſagis fuco tinctis coopertum in ti

berianam ad ſe adduci iubebat. Cui mortuo ſepulchrum in Vaticano fecit. In huius equi gratiam primū cœperunt equi aurei, uel brauia poſtulari: In tanto autem equus ille honore fuit, ut ei à populo parſinianorum ſæpe modius aureorum poſtularetur. Profectum cum ad parthicum bellum Marcus Capuam proſecutus eſt. Cúq; inde per omnium uillas ſe ingurgitaret, morbo implicitus apud Canuſium ægrotabat, quoad eum uiſendum frater contendit. Multa in eius uita ignaua, & ſordida etiam belli tempore deteguntur. Nam cum in terfecto legato, cæſis legionibus, Syris defectionem cogitantibus oriens uaſtaretur, ille in Appulia uenabatur. Et apud Corinthum, & Athenas inter ſymphonias & cantica nauigabat. Et per ſingulas maritimas ciuitates Aſiæ, Pamphiliæ, Ciliciæq; clariores uoluptatibus immorabatur. Antiochiam poſtea quam uenit, ipſe quidem ſe luxuriæ dedit. Duces autem confecerunt parthicum bellum Statius Priſcus, & Auidius Caſſius, & Martius Verus per quadriennium. ita ut Babylonem, & Mediam peruenirent, & Armeniam uendicarent. Partumq; eſt ipſi nomē Armenici, Parthici, Mœdici, quod etiam Marco Romæ agenti delatum eſt. Egit autem per quadriennium Verus hyemem Laodociæ, æſtatem apud Daphnen reliquam partem Antiochiæ, riſui fuit omnibus Syriis, quorum multa ioca in theatro in eum dicta extant. Vernas in triclinium ſaturnalibus, & diebus feſtis ſemper admiſit. Ad Euphratem tamen impulſu comitum ſuorum ſecundo profectus

do profectus eſt. Epheſum etiam rediјt, ut Lucillam uxorem miſſam à patre Marco ſuſciperet, & idcirco maxime ne Marcus cum ea in Syriã ueniret, ac flagitia eius agnoſceret, nam ſenatui Marcus dixerat ſe filiam in Syriam deducturũ. Confecto ſanè bello, regna regibus, prouincias uero comitibus ſuis regendas dedit. Romam inde ad triumphũ inuitus, quod Syriam quaſi regnum ſuũ relinqueret, rediјt, & pariter cum fratre triũphauit ſuſceptis à ſenatu nominibus, quæ in exercitu acceperat. Fertur præterea ad amicæ uulgaris arbitrium in Syria poſuiſſe barbam. Vnde in eum à Syris multa ſunt dicta. Fuit eius fati, ut in eas prouincias, per quas rediјt, Romam uſq; luem ſecum deferre uideretur. Et nata fertur peſtilẽtia in Babylonia, ubi de templo Apollinis ex arcula aurea, quam miles forte inciderat, ſpiritus peſtilens euaſit, atq; inde Parthos, orbemq; compleſſe. Et hoc non L. Veri uitio, ſed Caßij, à quo contra fidẽ Seleucia, quæ, ut amicos milites noſtros receperat, expugnata eſt. Quod quidem inter cæteros etiã Quadratus belli Parthici ſcriptor incuſatis Seleucenis, q fidẽ primi ruperãt, purgat. Habuit hanc reuerentiã Marci Verus, ut nomina, quæ ſibi delata fuerant, cum fratre communicaret die triũphi, quẽ pariter celebrarunt. Reuerſus à Parthico bello minore circa fratrem cultu fuit Verus. Nam & libertis inhoneſtius indulſit, et multa ſine fratre diſpoſuit. His acceſſit, quod quaſi reges aliquos ad triumphum adduceret, ſic hiſtriones eduxit è Syria, quorũ præcipuus fuit Ma-

ximus, quem Paridis numine nuncupauit. Villam præterea extruxit in uia Clodia famoſiſſimam, in qua per multos dies & ipſe ingenti luxuria debacchatus eſt cum libertis ſuis, & amicis paribus, quorum præſentia nulla inerat reuerentia. Et Marcum rogauit, qui uenit, ut fratri uenerabilem morū ſuorum, & imitandam oſtenderet ſanctitudinem, & quinq; diebus in eadem uilla reſidens cognitionibus continuis operam dedit, aut conuiuante fratre, aut conuiuia comparante. Habuit Agripum hiſtrionem, cui cognomentum erat Memphi, quem & ipſum è Syria uelut trophæum parthicum adduxerat, quem Apolauſtum nominauit. Adduxerat ſecum & fidicinas, & tibicinas, & hiſtriones, ſcurraſq; mimarios, & præſtigiatores, & omnia mancipiorum genera, quorum Syria, & Alexandria paſcitur uoluptate. Prorſus ut uideretur bellum non parthicum, ſed hiſtrionicum confeciſſe. Et hæc uitæ diuerſitas, atque alia multa inter Marcum, & Verum ſimultates feciſſe non aperta ueritas indicabat, ſed occultus rumor inſuſurrabat. Verum illud præcipuum. quod cum Libonem quendam patruelem ſuum Marcus legatum in Syriam miſiſſet, atq; ille ſe inſolentius quàm uerecundius ſenator efferret, dicens ad fratres ſuos ſcripturum eſſe, ſiqui forte dubitaret, nec Verus præſens pati poſſet, ſubito morbo notis propè ueneni exiſtentibus interiſſe. Viſum eſt nonnullis non tamen Marco, quod eius fraude putaretur occiſus. Quæ res ſimultatum auxit rumorem. Liberti multum potue-

runt apud Verum, ut in uita Marci diximus, Geminas, & Agaclytus, cui dedit inuito M. Libonis uxorem. Deniq; nuptijs ab hero celebratis Marcus conuiuio non interfuit. Habuit & alios libertos Verus improbos Codem, & Eulectum, cæterosq;, quos omnes Marcus poſt mortem Veri ſpecie honoris abiecit Eulecto retento, qui poſtea Commodum filium eius occidit. Ad bellum germanicum Marcus, quod nollet Lucium ſine ſe uel ad bellum mittere, uel in urbe dimittere, cauſa luxuriæ ſimul profecti ſunt, atq; Aquileiam uenerunt, inuitoq; Lucio alpes tranſgreſſi. Cum Verus apud Aquileiam tantum uectatus, conuiuatusq; eſſet, Marcus autem omnia proſpexiſſet. De quo bello, quod per legatos Barbaris pacem petentibus, aut per duces noſtros geſtum eſt, in Marci uita pleniſſime diſputatum eſt. Compoſito autem bello in Pannonia urgente Lucio Aquileiam rediret, quod urbanas deſyderabat Lucius uoluptates, in urbem deſtinatus eſt, ſed non longe ab Altino ſubito in uehiculo morbo, quem ἀπόπληξιν uocant, correptus Lucius depoſitus è uehiculo detracto ſanguine Altinū perductus, cum triduo mutus uixiſſet, apud Altinum perijt. Fuit ſermo, quod & ſocrum Fauſtinam inceſtaſſet. Et dicitur Fauſtinæ ſocrus dolo aſperſis oſtreis ueneno extinctus eſſe, idcirco, q̄d conſuetudinem, quam cum matre habuerat, filiæ prodidiſſet, quamuis & illa fabula, quæ in Marci uita poſita eſt, abhorrens à talis uiri uita ſit exorta. Cum multi etiā uxori eius flagitium mor

tis aſſignent, & iciirco quod Fabiæ nimium indul
ſerat Verus. Cuius potentiā uxor Lucij, uel Marci
ferre non poſſet: Tanta ſanè familiaritas inter Lu
cium, & Fabiā ſororem fuit, ut hoc quoq; uſurpa-
uerit rumor, quod inierint conſilium ad Marcum
è uita tollendū. Id'q; cum eſſet per Agaclytum liber
tum proditum Marco ante aduentum Lucij, Fauſti-
na occurrit, ne præueniret. Fuit decorus corpore, uul
tu gemmatus, barba propè barbaricæ demiſſa pro
cerus, & fronte in ſupercilia adductiore uenerabi
lis. Dicitur ſanè tantum habuiſſe curā flauentium
capillorum, ut capiti auri ramenta reſpergeret,
quo magis coma illuminata flaueſceret. lingua impe
ditior fuit. Aleæ cupidiſſimus, uitæ ſemper luxurio
ſæ, atq; in pluribus Nero præter crudelitatem, &
ludibria. Habuit inter aliū luxuriæ apparatū ca-
licem cryſtallinum nomine uolucrem, ex eius equi
nomine, quē dilexit, humanæ poſitionis modū ſuꝑ
greſſum. Vixit annis XLII. Imperauit cum fra-
tre annis XI. Illatum'q; eius corpus eſt Adriani ſe
pulchro, in quo & Cæſar pater eius naturalis ſe-
pultus eſt. Nota eſt fabula, quam Marci non capit
uita, qđ partem uuluæ ueneno illitam cū eā execu
iſſet cultro una parte uenenato, Marcus Vero porre
xit. ſed hoc nefas eſt de Marco putari, q̄uis Veri et
cogitata, & facta mereantur, qđ nos non in medio
reliquimus, ſed totam purgatā, confutatam'q; reſpui
mus. Cum adhuc poſt Marcum præter ueſtram cle
mentiam Dioclitiane Auguſte imperatorem talem
nec adulatio uideatur potuiſſe confingere.

COMMODVS ANTONINVS AELII LAMPRIDII AD DIOCLITIANVM AVGVSTVM.

d E Commodi Antonini parentibus in uita Marci Antonini ſatis eſt diſputatum. Ipſe autem natus eſt apud Lanuuiũ cum fratre Antonino Gemino pridie Calẽ. Septẽbres patre, patruoq; COSS. Vbi & Auus maternus dicitur natus. Fauſtina, cum eſſet Commodo cum fratre prægnans, uiſa eſt in ſomnis ſerpentes parere, ſed ex his unum ferociorem. Cum autem peperiſſet Cõmodum, atq; Antoninum, Antoninus quadrimus eſt elatus, quẽ parem aſtrorum curſu Commodo mathematici promittebant. Mortuo igitur fratre, Commodum Marcus & ſuis præceptis, & etiam magnorum, atq; optimorum uirorum erudire conatus eſt. Habuit literatorem græcum Oneſicratem, latinum Capellam Antiſtium. Orator ei Atteius ſanctus fuit. Sed tot diſciplinarũ magiſtri nihil ei profuerunt. Tantum ualet aut ingenij uis, aut eorum, qui in aula inſtitutores habentur. Nam à prima ſtatim pueritia turpis, improbus, crudelis, libidinoſus, ore quoq; pollutus, & conſtupratus fuit. Iam in his artifex quæ ſtationis imperatoriæ non erant, ut calices fingeret, ſaltaret, cantaret, ſibilaret. Scurram deniq; & gladiatorem ſe perfectum oſtenderet. Auſpicium crudelitatis apud Centumcællas dedit anno

ætatis XII. Nam cum tepidus forte locus eſſet, balneatorem in fornacem conijci iuſſit, quando à pædagogo, cui hoc iuſſum fuerat, ueruecina pellis in fornace conſumpta eſt, ut fidem pœnæ de fœtore nidoris impleret. Appellatus eſt autem Cæſar puer cum fratre ſuo Seuero. XIIII ætatis anno in collegium ſacerdotum aſcitus eſt. Cooptatus inter tres ſolos principes iuuentutis cum togam ſumpſit, adhuc in prætexta puerili congiarium dedit, atq; ipſe in baſilica Traiani præſedit. Indutus autem toga eſt nonarum Iuliarum die, quo in terris Romulus non apparuit, & eo tempore, quo Caſſius à Marco deſciuit. Profectus eſt commẽdatus militibus cum patre in Syriam, & Aegyptum, & cum eo Romam redijt. Poſt hæc uenia legis annariæ impetrata, COS. eſt factus, et cum patre IMPERAT. eſt appellatus V Calen. Decemb. die Pollione, & Apro COSS. & triumphauit cum patre. Nam & hoc patres decreuerant. Profectus cum patre, & ad Germanicum bellum adhibitos cuſtodes uitæ ſuæ honeſtiores ferre non potuit, peſſimos quoſq; detinuit, & ſubmotos uſque ad ægritudinem deſyderauit, quibus per patris molliciem reſtitutis popinas, & ganeas in palatinis ſemper diebus fecit. Neque unquam pepercit uel pudori, uel ſumptui. In domo aleam exercuit. Mulierculas formæ ſcitioris, ut proſtibula mancipia lupanarium ad ludibrium pudicitiæ contraxit. Imitatus eſſe propolas circumforaneos, equos curules ſibi comparuit. Aurigæ habitu currus rexit, gladiatoribus con-

uixit, aquam geſſit, ut lenonum miniſter, ut probris natum magis quàm ei loco eum crederet, ad quem fortuna prouexit. Patris miniſteria ſeniora ſummouit. Amicos ſenes abiecit. Filium Saluij Iuliani, qui exercitibus præerat, ad impudicitiam fruſtra tentauit, atque exinde Iuliano tetendit inſidias. Honeſtiſſimos quoſq; aut per contumeliam, aut per honorem indigniſſimum abiecit. Appellatus eſt à mimis quaſi obſtupratus, eoſdemq; ita ut non apparerent, ſubito deportauit. Bellum etiam quod pater penè confecerat, Regibus hoſtium addictus remiſit, ac Romam reuerſus eſt. Romam ut redit, ſubactore ſuo Antero poſt ſe in curru locato, ita triumphauit, ut eum ſerius ceruice reflexa publice oſcularetur, etiam in orcheſtra hoc idem fecit. Et cum potaret in lucem, helluareturq; iuribus Romani imperij. Veſpera etiam per tabernas, ac lupanaria uolitauit. Miſit homines ad prouincias regendas uel criminum ſocios, uel à criminoſis commendatos. In ſenatus odium ita uenit, ut & ipſe crudeliter in tanti ordinis perniciem ſæuiret, fieretq; contemptui crudelis uita Cōmodi. Quadratum & Lucillam compulit ad eius interfectionem conſilia inire non ſine præfecti prætorij Tarrupti ni paterni conſilio. Datum autem eſt negotium peragendæ necis Claudio Pompeiano propinquo. Qui ingreſſus ad Commodum diſtricto gladio, cum faciendi poteſtatem habuiſſet, in hæc uerba prorumpens, Hunc tibi pugionem ſenatus mittit, detexit facinus fatuus, nec impleuit, mul-

tis cum eo participantibus cauſam. Poſt hæc interfecti ſunt Pompeianus primo, & Quadratus, dein Narbanna, atq; Norbanus, & Paralius, & mater eius Lucilla in exilium exacta. Cum præfecti prætorio uidiſſent Commodum in tantum odium incidiſſe, obtentu Anteri, cuius potentiam Po. Ro. ferre non poterat, urbane Anterum eductum à palatio ſacrorum cauſa, & redeuntem in hortos ſuos per frumentarios occiderunt. Id uero grauius quàm de ſe ipſo Commodo fuit. Paternum autem & huius cædis authorem, & quantum uidebatur paratæ necis Commodi conſcium, & interuentorem, ne coniuratio latius puniretur, inſtigante Tigidio per laticlaui honorem à præfecturæ adminiſtratione ſubmouit. Poſt paucos dies inſimulauit eum coniurationis cum diceret, ob hoc promiſſam Iuliani filio filiam paterni, ut in Iulianum transferretur imperium. Quare & Paternum, & Iulianum, & Vitruuium ſecundum Paterni familiariſſimum, qui epiſtolas imperatorias curarat, interfecit. Domus præterea Quintiliorum omnis extincta, quod Sextus Condiani filius ſpecie mortis ad defectionem diceretur euaſiſſe, interfecta & Vitraſia Fauſtina, & Velius Rufus, & Egnatius Capito cõſularis. In exiliũ autem acti ſunt Aemilius Iũctus, et Attilius Seuerus COSS. & in multos alios uarie ſæuitum. Poſt hæc Commodus nunquam facile in publicum proceſſit, neque quicquã ſibi nuntiari paſſus, niſi quod Perennius ante tractaſſet. Perennius autem Commodi animum per-

ſciens inuenit quemadmodum ipſe potens eſſet. Nam perſuaſit Commodo, ut ipſe delitijs uacaret. Idem uero Perennius curis incumberet, quod Cōmodus lætanter accepit. Hac igitur lege uiuēs ipſe cum trecentis concubinis, quas ex matronarum, meretricumq́; delectu ad formæ ſpeciem conſciuit, ac CCC alijs puberibus exoletis, quos æque ex plebe, ac nobilitate, nuptijsq́; forma diſceptatrice collegerat, in palatio per conuiuia, & balneas bacchabantur. Inter hæc habitu uictimarij uictimas īmolauit, in arena rudibus inter cubicularios gladiatores pugnauit lucentibus aliquando mucronibus. Tunc tamen Perennius cuncta ſibimet uindicauit, quos uoluit, interemit. ſpoliauit plurimos, omnia iura ſubuertit, prædam omnem in ſinum contulit. Ipſe autem Cōmodus Lucillam ſororem, cum eam compreſſiſſet, occidit, ſororibus dein ſuis cæteris (ut dicitur) conſtupratis. Conſobrina patris complexibus ſuis coniuncta. uni etiam ex concubīnis matris nomen impoſuit, & uxoris. Quam deprehenſam in adulterio exegit, exactam relegauit, et poſtea occidit. Ipſas concubinas ſuas ſub oculis ſuis ſtuprari iubebat. Nec irruentium in ſe iuuenum carebat infamia omni parte corporis, atq; ore in ſexum utrunq; pollutus. occiſus eſt eo tempore etiam Claudius quaſi à latronibus cuius filius, cum pugione quondam ad Commodum ingreſſus eſt. Multiq́; alij ſenatores ſine indicio interempti. fœminæ quoque diuites, & nonnullæ per prouincias a Perennio ob diuitias inſimulatæ ſpo

liatæ ſunt, uel etiam interemptæ. His autem, qui bus deerat ficti criminis oppoſitio, obijciebatur, quod ſcribere uoluiſſent Commodum Hæredem. Eo tempore in Sarmatia res bene geſtas per alios duces in filium ſuum Perennius referebat. Hic tamen Perennius, qui tantum potuit, ſubito q̄d bel lo Britanico militibus equeſtris loci uiros præfecerat, amotis ſenatoribus prodita re per legatos exercitus hoſtis appellatus, lacerãduſq; militibus eſt datus. In cuius potentiæ locum Cleandrum ex cubicularijs ſubrogauit. Multa ſane poſt interfectum Perennium, eiuſq; filium quaſi à ſe non geſta reſcidit, uelut in integrum reſtituens. Et hanc quidẽ pœnitentiam ſcelerum ultra XXX dies tenere non potuit, grauiora per Cleandrum faciens quã fecerat per ſupradictum Perennium. Et in potentia quidem Cleander Perennio ſucceſſerat. In præfectura uero Niger, q ſex tantum horis præf. præt. fuiſſe perhibetur: mutabantur enim præfecti prætorij per horas atq; dies, Commodo peiora omnia quàm fecerat ante, faciente. Fuit autem Marcus quartus præf. præt. diebus quinq;. Horum ſucceſſores ad arbitrium Cleandri aut retenti ſunt, aut occiſi. Ad cuius nutum etiã libertini in ſenatu, atq; in patritios allecti ſunt. Tuncq; primum XXV. COSS. in unum annum, uẽditæq; omnes prouinciæ. Omnia Cleander pecunia uenditabat, reuocatos de exilio dignitatibus ornabat, res iudicatas reſcindebat. Qui tantum per ſtultitiam Commodi potuit, ut Burrhum ſororis Commodi uirum

reprehendentem, nuntiantemq́; Commodo quæ fie bant, in ſuſpicionem regni affectati traheret, et oc cideret. Multis alijs, qui Burrhum defendebant, pariter interemptis. Præf. etiam Ebutianus inter hos eſt interemptus. In cuius locum ipſe Cleander cum alijs duobus, quos ipſe delegit. Præfectus eſt factus. Tuncq́; primum tres præf. præt. fuere. In ter quos Libertinus, qui à pugione appellatus eſt. Sed & Cleandro dignus tandem uitæ finis im poſitus. Nam cum inſidijs illius Arius Antoninus fi ctis criminibus in Attali gratiam, quem in pro conſulatu Aſiæ damnauerat, eſſet occiſus, nec eam inuidiam populo ſæuiente Cõmodus ferre potuiſ ſet, plebi ad pœnam donatus eſt. Cum etiam Apo lauſtus, alijq́; liberti aulici pariter interempti ſunt. Cleander inter cætera etiam concubinas eius con ſtuprauit, de quibus filios ſuſcepit, qui poſt eius in teritum, cum matribus interempti ſunt. In cuius lo cum Iulianus, & Regilius ſubrogati ſunt. Quos & ipſos poſtea pœnis affecit. His occiſis, interemit Seruilium & Dulium Syllanos cum ſuis. Mox Antium Lupum, et Petronios Mamertinum, & Su ram, filiumq́; Mamertium Antonianum ex ſorore ſua genitum. Et poſt eos ſex ſimul ex conſularibus Allium Fuſcum, Cœlium Felicem, Luceium Tor quatum, Larium Erupianum, Valeriũ Baſſianũ, Patuleium Magnum cum ſuis, atq; in Aſia Sulpi tium Craſſum proconſule & Iulium Proculum cum ſuis. Claudiumq́; Lucanum conſularem, & conſobrinam patris ſui Fauſtinam Anniam in

Achaia. Et alios infinitos deſtinauerat & alios XIIII occidere, cum ſumptus eius iniurijs Romani imperij ſuſtinere non poſſent. Inter hæc Commodus ſenatu ſemet tradente, cum adulterum matris COS. deſignaſſet, appellatus eſt Pius, cum occidiſſet Perennium, appellatus eſt Felix. Inter plurimas cædes multorum ciuium quaſi quidam nouus Sylla, idem Commodus ille Pius, ille Felix. Finxiſſe etiam quandam contra ſe coniurationem dicitur, ut multos occideret. Nec alia ulla fuit defectio præter Alexandri, qui poſtea ſe, & ſuos interemit, & ſororis Lucillæ. Appellatus eſt Commodus etiam Britanicus ab adulatoribus, cum Britani etiam imperatorem contra eum deligere uoluerunt. Appellatus eſt etiam Romanus Hercules, quod feras Lanuuij in Amphitheatro occidiſſet. Erat enim hæc illi conſuetudo, ut domi beſtias interficeret. Fuit præterea ea dementia, ut urbem Romam coloniam commodianam uocari uoluerit. Cui furor dicitur inter delinimēta Martiæ iniectus. Voluit etiam in Circo quadrigas agitare. Dalmaticatus in publico proceſſit, atq; ita ſignum quadrigis emittendis dedit. Et eo quidem tempore, quo ad ſenatum retulit de commodiana facienda Roma, nō ſolum ſenatus hoc libenter accepit per irriſionem, quantum intelligitur, ſed etiam ſe ipſum Commodianum uocauit, Commodum Herculem & deum appellans. Simulauit ſe et in Africam iturum, ut ſumptum itinerariū exigeret, & exegit, eumq; in conuiuia et aleam conuertit. Motilenum præf.

prætorij per ficus ueneno interemit. Accepit ſtatuas in Herculis habitu, eiq; immolatum eſt, ut deo. Multos præterea parauerat interimere, quod per paruulum quendam proditum eſt, qui tabulam cubiculo eiecit, in qua occidendorum erant nomina ſcripta. Sacra Iſidis coluit, ut & caput raderet, & Anubin portaret, Bellonæ ſeruientes uere exe care brachium præcepit ſtudio crudelitatis, Iſiacos uero pineis uſq; ad perniciem pectus tundere cogebat, cum Anubin portaret, capita Iſiacorum grauiter obtundebat ore ſimulachri, claua non ſolũ Leones in ueſte muliebri, et pelle leonina, ſed etiã multos homines afflixit. Debiles pedibus & eos, q ambulare non poſſent, in gigantum modum formauit, ita ut ab agentibus de pannis, & linteis quaſi dracones detegerentur, eoſdemq; ſagittis confecit. Sacra mithriaca homicidio uero polluit. Cum illic aliquid ad ſpeciem timoris uel dici, uel fingi ſoleat. Etiam puer & guloſus, & impudicus fuit, Adoleſcens omne genus infamauit hominũ, quod erat ſecum, Et ab omnibus eſt infamatus, irridentes ſe feris obijciebat. Eum etiam, qui Tranquilli librum uitam Caligulæ continentem legerat, feris obijci iuſſit, quia eundem diem natalis habuerat, quem & Caligula. Siquis ſanè ſe mori uelle prædixiſſet, hunc inuitum præcipitari iubebat. in iocis quoq; pernicioſus. Nam eum, quem uidiſſet albeſcentes inter nigros capillos quaſi uermiculos habere, ſturno appoſito, qui ſe uermes ſectari crederet, capite ſuppuratum reddebat. Obtunſi oneris pin-

quem hominem medio uentre diſiecit, ut eius inteſtina ſubito funderentur. Monopodios, et Lucanios eos, qui aut ſingulos tuliſſet oculos, aut ſingulos pedes fregiſſet, appellabat. Multos præterea paſſim extinxit, alios quia barbarico habitu occurrerant, alios quia nobiles, et ſpecioſi erant. Habuit in delitijs homines appellatos nominibus uerendorum utriuſq; ſexus, quos libentius ſuis oculis applicabat. Habuit & hominem penè prominentem ultra modum animalium, quem ὄνον appellabat, ſibi cariſſimum, quem et ditauit, et ſacerdotio Herculis ruſtici præpoſuit. Dicitur ſæpe pretioſiſſimis cibis humana ſtercora miſcuiſſe, nec abſtinuiſſe guſtu alijs (ut putabat) irriſis. Duos Gibbos retortos in lance argentea ſibi ſinapi perfuſos exhibuit, eoſdemq; ſtatim promouit, ac ditauit. Præf. præt. ſuum Iulianum togatum præſente officio ſuo in piſcinam detruſit. Quem ſaltare etiam nudum ante concubinas ſuas iuſſit quatientem cymbala. Deformato uultu genera leguminum coctorum ad cõuiuium propter luxuriæ continuationem reuocauit. Lauabat per diem ſepties, atque octies, & in ipſis balneis edebat per deorum templa pollutus ſtupris et humano ſanguine. Imitatus eſt et medicum, ut ſanguinem hominibus emitteret ſcalpris feralibus. Menſes quoq; in honorem eius pro Auguſto Commodum pro Septembri Herculem, pro Octobri Inuictum, pro Nouembri Exuperatorium, pro Decembri Amazonium ex ſigno ipſius adulatores uocabant. Amazonius autem uocatus eſt ex amo

*re concubinæ ſuæ Martiæ, quam pictam in Ama-
Zone diligebat, propter quam & ipſe Amazo-
nico habitu in arenam Romanam procedere uo-
luit. Gladiatorium etiam certamen ſubijt, & no-
mina gladiatorum recepit eo gaudio, quaſi accipe-
ret triumphalia. Ludum ſemper ingreſſus eſt, &
quoties ingrederetur publicis monimentis indi iuſ-
ſit. Pugnaſſe autem dicitur ſeptingenties tricies qn-
quies. nominatus inter Cæſares IIII Iduum
Octobrium, quas Herculeas poſtea nominauit,
Pudente & Pollione COSS. Appellatus Ger-
manicus Idibus Herculeis Maximo, & Orphi-
to COSS. Aſſumptus eſt in omnia collegia ſa-
cerdotalia ſacerdos. XIII. Calendas inuictas
Piſone, & Iuliano COSS. Profectus in Germa-
niam. XIIII. Calendas Aelias, ut poſtea no-
minauit, ijſdem COSS. Togam uirilem acce-
pit, cum patre appellatus imperator V. Calen-
das exuperatorias. Pollione iterum, & Apro
COSS. Triumphauit X Calendas Amazonias
ijſdem COSS. Iterum profectus III nouas
Commodias Orphito, & Ruffo COSS, datus in
perpetuum ab exercitu, & ſenatu in domo palati-
na Commodiana conſeruandus XI. Calendas Ro-
manas. Præſente iterum COS. III. meditans
de profectione à Senatu, et populo ſuo retentus eſt.
Vota pro eo facta ſunt nonis Pijs Fuſciano II
COS. Inter hæc refertur in literas pugnaſſe illum
ſub patre trecenties ſexagies qnquies. Item poſtea*

tantum palmarum gladiatoriarum confeciſſe. Vel uictis retiarijs, uel occiſis, ut mille contingeret. Ferarum autem diuerſarum manu ſua occidit multa millia. Ita, ut elephantos occideret. Et hæc fecit ſæpe ſpectante Po. Ro. Fuit autem ualidus ad hæc, aliâs debilis, & infirmus. Vitio etiam inter inguina prominenti ita, ut eius tumorem per ſericas ueſtes populus Romanus agnoſceret. Verſus in eum multi ſcripti ſunt, de quibus etiam in opere ſuo Marius Maximus gloriatur. Virium ad conficiendas feras tantarum fuit, ut elephantum conto tranſfigeret, & Origis cornu haſta tranſmiſerit, & ſingulis ictibus multa millia ferarum ingentium conficeret. Impudentiæ tantæ fuit, ut cum muliebri ueſte in amphitheatro, uel thetaro ſedens publice ſæpiſſime biberit. Victi ſunt ſub eo tamen, cum ille ſic uiueret, per legatos Mauri. Victi Daci. Pannoniæ quoq; compoſitæ. in Britania, in Germania & in Dacia imperium eius recuſantibus prouincialibus. Quæ omnia iſta p duces ſedata ſunt. Ipſe Commodus in ſubſcribendo tardus, & negligens, ita, ut libellis una forma multis ſubſcriberet. In epiſtolis autem plurimis uale tantum ſcriberet. Agebanturq; omnia per alios, qui etiá condemnationes in ſinum uertiſſe dicuntur. Per hanc autem negligentiam, cum & annonam uaſtarent ij, qui tunc Remp. gerebant etiá inopia ingens Romæ exorta eſt, cum fruges non deeſſent, & eos quidem, qui omnia uaſtabant, poſtea Commodus occidit, atq; proſcripſit. Ipſe uero ſeculum aureú Cô-

modianum

modianum nomine aſſimulans uilitatem propoſu it, ex qua maiorem penuriam fecit, multi ſub eo et alienam pœnam, et ſuam ſalutem pecunia redeme runt. Vendidit etiam ſuppliciorum diuerſitates, & ſepulturas, & immunitiones malorum, & alios pro alijs occidit. Vendidit etiam prouincias, & administrationes, cum hi, per quos uenderet, partem acciperent, partem uero Commodus. Vendidit non nullis & inimicorum ſuorum cædes. Vendiderunt ſub eo etiam euentus litium liberti. Præfectos Paternum & Perennium non diu tulit. Ita tamen, ut etiam de his præfectis, quos ipſe fecerat, triennium nullus impleret. Quorum plurimos interfecit uel ueneno, uel gladio. Et præfectos urbi eadem facilitate mutauit. Cubicularios ſuos libenter occidit, cũ omnia ex nutu eorum ſemper feciſſet. Electus cubicularius cum uideret eum tam facile cubicularios occidere, præuenit eum, et factioni mortis eius interfuit. Spectator gladiatoria ſumpſit arma, pãno purpureo nudos humeros aduelans. Habuit præterea morem, ut omnia, quæ turpiter, quæ impure, quæ crudeliter, quæ gladiatorie, quæ lenonicæ faceret, actis urbis indi iuberet, ut Marij Maximi ſcripta teſtantur. Commodianum etiam præt. dixit, quo ſæpiſſime præſente gladiator pugnauit. Sanè cum illi ſæpe pugnanti, ut deo populus fauiſſet, irriſum ſe credens Po. Ro. à militibus claſſiarijs, qui uela ducebant, in amphitheatro interimi præceperat. Vrbem incendi iuſſerat, utpote coloniam ſuam. Quod factum eſſet, niſi Lætus præf. præt. Com-

modum deterruiſſet. Appellatus eſt ſanè inter cætera triumphalia nomina etiam ſexcenties uicies Paulus primus ſecutorum. Prodigia eius imperio & publice, & priuatim hæc facta ſunt. Crinita ſtella apparuit. Veſtigia deorum in foro uiſa ſunt exeuntia. Et ante bellum deſertorum cœlum arſit, & repentina caligo, ac tenebræ in circo Calen. Ianuarijs aborta eſt, & ante lucem. Fuerant etiam incendiariæ aues, ac diræ de palatio. Ipſe ad Cœlium montem in uectilianas ædes migrauit negans ſe in palatio poſſe dormire. Ianus Geminus ſua ſponte apertus eſt, & Anubis ſimulachrum marmoreum moueri uiſum eſt. Herculis ſignum æneum ſudauit in Minutia per plures dies. Bubo etiam ſupra cubiculum eius deprehenſus eſt tam Romæ, quàm Lanuuij. Ipſe autem prodigium nõ leue ſibi fecit. Nam cum in gladiatoris occiſi uulnus manum miſiſſet, ad caput ſibi deterſit, et contra conſuetudinem penulatos iuſſit ſpectatores non togatos ad munus conuenire, quod funeribus ſolebat. Ipſe in pullis ueſtimentis præſidens galea eius bis per portam libitinenſem elata eſt. Congiarium dedit populo ſingulis denarios ſeptingenos uicenos quinos, circa alios omnes parciſſimus fuit. Quod luxuriæ ſumptibus ærarium minuerat. Circenſes multos addidit ex libidine potius quàm religione. Et ut dominos factionum ditaret. His incitati licet nimis ſerò Quintus Aelius Lætus præf. & Martia concubina eius inierunt coniurationem ad occidendum eum. Primum ei uenenum dederunt, quod

cum minus operaretur, per athletam, cum quo exerceri ſolebat, eum ſtrangularunt. Fuit forma quidem corporis iuſta, uultu inſubido, ut ebrioſi ſolẽt, & ſermone incondito, capillo ſemper fucato, et aurĩ radiamentis illuminato adurens comã, et barbã timore tonſoris. Corpus eius ut unco traheretur, atq; in Tyberĩ mitteretur ſenatus, et populus poſtulauit. Sed poſtea iuſſu Pertinacis in monimentũ Adriani trãslatum eſt. Opera eius præter lauacrũ, qđ Cleander noĩe ipſius fecerat, nulla extant. Sed nomen eius alienis opibus inciſum ſenatus eraſit. Nec patris autẽ ſui opa pfecit. Claſſem Africanã inſtituit, quæ ſubſidio eſſet ſi forte alexãdrina frumenta ceſſaſſent Ridicule etiã Carthaginem, Alexandriã, Cõmodianã, togatam appellauit. Cũ claſſem quoq; Africanam Cõmodianã Herculeã appellaſſet. Ornamenta ſanè quædã coloſſo addidit, quæ poſtea cuncta ſublata ſunt. Coloſſi autẽ caput dempſit, quod Nerõis eſſet, ac ſuum impoſuit, et titulũ more ſolito ſubſcripſit, ita ut illũ gladiatoriũ effœminatũ nõ prætermitteret. Hunc tamen Seuerus imperator amãtiſſimus noĩs ſui odio, ut uidetur, ſenatus inter deos retulit flamine addito, quẽ ipſe uiuus ſibi parauerat Herculaneo Cõmodiano. ſorores tres ſupſtites reliqt. ut natalis eius celebraretur, Seuerus inſtituit. Acclamationes ſenatus poſt mortem Commodi graues fuerũt, ut autem ſciretur quod iudiciũ ſenatus de Cõmodo fuerit, ipſas acclamationes de M. Maximo indidi. Et ſententiam S. C. Hoſti patriæ honores detrahantur, piciadæ honores detrahã

» *tur, paricida trahatur. Hoſtis patriæ, pic̃ida gladia*
» *tor in ſpoliario lanietur. Hoſtis deorum, carnifex*
» *ſenatus. Hoſtis deorum, paricida ſenatus. hoſtis deo*
» *rum, hoſtis ſenatus. Qui ſenatum occidit, in ſpolia-*
» *rio ponatur. Qui ſenatum occidit, unco trahatur.*
» *Qui innocentes occidit, unco trahatur, hoſtis, pari-*
» *cida uere ſeuere. Qui ſanguini ſuo non pepercit,*
» *unco trahatur. Qui te occiſurus fuit, unco traha-*
» *tur. Nobiſcum timuiſti, nobiſcum periclitatus es, ut*
» *ſalui ſimus, Iupiter Optime Maxime ſerua nobis*
» *Pertinacem, fidei prætorianorum feliciter, prætorijs*
» *cohortibus feliciter, exercitibus Romanis feliciter.*
» *Pietati ſenatus feliciter. Paricida trahatur. Roga-*
» *mus Auguſte paricida trahatur. Hoc rogamus*
» *paricida trahatur. Exaudi Cæſar. Delatores ad*
» *leonem, exaudi Cæſar. Speratum ad leonem. Victo*
» *riæ populi Ro. feliciter. Fidei militum feliciter. Fi*
» *dei prætorianorũ feliciter. Cohortibus prætorijs fe*
» *liciter. Hoſtis ſtatuas undiq;, pic̃idæ ſtatuas undiq;,*
» *gladiatoris ſtatuas undiq;, gladiatoris, & paricidæ*
» *ſtatuæ detrahãtur. Necator ciuiũ trahatur, paricida*
» *ciuiũ trahatur. Gladiatoris ſtatuæ detrahantur. Te*
» *ſaluo ſalui, et ſecuri ſumus, uere, uere, modo uere, mo*
» *do digne, modo uere, modo libere. Nunc ſecuri ſu-*
» *mus, delatoribus metum. Vt ſecuri ſimus, delatori-*
» *bus metum, ſalui ſimus, delatores de ſenatu. Dela*
» *toribus fuſtem te ſaluo. Delatores ad leonem te*
» *imperatore. Delatoribus fuſtem, paricidæ gladia-*
» *toris memoria aboleatur, paricidæ gladiatori ſta-*
» *tuæ detrahantur. Impuri gladiatoris memoria abo*

leatur, gladiatorem in ſpoliario. Exaudi Cæſar. Carnifex unco trahatur. Carnifex ſenatus more maiorum unco trahatur. Sæuior Domitiano, impurior Nerone, ſic fecit, ſic patiatur. Memoriæ innocentium ſeruentur, honores innocentium reſtituas. Rogamus paricidæ cadauer unco trahatur, gladiatoris cadauer unco trahatur, gladiatoris cadauer in ſpoliario ponatur. Præroga, præroga, omnes cenſemus unco trahendum. Qui omnes occidit, unco trahatur. Qui omnem ætatem occidit, unco trahatur. Qui utrunque ſexum occidit, unco trahatur. Qui ſanguini ſuo non pepercit, unco trahatur. Qui templa ſpoliauit, unco trahatur. Qui teſtamenta deleuit, unco trahatur. Qui uiuos ſpoliauit, unco trahatur. Seruis ſeruiuimus. Qui pretia uitæ exegit, unco trahatur. Qui pretia uitæ exegit, & fidem non ſeruauit, unco trahatur. Qui ſenatum uendidit, unco trahatur. Qui filijs abſtulit hæreditatem, unco trahatur. Indices de ſenatu, delatores de ſenatu, ſeruorum ſubornatores de ſenatu, & tu nobiſcum timuiſti, omnia ſcis, bonos, & malos noſti, omnia ſcis, omnia emenda, pro te timuimus. O nos felices te uiro imperante. De paricida refer, refer, perroga, præſentiam tuam rogamus. Innocentes ſepulti non ſunt. Paricidæ cadauer trahatur. Paricida ſepulto ſeruit. Paricidæ cadauer trahatur. Et cum iuſſu Pertinacis Liuius Laurenſis procurator patrimonij Fabio Chiloni COS. deſignato dediſſet, per noctem Commodi cadauer ſepultum eſt. Senatus acclamauit, quo authore ſepelierunt?

Parricida ſepultus ſeruatur, trahatur. Cingius Seuerus dixit iniuſte ſepultus eſt. Quia PONT. dico, hoc collegium pontificum dicit. quoniam læta percenſui, nunc conuertar ad neceſſaria. Cenſeóq; quod is, qui non niſi ad perniciem ciuium, & ad dedecus ſuum uixit, ob honorem ſuum decerni coēgit, abolendas ſtatuas, quæ undiq; ſunt abolendæ, nomenq; ex omnibus priuatis, publicísq; monimētis eradendum. Menſesq; his nominibus nuncupandos, quibus nuncupabantur, cum primum illud malum in Rep. incubuit.

AELIVS PERTINAX IVLI CAPITOLINI.

PVBLIO Aelio Pertinaci pater Libertinus Aelius ſucceſſus fuit, qui filio nomen ex continuatione lignariæ negotiationis, q̃d pertinaciter eam rem gereret, impoſuiſſe fatetur. Natus eſt Pertinax in Apennino in Villa Martis, equus pullus ea hora, qua natus eſt, in tegulas aſcendit, atque ibi breuiter commoratus decidit, atque expirauit. Hac re motus pater ad Chaldæum uenit. Qui cum illi futura ingentia prædixiſſet, ſpem ſe perdidiſſe dixit. Puer literis elementarijs, & calculo imbutus, datus etiam græco grammatico, atque inde Sulpitio Apollinari. Poſt quem idem Pertinax grammaticen profeſſus eſt. Sed cum in ea mi-

nus quæſtus proficeret, per Lollianum Auitum cõ*ſularem uirum patris patronum ducendi ordinis dignitatem petijt*. Dein *præfectus cohortis in* Syriam *profectus*. T. Aurelio *imperatore à præſide* Syriæ, *quod ſine diplomatibus curſum uſurpauerat, pedibus ab* Antiochia *ad legationem ſuã iter facere coactus eſt*. Bello Parthico *induſtria ſua pro meritus in* Britaniam *translatus eſt, ac retentus*. Poſt *in* Mœſia *rexit alam. deinde alimentis diuidendis in uia* Aemilia *procurauit*. Inde *claſſem* Germanicam *rexit*. Mater *eum uſque in* Germaniam *proſecuta eſt, ibiq; obijt*. Cuius *etiam ſepulchrum ſtare nunc dicitur*. Inde *ad ducentum* HS *ſtipendium translatus in* Daciam, *ſuſpectusq; à* Marco *quorundam relatu à partibus remotus eſt*. Et *poſtea per* Claudium Pompeianum *generum* Marci *quaſi adiutor eius futuras uexillis regendis aſcitus eſt*. In *quo munere approbatus lectus eſt in ſenatu*. Poſtea *iterum re bene geſta prodita eſt fictio, quæ illi concinnata fuerat*. Marcusq; *imperator, ut compenſaret iniuriam, prætorium eum fecit, & primæ legioni regendæ impoſuit*. Statimq; Rhetias, & Noricum *ab hoſtibus uindicauit*. Ex *quo eminente induſtria ſtudio* Marci *imperatoris* COS. *eſt deſignatus*. Extat *oratio apud* Marium Maximum *laudes eius continens, & omnia uel quæ fecit, uel quæ perpeſſus eſt*. Et *præter illam orationem, quam longum fuit connectere, ſæpiſſime* Pertinax *à* Marco *& in concione militari, & in ſenatu laudatus eſt*. Doluitq; *palàm* Marcus cũ

ſenator eſſet quod præf. præt. fieri à ſe non poſ-ſet. Caſſiano motu compoſita Syria ad Danubij tutelam profectus eſt, atq; inde Mœſiæ utriuſq; mox Daciæ regimen accepit. Bene geſtis his prouincijs Syriam meruit. Integre ſe uſq; ad Syriæ regimen Pertinax tenuit. Poſt exceſſum uero Marci pecuniæ ſtuduit. quare etiam dictis popularibus laceſſitus curiam Romanam poſt quatuor prouincias cõſulares, quia conſulatum abſens geſſerat, iam diues ingreſſus eſt, cum eã ſenator antea non uidiſſet. Iuſſus eſt præterea ſtatim à Perennio in Liguriã ſecedere in Villam paternam. Nã pater eius tabernam coactiliariam in Liguria exercuerat. Sed poſteaq̃ in Liguriã uenit, multis agris coëmptis tabernam paternam manente forma priore infinitis ædificijs circundedit. Fuitq; illic per triẽnium, & mercatus eſt per ſuos ſeruos. Occiſo ſanè Perennio Commodus Pertinaci ſatisfecit, eumq; petijt per literas, ut ad Britaniam proficiſceretur. Profectuſq; milites ab omni ſeditione deterruit. Cum illi quẽcunq; imperatorẽ uellent habere, & ipſum ſpecialiter Pertinacem. Tunc Pertinax maleuolentiæ notam ſubijt, quod dictus eſt inſimulaſſe apud Commodum affectati imperij Antiſtium Burrhum, & Arrium Antoninum, et ſeditiones quidem contra ipſe compeſcuit. In Britaniam uerum ingens periculum adijt. Seditiõe legionis penè occiſus certe inter occiſos relictus. Quam quidem rem idem Pertinax acerrime uindicauit. Deniq; poſtea ueniam legationis petijt dicẽs ſibi ob defenſam diſciplinam infeſtas eſſe legiones,

accepto ſucceſſore alimentorum ei cura mandata eſt. Deinde proconſul Africæ factus eſt. In quo pro conſulatu multas ſeditiones perpeſſus dicitur uaticinationibus earum, quæ de templo cœleſti emergunt. Poſt hoc præf. urbi factus, in qua præfectura poſt Fuſcianum hominem Seuerum Pertinax mitiſſimus, & humaniſſimus fuit. & ipſi Commodo plurimum placuit, quia ille eſſet iterum, cum Pertinax factus eſt. Tūc Pertinax interficiēdi Cōmodi conſcientiæ delatam ſibi ab alijs non fugit. Cōmodo autem interempto, Lætus præf. præt. et Electus cubicularius ad eum uenerūt, ut eum confirmarent, atq; in caſtra duxerūt. Illic Pertinax milites allocutus eſt. Donatiuū promiſit, Ingeri ſibi imperiū à Læto, et Electo dixit. Fictum eſt autem, q᷑ morbo eſſet Commodus extinctus, quia & milites ne tentarentur, pertimeſcebant. Deniq; à paucis primū eſt Pertinax IMPERAT. appellatus. Factus eſt autem ſexagenario maior imperator. Pri. Cal. Ianuarias de caſtris nocte, cum ad ſenatum ueniſſet, et cællam curiæ iuſſiſſet aperiri, neq; inueniretur aditus, in templo Concordiæ reſedit. Et cum ad eum Claudius Pompeianus Germanica ueniſſet, caſumq; Commodi lachrymaſſet, eum hortatus eſt Pertinax, ut imperium ſumeret, ſed ille recuſauit, quia iā imperatorem Pertinacem uidebat. Statim ergo omnis magiſtratus cum COS. ad curiam uenerunt, Ingreſſumq; Pertinacem nocte imperatorem appellauerunt. Ipſe autem Pertinax poſt laudes ſuas à COSS. dictas, & poſt uituperationem Commodi

acclamationibus ſenatus oſtenſam egit gratias ſe-natui, & præcipue Læto præfecto prætorij, quo au thore & Commodus interemptus, & ipſe impera tor eſt factus. Sed cum Læto gratias egiſſet Perti-nax, Falco COS. dixit. Qualis imperator es fu turus, hinc intelligimus, quod Lætum & Martia-num miniſtros ſcelerum Commodi poſt te uidemus,
" cui Pertinax reſpondit, iuuenis es COS. nec pa
" rendi ſcis neceſſitatem. Paruerunt inuiti Commo-
" do, ſed ubi habuerunt facultatem, quid ſemper uo
" luerint, oſtenderunt. Eadem die, qua Auguſtus eſt appellatus, & Flauia Titiana uxor eius Auguſta eſt appellata his horis, quibus ille in Capitolium uota ſoluebat. primus ſanè omniũ ea die, qua Au guſtus eſt appellatus, etiam patris patriæ nomen recepit. Nec non ſimul etiam imperium proconſu-lare. Nec non ius quartæ relationis, quod ominis loco fuit Pertinaci. Ad palatium ergo Pertinax pro fectus, quod tunc uacuum erat, quia Commodus in uectilianis occiſus eſt, petenti ſignum prima die tri buno dedit militemus, exprobrans utiq; ſegnitiem temporum ſuperiorum, quod quidem etiam ante in omnibus ducatibus dederat. Exprobrationem au-tem iſtam milites non tulerunt, ſtatimq; de impera tore mutando cogitarunt. Ea die etiam ad conui-uium magiſtratus, & proceres ſenatus rogauit. Quam conſuetudinem Commodus prætermiſerat, ſanè cum poſtero Calendarum die ſtatuæ Commo di deijcerētur, gemuerunt milites ſimul, quia ſignũ idem dederat imperator. timebatur autem militia

ſub ſene imperatore. Deniq; tertium nonarum diẽ notis ipſis milites Triarium maternum laſciuum ſenatorem nobilem ducere in caſtra uoluerunt, ut eum rebus Romanis imponerent, ſed ille nudus fugit, atq; ad Pertinacem in palatium uenit, & poſt ex urbe deceſſit. Timore ſanè Pertinax coactus omnia, quæ Commodus militibus & ueteranis dederat, confirmauit. Suſcipere ſe etiam imperium à ſenatu dixit, quod iam ſponte inierat. Quæſtionem maieſtatis penitus tulit cum iureiurando. Reuocauit etiam eos, qui deportati fuerant crimine maieſtatis. eorum memoria reſtituta, qui occiſi fuerant. Filium eius Pertinacem ſenatus Cæſarem appellauit. Sed Pertinax nec uxoris Auguſtæ appellationem recepit, & de filio dixit, cum meruerit, & cum Commodus allectionibus innumeris prætorios miſcuiſſet S. C. Pertinax fecit, iuſſitq; eos, q præturas non geſſiſſent, ſed allectione accepiſſent, poſt eos eſſe, qui uere prætores fuiſſent. Sed hinc quoq; grande odium ſibi multorum commouit. Cẽſus retractari iuſſit. Delatores uinctos grauiter puniri iuſſit, & tamen mollius q̃ priores imperatores. Vnicuiq; dignitati ſi delationis crimen incurrerẽt, pœnam ſtatuens. Legem ſanè tulit, ut teſtamenta priora non prius eſſent irrita, q̃ alia pfecta eſſent. Néue ob hoc fiſcus aliquando ſuccederet. Ipſéq; profeſſus eſt nullius ſe aditurum hæreditatem, quæ aut adulatione alicuius delata eſſet, aut lite pplexa, ut legitimi hæredes, & neceſſarij priuarentur. Addiditq; S. C. hæc uerba, Sanctius eſt P. C.

inopem Remp. obtinere, quàm ad diuitiarum cumulum per diſcriminum, atq; dedecorum ueſtigia peruenire. Donatiua, & congiaria, quæ Commodus pronuſerat, ſoluit. Annonæ conſultiſſime prouidit. Et cum tantam pecuniam ærarij haberet, ut præter X̄ HS. non ſe inueniſſe fateretur coactus eſt ea exigere, quæ Commodus indixerat, contra quam profeſſus fuerat. Deniq; aggreſſus eum Lollianus Getianus conſularis, quod contra promiſſum faceret, neceſſitatis rationem accepit. Auctionē rerum Commodi habuit ita, ut & pueros, & concubinas uendi iuberet, exceptis iis, qui per uim palatio uidebantur inſerti. Et de iis, quos uendi iuſſit, multi poſtea reducti ad miniſterium oblectauerunt ſenem, qui per alios principes uſque ad ſenatoriam dignitatem peruenerunt. Scurras turpiſſimorum nominum dedecora perferentes proſcripſit, ac uendidit. Cuius nundinationis pecuniam, quæ ingens fuit, militibus donatiuo dedit. A' libertis etiam ea exegit, quibus Commodo uendente ditati fuerant. Auctio ſane rerum Commodi in his inſignior fuit. Veſtis ſub tegmine ſerico aureis filis inſignior per tunicas, penulasq; lacernas, et chirodotas Dalmatarum, & cirratas militares, purpureasq; chlamydes græcanicas, atq; caſtrenſes, & cucullí bardaici. Et togæ, armáq; gladiatoria gemmis, auroq; compoſita, et machæras herculaneas & torques gladiatorias, uaſáq; eluto auro, ebore, argento, citroq; compoſita, atque etiam phandouitroboli, & materie eadem, & uaſa ſamnitica calfaciandæ

reſinæ, ac pici deuellendis hominibus, ac leuigandis. Nec non uehicula arte fabricæ noua ꝑplexis, diuerſiſq; rotarum orbibus, et exquiſitis ſedilibus, nunc ad ſolem declinandum nunc ad ſpiritus o pportunitatem per uertiginem, & alia iter metientia, horaſq; monſtrantia, & cætera uitijs eius conuenientia. Reddidit præterea dominis eos, qui ſe ex priuatis domibus in aulam contulerant. Conuiuium imperatorium ex immenſo ad certum reuocauit modum, ſumptus etiam omnes Commodi reddidit. Exemplo autem imperatricis, cum ille parcius ſe ageret, ex omnium continentia uilitas nata eſt. Nam imperatorium ſumptum pulſis non neceſſarijs ad ſoliti dimidium detraxit. Præmia militantibus poſuit. Aes alienum, quod primo imperij tempore contraxerat, ſoluit. Aerarium in ſuum ſtatum reſtituit. Ad opera publica certum ſumptū conſtituit. Reformandis ſuis pecuniam contulit. Stipendia plurimis retro debita exoluit. Obeundis poſtremo cunctis muneribus fiſcum parē fecit. Alimentaria etiam compendia, quæ nouem annorum ex inſtituto Traiani debebātur, obdurata uerecundia ſuſtulit. Auaritiæ ſuſpicione priuatus non caruit. Cum apud uada ſabbatia oppreſſis fœnore poſſeſſoribus latius ſuos teneret fines. Deniq; ex uerſu Luciliano Grauius Mergus eſt appellatus. Multi autem eum etiam in prouincijs, quas conſularis geſſit, ſordide ſe egiſſe in literas retulere. Nā uacationes, & legationes militares dicitur uendidiſſe. Deniq; cum parentum minimum eſſet patrimo-

nium, & nulla hæreditas obueniſſet, ſubito diues eſt factus. Omnibus ſane poſſeſſiones ſuas reddidit, quibus Commodus ademerat, ſed non ſine pretio. ſenatui legitimo ſemper interfuit, ac ſemper aliquid retulit. Ciuilem ſe ſalutantibus & interpellantibus ſemper exhibuit. Eos, qui calumnijs appetiti per ſeruos fuerant, damnatis ſeruis delatoribus liberauit, in crucem ſublatis talibus ſeruis, aliquos etiam mortuos uindicauit. Inſidias parauit ei Falco uolens imperare, de quo conqueſtus eſt in ſenatu, quod quidem ſenatus credidit. Dum ſibi quidam ſeruus quaſi Fabiæ eſſet filius, qui ex Ceioni Commodi familia palatinam domum ridicule uindicaſſet, cognitusq́; , iuſſusq́; flagellis cæſus et domino reſtitui. In cuius uindicta ij, qui oderant Pertinacem, occaſionem ſeditionis inueniſſe dicuntur. Falconi tamen pepercit, & à ſenatu impunitatem eius petijt. Deniq; Falco in rebus ſuis ſecurus uixit, & hærede filio perijt. Quamuis multi Falconem neſciſſe dixerint imperium ſibi parari. Alij etiam ſeruis, qui rationes interuerterant, falſis teſtimonijs appetitum eum eſſe dixerunt. Sed Pertinaci factio præparata eſt per Lætum præf. præt. et eos, quos Pertinacis ſanctimonia offenderat. Lætum enim pœnituerat, quod imperatorem fecerat Pertinacem, idcirco quia eum uelut ſtultum intimatorem nonnullarum rerum reprehendebat. Graue præterea militibus uiſum, quod in cauſa Falconis multos milites ad unius ſerui teſtimonium occidi præceperat. Trecenti igitur de caſtris armati ad imperatorias

ædes Cuneo facto milites uenere. Eadem tamen die immolante Pertinace negatur in hoſtia cor repertum. Et cum id uellet procurare, caput extorum non deprehendit. Et tunc quidem omnes milites in caſtris manebant. Qui cum de caſtris ad obſequium principis conueniſſent, & Pertinax eo die proceſſionem, quam ad Athenæum parauerat, ut audiret poëtam ob ſacrificij præſagium diſtuliſſet, ij, qui ad obſequium uenerant, redire in caſtra cœperũt. Sed ſubito globus ille in palatium peruenit. Neq; aut arceri potuit, aut imperatori nuntiari. Enimuero tantum odium in Pertinacem omnium aulicorum fuit, ut ad facinus milites hortarentur. Super uenerunt autem Pertinaci, cum ille aulicum famulitium ordinaret. Ingreſſiq; porticus palatij, uſq; ad locum, qui appellatur Sicilia, et Iouis cœnatio. Hoc cognito, Pertinax Lætum præf. præt. ad eos miſit. Sed ille declinatis militibus per porticus egreſſus adoperto capite domum ſe contulit. Verum cum ad interiora prorumperent, Pertinax ad eos præceſſit, eosq; longa, & graui oratione placauit. Sed cum Tauſius quidam unus è Tungris in iram, & in timorem milites loquendo adduxiſſet, Haſtam in pectus Pertinacis obiecit. Tunc ille precatus Iouem ultorem, toga caput operuit, atq; à cæteris confoſſus eſt, & Electus quidem confoſſis duobus cum eodem perijt. Reliqui autem cubicularij palatini, nam ſuos ſtatim ut imperator factus eſt, filijs emancipatis dederat, diffugerunt. Multi ſanè dicunt etiam cubiculum milites irrupiſſe, atq; illic

circa Lectum fugientem Pertinacem occidiſſe. Fuit autem ſenex uenerabilis immiſſa barba, reflexo ca pillo, habitudine corporis pinguiore, Ventre pro minulo, ſtatura imperatoria, eloquentia mediocri, & magis blandus quàm benignus, nec unquam creditus ſimplex. Et cum uerbis eſſet affabilis, re erat illiberalis ac propè ſordidus, ut dimidiatas lactucas & carduos in priuata uita conuiuis appo neret, Et niſi quid miſſum eſſet edulium, quotquot eſſent amici IX. libras carnis per tres miſſus ponebat. Si autem plus aliquid miſſum eſſet, etiam in alium diem differebat Cum ſemper ad conuiuium multos uocaret. Imperator etiam ſi ſine conuiuis eſſet, eadem conſuetudine cœnitabat. Amicis ſiquando de prandio ſuo mittere uoluit, miſit offulas binas aut omaſi partem aliquando lumbos gallinaceos. Faſianum nunquam priuato conuiuio comedit, aut alicui miſit. Cum ſine amicis cœnaret, adhibebat uxorem ſuam, & Valerianum, qui cum eodem docuerat ut fabulas literatas haberet. Sane nullum ex iis, quos Commodus rebus agendis impoſuerat, mutauit expectans urbis natalem, quod eum diem rerum principium uolebat eſſe. Atq; ideo etiã in balneis ei Commodiani miniſtri necem paraſſe dicuntur. Imperium, & omnia imperialia ſic horruit, ut ſibi ſemper oſtenderet diſplicere. Deniq; non alium ſe quàm fuerat, uideri uolebat. Fuit in curia honorificentiſſimus ita, ut ſenatum fauentem adoraret. Et quaſi præfectus urbi cum omnibus ſermonem participaret. Voluit etiam imperium

am imperium deponere, atq; ad priuatam uitam redire. Filios ſuos in palatio nutriri noluit. Tam parcus autem, & tam lucri cupidus fuit, ut apud uada ſabbatia mercaturas exercuerit imperator per homines ſuos, non aliter quàm priuatus ſolebat, nec multum tamen amatus eſt. Siquidem omnes, qui libere fabulas conferebant, male Pertinacem loquebantur Chreſtologum eum appellantes, qui bene loqueretur, & male faceret. Nam & ciues ſui, qui ad eum confluxerant, iam imperatorem, & nihil de eo meruerant, ſic eum appellabant. Munera quoq; lucri libidine libenter accepit. Reliquit filium, & filiam ſuperſtites. Habuit uxorem Flauij Sulpitiani filiam, quem præf. urbi loco ſuo fecerat. Circa uxoris pudicitiam minus curioſus fuit, cum palàm citharœdum illa diligeret. Ipſe præterea Cornificiam infamiſſime dicitur dilexiſſe. Libertos aulicos uehementiſſime compreſſit. Vnde grande quoq; odium contraxit. Signa interitus hæc fuerunt. Ipſe ante triduũ quàm occideretur, in piſcina ſibi uiſus eſt uidere hominem eum cum gladio infeſtantem. Et ea die, qua occiſus eſt, negabant in oculis ſuis pupillas cum imaginibus, quas reddunt, ſpectantibus uiſas. Et cum apud lares ſacrificaret, carbones uiuaciſſimi extincti ſunt, cum inflammari ſoleant. Et, ut ſupradictum eſt, cor, & caput in hoſtijs non eſt repertum. Stellæ etiam iuxta ſolem per diem uiſæ ſunt clariſſimæ ante dies quàm obiret. Et ipſe omen de Iuliano ſucceſſore dediſſe dicitur. Nam cum ei Didius Iulianus fratris

filium obtuliſſe, cui deſpondebat filiã ſuam, Adhortatus iuuenem ad patrui obſeruationem adiecit. Obſerua collegam, & ſucceſſorem meum. Nam ante Iulianus ei, & in conſulatu collega fuerat, & in proconſulatu ſucceſſerat. Milites eum & aulici odio habuerunt. Populus mortem eius indigniſſime tulit, quia uidebat omnia per eum antiqua poſſe reſtitui. Caput eius conto fixum milites, qui eum occiderant, per urbem in caſtra pertulerunt. Reliquiæ eius recuperato capite in ſepulchro aui uxoris locatæ ſunt. Et Iulianus ſucceſſor illius corpus eius, quanto potuit honore funeratus eſt. Cum id in palatio reperiſſet, qui nunquam eius ullam mentionem uel apud populum, uel apud ſenatum publice fecit, ſed cum ipſe quoq; à militibus deſertus iam eſſet, per ſenatum et populum Pertinax in deos relatus eſt. Sub Seuero autem imperatore cum ſenatus ingens teſtimonium habuiſſet Pertinax, funus imaginarium ei, & cenſorium ductum eſt, & ab ipſo Seuero funebri laudatione honoratus eſt. Ipſe autem Seuerus amore boni principis à ſenatu Pertinacis nomen accepit. Filius Pertinacis patris flamen eſt factus. Martiani ſodalis, qui diui Marci ſacra curabant, Aeliani ſunt dicti propter Aelium Pertinacem, circenſes & imperij natalis additi, qui à Seuero poſtea ſublati ſunt, & gentilitia manet. Natus autem Calẽ. Auguſtis Vero et Bibulo COSS. Interfectus eſt V Calen. April. Falcone, & Claro COSS. Vixit annis LX Menſ. VII. D. XXVI. Imperauit Mẽſ. II. DIEB. XXV. Congiarium de

dit populo denarios centenos. Prætorianis promiſit duodena millia numûm, ſed dedit ſena. Quod ex ceritibus promiſſum eſt, datum non eſt, quia mors eum præuenit. Horruiſſe autem illum imperium epiſtola docet, quæ uitæ illius à Mario Maximo appoſita eſt, quam inſeri ob nimiam longitudinem nolui.

DIDIVS IVLIANVS AELII SPARTIANI AD DIOCLITIANVM AVGVSTVM.

DIDIO Iuliano, qui poſt Pertinacem imperium adeptus eſt, proauus fuit Salius Iulianus II COS. præfectus urbi, & iuriſconſultus, quod magis eum nobilem fecit. Mater Clara Aemilia. Pater Petronius Didius Seuerus. Fratres Didius Proculus, & Nummius Albinus. Auunculus Saluius Iulianus. Auus paternus inſubris Mediolanenſis. Maternus ex Adrumentina colonia. Educatus eſt apud Domitiam Lucallam matrem Marci imperatoris. Inter XX uiros electus eſt ſuffragio matris Marci. Quæſtor ante annum quàm legitima ætas ſinebat, deſignatus eſt. Aedilitatem ſuffragio Marci conſecutus eſt. prætor eiuſdem ſuffragio fuit. Poſt præturam legioni præfuit in Germania uiceſimæ ſecundæ primige

niæ inde Belgicam ſanctè, ac diu rexit. Ibi Caucis Germaniæ populis, qui Albim fluuium accolebāt, erumpentibus, reſtitit tumultuarijs auxilijs prouinrialium, ob quæ conſulatum meruit teſtimonio imperatoris. Catthos etiam debellauit. Inde Dalmatiam regendam accepit, eamq; à confinibus hoſtibus uindicauit. Poſt Germaniam inferiorem rexit. Poſt hoc curam alimentorum in Italia meruit. Tunc factus eſt reus per quendam Seuerum clariſſimū militem coniurationis cum Saluio contra Cōmodum, ſed à Commodo, quia multos iam ſenatores occiderat, & quidem nobiles, ac potentes in cauſis maieſtatis, ne triſtius grauaretur, Didius liberatus eſt ac cuſatore damnato. Abſolutus iterum ad regendam prouinciam miſſus eſt. Bithyniam deinde rexit, ſed non ea fama, qua cæteras. Fuit COS. cum Pertinace, & in proconſulatu Africæ eidem ſucceſſit, & ſemper ab eo collega eſt, & ſucceſſor appellatus maxime eo die, cum filiam ſuam Iulianus deſpondens affini ſuo ad Pertinacem ueniſſet, idq; intimaſſet. Dixitq; debita reuerentia, quia collega, & ſucceſſor meus eſt. Statim enim mors Pertinacis ſecuta eſt. Quo interfecto, cum Sulpitianus imperator in caſtris appellari uellet, & Iulianus cum genero ad ſenatum ueniſſet, quem indictum acceperat, cūq; clauſas ualuas inueniſſet, atq; illic duos tribunos reperiſſet, P. Florianum, & Vectium Aprum, cœperunt cohortari tribuni, ut locum arriperet. Quibus cum diceret iam alium imperatorem appellatum, retinentes eum ad prætoria caſtra duxerunt.

Sed poſteaquam in caſtra uentum eſt, cum Sulpitiano præfecto urbi ſocero Pertinacis concionante, ſibiq; imperium uindicante, Iulianum è muro ingentia pollicentem nullus admitteret. Primum Iulianus monuit prætorianos, ne eum facerent imperatorem, qui Pertinacem uindicaret. Deinde ſcripſit in tabulis ſe Commodi memoriam reſtituturũ, atq; ita & admiſſus eſt, & imperator appellatus rogantibus prætorianis, ne Sulpitiano aliquid noceret, quod imperator eſſe uoluiſſet. Tunc Iulianus Flauium Genialem, & Tullium Criſpinum ſuffragio prætorianorum præf. prætorij fecit. Stipatusq; eſt caterua imperatoria per Maurentium, qui & ante ſe Sulpitiano coniunxerat. Sane cum uicena quĩna millia militibus promiſiſſet, tricena dedit. Inde habita concione militari, ueſpera in ſenatum uenit. Totumq; ſe ſenatui permiſit. Factoq; S.C. IMPERAT. eſt appellatus. Et tribunitiam poteſtatem, ius proconſulare in patritias familias relatus emeruit. Vxor etiam Mallia Scantila, & filia eius Didia Clara Auguſtæ ſunt appellatæ. Inde ſe ad palatium recepit uxore, ac filia illuc uocatis trepidis, & inuitis eò tranſeuntibus quaſi iam imminens exitium præſagirent. Præfectum urbi Corneliũ Repentinum generum ſuum fecit in locum Sulpitiani. Erat interea in odio populi Didius Iulianus ob hoc, quod creditum fuerat emendationem temporum Commodi Pertinacis authoritate reparandam. habebaturq; ita quaſi Iuliani conſilio eſſet Pertinax interemptus. Etiam hi primum

qui Iulianum odiſſe cœperant, diſſeminarunt, prima ſtatim die Pertinacis cœna deſpecta luxurioſum paraſſe conuiuium oſtreis, & altilibus, & piſcibus adornatum, quod falſum fuiſſe conſtat. Nam Iulianus tantæ parſimoniæ fuiſſe perhibetur, ut per triduum porcellum, per triduum leporem diuideret, ſiquis ei forte miſiſſet. Sæpe autem nulla exiſtente religione olcribus, leguminibusq; contentus ſine carne cœnauerit. Deinde neque cœnauit prius quàm ſepultus eſſet Pertinax, & triſtiſſimus cibum ob eius necem ſumpſit. Et primam noctem uigilijs continuauit de tanta neceſſitate ſolicitus. Vbi uero primum illuxit, ſenatum & equeſtrem ordinem in palatium uenientem admiſit, atq; unum quemq; ut erat ætas, uel patrem, uel filium, uel parentem affatus blandiſſime eſt. Sed populus in roſtris, atque ante curiam ingentibus eum conuitijs laceſſebat ſperans deponi ab eo poſſe imperium, quod milites dederant. Lapidationem quoq; fecere deſcendenti cum militibus, & ſenatu in curiam diras imprecati ſunt rem diuinā facienti ne litaret, optarunt. Lapides etiam in eum iecerunt. Cum Iulianus manu eos ſemper placare cuperet. Ingreſſus autem curiam placide, & prudenter uerba fecit. Egit gratias quod eſſet adſcitus, quod & uxor, & filia eius Auguſtorum nomen acceperūt. Patris patriæ quoq; nomen recepit. Argenteam ſtatuam reſpuit, et ſenatui in Capitoliū pergenti populus obſtitit, ſed ferro et uulneribus, & pollicitationibus aureorū, quos digitis oſtendebat ipſe Iulianus,

ut fidem faceret, ſummotus, atq; depulſus eſt, inde ad circenſe ſpectaculum itum eſt. Sed occupatis in differenter omnium ſubſelliis populus geminauit conuitia in Iulianũ, Peſcennium Nigrum, qui iam imperare dicebatur, ad urbis præſidium uocauit. Hæc omnia Iulianus placide tulit, totoq; imperij ſui tempore mitiſſimus fuit. Populus autem in milites uehementiſſime inuehebatur, qui ob pecuniam Pertinacem occidiſſent. Multa igitur, quæ Commodus ſtatuerat, Pertinax tulerat, ad conciliandum fauorem populi reſtituit. De ipſo Pertinace neq; male, neq; bene quicquam egit. Quod grauiſſimum plurimis uiſum eſt. Conſtitit propter metum militum de honore Pertinacis tacitum eſſe. Et Iulianus quidem neq; Britanicos exercitus, neq; Illyricos timebat. Nigrum uero miſſo primipilario occidi præceperat timens præcipue Syriacos exercitus. Ergo Peſcennius Niger in Syria, Septimus Seuerus in Illyrico cum exercitibus, quibus præſidebant, à Iuliano deſciuere. Sed cum ei nuntiatum eſſet, Seuerum deſciuiſſe, quem ſuſpectum non habuerat, perturbatus ad ſenatum uenit, impetrauitq;, ut hoſtis Seuerus renuntiaretur. militibus etiam, qui Seuerum ſecuti fuerant, dies præſtitutus, ultra quem, ſi cum Seuero fuiſſent, hoſtium numero haberentur. Miſſi ſunt præterea legati à ſenatu conſulares ad milites, qui ſuaderent, ut Seuerus repudiaretur, & is eſſet imperator, quẽ ſenatus elegerat. Inter cæteros legatus eſt Veſprimius Candidus Verus conſularis olim militibus inuiſus ob durum, & ſordi-

dum imperium. Miſſus eſt ſucceſſor Seuero Valerius Catulinus, *quaſi poſſet ei ſuccedi, qui militem iam ſibi tenebat.* Miſſus *præterea* Aquilius Centurio *notus cædibus ſenatorijs, qui* Seuerum *occideret.* Ipſe *autem* Iulianus *prætorianos in campum deduci iubet, muniri turres, ſed milites deſides, & urbana luxuria diſſolutos inuitiſſimos ad exercitium militare produxit.* Ita *ut uicarios operis, quod unicuiq; præſcribebatur, mercede conducerent.* Et Seuerus *quidem ad urbem infeſto agmine ueniebat.* Sed Didius Iulianus *nihil cum exercitu prætoriano proficiebat, quem quotidie populus & magis oderat, & ridebat.* Et Iulianus *ſperans* Læ*tum fautorem* Seueri, *cum per eum* Commodi *manus euaſiſſet, ingratus tanto beneficio iuſſit eum occidi.* Iuſſit *etiam* Martianum *interfici.* Sed *dudum hæc egit* Iulianus. Seuerus *claſſem* Rauennatem *occupat.* *legati ſenatus, qui* Iuliano *promiſerant operã ſuam, ad* Seuerum *tranſierunt.* Tullius Criſpinus *præfectus prætorio contra* Seuerum *miſſus, ut claſſem produceret, repulſus* Romam *redijt.* Hæc *cum* Iulianus *uideret, ſenatum rogauit, ut uirgines ueſtales, & cæteri ſacerdotes cum ſenatu obuiam exercitui* Seueri *prodirent, & prætentis infulis rogarent inane contra barbaros milites præſidium parans.* Hæc *tamen agenti* Iuliano Fauſtus Quintillus *conſularis augur contradixit, aſſerens non debere imperare eum, qui armis aduerſario non poſſet reſiſtere,* Cui *multi ſenatores conſenſerunt.* Quare *iratus* Didius *milites è caſtris pe*

tij, qui ſenatum ad obſequium cogerent, aut obtrun carent, Sed id conſilium diſplicuit, neq; enim decebat, ut cum ſenatus hoſtem Seuerum Iuliani cauſa iudicaſſet, eundem Iulianum pateretur infeſtum. Quare meliore conſilio ad ſenatum uenit, petijtq;, ut fieret S. C. de participatione imperij. Quod ſtatim factum eſt. Tunc omen, quod ſibi Iulianus, cum imperium acciperet, fecerat, omnibus uenit in mentem. Nam cum COS. deſignatus de eo ſententiam dicens, ita pronuntiaſſet Didium Iulianum imperatorem appellandum eſſe cenſeo, Iulianus ſuggeſſit, adde & Seuerum, quod cognomentum aui, & proaui ſibi Iulianus adſciuerat. Sunt tamen qui dicant nullum fuiſſe Iuliani conſilium de obtruncando ſenatu, cum tanta in eum ſenatus contuliſſet. Poſt S. C. ſtatim Didius Iulianus unum ex præfectis Tullium Criſpinum miſit. Ipſe autem tertium fecit præfectum Veturium Macrinum, ad quem Seuerus literas miſerat, ut eſſet præfectus. Sed pacem ſimulatam eſſe, tantamq; cædem Seueri Tullio Criſpino præfe. prætorij, & populus locutus eſt, & Seuerus ſuſpicatus. Deniq; hoſtem ſe Iuliano Seuerus maluit, quàm participem conſenſu militum. Seuerus autem ſtatim & ad plurimos Romam ſcripſit, & occulte miſit edicta, quæ propoſita ſunt. Fuit præterea in Iuliano hæc amentia, ut per magos pleraq; faceret, quibus putaret uel odium populi deliniri, uel militum arma compeſci. Nam & quaſdam non conuenientes Ro= eſt. Corpus eius à Seuero uxori Manliæ Scantiliæ,

manis ſacris hoſtias immolauerunt, & carmina profana incantauerunt, & ea, quæ ad ſpeculum di cunt fieri, in quo pueri præligatis oculis incanta-to uertice reſpicere dicuntur, Iulianus fecit. Tūcq; puer uidiſſe dicitur & aduentum Seueri, & Iulia ni deceſſionem. Et Criſpinus quidem cum occurriſ ſet præcurſoribus Seueri Iulio Latio authore à Se uero interemptus eſt. Deiecta ſunt etiam ea conſul ta ſenatu. Iulianus conuocato ſenatu, quæſitisq; ſen tentijs quid facto opus eſſet, certi nihil comperit à ſenatu. Sed poſtea ſponte ſua gladiatores Capuæ iuſſit armari per Lollianum Titianum, & Claudium Pompeianum, & Atratinenſem ad participatum euocauit. quod & gener imperatoris fuiſ-ſet, & diu militibus præfuiſſet. Sed hoc ille recu ſauit ſenem ſe, & debilem luminibus reſpondens. Tranſierant & ex Vmbria milites ad Seuerum, et præmiſerat quidem literas Seuerus, quibus iubebat interfectores Pertinacis ſeruari. Breui autem deſertus eſt ab omnibus Iulianus, et remanſit in pa latio, cum uno de præfectis ſuis Geniali, & genero Repentino. actum eſt deniq; ut Iuliano ſenatus au thoritate abrogaretur imperium, & abrogatum eſt. Appellatusq; ſtatim Seuerus IMPERAT. Cum fingeretur, quod ueneno ſe abſumpſiſſet Iulianus. Miſſi tamen à ſenatu, quorū cura per mi litem gregarium in palatio idem Iulianus occiſus eſt. Fidem Cæſaris implorans, hoc eſt Seueri. filiā ſuam potitus imperio dato patrimonio emancipaue rat, quod ei cum Auguſtæ nomine ſtatim ſublatum

eſt. Corpus eius à Seuero uxori Manliæ Scantilæ, ac filiæ ad ſepulchrum eſt redditum et in proaui monimento tranſlatum milliario quinto uia lauicana. Obiecta ſanè ſunt Iuliano hæc, quod guloſus fuiſſet, quod aleator, quod armis gladiatorijs exercitus eſſet, eaq; omnia ſenex fecerit. Cum antea nũquam adoleſcens his eſſet uitijs infamatus. Obiecta eſt etiam ſuperbia, cum ille etiam in imperio fuiſſet humillimus. Fuit autem contra humaniſſimus ad conuiuia, benigniſſimus ad ſubſcriptiones, moderatiſſimus ad libertatem. Vixit annis LVI. menſibus IIII. Imperauit menſibus II. diebus V. reprehenſum in eo præcipue, quod eos, quos regere authoritate ſua debuerat, regendæ REI P. præſules ipſe feciſſet.

AELII SPARTIANI SEVERVS IMPERATOR.

Nterfecto Didio Iuliano, Seuerus Africa oriundus imperium obtinuit, cui ciuitas Leptis, Pater Geta, maiores equites Romani ante ciuitatem omnibus datam. Mater Fuluia pia. patrui M. Agrippa, & Seuerus conſulares. Auus maternus Macer, Paternus Fuluius Pius fuere. Ipſe natus eſt Erucio Claro II & Seuero COSS. VI. Idus Apriles. In prima pueritia prius,

quàm latinis, græcisq; literis imbueretur, quibus eruditiſſimus fuit. Nullum alium inter pueros ludum, niſi ad iudices exercuit, cum ipſe prælatis faſcibus, ac ſecuribus ordine puerorum circunſtante ſederet, ac iudicaret. XVIII. anno publice declamauit. Poſtea ſtudiorum cauſa Romã uenit. Latum clauum à diuo Marco petijt, & accepit, fauente ſibi Septimio Seuero affine ſuo II iam conſulari. Cũ Romam ueniſſet, hoſpitem nactus, qui Adriani uitam imperatoriam eadem hora legeret, ſibi omen futuræ felicitatis arripuit. habuit etiam aliud omen imperij. Cum rogatus ad cœnam imperatoriam palliatus ueniſſet, qui togatus uenire debuerat. Togam præſidiariã ipſius imperatoris accepit. Eadem nocte ſomniauit lupæ ſe uberibus, ut Remum inhærere uel Romulum, ſedit & in ſella imperatoria temere à miniſtro poſita, ignarus, quod non liceret. Dormienti etiam in ſtabulo ſerpens caput cinxit, & ſine noxa expergefactis, & acclamantibus familiaribus abijt. Iuuentam plenam furorum nonnunquam et criminum habuit. Adulterij cauſam dixit, abſolutusq; eſt à Iuliano proconſule, cui & in proconſulatu ſucceſſit, & in conſulatu collega fuit, & in imperio item ſucceſſit. Quæſturam diligenter egit, omnibus ſortibus in actu militari. Poſt quæſturam ſorte Bæticam accepit, atq; inde Africam petijt, ut mortuo patre rem domeſticam componeret. Sed dum in Africa eſt, pro Bætica Sardinia ei attributa eſt, qđ Bæticam Mauri populabantur. acta igitur quæſtura ſardinienſi,

legationem proconſulis Africæ accepit. In qua legatione, cum eum quidam municipum ſuorum Leptitanus præcedentibus faſcibus, ut antiquum contubernalem ipſe plebeius amplexus eſſet, fuſtibus eum ſub elogio eiuſdem præconis cecidit, legatum Po. R. homo plebeius temere amplecti noli. Ex quo factum eſt, ut in uehiculo etiam legati ſederent, q ante pedibus ambulabant. Tunc in quadam ciuitate africana, cum ſolicitus mathematicum conſuluiſſet, poſitaq; hora ingentia uidiſſet, aſtrologus dixit ei, Tuam non alienam pone genituram. Cumq; Seuerus iuraſſet ſuam eſſe, omnia ei dixit, quæ poſtea facta ſunt. Tribunatum plebis Marco imperatore decernente promeruit, eumq; ſeueriſſime, exercitiſſimeq; egit. Vxorem tunc Martiam duxit, de qua tacuit in hiſtoria uitæ priuatæ. Cui poſtea in imperio ſtatuas collocauit. Prætor deſignatus à Marco eſt non in candida, ſed in competitorũ grege anno ætatis. XXXII. Tunc ad Hiſpaniam miſſus ſomniauit primo ſibi dici, ut templum Tarraconenſe Auguſti, quod iam labebatur, reſtitueret. Deinde ex altiſſimi montis uertice orbem terrarum, Romamq; deſpexit, concinnẽtibus prouincijs lyra, uoce, uel tibia. Ludos abſens edidit. Legionib. IIII. Scythicæ deinde propoſitus eſt circa Maſſiliã. Poſt hoc Athenas petijt ſtudiorum, ſacrorumq; cauſa, & operum, ac uetuſtatum, ubi cum iniurias quaſdam ab Athenienſibus pertuliſſet, inimicus his factus minuendo eorum priuilegia iam imperator ſe ultus eſt. Deinde Lugdunenſem prouinciam le-

gatus accepit cum amiſſa uxore aliam uellet ducere, genituras ſponſarum requirebat ipſe quoq; matheſeos peritiſſimus, & cum audiſſet eſſe in Syria quandam, quæ id genituræ haberet, ut regi iungeretur, eandem uxorem petijt Iuliam ſcilicet, et accepit interuentu amicorum, ex qua ſtatim pater factus eſt. A Gallis ob ſeueritatem, & honorificentiam, & abſtinentiam tantum quantum nemo dilectus eſt. Deinde Pannonias pro conſulari imperio rexit. Poſt hoc Siciliam proconſularem ſorte meruit. ſuſcepitq́; Romæ alterum filium. in Sicilia quaſi de imperio uel uates, uel Chaldæos conſuluiſſet reus factus eſt apud præf. præt. quibus audiendus datus fuerat. iam Commodo in odium ueniente abſolutus eſt calumniatore in crucem acto. Conſulatum cum Apuleio Rufino primum egit Commodo ſe inter plurimos deſignante. Poſt conſulatum anno fermè fuit otioſus, deinde Læto ſuffragante exercitui Germanico præponitur. Proficiſcēs ad Germanos exercitus hortos ſpatioſos comparauit, cum antea ædes breuiſſimas Romæ habuiſſet, & unum fundum. In his hortis cum humi iacens epularetur cum filijs parca cœna, pomaq́; appoſita maior filius, qui tunc quinquennis erat, cum colluſoribus puerulis manu largiore diuideret, paterq; illum reprehendens dixiſſet, parcius diuide, non enim regias opes poſſides, quinquennis puer reſpondit, ſed poſſidebo. In Germaniam profectus ita ſe in ea legatione egit, ut famam, nobilitatemq́; iam ante cumularet. Et hactenus militarem priua

tus egit. Dehinc à Germanis legionibus, ubi auditum eſt Commodum occiſum, Iulianum autem cũ odio cunctorum imperare, multis hortantibus repugnans imperator eſt appellatus apud Carnutum Idibus Auguſtis. Qui etiam HS, quod nemo unquam principum, militibus dedit. Deinde firmatis, quas poſt tergum relinquebat, prouinciis, Romam iter contendit cedẽtibus ſibi cunctis quacunq; iter ficit, cum iam Illyriciani exercitus, & Gallicani cogentibus ducibus in eius uerba iuraſſent, excipiebatur enim ab omnibus quaſi ultor Pertinacis. Per idem tempus authore Iuliano Septimius Seuerus à ſenatu hoſtis eſt appellatus, legatis ad exercitum ſenatus uerbis miſſis, qui iuberent, ut ab eo milites ſenatu præcipiente diſcederent. Et Seuerus quidem cum audiſſet ſenatus conſentientis authoritate miſſos legatos, primo pertimuit, poſtea id egit corruptis legatis, ut apud exercitum pro ſe loquerentur, tranſirentq; in eius partes. His compertis, Iulianus S. C. fecit fieri de participando imperio cum Seuero. Incertum uero id an dolo fecerit. Cum iam ante miſiſſet notos ducum interfectores quoſdam, qui Seuerum occiderent, ita ut ad Peſcennium Nigrum interficiendum miſerat, qui & ipſe imperium contra eum ſuſceperat authoribus Syriacis exercitibus. Verum Seuerus euitatis eorum manibus, quos ad ſe interficiendum Iulianus miſerat, miſſis ad prætorianos literis ſignum uel deſerendi, uel occidendi Iuliani dedit. Statimq; auditus eſt, nã et Iulianus

occiſus eſt in palatio, & Seuerus Romam inuitatus, quod nulli unquam contigit, nutu tantum Seuerus uictor eſt factus, armatusq; Romam contendit. Occiſo Iuliano, cum Seuerus in caſtris ex tentorijs quaſi per hoſticum ueniens adhuc maneret, centum ſenatores legatos ad eum ſenatus miſit ad gratulandum, rogandumq; qui ei occurrerunt Interamnæ, armatumq; circunſtantibus armatis ſalutarunt excuſſi, nequid ferri haberent. Et poſtera die occurrēte omni famulitio aulico ſeptuagenos uicenos aureos legatis dedit, eoſdem præmiſit facta poteſtate ſiqui uellent remanere, ac ſecum Romam redire. Fecit etiam ſtatim præfectum Flauium Iuuenalem, quē etiam Iulianus tertium præf. præt. ſibi aſſumpſerat. Interim Romæ ingens trepidatio militum, ciuiumq; quod armatus contra eos Seuerus ueniret, qui ſe hoſtem iudicaſſent. his acceſſit, quod comperit Peſcennium Nigrum à Syriacis legionibus imperatorem appellatum, cuius edicta & literas ad populum, uel ſenatum intercepit, per eos, qui miſſi fuerant, ne uel proponerentur populo, uel legerentur in curia. Eodem tempore etiam de Clodio Albino ſibi ſubſtituendo cogitauit, cui Cæſarianum decretum, aut Commodianum uidebatur imperiū. Sed eos ipſos pertimeſcens, de quibus recte iudicabat, Heraclitum ad obtinendas Britanias, Plautianum ad occupandos Nigri libros miſit. Cum Romam Seuerus ueniſſet, prætorianos cum ſubarmalibus inermes ſibi iuſſit occurrere, eoſdem ſic ad tribunal uocauit armatis undiq; circundatis. Ingreſ-

ſus deinde

ſus deinde Romam armatus cum armatis militibus Capitoliū aſcendit. Inde palatium eodē habitu perrexit prælatis ſignis, quæ prætorianis ademerat ſupinis non erectis. Tota deinde urbe milites in templis, in porticibus, in ædibus palatinis quaſi in ſtabulis manſerunt. Fuitq; ingreſſus Seueri odioſus, atque terribilis, cum milites inempta diriperent uaſtationem urbi minantes. Alia die armatis ſtipatus non ſolum militibus, ſed etiam amicis in ſenatum uenit. In curia reddidit rationem ſuſcepti imperij. Cauſatusq; eſt, quod ad ſe occidendum Iulianus notos ducum cædibus miſiſſet. Fieri etiam S.C. coëgit, ne liceret imperatori, inconſulto ſenatu occidere ſenatorem. Sed cum in ſenatu eſſet, milites per ſeditionem dena millia popoſcerunt à ſenatu exemplo eorum, qui Auguſtum Octauium Romam deduxerant, tantumq; acceperant. Et cum eos uoluiſſet comprimere Seuerus, nec potuiſſet, tamen mitigatos addita liberalitate dimiſit. Funus deinde cenſorium Pertinacis imagini duxit, eumq; inter diuos ſacrauit addito flamine, & ſodalibus Aelianis, qui Martiani fuerant, ſe quoque Pertinacem uocari iuſſit, quamuis poſtea id nomen aboleri uoluerit querimonia amicorum. Dehinc æs alienum diſſoluit. Filias ſuas dotatas maritis Prolio, et Aetio dedit. Et cum Prolio genero ſuo præfecturā urbis obtuliſſet, ille recuſauit, dixitq; minus ſibi uideri præfectum eſſe, quàm principis generum. Vtrunq; autem generum ſtatim COS. fecit, utrunq; ditauit. Alia die ad ſenatum uenit, & amicos Iu-

liani incuſatos proſcriptioni, ac neca dedit. Cauſas plurimas audiuit, accuſatos à prouincialibus iudices probatis rebus grauiter puniuit. Rei frumentariæ, quam minimam repererat, ita conſuluit, ut excedens ipſe uita ſeptem annorum canonem Po. Ro. relinqueret. Ad orientis ſtatum confirmandum profectus eſt, nihil adhuc de Nigro palàm dicens. Ad Africam tamen legiones miſit, ne per Libyam, et Aegyptum Niger Africam occuparet, ac Po. Ro. penuria rei frumentariæ perurgeret. Domitium Dextrum in locum Boſſi præfecti urbi reliquit, atq; intra XXX dies quàm Romam uenerat, eſt profectus. Egreſſus ab urbe ad ſaxa rubra ſeditionem ingentem ob locum caſtrorum metandorum ab exercitu paſſus eſt. Occurrit ei & ſtatim Geta frater ſuus, quem prouinciam ſibi creditam regere præcepit aliud ſperantem. Nigri liberos ad ſe adductos in eo habuit honore, quo ſuos. Miſerat ſanè legionem, quæ Græciam, Thraciáq; præriperet, ne eas Peſcennius occuparet. Sed iam Byzantium Niger tenebat. Perinthum etiam Niger uolens occupare, plurimos de exercitu interfecit. Atq; ideo hoſtis cum Aemiliano eſt appellatus. Cumq; Seuerum ad participatum uocaret, contemptus eſt, promiſit ſanè Nigro tutum exilium, ſi uellet. Aemiliano autem non ignouit. Aemilianus dehinc uictus in Helleſponto à Seueri ducibus Cyzicum primum confugit, atq; inde in aliam ciuitatem, in qua eorũ iuſſu occiſus eſt. Fuſæ ſunt eædẽ copiæ ab iiſdem ducibus etiam Nigri. His auditis,

ad ſenatum Seuerus Pertinax quaſi confectis rebus literas miſit. deinde conflixit cum Nigro, eumque apud Cyzicum interemit. Caputq; eius pilo circũtulit. Filios Nigri poſt hoc, quos ſuorum liberorum cultu habuerat, in exilium cum matre miſit. Literas ad ſenatum de uictoria dedit. Neq; quẽquã ſenatorum, qui Nigri partium fuerant, præter unũ ſupplicio affecit. Antiochenſibus iratior fuit, quod et adminiſtrantem ſe in oriente riſerant, et Nigrũ etiam uictu iuuerant. Deniq; multa his ademit. Neapolitanis, & Palæſtinenſibus ius ciuitatis tulit, quod pro Nigro diu in armis fuerant. In multos animaduertit præter ordinem ſenatorium, qui Nigrum fuerant ſecuti. Multas etiam ciuitates eiuſdẽ partis iniurijs affecit, & damnis. Eos ſenatores occidit, qui cum Nigro militauerant ducum, uel tribunorum nomine. Deinde circa Arabiã plura geſſit Parthis etiam in ditionẽ redactis, nec non etiã Adiabenis. Qui quidem omnes cum Peſcennio ſenſerant. Atq; ob hoc reuerſus triumpho delato appellatus eſt Arabicus, Adiabenicus, Parthicus. Sed triumphum reſpuit, ne uideretur de ciuili triumphare uictoria. Recuſauit et Parthicum nomen, ne Parthos laceſſeret. Redeunti ſane Romam poſt bellũ ciuile Nigri aliud bellũ ciuile Clodij Albini nuntiatum eſt, q̃ rebellauit in Gallia. Quare poſtea occiſi ſunt filij P. Nigri cum matre. Albinum igitur ſtatim hoſtem iudicauit, & eos, qui ad illũ mollius uel ſcripſerũt, uel reſcripſerunt. Et cum iret contra Albinũ, in itinere apud Viminatiũ filiũ ſuũ ma

iorem Baſſianum appoſito Aurelij Antonini nomi ne Cæſarem appellauit, ut fratrem ſuum Getam ab ſpe imperij, quam ille conceperat, ſubmoueret. Et nomen quidem Antonini idcirco filio appoſuit, quod ſomniauerat Antoninum ſibi ſucceſſurum. Vnde Getam etiam quidam Antoninum putant dictum, ut & ipſe ſuccederet in imperio. Aliqui putant idcirco illum Antoninum appellatum, quod Seuerus ipſe in Marci familiam tranſire uoluerit. Et primo quidem ab Albinianis Seueri duces uicti ſunt. Tunc ſolicitus cum conſuleret, à Pannoniacis auguribus comperit ſe uictorem futurum, Aduerſarium uero nec in poteſtatem uenturum, nec euaſurum, ſed iuxta aquam eſſe periturum. Multi ſtatim amici Albinum deſerentes uenere, multi duces capti ſunt, in quos Seuerus animaduertit. Multis interim uarie geſtis in Gallia primo apud Tinurtium contra Albinum feliciſſime pugnauit Seuerus. Cum quidem ingens periculum equi caſu adiit, ita ut mortuus ictu plumbeæ crederetur, ita ut alius iam penè imperator ab exercitu deligeretur. Eo tempore lectis actis, quæ de Clodio Celſino laudando, qui Adrumentinus, & affinis Albini erat, facta ſunt, iratus ſenatui Seuerus quaſi hoc Albino ſenatus præſtitiſſet, Commodum inter diuos referendum eſſe cenſuit. quaſi hoc genere ſe de ſenatu poſſet ulciſci, primusq; inter milites D. Commodum pronuntiauit, idq; ad ſenatum ſcripſit addita oratione uictoriæ. Senatorum deinde, q in bello erant interempti, cadauera diſſipari iuſſit. Deinde

Albini corpore allato, penè ſeminecis caput abſcidi iuſſit, Romamq́; deferri, idq́; literis proſecutus eſt. Victus eſt Albinus die XI Calen. Martias. Reliquum autem cadauer eius ante domum propriam exponi, ac diuidi iuſſit. Equum præterea ipſe reſidens ſupra cadauer Albini egit, expaueſcentemq́; admouit, ut effrenatus audacter protereret. Addunt alij, quod idem cadauer in Rhodanum abijci præcepit ſimul etiam uxoris, liberorumq́; eius. Interfectis innumeris Albini partium uiris. Inter quos multi principes ciuitatis, multæ fœminæ illuſtres fuerunt. Omnium bona publicata ſunt, ærariumq́; auxerunt, tum Hiſpanorum, & Gallorum proceres multi occiſi ſunt. Deniq; militibus tantum ſtipendiorum quantum nemo principum dedit. Filijs etiam ſuis ex hac proſcriptione tantum reliquit, quantum nullus imperatorum. Cum magnam partem auri per Gallias, & Hiſpanias, per Italiam imperatoriam feciſſet. Tuncq; primũ priuatarum rerum procuratio conſtituta eſt. Multi ſanè poſt Albinum fidem ei ſeruantes bello à Seuero ſuperati ſunt. Eodem tempore etiam legio arabica defeciſſe ad Albinum nuntiata eſt. Vltus igitur grauiter Albinianam defectionem interfectis plurimis, genere quoq; eius extincto, Iratus populo, & ſenatoribus Romam uenit. Commodum in ſenatu, & concione laudauit. Deum appellauit. Infamibus diſplicuiſſe dixit, ut appareret eũ apertiſſime furere. Poſt hoc de ſua clementia diſſeruit, cum crudeliſſimus fuerit, & ſenatores conſcriptos

occiderit. Occidit autem ſine cauſæ dictione hos nobiles, Mummium Secundinum, Aſellium Claudianum, Claudium Rufum, Vitalium Victorem, Papium Fauſtum, Aelium Celſum, Iulium Rufum, Lollium profeſſum, Aurunculeium Cornelianum, Antoninum Balbum, Poſthumium Seuerum, Sergium Luſtralem, Fabium Paulinum, Nonium Græcum, Muſtium Fabianum, Caſperium Agrippinum, Ceionium Albinum, Claudium Supplicianum, Memmium Rufinum, Caſperium Aemilianum, Cocceium Verum, Erucium Clarum, L. Stilonem, Clodium Rufum, Egnatuleium Honoratum, Petronium Iuniorem. Peſcennios. Feſtum & Veratianum, & Aurelianum, & Materianum, & Iulianum, & Albinum. Cerellios Macrinum, & Fauſtinianum, & Iulianum. Herennium nepotem Sulpitium canum, Valerium Catulinum, Nouium Rufum, Claudium Arabianum, Marcum Aſellionem. Horum igitur tantorum, ac tam illuſtrium uirorum multi in his conſulares, multi prætorij, omnes certe ſummi uiri fuere interfecti. Ab Afris, ut deus habetur. Cincium Seuerum calumniatus eſt, quod ſe ueneno appetiſſet, atque ita interfecit. Narciſſum deinde Commodi ſtrangulatorem leonibus obiecit. Multos præterea obſcuri loci homines interemit; præter quos ius prælij abſumpſit. Poſt hæc, cum ſe uellet commendare hominibus, uehicularium munus à priuatis ad fiſcum traduxit. Cæſarem deinde Baſſianum Antoninum à Senatu appellari iuſſit de-

eretis imperatoriis inſignibus. Rumore deinde belli Parthica extincto, patri, matri, auo, et uxori priori per ſe ſtatuas collocauit. Plautianum ex amiciſſimo cognita eius uita, ita odio habuit, ut & hoſtem publicum appellaret, & depoſitis ſtatuis eius per orbem terræ graui eum inſigniret iniuria. Iratus præcipue quod inter propinquorum, & affinium Seueri ſimulachra ſuam ſtatuam ille poſuiſſet. Palæſtinis pœnam remiſit, quam ob cauſam Nigri meruerant. Poſtea iterum cum Plautiano in gratiam rediјt, & ueluti ouans urbem ingreſſus Capitolium petiјt. Quamuis & ipſum procedenti tempore occidit. Getæ minori filio togam uirilem dedit. Maiori Plautinam filiam uxorem iunxit. Hi, qui hoſtem publicum Plautianum dixerant, deportati ſunt. Ita omnium rerum ſemper quaſi naturali lege mutatio eſt. Filios deinde COSS. deſignauit. Getam fratrem extulit. Profectus dehinc ad bellum Parthicum eſt edito gladiatorio munere, & congiario populo dato. Multos inter hæc cauſis uel ueris, uel ſimulatis occidit. Damnabantur autem plerique cur iocati eſſent. Aliј cur tacuiſſent. Aliј cur pleraque figurata dixiſſent, ut eſſe imperator uere nominis ſui, uere Pertinax, uere Seuerus. Erat ſanè in ſermone uulgari Parthicum bellum affectare Septimium Seuerum gloriæ cupiditate non aliqua neceſſitate deductum. Traiecto deniq; exercitu à Brunduſio continuato itinere uenit in Syriam, Parthosq; ſummouit. Sed poſtea in Syriam rediјt, ita ut ſe pararet, ac bellum Par

this inferret. Inter hæc Peſcennianas reliquias Plautiano authore perſequebatur. Ita ut nonnullos etiam ex amicis ſuis quaſi uitæ ſuæ inſidiatores appeteret. Multos etiam quaſi Chaldæos, aut uates de ſua ſalute conſuluiſſent, interemit. præcipue ſuſpectos unumquenq; idoneum imperio, cum ipſe paruulos adhuc filios haberet, idq; dici ab his uel crederet, uel audiret, qui ſibi augurabantur imperium. Denique, cum occiſi eſſent nonnulli, Seuerus ſe excuſabat. Et poſt eorum mortem negabat fieri ſe iuſſiſſe, quod factum eſt. Quod de Læto præcipue Marius Maximus dixit. Cum ſoror ſua Leptitana ad eum ueniſſet uix latine loquens, ac de illa multum imperator erubeſceret dato filio eius lato clauo, atq; ipſi multis muneribus redire mulierem in patriã præcepit, & quidem cum filio, qui breui uita defunctus eſt. Aeſtate igitur iã exeunte Parthiam ingreſſus Cteſiphontem. pulſo rege, peruenit, & cœpit hyemali propè tempore, quod in illis regionibus melius per hyemem bella tractantur, cum herbarum radicibus milites uiuerent, atq; inde morbos, ægritudinesq; contraherent. quare cum obſiſtentibus Parthis fluente quoq; per inſuetudinem cibi aluo militum longius ire non poſſet, tamen perſtitit, & oppidum cœpit, et regem fugauit, & plurimos interemit, & parthicum nomẽ meruit. Ob hoc etiam filium eius Baſſianum Antoninum, qui Cæſar appellatus iam fuerat, annum XIII agentem participem imperij dixerunt milites, Getam quoque minorem filium Cæſarem di-

xerunt eundem Antoninum, ut pleriq; in literas tradunt, appellantes. harum appellationum cauſa donatiuum militibus largiſſimum dedit. Conceſſa omni præda oppidi Parthici, quod milites quærebant. Inde in Syriam rediјt uictor, & Parthicum deferentibus ſibi patribus triumphum icirco recuſauit, quod conſiſtere in curru affectus articulari morbo non poſſet, filio ſanè conceſſit, ut triumpharet. Cui ſenatus iudaicum triumphum decreuerat, icirco, quod & in Syria res bene geſtæ fuerant à Seuero. Deinde cum Antiochiam tranſiſſet, data uirili toga filio maiori ſecum eum COS. deſignauit, & ſtatim in Syria conſulatum inierunt. Poſt hoc dato ſtipendio cumulatiore militibus, Alexandriam petiјt. In itinere Palæſtinis plurima iura fundauit. Iudæos fieri ſub graui pœna uetuit. Idē etiam de Chriſtianis ſanxit. Deinde Alexandrinis ius Beleutarum dedit, qui ſine publico conſilio, ita ut ſub regibus ante uiuebant uno iudice contenti, quem Cæſar dediſſet. Multa præterea his iura mutauit, iucundam ſibi peregrinationem hanc propter religionem dei Serapidis, & propter nouitatem animalium bello eorum fuiſſe Seuerus ipſe poſtea ſemper oſtendit. Nam & menſam, & Memnonem, & Pyramides, et Labyrinthum diligenter inſpexit, &, quoniam longum eſt minora perſequi, huius magnifica illa, quod uicto, & occiſo Iuliano prætorianas cohortes exauthorauit, Pertinacem contra uoluntatem militum in deos retulit, Saluij Iuliani decreta iuſſit aboleri, quod non obtinuit. De

niq; cognomentum Pertinacis non tam ex ſua uoluntate, quàm ex morum parſimonia uidetur habuiſſe. Nam & infinita multorum cæde crudelior habitus, & cum quidam ex hoſtibus eidem ſe ſupplicater obtuliſſet, dixiſſetq; ille, quod facturus eſſet, non eſt mollitus tam prudenti dicto, ſed interfici eum iuſſit. Fuit præterea delendarum cupidus factionum. propè à nullo congreſſu niſi uictor Perſarum regem Abagarum ſubegit. Arabas in ditionem accepit. Adiabenos ui tributarios coëgit. Britaniam, quod maximum eius imperij decus eſt, muro per tranſuerſam inſulam ducto, utrinq; ad finẽ Oceani muniuit, Vnde etiam Britanici nomen accepit. Tripolim, unde oriundus erat, contuſis belliсoſiſſimis gentibus, ſecuriſſimam reddidit, ac pacem diuturnam. oleum gratuitum, & fœcundiſſimum in æternum donauit. Idem cum implacabilis delictis fuit, tum ad erigendos induſtrios quoſq; iudicij ſingularis. philoſophiæ, ac dicendi ſtudijs ſatis deditus. Doctrinæ quoq; nimis cupidus. Latronum ubiq; hoſtis, uitam ſuam priuatam, publicamq; ipſe compoſuit ad fidem, ſolum tamen uitium crudelitatis excuſans. De hoc ſenatus ita iudicauit illum aut naſci non debuiſſe, aut mori, quòd et nimis crudelis & nimis utilis Reip. uideretur. Domi tamen minus cautus, qui uxorem Iuliam famoſam adulterijs tenuit eam etiam coniurationis conſciam. Idem cum pedibus æger bellum moraretur, idq; milites anxie ferrent, eiuſq; filium Baſſianum, qui unà erant, Auguſtum feciſſent tolli ſe, atq; tribunal fer-

ri iuſſit. Adeſſe deinde omnes tribunos, centurio
nes, duces, & cohortes, quibus authoribus id acci-
derat. Siſti deinde filium, qui Auguſti nomen acce-
perat. Cumq́; animaduerti in omnes authores fa-
cti præter filium iuberet, rogareturq́; omnibus an
te tribunal proſtratis, caput manu contingens ait.
Tandem ſentitis caput imperare non pedes. Huius
dictum eſt, cum eum ex humili per literarum, &
militiæ officia ad imperiū plurimis gradibus for
tuna duxiſſet, omnia inquit fui, & nihil expedit.
Perijt Eboraci in Britania ſubactis gētibus, quæ Bri
taniæ uidebantur infeſtæ, anno imperij. XVIII.
morbo grauiſſimo extinctus iam ſenex reliquit fi
lios duos Antoninum Baſſianum, & Getam, cui
& ipſi in honorem Marci Antonini nomen impo-
ſuit illatus ſepulchro Marci Antonini, quem ex o-
mnibus imperatoribus tantum coluit, ut & Com
modum in diuos referret, et Antonini nomen omni
bus deinceps quaſi Auguſti aſcribendum putaret.
Ipſi à Senatu agentibus liberis eius funus ampliſ-
ſimum exhibitum fuit, atq; inter diuos eſt relatus.
Opera publica præcipue eius extant Septizonium,
& Thermæ Seuerianæ. Eius deniq; etiam ianuæ
in trans tyberina regione ad portam nominis ſui,
quarum formam intercidens ſtatim uſum publicum
inuidit. Iudicium de eo poſt mortem magnum o-
mnium fuit, maxime quod diu nec à filijs eius boni
aliquid REIP. *uenit, & poſtea inuadentibus*
multis REMP. *res Romana prædonibus direptui*
fuit. Hic tamen exiguis ueſtibus uſus eſt, ut uix tu

nicæ eius aliquid purpuræ haberet. Cum hirta chlamyde humeros uelaret, cibi parciſſimus, leguminis patrij auidus, uini aliquando cupidus, carnis frequenter ignarus. Ipſe decorus, ipſe ingens promiſſa barba, cano capite, & criſpo. Vultu reuerēdus, canorus uoce, ſed afrum quiddam uſq; ad ſenectutem ſonans, ac multum poſt mortem amatus uel inuidia depoſita, uel crudelitatis metu. Legiſſe me apud Aelium Maurum Phelegontis Adriani libertum memini Septimum Seuerum immoderatiſſime, cum moreretur, lætatum, quod duos Antoninos pari imperio Reip. relinqueret exemplo Pij, qui Verum, & Marcum Antoninos per adoptionem filios Reip. reliquit. Hoc melius, quod ille filios per adoptionem, hic per ſe genitos rectores Romanæ Reip. daret, Antoninum ſcilicet Baſſianum, quem ex priore matrimonio ſuſceperat, et Getam, quem de Iulia genuerat, ſed illum multum ſpes fefellit. Nam unum paricidium, alterum ſui mores Reip. inuiderunt, ſanctumq; illud nomen in nullo diu bene manſit. Et reputanti mihi Diocletiane Auguſte neminem prope magnorum uirorum optimum, & utilem filium reliquiſſe ſatis claret. Denique aut ſine liberis uiri interierunt, aut tales habuerunt pleriq;, ut melius fuerit de rebus humanis ſine poſteritate diſcedere. Et, ut ordiamur à Romulo, hic nihil liberorum reliqt, nihil Numa Pompilius, quod utile poſſet eſſe Reip. Quid Camillus? Num ſui ſimiles liberos habuit? Quid Scipio? Quid Catones? qui magni fuerunt. Iam uero qd

Ex magnis viris, mali filij

de Homero, Demoſthene, Virgilio, Criſpo, & Te-
rentio, Plauto, cæteriſq; alijs loquar? Quid de Cæ
ſare? Quid de Tullio, cui ſoli melius fuerat libe
ros non habere? Quid de Auguſto, qui nec ado-
ptiuum bonum filium habuit? Cum illi eligendi
poteſtas fuiſſet ex omnibus. Falſus eſt etiam ipſe
Traianus in ſuo municipe, ac nepote deligendo. Sed
ut omittamus adoptiuos, ne nobis Antonini Pius, et
Marcus numina Reip. occurrant, ueniamus ad ge-
nitos. Quid Marco felicius fuiſſet, ſi Commodum
non reliquiſſet hæredem? Quid Seuero Septimio,
ſi Baſſianum non genuiſſet? qui ſtatim inſimula-
tum fratrem inſidiarum contra ſe cogitatarum pa
ricidiali etiam figmento interemit? qui nouercam,
matrem quinimmo, in cuius ſinu Getam filium
eius occiderat, uxorem duxit, qui Papinianum iu
ris aſylum, & doctrinæ legalis theſaurum, quod
paricidium excuſare noluiſſet, occidit & præfectū
ſuum, ne homini per ſe, & per conſcientiam ſu-
am magno deeſſet, & dignitas. Deniq; ut alia o-
mittam, ex huius moribus factum puto, ut Seuerus
triſtior uir ad omnia, immo etiam crudelior pius,
& dignus deorum altaribus duceretur. Qui* qui
dem diu immo Salluſtij orationem, qua Micipſa fi
lios ad pacem hortatur, ingratus morbo miſiſſe fi-
lio dicitur maiori. Idq; fruſtra & hominem tan-
tum ualetudine. Vixit deniq; in odio populi diu
Antoninus. Nomenq; illud uenerabile diu minus
amatum eſt. Quamuis & ueſtimenta populo de-
derit, Vnde Caracallus eſt dictus, & thermas ma-

gnificentiſſimas fecerit. Extat ſanè Romæ Seueri porticus geſta eius exprimens à filio quantum plurimi docent, ſtructa. Signa mortis eius hæc fuerũt. Ipſe ſomniauit quatuor aquilis & gemmato curru præuolante neſcio qua ingenti humana ſpecie ad cœlum eſſe raptum, cumq; raperetur, octoginta & nouem numeros explicuiſſe. Vltra quot annos ne unum quidem annum uixit, nam ad imperiũ ſenex uenit. Cumq; poſitus eſſet in circulo ingenti æreo diu ſolus & deſtitutus ſtetit. Cum uereretur autem ne præceps rueret, à Ioue ſe uocatum uidit, atque inter Antoninos locatum. Die circenſium cum tres uictoriæ more ſolito eſſent locatæ gypſeæ cum palmis, media, quæ ipſius nomine aſcriptum orbẽ palmis tenebat, uento icta de podio ſtans decidit, & humi conſtitit. Eaq;, quæ Getæ nomine inſcripta erat, corruit, & omnis comminuta eſt. Illa uero, quæ Baſſiani titulum præferebat, amiſſa palma, uenti turbine uix conſtitit. Poſt murum apud uallum miſſum in Britania, cum ad proximam manſionem rediret, non ſolum uictor, ſed etiam in æternum pace fundata uoluens animo quod ominis ſibi occurreret, Aethiops quidam è numero militari claræ inter ſcurras famæ, & celebratorum ſemper iocorum cum corona è cupreſſu facta eidem occurrit. Quem cum ille iratus remoueri ab oculis præcepiſſet, & coloris eius tactus omine & coronæ dixiſſe ille dicitur ioci cauſa, totum fuiſti, totum uiciſti. Iam deus eſto uictor. Et in ciuitatem ueniens, cum rem diuinam uellet facere, primum ad Bellonæ tem

plum ductus eſt terrore aruſpicis ruſtici. Deinde ho
ſtiæ furuæ ſunt applicatæ. Quod cum eſſet aſper
natus, atq; ad palatium ſe reciperet, negligentia
miniſtrorum nigræ hoſtiæ uſque ad limen domus
palatinæ imperatorem ſecutæ ſunt. Sunt per plu-
rimas ciuitates opera eius inſignia. Magnum uero
illud in ciuitate eius, quod Romæ omnes ædes publi
cas, quæ uitio temporum labebantur, inſtaurauit,
nuſquam propè ſuo nomine aſcripto, ſeruatis ta-
men ubique titulis conditorum. moriens ſeptem an-
norum canonem, ita ut quotidiana LXXV mil-
lia modiorum expendi poſſent, reliquit. Olei uero
tantum, ut per quinquennium non ſolum urbis uſi
bus, ſed & totius Italiæ, quæ oleo egeret, ſuffice-
» ret. Vltima uerba eius dicuntur hæc fuiſſe. Turba
» tam Remp. ubiq; accepi, pacatam etiam Britanis re
» linquo. ſenex et pedibus æger firmum imperium
» Antoninis meis relinquens, ſi boni erunt, imbecil-
» lum, ſi mali. Iuſſit deinde ſignum tribuno dari, La
boremus, quia Pertinax quando in imperium aſci
tus eſt, ſignum dederat, militemus. Fortunam dein
de regiam, quæ comitari principes, & in cubicu
lis poni ſolebat, geminare ſtatuerat, ut ſacratiſſi-
mum ſimulachrum utriq; relinqueret filiorũ, ſed
cum uideret ſe purgeri ſub hora mortis, iuſſiſſe fer
tur, ut alternis diebus apud filios imperatores in
cubiculis fortuna poneretur. Quod Baſſianus pri
us contempſit, quàm faceret parricidium. Cor-
pus eius à Britania Romam uſque cum magna
prouincialium reuerentia ſuſceptum eſt. Quam-

*uis, aliqui urnulam auream tantum fuiſſe dicant. Seueri reliquias continentem. Eandemq; Antoninorum ſepulchro illatam, cum Septimus Pertinax Seuerus illic, ubi uita functus eſt, eſſet incenſus. cũ ſeptizonium faceret, nihil aliud cogitauit, quàm ut ex Africa uenientibus ſuum opus occurreret. & niſi abſente eo per præfectum urbis medium ſimulachrum eius eſſet locatum additum palatinis ædibus, *id eſt regium atriũ ab ea parte facere uoluiſſe perhibetur. Quod etiam poſt Alexãder, cum uellet facere ab aruſpicibus dicitur eſſe prohibitus, cum hoc ſciſcitatus non litaſſet.*

AELII SPARTIANI ANTONINVS CARACALLA.

[E]x duobus liberis, quos Septimius Seuerus reliquit, Getam, et Baſſianum, quorum unum exercitus, alterum pater dixit, Geta hoſtis eſt iudicatus, Baſſianum autem obtinuiſſe imperium conſtat. De cuius maioribus fruſtra putamus iterandum, cum omnia in Seueri uita ſatis dicta ſint. Huius igitur pueritia blanda, ingenioſa, parentibus affabilis, amicis parentum iucunda, populo accepta, grata Senatui, ipſi etiam ad amorem conciliandum ſalutaris fuit. non ille in literis tardus, non in beneuolẽtijs ſegnis, non tenax in largitate, non lentus in clementia, ſed ſub parentibus uiſus. Deniq; ſiquando feris obiectos damnatos

ctos damnatos uidit, fleuit, aut oculos auertit, quod populo plus quàm amabile fuit. Septennis puer, cũ colluſorem ſuum puerum ob iudaicam religionem grauius uerberatum audiſſet, neq; patrem ſuum, neq; patrem pueri, uel authores uerberum diu reſpexit. Antiochenſibus & Byzantijs interuentu ſuo iura uetuſta reſtituit, quibus iratus fuit Seuerus, quod Nigrum iuuerant. Plautiani odium crudelitatis cauſa concepit. Quæ à parentibus gratia ſigillariorum acceperat, id uel clientibus, uel magiſtris ſponte donauit. Sed hæc puer. Egreſſus uero pueritiam, ſeu patris monitis, ſeu calliditate ingenij, ſiue quod ſe Alexandro Magno Macedoniæ æquãdum putabat, reſtrictior, grauior uultu etiam truculentior factus eſt prorſus, ut eum, quem puerum ſcirent, multi eſſe non crederent. Alexandrum Magnum, eiusq; geſta in ore ſemper habuit. Tiberiũ, & Syllam in conuentu plerunq; laudauit. Patri ſuperbior fuit. Fratrem magna eius humilitate deſpexit. Poſt patris mortem in caſtra prætoria pergens apud milites conqueſtus eſt, circumueniri ſe fratris inſidijs, atque ita fratrem in palatio fecit occidi. Eius corpus ſtatim cremari præcepit. Dixit præterea in caſtris fratrem ſibi uenenum paraſſe, matri eum irreuerentem fuiſſe. Egitq; publice his gratias, qui eum occiderunt. Addidit deniq; iis, qui fideliores erga ſe fuerant, ſtipendium. Pars militum apud Albam Getam occiſum ægerrime accepit, dicentibus cunctis duobus ſe fidem promiſiſſe liberis Seueri, duobus ſeruare debere. Clauſisq; portis diu

imperator non admiſſus, niſi delinitis animis non ſolum querelis de Geta, & criminationibus editis, ſed enormitate ſtipendij militibus, ut ſolet, placatis, atq; inde Romam rediјt. Tunc ſub ueſte ſenatoria loricam habens cum armatis militibus curiã ingreſſus eſt. Hos in medio inter ſubſellia duplici ordine collocauit, & ſic uerba fecit. Queſtus eſt de fratris inſidijs inuolute, & incondite ad illius accuſationem, ſui uero excuſationem; quod quidem nec ſenatus libenter accepit. Cum ille dixiſſet, fratri ſe omnia permiſiſſe, fratrem ab inſidijs liberaſſe, et illum tamen ſibi grauiſſimas inſidias feciſſe, nec uicem amori reddidiſſe fraterno. Poſt hoc relegatis, deportatisq; reditum in patriã reſtituit. Inde ad prætorianos proceſſit, & in caſtris manſit. Altera die capitolium petijt, & eos, quos occidere parabat, affabiliter eſt allocutus. Innitensq; Papiniano & Chiloni ad palatium redijt. Cum flentem matrem Getæ uidiſſet, aliasq; mulieres, poſt necẽ fratris mulieres occidere conatus eſt. Sed ob hoc retentus, ne augeretur fratris occiſi crudelitas. Lætũ ad mortem coegit miſſo à ſe ueneno, ipſe enim inter ſuaſores Getæ mortis primus fuerat, qui & primus interemptus eſt. Ipſe mortem eius ſæpiſſime fleuit. Multos, qui cædis eius conſcii fuerant, interemit. Eumq; & imaginem eius honorauit. Poſt hoc fratrem patruelem Afrum, cui pridie partes de cœna miſerat, iuſſit occidi. Qui cum ſe præcipitaſſet percuſſorum timore, & ad uxorem crure fracto erepſiſſet, tamen per ludibrium à percuſſoribus depre-

henſus eſt, & occiſus. Occidit etiam Pompeianum Marci nepotem ex filia natum, & ex Pompeiano, cui nupta fuerat Lucilla poſt mortem Veri imperatoris, quem & COS. II. fecerat, & omnibus bellis præpoſuerat, quæ grauiſſima tunc fuerunt, & ita quidem, ut uideretur à latronibus interemptus. Deinde in conſpectu eius Papinianus ſecuri percuſſus eſt, & à militibus occiſus, quo facto, percuſſori dixit gladio te exequi oportuit meum iuſſum. Occiſus eſt etiã eius iuſſu Petronius ante templum Diui Pij, tractáq; ſunt eorum per plateam cadauera ſine aliqua humanitatis reuerentia. Filiũ autem Papinianum, qui ante triduum quæſtor opulentum munus ediderat, interemit. Iiſdem diebus occiſi ſunt innumeri, qui fratris eius partibus fauerant. Occiſi etiam liberti, qui Getæ adminiſtrauerant, cædes deinde in omnibus locis, & in balneis factæ, occiſíq; nonnulli etiam cœnantes. Inter quos etiam Sammonicus Serenus, cuius libri plurimi ad doctrinam extant. in ſummum diſcrimen etiã Chilo iterum præf. & COS. uenit, & ob hoc, quod concordiam inter fratres ſuaſerat. Et cum idẽ Chilo ſublata ueſte ſenatori nudis pedibus ab urbanicianis raptus eſſet, Antoninus ſeditiōem compreſſit. Multas præterea poſtea cædes in urbe fecit paſſim raptis à militibus nonnullis hominibus, & occiſis quaſi ſeditionẽ uindicans. Aelium Pertinacem ſuffectum. COS. ob hoc ſolum, quod filius eſſet imperatoris, occidit. Neq; ceſſauit unq̃ ſub diuerſis occaſionibus eos interficere, qui fratris amici fuiſſent.

ſæpe in ſenatum, ſæpe in populum ſuperbe inuectus eſt, aut edictis propoſitis, aut orationibus edictis Syllam ſe etiam oſtendens futurum. his geſtis, Galliam petijt, atque ut primum in eam uenit, Narbonenſem proconſulem occidit. Cunctis deinde turbatis, qui in Gallia res regebant, odium tyrannicum meruit, quamuis aliquando fingeret ſe benignum, cum eſſet natura truculentus. Et cum multa contra homines, & contra iura ciuitatum feciſſet, morbo impliatus grauiter laborauit. Circa eos, qui eum curabant, crudeliſſimus fuit. Deinde ad orientem profectionem parans omiſſo itinere, in Dacia reſedit circa Rhetiam non paucos Barbaros interemit, militesq; ſuos quaſi Syllæ milites, & cohortatus eſt, & donauit. Deorum ſanè ſe nominibus appellari uetuit, quod Commodus fecerat, cum illi eu, quod leonem, aliasq; feras occidiſſet, Herculem dicerent. Et cum Germanos ſubegiſſet, Germanicum ſe appellauit uel ioco, uel ſerio, ut erat ſtultus, & demens asſerens ſi Lucanos uiciſſet, Lucanicum ſe appellandum. Damnati ſunt eo tempore, qui urinam in eo loco fecerunt, in quo ſtatuæ, aut imagines erant principis. Et qui coronas imaginibus eius detraxerunt, ut alias ponerent. Damnati ſunt & qui remedia quartanis, tertianisq; collo annexa geſtarent. per Thracias cum præf. præt. iter fecit. Inde cum in Aſiam traijceret, naufragij periculum adijt antemna fracta, ita, ut in ſcapham cum protectoribus deſcenderet. Vnde in trireme à præfecto claſſis receptus euaſit. excepit apros frequen-

ter, contra leonem etiam ſtetit. Quo etiam miſſis ad amicos literis, gloriatus eſt, ſeq; ad Herculis uirtutem acceſſiſſe iactauit. Poſt hoc ad bellũ Armeniacum, Parthicumq; conuerſus ducem bellicum, qui ſuis competebat moribus, fecit. Inde Alexandriam petijt, in Gymnaſium populum conuocauit, eumq; obiurgauit, legi etiam ualidos ad militiam præcepit. Eos autem, quos legerat, occidit exemplo Ptolemæi Euergetis, qui octauus hoc nomine appellatus eſt. Dato præterea ſigno militibus, ut hoſpites ſuos occiderent, magnam cædem Alexandriæ fecit. Dehinc per Caduſios fines Babylonios ingreſſus tumultuarie cum Parthorum ſatrapis manum contulit feris etiam beſtijs in hoſtes immiſſis. Datis ad ſenatum quaſi poſt uictoriam literis Parthicus appellatus eſt. Nam Germanici nomen patre uiuo fuerat conſecutus. Deinde cum iterum uellet Parthis bellũ inferre, atq; hybernare Edeſſæ, atq; inde Carras Luni dei gratia ueniſſet, die natalis ſui VIII. idus Apriles ipſis Megalẽſibus, cum ad requiſita naturæ diſceſſiſſet inſidijs à Macrino præf. præt. poſitis, qui poſt eum inuaſit imperium, interemptus eſt. Conſcii cædis fuerunt Nemeſianus, & frater eius Apollinaris, Reanuſq;, qui præf. legionis ſecundæ Parthicæ militabat, & qui equitibus extraordinarijs præerat non ignorantibus Martio Agrippa, qui claſſi præerat, & præterea pleriſq; officialium impulſu Martialis. occiſus eſt autem in medio itinere inter Carras, & Edeſſam, cum leuandæ ueſicæ gratia ex equo deſcendiſſet. Atq; inter

protectores ſuos coniuratos cædis ageret. Deniq; cũ illum in equum ſtrator eius leuaret, pugione latus eius confodit. Conclamatumq; ab omnibus eſt, id Martialem feciſſe. Et quoniã dei Luni fecimus mentionem, ſciendum doctiſſimis quibuſq; id memoriæ traditum. Atq; ita nunc quoq; à Carrenis præcipue haberi, ut qui Lunam fœmineo nomine, ac ſexu putauerit nuncupandam, is addictus mulieribus ſemper inſeruiat. At qui uero marem deum eſſe crediderit, is dominetur uxori, neq; ullas muliebres patiatur inſidias. Vnde quãuis Græci uel Aegypÿ eo genere, quo fœminam hominem etiã Lunam deum dicant, myſtice tamen deũ dicunt. Scio de Papiniani nece multos ita in literas retuliſſe, ut cædis non aſciuerint cauſam alÿs alia referẽtibus. Sed ego malui ueritatem opinionum edere, quàm de tanti uiri cæde reticere. Papinianum amiciſſimum fuiſſe imperatori Seuero, & ut aliqui loquuntur, affinem etiam per ſecundam uxorem memoriæ traditur, ad hæc præcipue utrunq; filium à Seuero commendatum, eumq; cum Seuero profeſſum ſub Scæuola, & Seuero in aduocatione fiſci ſucceſſiſſe, atq; ob hoc concordiam fratrum Antoninorum fouiſſe, egiſſe quin etiã ne occideretur, cũ iam de inſidÿs eius Baſſianus quereretur. Atq; ideo unà cum iis, qui fautores fuerant Getæ, à militibus non ſolum permittente, uerum etiam ſuadente Antonino occiſum. Multi dicunt Baſſianum occiſo fratre, illi mandaſſe, ut & in ſenatu per ſe, & apud populũ facinus dilueret. illũ aũt reſpondiſſe, non tã

facile paricidiū excuſari poſſe, q̄ fieri. Eſt etiā hæc fabella, quod dictare noluerit orationē, qua inuehē dum erat in fratrem, ut cauſa eius melior fieret, q occideret. Illum aūt negantem reſpondiſſe, aliud eſt paricidium, aliud accuſare innocētem occiſum. Sed hoc omnino non conuenit. Nā neq; præf. poterat di ctare orationē, & conſtat eum quaſi fautorē Getæ occiſum. Et fertur qdem Papinianus, cū raptus à mi litibus ad palatium traheretur occidendus, prædi- uinaſſe dicentem ſtultiſſimū fore, q in ſuū ſubroga- retur locum, niſi appetitum crudeliter præfecturam uindicaret, quod factum eſt. Nam Macrinus occi- dit, ut ſupra expoſuimus, q cum filio factus in ca- ſtris imperator filiū ſuum, q Diadumenus uocatus Antoninum uocauit, idcirco quod à prætorianis mul tum Antoninus deſyderatus eſt. Baſſianus uixit an nis XLIII. Imperauit annis VI. Publico funere elatus eſt. Filiū reliquit, q poſtea et ipſe M. Antoni nus Heliogabalus eſt dictus. Ita.n. nomen Antoni norū iolęuerat, ut uelli ex animis hoīum nō poſſet. Quod omniū pectora uelut Auguſti nomen obſede rat. Fuit male moratus, et patre duro crudelior. Aui dus cibi, uini etiā appetēs. ſuis odioſus, et præter mi lites prætorianos oībus caſtris exoſus. Prorſus nihil īter fratres ſimile. O pa Romæ reliqt Thermas noīs ſui eximias, quarū cellā ſolearē architecti negant poſſe ulla imitatiōe, qua facta eſt, fieri. Nā et ex ære uel cupro cācelli ſuppoſiti eſſe dicuntur, qbus came ratio tota cōcredita ē, et tm̄ eſt ſpatij, ut idipſum fie ri negāt potuiſſe docti mechāici. Reliqt et porticum

patris nomine, quæ geſta illius contineret et trium phos, & bella. Caracalli nomen accepit à ueſtimen to, quod populo dederat, demiſſo uſq; ad talos, quod ante non fuerat. Vnde hodieq; Antonianæ dicuntur Caracallæ huiuſmodi in uſu maxime Romanæ plebis frequentatæ. Idem uiam nouam muniuit, quæ eſt ſub eius thermis Antoninianis ſcilicet, qua pulchrius inter Romanas plateas non facile q̄c quam inuenias. Sacra Iſidis Romam deportauit, et templa ubiq; magnifice eidem deæ fecit. Sacra etiā maiore reuerentia celebrauit, quàm ante celebrabantur. In quo quidem mihi mirum uidetur quem admodum ſacra Iſidis primum per hunc Romā ueniſſe dicantur. Cum Antoninus Commodus ita ea celebrauerit, & ut Anubin portaret, & pauſa ſederet, niſi forte iſte addidit celebritati, nō eam primus inuexit. Corpus eius Antoninorum ſepulchro illatum eſt, ut ea ſedes reliquias eius acciperet, quæ nomen addiderat. Intereſt ſcire quemadmodū nouercam ſuā Iuliā uxorē duxiſſe dicatur. Quæ cum eſſet pulcherrima, & quaſi p negligentiam ſe maxima corporis parte nudaſſet, dixiſſetq; Antoninus, uellē ſi liceret, reſpōdiſſe fertur ſi libet, licet. An neſcis te imperatorē eſſe, et leges dare non accipere? Quo audito, furor inconditus ad effectum criminis roboratus eſt, nuptiasq; eas celebrauit, quaſi ſciret ſe leges dare, cum uere ſolus prohibere debuiſſet. ma trē enim (nō alio dicenda erat nomine) duxit uxorem, ad paricidiū iunxit inceſtum. Siqdem eā ma trimonio ſociauit, cuius filiū nup occiderat. Nō ab

re eſt etiam diaſyrticum quiddã in eum addere dictum. Nam cum Germanici, & Parthici, & Arabici, & Alemannici nomen aſcriberet (nam Alemannorum gentem deuicerat). Aelius Pertinax filius Pertinacis dicitur ioco dixiſſe, adde, ſi placet, etiam Geticus Maximus, quod Getam occiderat fratrem, & Gotthi Getæ dicerētur, quos ille, dum ad orientem tranſit, tumultuarijs prælijs deuicerat. Occidendi Getæ multa prodigia extiterunt, ut in uita eius exponemus. Nam quamuis prior ille è uita exceſſerit, nos tamen ordinem ſecuti ſumus, ut qui & prior natus eſt, & qui prior imperare cœperat, prior ſcriberetur. Eo ſanè tempore, quo ab exercitu appellatus eſt Auguſtus uiuo patre, quod ille pedibus æger gubernare non poſſe uideretur imperium, contuſis animis militum, & tribunorum, Seuerus dicitur animo uolutaſſe, ut & hunc occideret, niſi repugnaſſent præf. eius graues uiri. Aliq contra dicunt, præf. uoluiſſe id fieri, ſed Septimium noluiſſe, ne & ſeueritas illius crudelitatis nomine inquinaretur. Et cum authores criminis milites fuerint, adoleſcens ſtultæ temeritatis pœnas lueret tam grauis ſupplicij titulo, ut à patre uideretur occiſus. Hic tamen omnium duriſſimus, &, ut uno complectamur uerbo, paricida, inceſtus, patris, & matris & fratris inimicus. à Macrino, qui eum occiderat, timore militum, ac maxime prætorianorum inter deos relatus eſt. habet templum, habet ſalios, habet ſodales Antonianos, qui Fauſtinæ templum, & diuale nomen eripuit. certè templum, quod ei ſub Tau

ri radicibus fundauerat olim maritus Antoninus, in quo poſtea filius Baſſiani Heliogabalus Antoninus ſibi uel Ioui Syrio, uel ſoli (incertum enim id eſt) templum fecit. poſt iſtum imperauit Opilius Macrinus cum filio Diadumeno.

OPILIVS MACRINVS IVLII CAPITOLINI.

Vitæ illorum principum, ſeu tyrannorum, ſiue Cæſarum, qui non diu imperauerunt, in obſcuro latent. Idcirco quod neque de priuata eorũ uita digna ſunt quæ dicantur, cum omnino neſcirentur quidẽ, niſi aſpiraſſent ad imperium. Et de imperio, quod non diu tenuerunt, non multa dici poſſunt. Nos tamen ex diuerſis hiſtorijs erutam lucem proferemus, & ea quidem, quæ memoratu digna erunt. Non enim eſt cuiuſquam in uita, qui ad diem quodcunq; fecerit, ſed eius, qui uitas aliorum ſcribere orditur, officium eſt digna cognitione perſcribere. Et Iunio quidem Cordo ſtudium fuit eorum imperatorum uitas edere, quos obſcuriores uidebat, qui non multum profecit. Nam & pauca reperit, & indigna memoratu, aſſerens ſe minima quæque perſecuturum quaſi uel de Traiano, aut Pio, aut Marco ſciendum ſit, quoties proceſſerit, quando cibos uariauerit, & quando ueſtem mutauerit, & quos quando promouerit, quæ illa omnia exequendo libros my-

thiſtorijs repleuit talia ſcribendo, cum omnino rerum uilium, aut nulla ſcribenda ſint, aut nimis pauca, ſi tamen ex his mores poſſint animaduerti, qui re uera ſciendi ſunt. ſed ex parte conſcribam, ut & ea cætera colligantur. Occiſo ergo Antonino Baſſiano, Opilius Macrinus PRAEFEC. PRAET*. tius, qui antea priuatus curabat, imperium arripuit. Humili natus loco, & animi, atque oris inuerecundi, ſeq; nunc Seuerum, nunc Antoninum, cum in odio eſſet omnium & hominum, & militum, nuncupauit. Statimq; ad bellum Parthicum profectus, & uindicandi ſe de militibus ſeu rumoribus, qbus premebatur, adoleſcendi poteſtatem dempſit. Quamuis Senatus eum imperatorem odio Antonini Baſſiani libenter acceperit, cum in ſenatu omnibus una uox eſſet, quemuis magis quàm parricidã, quemuis magis quàm inceſtum, quemuis magis quã impurum, quemuis magis quàm interfectorem & ſenatus, et populi. Et mirum omnibus fortaſſe uideatur, cur Diadumenus filius Macrini Antoninus uoluerit nuncupari, cum author necas Antoninianæ fuiſſe dicatur. De ipſo quæ in annales relata ſunt, proferam. Vates cœleſtis apud Carthaginem, quæ deo repleta ſolebat uera canere ſub Antonino Pio, cum ſciſcitante proconſule de ſtatu, ut ſolebat, publico, & de ſuo imperio futura prædiceret, ubi ad principes uentum eſt, clara uoce numerari iuſſit, quoties diceret Antoninum. Tuncq; attentis omnibus Antonini nomen Auguſti octauo edidit. Sed credẽtibus cunctis, quod* VIII *annis Antoninus Pius*

imperaturus eſſet, & ille tranſcendiſſet hunc annorum numerũ, conſtitit apud credentes, uel tunc uel poſtea per uatem aliud deſignatum. Deniq; adnumeratis omnibus, qui Antonini appellati ſunt, is Antoninorum numerus inuenitur. Enimuero Pius primus, Marcus ſecundus, Verus tertius, Commodus quartus, Quintus Caracallus, ſextus Geta, Septimus Diadumenus, Octauus Heliogabalus Antonini fuere. Nec inter Antoninos referendi ſunt duo Gordiani, qui aut prænomen tantum Antoninorum habuerunt, aut etiam Antonij dicti ſunt non Antonini. Inde eſt, quod ſe & Seuerus Antoninum uocauit, & plurimi fuerunt, & Pertinax, & Iulianus, & idem Macrinus, & ab ipſis Antoninis, qui ueri ſucceſſores Antonini fuerunt, hoc nomen magis quàm proprium retentum eſt. Hæc alij. Sed alij iccirco Antoninum Diadumenum à Macrino patre appellatum ferunt, ut ſuſpicio à Macrino interfecti Antonini militibus tolleretur. Alij uero tantum deſyderium nominis huius fuiſſe dicunt, ut niſi populus, & milites Antonini nomen audirent, imperatorium non putarent. Et de Macrino quidẽ in Senatu à multis quando nũtiatum eſt, ea dicta ſunt, ut appareat ignobilem, ſordidum, ſpurcum fuiſſe. uerba deniq; Aurelij Victoris, cui Primo cognomen erat, hæc fuerunt. » *Macrinũ libertinum hominem proſtibulum ſeruilibus officijs oc-* » *cupatum in domo imperatoria, uenali fide, uita ſor-* » *dida ſub Commodo à Seuero remotum etiam à mi-* » *ſerrimis officijs, relegatumq; in Africam, ubi ut*

» infamiam damnationis tegeret, lectioni operam de-
» diſſe, egiſſe cauſulas, declamaſſe, in poſtremo dixiſ ſe. Donatum autem annulis aureis patrocinante ſibi Vero liberto ſuo Feſto, aduocatum fiſci factum ſub Vero Antonino. Sed & hæc dubia ponuntur, & alia dicuntur ab alijs, quæ ipſa quoq; non tacebimus. Nam pleriq; gladiatoriã pugnam eum exhibuiſſe dixerunt. Et accepta rudi, ad Africam iſſe uenatorem primo, poſt etiam tabellionem fuiſſe, de inceps aduocatum fuiſſe fiſci; ex quo officio ad amplißima quæq; peruenit. Deinde cum eſſet praef. praet. collega ablegato, Antoninum Caracallum imperatorem ſuum interemit tanta fictione, ut ab eo non uideretur occiſus. Nam ſtratore eius redempto, & ſpe ingenti propoſita id egit, ut quaſi militaribus inſidijs, quod uel ob parricidium, uel inceſtum diſpliceret, interemptum diceretur. Statim deniq; arripuit imperium filio Diadumeno in participatum aſcito, quem continuo, ut diximus, Antoninum appellari à militibus iuſſit. Deinde corpus Antonini Romam remiſit ſepulchris maiorum inferendum. Mandauit collegæ dudum ſuo præfecto prætorij, ut munus ſuum curaret, ac præcipue Antoninum honorabiliter ſepeliret ducto funere regio, qđ ſciebat ob ueſtimenta populo, & congiaria data multum Antoninum à plebe dilectum. Accedebat etiã “
illud, quod militarem motum timebat, ne eo interue “
niente ſuum impediretur imperium, quod raptum “
ierat, ſed quaſi inuitus acceperat, ut ſunt homines, “
q ad ea ſe cogi dicunt, quæ uel ſceleribus compa “

rant. Timuit autem etiam collegam ne & ipſe imperare cuperet ſperantibus cunctis, quod ſi unius numeri conſenſus accederet, neque ille recuſaret, et omnes cupidiſſime id facerent odio Macrini, uel propter uitam improbam, uel propter ignobilitatem, cum omnes ſuperiores nobiles fuiſſent imperatores. inſilſit præterea in nomen Seueri, cum illius nulla cognatione tangeretur, unde iocus extitit. Sic Macrinus eſt Seuerus, quo modo Diadumenus Antoninus. Statim tamen ad delendum militum motum ſtipendium, & legionarijs, & prætorianis dedit ſolito uberius, utpote qui extenuare cuperet imperatoris occiſi crimen, profuitq; pecunia, ut ſolet, cui innocentia prodeſſe non poterat. Retentus eſt enim aliquanto tempore in imperio homo uitiorum omnium. ad ſenatum deinde literas miſit de morte Antonini DIVVM illum appellans, excuſansq; ſe & iurans, quod de cæde illius neſcierit. Ita ſceleri ſuo more hominum perditorum iunxit periurium, à quo incipere decuit hominem improbum, cum ad Senatum ſcriberet. Intereſt ſcire cuiuſmodi oratio fuerit, qua ſe excuſauit, ut & impudentia hominis noſcatur, & ſacrilegium, à quo initium ſumpſit improbus imperator, capita ex oratione Macrini et Diadumeni imperatorum.

» Vellemus P. C. & incolumi Antonino noſtro, et re
» uecti, cum triumpho ueſtrã clementiam uidere. tũc
» demum enim florente Rep. & omnes felices eſſe-
» mus, et ſub eo principe uiueremus, quem nobis An
» toninorum loco dij dederant. Verum quia id eueni

» re per tumultum militarem non potuit, nuntiamus primum quid de nobis exercitus fecerit, deinde honores diuinos, quod primum faciendum eſt, decernimus ei uiro, in cuius uerba iurauimus, cum exercitus ultorem cædis Baſſiani neminem digniorem præfecto eius putauit, cui & ipſe utiq; uindicandam factionem mandaſſet, ſi uiuus deprendere potuiſſet. Et infra. detulerunt ad me imperium cuius ego P.C. interim tutelam recepi, tenebo regimen ſi & uobis placuerit, quod militibus placuit, quibus iam & ſtipendium dedi, & omnia imperatorio more iuſſi. Item infra. Diadumenum filium meum uobis notum, & imperio miles donauit & nomine, Antoninum uidelicet appellans, ut cohoneſtaretur prius nomine, ſic etiam regni honore. quod uos P.C. bono, fauſtóq; omine approbetis, petimus, ne uobis deſit Antoninorum nomen, quod maxime diligitis. Item infra. Antonino autem diuinos honores & miles decreuit, & nos decreuimus, & uos P.C. ut decernatis, cum poſſimus imperatorio iure præcipere tamen rogamus dicantes & duas ſtatuas equeſtres, pedeſtres duas habitu militari, ſedentes ciuili habitu duas. Item D. Seuero duas triumphales, quæ omnia P.C. uos impleri iubebitis nobis religioſe proprioribus ambiētibus. Lectis igitur in ſenatu literis, contra opinionem omnium & mortem Antonini ſenatus gratanter accepit, & Opilium Macrinum libertatem publicam curaturum ſperans, primum in patritios allegit nouum hominem, & qui paulo ante procurator priuatæ rei fuiſſet, eundem cum ſcriba ponti-

ficum eſſet, quos hodie pontifices minores uocant, PONT. OPT. appellauit, Pij nomine decreto. Diu tamen lectis literis cum omnino nemo crederet de Antonini morte, ſilentium fuit. Sed poſteaq̃ conſtitit occiſum, ſenatus in eum, uelut in tyrannũ, inuectus eſt. Deniq; ſtatim Macrino & pro conſulare imperium, & poteſtatem tribunitiam detulerunt. Filium ſane ſuum, cum ipſe felicis nomen recepiſſet, ut ſuſpicionem occiſi a ſe Antonini remoueret, Antoninum uocauit Diadumenum antea dictũ. Quod quidem etiam Varius Heliogabalus, qui ſe Baſſiani filium diceret, homo ſordidiſſimus, & ex meretrice conceptus, idem poſtea nomen accepit. Deniq; uerſus extant cuiuſdam poëtæ, quibus oſtenditur Antonini nomen cœpiſſe a Pio, & paulatim per Antoninos uſq; ad ſordes ultimas perueniſſe. Siquidem Marcus nomen illud ſanctum uitæ genere auxiſſe uideatur. Verus autem degeneraſſe. Cõmodus uero etiam poſuiſſe ſacrati nominis reuerẽtiam. Iam quid de Caracallo Antonino, quid uede hoc poteſt dici? Poſtremo etiam quid de Heliogabalo? qui Antoninorum ultimus in ſumma impuritate uixiſſe memoratur? Appellatus igitur IMPER. ſuſcepto bello contra Parthos profectus eſt magno apparatu ſtudens ſordes generis, & prioris uitæ infamiam uictoriæ magnitudine abolere. Sed conflictu habito contra Parthos defectu legionum, quæ ad Varium Heliogabalum confugerát, interemptus eſt. Sed anno amplius imperauit. Sane cum eſſet inferior in eo bello, quod Antoninus

geſſerat

geſſerat Artabane grauiter necem ſuorum ciuium uindicante primo Macrinus repugnauit. Poſtea uero miſſis legatis petijt pacem, quam libenti animo interfecto Antonino Parthus conceſſit. Inde, cum ſe Antiochiam recepiſſet, ac luxuriæ operam daret, iuſtam cauſam interficiendi ſui præbuit exercitui, ac Baſſiani, ut putabatur, filium ſequenti, id eſt Heliogabalum Baſſianum Varium, qui poſtea et Baſſianus, & Antoninus appellatus eſt. Fuit quædam mulier Mœſa ſiue Varia ex Emiſſena urbe ſoror Iuliæ uxoris Seueri Pertinacis Afri, quæ poſt mortem Antonini Baſſiani ex aulica domo fuerat expulſa per Macrini ſuperbiã, cui quidem omnia conceſſit Macrinus, quæ diu illa collegerat. Huic erant duæ filiæ Semiamira, & Mamæa, quarũ maior filius erat Heliogabalus, qui & Baſſiani, & Antonini nomen accepit. Nam Heliogabalum Phœnices uocant Solem. Sed Heliogabalus pulchritudine, ac ſtatura, & ſacerdotio conſpicuus erat, ac notus omnibus hominibus, qui ad templum ueniebant, militibus præcipue. His Mœſa, ſiue Varia dixit Baſſianum filium eſſe Antonini, quod paulatim omnibus militibus innotuit. Erat præterea Mœſa ipſa ditiſſima, ex quo etiam Heliogabalus luxurioſiſſimus. qua promittẽte militibus legiones, ab ductæ ſunt à Macrino. Suſcepta enim illa noctu in oppidum cum ſuis, nepos eius Antoninus eſt appellatus imperij delatis inſignibus. Hæc ubi ſunt Macrino apud Antiochiam poſito nuntiata, miratus audaciam muliebrem ſimul etiam contemnens,

Iulianum præfectum ad obſidendos eos cum legionibus miſit. Quibus cum Antoninus oſtenderetur miro amore in eum omnibus inclinatis, occiſo Iuliano præfecto, ad eum omnes tranſierunt. Deinde parte exercitus coniuncta, uenit contra Macrinum Antoninus contra ſe feſtinantem, commiſſoq; prælio, Macrinus eſt uictus proditione militum eius, & amore Antonini. fugiens ſanè Macrinus cum paucis, & filio in uico quodam Bithyniæ occiſus eſt cum Diadumeno. Ablatumq; eius caput eſt, & ad Antoninum perlatum. Sciendum præterea, quod Cæſar fuiſſe dicatur non Auguſtus Diadumenus puer, quem plerique pari fuiſſe cum patre imperio tradiderunt. occiſus eſt etiam filius. cui hoc ſolum attulit imperium, ut interficeretur à milite. Non enim aliquid dignum in eius uita erat, quod dicatur, præter hoc, quod Antoninorum nomini eſt uelut notus appoſitus. Fuit tamen in uita imperatoria paulo rigidior, & auſterior ſperans ſe ante acta omnia poſſe obliuioni dare, cum ipſe ſeueritatis illius occaſionem reprehendendi, & lacerandi eius aperiret. Nam & Seuerum ſe & Pertinacem uoluerat nuncupari. Quæ duo illi aſperitatis nomina uidebantur. Et cum illum ſenatus pium, ac felicem nuncupaſſet, felicis nomen recepit, Pij habere noluit. Vnde in eum epigramma illatum græci cuiuſdam poëtæ uidetur extare, quod latine hac ſententia continetur.

Hiſtrio iam ſenior turpis, grauis, aſper, iniquus,

" Impius, & felix ſic ſimul eſſe cupit.
" Vt nolit pius eſſe, uelit tamen eſſe beatus.
" Quod natura negat, nec recipit ratio.
" Nam pius, & felix poterat dici, atq; uideri.
" Cui imperium infelix eſt, erit ille ſibi.

Hos uerſus neſcio quis de latinis iuxta eos, q græci erant propoſiti, in foro poſuit. Quibus acceptis Macrinus his uerſibus reſpondiſſe fertur.

Si talem graium retuliſſent fata poëtam,
" Qualis latinus Gabalus iſte fuit,
" Nil populus noſſet, nil noſſet curia magno,
" Nullus ſcripſiſſet carmina tetra mihi.

His uerſibus Macrinus longe peioribus quàm illi latini ſunt, reſpondiſſe ſe credidit. Sed nõ minus riſui eſt habitus, quàm poëta ille, qui de græco latine coactus eſt ſcribere. Fuit igitur ſuperbus, & ſanguinarius, & uolens militariter imperare incuſans quinetiam ſuperiorum temporum diſciplinã, ac ſolum Seuerum præ cæteris laudans. Nam & in crucem milites tulit, et ſeruilibus ſupplicijs ſemper affecit, & cum ſeditiones militares pateretur, multos ſæpius decimauit. Aliquando etiam centeſimauit, quod uerbum proprium ipſius eſt, cum ſe clementem diceret, quando eos centeſimaret, qui digni eſſent decimatione, atque uiceſimatione. Longum eſt eius crudelitates omnes aperire. Attamen unam oſtendam non magnam, ut ipſe credebat, ſed omnibus tyrannicis immanitatibus triſtiorem. Cum quidam milites ancillæ hoſpitis pudorem deprauaſſe ſuſpecti eſſent, atq; per quendam frumenta-

rium ille didiciſſet, adduci eos iuſſit. Interrogauitq; utrum eſſet factum quod cum conſtitiſſet, duos boues miræ magnitudinis uiuos ſubito aperiri iuſſit, atq; his ſingulos milites inſeri capitibus, ut ſe cum colloqui poſſent, exertis. Itaq; pœna hos affecit, cum ne adulteris quidem talia apud maiores ſui temporis eſſent conſtituta ſupplicia. Pugnauit tamen & contra Parthos, & contra Armenios, et contra Arabas, quos Eudæmones uocant, non minus fortiter, quàm feliciter. Tribunum, qui excubias deſeri paſſus eſt, carpento rotali ſuper adnexum per totum iter uiuum, atq; exanimem traxit. Reddidit etiam Mezentij ſupplicium, quod ille uiuos mortuis illigabat, & ad mortem cogebat longa tabe confectos. Vnde etiam in circo, cum fauor publicus in Diadumenum ſemper fuiſſet acclamatum

Egregius forma iuuenis-,
-Cui pater haud Mezentius eſſet,

Viuos etiam homines parietibus incluſit, & ſtruxit. Adulterij reos ſemper uiuos ſimul incendit iūctis corporibus. Seruos qui à dominis fugiſſent, repertos ad gladiū ludi deputabat. Delatores ſi non probarent, capite afficat, ſi probarent, delato pecuniæ præmio infames dimiſit. Fuit in iure non mcallidus, adeo ut ſtatuiſſet omnia reſcripta ueterū principum tollere, ut iure non reſcriptis ageretur. Nefas eſſe dicens leges uideri Commodi, & Caracalli, & hominum imperitorū uoluntates, cū Traianus nunq̄ libellis reſponderit, ne ad alias cauſas facta præferrentur, quæ ad gratiā cōpoſita uiderentur.

In annonis tribuēdis largiſſimus fuit. In auro par ciſſimus. In uencrādis uel aulicis tam impius, tam pertinax, tam aſper, ut ſerui illū ſui non Macrinum dicerent, ſed Macellinū, quod macelli ſpecie domus eius cruentaretur ſanguine uernularū. Vini, cibiq; auidiſſimus, nonnunq̄ uſq; ad ebrietatem, ſed ueſpertinis horis. nā ſi prandiſſet uel priuatim parciſſimus. in cœna effuſiſſimus. Adhibuit conuiuio literatos, ut loquens de ſtudijs liberalibus neceſſario abſtineret. Sed cum eius uilitatem homines antiquā cogitarent, crudelitatem nimiā uiderent, hominem putidulum in imperio ferre non poſſent, & maxime milites, qui multa eius meminerant funeſtiſſima, & aliquando turpiſſima inita factione illum occiderunt cum puero ſuo Diadumeno. ſ. Antonino cognomine, de quo dictum eſt, quod in ſomnijs Antoninus fuiſſet. Vnde ēt uerſus extant huiuſmodi.

» *Vidimus in ſomnijs ciues (niſi fallor) & iſtud,*
» *Antoninorum nomen puer ille gerebat,*
» *Qui patre uenali genitus, ſed matre pudica,*
» *Centum nam mœchos paſſa eſt, centumq; rogauit.*
» *Ipſe etiam caluus mœchus fuit inde maritus,*
» *En pius, en Marcus, Verus nam non fuit ille.*

Et iſti uerſus ex græco tranſlati ſunt in latinum. Nam græce ſunt diſertiſſimi. Videntur autem mihi ab aliquo poëta uulgari tranſlati eſſe. Quod cū Macrinus audiſſet, fecit iambos, qui non extant: iucundiſſimi autem fuiſſe dicuntur, qui quidem perierunt in eo tumultu, in quo ipſe occaſus eſt, quando et omnia eius à militibus peruerſa ſunt. Genus

mortis, ut diximus tale fuit, cum in Antoninũ He liogabalum exercitus inclinaſſet, ille fugit, belloq; uictus eſt, & occiſus in ſuburbano Bithyniæ ſuis partim deditis, partim occiſis, partim fugatis. Ita Heliogabalus clarus redditus eſt, quod uideretur patris uindicaſſe mortem, atque inde in imperium uenit, quod dedecorauit uitijs ingentibus. Luxuria, turpitudine, abliguritione, ſuperbia, immanitate, qui & ipſe ſimilem exitum uitæ ſuæ ſortitus eſt. Hæc de Macrino nobis ſunt cognita, multis aliqua uariantibus, ut ſe habet omnis hiſtoria. Quæ de plurimis collecta ſunt ſerenitati tuæ Dioclitiane Auguſte detulimus, quia te cupidum ueterum imperatorum eſſe perſpeximus.

DIADVMENVS ANTONINVS AELII LAMPRIDII

Ntonini Diadumeni pueri, quẽ cum patre Opilio Macrino imperatorem dixit exercitus, occiſo Baſſiano factione Macriniana, nihil habet uita memorabile, niſi quod Antoninus eſt dictus, & quod ei ſtupenda omnia ſunt facta imperij non diuturni, ut euenit. Nã cum primum innotuit per legiones occaſum eſſe Baſſianum, ingens mœror obſedit omnium pectora, quod Antoninum in Rep. non haberent, exiſtimantium, quod cum eo Romanum eſſet imperium pe=

riturum. Id ubi Macrino iam imperatori nuntiatum eſt, ueritus ne in aliquem Antoninorum, qui multi ex affinibus Antonini Pij erant inter duces exercitus inclinaret, ſtatim concionem parari iuſſit, filiumq; ſuum hunc puerum Antoninum appellauit. Concionis uerba eiuſdem. Videtis commilitones & me ætatis prouectæ, & Diadumenum puerum, quem diu principem ſi dij fiueant, habebitis. Intelligo præterea deſyderiũ ingens Antonini nominis apud uos manere, qua re quoniam mihi p conditionem fragilitatis humanæ nõ multum ſuper eſſe uidetur ad uitam, hũc puerũ Antoninũ uobis authoribus nuncupo diu uobis Antoninũ repræſentaturũ. Acclamatum Macrine imperator dij te ſeruent, Antonine Diadumene dij te ſeruent. Antoninũ diuum omnes rogamus. Iupiter optime maxime Macrino, & Antonino uitam. tu ſcis Iupiter Macrinus uinci non poteſt. tu ſcis Iupiter, Macrinus uinci non poteſt. Antoninum habemus, omnia habemus. Antoninum nobis dij dederunt patrem. Antoninus dignus imperio, Macrinus imperator dixit. Habete igitur cõmilitones pro imperio aureos ternos, pro Antonini noĩe aureos quinos, & ſolitas promotiões, ſed geminatas. Dij faciant, ut hæc ſæpius fiant. Dabimus autem p cũcta qnquennia id, quod hodie deputauimus. Poſt hoc ipſe puerulus Diadumenus Antoninus imperator dixit gratias ago uobis cõmilitones, quod me imperio donaſtis, et nomine ſiquidem dignos & me, & patrẽ meũ duxiſtis, quos imperatores Romanos diceretis, & qui-

bus committeretis Remp. Et pater quidem meus cu
rabit, ne deſit imperio. Ego autem elaborabo, ne
deſim nomini Antoninorum. Scio enim me Pij, me
Marci me Veri ſuſcepiſſe nomen, quibus ſatisface-
re perdifficile eſt. Interim tamen cauſa impe-
rij, cauſa nominis id omne, quod pater, & tan-
tundem promitto honoribus, &, ut uenerandus Ma
crinus pater præſens promiſit, duplicatis. Hero
dianus græcus ſcriptor hæc præteriẽs Diadumenũ
tantum Cæſarem dicit puerum à militibus nuncu
patum, & cum patre occiſum. Hac habita concio
ne, ſtatim apud Antiochiam moneta Antonini Dia
dumeni nomine percuſſa eſt. Macrini uſq; ad iuſ-
ſum ſenatus dilata eſt. Miſſæ etiam ad ſenatum li
teræ, quibus nomen Antonini indicatum eſt. Qua
re etiam ſenatus imperium id libenter dicitur rece
piſſe, quamuis alij Antonini Caracalli odio id fa-
ctum putent. Parauerat ſane penulas populo co-
loris roſei dare Macrinus imperator in honorem
Antonini filij ſui, quæ uocarentur Antonianæ, ut
Caracallæ Baſſiani dictæ ſunt. Aſſerens filium ſu
um penuleum, uel penularium dicendum, quia Ca
racallus eſſet, dictus Baſſianus. congiarium etiam
prædictum Antoninianum promiſit, ut ipſum edi
ctum poterit indicare, uerba edicti: Vellẽ Quiri
tes iam præſentes eſſemus. Antoninus ueſter uobis
congiarium ſui nominis daret. Daret præterea et
pueros Antoninianos, & puellas Antoninianas,
quæ tam grati nominis gloriam propagarent, &
reliqua. His ita geſtis, ſigna in caſtris, et uexilla fie

ri Antoniniana iuſſit. Fecitq; Baſſiani ſimulachra, ex auro, atq; argento, atq; dies ſeptem ſupplicatio pro Antonini nomine celebrata eſt. Puer fuit omnium ſpecioſiſſimus, ſtatura longiuſcula, crine flauo, nigris oculis, naſo deducto ad omnem decorẽ, mento compoſito, ore ad oſcula parato, fortis naturaliter, exercitio delicatior. Hic ubi primum indumenta coccea, & purpurea, cæteráq; caſtrenſia imperij inſignia accepit, quaſi ſydereus, & cœleſtis emicuit, ut amaretur ab omnibus gratia uenuſtatis. Hæc ſunt, quæ de imperio pueri dicenda putaui. Nunc ueniamus ad omnia imperij, quæ cum alijs, tum in hoc præcipue ſunt ſtupenda. Die, qua natus eſt, pater eius, purpuras tunc forte procurator iã ærarij maioris inſpexit. Et quas claras probauit, in id conclaue redigi præcepit, in quo poſt duas horas Diadumenus natus eſt. Solent deinde pueri pileo inſigniri naturali, quod obſtetrices rapiunt, & aduocatis credulis uendunt, ſiquidem cauſidici hoc iuuari dicantur, at iſte puer pileum non habuit, ſed Diadema tenue, ſed ita forte, ut rumpi non potuerit intercedentibus ſpecie nerui ſagittarij. ferunt deniq; Diadematum puerum appellatum. Sed ubi adoleuit, aui ſui nomine materni Diadumenum uocatum, quamuis non multum abhorruerit ab illo ſigno diadematis nomen Diadumeni. In agros patris eius oues purpureas XII ferunt natas, quarum una tantum uaria fuerat. Eadem die, qua hic natus eſt, aquilam ei conſtat ſenſim palumbum regium paruulum attuliſſe, & poſuiſſe in cunis dor

menti, ac receſſiſſe ſine noxa. Pantagathi in domo patris eius nidum poſuerunt. His diebus, qui bus ille natus eſt, mathematici accepta genitura eius exclamauerunt & ipſum filium imperatoris eſſe, & ipſum imperatorem. mater eius adulte rata eſſet, quod fama retinebat. Hinc eidem aquila pileum in agro ambulanti tulit. Et cum comitum infantis clamor eſſet factus in monimento regio, quod iuxta uillam eſſet, in qua tunc pater agebat ſupra ſtatuam regis poſuiſſe, ita ut capiti eius aptaret, quod multi omnoſum putarent, & morti accommodum. Clarum autem euentus oſtendit. Natus eſt præterea natali Antonini, & ea hora, et ſignis propè continentibus, quibus & Antoninus Pius. quare dixerunt mathematici, et imperatoris illum filium futurum, et imperatorē, ſed non diu. Die, qua natus eſt, quod Antonini eſſet natalis, mulier quædam propinqua dicitur exclamaſſe Antoninus uocetur. Sed Macrinum timuiſſe, quod nullus ex eius genere hoc nomine cenſeretur, abſtinuiſſeq; nomime imperatorio, ſimul quòd iam rumor de ui genituræ illius emanaſſet. Hæc atq; alia omnia fuiſſe multi in literas retulerunt. Sed illud præcipue, quod cum in cunis eſſet Diadumenus, et leo ruptis uinculis, & quidem ferus effugiſſet, atq; ad incunabula eius ueniſſet, puerum delinxit, & inuiolatum reliquit, cum nutrix ſe in leonem miſiſſet, atq; eius morſu affecta periiſſet, quæ ſola forte in areola inuenta erat, in qua infans iacebat. Hæc ſunt, quæ digna memoratu in Antonino Diadumeno

eſſe uideantur. Cuius uitam iunxiſſem patris geſtis niſi Antoninorum nomen me ad edendam puerilis ſpecialem expoſitionem uitæ coëgiſſet. Et fuit quidem tam amabile illis temporibus nomen Antoninorum, ut qui eo nomine non niteretur, mereri nō uideretur imperium. Vnde etiam quidam & Seuerum, & Pertinacem, & Iulianum Antoninorū prænominibus honorādos putant. Vnde poſtea duos Gordianos patrē, & filiū Antoninos cognominatos putent. Sed aliud eſt cum prænomē adſciſcitur, aliud cum ipſum nomen imponitur. Nam Pius uerum nomen Antonini habuit, cognomen Pij. Marcus uerū nomen ueriſſimi habuit. Sed hoc ſublato, atq; abolito, non prænomen Antonini, ſed nomen accepit. Verus autem Commodi nomen habuit, quo abolito, Antonini non prænomen, ſed nomen accepit. Commodum autem Marcus Antoninum appellauit, atq; ita in publicū edidit diē natalis ſui. Iam Caracallū Baſſianum ſatis conſtat uel ſomnij cauſa, quod Seuerus uiderat, cum ſibi Antoninum ſucceſſorē prædictum ſenſiſſet. Anno demū XIII Antoninum dixit, quando ei etiam imperatoriā addidiſſe dicatur poteſtatem. Getā uero, quē multi Antoninum negant dictum, eadem ratione, qua Baſſianū appellatum ſatis conſtat, ut patri Seuero ſuccederet, quod minime factum eſt. Poſt hoc ipſe Diadumenus, ut commendaretur exercitui, ſenatui populoq; Romano, eſſetq; ingens deſyderiū Baſſiani Caracallæ Antoninum appellatum ſatis conſtat. Extat epiſtola Opilij Macrini patris Diadumeni, qua glo

riatur non tam ſe ad imperium perueniſſe, qui eſſet ſecundum Remp. qua quod Antoniniani nominis eſſet pater factus, quo clarior illis temporibus non fuerat uel deorum. Quam epiſtolam prius quàm interſeram, libet uerſus inſerere in Commodum dictos, qui ſe Herculem appellauerat, ut intelligant omnes tam clarum fuiſſe Antoninorum nomen, ut illi ne deorum nomen commode uideretur adiungi. Verſus in Commodum Antoninum dicti.

» *Commodus Herculeum nomen habere cupit,*
» *Antoninorum non putat eſſe bonum.*
» *Expers humani iuris, & imperij*
» *Sperans quin etiam clarius eſſe deum,*
» *Quàm ſi ſit princeps nominis egregij,*
» *Non erit iſte deus, nec tamen ullus homo,*

Hi uerſus à græco neſcio quo compoſiti à malo poëta in latinum tráslati ſunt. Quos ego idcirco inferendos putaui, ut ſcirent omnes Antoninos pluris fuiſſe quàm deos, ac trium principũ amore, quos ſapientia, bonitas, pietas, conſecrata ſit. In Antonino pietas, in Vero bonitas, in Marco ſapientia. Re
» *deo nunc ad epiſtolã Macrini Opilij. Opilius*
» *Macrinus Noniæ Celſæ coniugi. Quid boni adepti*
» *ſumus mea uxor caret æſtimatione, & fortaſſis de*
» *imperio me putes dicere. Non magnum iſtud, q̃d*
» *etiam indignis fortuna conceſſit. Antonini pater fa*
» *ctus ſum. Antonini mater es facta. ó nos beatos, ó*
» *fortunatam domum præclaram laudem nunc de-*
» *mum felicis imperij. Dij faxint, et bona Iuno quã*

» *colis, ut & ille Antonini meritum effingat, et ego,*
» *qui ſum pater, Antonini dignus omnibus uidear.*

Hæc epiſtola indicat quantum gloriæ adeptus ſibi uideretur, quod uocatus eſt filius Antoninus. Hic tamen quartodecimo menſe imperij ob inciuilem patris, atq; aſperum principatum interfectus eſt, cum patre non ſuo nomine. Quamuis etiam iſtum ultra ætatem ſæuiſſe in pleroſq; reperiam, ut docent literæ ab hoc eodem ad patrem miſſæ. Nam cum quidam defectionis ſuſpicionem incurriſſent, et eos Macrinus ſæuiſſime puniſſet filio forte abſente, atq; hic audiſſet authores quidē defectionis occiſos, quorum tamen unus dux Armeniæ erat, & item legatus Aſiæ, atq; Arabiæ ob antiquam familiaritatem dimiſſos, his literis conueniſſe patrem dicitur paribus miſſis etiam ad matrem, quarum exemplum
» *hiſtoriæ cauſa inſerendum putaui. Patri Auguſto*
» *filius Auguſtus. Non ſatis mi pater uideris in amo*
» *re noſtro tenuiſſe tuos mores, qui tyrannidis affecta*
» *tæ conſcios reſeruaſti ſperans eos uel amiciores tibi*
» *futuros, ſi ijs parceres, uel ob antiquam familiari-*
» *tatem dimittendos. Quod nec debuit fieri, nec po-*
» *tuit. Nam primum omnium iam te exulceratis ſu*
» *ſpicionibus amare non poſſunt. Deniq; crudeliores*
» *inimici ſunt, qui obliti ueteris familiaritatis ſe ini*
» *miciſſimis tuis iunxerunt. Adde quod exercitus ad*
» *huc habent.*
» *Si te nulla mouet tantarum gloria rerum,*
» *Aſcanium ſurgentem, & ſpes hæredis Iuli*
» *Reſpice, cui regnum Italiæ, Romanáq; tellus,*

Debetur· Feriendi ſunt iſti, ſi uis eſſe ſecurus. Nam uitio generis humani alij non ſint defuturi, cui iſti ſeruantur· Hanc epiſtolam quidam ipſius, quidam magiſtri eius Celiani ferũt Afri quondã rhetoris· Ex qua apparet quàm aſper futurus iuuenis, ſi uixiſſet· Extat alia epiſtola ad matrem ab eodẽ deſtinata talis· Dominus noſter & Auguſtus nec te amat, nec ipſum ſe, qui inimicos ſuos ſeruat· Age igitur, ut Arabianus, & Thuſcus, et Gellius ad palum deligentur, ne ſi occaſio fuerit, nos interimant· Et quantum Lollius Vrbicus in hiſtoria ſui temporis dicit, iſtæ literæ per notarium proditæ illi puero multum apud milites obfuiſſe dicuntur· Nã cum patrem occidiſſent, quidam hunc ſeruare uoluerunt, ſed extitit cubicularius, qui has epiſtolas concioni militum legit· Interfectis igitur ambobus, & capitibus pilo circũlatis in Marcum Aurelium Antoninũ charitate nominis inclinauit exercitus· Is filius Baſſiani Caracallæ ferebatur, erat autem templi Heliogabali ſacerdos homo omnium impuriſſimus, & qui fato quodam Romanum deformauerit imperium· De quo quidem, quia multa ſunt dicenda, loco ſuo diſſeram·

EIVSDEM LAMPRIDII ANTONINVS HELIOGABALVS.

Itam Heliogabali Antonini impuriſſimam, qui Varius etiam dictus eſt, nunquam in literas miſiſſem, nequis fuiſſe Romanorum principem ſciret, niſi ante Caligulas, & Nerones, & Vitellios hos idem habuiſſet imperium. Sed cum eadem terra & uenena ferat, & frumentum, atq; alia ſalutaria, alia cõtraria, eadem ſerpentes, & Ciconias, compenſationem ſibi lector diligens faciet, cum legerit Auguſtũ, Veſpaſianum, Traianum, Adrianum, Pium, Marcum contra hos prodigioſos tyrannos. ſimul intelliget Romanorum iudicia, quod illi & diu imperarint, & exitu naturali functi ſunt. Hi uero interfecti, tracti tyranni etiam appellati, quorũ nec nomina libet dicere. Igitur occiſo Macrino, eiuſq; filio Diadumeno, qui pari poteſtate imperij Antonini etiam nomen acceperat, in Varium Heliogabalum imperium collatum eſt, idcirco, quod Baſſiani filius diceretur. Fuit autem Heliogabali, uel Iouis, uel Solis ſacerdos, atque Antonini ſibi nomen aſciuerat, uel in argumentum generis, uel q̃d id nomen uſqueadeo carum eſſe cognouerat gentibus, ut etiam parricida Baſſianus cauſa nominis amaretur. Et hic quidem prius dictus eſt

Varius. Poſt Heliogabalus ſacerdotio dei Helio gabali, cui templum Romæ in eo loco conſtituit, in quo prius ædes Horci fuit, quem è Syria ſecum ad duxit. Poſtremo cum accepit imperium Antoninus appellatus eſt. Atque ipſe in Romano imperio altiſſimus Antoninorum fuit. Hic tantum Semiamiræ matri deditus fuit, ut ſine illius uoluntate nihil in Rep. faceret. Cum ipſa meretricio more uiuens in aula omnia turpia exerceret. Antonino autem Caracallæ ſtupro cognita, ita ut hinc uel Varius, & Heliogabalus uulgo conceptus putaretur. Et aiunt quidem Varij etiam nomen iccirco eidem inditum à condiſcipulis, quod uario ſemine de meretrice, ut pote conceptus uideretur. Hic fertur occiſo Macrini factione patre (ut dicebatur) Antonino, in templum dei Heliogabali confugiſſe, uelut in aſylum, ne interficeretur à Macrino, qui ſæuiſſime cum filio luxurioſo, & crudeli exercuit imperium. Sed de nomine hactenus, quãuis ſanctum illud Antoninorum nomen polluerit. Quod tu Conſtantine ſacratiſſime ita ueneraris, ut Marcum, & Pium inter Conſtantinos, Claudiosq; uelut maiores tuos aureos formaueris adoptans uirtutes ueterũ tuis moribus congruentes, & tibi amicas, & caras. Sed, ut ad Antoninum Varium reuertamur, nactus imperium Romã nũtios miſit. Excitatisq; omnibus ordinibus, omni etiã populo ad nomen Antoninum, quod nõ ſolum titulo, ut in Diadumeno fuerat, ſed etiã in ſanguine redditum uidebatur, cum ſe Antoninũ Baſſiani filium ſcripſiſſet, ingens eius deſyderium factum eſt.

ctum eſt. Erat prætereà etiã rumor, qui nouis poſt tyrannos ſolet dominari principibus, q̃ niſi ex ſummis uirtutibus non permanet, & quem multi mediocres principes amiſerũt. Deniq; ubi in ſenatu lectæ ſunt literæ Heliogabali, ſtatim fauſta in Antoninum, & dira in Macrinum, eiuſq; filium dicta ſunt. Appellatuſq; Antoninus princeps uolentibus cunctis, & ſtudioſe credentibus, ut ſeſe habent uota hominũ ad credulitatem feſtinantium, cum quod optant, uerum eſſe deſyderant. Sed ubi primũ ingreſſus eſt urbem omiſſis iis, quæ in prouincia gerebantur, Heliogabalum in palatino monte iuxta ædes imperatorias conſecrauit, eiq; templum fecit ſtudens & matris typum, & Veſtæ ignem, et palladium, & ancylia, & omnia Romanis ueneranda in illud transferre templũ, & id agens nequis Romæ deus niſi Heliogabalus coleretur. Dicebat præterea Iudæorum, et Samaritanorum religiões, & Chriſtianam deuotionem illuc transferendã, ut omniũ culturarũ ſecretum Heliogabali ſacerdotiũ teneret. Deinde ubi primum diem ſenatus habuit, matrem ſuã in ſenatu rogari iuſſit. Quæ, cum ueniſſet uocata ad COSS. ſubſellia, ſcribendo affuit, ideſt S. C. conficiendi teſtis, ſoluſq; omniũ imperatorum fuit, ſub quo mulier quaſi clariſſima loco uiri ſenatum ingreſſa eſt. Fecit & in colle Quirinali ſenaculum, ideſt mulierum ſenatum, in quo ante fuerat conuentus matronalis ſolẽnibus dũtaxat diebus. Et ſi unq̃ aliqua matrona conſularis coniugij ornamentis eſſet donata, quod ueteres imperatores

affinibus detulerunt, & his maxime quo nobilita tos maritos non habuerant, ne in nobilitate remanerent. Sed Semiamiriæ facta ſunt S. C. ridicula de legibus matronalibus, quæ quo ueſtitu incederent, quæ cui crederent, quæ ad cuius oſculum uenirent, quæ pilento, quæ equo ſagmario, quæ aſino ueheret, quæ carpento mulari, quæ boum, quæ ſella ueheretur, quæ ue earum pellicia, an oſſea, an eborata, an argentata, & quæ aurum, uel gemmas in calciamentis haberent. Ergo cum hybernaſſet Nicomediæ, atque omnia ſordide ageret, inireturq; à uiris & ſubigeret, ſtatim milites facti ſui pœnituit, quod in Macrinum conſpirauerant, ut hunc principem facerent. atque in conſobrinum eiuſdem Heliogabali Alexandrum, quem Cæſarem ſenatus Macrino interempto, appellauerat, inclinauere animos. Quis enim ferre poſſet principem per cuncta caua corporis libidinem recipientem, cum ne belluam quidem talem quiſquam ferat? Romæ denique nihil egit aliud, niſi ut emiſſarios haberet, qui ei bene naſatos perquirerent, eosq; ad aulam perducerent, ut eorum conditionibus frui poſſet. Agebat præterea domi fabulam Paridis ipſe, Veneris perſonam ſubiēs, ita, ut ſubito ueſtes ad pedes defluerent, nudusq; una manu ad mammam, altera pudendis adhibita, ingenicularet poſteriori bus eminentibus in ſubactorem reiectis, & oppoſitis. Vultum præterea eodem, quo Venus pingitur, ſchemate figurabat corpore toto expolitus, eum fructum uitæ præcipuum exiſtimans, ſi dignus,

atque aptus libidini plurimorum uideretur. Vendidit *& honores, & dignitates, & poteſtates tam per ſe quàm per omnes ſeruos, ac libidinum miniſtros.* In *ſenatum legit ſine diſcrimine ætatis, cenſus, generis, pecuniæ merito militaribus etiam præpoſituris tribunatibus, & legationibus, & ducatibus, uenditis etiam procurationibus, & palatinis officijs.* Aurigas Protogenem, *&* Cordium *primo in certamine curuli ſocios poſt in omni uita, & actu participes habuit.* Multos, *quorum corpora placuerant, de ſcena, & circo, & arena in aulam traduxit.* Herodem *uero ſic amauit, ut eidem inguina oſcularetur, quod dictu etiam uerecundum eſt.* Floralia *ſacra ſe aſſerens celebrare, in uirginem ueſtalem inceſtum admiſit.* Sa*cra* P.R. *ſublatis penetralibus profanauit.* Ignẽ *perpetuum extinguere uoluit.* Nec Romanas *tantum extinguere uoluit religiones, ſed per orbem terræ unum ſtudens, ut* Heliogabalus *deus unus ubique coleretur, & in penum* Veſt*æ, quod ſolæ uirgines, ſoliq́; pontifices adeunt, irrupit pollutus ipſe omni contagione morum, cum iis, qui ſe polluerant.* Et *penetrale ſacrum eſt auferre conatus. cumq́; ſeriam quaſi ueram rapuiſſet, quamuis uirgo maxima falſam monſtrauerat, atque in ea nihil reperiſſet, applosã fregit, nec tamen quicquam religioni dempſit, quia plures ſimiles factæ dicuntur eſſe, nequis ueram unquam poſſit auferre.* Hæc *cum ita eſſent, ſignum tamen quod palladium eſſe credebat, abſtulit.* Et *au*

ro uinctum in ſui dei templo locauit. Matris etiã deinde ſacra accepit, & adeo ebacchatus eſt, ut typum eriperet, & alia ſacra, quæ penitus habentur condita. Iactauit autem caput inter præciſos phanaticos, & genitalia ſibi deuinxit, & omnia fecit, quæ Galli facere ſolent. Ablatumq; ſanctum nomen in penetrale dei ſui tranſtulit. Salambonem etiam omni planctu, & iactatione ſyriaci cultus exhibuit, omen ſibi faciens imminentis exitij. Omnes ſanè deos ſui dei miniſtros eſſe aiebat, cum alios eius cubicularios appellaret, alios ſeruos, alios diuerſarum rerum miniſtros. Lapides, qui diui dicuntur, ex proprio templo Dianæ Laodiceæ ex adyto ſuo, in quo id Oreſtes poſuerat, afferre uoluit. Et Oreſtem quidem ferunt non unum ſimulachrum Dianæ, nec uno in loco poſuiſſe, ſed multa in multis. Poſtea, quod ſe apud tria flumina circa Hebrum ex reſponſo purificauit, etiam Oreſtam condidit ciuitatem, quam ſæpe cruentari hominum ſanguine neceſſe eſt. Et Oreſtam quidem urbem Adrianus ſuo nomine uindicari iuſſit. Eo tempore, quo furore cœperat laborare, ex reſpõſo, cum ei dictum eſſet, ut in furioſi alicuius domum, uel nomen irreperet. (nam ex eo emollitam inſaniam ferunt) perquam multos ſenatores occidi iuſſerat. Quibus ſeruatis, Antoninus Pij nomen meruit, quod eos poſt ad ſenatum adduxit, quos omnes iuſſu principis interfectos credebant. Cædit & humanas hoſtias lectis ad hoc pueris nobilibus, & decoris per omnem Italiam patrimis, & matri-

mis, credo ut maior eſſet utriq; parēti dolor. Omne deniq; magorum genus aderat illi, operabaturq; quotidie hortante illo, & gratias dijs agente, quod amicos eorum inueniſſet, cum inſpiceret exta pueri lia, & excruciaret hoſtias ad ritum gentilem ſuum. Cum collatum miſiſſet in populum, non nummos uel argenteos, uel aureos, uel bellaria, uel minuta animalia, ſed boues opimos, & camellos, & aſinos, & ceruos populo diripiendos abiecit, imperatorium id eſſe dictitans. Inſecutus eſt famam Macrini crudeliter, ſed multo magis Diadumeni, quod Antoninus dictus eſt, Pſeudoantoninum, & Pſeudophilippum eum appellans, ſimul quod cum luxurioſiſſimus extitiſſet, uir fortiſſimus, optimus grauiſſimus, ſeueriſſimus diceretur. Coëgit deniq; ſcriptores nonnullos nefanda, immo potius impia eius dicta de luxuria diſputare, ut in uita eius. Lauacrū publicum in ædibus aulicis fecit, ſimul et palàm populo exhibuit, ut ex eo conditiones bene naſatorū hominum colligerent. Idq; diligenter curatum eſt, ut ex tota penitus urbe, atq; ex nauticis monobelos quærerent, ſic eos appellabant, qui uiriliores uidebantur. Cum Marcomannis bellū inferre uellet, quos Antoninus pulcherrime profligauerat, dictum eſt quibuſdam per Chaldæos, & magos Antoninum Marcum id egiſſe, ut Marcomanni Po. Ro. ſemper deuoti eſſent, atque amici, idq; factis carminibus, & conſecratione, cum quæreret, quæ illa eſſent, uel ubi eſſent, ſuppreſſum eſt. Conſtabat enim illum ob hoc conſecrationem quærere,

ut eam diſſiparet ſpe belli concitandi. Et icirco ma xime quod audierat reſponſum fuiſſe ab Antonino bellum Marcomannicum finiendum. Cum hic Varius, & Heliogabalus, & ludibrium publicum di ceretur, nomen autem Antonini pollueret, in quod inuaſerat. Prodebatur autem per eos maxime, qui dolebant ſibi homines ad exercendas libidines be ne naſatos, & maioris peculij opponi. Vnde etiam de nece eius cogitari cœpit. Et hæc quidem domi. Sed milites poſtea illum uelari imperatoris nomi-ne pati nequiuerunt. Ac primum inter ſeſe, deinde per coronas iecere ſermones in Alexandrũ omnes inclinantes, qui iam Cæſar erat à ſenatu dictus eo tempore, quo Macrinus huius Antonini, nam Varia una his erat auia. Vnde Heliogabalus Varius di cebatur. Zoticus ſub eo tantum ualuit, ut ab omni-bus officiorum principibus ſic haberetur, quaſi do-mini maritus eſſet. Erat præterea idem Zoticus, qui hoc familiaritatis nomine abutens, omina Heliogabali dicta, & facta uenderet, fumis quammaxi-me diuitias enormes ſperans cum alijs polliceretur, omnes falleret. Egrediensq; ab illo ſingulos audi-ret dicens de te hoc locutus ſum, de te hoc audiui, de te hoc futurum eſt, ut ſunt homines huiuſmo-di, qui ſi admiſſi fuerint ad nimiam familiarita-tem principum, famam non ſolum malorum, ſed & bonorum principum uendunt. Et qui ſtultitia, uel innocentia imperatorum, qui hoc non perſpi ciunt, infami rumigeratione paſcuntur. Nupſit &

coijt, ut & pronubum haberet, clamaretq; concide magire. Et eo quidem tempore, quo Zoticus ægrotabat, quærebat deinde à philoſophis, & grauiſſimis uiris, an & ipſi in adoleſcentia perpeſſi eſſent, quæ ipſe pateretur quidem impudentiſſime, neque enim unquam uerbis pepercit infami bus, cum & digitis impudiciatiam oſtentaret, nec ullus in conuentu, & audiente populo eſſet pudor. Fecit libertos præſides, legatos, conſules, duces, omneſq; dignitates polluit ignobilitate hominum perditorum. Cum ad uindemias uocaſſet amicos nobiles, & ad corbes ſediſſet, grauiſſimum quẽq; percunctari cœpit, an promptus eſſet in uenerem. erubeſcentibusq; ſenibus exclamabat, erubuit, ſalua res eſt, ſilentium, ac ruborem pro conſenſu ducens. Addidit præterea ipſe, quæ faceret ſine ullius pudoris uelamento. Poſteaquam ſenes uidit erubeſcere, ac tacere, uel quia ætas, uel quia dignitas talia refutabat, contulit ſe ad iuuenes, & ab his cœpit omnia exquirere, à quibus cum audiret ætati congrua, gaudere cœpit, & dicere uere liberam uindemiam eſſe, quam ſic celebrarent. Ferunt multi ab ipſo primum repertum, ut in uindemiarum feſtiuo multa in dominos iocularia, & audientibus dominis diceretur, quæ ipſe compoſuerat, & græca maxime. Horum pleraq; Marius Maximus dicit in uita ipſius Heliogabali. Erant amici improbi, & ſenes quidam, & ſpecie philoſophi, qui caput reticulo componerent, qui improba quædam pati ſe dicerent, qui maritos

ſe habere iactarent. Quos quidem finxiſſe dicũt, ut illi fierent uitiorũ imitatione cariores. Ad præfecturam prætorij ſaltatorem, qui hiſtrionicam Romæ fecerat, aſciuit. Præfectum uigilum Gordium aurigam fecit. præfectum annonæ Claudium cenſorem. ad honores reliquos promouit commendatos ſibi pudibilium enormitate membrorum ad uiceſimam hæreditatum mulionem curare iuſſit. Iuſſit & curſorem, iuſſit & cocum, & clauſtralium artificem. Cum ingreſſus eſt uel caſtra, uel curiam, auiam ſuam Variam nomine, de qua ſuperius dictum eſt, ſecum induxit, ut eius authoritate honeſtior fieret, quia per ſe non poterat, nec ante eum, quod iam diximus, ſenatum mulier ingreſſa eſt, ita ut ad ſcribendum rogaretur, & ſententiam diceret. In conuiuijs exoletos maxime iuxta ſe ponebat. eorumq; attrectatione, & tactu præcipue gaudebat. Nec quiſquam ei magis poculum, cum bibiſſet, dabat. Inter hæc mala uitæ impudiciſſimæ Alexandrum, quem ſibi adoptauerat, à ſe amoueri iuſſit, dicens ſe pœnitere adoptionis, mandauitq; ad ſenatum, ut Cæſaris ei nomẽ abrogaretur. Sed in ſenatu hoc prodito, ingens ſilentium fuit. Siquidem erat optimus iuuenis Alexander, poſtea comprobatus genere imperij eius, cum ideo diſpliceret patri, quod impudicus non eſſet. Erat autem eidem conſobrinus, & ut quidam dicunt, à militibus etiã amabatur, & ſenatui acceptus erat, & equeſtri ordini. Nec defuit tamẽ furor uſq; ad exitum uoti peſſimi. Nam ei percuſſores immiſit. Et hoc quidem modo

ipſe ſeceſſit ad hortos ſpei ueteris quaſi contra nouum iuuenem uota concipiens relicta in palatio matre, & auia, & conſobrino ſuo, iuſſitq; ut trucidaretur iuuenis optimus, & Reip. neceſſarius. Miſit & ad milites literas, quibus iuſſit, ut abrogaretur nomen Cæſaris Alexandro. Miſit qui & in caſtris ſtatuarum eius titulos luto tegeret, ut fieri ſolet de tyrannis. Miſit & ad nutritores eius, quibus imperauit ſub præmiorum ſpe, atque honorum, ut eum occiderent quo uellent modo, uel in balneis, uel ueneno, uel ferro. Sed nihil agunt improbi contra innocentes. Nam nulla ui quis adduci potuit, ut tantum facinus impleret? cum in ipſum magis conuerſa ſint tela, quę parabat alijs, ab ijsq; ſit interfectus, quibus alios appetebat. Sed ubi primum lutati ſunt tituli ſtatuarum, milites omnes exarſerũt. Et pars in palatium, pars in hortos, in quibus erat Varius, ire tendunt, ut Alexandrum uindicarent, hominemq; impurum, eundemq; pariddialis animi tandem à Rep. depellerent. Et cum in palatiũ ueniſſent, Alexandrum cum matre, atq; auia cuſtoditum diligentiſſime poſtea in caſtra duxerunt. Secuta autem erat illos Semiamira mater Heliogabali pedibus, ſolicita filio. Inde itum eſt in hortos, ubi Varius inuenitur certamen aurigandi parans, expectans tamen intentiſſime, quando eidẽ nuntiaretur conſobrinus occiſus. Qui ſubito militum ſtrepitu exterritus in angulum ſe condit, obiectuq; ueli cubicularis, quod in introitu erat cubiculi ſe texit. Miſit ex præfectis alios ad compeſcendos milites in

caſtra, alios uero ad eos placandos, qui iam in hortos ueniſſent. Antiochianus igitur ex præfectis unus milites, qui in hortos uenerant et ſacramenti admonitione exorauit, ne illum occiderent, quia nec multi uenerant, & pleriq; cum uexillo, quod Ariſtomachus tribunus retinuerat, remanſerant. Hæc in hortis. In caſtris uero milites precanti præfecto dixerunt ſe parſuros eſſe Heliogabalo, ſi & impuros homines, & aurigas, & hiſtriones à ſe dimoueret, atq; ad bonam frugem rediret. His maxime ſubmotis, qui cum omnium dolore apud eum plurimum poterant, et qui omnia eius uendebant, uel uanitate, uel fumis. Remoti ſunt deniq; ab eo Herodes, Gordus, & Muriſſimus, & duo improbi familiares, qui eum ex ſtulto ſtultiorem faciebant. Mandatum præterea à militibus præfectis ne paterentur illum ita diutius uiuere, & ut Alexander cuſtodiretur, ne uel illi aliqua uis aſſeretur ſimul ne Cæſar quempiam amicum Auguſti uideret, ne ulla fieret imitatio turpitudinis. Sed Heliogabalus & ingenti prece Herodem repoſcebat impudiciſſimum hominem, & inſidias in dies Cæſari propagabat. Deniq; Calendis Ianuarijs cum ſimul tum deſignati eſſent COSS. noluit cum conſobrino procedere. Ad extremum cum ei auia, & mater dicerent imminere milites ad eius exitium niſi concordiam uiderent inter ſe conſobrinorũ, ſumpta prætexta hora diei ſexta proceſſit ad ſenatum auia ſua ad ſenatum uocata, & ad ſellam producta. Deinde in Capitolium ad uota concipienda, & perfici-

enda ſolennia ire noluit, omnia per Pr. urbanum facta ſunt, quaſi COSS. illic non eſſent. Nec diſtulit cædem conſobrini, ſed timens ne ſenatus ad aliquem ſe inclinaret, ſi ille conſobrinum occidiſſet, iuſſit ſubito ſenatum urbe decedere. Omneſq́; etiam, quibus aut uehicula, aut ſerui deerant, ſubito proficiſci iuſſi ſunt. Cum alij per baiulos, alij per fortuita animalia, & mercede conducta ueherentur. Sabinum conſularem uirum, ad quem libros Vlpianus ſcripſit, quod in urbe remanſiſſet, uocato cẽturione mollioribus uerbis iuſſit occidi. Sed centurio aure ſurdior imperari ſibi credidit, ut urbe pelleretur. Itaq; fecit, ſic uitium centurionis Sabino ſaluti fuit. Remouit & Vlpianum iuriſconſultum, ut bonum uirum, & Siluinum rhetorem, quem magiſtrum Cæſaris fecerat. Et Siluinus quidem occiſus eſt, Vlpianus uero reſeruatus. Sed milites, & maxime prætoriani uel ſcientes quæ mala in Heliogabalum parauerant, uel, quod ſibi uiderent inuidiam, facta conſpiratione ad liberandam Remp. primum conſcios genere mortis cum alios uitalibus exemptis necarent, alios ab ima parte perfoderent, ut mors eſſet uitæ conſentiens. Poſt hoc in eum impetus factus eſt, atq; in latrina, ad quam confugerat, occiſus. Tractus deinde per publicum, additaq́; iniuria cadaueri eſt, ut id in cloacula milites mitterent. Sed cum non cœpiſſet cloacula fortuito per pontem Aemilium annexo pondere ne fluitaret, in Tyberim abiectum eſt, ne unquam ſepeliri poſſet. Tractum eſt cadauer eius etiam per

circa ſpatia prius, quàm in Tyberim præcipitare-tur. Nomen eius, ideſt Antonini eraſum eſt ſenatu iubente, remanſitq; Varij Heliogabali, ſiquidem il lud affectatio retinuerat, cū uult uideri filius Antonini, appellatus eſt poſt mortem Tyberinus, et Tractitius, & impurus. Et multa ſiquando ea erant deſignanda, quæ ſub eo facta uidebantur. Soluſq; omnium principum & tractus eſt, et in cloacam miſſus, et in Tyberim præcipitatus. Quod odio cōmuni omnium contigit, à quo ſpeciatim cauere debent imperatores, ſiquidem nec ſepulchra mereatur, qui amore ſenatus populi, ac militum non merentur. Opera publica ipſius præter ædem Heliogabali dei, quem Solem alij, alij Iouem dicunt. Et amphitheatri inſtauratio poſt exuſtionem, & lauacrum in uico Sulpitio, quod Antoninus Seueri filius cœperat, nulla extant. Et lauacrum, quod Antoninus Caracalla dedicauerat & lauando, et populum admittendo. Sed porticus defuerant, quæ poſtea ob hoc ſub Decio Antonino extructæ ſunt, & ab Alexandro perfectæ. Hic ultimus Antoninorum fuit, quamuis cognomine poſtea Gordianos multi Antoninos putent, qui Antonij dicti ſunt non Antonini. Vita, moribus, improbitate ita odibilis, ut eius nomen ſenatus eraſerit, quem nec ego Antoninum uocaſſem, niſi cauſa cognitionis, quæ cogit plerunq; dici ea etiam nomina, quæ ſunt abolita. Occiſa eſt cum eo & mater Semiamira probroſiſſima mulier, & digna filio. Cautumq; ante omnia poſt Antoninum Heliogabalum, ne unquam

mulier ſenatum ingrederetur. Vtq; inferis eius ca put diceretur, deuoueretur'q;, per quem id eſſet fa- ctum. De huius uita multa in literas miſſa ſunt ob ſcœna, quæ digna memoratu non ſunt, ea ſolum prodenda cenſui, quæ ad luxuriam pertinebant, quorum aliqua priuatus, aliqua iam imperator ſe ciſſe perhibetur. Cum ipſe priuatus diceret ſe Api cium, imperator uero Neronem, Othonem, & Vi tellium imitari, nã primus omnium priuatorum to ros aureis toralibus texit, quia tunc ex Antonini Marci authoritate id fieri licebat, q oẽm appara- tum imperatoriũ publice uendiderat. Deinde æſti- ua conuiuia coloribus exhibuit, ut hodie praſinum uitreũ, alia die uenetũ deincep: exhiberet ſemp ua rie per dies oẽs æſtiuos. Primus deinde menſas, & capſas argenteas habuit. Primus etiã cacabos. Vaſa deinde centenaria argentea ſcalpta, & nonnulla ſchematibus libidinoſiſſimis inquinata. Et maſticà- tum, & pulentatum, & omnia hæc, quæ nunc luxu ria retinet, primus inuenit. Nam roſatum ab alijs ac ceptum, pinearum etiam attricione odoratius red didit. Deniq; hæc genera poculorum ante Heliogã balũ nõ leguntur. Nec erat ei ulla uita niſi exqrere nouas uoluptates. Primus fecit de piſcibus iſitia, pri mus de oſtreis, & leioſtreis, & alijs huiuſmodi ma rinis conchis, & locuſtis, & cammaris, & ſcyllis. Strauit & triclinia de roſa, & lectos, & porticus. ac ſic per ea deambulauit, id'q; omni florum ge- nere lilijs, uiolis, hyacinthis, & narciſſis. Hic non

niſi unguento nobili, aut croco piſcinis infectis nata uit. Nec cubuit in accubitis facile niſi iis, quæ pilum leporinum haberent, aut plumas perdicum ſubalares ſæpe culcitas mutans. Senatum nonnunquam ita contempſit, ut mancipia togata appellaret. Po. uero Ro. unius fundi cultorem, equeſtrem ordinem in nullo loco habens. præfectum urbicum ſæpe poſt cœnam ad potandum uocabat, adhibitis & præfectis prætorio, ita ut ſi recuſarent, magiſtri eorum eos cogerent. Voluit et per ſingulas urbes lenones præfectos urbi facere. Et ut eſſent in urbe XIIII *& feciſſet, ſi uixiſſet promoturus omnes turpiſſimos, & ultimæ profeſſionis homines. Hic ſolido argento habuit lectos & triclinares, & cubiculares. Comedit ſæpius ad imitationem Apicij calcanea camelorum, & criſtas uiuis gallinaceis demptas, linguas pauonum, & luſciniarum, quod qui ederet, epilepſia tutus diceretur. Exhibuit & palatinis ingentes dapes extis mullorum refertas, & cerebellis phenicopterum, & perdicum ouis, & cerebellis turdorum, & capitibus pſittacorum, & faſianorum, & pauonum. Barbas ſanè mullorum tantas iubebat exhiberi, ut pronaſcentis ā-piaſteris, & facelaribus, & fœno græco exhiberet plenis fabatarijs, & diſcis, quod præcipue ſtupendum eſt. Canes iocineribus anſerum pauit. Habuit leones, & leopardos exarmatos in delitijs, quos edoctos per manſuctarios ſubito ad ſecundam & tertiam menſam iubebat accumbere, ignorantibus*

cunctis quod exarmati eſſent ad pauorem, & ridiculum excitandum. Miſit & uuas apamenas in præſepia equis ſuis, & pſittacis, atque faſianis leones pauit, & alia animalia exhibuit, & ſumina aprina per dies decem tricena quotidie cum ſuis bulbis, piſum cum aureis, lentem cum ceraunijs, fabã cum electris, & orizam cum albis exhibens uaſis. Albas præterea in uicem piperis piſcibus, & tuberibus conſperſit. Oppreſſit in triclinijs uerſatilibus paraſitos ſuos uiolis, & floribus ſic, ut animã aliqui efflauerint, cum eripi ad ſummum non poſſent. condito piſcinas, & ſolia temperauit. & roſato, atq; abſynthio uulgus ad bibendum inuitauit, & ipſe cum populo tantum bibit, ut in piſcina eum bibiſſe intelligeretur. uiſo quod unus bibiſſet eunuchos pro aphroditis dedit. Dedit quadrigas, equos ſtratos, mulos, baſternas, & rhedas. Dedit & aureos millenos, & centena pondo argenti. Sortes ſanè conuiuales ſcriptas in coclearibus habuit tales, ut alius exhiberet decem camelos, alius decem muſcas, alius decem libras auri, alius decem plumbi, alius decem ſtruthiones, alius decem oua pullina, ut ueræ ſortes eſſent, & fata tentarentur. quod quidem & ludis ſuis exhibuit. cum & urſos X & X griles, & X lactucas, & X auri libras in ſorte habuit. Primusq; hunc morem ſortis inſtituit, quem nunc uidemus. Sed uere ad ſortem ſcenicos uocauit, cum & canes mortuos, & libram bubulæ carnis haberet in ſorte. Et item centum aureos & mille argenteos, & centum folles æris, et alia

talia, quæ populus tam libenter accepit, ut eum po ſtea imperare gratularetur. Fertur in euripis ui no plenis nauales circenſes exhibuiſſe. Pallia deo Enanthio fudiſſe, et elephantorum quatuor quadri gas in uaticano agitaſſe dirutis ſepulchris, quæ ob ſiſtebant. Iunxiſſe etiã camelos quaternos ad cur rus in circo priuato ſpectaculo. Serpentes per marſi cæ gentis ſacerdotes collegiſſe fertur, eosq; ſubito an te lucem, ut ſolet populus ad ludos celebres con uenire effudiſſe, multosq; afflictos morſu, & fu ga. Vſus eſt aurea omni tunica, uſus & purpurea, uſus & de gemmis perſica, cum grauari ſe diceret onere uoluptatis. Habuit & in calciamentis gem mas & quidem ſcalptas, quod riſum omnibus mo uit, quaſi poſſent ſcalpturæ nobilium artificum ui deri in gemmis, quæ pedibus adhærebant. uoluit uti & diademate gemmato, quia pulchrior fieret, & magis ad fœminarum uultum aptus, quo & uſus eſt domi. Fertur & promiſiſſe phœnicem con uiuijs, uel pro ea libras auri mille, ut in prætorio eas dimitteret. Marinæ aquæ columbos exhibuit. In mediterraneis locis maxime eoſdem & ſingulis amicis natantibus dimiſit. Et iterum cum piſcibus impleuit. montem niuium in uiridario domus æſta te fecit aduectis niuibus. ad mare piſcem nunquam comedit, in longiſſimis à mari locis omnia marina ſemper exhibuit, murenarum lactibus, & luporũ in locis mediterraneis ruſticos pauit. Piſces ſemper quaſi in marina aqua cum colore ſuo coctos conditu ra ueneta comedit, momentarias de roſato, & roſis

piſcinas

piſcinas exhibuit, & bibit cum omnibus ſuis caldaria de nardo exhibens. Idem in lucernis balſamum exhibuit. Idem mulieres nunquam iterauit præter uxorem. Lupanaria domi amicis, clietibus, & ſeruis exhibuit. Idem nunquam minus centum HS cœnauit, hoc eſt argenti libris XXX. Aliquando autem tribus millibus HS cœnauit omnibus ſupputatis, quæ impendit. Cœnas uero & Vitellij, & Apicij uicit. Piſces ex uiuarijs ſuis bubus traxit per macellum tranſiens mendicitatem publicam fleuit. Paraſitos ad rotam aquariam ligabat, & cum uertigine ſub aquas mittebat, rurſusq; in ſummum reuoluebat. Eosq; Ixionios amicos uocauit. Strauit & ſaxis Lacedæmoniis, ac porphyreticis plateas in palatio, quas Antoninianas uocauit, quæ ſaxa uſque ad noſtram memoriam manſerunt, ſed nuper eruta, & execta ſunt. Conſtituerat & columnam unam dare ingentem, ad quam aſcenderetur intrinſecus, ita ut in ſummo Heliogabalum deum collocaret, ſed tantum ſaxum non inuenit, cum id de thebaide afferre cogitaret. Ebrios amicos plerunque claudebat, & ſubito nocte leones, & leopardos, & urſos exarmatos immittebat, ita ut expergefacti in cubiculo eodem leones, urſos pardos, cum luce, uel, quod eſt grauius, nocte inuenirent. Ex quo plerique exanimati ſunt. Multis uilioribus amicis folles pro accubitis ſternebat, eosq; reflabat prandentibus illis, ita ut plerunque ſubito ſub menſis inuenirentur prandentes. Primus denique inuenit Sigma in terra ſternere non in le-

ctulis, ut à pedibus utres per pueros ad reſtandum ſpiritum ſoluerentur. In inimicis adulteris ea, quæ ſolent ſimulato fieri, effici ad uerum iuſſit. Meretrices à lenonibus cunctis redemit ſæpe, & manumiſit. Cum inter fabulas priuatas ſermo eſſet ortus quanti hernioſi eſſe poſſent in urbe Roma, iuſſit omnes notari, eosq; ad balneas ſuas exhibere, & cum iiſdem lauit nonnullis etiam honeſtis. Gladiatores ante conuiuiũ pugnantes ſibi frequenter exhibuit. Strauit ſibi triclinium in ſummo luſorio. Et dum pranderet, noxios, & uenationes ſibi exhibuit. Paraſitis in ſecunda menſa ſæpe ceream cœnam, ſæpe ligneam, ſæpe eburneam, aliquando fictilem, nonnunquam etiam uel marmoream, uel lapideam exhibuit, ita ut omnia illis exhiberentur uidenda de diuerſa materia, quæ ipſe cœnabat. Cum tantum biberet per ſingula fercula, & manus, quaſi comediſſent, lauarent. Primus Romanorum holoſericæ ueſte uſus fertur, cum iam ſubſerica in uſu eſſent, linteamen lotum nunquam attigit mendicos dicens, qui linteis lotis uterentur. Dalmaticatus in publico poſt cœnam ſæpe uiſus eſt. Gurgitem Fabium, & Scipionem ſe appellans, quod cum ea ueſte eſſet, cum qua Fabius, & Cornelius à parentibus ad corrigendos mores adoleſcentes in publicum eſſent producti. Omnes de circo, de theatro, de ſtadio, & omnibus locis, & balneis meretrices collegit in ædes publicas, & apud eas concionem habuit quaſi militarem dicens eas commilitones. Diſputauitq; de generibus ſchematum, & uo-

luptatum. Adhibuit in tali concione poſteà lenones exoletos undique collectos, & luxurioſiſſimos puerulos, & iuuenes. Et cum ad meretrices muliebri ornatu proceſſiſſet, papilla eiecta exoletos habitu puerorū, qui proſtituuntur, poſt concionem pronuntiauit his quaſi militibus ternos aureos donatiuum. Petijtq; ab his, ut à dijs peterent, ut alios haberet ipſis commendandos. Iocabatur ſanè ita cum ſeruis, ut eos iuberet millena pondo ſibi aranearum deferre propoſito præmio, collegiſſeq; dicitur decem millia pondo aranearum dicens ex hic, intelligendum, quàm magna eſſet Roma. Mittebat paraſitis per cellarios ſalarij annua uaſa cum ranis, & ſcorpijs, & cum ſerpentibus, & huiuſmodi monſtris. claudebat in eiuſcemodi uaſis infinitum muſcarum apes manſuetas eas appellans. Quadrigas circenſium in triclinijs, & in porticibus ſibi ſemper exhibuit. Pranſitans, & cœnitans conuiuas ſenes agitare cogens nonnullos honoratos iam imperator, iubebat ſibi & X̄ murium exhiberi, mille muſtellas, mille ſorices. dulciarios, & lactarios tales habuit, ut quæcunque coqui de diuerſis edulibus exhibuiſſent uel ſtructores, uel pomarii, illi modo de dulcijs, modo de lactarijs exhiberent. exhibuit paraſitis cœnas & de uitreis, & nonnunquam tot picta mantilia in menſam mittebat his edulibus picta, quæ apponerentur, quot miſſus eſſet habiturus, ita ut de acu, aut de textili pictura exhiberentur. Nonnunquam tamen & tabulæ illis pictæ exhibebantur ita, ut

quaſi omnia illis exhiberentur, & tamen fame macerarentur. Miſcuit gemmas pomis, ac floribus iecit, & per feneſtram cibos totidem, quot exhibuit amicis. Iuſſerat & canonem Po. Ro. *unius anni meretricibus, lenonibus exoletis, intramuranis dari, extramuranis alio promiſſo, cum eo tempore iuxta prouiſionem* Seueri, & Traiani *ſeptem annorum canon fructuarius* Romæ *eſſet.* Canes *quaternos ingentes iunxit ad currum, & ſic eſt uectatus intra domum regiam. Idq́; priuatus in agris ſuis fecit, proceſſit in publicum, & quatuor ceruis iunctis ingentibus. Iunxit ſibi & leones matrem magnã ſe appellans. Iunxit & tigres* Liberum *ſeſe uocans. Eodemq́; habitu agens, quo dij pinguntur, quos imitabatur.* Aegyptios *dracunculos* Romæ *habuit, & hippopotamos, & crocodilum, & rhinocerotem, et omnia ægyptia, quæ per naturam ſui exhiberi poterant.* Struthiones, *& camelos exhibuit in cœnis aliquoties dicens præceptum* Iudæis, *ut ederent. Illud ſanè mirum uidetur, quod dicitur ab eo factum, ut de croco ſigma ſtrauerit, cum ſummos uiros rogaſſet ad prandium pro eorum dignitate ſe dicens fœnum exhibere.* Traiecit *& dierum actus noctibus, & nocturnos diebus, æſtimans hoc inter inſtrumenta luxuriæ ita, ut ſero de ſomno ſurgeret, & ſalutari inciperet. mane autem dormire inceptaret.* Amicis *quotidie nec quenquam ſiciale indonatum relinquebat, niſi quem frugi quaſi perditum reperiſſet.* Habuit *gemmata uehicula, & aurata contemptis argentatis, & eboratis, & æra-*

tis. Iunxit & quaternas mulieres pulcherrimas, & binas ad papillam, uel ternas, & amplius, & ſic uectatus eſt. Sed plerunque nudus, cum illum nudæ traherent. Habuit & hanc conſuetudinem, ut octo caluos rogaret ad cœnam, item octo luſcos, & item octo podagroſos, octo ſurdos, octo nigros, octo longos, & octo pingues, cum capi non poſſent uno ſigmate, ut de his omnibus riſus citaret. Donauit & argentum omne conuiuis, quod habuit in conuiuio, & omnem apparatum poculorum, idq; ſæpius hydrogarum Romanorum ducum primus publicæ exhibuit, cum antea militaris menſa eſſet, quam poſtea ſtatim Alexander reddidit. Proponebat præterea his quaſi themata, ut iura noua dapibus condiendis inuenirent, & cuius placuiſſet commentum, ei dabat maximum præmium, ita ut ad ſericam ueſtem donaret, quæ tunc & in raritate uidebatur, & in honore. Si aliquis autem diſplicuiſſet, iubebat ut ſemper id comediſſet quandiu tamen melius inueniſſet. Semper ſanè aut inter flores ſedit, aut inter odores pretioſos. Amabat ſibi pretia rerum maiora dici earum rerum, quæ menſæ parabantur, orexin conuiuio hanc eſſe aſſerens, pinxit ſe ut cupedinarium, ut ſeplaſiarium, ut popinarium, ut tabernarium, ut lenonem, idq; totum domi ſemper exercuit. Sexcentorum ſtruthionum capita una cœna multis exhibuit ad edenda cerebella. Exhibuit aliquando & tale conuiuium, ut haberet uiginti & duo fercula ingentium epularum, ſed per ſingula lauarent, & mulieribus ute-

rentur, & ipſe, & amica cum iureiurando, quod efficerent uoluptatem. Celebrauit item tale conuiuium, ut apud amicos ſingulos ſinguli miſſus apparentur, & cum alter maneret in capitolio, alter in palatio, alter ſuper aggerē, alter in Cœlio, alter trans Tyberim, & ut quiſque manſiſſet, tamen per ordinem in eorum domibus ſingula fercula ederentur. Ireturq; ad omnium domos, ſic unum conuiuium uix toto die finitum eſt. Cum & lauarent per ſingula fercula, & mulieribus uterentur. Sybariticum miſſum ſemper habuit ex oleo, & garo, quem quo anno Sybaritæ repererunt, perierunt. Dicitur & balneas feciſſe multis locis, ac ſemel lauiſſe, atque ſtatim deſtruxiſſe, ne ex uſu balneas haberet. Hoc idem de domibus, de prætorijs, de Zetis feciſſe dicitur. Sed & hæc nonnulla fidem tranſeuntia credo eſſe ficta ab iis, qui in gratiam Alexandri Heliogabalum deformare uoluerunt. Fertur & meretricem notiſſimam, et pulcherrimam redemiſſe C HS, eamq; intactam uelut uirginem coluiſſe. Huic eidē priuato cum quidam diceret, non times pauper fieri? dixiſſe dicitur, Quid melius quàm ut ipſe mihi hæres ſim, & uxori meæ? Habuerat præterea facultates à multis dimiſſas gratia patris. Idem filios ſe nolle dicebat, ne quis ei frugi contingeret. Odores indicos ſine carbonibus ad uaporandas Zetas iubebat incendi. Iter priuatus nunquam minus LX uehiculis fecit auia ſua Varia reclamante, quod omnia perditurus eſſet. Imperator uero etiam ſexcenta-

*uehicula dicitur duxiſſe aſſerens decem millibus ca-
melorum Perſarum regem iter facere, & Neronem
quingentis carrucas iter iniſſe. cauſa uehiculorũ erat
lenonũ, lenarum, meretricum, exoletorum, ſubacto-
rum etiam bene naſatorum multitudo. in balneis
ſemper cum mulieribus fuit ita, ut eas ipſe pſilo-
tro curaret. Ipſe quoque barbam pſilotro accu-
rans, quodq; pudendum dictu eſt, eo die, quo mu-
lieres accurabantur, & eadem hora raſit uirilia
ſubactoribus ſuis nouacula manu ſua, qua poſtea
barbam fecit. Scobe auri porticum ſtrauit & ar-
genti dolens, quod non poſſet & electri. Idq; fre-
quenter quacunq; fecit iter pedibus uſq; ad equum,
uel carpentum, ut fit hodie, de auroſa arena. Calcia
mentum nunquam iterauit. annulos etiam negatur
iteraſſe. Pretioſas ueſtes ſæpe conſcidit, uel lanam
cepit, & appendit, atque ad eius æſtimationem
ponderis piſces amicis exhibuit. Naues onuſtas mer
ſit in portum magnanimitatis hoc eſſe dicens.
Onus uentris auro excepit. in myrrinis, & ony-
» chinis minxit. Ideo dixiſſe fertur. Si habuero hæ
» redem, dabo illi tutorem, qui illum hæc facere cogat,
» quæ ipſe feci, facturuſq; ſum. Habuit etiam iſtam
conſuetudinem, ut cœnas ſibi exhiberet tales. Vna
die non niſi de phaſianis tantum ederet. Omneſq;
miſſus ſola phaſianorum carne ſtrueret. Item alia
die de pullis, alia de piſce illo, & item illo. Alia de
porcis, alia de ſtruthionibus, alia de oleribus, alia
de pomis, alia de dulciis, alia de opere lactario.
Sæpe amicos ſuos cum Aethiopibus anniculis in-*

cluſit nocturnis manſionibus, & uſque ad lucem detinuit, cum pulcherrimas his diceret apparatus. Fecit hoc idem etiam de pueris. &, tunc ut pote ante Philippum, licebat. Ridebat autem ſic nonnunquam, ut publice in theatro ſolus audiretur, ipſe cantauit, ſaltauit, ad tibias dixit, tuba cecinit, panduriZauit, organo modulatus eſt. Fertur & una die ad omnes circi, & theatri, & amphitheatri, & omnium urbis locorum meretrices tectus cucullione mulionico, ne agnoſceretur, ingreſſus. cum tamen omnibus meretricibus ſine effectu libidinis aureos donaret. Addens, nemo ſciat, Antoninus hæc donat. Libidinum genera quædam inuenit, ut ſpintrias ueterum malorum uinceret, & omnes apparatus Tiberij, & Caligulæ, & Neronis norat. Et prædictum eidem erat à ſacerdotibus Syrijs biothanatum ſe futurum. Parauerat igitur funes blatta, & ſerico, & cocco intortos, quibus, ſi neceſſe eſſet, laqueo uitam finiret. Parauerat & gladios aureos, quibus ſe occideret, ſi aliqua uis urgeret. Parauerat & in cerauneis, & hyacinthis, et in ſmaragdis uenena, quibus ſe interimeret, ſiquid grauius immineret. Fecerat & altiſſimam turrem ſub ſtratis aureis, gemmatiſq; ante ſe tabulis, ex qua ſe præcipitaret, dicens etiam mortem ſuam pretioſam eſſe debere, & ad ſpeciem luxuriæ, ut diceretur nemo ſic periſſe. Sed nihil iſta ualuerunt. Nam, ut diximus, & occiſus eſt per ſcurras, & per plateas tractus eſt ſordidiſſime per cloacas du

ctus, & in Tyberim ſubmiſſus eſt. Hic finis Antoninorum nomini in Rep. fuit ſcientibus cunctis iſtum Antoninum tam uita falſum fuiſſe quàm nomine. Mirum fortaſſe cuipiam uideatur Conſtantine uenerabilis, quod hæc clades, quam retuli, loco principum fuerit, & quidem propè triennio, ita ut nemo inuentus fuerit, qui iſtum à gubernaculis Romanæ maieſtatis abduceret. Cum Neroni, Vitellio, Caligulæ, cæteriſq; huiuſmodi nunquã tyrannicida defuerat. Sed primum omnium ipſe ueniam peto, quod hæc, quæ apud diuerſos reperi, literis tradidi. Cum multa improba reticuerim, & quæ ne dici quidem ſine maximo pudore poſſunt. Ea uero, quæ dixi prætextu uerborum adhĩbito, quantum potui texi. Deinde illud, quod clementia tua ſolet dicere, credidiſſe reficiendum imperatorem eſſe, fortunæ eſt. Nam & minus boni reges fuerunt & peſſimi. Agedum uero quod pietas tua ſolet dicere, ut ſint imperio digni, quos ad regendĩ neceſſitatem uis fatalis adduxerit. Et quoniam hic ultimus Antoninorum fuit, neq; poſtea hoc nomen in Rep. loco principum frequentatum eſt, etiam illud addendum eſt, ne quis error oriatur, cum duos Gordianos narrare cœpero, patrem, & filium, q ſe de Antoninorum genere dici uolebant, non nomen in illis primum fuit, ſed prænomen. Deinde ut pleriſque libris inuenio, Antonij dicti ſunt, non Antonini. Hæc ſunt de Heliogabalo, cuius uitam me inuitum, & retractantem ex græcis, latiniſq; collectam ſcribere, ac tibi afferre uoluiſti, cum iã

aliorum ante tulerimus. Scribere autem ordiar, q̃ poſt ſequentur, quorum Alexander optimus, et cũ uera dicendus aſſertione, & annorũ XIII prin ceps ſemeſtres alij, & uix annui, & bimi. Aureliamus præcipuus, et horum omnium decus author tui generis Claudius. De quo uereor ad clementiam tuam ſcribens uera dicere, ne maleuolis adulatus uidear eſſe. Sed abſoluar contra liuorem improborum, cum & apud alios clarum eſſe perſpexerim. His iungendi ſunt Dioclitianus aurei parẽs ſeculi, & Maximianus, ut uulgo dicitur, ferrei, cæteriq; ad pietatem tuam. Te uero Auguſte uenerabĩlis multis paginis, ijſdemq; diſertioribus illi proſequentur, quibus id felicior natura detulerit, his addendi ſunt Licinius Seuerus, Alexander, atque Maxentius. Quorum omnium ius in ditionem tuam deuenit. Sed ita, ut nihil eorum uirtuti derogetur. Non enim ego id faciam, quod pleriq; ſcriptores ſolent, ut de his detraham, qui uicti ſunt, cum intelligam gloriæ tuæ accedere, ſi omnia de illis, quæ bona in ſe habuerunt, uera prædixero.

ALEXANDER SEVERVS AELII LAMPRIDII.

Nterfecto Vario Heliogabalo (ſic enim maluimus dicere quàm Antoninum, quia & nihil Antoninorum peſtis illa oſtendit, & hoc nomen ex annalibus ſenatus authoritate eraſum eſt ad remediũ generis humani) Aurelius Alexander urbe Arcæne genitus, Varij filius, Variæ nepos, et conſobrinus ipſius Heliogabali, accepit imperiũ, cum ante Cæſar à ſenatu eſſet appellatus mortuo ſcilicet Macrino, Auguſtumq; nomen idem recepit. Addito eo ut & patris patriæ nomen, & ius proconſulare, & tribunitiam poteſtatem, & ius quintæ relationis deferente ſenatu uno die aſſumeret. Et ne præceps iſta honorum continuatio uideatur, exponam cauſas, quibus id & ſenatus coactus eſt facere, & ille perpeti. Non enim aut grauitati ſenatus congruebat omnia ſimul deferre, aut bono principi raptum ire tot ſimul dignitates. Milites iã inſueuerant ſibi imperatores, & tumultuario iudicio facere, & item facile mutare aſſerentes nonnunquam ad defenſionem ſe idcirco feciſſe, quod neſciſſent ſenatum principem appellaſſe, nam & Peſcennium Nigrum, & Clodium Albinum, & Auidium Caſſium, & antea Lucium Vindicem, et L. Antoniũ, & ipſum Seuerum cum ſenatus iam Iulianum dixiſſet principem imperatores fecerant, atq; iſta res bella ciui-

lia ſeuerat, quibus neceſſe fuit militem contra hoſtem paratum paricidialiter perire. Hac igitur cauſa feſtinatum eſt, ut omnia ſimul Alexander quaſi iam uerus imperator acciperet. Huc acceſſit nimia & ſenatus, & populi inclinatio poſt illam cladẽ, quæ non ſolum Antoninorum nomen decolorauit, ſed etiam Romanum dehoneſtauit imperium. Certatim deniq; omnia decreta ſunt & nominum genera, & poteſtatum. Primus deniq; omnium cuncta inſignia, & honorificentiæ genera ſimul recepit ſuffragante ſibimet Cæſaris nomine, quod iam ante aliquot annos meruerat, et magis ſuffragante uita, & moribus, cum illi magnum conciliaſſet fauorem, quod eum Heliogabalus occidere conatus eſt, nec potuit, & militibus repugnantibus, & ſenatu refragante. Atq; hæc parua ſunt, niſi quod dignum ſe exhibuit, quem ſenatus ſeruaret, quem ſaluum milites cuperent, quem omnium bonorum ſententia principem diceret. Alexander igitur, cui Mamea mater fuit (nam & ita dicitur à pleriſq;) à prima pueritia artibus bonis imbutus tam ciuilibus quàm militaribus, ne unum quidem diem ſponte ſua tranſire paſſus eſt, quo ſe non & ad literas, uel ad militiam exerceret. Nam in prima pueritia literatores habuit Valerium Cordium, et T. Veturium, & Aurelium Philippum libertum patris, qui uitam eius poſtea in literas miſit. Grammaticum in patria græcum Nebonem, Rhetorem Serapionem, philoſophum Stilionem. Romæ Grámaticos Scaurinum Scaurini filium doctorem cele-

berrimum. Rhetores Iulium Fontinum, & Bebium Macrinum, & Iulianum Granianum, cuius hodieq; orationes declamatæ feruntur. Sed in latinis non multum profecit, ut ex eiuſdem orationibus apparet, quas in ſenatu habuit, uel in concionibus, quas apud milites, uel apud populum, nec ualde amauit latinam facundiam, ſed amauit literatos homines uehementer, eos etiam reformidans, nequid de ſe aſperum ſcriberent. Denique eos dignos adeſſe iubebat ſingula quæq;, quæ publice, priuatimq; agebat ſe ipſo docente uolebat addiſcere, ſi forte ipſi non affuiſſent, ea, quæ petebat, ut ſi uera eſſent, in literas mitterent. Dominum ſe appellari uetuit. Epiſtolas ad ſe quaſi ad priuatum ſcribi iuſſit, ſeruato tantum nomine imperatoris. Gemmas de calciamentis, & ueſtibus tulit, quibus uſus fuerat Heliogabalus. ueſte, ut & pingitur, alba uſus eſt, nec aurata, penulis, togisq; communibus. Cum amicis tam familiariter uixit, ut communis eſſet ei ſæpe conſeſſus, iret & ad conuiuia eorum, aliquos autem haberet quotidianos etiam non uocatus, ſalutaretur uero quaſi unus de ſenatoribus patente uelo admiſſionalibus remotis, aut ſolis iis, qui miniſtri ad fores fuerant, cum antea ſalutare principem non liceret, quod eos uidere non poterat. Et erat corporis uenuſtate decorus, ut hodie in picturis, & ſtatuis uidemus. Fuit & ſtaturæ militaris robur militis, ualetudo eius, qui uim ſui corporis ſciret, ac ſemper curaret. Erat præterea cunctis hominibus amabilis, et ab aliis pius appellabatur,

ab omnibus certe ſanctus, et utilis Reip. Huic ſors in templo Præneſtinæ Veſtæ talis extitit, cum illi Heliogabalus inſidiaretur.

» *Siqua fata aſpera rumpas,*
» *Tu Marcellus eris.*

Alexandri nomen accepit, quod in templo dicato apud Arcenam urbem Alexandro Magno natus eſſet, cum caſu illuc die feſto Alexandri pater cum uxore patriæ ſolennitatis implendæ cauſa ueniſſet: cui rei argumentum eſt, quod eadem die natalem habet hic Mammeæ Alexander, quo ille magnus exceſſit è uita. Delatum ſibi Antonini nomen à ſenatu recuſauit, cum hic magis affinitate Caracallæ iungeretur, quàm ille Heliogabalus ſubdititius. Siquidem, ut Marius Maximus dixit in uita Seueri, nobilem orientis mulierem Seuerus, cuius hanc genituram eſſe compererat, ut uxor imperatoris eſſet, adhuc priuatus, & non magni ſatis loci, duxit uxorem. Ex qua affinitate hic Alexander fuit, cui uere per matrem ſuam conſobrinus Varius Heliogabalus fuit. Recuſauit & Magni nomen, quod ei quaſi Alexandro eſt oblatum ſenatus iudicio. Intereſt retexere orationem, qua nomen Antonini, & Magni delatum ſibi à ſenatu recuſauit, quam prius, quàm præferam, addam acclamationes ſenatus, quibus id decretum eſt ex actis urbis ad pridie nonas Martias. Cum ſenatus frequens in curiam, hoc eſt in ædem Cõcordiæ templum inauguratum conueniſſet, Rogatusq́; eſſet Aurelius Alexander Cæſar Auguſtus, ut concineret, ac primo recuſaſſet,

quod ſciret de honoribus ſuis agendum, deinde » poſtea ueniſſet, acclamatum Auguſte innocens, dij » te ſeruent. Alexáder imperator dij te ſeruent. Dij » te nobis dederunt. Dij conſeruent. Dij te ex mani- » bus impuri eripuerunt. Dij te perpetuent. Impu- » rum tyrannum, & tu perpeſſus es impurum & » obſcœnum, & tu uidere doluiſti. Dij illum eradica- » uerunt. Dij te ſeruent. Infamis imperator rite da- » mnatus. Felices nos imperio tuo, felicem Remp. In- » famis unco tractus eſt ad exemplum timoris. Lu- » xurioſus imperator iure punitus eſt. Contaminator » honorum iure punitus eſt. Dij immortales Alexã- » dro uitam. iudicia deorũ hinc apparent. Et cum » egiſſet gratias Alexãder, acclamatũ eſt. Antonine » Alexander dij te ſeruent. Antonine Aureli dij te » ſeruent. Antonine Pie dij te ſeruent. Antonini no- » men ſuſcipias rogamus. Præſta bonis imperatori- » bus, ut Antoninus dicatris. Nomẽ Antoninorum tu » purifica. Quod ille infamauit, tu purifica. Redde » in integrum nomen Antoninorũ. Sanguis Antoni- » norum ſe cognoſcat. Iniuriam Marci tu uindica. In- » iuriã Veri tu uindica. Iniuriã Baſſiani tu uindica. » Peior Cõmodo ſolus Heliogabalus, nec imperator, » nec Antoninus, nec ciuis, nec ſenator, nec nobilis, » nec Romanus. In te ſalus, in te uita, ut uiuere dele » ctet. Antoninorũ Alexãdro uitã, ut uiuere delectet, » & Antoninus uocatur. Antoninorũ tẽpla Antoni- » nus dedicet. Parthos & Perſas Antoninus uincat. » Sacrũ nomen ſacratus accipiat. Sacrum nomen ca- » ſtus accipiat. Antonini nomen ut agnoſcant Antoni

norum honorem, dij conſeruent in te omnia, per te omnia Antonine habeas. Et poſt acclamationes Aurelius Alexander Cæſar Auguſtus. Gratias uobis P.C. non nunc primum, ſed & de Cæſareo nomine & de uita ſeruata, et Auguſti nomine addito, & de pontificatu maximo, & de tribunitia poteſtate, et proconſulari imperio. Quæ omnia nouo exemplo uno die in me contuliſtis. Et cum diceret, acclamatum. hæc ſuſcepiſti, Antonini nomen ſuſcipi mereatur, ſenatus Antonini mereatur. Antonine Auguſte dij te ſeruent. dij te Antoninum conſeruent. monetæ nomini Antonini reddantur. Templa Antoninorum Antoninus conſecret. Aurelius Alexander Auguſtus, ne quæſo P.C. ne me ad hãc certaminis neceſſitatem uocetis, ut ego cogar tanto nomini ſatisfacere, cum etiam hoc ipſum nomen licet peregrinum, tamen grauare uideatur. Hæc enim nomina inſignia oneroſa ſunt. Quis enim Ciceronem diceret mutum? quis indoctum Varronem? q̃s impium Metellum? Et, ut hoc dij auertant, quis non æquitatem nomina ferat digerentem in clariſſimã ſpem dignitatum? Item acclamata quæ ſupra. Itẽ imperator dixit. Antoninorum nomen uel iam numen potius quale fuerit meminit ueſtra clementia, ſi pietatem, quid Pio ſanctius? ſi doctrinam, quid Marco prudentius? ſi innocentiam, quid Vero ſimplicius? ſi fortitudinem, q̃d Baſſiano fortius? Nam nunc Commodi meminiſſe nolo, ſi hoc ipſe tempore deterior fuit, quod cum illis moribus Antonini nomen obtinuit. Diadumenus autem nec tempus

nec ætatem,

nec ætatem, & arte patris hoc nomen incurrit. Itē *acclamatum, ut ſupra.* Item *imperator dixit.* Nu*per certe* P. *meminiſtis, cum ille omniū non ſolū bipedum, ſed etiam quadrupedum ſpurciſſimus* An*tonini nomen præferret, & in turpitudine, atq; luxuria* Nerones, Vitellios & Commodos *uinceret, qui gemitus omnium fuerint, cum per populi, & honeſtorum coronas una uox eſſet hunc non rite* Antoninū *dici, et p hāc peſtē tantum uiolari nomē. et cum diceret acclamatū eſt.* Dij *mala prohibeāt.* Hæc *te īperante non timemus, de his, te duce, ſecuri ſumus.* Vi*ciſti uitia, uiciſti crimina, uiciſti dedecora.* Anto*nini nomē ornauiſti. certi ſumus, bene præſumimus, nos te & à pueritia probauimus, & nunc probamus.* Item *imperator.* Neque *ego* P. C. *idcirco timeo iſtud uenerabile omnibus nomen accipere, quod uerear ne in hæc uitia delabatur uita, aut quod nos nominis pudeat. ſed primum diſplicet alienæ familiæ nomen aſſumere, deinde quod grauari me credo et cum hæc diceret, acclamatum eſt, ut ſupra.* Item *dixit.* Si *enim* Antonini *nomen accipio, poſſum &* Traiani, *poſſum &* Titi, *poſſum &* Veſpaſiani. *& cum diceret, acclamatum eſt,* Quo*modo* Auguſtus, *ſic &* Antoninus. Tūc *imperator,* Video P. C. *quid uos moueat ad hoc nobis addendum.* Auguſtus *primus, primus eſt huius author imperij, & in eius omnes uelut quadam adoptione, aut iure hæreditario ſuccedimus,* Antonini *ipſius* Auguſti *dicti ſunt.* Antoninus *idem ſæpius* Marcum, *& item* Verum *iure adoptionis uocauit.*

» Cõmodo autem hæreditarium fuit, ſuſceptum Dia
» dumeno affectatum in Baſſiano, ridiculum in Au=
» relio. Et cum diceret, acclamatum eſt. Alexander
» Auguſte dij te ſeruent uerecundiæ tuæ, prudentiæ
» tuæ, innocentiæ tuæ, caſtitati tuæ. hinc intelligimus
» qualis futurus ſis. hinc probamus. tu facies, ut ſena
» tus bene principes eligat. Tu facis optimum eſſe iu
» dicium ſenatus. Alexander Auguſte dij te ſeruent.
» Templa Antoninorum Alexander Auguſtus dedi=
» cet. Cæſar noſter, Auguſtus noſter, imperator noſter
» dij te ſeruent. Vincas, ualeas, multis annis imperes.
» Alexãder imperator dixit. Intelligo P. C. me obti
» nuiſſe, quod uolui, & in acceptum refero plurimas
» gratias, ſed agens, & habens ſenis ore, ut hoc nomẽ,
» quod in imperiũ detulimus, tale ſit, ut ab alijs de-
» ſyderetur, et bonis ueſtræ pietatis iudicijs offeratur.
» Poſt hæc acclamatum eſt, magne Alexander dij te
» ſeruent. Si Antonini nomen repudiaſti, Magni præ
» nomen ſuſcipe. Magne Alexander dij te ſeruent,
» & cum ſæpius dicerent. Alexãder Auguſtus ait fa
» cilius fuit P. C. ut Antoninorũ nomen acciperẽ, ali-
» qd. n. uel affinitati deferrem, uel conſortio nominis
» imperialis. Magni uero nomen cur accipitur? quid
» enim iã magnũ feci? cum id Alexander poſt ma-
» gna geſta, Pompeius uero poſt magnos triũphos ac
» ceperit. Quieſcite igitur uenerandi Patres, & uos
» ipſi magnifici unũ me de uobis eſſe cenſete, quoniã
» Magni nomen ingeritis. Poſt hæc acclamatum eſt,
» Aureli Alexãder Auguſte dij te ſeruent. Et reliqua
ex more, dimiſſo ſenatu, cum & alia multa eo die

eſſent acta quaſi triũphans domum ſe recepit. Multo clarior uiſus eſt alienis nominibus non receptis, quàm ſi recepiſſet, atq; ex eo conſtantiæ, ac plenæ grauitatis famam obtinuit. Siquidem uni adoleſcenti potius ſenatus totus perſuadere non potuit, ſed quáuis ſenatu rogante non potuerit perſuaderi, ut uel Antonini, uel Magni nomina ſuſciperet, tamẽ ob ingentem uigorem animi, & mirandã, ſingularemq; conſtantiam contra militum inſolentiam Seueri nomẽ à militibus eidem inditum eſt, quod illi ingentem in præſentia reuerentiam magnam apud poſteros gloriam peperit, cum eò acceſſiſſet, ut de animi uirtute nomen acceperit, ſiquidem ſolus inuentus ſit, qui tumultuantes legiones exauthorauerit, ut ſuo loco oſtendetur. In milites autem grauiſſime animaduerterit, qui forte incurrerunt aliquid, quod uideretur iniuſtum, ut & ipſum locis ſuis declarabimus. Omina imperij hæc habuit. Primum quod ea die natus eſt, qua defunctus uita Magnus Alexander dicitur, deinde, quod in templo eius mater enixa eſt. Tertio quod ipſius nomen, accepit. Tum præterea quod ouum purpurei coloris eadem die natum, qua ille natus eſt. Palumbinum anicula quædam matri eius obtulit. ex quo quidem aruſpices dixerunt imperatorem quidem illum, ſed non diu futurum, & cito ad imperium peruenturum. Tum præterea quod tabula Traiani imperatoris, quæ geniali lecto patris imminebat, dum mater eũ in templo pareret, in lectum eius decidit. His acceſſit, quod nutrix ei Olympias data eſt, quo no-

mine mater Alexandri appellata eſt. Nutritor Philippus prouenit caſu unus ex ruſticis, quod nomen patri Alexandri Magni fuit. Fertur die prima natalis toto die apud aream Cæſareā ſtella primæ magnitudinis uiſa, & ſol circa domum patris eius fulgido ambitu coronatus. Cum eius natalem aruſpices commendarent, dixerunt eum ſummam rerum tenturum, iccirco quod hoſtiæ de ea uilla, quæ eſſet Seueri imperatoris, adductæ eſſent, & quas in illius honorem coloni paraſſent. Nata in domo Laurus iuxta perſici arborem intra unū annum perſici arborem uicit. Vnde etiā coniectores dixerunt Perſas ab eo eſſe uincendos. Mater eius pridie, quàm pareret, ſomniauit ſe puerum dracunculum parere. Pater eadem nocte in ſomnijs uidit alis ſe Romanæ uictoriæ, quæ in ſenatu, ad cœlum uehi. Ipſe cum uatem conſuleret de futuris, hos accepiſſe dicitur uerſus adhuc paruulus, et primum quidem ſortibus.

» Te manet imperium cœli, terræq;, mariſq;.

Intellectum eſt, quod inter diuos etiam referetur,

» Te manet imperium, quod tenet imperium.

Ex quo intellectum eſt Romani illum imperij principem futurū. Nam ubi eſt imperium, niſi apud Romanos, quod tenet imperium? Et hæc q̄dem de græcis uerſibus ſunt prodita. Ipſe autem, cum parentis hortatu animum à philoſophia, & muſica ad alias artes traduceret, Virgilij ſortibus huiuſmodi illuſtratus eſt,

» Excudent alij ſpirantia mollius æra.

» Credo equidem, uiuos ducent de marmore uultus.

» O rabunt cauſas melius, cœliq; meatus.
» Deſcribent radio, & ſurgentia ſydera ducent.
» Tu regere imperio populos romane memento.
» Hæ tibi erunt artes, paciq; imponere morem.
» Parcere ſubiectis, & debellare ſuperbos.

Fuerunt multa alia ſigna, quibus principem humani generis eſſe conſtaret. Nimius ardor oculorũ, & diutius intuentibus grauis, & diuinatio mentis frequentiſſima in rerum memoria ſingularis, quam nemo, niſi Acolius, ferebat adiutam. Et cum puer ad imperium perueniſſet, fecit cuncta cũ matre, ut & illa uideretur pariter imperare mulier ſancta, ſed auara, et auri, atq; argenti cupida. Vbi ergo Auguſtum agere cœpit imperium, primum remouit iudices omnes à Rep. & à miniſterijs, atq; muneribus, quos impurus ille Heliogabalus ex genere hominum turpiſſimo prouexerat. Deinde ſenatum, & equeſtrem ordinem purgauit. Ipſas deinde tribus, & eos, qui militaribus nituntur prærogatiuis, purgauit. Et palatium ſuum, comitatumq; omnem abiectis ex aulico miniſterio cunctis obſcœnis, & infamibus, nec quẽquam paſſus eſt eſſe in palatinis, niſi neceſſarium hominem. iureiurãdo deinde conſtrinxit, nequem aſcriptum idest uagantium haberet, ne annonis Remp. grauaret, dicens malũ pupillum eſſe imperatorem, qui ex uiſceribus prouincialium homines non neceſſarios nec Reip utiles paſceret. fures iudicare iuſſit, in ciuitatibus ullis nunquam uideri, & ſi eſſent uiſi, deportari per rectores prouinciarum. Annonam militum dili-

genter inſpexit. tribunos, qui per ſtellaturas militibus aliquid tuliſſent, capitali pœna afficit. Negotia & cauſas prius à ſcriniorum principibus, et doctiſſimus iurisperitis, & ſibi fidelibus, quorum primus tunc Vlpianus fuit, tractari, ordinariq́; atq; ita referri ad ſe præcepit. leges de iure populi, & fiſci moderatas, & infinitas ſanxit, neq; ullam constitutionem ſacrauit ſine XX iurisperitis, & doctiſſimis, ac ſapientibus uiris, ijs deniq; diſertiſſimis nõ minus L, ut non minus in conſilio eſſent ſententiæ quàm S. C. conficeret, & id qdē ita, ut iretur per ſententias ſingulorum, ac ſcriberetur quid quiſq; dixiſſet, dato tamen ſpatio ad diſquirendum, cogitandumq́; prius, quàm dicerent, ne incogitati dicere cogerentur de rebus ingentibus. Fuit præterea illi conſuetudo, ut ſi de iure, aut de negotijs tractaret, ſolos doctos, & diſertos adhiberet. Si uero de re militari, milites ueteres, & ſenes, ac bene benemeritos, & locorum peritos, ac bellorum, & caſtrorum, & omnes literatos, & maxime eos, qui hiſtoriam norant, requirens quid in talibus cauſis quales in diſceptatione uerſabãtur, ueteres imperatores uel Romani, uel exterarum gentium feciſſent. Referebat Encolpius, quo ille familiariſſimo uſus eſt, illum ſi unquam furem iudicem uidiſſet, paratum habuiſſe digitum, ut illi oculum erueret. Tãtum odium eũ tenebat eorum, de quibus apud ſe probatum eſſet, quod fures fuiſſent. Addit Septimius, q uitam eius non mediocriter executus eſt, tanti ſtomachi fuiſſe Alexandrum in eos iudices, q furtorum fama la-

boraſſent, etiam ſi damnati non eſſent, ut ſi eos caſu aliquo uideret, commotione animi ſtomachi chorleram euomeret toto uultu inardeſcente, ita ut nihil poſſet loqui. Nam cum quidã Septimius Arabinus famoſus crimine furtorum, & ſub Heliogabalo iã liberatus inter ſenatores principem ſalutatum ueniſ-
» *ſet, exclamauit ó Numina, ó Iupiter, ó Dij immor-*
» *tales. Arabinus non ſolum uiuit, uerum etiam in*
» *ſenatum uenit. fortaſſis etiam de me ſperat. tam fatuum, tam ſtultum eſſe me iudicat. Salutabatur autem nomine hoc. Aue Alexander. Si quis caput flexiſſet, aut blãdius aliquid dixiſſet, uti adulator, uel abijciebatur, ſi loci eius qualitas pateretur, uel ridebatur igenti cachino, ſi eius dignitas grauiori ſubiacere nõ poſſet iniuriæ. Salutatus conſeſſum obtulit omnibus ſenatoribus, atq; adeo niſi honeſtos, & bonæ famæ homines ad ſalutationem non admiſit. Iuſſit'q; quẽadmodũ in eleuſinijs ſacris dicitur, ut nemo ingrediatur, niſi q ſe innocentem nouit. Per præconem edixit, ut nemo ſalutaret principem, qui ſe furem eſſe noſſet, ne aliquando detectus capitali ſupplicio ſubderetur. Ipſe adorari ſe uetuit, cũ iã cœpiſſet Heliogabalus adorari regum more Perſarũ. Erat præterea hæc illius ſentẽtia, ſolos fures de paupertate cõqueri, dum uolunt ſcelera uitæ ſuæ tegere. Idem addebat ſententiam de furibus notam, & græce quidem, quæ latine hoc ſignificat. Qui multa rapuerit, pauca ſuffragatoribus dederit, ſaluus erit. Quæ græce talis ẽ. Ὅς τις ἂν πολλὰ κεκλόφηκεν, ὀλίγα δὲ τοῖς βοηθοῦσιν ἔδωκεν, σῶος ἔσαι.*

præf. præt. ſibi ex ſenatus authoritate conſtituit. præf. urbis à ſenatu accepit, alterum præf. præt. fecit, qui ne fieret, etiam fugerat, dicens inuitos non ambiētes in Remp. *collocandos. ſenatorē nunquam ſine omnium ſenatorum, qui aderant, conſilio fecit, ita ut per ſententias omnium crearetur. teſtimonia dicerent ſummi uiri, ac ſi fefelliſſent uel teſtes, uel ij, qui ſententias dicebant, poſtea in ultimum reijce rentur locum ciuium condemnatione adhibita quaſi falſarij approbati ſine ullius indulgentiæ propoſi to.* Idem *ſenatores non niſi ad ſummorum in palatio uirorum ſuffragium fecit dicens magnum ui rum eſſe oportere, qui faceret ſenatorem.* Idem *libertinos nunquam in equeſtrem locum redegit, aſſerens ſeminarium ſenatorum equeſtrem locum eſſe.* Moderationis *tantæ fuit, ut nemo unquam ab eius latere ſubmoueretur, ut omnibus ſe blandum, affabilemq; præberet, ut amicos non ſolum primi, ac ſecundi loci, ſed etiam inferiores ægrotantes uiſeret, ut ſibi ab omnibus libere, quæ ſentiebant, dici cuperet, & cum dictum eſſet, audiret.* Et *cum audiſſet, ita ut res poſcebat, emendaret, atq; corrige ret.* Sin *minus bene factum eſſet, aliquid etiā ipſe conuinceret, idq; infectum, et ſine amaritudine ani mi conſenſum omnibus ſemper offerret, præter eos, quos furtorum denſior fama perſtrinxerat, de abſentibus ſemper requirens.* Deniq; *cum ei obijcerēt nimiam ciuilitatem, &* Mammea *mater, & uxor* Memmia Sulpitij *conſularis uiri filia,* Catuli *neptis, & ſæpe dicerent molliorem tibi poteſtatem,*

& contemptibiliorem imperij feciſti, ille reſpondit. Sed ſecuriorem, atq; diuturnioreˉ. Dies deniq; nūquam tranſit, quin non aliquid manſuetum, ciuile, pium faceret, ſed ita, ut ærarium non euerteret. Condemnationes, & raras eſſe iuſſit, & quæ factæ fuerant, non indulſit. Vectigalia ciuitatibus ad proprias fabricas deputauit. Fœnus publicum trientarium exercuit, ita ut pauperibus pleriſq; ſine uſuris pecunias dederit ad agros emendos reddendas de fructibus. PRAEF. PRAET. ſuis ſenatoriam addidit dignitatem, ut uiri clariſſimi & eſſent, & dicerentur, quod antea uel raro fuerat, uel omnino non fuerat. eo uſq; ut ſiquis imperatorum ſucceſſorem præf. præt. dare uellet, laticlauiam eidem per libertum ſummitteret, ut in multorum uita Marius Maximus dixit. Alexander autem icirco ſenatores eſſe uoluit præf. præt. nequis non ſenator de Romano ſenatore iudicaret. Milites ſuos ſic ubiq; ſciuit, ut in cubiculo haberet breues, & numerum, & tempora militantium, ſemperq́; cum ſolus eſſet, & rationes eorum, & numerū, & dignitates, et ſtipendia recenſeret, ut eſſet ad omnia inſtructiſſimus. Deniq; cum inter milites aliquid ageretur, multorum dicebat et nomina. De promouendis etiam ſibi annotabat, & perlegebat cuncta pyctacia, & ſic faciebat diebus etiam pariter annotatis, & quis, & qualis eſſet inſinuante promotus. commeatum populi Romani ſic adiuuit, ut cum frumenta Heliogabalus euertiſſet, uicem de propria pecunia loco ſuo reponeret. Negotiatori-

bus, ut Romam uolentes concurrerent, maximam immunitatem dedit. Oleum, quod Seuerus populo dederat, quodq; Heliogabalus imminuerat, turpiſſimis hominibus præfecturam annonæ tribuendo integrum reſtituit. Ius conferendi rationes, quod impurus ille ſuſtulerat, hic omnibus reddidit. mechanica opera Romæ plurima inſtituit. Iudæis priuilegia reſeruauit. Chriſtianos eſſe paſſus eſt. Pontificibus tantum detulit, & XV uiris, atque augurıbus, ut quaſdam cauſas ſacrorum à ſe finitas iterari, & aliter diſtingui pateretur. Præſides prouinciarum, quos uere non factionibus laudari cō perit, & in itineribus ſecum ſemper in uehiculo habuit, & muneribus adiuuit dicens & fures à Rep. pellendos, ac pauperandos, & integros eſſe redimendos, atq; ditandos. Cum edulitatem P. R. ab eo peteret, interrogauit per Curionem quam ſpeciem carnis putarent. Illi continuo exclamauerunt carnem bubulam, atq; porcinam. Tunc ille non quidem edulitatem propoſuit, ſed iuſſit neqs ſuminatam occideret, nequis lactantem, nequis uaccam, nequis damalionem, tantumq; intra bienniū uel propè annum porcinæ carnis fuit, & bubulæ, ut cum fuiſſet octominutalis libra, ad duos unumq; utriuſq; carnis libra redigeretur. Cauſas militum contra Tribunos ſic audiuit, ut ſi aliquem reperiſſet tribunorum in crimine pro facti qualitate ſine indulgentiæ propoſito puniret. De omnibus hominibus per fideles homines ſuos ſemper quæſiuit. Et per eos, quos nemo noſſet hoc agere,

cum diceret, omnes præda corrumpi poſſe. Seruos ſuos ſemper cum ſeruili ueſte habuit, liberos cum ingenuorum. Eunuchos de miniſterio ſuo abiecit, & uxori, ut ſeruos ſeruire iuſſit. Et cum Heliogabalus mancipium eunuchorum fuiſſet, ad certum numerum eos redegit, nec quicquam in palatio curare uoluit, niſi balneas fœminarum, cum pleroſque eunuchos rationibus, & procurationibus propoſuiſſet Heliogabalus. Hic illis & ueteres ſuſtulit dignitates. Idem tertium genus hominum eunuchos eſſe dicebat, nec uidendum, nec in uſu habendum à uiris, ſed uix à fœminis nobilibus. Qui de eo fumum uendiderat, & à quodam militari C. aureos acceperat, in crucem tolli iuſſit per eam uiam, qua eſſet ſeruis ſuis ad ſuburbana imperatoria iter frequentiſſimum. prætorias, præſidiales prouincias plurimas fecit. Proconſulares ex ſenatus uoluntate ordinauit. Balnea mixta Romæ exhiberi prohibuit, quod quidem iam ante prohibitum Heliogabalus fieri permiſerat. Lenonum uectigal & meretricum, & exoletorum in ſacrum ærarium inferri uetuit, ſed ſumptibus publicis ad inſtaurationem theatri, circi, amphitheatri, & ærarij deputauit. Habuit in animo, ut exoletos uetaret, quod poſtea Philippus fecit, ſed ueritus eſt ne prohibens publicum dedecus, in priuatas cupiditates conuerteret, cum homines illicita magis poſcant, prohibitáque furore perſequantur. Bracariorum, linteonum, uitreariorum, pellionum, plauſtrariorum, argen-

tariorum, aurificum, & cæterarum artium ue-ſtigal pulcherrimum inſtituit, ex eoq; iuſſit thermas, & quas ipſe fundauerat, & ſuperiores populi uſibus exhiberi, ſyluas etiam in thermis publicis deputauit. Addidit et oleum luminibus thermarum, cum antea non ante auroram paterent, et ante Solis occaſum clauderentur. Huius imperium incruentum quidam literis tradiderunt, quod contra eſt. Nam & Seuerus eſt appellatus à militibus ob auſteritatem, et in animaduerſionibus aſper in quibuſdam fuit. Opera ueterum principum inſtaurauit, ipſe noua multa conſtituit. In his thermas nominis ſui iuxta eas, quæ Neronianæ fuerunt, aqua inducta, quæ Alexandrina nunc dicitur. Nemus thermis ſuis de priuatis ædibus ſuis, quas emerat, diruptis ædificijs fecit. Oceani ſolium primus inter principes appellauit. cum Traianus id non feciſſet, ſed diebus ſolia deputaſſet. Antonini Caracallæ thermas additis ſortionibus præfecit, & ornauit. Alexandrinum opus marmoris de duobus marmoribus hoc eſt porphyretico & Lacedæmonio primus inſtituit in palatio exornatis. Hoc genere marmorandi ſtatuas coloſſas in urbe multas locauit artificibus undiq; conquiſitis. Alexandri habitu nummos plurimos figurauit. Et qdem electros aliquantos, ſed plurimos tamen aureos. A mulieribus famoſis matrem, & uxorem ſuam ſalutari uetuit. Conciones in urbe multas habuit more ueterum tribunorum & conſulum. Congiarium populo III dedit. donatiuũ militibus III. carmen populo ad

didit. Vſuras fœneratorum contraxit ad trientes, penſiones etiam pauperibus conſulens. ſenatores ſi fœnerarentur, uſuras accipere primo uetuit, niſi ali quid muneris cauſa acciperent. Poſtea tamen iuſſit. ut ſemiſſes acciperent donum, munus tamen ſuſtu- lit. Statuas ſummorum uirorum in foro Traiani collocauit undiq; translatas. Paulum, et Vlpianum in magno honore habuit, quos præfectos ab Helio gabalo alij dicunt factos, alij ab ipſo. Nam & con ſiliarius Alexandri, & magiſter ſcrinij Vlpianus fuiſſe perhibetur, qui tamen ambo aſſeſſores Papi niani fuiſſe dicuntur. Baſilicam Alexandrinam in ſtituerat inter campum Martium & ſepta Agrip piana in LAT. P. C. *in* LONG. P. M. *ita ut to ta colūnis penderet, quam efficere non potuit morte præuentus. Iſim, & Serapium decenter ornauit ad ditis ſignis, & deliacis, & omnibus myſticis. In ma trem Mammeam unice pius fuit, ita ut Romæ in palatio faceret dietas nominis Mammeæ, quas im- peritum uulgus hodie ad Mammam uocant. Et in Baiano palatium cum ſtagno, quod Mammea no mine hodieq; cenſetur. Fecit & alia in Baiano ope ra magnifica in honorem affinium ſuorum, & ſta gna ſtupenda admiſſo mari. pontes, quos Traianus fecerat, inſtaurauit pene in omnibus locis. Aliquos etiam nouos fecit, ſed inſtauratis nomen Traiani reſeruauit. In animo habuit omnibus officijs genus ueſtium proprium dare, & omnibus dignitatibus, ut à ueſtitu dignoſceretur. Et omnibus ſeruis, ut in pupulo poſſent agnoſci, ne quis ſeditioſus eſſet,*

ſimul ne ſerui ingenuis miſcerentur. Sed hoc Vlpiano, Pauloq; diſplicuit dicentibus plurimarum rixarum fore, ſi fiales eſſent homines ad iniurias. Tum ſatis eſſe conſtituit, ut equites Romani a ſenatoribus claui qualitate diſcernerentur. Penulis intra urbem frigoris cauſa ut ſenes uterentur, permiſit, cum id ueſtimenti genus ſemper itinerariũ, aut pluuiæ fuiſſet. Matronas tamen intra urbem penulis uti uetuit, in itinere permiſit. Facundiæ fuit græcæ magis quàm latinæ, nec uerſu inuenuſtus. Et ad muſicam pronus matheſeos peritus. Et ita qdem, ut ex eius iuſſu mathematici publice propoſuerint Romæ, ac ſi ſint profeſſi, ut docerent. Aruſpicinæ quoq; peritiſſimus fuit, ὀρνεοσκόπος magnus, ut & Vaſcones, & Hiſpanorum, & Pannoniorum augures uicerit. Geometriam fecit, pinxit mire, cantauit nobiliter, ſed nunquam alio conſcio niſi pueris ſuis teſtibus. Vitas principum bonorum uerſibus ſcripſit. Lyra, tibia, organo cecinit. Tuba etiam, quod quidem imperator nunquam oſtendit. Palæſtes primus fuit, in armis magnus, adeo ut multa bella & glorioſe geſſerit. Conſulatum III iniit tantum ordinarium, ac primo nundino ſibi alios ſemper ſuffecit. Seueriſſimus iudex contra fures, appellans eoſdem quotidianorum ſcelerum reos, & damnans acerrime, ac ſolos hoſtes, inimicoſq; Reip. uocans. Eum notarium, qui falſum cauſæ breuem in conſilio imperatorio retuliſſet, inciſis digitorum neruis, ita ut nunquam poſſet ſcribere, deportauit. Cum quidam ex honoratis uitæ ſordidæ, et

aliquando furtorum reus per ambitionem nimiã ad militiam aſpiraſſet, iciræo, quod per reges amicos ambierat, admiſſus ſtatim in furto præſentibus patronis detectus eſt, iuſſusq; à regibus audiri damnatus eſt re probata. Et cum quæreretur à regibus, quid apud eos paterentur fures, illi reſponderunt, Crucem. Ad eorũ reſponſum in crucem ſublatus eſt, ita & patronis authoribus damnatus ambitor eſt, & Alexandri, quam præcipue tuebatur, ſeruata clementia eſt. Statuas coloſſas, uel pedeſtres nudas, uel equeſtres D. imperatoribus in foro D. Neruæ, quod tranſitorium dicitur, locauit omnibus cum titulis, & columnis æreis, quæ geſtorum ordinem continerent exemplo Auguſti, qui ſummorum uirorum ſtatuas in foro ſuo è marmore collocauit additis geſtis. Volebat uideri originem de Romanorum gente trahere, quia eum pudebat Syrum dici, maxime, quod quodam tempore feſto, ut ſolent Antiochenſes, Aegyptij, Alexandrini, laceſſitus erat conuiciolis, et Syrum archiſynagogum eũ uocantes, & archiereum. Ante q̃ de bellis eius & expeditionibus, & uictorijs loquar, de uita quotidiana, et domeſtica pauca diſſeram. Vſus uiuendi eidem hic fuit, primum, ut ſi facultas eſſet, ideſt ſi non cum uxore cubuiſſet, matutinis horis in Larario ſuo, in quo & D. principes ſed optimos electos & animas ſanctiores, in queis & Apolloniũ, &, quantum ſcriptor ſuorum temporum dicit, Chriſtum, Abraham, & Orpheum, & huiuſce deos habebat, ad maiorum effigies rem diuinam faciebat.

ſi id non poterat pro loci qualitate uel uectabatur, uel piſcabatur, uel deambulabat, ul uenabatur. D*ehinc ſi hora pmitteret, actibus publicis poſt multam operam dabat, idirco quod & res bellicæ, & res ciuiles, ut ſuperius dictum eſt, per amicos tractabantur, ſed ſanctos & fideles, & nunquam uenales, & tractatæ firmabantur, niſi quid noui etiã ipſi placeret.* S*anè ſi neceſſitas cogeret, ante lucem actibus operam dabat. & in longam horam producebat, neq; unquam tædiauit, aut moroſus, aut iratus reſedit, fronte ſemper pari & lætus ad omnia.* E*rat enim ingentis prudentiæ, & cui nemo poſſet imponere.* E*t quem ſi aliquis urbane tentare uoluit, intellectus tulit pœnas.* P*oſt actus publicos, ſeu bellicos, ſeu ciuiles lectioni græcæ operam maiorem dabat de* R*ep. libros* P*latonis legens.* L*atina cum legeret, non alia magis legebat, quàm de officijs* C*iceronis & de* R*ep. nonnunquam & oratores, et poëtas, in queis* S*erenum* A*mmonicum, quẽ ipſe nouerat, & dilexerat, &* H*oratium.* L*egit & uitam* A*lexandri, quem præcipue imitatus eſt, & ſi in eo condemnabat ebrietatem, & crudelitatem in amicos, quamuis utrũq; defendatur à bonis ſcriptoribus, qbus ſæpius ille credebat.* P*oſt lectionem operam palæſtræ, aut ſphæriſterio, aut curſui, aut luctaminibus mollioribus dabat.* A*tq; inde unctus lauabatur, ita ut caldariis uel nunquam uel raro piſcinis ſemper uteretur, in eaque una hora propè maneret.* B*iberet etiam frigidam claudiam ieiunus ad unum propè ſextarium.* E*greſſus balneas multum*

neas multum lactis, & panis ſumebat, oua, deinde mulſum, atq; his refectus aliquando prandium inibat, aliquando cibum uſque ad cœnam differebat, prandit tamen ſæpius. Vſus'q; eſt Adriani tetrapharmaco frequenter, de quo in libris ſuis Marius Maximus loquitur, cum Adriani diſſerit uitam. Poſt meridianas horas ſubſcriptioni, & lectioni epiſtolarum ſemper dedit operam, ita ut ab epiſtolis, & libellis, & à memoria ſemper aſſiſterent. Non nunquam etiam ſi ſtare per ualetudinem non poſſent, ſederent relegentibus cuncta librarijs, & iis, qui ſcrinium gerebant, ita ut Alexander ſua manu adderet, ſiquid eſſet addendum, ſed ex eius ſententia, quæ diſertior habebatur. Poſt epiſtolas, omnes amicos ſimul admiſit, cum omnibus pariter eſt locutus, neq; unquam ſolum quēquam niſi præfectum ſuum uidit. Et quidem Vlpianum, & aſſeſſores ſemper ſuos cauſa iuſtitiæ ſingularis. Cum autem alterum adhibuit, & Vlpianum rogari iuſſit. Virgilium autem Platonem poëtarum uocabat, eius'q; imaginem cum Ciceronis ſimulachro in ſecundo lario habuit, ubi & Achillis, & magnorum uirorum. Alexandrum uero Magnum inter diuos, & optimos in lario maiore conſecrauit. Iniuriam nulli unquam amicorum, comitum'ue fecit, nec magiſtris quidem, aut principibus officiorum. Præfectis autem ſemper detulit, aſſerens eum, qui mereatur iniuriam pati, ab imperatore damnandum eſſe non dimittendum. Si unquam alicui præſentium ſucceſſorem dedit, ſemper illud addidit, gra-

Spar.

tias tibi agit Reſp. *eumque muneratus eſt ita, ut priuatus pro loco ſuo poſſet honeſte uiuere.* His *quidem muneribus, agris, bobus, equis, frumento, ferro impendijs ad faciendá domum marmoribus, ad ornadum & operis, quas ratio fabricæ requirebat.* A*urum, & argentum raro cuiquam, niſi militi diuiſit, nefas eſſe dicens, ut diſpenſator publicus in delectationes ſuas, & ſuorum conuerteret id, quod prouinciales dediſſent.* Aurum *negotiatorium, & coronarium* Romæ *remiſit.* Fecit Romæ *curatores urbis* XIIII, *ſed ex* COSS. *ueros, quos audire negotia urbana cum præfecto urbis iuſſit, ita ut omnes aut magna pars adeſſent, cum acta fierent.* Corpora *omniũ conſtituit uinariorũ, lupanariorũ, caligariorum, & omnino omnium artium.* His*q; ex ſeſe defenſores dedit, & iuſſit quid ad quos iudices pertineret.* Scenicis *nunquam aurum, nunquam argentum, uix pecuniam donauit.* Pretioſas *ueſtes, quas* Heliogabalus *dederat, etiam ſuſtulit.* Milites, *quos oſtenſionales uocant, non pretioſis, ſed ſpecioſis claris ueſtibus ornabat, nec multum inſignibus aut ad apparatum regium auri, & ſerici deputabat, dicens imperium in uirtute eſſe non in decore, chlamydes hirtas* Seueri, *& tunicas aſemas uel machrocheras ex purpura non magna ad uſum reuocauit ſuum.* In *conuiuio aurum neſcit, pocula mediocria, ſed nitida ſemper habuit. ducentarũ librarũ argenti pondus miniſterium eius nunquam tranſijt.* Nanos, *& nanas, & moriones, et uocales exoletos & omnia acroamata, & pantomimos po*

pulo donauit, qui autem uſui non erant, ſingulis ci uitatibus putauit alendos ſingulos, ne grauarentur ſpecie mendicorum. Eunuchos, quos Heliogabalus & in conſilijs turpibus habebat, & promouebat, donauit amicis addito elogio, ut ſi non rediſſent ad bonos mores, eoſdem liceret occidi ſine authoritate iudicij. Mulieres infames, quarum infinitum nume rum deprehenderat, publicari iuſſit exoletis omni bus deportatis, aliquibus etiam naufragio merſis, cum quibus illa clades conſuetudinem habuerat funeſtiſſimam. Auratam ueſtem miniſtrorum uel in publico conuiuio nullus habuit. Cum inter ſuos conuiuaretur, aut Vlpianum, aut doctos homines adhibebat, ut haberet fabulas literatas, quibus ſe recreari dicebat, & paſci. Habebat cum priuatim conuiuaretur, & librum in menſa, & legebat, ſed græca magis. Latinos autē poëtas lectitabat. publi co conuiuio ea ſimplicitate egit, qua priuata, niſi cũ numerus accubantium creſcebat, et multitudo conui uarum, qua ille offendebatur, dicens ſe in theatro, & circo manducare. Oratores, & poëtas non ſibi panegyricos dicentes, quod exemplo Nigri Peſcen-nij ſtultum dicebat, ſed aut orationes recitantes, aut facta ueterum, quos ante retuli, libenter audiuit li-bentius tamen, ſiquis ei recitauit Alexandri Ma-gni laudes, aut meliorum retro principum, aut ma gnorum urbis Romæ uirorum ad Athenæum au diendorũ & græcorũ & latinorũ rhetorũ, uel poë tarum cauſa frequenter proceſſit. Audiuit autem etiam forenſes oratores cauſas recitantes, quas uel

apud ipſum, uel apud præfectos urbis egerant. Agoni præſedit, & maxime herculeo in honorem Magni Alexandri. Solus poſt meridiem, uel matutinis horis idcirco nunquam aliquos uidebat, quod ementitos de ſe multa cognouerat. Speciatim Vetronium Turinum, quem cum familiarem habuiſſet, ille oia uel fingendo ſic uẽdiderat, ut Alexãdri quaſi ſtulti hominis, & quem ille in poteſtate haberet, & cui multa perſuaderet, infamaret imperium, ſicq; omnibus perſuaſerat, quod ad nutum ſuum omnia facere. Deniq; hac illum arte deprehendit, ut quendam immitteret, qui à ſe quiddam publice peteret, ab illo autem occulte quaſi præſidium poſtularet, ut pro eo Alexandro ſecretò ſuggereret. Quod cũ factum eſſet, & Turinus ſuffragium promiſiſſet, dixiſſetq; ſe quædam imperatori dixiſſe, cum nihil dixiſſet, ſed in eo pendere, ut adhuc impetraret euentum uendens, cumq; iterum iuſſiſſet Alexãder interpellari, & Turinus quaſi agens aliud nutibus annuiſſet, neque tamen interim quicquam dixiſſet, impetratum autem eſſet quod petebatur, Turinusq; ab illo, qui meruerat fumi uenditor ingentia præmia percepiſſet, accuſari eum Alexander iuſſit, probatisq; per teſtes omnibus, & quibus præſentibus, quid accepiſſet, & quibus audientibus quid promiſiſſet, in foro tranſitorio ad ſtipitem illum ligari præcepit, & fumo appoſito, quem ex ſtipulis, atq; humidis lignis fieri iuſſerat, necauit præcone dicente. Fumo punitur, qui uendidit fumum. Ac ne in una tantum cauſa uideretur crudelior fuiſſe,

quæſiuit diligentiſſime ante quàm eum damnaret, & inuenit Turinum ſæpe, & in cauſis ab utraq; parte accepiſſe, cum euentus uenderet, & ab omnibus, qui aut præpoſituras, aut prouincias acceperant. Spectacula frequentauit cum ſumma donandi parſimonia, dicens & ſcenicos, & uenatores, & aurigas ſic alendos, quaſi ſeruos noſtros, aut uenatores, aut muliones, aut uoluptarios. conuiuium neq; opimum, neq; nimis parcum, ſed nitoris ſummi fuit, ita tamen ut pura mantilia mitterentur. Sæpius cocco clauata, aurata uero nunquam, cum hæc habere Heliogabalus iam recepiſſet, & ante, ut quidam prædicant, Adrianus habuiſſet. Vſus conuiuij diurnus hic fuit. Vini ad totum diē ſextarij XXX. panis mundi P. XXX, panis ſequentis ad donandum P. L. Nam ſemper de manu ſua miniſtris conuiuij, & panem, & partes aut olerum, aut carnis, aut leguminum dabat ſenili prorſus maturitate patremfamilias agens. Erant decreta & carnis diuerſæ P. XXX. erant, & gallinæ, oua, adhibebatur & anſer diebus feſtis. Calendis autem Ianuarijs, & hilarijs matris deûm, & ludis apollinaribus, & Iouis epulo, & Saturnalibus, & huiuſmodi feſtis diebus phaſianus, ita ut aliquando & duo ponerentur additis gallinaceis duobus, leporem quotidie habuit. Venationem frequentem, ſed eam cum amicis diuidebat, & iis maxime, quos ſciebat per ſe non habere. Nec diuitibus quicquam talium munerum miſit, ſed ab his ſemper accepit, habuit quotidie Milij ſine pipere ſextarios IIII, cum pi

pere duo, & , ne ſit longũ omnia inſerere, quæ Gargilius Martialis eius temporibus ſcriptor ſinglatim perſecutus eſt, omnia illi ad modum, & rationem ſunt præbita. Pomis uehementer indulſit, ita ut ſecunda menſa illi ſæpius poneretur, unde etiã iocus extitit. Non ſecundam menſam Alexandrum habere, ſed ſecundum. Ipſe cibo plurimo reficiebatur, uino neq; parce, neq; copioſe, affatim tamen. Frigida ſemper pura uſus, & æſtate uino cum roſa condito, quod quidem ſolum ex diuerſo genere Heliogabali tenuerat. Et quoniã de lepuſculis facta eſt mentio, quod ille loporem quotidie haberet, iocus poëticus emerſit, idcirco quod multi ſeptem diebus pulchros eſſe dicunt eos, qui leporem comederint, ut Martialis eo epigramma ſignificat, quod contra quandam Gelliam ſcripſit huiuſmodi.

" Cum leporem mittis, ſemper mihi Gellia mandas
" Septem formoſus Marce diebus eris.
" Si uerum dicas, ſi uerum Gellia mandas,
" Ediſti nunquam Gellia tu leporem.

Sed hos uerſus Martialis in eam, quæ deformis eſſet, compoſuit. Poëta uero temporum Alexandri hæc in eum dixit.

" Pulchrum quod uides eſſe noſtrum regem,
" Quem ſyrum ſua detulit propago,
" Venatus facit, & lepus comeſus,
" Ex quo continuum capit leporem.

Hos uerſus cum ad eum quidam ex amicis detuliſſet, reſpondiſſe ille dicitur græcis uerſibus in hanc ſententiam.

» Pulchrum quod putas eſſe ueſtrum regem
» Vulgari miſerande de fabella,
» Si uerum putas eſſe, non iraſcor,
» Tantum tu comedas uelim lepuſclos,
» Vt fias, animi malis repulſis,
» Pulcher, ne inuideas liuore mentis.

Cum amicos militares habuiſſet, ut uſum Traiani, quem ille poſt ſecundam menſam potandi uſq; ad pocula inſtituerat, reſeruaret, unum tantum poculum amicis exhibebat in honorem Alexandri Magni, id autem breuius, niſi ſiquis, quod licebat, maius habere poſtulaſſet. Vſus Veneris in eo moderatus fuit. Exoletorum ita expers, ut, quemadmodum ſupra diximus, legem de his auferendis ferre uoluerit. Horrea in omnibus regionibus publica fecit, ad quæ conferrent bona ij, qui priuatas cuſtodias non haberent. Balnea omnibus regionibus addidit, quæ forte non habebant. Nam hodieq; multa dicuntur Alexandri. Fecit & domos pulcherrimas, eaſdemq; amicis ſuis maxime integris uiris donauit. Vectigalia publica in id contraxit, ut qui X aureos ſub Heliogabalo præſtiterat, tertiã partem auri præſtarent, hoc eſt triceſimam partem. Tuncq; primum ſemiſſes aureorum formati ſunt. Tunc etiam cum ad tertiam partem auri uectigal decidiſſet, tremiſſes dicente Alexandro etiam quartarios futuros, quod minus non poſſet. Quos quidem iam formatos in moneta detinuit expectans, ut ſi uectigal contrahere potuiſſet, & eoſdem ederet. Sed cum non potuiſſet per publicas ne

ceſſitates, conflari eos iuſſit. Et tremiſſes tantum, ſolidosq́; formari. formas binarias, ternarias, & quaternarias, & denarias etiam, atq; amplius uſq; ad bilibres quoque & centenas: quas Heliogabalus inuenerat, reſolui præcepit, neq; in uſu cuiuſquã uerſari, atque ex eo his materiæ nomen inditum eſt, cum diceret plus largiendi hanc eſſe imperatori cauſam, ſi cum multos ſolidos minores dare poſſit dans X, uel amplius una forma XXX & L & C dare cogeretur. Veſtes ſericas ipſe raras habuit, holoſericas nunquam induit, ſubſericam nunquam donauit. Diuitijs nullius inuidit. Pauperes iuuit honoratos, quos pauperes uere non per luxuriam, aut ſimulationem uidit, ſemper multis commodis auxit, agris, ſeruis, animalibus, gregibus ferramentis ruſticis. In theſauris ueſtem nunquam niſi aurum eſſe paſſus eſt, eamq; ſtatim expendi iuſſit. Omnẽ ueſtem, quam donauit, ipſe proſpexit. Omne aurum, omne argentum, idq́; frequenter appendit. Donauit & ocreas, & bracas, & calciamenta inter ueſtimenta militaria. Purpuræ clariſſimæ non ad uſum ſuum, ſed ad matronarum, ſi quæ aut poßent, aut uellent. certe ad uendendum grauiſſimus exactor fuit, ita ut alexandrina purpura, hodieq; dicatur, quæ uulgo probiana dicitur, idcirco quod Aurelius Probus Baphus præpoſitus id genus muricis reperißet. Vſus eſt ipſe chlamyde coccina ſæpe. In urbe tamen ſemper togatus fuit, & in Italiæ urbibus. Prætextam, & pictam togam nunquam niſi COS. accepit. Et eã quidem, quam

de Iouis templo ſumptam alij quoq; accipiebant, aut PRAET. aut. COSS. Accepit prætextam etiam cum ſacra faceret, ſed loco PONT. MAX. non Imperatoris. boni linteaminis appetitor fuit, & quidem puri dicens ſi lintei icirco ſunt, ut nihil aſperum habeant, quid opus eſt purpura? in linea aurum autem mitti etiam dementiam iudicabat, cum aſperitati adderetur rigor. Faſceis ſemper uſus eſt. Baccas albas habuit non coccineas, ut prius ſolebant. Gemmarum quod fuit uendidit, & aurum in ærariũ contulit, dicens gemmas uiris uſuĩ non eſſe. Matronas autem regias contentas eſſe debere uno reticulo, atq; in auribus, et baccato monili, & corona, cum qua ſacrificium facerent, & unico pallio auro ſparſo, & cyclade, quæ ſex uncijs aurĩ plus non haberet. Prorſus cenſuram ſuis temporibus de proprijs moribus geſſit. Imitati ſunt eum magni uiri, & uxorem eius matronæ pernobiles. Aulicum miniſterium in id contraxit, ut eſſent tot homines in ſingulis officijs, quot neceſſitas poſtularet. Ita ut annonas non dignitatem acciperet fullones, & ueſtitores & pictores & pincernæ, omnes caſtrenſes miniſtri, quemadmodum peſtis illa inſtituerat, ſed annonas ſingulas uix binas. & cum argentum in miniſterio plus ducentis libris nõ haberet, nec plures miniſtros, argentum, & miniſtros antea quando poſcebat, accipiebat ab amicis, quod hodieq; fit, ſi præſtatur à præfectis abſente imperatore. Voluptates ſcenicas in conuiuio nunquam habuit, ſed ſumma illa oblectatio fuit,

ut catuli, cum porcellulis luderent, aut perdices inter ſe pugnarent, aut aues paruulæ ſurſum, et deorſum uolitarent. Habuit ſanè in palatio unum genus uoluptatis, quo maxime delectatus eſt, & quo ſolicitudines publicas ſubleuaret. Nam auiaria inſtituerat pauonum, phaſianorum, gallinaceorū, anatum, perdicum etiam, iiſq; uehementer oblectabatur, maxime paliiborum, quos habuiſſe ad X̄X̄ dicitur, & ne eorum paſtus grauaret annonam, ſeruos habuit uectigales, qui eos ex ouis, ac pullicenis, ac pipionibus alerent. Thermis & ſuis et ueterum frequēter cum populo uſus eſt. Et æſtate maxime balneari ueſte ad palatium reuertens hoc ſolum imperatorium habens, quod lacernam coccineam accipiebat. curſorem nunquam niſi ſeruum ſuum dicens ingenuum currere niſi in ſacro certamine non debere. Cocos piſcatores, fullones, & balneatores non niſi ſeruos ſuos habuit. Ita ut ſiquis deeſſet, emeret. Medicus ſub eo unus palatinus ſalarium accepit, cæteriq; omnes uſq; ad ſex fuerunt, qui annonas binas, aut ternas accipiebant, ita ut mundas ſingulas conſequeretur. aliâs iudices cum promoueret exemplo ueterum, ut et Cicero docet, et argento, et neceſſarijs inſtruebat, ita ut præſides prouinciarū acciperent argenti P. uicena, phialas ſenas, mulos binos, equos binos, ueſtes forenſes binas, domeſticas ſingulas, balneares ſingulas, aureos centenos, Cocos ſingulos. Et ſi uxores non haberent ſingulas concubinas, qđ ſine his eſſe nō poſſent, redditurí depoſita adminiſtratione, mulas, mulos, equos

muliones, & cocos, cætera ſibi habituri, ſi bene egiſſent, in quadruplum reddituri, ſi male. præter condemnationem, aut peculatus aut repetundarum leges innumeras ſanxit. Carrucas Romæ, & rhedas ſenatoribus omnibus, ut argentatas haberent, permiſit, intereſſe Romanæ dignitatis putans, ut his tantæ urbis ſenatores uterentur. COSS. quoſcunq; uel ordinarios, uel ſuffectos creauit, ex ſenatus ſententia nominauit ſumptum eorum contrahens, et nundina uetera ex ordine inſtituit, uel dies uel tempora. Quæſtores candidatos ex ſua pecunia iuſſu munera populo dare, ſed ut poſt quæſturam præturas acciperent, & inde prouincias regerent. ærarios uero inſtituit, qui de area fiſci ederent munera, eademq; parciora. Habuit in animo ut munera per totum annum diſpergeret, ut per XXX dies munus populo daretur. Sed cur id non fecerit, in occulto habetur. Capitolium ſeptimo die, cum in urbe eſſet, aſcendit. templa frequentauit. Chriſto templum facere uoluit, eumq; inter deos recipere. Quod & Adrianus cogitaſſe fertur, qui templa in omnibus ciuitatibus ſine ſimulachris iuſſerat fieri, quæ hodie idcirco, quia non habent numina, dicuntur Adriani. quæ ille ad hoc paraſſe dicebatur, ſed prohibitus eſt ab iis, qui conſulentes ſacra repererant omnes Chriſtianos futuros, ſi id optato eueniſſet, et templa reliqua deſerenda. In Iocis Alexander dulciſſimus fuit, in fabulis amabalis, in conuiuijs comis ita, ut quiſq; poſceret, quod uellet. Ad aurum colligendum attentus, ad ſeruandū

cautus, ad inueniendum ſolicitus, ſed ſine cuiuſquã exidio. Syrum ſe dici nolebat, ſed à maioribus Romanum. Et ſtemma generis depinxerat, quo oſtendebatur genus eius à Metellis deſcendere. Rhetoribus, grammaticis, medicis, aruſpicibus, mathematicis, mechanicis, architectis ſalaria inſtituit. Et auditoria decreuit, & diſcipulos cum annonis pauperum filios modo ingenuos dari iuſſit. Etiã in prouincijs oratoribus forenſibus multum detulit pleriſque etiam annonas dedit, quos conſtitiſſet gratis agere. Leges in annos firmauit, eaſq; etiam ipſe diligentiſſime ſeruauit. Theatralia ſpectacula ſæpe obijt. Theatrum Marcelli reficere uoluit, multis ciuitatibus, quæ poſt terræmotus deformes erant, ad inſtaurationem operum, & publicorum, & priuatorum pecuniam ex uectigalibus dedit. In templis ſane nunquam præter quatuor, aut quinq; argenti libras, auri ne guttulam quidem aut bracteolã poſuit ſuſurrans uerſum Perſij,

In ſanctis quid facit aurum?

Expeditiones bellicas habuit, de quibus ordine ſuo ediſſeram. Primum tamen eius conſuetudinem dicam de rebus uel tacendis, uel prodendis. Tacebantur ſecreta bellorum. itinerum autem dies publice proponebantur, ita ut edictum penderet ante menſes duos, in quo ſcriptum eſſet illa die, illa hora ab urbe ſum exiturus, &, ſi dij uoluerint, in prima manſione manſurus. Deinde per ordinem manſiões, deinde ſtatiuæ, deinde ubi Annona eſſet accipienda. Et id quidem eo uſq; quandiu ad fines Barba

ricos ueniretur. Et iam enim inde tacebatur, & omnes ambulabant, ita ne diſpoſitionem Romanam Barbari ſcirent. Certum eſt autem eum nunquam id, quod propoſuerat, fefelliſſe, cum diceret. Nolle ab aulicis ſuas uendi diſpoſitiones, quod factum fuerat ſub Heliogabalo, cum ab eunuchis omnia uenderentur. Quod genus hominum idcirco ſecreta omnia in aula eſſe cupiunt, ut ſoli aliquid ſcire uideantur. Et habent unde uel gratiam, uel pecuniã requirant. Et q̃ de publicanis diſpoſitionibus mentio contingit, ubi aliquos uoluiſſet, uel Rhetores prouincijs dare, uel præpoſitos facere procuratores, id eſt rationales ordinare. Nomina eorum proponebat hortans populum, ut ſiquis, q̃d haberet criminis, probaret manifeſtis rebus, ſi non probaſſet, ſubiret pœnam capitis. Dicebatq; graue eſſe, cum id Chriſtiani, & Iudæi facerent in prædicandis ſacerdotibus, qui ordinandi ſunt, non fieri in prouinciarũ rectoribus, q̃bus et fortunæ hoĩum committerẽtur et capita. Aſſeſſoribus ſolaria inſtituit, quãuis ſæpe dixerit eos eſſe promouẽdos, qui per ſe Remp. gerere poſſent, non per aſſeſſores, addens militares habere ſuas adminiſtrationes, habere literatos. Et ideo unũquenq; hoc agere debere, quod noſſet. theſauros repertos ĳs, qui repererant donauit, & ſi multi eſſent, addidit ĳs eos, quos in ſuis habebat officĳs. cogitabat ſecum, & deſcriptum habebat, cui quid præſtitiſſet, & ſiquos ſciret, uel nihil petiſſe, uel non multum, unde ſumptus ſuos augerent, uocabat eos, & dicebat. Quid eſt, cur nihil petis? an me

tibi uis fieri debitorē, pete, ne priuatus de me quera-
ris. Dabat autem hæc in beneficijs, quæ famā eius
non læderent bona puniterū. Sed nunquam cū au-
ro, argento, uel gemmis, nam id omne in ærarium
reponebat. Dabat præpoſituras locorum ciuilium
non militum, dabat eas administrationes, quæ ad
procurationes pertinerent. Rationales cito mutabat,
ita ut nemo niſi annum compleret, eosq; ſi boni eſ-
ſent, oderat, malum neceſſariū uocans, præſides ue-
ro proconſules, et legatos nūquam fecit ad benefici-
um, ſed ad iudicium uel ſuum, uel ſenatus. Milites
expeditionis tempore ſic diſpoſuit, ut manſionibus
annonas acciperent, nec portarent cibaria X &
VII. ut ſolent, dierum niſi in Barbarico, quam-
uis & illic mulis eoſdem, atq; Camelis adiuuerit,
dicens milites ſe magis ſeruare, quàm ſeipſum, q̄
ſalus publica in his eſſet. Aegrotantes ipſe uiſitauit
per tentoria, milites etiam multos & carpentis ue-
xit. omnibus neceſſarijs adiuuit. Et, ſi forte grauiꝰ
us laboraſſēt, p ciuitates, et agros patribus familias
hominibus, & ſanctioribus matronis eos diſtribue-
bat, reddens impendia, quæ feciſſent ſiue conualuiſ-
ſent illi, ſeu periſſent. Cum quidam Ouinius Ca-
millus ſenator antiquæ familiæ delicatiſſimus re-
bellare uoluiſſet tyrannidem affectans, eiq; nuntia-
tum eſſet, ac ſtatim probatum, ad palatium eum
rogauit, eiq; gratias egit, quod curam Reip. quæ
recuſantibus bonis imponeretur, ſponte reciperet.
Deinde ad ſe..itum proceſſit, & timentem, ac tan-
tæ conſcientiæ tabe confectum participem imperij

appellauit, in palatium recepit, conuiuio adhibuit, ornamentis imperialibus, et melioribus quàm ipſe utebatur, affecit. Et, cum expeditio barbarica eſſet nuntiata, uel ipſum, ſi uellet ire, uel ut ſecum pro ficiſceretur, hortatus eſt. Et cum ipſe pedes iter faceret, illum inuitauit ad laborem, quem poſt quinq; millia cunctantem equo ſedere iuſſit. Cumq; poſt duas manſiones equo etiam fatigatus eſſet, carpento impoſuit. Hoc quoq; ſeu timore, ſeu uere reſpuentem abdicantem quinetiam imperium, et mori paratum dimiſit, commendatumq; militibus, à quibus Alexander unice amabatur, tutum ad uillas ſuas ire præcepit, in quibus diu uixit. ſed poſt iuſſu imperatoris occiſus eſt, quod ille militaris eſſet, & à militibus amatus. Scio uulgum hanc rem, quam contexui, Traiani putare, ſed neq; in uita eius id Marius Maximus ita expoſuit, neq; Fabius Marcellinus, neq; Aurelius Verus, neq; Statius Valens, qui omnem eius uitam in literas miſerunt. Contra autem & Septimius, & Acolius, & Encolpius uitæ ſcriptores, cæteriq; de hoc talia prædicarunt, quod ideo addidi, nequis uulgi magis famam ſequeretur, quàm hiſtoriam, quæ rumore utique uulgi uerior reperitur. honorem iuris, & gladij nunquam uen
" di paſſus eſt, dicens, neceſſe eſt, ut qui emit, uendat:
" ego non patiar mercatores poteſtatum: quos ſi pa-
" tiar, damnare non poſſim. Erubeſco enim punire
" illum hominem, qui emit, & uendit. Pontificatus, & XV uiratus, & auguratus codicillares fecit, ita, ut in ſenatu allegerentur. Deſippus dixit uxo-

rem eum cuiuſdam Martiani filiam duxiſſe, eundemq; ab eo Cæſarem nuncupatum. Verum cum uellet inſidijs occidere Alexandrum Martianus, detecta factione, & ipſum interemptum, et uxorem abiectam. Idem dicit fuiſſe patruum Antoninum Heliogabalum Alexandri non uxoris ſororis eiuſdem filium. Cum Chriſtiani quendam locum, qui publicus fuerat, occupaſſent, contra popinarij dicerent ſibi eum deberi, reſcripſit melius eſſe, ut quomodocunq; illic deus colatur, quàm popinarijs dedatur. Cum igitur tantus, ac talis imperator domi, ac foris eſſet, inijt parthicam expeditionem, quam tanta diſciplina, tanta reuerentia ſui egit, non ut milites, ſed ſenatores tranſire diceretur. Quacunq; iter legiones faciebant, Tribuni accincti, Centuriones uerecundi, milites amabiles erant. Ipſum uero ob hoc tot, & tanta bona prouinciales, ut deum ſuſcipiebant. Iam uero ipſi milites iuuenem imperatorem ſic amabant, ut fratrem, ut filium, ut parentem, ueſtiti honeſte, calciati etiam ad decorem, armati nobiliter, equis etiam inſtructi, & ephippijs, ac frenis decentibus prorſus, ut Romanam Remp. intelligeret, quicunq; Alexandri uidiſſet exercitum. Elaborabat denuq;, ut dignus illo nomine uideretur immo ut Macedonem illum uinceret. dicebatq; inter Romanum Alexandrum, et Macedonem multum intereſſe debere. Fecerat denique ſibi argyraſpidas, et chryſoaſpidas. fecerat, et phalangem $\overline{XXX}$ hominum, quos phalangarios uocari iuſſerat, & cum quibus multum fecit in Perſide, quæ quidem

erat ex ſex

erat ſex legionibus ſimilium armorum, ſtipendiorum uero poſt Perſicum bellum maiorum. dona regia in templis poſuit, gemmas ſibi oblatas uẽdidit, muliebre eſſe exiſtimans gẽmas poſſidere, quæ neq; militi dari poſſint, neq; à uiro haberi. Cum quidã legatus uniones duos uxori eius per ipſum obtuliſſet magni ponderis, & inuſitatæ menſuræ, uendi eos iuſſit, qui, cum pretium non inuenirent, ne exemplum malum à regina naſceretur ſi eo uteretur, quod emi non poſſet, in auribus Veneris eos dicauit. Vlpianum pro tutore habuit primũ repugnante matre, deinde gratias agente, quem ſæpe à militum ira obiectu purpuræ ſumme defendit, atque ideo ſummus imperator fuit, quod eius cõſilijs præcipue Remp. rexit. In procinctu, atq; in expeditionibus apertis papilionibus prandit, atque cœnauit, cum militarem cibum cunctis uidentibus, atq; gaudẽtibus ſumeret, circumiret propè tota tentoria, à ſignis abeſſe neminem pateretur. Siquis de uia in alicuius poſſeſſionem deflexiſſet, pro qualitate loci, aut fuſtibus ſubijciebatur in conſpectu eius, aut uirgis, aut condemnationi, aut ſi hæc omnia tranſiret dignitas hominis, grauiſſimis contumelijs, cum diceret, uiſ ne hoc in agro tuo fieri, quod alteri facis? clamabatq; ſæpius quod à quibuſdam ſiue Iudæis, ſiue Chriſtianis audierat, et tenebat, idq; per præconem, cum aliquem emendaret, dici iubebat.
» Quod tibi non uis, alteri ne feceris. Quam ſententiam uſqueadeo dilexit, ut & in palatio, & in publicis operibus perſcribi iuberet. Idem cum quan-

dam aniculam affectam iniurijs à milite audiſſet, exauthoratum eum militia, ſeruum ei dedit, quod artifex carpentarius eſſet, ut eam paſceret. Et cum dolerent hoc milites factum, perſuaſit omnibus, ut modeſte ferrent, & eos terruit. ἀναίμακτον imperium eius cum fuerit, durus, & tetricus icirco uocatus eſt, quod ſenatorem nullum occiderit, ut Herodianus græcus ſcriptor refert in libris temporum ſuorum. Seueritatis autem tantæ fuit in milites, ut ſæpe legiones integras exauthorauerit ex militibus quirites appellás, nec exercitum unquam timuerit, icirco quod in uitam ſuam dici nihil poſſet, quod unquam tribuni, uel duces de ſtipendijs militum quicquam accepiſſent, dicens, Miles non timet niſi ueſtitus, armatus, calceatus, & ſatur, & habens aliquid in zonula, icirco quod mendicitas militaris ad omnem deſperationem uocaret armatum. Apparitores deniq; nullos eſſe paſſus eſt. tribunis, aut ducibus niſi milites anteire uoluit. Iuſſitq;, ut ante tribunum quatuor milites ambularent, ante ducem ſex, ante legatum decem. Hiq; ad domos ſuas reciperentur, & ut ſeueritas eius agnoſci poſſet, unam concionem militarem uidendam putaui, quæ illius in rem militarem mores oſtenderet. Nam cum Antiochiam ueniſſet, ac milites lauacris muliebribus, & delitijs uacarent, eiq; nuntiatum eſſet, omnes eos comprehendi iuſſit, & in uincula conijci. Quod ubi compertum eſt, mota ſeditio eſt à legione, cuius ſocij erant in uincula conie-

eti. Tum ille tribunal aſcendit, uinctisq; omnibus
ad tribunal adductis circunſtantibus etiam militi
» bus, & quidem armatis, ita cœpit. Commilitones
» (ſi tamen iſta uobis, quæ à ueſtris facta ſunt, di-
» ſplicent) diſciplina maiorum Remp. tenet, quæ ſi dī
» labatur, & nomen Romanum, & imperium amit
» temus. Neque enim ſub nobis iſta facienda ſunt,
» quæ ſub impura illa beſtia nuper facta ſunt. Mī
» lites Romani ueſtri ſocij, mei contubernales, & cō
» militones amant, potant, lauant græcorum more,
» & quidem ſe inſtituunt. Hoc ego diutius feram?
» & non eos capitali dedam ſupplicio? Tumultus
» poſt hoc ortus eſt, atque iterum. qui in concione
» eſtis, uocem in bello contra hoſtem, non contra im-
» peratorem ueſtrum neceſſariam emittite. certe cam-
» pi ductores ueſtri hanc uos docuerunt contra Sar-
» matas, & Germanos, ac Perſas emittere, non con-
» tra eum, q acceptam à prouincialibus annonam,
» qui ueſtem, qui ſtipendia uobis attribuit. Con-
» tinete igitur uocem truculentam, & campo, ac
» bellis neceſſariam, ne uos hodie omnes uno ore,
» atque una uoce quirites dimittam, & incertum an
» quirites. Non enim digni eſtis, qui uel Romanæ ple
» bis ſitis, ſi ius Romanum non agnoſcitis. Et cum ue
» hementius fremerent, ac ferro quoq; minarentur, de
» ponite inq̃t, dextras contra hoſtem erigendas, ſi for-
» tes eſtis, me enim iſta non terrent. Si enim unum ho
» minem occideritis, non nobis deerit Resp. nō ſenatus
» non Po. Ro. q̃ de uobis uindicet. Cum nihilominus
» poſt iſta fremerent, exclamauit. Quirites. diſcedite

atq; arma deponite. Mirando exemplo depoſitis ar mis, depoſitis etiam ſagulis militaribus, omnes non ad caſtra, ſed ad diuerſoria uaria receſſerunt. Tuncq; primum intellectum eſt, quantum eius ſeueritas poſſet. Deniq; etiam ſigna ſtipatores, & ij, qui imperatorem circundederant, in caſtra retulerunt, arma collecta populus ad palatium tulit, eam tamen legionem, quam exauthorauit, rogatus per dies XXX prius quàm ad expeditionem perſicam proficiſceretur, loco ſuo reſtituit, eaq; pugnante maxime uicit. Cum tamen tribunos eius capitali affecerit ſupplicio, quod per negligentiam illorum milites apud Daphnem luxuriati eſſent, uel per conniuentiam ſeditionem feciſſent exercitus. Magno igitur apparatu inde in Perſas profectus, Artaxerxem regem potentiſſimum uicit, cum ipſe Alexander cornua adiret, milites admoneret, ſub ictus teli uerſaretur, manu plurimum faceret, ſingulos quoſq; milites ad laudem uerbis adduceret. Fuſo deniq; fugatoq; tanto rege, q cum ſeptingētis elephantis, falcatiſq; mille & octingentis curribus ad bellum uenerat equitum multis millibus ſtatim Antiochiam redijt, & de præda, quam Perſis diripuit, ſuum ditauit exercitum, cum & tribunos ea, quæ per uicos diripuerant, & duces, & ipſos milites habere iuſſiſſet. Tumq; primum Perſæ ſerui apud Romanos fuerunt, quos quidem, quia indigne ferunt Perſarum reges quempiam ſuorum alicubi ſeruire, acceptis pretiis reddidit, pretiumq; uel ijs, qui manu ceperant, ſeruos dedit, uel in ærarium contulit. Poſt

hoc Romam uenit, triumphoq́; pulcherrimo acto, apud ſenatum primum hæc uerba habuit ex actis ſenatus die VII *Calendas octobres.* *Perſas* P.C. *uicimus, lõgæ eloquentiæ opus non eſt, tantum ſcire debetis, quæ illorum arma fuerint, qui apparatus. Iam primum elephanti ſeptingenti, idemq́; turriti cum ſagittariis, et onere ſagittarum. Ex his trecentos cepimus, ducenti interfecti iacent. Decem & octo perduximus. Falcati currus mille, ſed adducere interfectorum animaliũ currus ducentos potuimus, ſed id quia & fingi poterat, facere ſuperſedimus,* C $\bar{X}\bar{X}$ *equitum eorum fudimus, cataphractarios, quos illi clibanarios uocant,* $\bar{X}$ *in bello interemimus, eorum armis noſtros armauimus. Multos Perſarum accepimus, eoſdemq́; uendidimus. Terras Interamnanas Meſopotamiæ ſcilicet neglectas ab impura illa bellua recepimus. Artaxerxem potentiſſimum regem tam re, quàm nomine fuſum fugauimus, ita ut eum terra Perſarum fugientem uideret, & quæ ducta fuerant quondam ſigna noſtrorũ, ea rex ipſe ſignis effugit relictis. Hæc ſunt* P.C. *geſta, eloquentia opus non eſt, milites diuites redeunt, laborem in uictoria nemo ſentit. Veſtrum eſt ſupplicationem decernere, ne dijs uideamur ingrati. Acclamatio ſenatus. Alexander Auguſte dij te ſeruent. Perſice maxime dij te ſeruent. Vere Parthicus, uere Perſicus. trophæa tua & nos uidemus, uictorias & nos uidemus. Iuueni imperatori patri patriæ,* PONT. MAX. *per te uictoriam undiq; præſumimus, ille uincit qui milites regit, diues ſe-*

natus, diues miles, diues Po. Ro. Dimiſſo ſenatu, Capitolium aſcendit, atq; inde re diuina facta, & tunicas perſicis in templo locatis concionem huiuſmodi
» *habuit. Quirites uicimus Perſas, milites diuites re-*
» *duximus, uobis congiarium pollicemur, cras ludos*
» *circenſes perſicos dabimus. Hæc nos & in annalibus, & apud multos reperimus. Sed quidā dicunt à ſeruo ſuo eum proditum non uiciſſe regem, ſed ne uinceretur, fugiſſe. Quod contra multorum opinionem dici nō dubium eſt iis, qui plurimos legerint. Nam & amiſiſſe illum exercitum dicunt fame, frigore, ac morbo, ut Herodianus author eſt contra multorum opinionem. Poſt hoc cum ingenti gloria comitante ſenatu equeſtri ordine, atq; omni populo, circunfuſiſq; undiq; mulieribus, & infantibus maxime militum coniugibus pedes palatium conſcendit, cum retro currus triumphalis à quatuor elephantis traheretur. Leuabatur manibus omnium Alexander, uixq; illi per horas quatuor ambulare permiſſum eſt undiq; omnibus clamantibus. Salua Roma, qa ſaluus eſt Alexander. Alia die actis circenſibus, & item ludis ſcenicis, deinceps congiarium Populo Romano dedit. Puellas, & pueros quemadmodum Antoninus Fauſtinianas inſtituerat, Mammeanas, & Mammeanos inſtituit. Actæ ſunt res feliciter et in Mauritania Tingintana per Furium Celſum, & in Illyrico per Varium Macrinum affinem eius, & in Armenia per Iuniū Palmatū, atq; ex omnibus locis ei tabellæ laureatæ ſunt delatæ, quibus in ſenatu & apud populum lectis.*

omnibus nominibus eſt adornatus. His uero, qui Remp. bene geſſerant, conſularia ornamenta decreta ſunt additis etiam ſacerdotijs, & agrorum poſſeſſionibus ijs, qui erant pauperes, & æuo iam graues. Captiuos diuerſarum nationum amicis donauit, ſi ætas puerilis, aut iuuenilis permiſit. Siqui tamen regij, aut nobiliores fuerint, eos militiæ non tamen magnæ deputauit. Sola quæ de hoſtibus capta ſunt, limitaneis ducibus, & militibus donauit, ita ut eorum eſſent, ſi hæredes eorum militarent, nec unquam ad priuatos pertinerent, dicens attentius eos militaturos ſi etiam ſua rura defenderent. Addidit ſane his et animalia, & ſeruos, ut poſſent colere, quod acceperant, ne per inopiam hominum, uel per ſenectutem poſſidentium deſererentur rura uicina Barbariæ, quod turpiſſimum ille ducebat. Poſt hæc cum ingenti amore apud populum, & ſenatum uiueret, & ſperantibus uictoriam cunctis, & inuitis eum dimittentibus ad Germanicum bellum profectus eſt. Deducentibus cunctis per C & L millia. Erat autem grauiſſimum Reip. atq; ipſi, quod Germanorũ uaſtationibus Gallia diripiebatur. Pudoremq́; augebat, quod uictis iam Parthis ea natio imminebat Reip. ceruicibus, quæ ſemper etiam minuſculis imperatoribus ſubiecta uidebatur. Magnis igitur itineribus lætis militibus contendit. Sed cum ibi quoque ſeditioſas legiones comperiſſet, abijci eas præcepit. Verum gallicanæ mentes, ut ſeſe habent duræ, ac retrogradæ, & ſæpe imperatoribus graues, ſeverita-

tem hominis nimiam, & longe maiorem poſt Helio gabalum non tulerunt. Deniq; agentem eum cum paucis in Britania, ut alij uolunt, in Gallia in uico, cui Sicilia nomen eſt, non ex omnium ſententia, ſed latrocinantium modo quidam milites, & hi præcipue, qui Heliogabali præmijs effloruerant, eum cum Seuerum principem pati non poſſent, occiderunt. Multi dicunt à Maximino immiſſos tirones, qui ei ad exercendum dati fuerant, eum occidiſſe. Multi aliter. A' militibus tamen conſtat, cum iniurioſe quaſi in puerum eundem, & matrē eius auaram, & cupidam multa dixiſſent. Imperauit annis XIII. D. IX. vix. ANN. XXIX. MESS. III. D. VII. Egit omnia ex conſilio matris, cum qua occiſus eſt. Omina mortis hæc fuerunt. Cum natalem diem commendaret, hoſtia cruenta effugit, & ut ſe ciuiliter gerebat, ac permiſtus populo erat, albam eius ueſtem, cum qua conſtiterat, cruentauit. Laurus in palatio cuiuſdam ciuitatis, à qua proficiſcebatur ad bellum, ingens, & antiqua tota ſubito decidit. Arbores fici tres, quæ ficus eas ferrent, quibus Alexandrinarum nomen eſt, ſubito ante illius tentorium deciderūt, cum tentoria imperatoria his adnexa eſſent. Mulier Druyas eūti exclamauit gallico ſermone. Vadas, nec uictoriam ſperes, ne militi tuo credas. Tribunal aſcendit, ut concionaretur, & » fauſtum aliquid diceret. Ita cœpit. Occiſo impera» tore Heliogabalo. hoc tamen omini fuit, quod iturus ad bellum milites alloqui minus fauſta oratione cœptauerat. Sed hæc omnia uehementiſſime

contempſit. profectuſq; ad bellũ in loco ſupradicto ita occiſus eſt. Prãderat forte publico, ut ſolebat, conuiuio, ideſt apertis papilionibus cibo militari accepto, neq; enim aliud à diſcumbentibus militibus in tentorijs eſt repertum. Et cum dormiret, poſt conuiuium hora diei ferè ſeptima, Vnus ex Germanis, qui ſcurrarum officium ſuſtinebat, ingreſſus dormientibus cunctis ſolo tamen imperatore interuigilante uiſus eſt. cui Alexander, quid eſt hic inquit, contubernalis? Num aliquid de hoſtibus nuntias? At ille metu perterritus, & ſperans non poſſe euadere, quod in tentorium principis irruiſſet, ad contubernales ſuos uenit, eoſq; ad durum principem interimendum exhortatus eſt, qui ſubito plures, armatiq; ingreſſi inermes, & obſiſtentes contruncauerunt, ipſumq; plurimis ictibus confoderunt. Aliqui dicunt omnino nihil dictum, ſed tantum à militibus clamatum. Exi, recede, atq; ita obtruncatum iuuenem optimum. Sed omnis apparatus militaris, qui poſtea eſt ductus in Germaniam à Maximino Alexandri fuit, & potentiſſimus q dem per Armenios, & Oſdroenos, & Parthos, & omnis generis hominum. Contempſiſſe Alexandrũ mortem cum ferocitas mentis, qua militem ſemper attriuit, tum etiam illa declarant. Thraſibulus mathematicus illi amiciſſimus fuit, qui, cum ei dixiſſet neceſſitatem eſſe, ut gladio Barbarico periret. Primo lætatus eſt, quod ſibi mortem bellicam, & imperatoriam crederet imminere. Deinde diſputauit, oſtenditq; optimos quoſq; uiolenta morte conſum-

ptos. Cum diceret ipſum Alexandrum, cuius no men teneret, Pompeium, Cæſarem, Demoſthenem, Tullium, et cæteros inſignes uiros non quieta morte oppetiſſe. Tantumq́; animi habuit, ut putaret ſe dijs comparandum, ſi in bello periret, ſed res eum fefellit. Nam & gladio barbarico, & ſcurræ barbari manu, uerum non in bello, ſed belli tempore perijt. Mortem eius milites, & qui exauthorati ab eo quondam fuerant, grauiſſime tulerunt, atq; authores cædis trucidarunt. Populus uero Romanus, ſenatusq́; omnis cum prouincialibus cunctis, neq; triſtius unquam, neq; aſperius acceperunt, ſimul q̃d ſucceſſoris aſperitas, atq; ruſticitas Maximini, utpote hominis militaris, cui cum filio poſt eum imperium delatum eſt, grauiorem fati neceſſitatem uidebatur oſtendere. Senatus eum in deos retulit. Cenotaphium in Gallia, Romæ ſepulchrum ampliſſimum meruit. Dati ſunt & ſodales, qui Alexandrini appellati ſunt, addita & feſtiuitas matris nomine, atq; ipſius, quæ hodieq; Romæ religioſiſſime celebraretur natali eius die. Cauſa occidendi eius ab alijs hæc fuiſſe perhibetur, quod mater eius relicto bello Germanico orientem ad iactantiã ſui uellet redire, atq; ob hoc eſſet iratus exercitus. ſed hæc ab amatoribus Maximini ficta ſunt, qui uideri noluerunt imperatorem optimum ab amico ſuo interfectum contra iura humana, atq; diuina. Hactenus imperium Po. Ro. eum principem habuit, qui diutius imperaret. Poſt eum certatim irruentibus, & alijs ſemeſtribus, alijs annuis, pleriſq; per bie

nium ad ſummum per trienium imperantibus uſq; ad eos principes, qui latius imperium tetenderunt, Aurelianum dico, & deinceps, de quibus ſi uita ſuppeditauerit, ea, quæ comperta fuerint, publicabimus. Reprehenſa ſunt in Alexandro hæc, quod Syrus eſſe nolebat, quod aurum amabat, quod ſuſpicioſiſſimus erat, quod uectigalia multa inueniebat, quod ſe magnum Alexandrum uideri uolebat, quod nimis Seuerus in milites erat, quod curas priuatas agebat, quæ omnia in Rep. inſtituerat. Scio ſanè pleroſq; negare hunc à ſenatu Cæſarem appellatum eſſe, ſed à militibus, qui uerum prorſus ignorant, dicere præterea non hunc fuiſſe conſobrinum Heliogabali, qui ut nos ſequantur, hiſtoricos eius temporis legant, et maxime Acoliū, qui & itinera huius principis ſcripſit. Soles quærere Conſtantine Maxime, quid ſit, quod hominem Syrum, & alienigenam talem principem fecerint, cum tot Romani generis, tot aliarum prouinciarū reperiātur improbi, impuri, crudeles, abiecti, iniuſti, libidinoſi. Iam primum poſſum de bonorum uirorum reſpondere ſententia, potuiſſe natura, quæ ubiq; una mater eſt, bonum principem naſci. Deinde timore, quod peſſimus eſſet occiſus, hunc optimū factum. ſed quia uerum eſt ſuggerendum, clementiæ, ac pietati tuæ lecta reſerabo. Notum eſt illud pietati tuæ, quod in Mario Maximo legiſti, meliorem eſſe Remp. & propè tutiorem, in qua princeps malus eſt, ea, in qua ſunt amici principis mali. Siquidem unus malus poteſt à plurimis bonis cor

rigi. Multi autem mali non poſſunt ab uno quamuis bono ulla ratione ſuperari. Et id quidem ab homulo ipſi Traiano dictum eſt, cum ille diceret Domitianum peſſimum fuiſſe, amicos autem bonos habuiſſe, atq; ideo illũ magis odio fuiſſe, qui Rẽp. peioris uitæ hominibus commendauerat, quia melius eſt, unum malum pati, quàm multos. Et, ut ad rem redeam, Alexander quidem & ipſe optimus fuit. Nam hoc nemo uult niſi bonus, & optimæ matris conſilijs uſus eſt, ac tamen amicos ſanctos, et uenerabiles habuit, non malitioſos, nõ furaces, nõ factioſos, non callidos, non ad malum conſentientes, non bonorum inimicos, non libidinoſos, non crudeles, non circumuentores ſui, non irriſores, non q illum quaſi fatuum circunducerent. Sed ſanctos, uenerabiles, conuenientes, religioſos, amantes principis ſui, & qui de illo nec ipſi riderent, nec riſui eſſe uellent, qui nihil uenderent, nihil mentirentur, nihil fingerent, nunquam deciperent exiſtimationem principis ſui, ſed amarent. Huic accidit, quod eunuchos nec in conſilijs, nec in miniſterijs habuit. Qui ſoli principes perdunt, dum eos more gentium, aut regum Perſarum uolunt uiuere, qui eos à populo, & amicis etiam amiciſſimum principẽ mouent, qui internuntij ſunt, aliud quàm reſpondetur ſæpe referentes, claudentes principem ſuum, & agentes ante omnia, nequid ſciat, qui, cum empti ſint, & praui fuerint, quid tandem poſſunt boni ſapere? Erat denique eius ipſius ſententia. Ego de præfectorum, & conſulum, & ſenatorum capi

tibus mancipia ære empta iudicare nõ patiar. Scio imperator Conſtantine quo periculo iſta dicantur apud imperatorem, qui talibus ſeruit, ſed ſalua Rep. poſteaquam intellexiſti, quid mali clades iſtæ habeant, & quemadmodum principes circumueni ant, et tu eos eo loci habes, ut nec chlamyde, uti iuſ ſeris, ſed neceſſitatibus domeſticis delegaris. iam il ludinſigne, quod ſolũ intra palatium præter præfectum, & Vlpianum quidem neminem uidit. Nec dedit alicui facultatem uel fumorum uenden dorum de ſe, uel ſibi de alijs male loquendi maxime occiſo Turino, qui illum quaſi fatuum, & uecor dem ſæpe uendiderat. His acceſſit, quod amicos, et parentes Alexander ſi malos reperit, aut puniuit, aut ſi uetus uel amicitia, uel neceſſitudo non ſiuit
" *puniri, dimiſit à ſe dicens, his carior eſt mihi tota*
" *Resp. Et ut ſcias, qui uiri in eius conſilio fuerint. Fabius Sabinus Sabini inſignis uiri filius. Cato tẽ poris ſui. Domitius Vlpianus iuris peritiſſimus. Aelius Gordianus Gordiani imperatoris pater, & ipſe re uera uir inſignis. Iulius Paulus iurispe ritiſſimus. Claudius Venatus orator ampliſſimus. Pomponius legum peritiſſimus, Alphenus, Africanus. Florentinus, Martianus, Calliſtratus, Hermo genes Venuleius, Tryphonius, Metianus, Celſus, Proculus, Modeſtinus. Hi omnes iuris profeſſores di ſcipuli fuere ſpendidiſſimi Papiniani, & Alexan dri imperatoris familiares, & ſocij, ut ſcribit Acholius, et Marius Maximus. Catilius Seuerus cogna tus eius uir omnium doctiſſimus, Aelius Serenianus*

omnium uir ſanctiſſimus. Quintilius Caius Marcellus, quo meliorem ne hiſtoriæ quidem continent. His tot, atq; alijs talibus uiris, quid mali potuit cogitari, uel fieri, cum ad bonum conſentirent? Et eos quidem malorum cohors depulerat, qui circum uenerant Alexandrum primis diebus, ſed prudẽtia iuuenis his malis occiſis, atq; depulſis amicitia iſta ſancta conualuit. Iſti ſunt, qui bonum principem ſuum fecerunt. Et iterum amici mali, qui Romanos peſſimos etiam poſteris tradiderunt ſuis uitijs laborantes.

MAXIMINI PATER, ET FILIVS IVLII CAPITOLINI.

E faſtidioſum eſſet clementiæ tuæ Cõſtantine Maxime ſingulos quoſq; principes, uel principum liberos ꝑ libros ſingulos legere, adhibui moderationem, qua in unum uolumen duos Maximinos patrem, filiumq; congererem. Seruaui deinceps hunc ordinem, quem pietas tua etiam à Tatio Cyrillo clariſſimo uiro, qui græca in latinum uertit, ſeruari uoluit, quod quidem non in uno tantum libro, ſed etiam in pluribus deinceps reſeruabo. Exceptis magnis imperatoribus, quorũ res geſtæ plures, atq; clariores longiorem deſyderant textum. Maximinus ſenior ſub Alexãdro imperatore enituit. Militare autem ſub

Seuero cœpit. hic de uico Thraciæ uicino Barbaris barbaro etiam patre, & matre genitus, quorum alter ē Gothia, alter ex Alanis genitus eſſe ꝑhibetur. Et patri quidem nomen Micca, matri Ababa fuiſſe dicitur. ſed hæc nomina Maximinus primis temporibus ipſe prodidit. Poſtea uero ubi ad imperium uenit, occuli præcepit, ne utroq; parente barbaro genitus imperator eſſe uideretur. Et in prima quidem pueritia fuit paſtor, nonnunquam princeps ꝗ latronibus inſidiaretur, & ſuos ab incurſionibus uindicaret. Prima ſtipendia equeſtria huic fuere. Erat enim magnitudine corporis conſpicuus, uirtute inter omnes milites clarus, forma uirili decorus, ferus moribus, aſper, ſuperbus contemptor, ſæpe tamen iuſtus. Innoteſcendi ſub Seuero imperatore prima hæc fuit cauſa. Natali Getæ filij minoris Seuerus militares dabat ludos propoſitis præmijs argenteis ideſt armillis, torquibus & balteolis. Hic adoleſcens, & ſemibarbarus, & uix adhuc latina lingua propè threicia imperatorem publice petijt, ut ſibi daret licentiam contendendi cum ijs, qui iam non mediocri loco militarent. Magnitudinem corporis Seuerus miratus primū eum, cum lixis compoſuit, ſed fortiſſimis, ꝗbus nec diſciplinam militarem corrumperet. Tunc Maximinus XVI lixas uno ſudore deuicit. XVI. acceptis præmijs minuſculis non militaribus, iuſſuſq; militare. Tertia forte die, cum proceſſiſſet Seuerus ad campum in turba exultantem more barbarico Maximinum uidit, iuſſitq; ſtatim tribuno, ut eum co

exerceret, ac Romanam diſciplinam imbueret. Tunc ille, ubi de ſe intellexit imperatorem locutum, ſuſpicatus barbarus, & notum ſe eſſe principi, & inter multos conſpicuum, ad pedes imperatoris equitantis acceſſit. Tum uolens Seuerus explorare quãtus in currendo eſſet, equum admiſit multis circuitionibus, & cum imperator laboraſſet, neq; ille accurrendo per multa ſpatia deſiſſet, ait ei, quid uis Threcisſe? nunquid delectat luctari poſt curſum? Tum quantumlibet, inquit imperator. Poſt hoc ex equo Seuerus deſcendit, & recentiſſimos quoſque, ac fortiſſimos milites ei comparari iuſſit. Tum ille more ſolito VII fortiſſimos uno ſudore uicit, ſolusq; oĩum à Seuero poſt argentea præmia torque aureo donatus eſt, iuſſusq; inter ſtipatores corporis ſui ſemp in aula conſiſtere. Hinc igitur factus conſpicuus inter milites clarus amari à tribunis, à cõmilitonibus ſuſcipi, impetrare ab imperatore quod uellet, locis etiam militiæ à Seuero adiutus, cum eſſet adoleſcens, longitudine autem corporis, & uaſtitate, & forma, atq; oculorum magnitudine, & candore inter omnes excelleret. Bibiſſe autem illum ſæpe in die uini capitolinam amphoram conſtat, comediſſe & XL libras carnis. Vt autem Cordus dicit, etiam LX. quod ſatis conſtat. oleribus ſemper abſtinuit, à frigidis propè ſemper, niſi cum illi potandi neceſſitas eſſet. Sudores ſæpe ſuos excipiebat, et in calices, uel in uaſculum mittebat ita, ut duos uel tres ſextarios ſui ſudoris oſtenderet. Hic diu ſub Antonino Caracalla ordines duxit cẽturiatos, et

cæteras

cæteras militares dignitates ſæpe tractauit. ſub Macrino, quod eum, qui imperatoris ſui filium occiderat, uehementer odiſſet, à militia deſijt, & in Thracia in uico, ubi genitus fuerat, poſſeſſiones comparauit, ac ſemper cum Gotthis commercia exercuit. Amatus eſt autem unice à Getis quaſi eorum ciuis. Alani, quicunq; ad ripam uenerunt, amicum eum donis uiciſſim recurrentibus approbabant. Sed occiſo Macrino cum filio ſuo, ubi Heliogabalum quaſi Antonini filium imperatorem comperit iam maturæ ætatis, ad eum uenit, petijtq;, ut q̃d auus eius Seuerus iudicij circa ſe habuerat, et ipſe haberet. Sed apud impurum hominem ualere nihil potuit. Nam dicitur cum eo iocatus eſſe Heliogabalus turpiſſime dicens Maximine XVI. & XX. & XXX. milites diceris aliquando laſſaſſe, potes tricies cum muliere perficere. Tum ille, ubi uidit infamem principem ſic exoſum, à militia diſceſſit, & tamen retentus eſt per amicos Heliogabali, ne hoc quoq; illius famæ accederet, quod uirum temporis ſui fortiſſimum, et quem alij Herculem, alij Achillem, alij Aiacem uocabant, à ſuo exercitu dimoueret. Fuit igitur Maximinus ſub homine impuriſſimo tantum honore præditus tribunatus, ſed nunquam ad manum eius acceſſit, nunquam illum ſalutauit, per totum trienniũ huc, atq; illuc diſcurrens modo agris, modo otio, modo fictis langoribus occupatus eſt. Vbi uero Maximinus comperit Alexandrum principem nominatum Romam contendit, quem Alexander miro, cum gaudio, & gratu

latione ſuſcepit, ut in ſenatu uerba faceret talia. Maximinus P. C. Tribunus, cui ego latum clauum addidi, ad me confugit, qui ſub impura illa bellua militare non potuit, qui apud D. parentem meum Seuerum tantus fuit, quantum illum fama comperitis. Statim deniq; illum tribunum legionis quartæ, ex tironibus quam ipſe compoſuerat, dedit, & eũ in hæc uerba prouexit. Veteres milites tibi Maximine mi cariſſime, atque amantiſſime icirco non credidi, quod ueritus ſum, ne uitia eorum ſub alijs inoleſcentia emendare non poſſes. Habes Tirones ad tuos mores, ad tuam uirtutem, ad tuum laborẽ. eos fac militiam addiſcere, ut mihi multos Maximinos Reip. optabiles ſolus efficias. Accepta igitur legione, ſtatim eam exercere cœpit. Quinta quaq; die iubebat milites decurrere, in ſe ſimulachra bellorum agere, gladios, loricas, galeas, ſcuta, tunicas, & omnia arma illorum quotidie circunſpicere, calciamenta quinetiam ipſe proſpiciebat prorſus, ut ſe parem militibus præberet. ſed cum eum quidam tribuni reprehenderent dicentes. Quid tantum laboras? cum eius loci iam ſis, ut ducatum poſſis accipere, dixiſſe fertur. Ego uero quo maior fuero, tanto plus laborabo. Exercebat cum militibus ipſe luctamiam, quinos ſenos, & ſeptenos iam grandæuus ad terram proſternens. Denique inuidentibus cunctis, cum quidam Tribunus ſuperbior magni corporis uirtutis notæ, atque ideo ferocior ei dixiſſet, non magnam rem facis, ſi Tribunus tuos milites uincis, ille ait, uis'ne congrediamur? Cumq;

aduerſarius aduuiſſet, uenientem contra ſe palma in pectus percuſſum ſupinum reiecit, & continuo dixit date alium, ſed tribunum. Erat præterea, ut refert Cordus, magnitudine tanta, ut octo pedes digito uideretur egreſſus. pollice ita uaſto, ut uxoris dextrocherio uteretur pro annulo. Iam illa prope in uulgi ore ſunt poſita, quod amaxas manibus attraheret, rhedam onuſtam ſolus moueret, equo ſi pugnum dediſſet, dentes ſolueret, ſi calcem, crura frangeret. Lapides tophicios fricaret. Arbores teneriores ſcinderet. Alij denique eum Crotoniatem Milonem, alij Herculem, Antæum alij uocant. His rebus conſpicuum uirum Alexander magnorum meritorum iudex in ſuam perniciem omni exercitui præficit gaudentibus cunctis ubique tribunis, ducibus, & militibus. Denique totum eius exercitum, q̃ ſub Heliogabalo magna ex parte torpuerat, ad ſuam militarem diſciplinam retraxit. Quod Alexandro, ut diximus, optimo quidem imperatori, ſed tamen cuius ætas ab initio contemni potuerit, grauiſſimum fuit. nam cum in Gallia eſſet, & non longe ab urbe quadam caſtra poſuiſſet, ſubito immiſſis militibus, ut quidam dicunt, ab ipſo, ut alij, a tribunis barbaris, Alexander ad matrem fugiens interemptus eſt Maximino iam imperatore appellato. Et cauſam quidem Alexandri interimendi alij aliam fuiſſe dicunt. Quidam enim Mammeam dicunt authorem fuiſſe, ut filius deſerto bello Germanico orientem peteret, atque ideo milites in ſeditionem

prorupiſſe. Quidam quod ille nimis ſeuerus eſſet, & uoluiſſet, ita in Gallia legiones exauthorare, ut exauthorauerat in oriente. Sed occiſo Alexandro, Maximinus primum è corpore militari, & non dum ſenator ſine decreto ſenatus Auguſtus ab exercitu appellatus eſt filio ſibimet in participatum dato, de quo pauca, quæ nobis ſunt cognita, mox dicemus. Maximinus autem ſolum fuit ſemper aſtutia, ut milites non uirtute ea regeret, ſed etiam præmiis, & lucris ſui amantiſſimos redderet. Nunquam annonam cuiuſpiam tulit, Nunquam fuit, quin in exercitu faber, aut alterius rei, ut pleriq; ſunt, artifex eſſet. Solis uenationibus legiones frequenter exercens. Sed inter has uirtutes tam crudelis fuit, ut illum alij Cyclopem, alij Buſiridem, alij Scironem, nonnulli Phalarim, multi Typhonem, uel Gygem uocarent. Senatus eum tantum timuit, ut uota in tẽplis publicè, priuatimq; mulieres etiam cum ſuis liberis facerent, ne ille unquam urbem Romam uideret. Audiebat enim alios in crucem ſublatos, alios animalibus nuper occiſis incluſos, alios feris obiectos, alios fuſtibus eliſos. atq; omnia hæc ſine delectu dignitatis, cum uideretur diſciplinam uelle regere militarem, cuius exemplo ciuilia etiam corrigere uoluit, quod non conuenit principi, qui uelit diligi. Erat enim ei perſuaſum, niſi crudelitate imperium non teneri. Simul & uerebatur, ne propter humilitatem generis barbarica nouitate contemneretur. Meminerat præterea ſe Romæ etiam à ſeruis nobilium contemptum eſſe, ita ut ne à procuratori

bus quidem eorum uideretur. Et, ut ſe habent ſtultæ opiniones, tales eos contra ſperabat futuros, cum iam imperator eſſet, tantum ualet conſcientia degeneris animi. Nã ignobilitatis tegendæ cauſa omnes conſcios generis ſui interemit. Nonnullos etiam amicos, qui ei ſæpe miſericordiæ, ac pietatis cauſa plerãq; donauerant. Neq; enim fuit crudelius animal in terris. Omnia ſic in uiribus ſuis ponens quaſi non poſſet occidi. Deniq; cum immortalem ſe prope crederet ob magnitudinem corporis ſui, uirtutis'q; munus, quidam in theatro præſente illo dicitur uerſus græcos dixiſſe, quorum hæc erat latina ſententia

» *Et qui ab uno nõ poteſt occidi, à multis occiditur.*
» *Elephas grandis eſt, & occiditur,*
» *Leo fortis eſt, & occiditur.*
» *Tigris fortis eſt, & occiditur.*
» *Caue multos, ſi ſingulos non times.*

Et hæc imperatore ipſo præſente iam dicta ſunt. Sed cum Maximinus interrogaret amicos, quid mimus ſcurra dixiſſet, dictum eſt ei, quod antiquos uerſus cantaret contra homines aſperos ſcriptor, et ille, ut erat Thrax, et barbarus credidit. Nobilem circa ſe neminem paſſus eſt. Prorſus ut Spartaci, aut Athenionis exemplo imperabat. Præterea oẽs Alexandri miniſtros uarijs modis interemit. Diſpoſitionibus eius inuidit. Et dum ſuſpectos habet amicos, ac miniſtros eius, crudelior factus eſt. Cum eſſet ita moratus, ut ferarum more uiueret, triſtior et immanior factus eſt factione Magni cuiuſdam con

ſularis uiri contra ſe parata, qui cum multis mili tibus, & centurionibus ad eum confodiendum conſi lium inierant, cum in ſe imperium transferre cu- peret. Et genus factionis fuit tale, cum ponte iuncto in Germanos tranſire Maximinus uellet, placue- rat ut contrarij cum eo tranſirent. Pons poſtea ſol ueretur, ille in barbarico ſolo circumuentus occide- retur, imperium Magnus arriperet. Nam omnia cœperat agere, & quidem fortiſſime ſtatim, ut fa- ctus imperator, peritus utpote rei militaris uolens exiſtimationem de ſe habitam tenere, et ante omnes Alexandri gloriam, quem ipſe occiderat, uincere. quare imperator etiam in exercitio quotidie mili- tes detinebat. Eratq; in armis ipſe magnus exerci tio, & corpore multa ſemper oſtendens, & iſtam quidem factionem Maximinus ipſe finxiſſe perhi betur, ut materiam crudelitatis augeret. Deniq; ſine iudicio ſine accuſatione ſine delatore ſine defenſiõe oẽs interemit. omnium bona ſuſtulit. et plus IIII millibus hominum occiſis, ſe ſatiare non potuit. Fuit etiam ſub eodẽ factio deſciſcentibus ſagittariis Oſ droenis ab eodem ob amorem Alexandri, & deſy derium. quem à Maximino apud eos occiſum eſſe conſtabat, nec aliud perſuaderi potuerat. Denique etiam ipſi Tycum unum ex ſuis ſibi ducem, atque imperatorem fecerunt, quẽ Maximinus priuatum iam dimiſerat, quem quidem & purpura circunde derunt, regióq; apparatu ornarunt, & quaſi ſui mi lites obſepſerunt, & inuitum quidem. Sed hic Ty cus dormiens domi ſuæ ab uno ex amicis ſuis inter

fectus eſt, qui ſibi doluit illum eſſe præpoſitum Macedonio nomine, q eum Maximino prodidit, quiq; caput eius ad imperatorē detulit. Sed Maximinus primo ei gratias egit, poſtea tñ ut proditorē odio habuit, & occidit. His rebus in dies immanior fiebat ferarum more, quæ uulneratæ magis exulcerantur. Poſt hæc tranſiit in Germaniam, cum omni exercitu et Mauris, et Oſdroenis, & Parthis, & omnibus, quos ſecum Alexander ducebat ad bellum. Et ob hoc maxime orientalia ſecum trahebat auxilia, quod nulli magis contra Germanos, quàm expediti ſagittarij ualent. Mirandum autem apparatum belli Alexander habuit, cui Maximinus multa dicitur addidiſſe. Ingreſſus igitur Germaniam transrhenanam per CCC. uel CCCC millia barbarici ſoli uicos incendit, greges abegit, prædas ſuſtulit, barbarorum plurimos interemit, militem diuitem reduxit, cepit innumeros, & niſi Germani per amnes, & paludes, & ſyluas confugiſſent, oēm Germaniam in Romanam ditionem redegiſſet. ipſe præterea manu ſua multa faciebat, cum etiam paludem ingreſſus circumuentus eſt à Germanis, niſi eum equo inhærentem ſui liberaſſent. Habuit enim hoc Barbaricæ temeritatis, ut putaret imperatorem manu etiam ſua ſemper uti debere. Denique quaſi aulæ quoddam prælium in palude fecit, plurimoſq; illic interemit. Victa igitur Germania, literas Romam ad ſenatum, & populum miſit ſe dictante conſcriptas, quarum ſententia hæc fuit. Non poſſumus tantum Patres Con-

» ſcripti loqui, quantum fecimus per CCCC mil-
» lia Germanorum uicos incendimus, greges ab-
» duximus, captiuos abſtraximus, armatos occidi-
» mus, in palude pugnauimus. Perueniſſemus, ad ſyl
» uas, niſi altitudo paludum nos tranſire non permi
» ſiſſet. Aelius Cordus dicit hanc omnino ipſius orationem fuiſſe, q̃d credibile eſt. Quid enim in hac eſt, quod non poſſet Barbarus miles? qui pari ſentẽtia, et ad populum ſcripſit, ſed maiore reuerentia, iccirco, q̃d ſenatum oderat, a' quo ſe contemni multum credebat. Iuſſit præterea tabulas pingi, ita ut erat bellum ipſum geſtum, & ante curiam proponi, ut facta eius pictura loqueretur. Quas quidem tabulas poſt mortem eius ſenatus, & deponi iuſſit, & exuri. Fuerunt & alia ſub eo bella plurima, ex quibus ſemper primus uictor reuertit, & cum ingentibus ſpolijs, atq; captiuis. Extat oratio eiuſdem miſſa ad ſenatum, cuius hoc exemplum eſt.
» Breui tempore P. C. tot bella geſſi, quot nemo uete-
» rum. tantum prædæ in Romanum ſolum attuli,
» quantum ſperari non potuit. Tantum captiuorum
» abduxi, ut uix ſola Romana ſufficiant. reliqua orationis uerba non ſunt ad rẽ neceſſaria. Pacata Germania, Syrmium uenit Sarmatis inferre bellum parans, atq; animo habens concupiens uſq; ad oceanum ſeptentrionales partes in Romanam ditionem redigere, quod feciſſet, ſi uixiſſet, ut Herodianus dicit græcus ſcriptor, qui ei quantum uidemus in odium Alexandri plurimum fauit. Sed cum Romani eius crudelitatem ferre non poſſent, quod dela-

tores euocaret, accuſatores immitteret, crimina fingeret, innocentes occideret, damnaret omnes qcunq; in iudicium ueniſſent, ex ditiſſimis hominibus pauperrimos faceret, nec aliunde niſi malo alieno pecuniam quæreret, deinde ſine delicto conſulares uīros, & duces multos interimeret, alios ſcythicis uehīculis exhiberet, alios in cuſtodia detineret, nihil denique prætermitteret, quod ad crudelitatem uideretur operari, contra eum defectionem pararunt, nec ſolum Romani, *ſed quia et in milites ſæuiebat exercitus, qui in* Africa *erat, ſubita, & ingenti ſeditione* Gordianum *ſenem uirum grauiſſimum, q erat proconſul, imperatorem fecerunt, cuius factionis hic ordo fuit.* Erat *fiſci procurator in* Libya, *q. omnes* Maximini *ſtudio ſpoliauerat, hic per ruſticanam plebem, deinde et quoſdam milites interemptus eſt per eos, qui* Rationalem *in honorem* Maxīmini *defendebant.* Sed *cum uiderent authores cædis eius acrioribus remedijs ſibi ſubueniendum eſſe,* Gordianum *proconſulem uirum (ut diximus) uenerabilem, natu grandiorem, omni uirtutum genere florentem, ab* Alexandro *ex* S.C. *in* Africā *miſſum reclamantem, & ſe terræ affligentem opertum purpura imperare coëgerunt, inſtantes cum gladijs, & cum omni genere telorum.* Et *primo quīdem inuitus* Gordianus *purpuram ſumpſerat.* Po*ſtea uero, cum uidit neq; filio, neq; familiæ ſuæ tutum id eſſe, uolens ſuſcepit imperium, & appellatus ab omnibus* Afris Auguſtus *cum filio apud oppidum* Tiſdrū. Inde Carthaginem *uenit cum pom*

pa regali, & protectoribus, & faſcibus laureatis, unde Romam ad ſenatum literas miſit, quæ occiſo Valeriano duce militum prætorianorum in odiū Maximini gratanter acceptæ ſunt. Appellati etiã Gordianus ſenex, & Gordianus iuuenis à ſenatu Auguſti. Interfecti deinde omnes delatores, oēs accuſatores, omnes amici Maximini occiſi ſunt. Interfectus eſt Sabinus præfectus urbis percuſſus in populo. Vbi hæc geſta ſunt ſenatus magis timens Maximinum, aperte, ac libere hoſtes appellat Maximinum, & eius filium. Literas deinde mittit ad omnes prouincias, ut communi ſaluti, libertatiq; ſubueniant, quæ auditæ ſunt ab omnibus. Deniq; ubiq; amici, & adminiſtratores, & duces, tribuni & milites Maximini interfecti ſunt. Paucæ ciuitates fidem hoſti publico ſeruauerunt, quæ proditis is, qui miſſi ad eos fuerant, ad Maximinum cito iper indices detulerunt. Literarum ſenatus exem-
" *plum hoc fuit. S. P. Q. R. per Gordianos princi-*
" *pes ab illa triſtiſſima bellua liberari cœptus procon*
" *ſulibus, præſidibus, legatis, ducibus, tribunis, magi*
" *ſtratibus, ac ſingulis ciuitatibus, & municipijs, &*
" *oppidis & uicis et caſtellis ſalutem, quam nunc pri*
" *mum recipere cœpit, dicit. Dijs fauentibus Gordia-*
" *num proconſulem uirum ſanctiſſimum, & grauiſ*
" *ſimum ſenatorem principem meruimus, Auguſtum*
" *appellauimus. Nec ſolum illum, ſed etiam in ſub-*
" *ſidium Reip. obtinendæ, & ad ſcelera defenden-*
" *da, & ad illam belluam Maximinum, atq; illius*
" *amicos ubicunq; fuerint perſequendos. A nobis eti*

» am Maximinus, cum filio ſuo hoſtis eſt iudicatus.
S.C. autem hoc fuit exemplum, cum uentum eſſet
in ædem Caſtorum. VI. Calẽdas iunias acceptas
literas Iulius Syllanus COS. Africæ Gordiani
imperatoris patris patriæ proconſulis recitauit.
» Inuitum me P.C. iuuenes, quibus Africa tuenda
» commiſſa eſt, ad imperiũ uocarunt. Sed intuitu ue-
» ſtri neceſſitatem libens ſuſtineo. Veſtrum eſt æſtima
» re, quid uelitis. Nam ego uſq; ad ſenatus iudicium
» incertus, & uarius fluctuabo. Lectis literis, ſtatim
» ſenatus acclamauit. Gordiane Auguſte dij te ſer-
» uent, felix imperes, tu nos liberaſti, ſaluus imperes,
» tu nos liberaſti, per te ſalua Reſp. omnes tibi gra-
» tias agimus. Item COS. retulit P.C. De Maxi-
» minis quid placet? Reſpõſum eſt, hoſtes, hoſtes. Qui
» eos occiderit, præmium merebitur. Item COS. di-
» xit, de amicis Maximini quid uidetur? Acclama-
» tum eſt, hoſtes, hoſtes. qui eos occiderit, præmiũ me-
» rebitur. Ita acclamatum eſt, inimicus ſenatus in
» crucem tollatur. Hoſtis ſenatus ubicunque feriatur,
» inimici ſenatus uiui exurantur. Gordiani Auguſti
» dij uos ſeruent. Ambo feliciter agatis, ambo feli-
» citer imperetis. Nepoti Gordiani præturam de-
» cernimus, nepoti Gordiani conſulatum ſponde-
» mus. Nepos Gordiani Cæſar appelletur. Ter-
» tius Gordianus præturam accipiat. Vbi hoc S.
C. Maximinus accepit homo natura ferus ſic
exarſit, ut non hominem, ſed belluam putares.
Iaciebat ſe in parietes, nonnunquam terræ ſe

proſternebat. Exclamabat incondite, arripiebat gladium, quaſi ſenatum poſſet occidere, conſcindebat ueſtem regiam, alios uerberibus afficiebat, & niſi de medio receſſiſſet, ut quidam ſunt authores, oculos filio adoleſcentulo ſuſtuliſſet. Cauſa autem iracundiæ contra filium hæc fuit, Quod eum Romam ire iuſſerat, cum primum imperator factus eſt, & ille patris nimio amore neglexerat, putabat autem, quod ſi ille Romæ fuiſſet, nihil auſurus eſſet ſenatus. Ardētem igitur Maximinum iracundia amici intra cubiculum receperunt. Sed cum furorem ſuum tenere non poſſet, ut obliuionem cogitationis acciperet, uino ſe primo die obruiſſe dicitur eo uſque, ut quid geſtum eſſet, ignoraret. Alia die admiſſis amicis, qui eum audire non poterant, ſed tacebant, & qui factum ſenatus tacite laudabant, conſilium habuit, quid facto opus eſſet, ſed cō ſilio ad concionem proceſſit, in qua concione multa in Afros, multa in Gordianum, plura in ſenatum dixit, cohortatusq; milites ad cōmunes iniurias uindicandas, concio deniq; omnis militaris fuit, cuius hoc exemplum eſt. Commilitones rem notam uobis
» *proferrimus. Afri fidem fregerunt, q̄d dicam fregerunt? nam quando tenuerunt? Gordianus ſenex*
» *debilis, & morti uicinus ſumpſit imperium. San-*
» *ctiſſimi autem P.C. illi, qui & Romulum, & Cæ*
» *ſarē occiderunt, me hoſtem iudicauerunt, cum pro*
» *his pugnarem, & ipſis uincerem, nec ſolum me,*
» *ſed etiam uos, & omnes, qui mecum ſentiunt, &*
» *Gordianum patrem, & filium Auguſtos uocaue-*

» runt. Ergo ſi uiri eſtis, ſi uires habetis, eamus con-
» tra ſenatum, & Afros, quorum omnium bona uos
» habebitis. Dato igitur ſtipendio, et quidem ingenti, Romã uerſus cum exercitu proficiſci cœpit, ſed Gordianus in Africa primum à Capeliano quodam agitari cœpit, cui Mauros regenti ſucceſſorem dederat. Contra quẽ filium iuuenem cum miſiſſet, acerrima pugna interfecto filio, ipſe laqueo uitam finiuit ſciens, & in Maximino multum eſſe roboris, et Afris nihil uirium multum quinimmo perfidiæ. Tũc Capelianus uictor pro Maximino omnes Gordiani partium motu partium in Africa interemit, atq; proſcripſit. Nec cuiquam pepcit prorſus, ut ex animo Maximini uideretur hæc facere. Ciuitates deniq; ſubuertit, fana diripuit, donaria militibus diuiſit, plebem, & principes, & ciuitatem concidit. Ipſe præterea multum animos ſibi conciliabat proludens ad imperium, ſi Maximinus periſſet. Hæc ubi Romam nuntiata ſunt, ſenatus Maximini & naturalem, & iam neceſſariam crudelitatem timẽs mortuis duobus Gordianis, Maximum Pupienum ex præfectis urbi, et qui plurimas dignitates præcipue geſſiſſet ignobilem genere, ſed uirtutibus clarum, & Clodium Balbinum moribus delicatiorẽ imperatores creauit. Quibus à populo Auguſtis appellatis, per milites, & eundem populum etiam paruulus nepos Gordiani Cæſar eſt dictus. Tribus igitur imperatoribus contra Maximinum fulta Reſp. eſt. Horum tamen Maximus uita ſeuerior, prudentia grauior, uirtute conſtantior. Deniq; ipſi

contra Maximinum, & ſenatus & Balbinus bellum tradiderunt. Profecto igitur ad bellum Maximo contra Maximinum, Balbinus Romæ bellis inteſtinis, & domeſticis ſeditionibus urgebatur, occiſis præcipue per populum Gallicano, & Mœcenate, quod populus à prætorianis laniatus eſt, cum Balbinus reſiſtere ſeditionibus non ſatis poſſet, deniq; magna pars urbis incenſa eſt. Et recreatus quidem imperator fuerat Maximinus audita morte Gordiani, atq; eius filij, Capeliani uictoria. Verum ubi & aliud S.C. accepit, quo Maximus, et Balbinus, & Gordianus imperatores appellati ſunt, intellexit ſenatus odia eſſe perpetua, & uere hostē omnium iudicio haberi. Acrior deniq; Italiam ingreſſus eſt. Vbi, cum comperiſſet Maximum contra ſe miſſum, uehemētius ſæuiens quadrato agmine Hemonam uenit. Sed prouincialiū omniū conſiliū hoc fuit, ut ſublatis omnibus, quæ uictum præbere poſſent, intra ciuitates ſe reciperent, ut Maximinus cum exercitu fame urgeretur deniq; ubi primum caſtra in campo poſuit, neq; quicquam commeatus reperiret, incenſus contra eum exercitus ſuus, quod fame in Italia laboraſſet, in qua poſt alpes recreari ſe poſſe credebat, murmurare primū cœpit, deinde etiam aliqua libere dicere. Hæc cum uellet uindicare, multum exarſit exercitus, & odium tacitum in tempus diſtulit, quod loco ſuo ſtatim prodidit. Pleriq; ſanè dicunt ipſam Hemonā uacuam, & deſertam inuentam eſſe à Maximino ſtulte lætante, quod quaſi ciuitas tota ceſſiſſet. Poſt hoc

Aquileiam uenit, quæ contra eum armatis circa mu ros diſpoſitis, portas clauſit, nec oppugnatio defuit Menophilo, & Criſpino conſularibus uiris autho ribus. Cum igitur fruſtra obſideret Aquileiam Maximinus, legatos in eandem urbem miſit. Qui bus populus penè conſenſerat, niſi Menophilus, cũ collega reſtitiſſet dicens etiam deum Bellenum per aruſpices ſpopondiſſe Maximinum eſſe uincendum. Vnde etiam poſtea Maximini milites iactaſſe dicũ tur Apollinem contra ſe pugnaſſe, nec illam Maxi mi, aut Senatus, ſed deorum fuiſſe uictoriá. Quod quidẽ inirco ab his fictum eſſe dicunt, quod eru- beſcebant armatos ſe penè ab inermibus uictos. Ponte itaq; cuppis facto Maximinus fluuium tran ſiuit, et de proximo Aquileiam obſidere cœpit. Ingens autem oppugnatio, & diſcrimen tunc fu- it, cum ſe ciues ſulfure, & flammis, cæteriſq; huiuſmodi propugnaculis à militibus defende- rent, quorum alij nudabantur armis, aliorum ueſtes incendebantur, aliorum oculi extingueban tur, diruebantur etiam machinamenta. Inter hæc Maximinus cum filio ſuo adoleſcente, quem Cæſarem appellauerat, circumire muros quam tum à teli iactu ſatis tutus eſſe poſſet, nũc ſuos uer bis, nunc oppidanos rogare. Verũ nihil profecit. Nam multa & in eum crudelitatis cauſa, & in fi lium, qui ſpecioſiſſimus erat, probra congeſta ſunt. Quare Maximinus ſperans ſuorũ ignauia bel- lum trahi, duces ſuos interemit, eo tempore, quo mi nime oportebat. Vnde ſibi milites etiá iratiores red

didit. Huc accedebat, quod deficiebant commeatus, quia ſenatus ad omnes prouincias & portuum cuſtodes literas dederat, ne aliquid commeatuum in Maximini poteſtatē ueniret. Miſerat præterea per omnes ciuitates prætorios, et quæſtorios uiros, qui ubiq; cuſtodias agerent, et omnia contra Maximinum defenderent. effectum deniq; eſt, ut obſeſſi anguſtias obſidens ipſe pateretur. Nuntiabatur inter hæc orbem terrarum conſenſiſſe in odiū Maximini. Quare timentes milites, quorum affectus in Albano monte erant, medio ferte die, cum à prælio quieſceretur, & Maximinum, & filium eius quieſcentes in tentorio poſitos occiderunt. Eorumq; capita præfixa contis aquileienſibus demonſtrauerunt. In oppido igitur uicino ſtatim Maximini ſtatuæ, atque imagines depoſitæ ſunt, & eius præf. præt. occiſus eſt cum amicis clarioribus. Miſſa etiam Romam capita ſunt eorum. Hic finis Maximinorum fuit dignus crudelitate patris, indignus bonitate filij. Quibus mortuis ingens lætitia prouincialium dolor grauiſſimus Barbarorū. Sed milites interfectis publicis hoſtibus, recepti ſunt ab oppidanis rogantes. Et primum ita, ut ante imagines Maximi, & Balbini & Gordiani adorarent, cum omnes dicerent priores Gordianos in deos relatos. Poſt hoc ingens ex Aqleia commeatus caſtra, quæ laborabant fame traductus eſt, feſſiſq; militibus alia die in concionem uentum eſt, & omnes in Maximi, & Balbini uerba iurarunt, Gordianos priores Diuos appellātes. Dici uix poteſt quanta lætitia fuerit,

titia fuerit, cum Romam per Italiam caput Maxi mini ferretur occurrentibus cunctis ad gaudium pu blicum. Et Maximus quidem, quem multi Pupie- num putant, apud Rauennam bellum parabat per Germanorum auxilia, qui ubi comperit conſen ſiſſe exercitum ſibi, & collegis ſuis, occiſos autem eſ ſe Maximinos, ſtatim dimiſſis Germanorum auxi liјs, quæ ſibi contra hoſtem parauerat, Romam lau reatas literas miſit, quæ in urbe ingentem lætitiam fecerunt, ita ut omnes per aras, & templa, & ſacel la, & loca religioſa gratias agerent. Balbinus au tem homo timidior natura, & qui cum Maximini nomen audiret, etiam tremeret, hecatomben fecit, iuſſitq; per omnes ciuitates pari ſupplicari ſacrifi- cio. Deinde Maximus Romam uenit, ſenatumq; ingreſſus actis ſibi gratijs, concionem habuit, atq; inde in palatium cum Balbino, & Gordiano ui- ctores ſe receperunt. Intereſt ſcire quale S. C. fue- rit, uel qui dies urbis, cum eſt nuntiatus interem- ptus Maximinus. Iam primum is nuntius, qui ex Aquileieſi urbe Romam miſſus fuerat, tanto impe tu mutatis animalibus cucurrit, ut quarta die Ro- mam ueniret. Cum apud Rauennam Maximum reliquiſſet, & forte dies ludorum eſſet, tum ſubito ſedente Balbino, & Gordiano theatrum nuntius ingreſſus eſt, atq; ante quàm aliquid indicaretur, omnis populus exclamauit. Maximinus occiſus eſt, ita ut nuntius præuentus, & imperatores, qui ade- rant, gaudium publicum nutu, & conſenſu indica uerint. Soluto igitur ſpectaculo, omnes ſtatim ad ſu

as religiones conuolarunt, atq; inde ſenatus ad
principem, populus ad concionem cucurrerunt. S.
C. hoc fuit, recitatis in ſenatu per Balbinum Au
» guſtũ literis, acclamauit ſenatus. Hoſtes populi Ro
» mani dij perſequuntur. Iupiter optime tibi gratias,
» Apollo uenerabilis tibi gratias. Maxime Auguſte ti
» bi gratias. Balbine Auguſte tibi gratias. Tibi gra
» tias Gordiane Auguſte. Diuis Gordianis templa de
» cernimus. Maximini nomen olim eraſum, nunc ani
» mis eradendum, hoſtis publici caput in profluen-
» tem abijciatur, corpus eius nemo ſepeliat. Qui ſe
» natui mortem minatus eſt, Qui ſenatui uincula mi
» natus eſt, ut debebat, interemptus. Sanctiſſimi im
» peratores gratias uobis agimus. Maxime Balbi-
» ne, Gordiane dij uos ſeruent. Victores hoſtium o-
» mnes deſyderamus. præſentiam Maximi omnes de
» ſyderamus. Balbine Auguſte dij te ſeruent. Præſen
» tem annum conſules uos ornetis, in locum Maxi-
» mini Gordianus ſufficiatur. Poſt rogatus ſententiã
» Cuſpidius Celerinus hæc uerba habuit. P. C. era
» ſo nomine Maximinorum, appellatiq; diuis Gor
» dianis uictoriæ cauſa principibus noſtris Maximo,
» Balbino, & Gordiano ſtatuas cum elephantis de-
» cernimus, currus triumphales decernimus, ſtatuas
» equeſtres decernimus, trophæa decernimus. Poſt hæc
miſſo ſenatu ſupplicationes per totam urbem decre-
tæ. Victores principes in palatium ſe receperunt,
de quorum uita in alio libro deinceps dicemus.

MAXIMINVS IVNIOR.

M Aximinus Iunior, de cuius genere ſuperius dictum eſt, tantæ pulchritudinis fuit, ut paſſim amatus ſit à procacioribus fœminis. Nonnullæ etiam optauerint de eo concipere. Proceritatis uidebatur poſſe illius eſſe, ut ad ſtaturam paternam peruenire. Siquidem anno uigeſimo, & primo perijt in ipſo flore iuuentutis, ut aliqui autem dicunt, octauo decimo literis & græcis, & latinis imbutus ad primam diſciplinam. Nam uſus eſt magiſtro græco literatore Fabilio, cuius epigrammata græca multa extant, maxime in imaginibus ipſius pueri, qui uerſus græcos fecit ex illis latinis Virglij, cum ipſum puerum deſcriberet.

" Qualis ubi oceani profuſus lucifer unda
" Extulit os ſacrum cœlo, tenebraſq; reſoluit.
" Talis erat iuuenis primo ſub nomine clarus.

Grammatico latino uſus eſt Philemone, Iurisperito Modeſtino, oratore Tatiano filio Tatiani ſeniore, qui prouinciarum libros pulcherrimos ſcripſit, & qui dictus eſt Simia temporis ſui, quod cuncta imitatus eſſet. Habuit & græcum rhetorem Eugamium ſui temporis clarum. Deſponſata illi erat Iunia Fadilla proneptis Antonini, quam poſtea accepit Toxotius eiuſdem familiæ ſenator, qui pe-

rijt poſt præturam, cuius etiam poëmata extant. Manſerunt autem apud eam aræ regiæ, quæ tales fuerunt, ut Iunius Cordus loquitur, ex ijs, qui harũ rerum perſcrutatores fuiſſe dicuntur, monolium de albis nouem, reticulũ de praſinis undecim, dextro cherium cum coſtula de hyacinthis quatuor, præter ueſtes auratas, & omnes regias, cæteráq; inſignia ſponſaliorum. Adoleſcens autem ipſe Maximinus ſuperbiæ fuit inſolentiſſimæ, ita ut etiã cum pater ſuus homo crudeliſſimus pleruſq; honoratis aſſurgeret, ille reſideret. Vitæ lætioris, uini pariſſimus, cibi auidus maxime ſyluestris ita, ut nõ niſi aprunam, anates, grues, & omnia captiua ederet. Iafamabãt eum ob nimiam pulchritudinem amici Maximi, & Balbini, & Gordiani, et maxime ſenatores, qui ſpeciem illam uel diuinitus lapſam incorruptam eſſe noluerunt. Deniq; illo tempore, quo circum Aquileiam muros circumueniens cum patre deditionem urbis petebat, nihil aliud ei quàm ſpurcicies obiecta eſt, quæ longe ab illius fuit uita. Veſtibus tam accuratus fuit, ut nulla mulier nitidior eſſet in mundo. Amicis paternis immane quantum obſecutus eſt, ſed ut donaret, ac largiretur. Nã in ſalutationibus ſuperbiſſimus erat, & manum porrigebat, & genua ſibi oſculari patiebatur, nonnunquam etiam pedes, quod nũquam paſſus eſt ſenior Maximinus, qui dicebat, dij prohibeant, ut quiſquam ingenuorum pedibus meis oſculum figat. Et quoniã ad Maximinos reuertimur, res iucundæ prætereundæ nõ

ſunt. Nam *cum eſſet* Maximinus *pedum,ut diximus,octo,& propè ſemis, calciamentum eius,ideſt campagum regium quidam in luco, qui eſt inter* Aquileiam,*&* Ar*ziam poſuerunt,quod conſtat pede maius fuiſſe hominis ueſtigio,atq; mēſura.* Vnde *etiam uulgo tractum eſt,cum de longis,& ineptis hominibus diceretur,* Caliga Maximini. Quod *icirco indidi, ne qui* Cordum *legeret,me pretermiſiſſe crederet aliquid, quod ad rem pertineret.* Sed *redeam ad filium.* De hoc *adoleſcente* Alexander Aurelius *ad matrem ſuam ſcribit* Mammeam *cupiens ei ſororem ſuam* Theocliam *dare,in hæc uerba.* Mi *mater,ſi* Maximinus *ſenior dux noſter, & quidem optimus non aliquid in ſe barbarum contineret, iam ego* Maximino *iuniori* Theocliam *tuam dediſſem.* Sed *timeo ne ſoror mea græcis munditijs erudita,barbarum ſocerum ferre non poſſit, quāuis ipſe adoleſcens & pulcher,& ſcholaſticus, ad græcas munditias eruditus eſſe uideatur.* Hæc *quidem cogito, ſed te tamen conſulo,* Maximinum Maximini *filium generum uelis, an* Meſſallam *ex familia nobili oratorem potentiſſimum, eundemq; doctiſſimum,&(niſi fallor)in rebus bellicis ſi applicetur,fortem futurum.* Hæc Alexander *de* Maximino, *de quo nos nihil amplius habemus, quod diceremus.* Sanè *nequid prætermiſſum eſſe uideatur, etiam epiſtolam indidi patris* Maximini *imperatoris iam facti,qui dicit icirco ſe etiam filium ſuum appellaſſe imperatorem, ut uideret uel in pictura, uel in ueritate qualis eſſet iunior*

Maximinus in purpura. Fuit autem talis epiſtola.
» Ego cum propter affectum, quem pater filio debet,
» Maximinum meum imperatorem appellari per-
» miſi, tum etiã ut populus Romanus, et ſenatus ille
» antiquus iuraret, ſe nunquam pulchriorem impe
» ratorem habuiſſe. Vſus eſt autem idem adoleſcens & aurea lorica exemplo Ptolemæorum, uſus eſt argentea. Vſus & clypeo gemmato inaurato, & haſta inaurata. Fecit & ſpatas argenteas, fecit etiam aureas, & omnino quicquid eius pulchritudinem poſſet iuuare. Fecit & galeas gemmatas, fecit & bucculas. Hæc ſunt, quæ de puero ſcri, & dici decuit. Reliqua qui uolet noſſe de rebus uenereis, & amatorijs, quibus eum Cordus aſpergit, eundem legat. Nos enim hoc loco finem libri faciemus ad alia, ut iubetur, uelut publico iure properantes. Omina ſanè imperij hæc fuerunt. Serpens dormienti caput circundedit. Poſita ab eodem uitis intra annum ingentes uuas purpureas attulit, & miræ magnitudinis facta eſt. Scutum eius ſub ſole arſit. Lanceola ſic fiſſa eſt fulmine, ut tota etiam per ferrum ſcinderetur, & duas partes faceret, unde dixerunt aruſpices duos imperatores non diuturnos ex una domo iiſdem nominibus futuros. Lorica patris eius non, ut ſolet, ferrugine, ſed tota purpureo colore infecta à plurimis uiſa eſt. Filio autem hæc fuerunt, cum grammatico daretur, quædam parens ſua libros Homericos omnes purpureos dedit aureis literis ſcriptos, ipſe puerulus, cum ad cœnam ab Alexandro eſſet

rogatus in patris honorem, quod ei deeſſet ueſtis co-natoria, ipſius Alexandri accepit. Cum infans eſ-ſet ſubito per publicum ueniente uehiculo Antoni-ni Caracallæ, quod uacuum erat, conſcendit, & ſe-dit, & uix, ægréq; à mulionibus carrucarijs de-turbatus eſt. Nec defuerunt, qui cauendum infan-tem dicerent Caracallæ. Tum ille dixit. Longe eſt ut mihi ſuccedat iſte. Erat enim illo tempore inter ignobiles, & nimis paruus. Mortis omina hæc fue-runt. Venienti contra Maximū, & Balbinum Ma-ximino cum filio mulier quædam paſſis crinibus occurrit lugubri habitu, et exclamauit. Maximini, Maximini, Maximini, neq; quicquam amplius di-xit, & mortua eſt. uidebatur enim dicere uoluiſſe, ſuccurrite. Canes circum tentorium eius in ſecun-da manſione ultra duodecim ulularunt, & animã quaſi flendo poſuerunt, ac prima luce mortui ſunt deprehenſi. lupi quingenti urbem ſimul ingreſſi ſunt, in quam ſe Maximinus contulerat, Plerique dicunt Hemonam, alij Archimeam, certe quæ de-ſerta à ciuibus uenienti Maximino patuit. Lon-gum eſt omnia perſequi, quæ qui ſcire deſyderat, is uelim, ut ſæpe dixi, legat Cordum, qui hæc o-mnia uſque ad fabellam ſcripſit. Sepulchra eo-rum nulla extant, in profluentem enim cadauera eo-rum miſſa ſunt, & capita eorum in campo martio inſultante populo exuſta. Scribit Aelius Sabinus, quod prætermittendum non fuit, tantam pulchritu-dinem oris fuiſſe in filio, ut etiam caput eius mortui iam nigrum, iam ſordens, iam maceratum defluen

te tabo uelut umbra pulcherrimus uideretur. Deniq; cum caput Maximini pilo circunferretur, et ex hoc ingens gaudium eſſet, prope' par mœror erat, quod & filij caput pariter portaretur. Addit Dexippus tantum odium fuiſſe Maximini, ut interfectis Gordianis, uiginti uiros ſenatus creauerit, quos opponeret Maximino, quibus fuerunt Balbinus & Maximus, quos contra eum principes fecerunt. Idem addidit in conſpectu Maximini iam deſerti a' militibus Anolinum præfectum prætorio ipſius, & filium eius occiſum. Nec deſunt historici, qui dicunt ipſum Maximinum, ubi deſertus eſt, & ubi filium interemptum ante oculos ſuos uidit, manu ſua ſe interfeciſſe, nequid ei muliebre contingeret. Prætereundum ne illud quidem eſt, quod tanta fide Aquileienſes contra Maximinum pro ſenatu fuerunt, ut funes de capillis mulierum facerent, cum deeſſent nerui ad ſagittas emittendas, quod aliquando Romæ dicitur factum. Vnde in honorem matronarum templum Veneri Caluæ ſenatus dicauit. Sane' quod nullo in loco tacendum eſt, cum & Dexippus, & Arianus, & multi alij græci ſcripſerunt Maximum, & Balbinum imperatores contra Maximinum factos, Maximum autem cum exercitu miſſum, & apud Rauennam bellum paraſſe. Aquileiam autem niſi uictorem non uidiſſe. Latini ſcriptores non Maximum, ſed Pupienum contra Maximinum apud Aquileiá pugnaſſe dixerunt, eũdemq; uiciſſe, qui error unde natus ſit, ſcire non poſſum, niſi forte idem eſt Pupie-

nus, qui & Maximus. Quod ideo teſtatum poſui, nequis me hoc neſciſſe crederet, quod re uera magnum ſtuporem, ac miraculum creat.

IVLII CAPITOLINI LIBER DE REBVS GESTIS GORDIANORVM.

f

Verat quidem conſilium Venerabilis Auguſte, ut ſingulos quoſque imperatores exemplo multorum libris ſingulis ad tuam clementiam deſtinarem. Nam id multos feciſſe uel ipſe uideram, uel lectione conceperã. ſed improbum uiſum eſt, uel pietatem tuam multitudine diſtinere librorum, uel meum laborẽ plurimis uoluminibus occupare. Quare tres Gordianos hoc libro contexui conſulens, et meo labori, & lectioni tuæ, ne cogereris plurimos codices uoluendo unam tamen penè hiſtoriam lectitare. Sed ne ego, qui lõgitudinem librorum fugi, multitudinemq́; uerborum, in eam incurriſſe uidear, quam me urbane declinare confingo, iam rem aggrediar. Gordiani non, ut q̃dam imperiti ſcrĩptores loquuntur, duo, ſed tres fuerunt. Idq́; docente Ariano ſcriptore græcæ hiſtoriæ, item Dexippo græco authore potuerunt addiſcere. Qui etiam ſi breuiter, ad fidem tamen omnia pſecuti ſunt. Horum Gordianus ſenior ideſt primus natus ex

patre Metio Marullo, matre Vlbia Gordiana Originem paternam ex Gracchorum genere habuit, maternam ex Traiani imperatoris, patre, auo pro auo COSS. *Socero, proſocero, & item alio proſocero, & duobus obſoceris conſulibus. Ipſe* COS. *ditiſſimus, ac potentiſſimus Romæ pompeianam domum poſſidens in prouincijs tantum terrarum habens, quantum nemo priuatus. Ipſe ex conſulatu, quem egerat cum Alexandro ad proconſulatum Africæ miſſus eſt ex* S. C. *Sed prius quàm de imperio eius loquar, dicam pauca de moribus. Adoleſcens cum eſſet Gordianus, de quo ſermo eſt poëmata ſcripſit, quæ omnia extant, & cuncta illa, quæ Cicero ex Demetrio, & Aratum, & Alcionas et Vxorium, et Nilum, quæ quidem ad hoc ſcripſit, ut Ciceronis poëmata nimis antiqua uiderentur. ſcripſit præterea quẽadmodum Virgilius æneidos, & Statius Achilleidos, et multi alij Aeliados, ita etiam ille Antoniniados; hoc eſt Antoninũ Pium, & Antoninum Marcum uerſibus diſertiſſimis libris triginta uitam illorum, & bella et publice, priuatimq; geſta perſcribens. Et hæc quidẽ puerulus. Poſtea uero ubi adoleuit, in Athenæo controuerſias declamauit audientibus etiam imperatoribus ſuis. Quæſturam magnificentiſſime geſſit, ædilitatis ſuæ tempore duodecim populi Romani munera ideſt per ſingulos menſes ſingula de ſuo exhibuit ita, ut gladiatorum nonnunquam quinquagena paria exhiberet, nunquam minus centenis quinquagenis. Feras libycas una die centum exhibuit.*

Vrſos una die mille. Extat ſylua eius memorabilis, quæ picta eſt in domo roſtrata Cn. Pompeij, quæ ipſius, & patris eius, & proaui fuit, quam Philippi temporibus ueſter fiſcus inuaſit. In qua pictura etiam nunc continentur cerui palmati ducenti miſtis Britanis. Equi feri XXX. oues ferè centum, Alces decem, Tauri Cybiratici centum. ſtruthiones Mauri miniati trecenti. Onagri XXX. Apri centum quinquaginta, Ibices ducenti, Damæ ducentæ. Hæc autem omnia populo rapienda conceſſit die muneris, quod ſextum edebat, præturam nobilem geſſit poſt iuriſdictionem, Conſulatum primum inijt cum Antonino Caracalla, ſecundum cum Alexandro. Filios duos habuit, unum conſularem, qui cum ipſo Auguſtus appellatus eſt, qui iuxta Carthaginem in Africa bello abſumptus eſt, & filiam Metiam Fauſtinam, quæ nupta eſt Iunio Balbo conſulari uiro. In conſularibus clarior fuit ſui temporis COSS. ita ut ei Antoninus inuideret modo prætextas eius modo latum clauum modo circenſes ultra imperatorium mirans modum. Palmatam tunicam, & togam pictam primus Romanorum priuatus ſuam propriam habuit, cum ante imperatores etiam de Capitolio acciperent, uel de palatio. Equos ſiculos centum. Cappadoces centum permittentibus imperatoribus factionibus diuiſit. Et per hæc populo ſatis carus, qui ſemper talibus commouetur. Cordus dicit in omnibus ciuitatibus Campaniæ, Hetruriæ, Vmbriæ, Flanniniæ, Piceni de pro-

prio illum per quatriduum ludos ſcenicos, & iuuenalia edidiſſe. Scripſit & laudes ſoluta oratione omnium Antoninorum, qui ante eum fuerunt. tantum autem Antoninos dilexit, ut ſibi quoq;, ut multi dicunt, Antonini, ut pleriq; autem aſſerunt, Antonij nomen aſcripſerit. Iam illud ſatis conſtat, q̃ filium Gordianum nomine Antonini, & ſigno illuſtrauit, cum apud præfectum ærarij more Romano profeſſus filium publicis actis eius nomen inſereret. Poſt conſulatum proconſul Africæ factus eſt, & adnitentibus cunctis, qui Alexandri imperium etiam in Africa clarum per proconſulis dignitatem haberi, atq; eſſe uoluerunt, extat epiſtola ipſius Alexandri, qua ſenatui gratias agit, quod Gordianum ad Africam proconſulem deſtinauerit, cuius hoc exemplum eſt. Neq; gratius mihi quicquam P. C. neq; dulcius potuiſtis efficere, q̃ ut Antoninum Gordianum proconſulem ad Africam mitteretis uirum nobilem, & magnanimum, diſertum, iuſtum, continentem, bonum, et reliqua. Ex quo apparet quantus uir eo tempore Gordianus fuerit. amatus eſt ab Afris ita, ut nemo antea proconſulum, ita ut eum alij Scipionem, Catonem alij, Multi Mutium, ac Rutilium, aut Lælium dicerent. Extat eorum acclamatio, quæ à Iunio in literas relata eſt. Nam cum quadam die factum imperatorium legeretur à proconſulibus Scipionibus, atque cœpiſſet, acclamatum eſt, nouo Scipioni, uero Scipioni Gordiano proconſuli. Hæc & alia frequenter audiuit. Et erat quidem longitudine Romana, ca-

nıae decora, & pompali uultu, ruber magis quàm candidus, facie bene lata, oculis, ore, fronte uerendus. Corporis qualitate ſubcraſſulus. Moribus ita moderatus, ut nihil poſſis dicere, quod ille, aut cupide, aut immodeſte, aut nimie fecerit. Affectus ſuos unice dilexit, filium, & nepotem ultra morem, filiam, & neptem religioſe. ſocero ſuo Annio Seuero tantum detulit, ut in familia eius quaſi filium migraſſe ſe crederet, ut nunquam cum eo lauerit, nunquã illo præſente ſederit. Ante præturã COS. cum eſſet, aut in domo eius ſemper manſit, aut ſi in pompeiana domo, ad illum uel mane, uel ſero pro ceſſit. Vini parcus, cibi parciſſimus, ueſtitu nitidus, lauandi cupidus, ita ut & IIII & V. in die lauaret æſtate, in hyeme ſecundo. Somni plurimi, ita ut in tricliniјs ſi forte apud amicos ederet, etiã ſine pudore dormiret, quod uidebatur facere ꝑ naturam non per ebrietatem, atq; luxuriam. Sed boni mores nihil ei profuerunt, hic enim uita uenerabilis, cum Platone ſemper, cum Ariſtotele, cum Tullio, cum Virgilio, cæteriſq; ueteribus agens, alium quàm merebatur, exitum paſſus eſt. Nam cum temporibus Maximini hominis ſæui, atq; truculenti proconſul Africam regeret, eiq; legatus filius eſſet à ſenatu datus, cumq; quidam Rationalis acrius contra plurimos Afrorum ſæuiret quàm Maximinus ipſe pateretur proſcribens plurimos, interficiens multos, et ſibi ultra procurationem omnia uindicans retunſus deinde à proconſule, atque legato, cum nobilibus & conſularibus uiris ipſe minare

tur, cumq; Afri tam inſolentes iniurias ferre ne-
quirent, primum ipſum Rationalem adiunctis ſibi
pleriſq; militibus occiderunt. Occiſo deinde eo, cum
iam orbis terrarum odio contra Maximinum ar-
deret, cœperunt cogitare quemadmodum inter Ma-
ximinos, & ruſticos uel Afros ortæ inimicitiæ pla-
carentur. Tunc quidam Mauritius nomine potens
apud Afros decurio iuxta Tyſdrũ nobiliſſima poſt
hæc oratione apud plebem in agro ſuo uelut con-
» cionabundus eſt locutus. Gratias habeo dijs immor
» talibus ciues, quod occaſionem dederunt, & quidẽ
» neceſſariam prouidendi nobis contra hominem fu
» rioſiſſimum Maximinum. Nos enim, qui procura-
» torem eius moribus, et uitæ conſimilem occidimus,
» niſi facto imperatore ſalui eſſe non poſſumus, quo
» circa, ſi placet, quoniam non longe eſt nobiliſſimus
» uir proconſul, cum filio conſulari legato, quorum
» utriq; mortem peſtis illa eſt minata ſublata de ue-
» xillis purpura, imperatores eos dicemus, adhibitiſq;
» inſignibus Romano iure firmabimus. Tunc ac-
» clamatum eſt, æquum eſt, iuſtum eſt. Gordiane Au-
» guſte dij te ſeruent feliciter. imperator es, cum filio
» imperes. His actis, propere uentum eſt ad oppidũ
Tyſdrum, inuentuſq; ſenex uenerabilis poſt iuriſ
dictionem iacens in lecto, qui circumfuſus purpu-
ra humi ſe abiecit, ac retractans eleuatus eſt. Et
cum aliud facere nihil poſſet, euitandi periculi gra
tia, quod à Maximini fautoribus haud dubie im
minebat, imperatorem ſe appellari paſſus eſt. Erat
autem iam octogenarius, & plurimis prouincijs

(ut diximus) ante præfuerat, populo Romano ita commendatus ſuis actibus, ut toto dignus uideretur imperio. Alij quidem occiſo iuuene Gordiano filio ſuo, quod Gordianus ante neſcierat, ſed ubi rem comperit, iam morti uicinus, et filio magis timens, maluit honeſtas cauſas habere moriẽdi, quàm dedi uinculis, & carceri Maximini. Appellato igitur Gordiano imꝑatore iuuenes, q̃ authores huius facinoris erant, ſtatuas Maximini deiecerunt, imagines ꝑfregerunt, nomẽ publicitus eraſerunt. ipſum etiam Gordianum Africanum appellauerunt. Addunt quidam Africani cognomentum Gordiano idcirco inditum, non quod in Africa imperare cœpiſſet, ſed quod de Scipionum familia originem traheret. In plurimis autem libris inuenio et hunc Gordianum, & filium eius pariter imperatores appellatos, et Antoninos cognominatos. Alij uero Antonios. Poſt hoc Carthaginem uentum cum pompa regali, et faſcibus laureatis, filiuſq; legatus patris exemplo Scipionum, ut Dexippus græcæ hiſtoriæ author eſt, gladij poteſtate ſuccinctus eſt. Miſſa deinceps legatio Romam eſt, cum literis Gordianorũ hæc, quæ geſta fuerant in Africa indicans, quæ ꝑ Valerianum principem ſenatus, qui poſtea imperauit, gratanter accepta eſt. Miſſæ ſunt & ad amicos nobiles literæ, ut homines potentes & rem probarẽt, et amiciores fierent ex amicis. Sed tanta gratulatione factos contra Maximinũ imperatores ſenatus accepit, ut non ſolum geſta hæc probarent, ſed etiã uiginti uiros eligerent, inter quos erat Ma

cum prætoribus, ædilibus, & tribunis plebis, uenit in curiam. præfectus urbis, cui neſcio quid redoluerat, & qui publicas literas non acceperat; à conuentu ſe abſtinuit. Sed profuit, nam COS. *ante ſolitas acclamationes priuſquàm aliquid in* Ma*ximinum feliciter diceretur, ait.* P. C. Gordiani *duo pater, & filius, ambo ex* COSS. *unus ueſter proconſul, alter ueſter legatus magno Afrorum conſilio imperatores ſunt appellati.* Gratias *igitur agamus* Ty*ſdritanæ iuuentuti, gratias* Carthag*inienſi populo ſemper deuoto, qui ab immani nos bellua, ab illa fera uindicauerunt. Quid timide auditis? quid circunſpicitis? quid cunctamini? hoc eſt, quod ſemper optaſtis, hoſtis eſt* Ma*ximinus, dij faciant, ut eſſe iam deſinat.* Et Gordiani *ſenis felicitatem, atq; prudentiam, iuuenis uirtutem, atque conſtantiam læti experiamur.* Poſt *hæc literas legit* Gordiano*rum ad ſenatum, & ad ſe miſſas.* Tunc *clamauit ſenatus.* Dij *uobis gratias.* Liberati *ab hoſtibus ſumus, ſi penitus liberemur.* Maximinum *hoſtem omnes iudicamus.* Maximinum *cum filio dijs inferis deuouemus.* Gordianos A*uguſtos appellamus.* Gordianos *principes agnoſcimus.* Imperatores *de ſenatu dij conſeruent, imperatores nobiles uictores uideamus. imperatores noſtros* Roma *uideat, hoſtes publicos, qui occiderit, præmium merebitur.* Dicit Iu*nius* Cordus *iſtud* S. C. *fuiſſe tacitum, quod quale ſit, aut quare ſic appellatum, breui exponam, omnino exemplum* S. C. *taciti non aliud eſt hodie, quàm quod ueſtra clementia conuocatis ad in-*

S.C. tacitu quid.

teriora maioribus ea diſponit, quæ non ſunt omnibus publicanda, de quibus adiurare etiam ſoletis, nequis ante rem completam quicquam uel audiat, uel intelligat. Hunc autem apud ueteres neceſſitates publicæ repererunt, ut ſi forte aliqua uis ab hoſtibus immineret, quæ uel cogeret humilia captare conſilia, uel aliqua conſtituere, quæ non prius oporteret dici, quàm effici, uel ſi nollent ad amicos aliqua permanare, S. C. tacitum fieret, ita ut non ſcribæ, non ſerui publici, non cenſuales illis actibus intereſſent, ſenatores exciperent, ſenatores omnium officia cenſualium, ſcribarumq́; complerent, ne quid forte proderetur. Factum eſt ergo S. C. tacitum, ne res ad Maximinum perueniret. Sed ſtatim ille, ut ſe habent hominum mentes, eorum duntaxat, qui erubeſcunt per ſe ea non agnoſci, quæ ſciunt & qui humiles ſe putant, ſi commiſſa non prodant, omnia comperit Maximinus, ita ut exemplũ S. C. taciti acciperet, quod nunquam ante fuerat factitatum. Extat deniq; eius ad præfectum urbis talis, S. C. tacitum ueſtrorum illorum principum legi, quod præfectus urbis factum eſſe fortaſſe nõ noſti. Nam nec interfuiſti. cuius exemplum ad te miſi, ut ſcires quomodo Romanam Remp. regeres. Enarrari autem non poteſt, quæ commotio fuerit Maximini, cum audiuit contra ſe Africam deſciuiſſe. Nam ſenatus authoritate percepta, incurrere in parietes, ueſtem ſcindere, gladiũ arripere, quaſi omnes poſſet occidere, prorſus furere uidebatur. Præfectus urbis acceptis literis acrioribus, populum

& milites allocutus eſt, dicens Maximinum iam oc-
ciſum. Ex quo maius fuit gaudium, ſtatímq; deie-
ctæ ſunt ſtatuæ, atq; imagines eius, qui hoſtis fuerat
iudicatus. Vſus eſt ſane ſenatus pendente bello, pote
ſtate, qua debuit. Nam delatores, calumniatores, pro-
curatores, & omnem illam fæcem Maximinianæ
tyrannidis occidi ſenatus iuſſit. Atque parum fuit,
quod ſenatus iudicauerat, illud populi iudicium fie-
it, quod occiſi tracti ſunt, & in cloacam miſſi. Tũc
et præfectus urbi Sabinus conſularis uir fuſte per-
cuſſus occiſus, & in publico derelictus eſt. Hæc ubi
cõperit Maximinus, ſtatim cohortatus eſt milites hoc
» genere concionis. Sacrati commilitones, immo etiã
» mei conſecranei, & quorum mecum pleriq; uere
» militatis, dum nos in Germania Romanam defen-
» dimus maieſtatem, dum nos Illyricum à Barbaris
» uindicamus, Afri fidem punicam præſtiterunt. Nã
» duos nobis Gordianos, quorum alter ſenio ita af-
» fectus eſt, ut non poſſit aſſurgere, Alter ita luxu-
» rie perditus, ut debilitatem habeat pro ſenectute,
» imperatores fecerunt. Et nec hoc parum eſt, ſed fa-
» ctum Afrorum nobilis ille ſenatus agnouit, &
» pro quorum liberis arma portamus, hic contra nos
» uiginti uiros ſtatuerunt, & omnes uelut contra ho-
» ſtes ſententias protulerunt. Quinimmo agite ut
» uiros decet, properandum eſt ad urbem. Nam
» & uiginti uiri conſulares contra nos lecti ſunt,
» quibus reſiſtendum eſt nobis fortiter agentibus, uo-
» bis feliciter dimicantibus. Lentas militum mentes,

& ſuorum minus alacres animos hac concione Maximinus ſæpe cognouit. Deniq; ſtatim ad filium ſcripſit, qui lõge poſt ſequebatur, ut acceleraret, ne quid contra eum ſe abſente milites cogitarent, literarum exemplum tale Iunius Cordus dicit. Referret ad te ſtipator meus Tyrannius, quæ geſta cognoui uel in Africa, uel Romæ. referret quæ ſint militum mentes, quæſo quantum potes properes, ne quid, ut ſolet, militaris turba plus faciat. quid uerear ex eo audies, quem ad te miſi. Dum hæc aguntur in Africa cõtra duos Gordianos, Capelianus quidam, Gordiano, & in priuata uita ſemper aduerſus, & ab ipſo imperatore iam cum Mauros Maximini iuſſu regeret, dimiſſus cum lectis Mauris, & tumultuaria manu accepto Gordiano ſucceſſore Carthaginem petit, atq; omnes fide punica Carthaginienſium populos inclinauit. Gordianus tamen fortunam belli experiri cupiens, filium ſuum iam natu grandiorem quadraginta & ſex annos agentem, quem tunc legati loco, ut diximus, habuerat, contra Capelianum, & Maximinianos miſit uirum, de cuius moribus ſuo loco dicemus. Sed cum in re militari & Capelianus eſſet audacior, & Gordianus iunior non tam expertus, quippe qui nobilitatis delitijs tardabatur, pugna cõmiſſa uincitur, & in eodem bello interficitur. Fertur autem tanta multitudo Gordiani partium in bello cecidiſſe, ut cum diu quæſitum ſit corpus Gordiani iunioris, non potuerit inueniri. Fuit præterea ingens, quæ ra

ro in Africa eſt, tempeſtas, quæ Gordiani exercitum ante bellum ita diſſipauit, ut minus idonei milites prælio fierent; atque ita facilis eſſet Capeliani uictoria. Hæc ubi comperit ſenior Gordianus, modicas uires ſuas, Maximini magnas, inſtantem Capelianum, raramq; punicam fidem conſyderans, & acri dolore percitus, ut uincula etiam hoſtium euitaret, laqueo uitam finiuit, & uitam cum imperio reliquit. Hic exitus duorum Gordianorum fuit, quos ambo ſenatus Auguſtos appellauit, & poſtea inter diuos retulit. Imperauerunt anno uno, menſibus ſex. Gordianus iunior Gordiani ſenis proconſulis Africæ filius, qui cum patre, & ab Afris, & à ſenatu Auguſtus appellatus eſt, literis, & moribus clarus fuit præter nobilitatem, quam, ut nonnulli, ab Antoninis, ut plurimi, ab Antonijs duxit. Siquidem argumento ad probandam generis qualitatem alij hoc eſſe dixerunt, quod Africanus Gordianus ſenior appellatus eſt cognomine Scipionum, quod domum pompeianam in urbe habuit, quod Antoninorum cognomine ſemper eſt nuncupatus, quod Antonium filium ſuum ipſe ſignificari uoluit in ſenatu, quæ ſingula uidentur familias deſignare. Sed ego Iunium Cordum ſequor, qui dicit ex omnibus his familijs Gordianorum caluiſſe nobilitatem. Idem igitur natus patri primus ex Fabia Oreſtilla Antonij pronepte, unde Cæſarum quoq; familiam contingere uidebatur. Et primis diebus ſui natalis Antoninus eſt appellatus. Mox in ſenatu Antonini no-

men eſt editum. uulgo deinde Gordianus haberi cœptus. in ſtudijs grauiſſimæ opinionis fuit, forma conſpicuus, memoriæ ſingularis, bonitatis inſignis, adeo ut ſemper in ſcholis ſiquis puerorum uerberaretur, ille lachrymas non teneret. Sereno Sammonico, qui patri eius amiciſſimus, ſibi autem præceptor fuit, nimis acceptus, & carus uſqueadeo, ut omnes libros Sereni Sammonici patris ſui, qui cenſebantur ad LX & duo millia, Gordiano minori moriens ille relinqueret; quod eum ad cœlum tulit. Siquidem tantæ Bibliothecæ copia, & ſplendore donatus in famam hominum literatorum decore peruenit. Quæſturam Heliogabalo authore promeruit, idirco quod luxurioſo imperatori laſciuia iuuenis, non tamen luxurioſa, neque infamis prædicata eſt. Præturam Alexandro authore urbanam tenuit, in qua tantus iuriſdictionis gratia fuit, ut ſtatim conſulatum, quem pater ſero acceperat, mereretur. Maximini ſeu eiuſdem Alexandri temporibus ad proconſulatum patris miſſus legatus eſt, obſecutus, atque illic ea, quæ ſuperius dicta ſunt, contigerunt. Fuit uini cupidior, ſemper tamen undecunque conditi nunc roſæ, nunc maſtichæ, nunc abſynthij, cæteriſq; rebus, quibus gula maxime delectaretur. Cibi parcus, ita ut intra punctum temporis uel prandium ſi pranderet, uel cœnam finiret. Mulierum cupidiſſimus, habuiſſe enim decretas ſibi concubinas uiginti & duas fertur. Ex quibus omnibus ternos & quaternos filios reliquit. Appellatuſq; eſt ſui temporis

Priamus, quem uulgo iocantes, quod eſſet naturæ propenſioris, Priapum, non Priamum ſæpe uocitarent. Vixit in delitijs in hortis, in balneis, in amœniſſimis nemoribus. Nec pater aſpernatus eſt, ſæpiſſime dicens illum quandocunque in ſumma claritate cito eſſe moriturum. Nec tamen in uita ſua fortunæ bonis unquam degenerauit, ſemperq́; inter illuſtriſſimos fuit, ciuibus nec Reip. ad conſultationem defuit. Denique etiam ſenatus libentiſſime illum Auguſtum appellauit, atque in eoſpem publicam poſuit. Veſtitu cultiſſimus, ſeruis, & omnibus ſuis carus. Cordus dicit uxorem eum nunquam habere uoluiſſe. Contra Dexippus putat eius filium eſſe Gordianum tertium, qui poſt hoc cum Balbino, & Pupieno, ſiue Maximo puerulus adeptus eſt imperium. Cum ſenior Gordianus mathematicum aliquando conſuleret de genitura huius, reſpondiſſe ille dicitur, hunc & filium imperatoris, & ipſum imperatorem futurum. Et cum ſenior Gordianus rideret, oſtendiſſe conſtellationem mathematicam ferunt, & de libris ueteribus dictitaſſe, ita ut probaret ſe uera dixiſſe. Qui quidem & ſeni & iuueni, & diem, & genus mortis, & loca, quibus eſſent perituri, obſtinata conſtantiæ ueritate prædixit. Quæ omnia poſtea Gordianus ſenior in Africa iam imperator, & quando nihil timebat, narraſſe perhibetur de morte quinetiam ſua, filijq́;, & de genere mortis dixiſſe. Cantabat præterea uerſus ſenex, cum Gordianum filium uidiſſet hos ſæpiſſime.

x 4

" Oſtendent terris hunc tantum fata, neq; ultra
" Eſſe ſinent, nimium uobis Romana propago
" Viſa potens ſuperi, propria hæc ſi dona fuiſſent.

Extant dicta & ſoluta oratione, & uerſibus Gordiani iunioris, quæ hodie ab eius affinibus frequentantur. Non magna, non minima ſed media, & quæ appareant eſſe hominis ingenioſi, ſed luxuriantis, & ſuum diſcernentis ingenium. Pomorum, & olerum auidiſſimus fuit, in reliquo ciborum genere parciſſimus, adeo ut ſemper pomorum aliquid recentium deuoraret, frigidorum percupidus. Nec facile per æſtatem niſi frigida, & quamplurimum bibit. Et erat corporis uaſti, quare magis ad frigida urgebatur. Hæc de Gordiano iuniore digna memoratu comperimus, non enim nos talia dicere uoluimus, quæ Iunius Cordus ridicule, ac ſtulte compoſuit de uoluptatibus domeſticis, cæteriſq; infimis rebus, quæ qui uelit ſcire, ipſum legat Cordum, qui dicit, & quos ſeruos habuerit unuſquiſq; principum, & quos amicos, & quot penulas, quot ue chlamydes, quorum etiam ſcientia nulli prodeſt. Siquidem ea debēt in hiſtoria poni ab hiſtoriographis, quæ aut fugienda ſint, aut ſequenda. Sanè quidem quod apud Vulcatium Terentianum, qui ſui temporis ſcripſit hiſtoriam, uidetur mirabile, inſerendum cenſui. Dicit enim Gordianum ſeniorem Auguſti uultum ſic repræſentaſſe, ut & uocem, & morem, & ſtaturam eiuſdem oſtentare uideretur. Filium uero Pompeio ſimillimum uiſum, quamuis Pompeius obeſi corporis fuiſſe denegatur.

Nepotem autem eius etiam nunc uidemus imagines Scipionis Aſiatici retuliſſe, quod pro ſua admi niſtratione tacendum eſſe non credidi.

GORDIANVS IVNIOR.

P Oſt mortem duorum Gordianorum ſenatus trepidus, et Maximinum uehementius timens ex uiginti uiris, quos ad Rēp. tuendam delegerat, Pupienum, ſiue Maximum, & Clodiū Balbinum Auguſtos appellauit ambos ex conſulibus. Tunc populus, & milites Gordianum paruulum annos agentem, ut plerique aſſerunt undecim, ut nonnulli, tredecim, ut Iunius Cordus dicit, ſexdecim (nam uigeſimo & ſecundo anno eum periſſe aſſerit) petiuerunt, ut Cæſar appellaretur, raptuſq; ad ſenatum, atq; inde in concione poſitus indumento imperatorio tectus, Cæſar eſt appellatus. Hic natus eſt, ut plures aſſerunt, ex filia Gordiani, ut unus, aut duo (nam amplius inuenire non potui) ex filio, qui in Africa periīt, Gordianus ſcilicet Cæſar factus apud matrem educatus eſt. Et cum extinctis Maximinis, Maximus etiā & Balbinus militari ſeditione interempti eſſent, q̄ biennio imperauerant, Gordianus adoleſcens, quī Cæſar eatenus fuerat, à militibus & populo & ſenatu, & omnibus gentibus ingenti amore, ingentī ſtudio, & gratia Auguſtus eſt appellatus. Amaba-

tur autem merito aui, & auunculi, ſiue patris, qui ambo pro ſenatu, & pro populo Ro. contra Maximinum arma ſumpſerunt, & militari uel morte, uel neceſſitate perierunt. Poſt hæc ueterani ad curiam uenerunt, ut diſcerent, quid actum eſſet. Ex quibus duo ingreſſi Capitolium, cum illic ſenatus ageretur, ante ipſam aram à Gallicano ex conſulibus, et Mœcenate ex duobus interempti ſunt, atq; bellum inteſtinum ortum eſt, cum eſſent armati etiã ſenatores ignorantibus ueteranis, quod Gordianus adoleſcens ſolus teneret imperium. Dexippus quidẽ aſſeuerat ex filio Gordiani tertiũ Gordianum eſſe natum, et poſteaquã cõſtitit apud ueteranos quoq; ſolum Gordianũ imperare, inter populum, & milites, ac ueteranos pax roborata eſt, et hic finis belli inteſtini fuit, cum eſſet delatus Gordiano puero conſulatus. Sed indicium non diu imperaturi Gordiani hoc fuit, quod eclipſis Solis facta eſt, ut nox crederetur, neq; ſine luminibus accenſis quicq̃ agi poſſet. Poſt hæc tamen uoluptatibus, & delitijs Po. Ro. uacauit, ut ea, quæ fuerant aſpere geſta, mitigaret. Venuſto, & Sabino COSS. inita eſt factio in Africa contra Gordianũ tertium duce Sabiniano, quem Gordianus per præſidem Mauritaniæ obſeſſum à coniuratis ita oppreſſit, ut ad eum tradendum Carthaginem omnes uenirent, et crimina confitentes, & ueniã ſceleribus poſtulantes. Finita igitur ſolicitudine in Africa Gordiano iam iterũ, & Papiniano COSS. bellũ perſicum natum eſt, quare adoleſcens Gordianus prius q̃ ab bellũ profici-

ſceretur, duxit uxorem filiam Miſithei doctiſſimi uiri, quem cauſa eloquētiæ dignū parentela ſua putauit, & præfectum ſtatim fecit, poſt quod non puerile iam & contemptibile uidebatur imperiū. Siquidem et optimi ſoceri conſilijs adiuuaretur, & ipſe pro pietate aliquantulum ſaperet, nec per ſpadones, ac miniſtros aulicos matris, uel ignorantiæ conniuentia uenderetur. Extat deniq; & ſoceri eius ad eum epiſtola, & ipſius Gordiani ad ſocerum, qua intelligitur eius ſeculum emendatius, ac diligentius ſocero adiuuante pfectum, quarū exemplum hoc eſt. Domino filio, & Auguſto Miſitheus ſocer, & præfectus. Euaſiſſe nos grauem temporū maculam, qua per ſpadones, & per illos, q amici tibi uidebantur (erant autem uehementes inimici) oīa uendebantur. uoluptati nobis eſt, & eo magis, qđ tibi gratior emendatio eſt, ut ſiqua uitia fuerunt tua, non fuiſſe ſatis conſtet mi fili uenerabilis. neq; enim quiſquā ferre potuit datas eunuchis ſuffragantibus militum præpoſituras, negatum laboribus præmium, aut interemptos, aut liberatos pro libidine, atq; mercede, quos non decebat, uacuatum ærarium, per eos, qui quotidie inſidioſiſſime frequētabant initas factiones, ut tu deciperereris, cum inter ſe de bonis, peſſimisq; haberent conſilia tibimet ſuggerenda. bonos pellerent, deteſtandos inſinuarent, omnes poſtremo tuas fabulas uenderent. Dijs igitur gratias, quod uolente teipſo emendata Resp. eſt. Delectat ſanè boni eſſe principis ſocerum, & eius, qui omnia requirat, & omnia uelit ſci-

re, & qui pepulerit homines, per quos antea uelut in auctione poſitus nundinatus eſt. Item Gordiani ad ipſum. Imperator Gordianus Auguſtus Miſitheo patri, & præfecto. Niſi dij omnipotentes Romanum tuerentur imperium, etiam nunc per emptos ſpadones uelut in haſta poſiti uenderemur. Deniq; nunc demum intelligo neq; felicem prætorianis cohortibus præponi debuiſſe, neq; Serapioni quartam legionem credendam fuiſſe. Et, ut omnia dinumerem, multa non eſſe facienda, quæ feci, ſed dijs gratias, quod te inſinuante, qui nihil uendis, didici ea, quæ incluſus ſcire nõ poterã. Quid enim facerem? quod nos Maurus uenderet, & conſilio cũ Gaudiano, & Reuerendo, & Montano habito uel laudaret aliquos, uel uituperaret? Et illorum conſenſu quaſi teſtium, quod dixerat approbarem mi pater? Verum audias uelim, miſer eſt imperator, apud quẽ uera reticentur, qui cum ipſe publicæ ambulare non poſſit, neceſſe eſt, ut audiat, & uel audita, uel à plurimis roborata confirmet. His epiſtolis intellectum eſt adoleſcentem ſoceri conſilijs emendatum, atq; correctum. Et Miſithei quidẽ epiſtolam græcam quidam fuiſſe dicunt, ſed in hanc ſententiam. Tantum autem ualuit eius grauitas, et ſanctimonia, ut ex obſcuriſſimo præter nobilitatem geſtis etiam Gordianum clarũ principem fecerit. Fuit terræmotus eouſq; grauis imperante Gordiano, ut ciuitates etiam terræ hiatu cum populis deperirent, ob quæ ſacrificia per totam urbem, totumq; orbem terrarum ingentia celebrata ſunt.

Et Cordus quidem dicit inſpectis libris ſibyllinis, celebratiſq; oĩbus, quæ illic iuſſa uidebãtur, mundanum malum eſſe ſedatum ſedato terræmotu. Prætextato & Attico COSS. Gordianus aperto Iano gemino, quod ſignum erat indicti belli, profectus eſt contra Perſas cum exercitu ingenti, & tanto auro, ut uel auxilijs, uel militibus facile Perſas uincere poſſet. Fecit iter in Mœſiam, atq; in ipſo procinctu quicquid hoſtium in Thracijs fuit, deleuit, fugauit, expulit, atq; ſubmouit. Inde per Syriam in Antiochiam uenit, quæ à Perſis iam tenebatur. Illic frequentibus prælijs pugnauit, & uicit, Sapore Perſarum rege ſubmoto. Et poſt Artaxerxem Antiochiam recepit, Carras, & Niſibin, quæ omnia ſub Perſarum imperio erant. Rex ſanè Perſarum tantum Gordianum principem timuit, ut cum inſtructus eſſet, & ſuis copijs, & noſtris, tamen ciuitatibus ipſe præſidia ſponte deduceret, eaſq; integras ſuis ciuitatibus redderet, ita ut nihil, quod ad eorum fortunas pertineret, attaminaret. Sed hæc omnia per Miſitheum ſocerũ Gordiani, eundemq; præfectum geſta ſunt. Effectum denique eſt, ut Perſæ, qui iam in Italia timebantur, in regnum ſuum pugnãte Gordiano redirent, totumq; orientem Romana Respublica detineret. Extat oratio Gordiani ad ſenatum, qua de rebus geſtis ſcribens Miſitheo præfecto ſuo, & ſocero ingentes gratias agit, cuius partem indidi, ut ex eo uera cognoſceres. Poſt hæc Patres Cõſcripti, quæ, dũ iter agimus, geſta ſunt, quæ ubiq; ſingulis digna ſunt actitata,

» etiam Perſas, ut breui multa connectam, ab Antio
» chenſium crucibus, quas iam nexas Perſico ferro ge
» rebant, & reges Perſarum, & leges amouimus.
» Carras deinde, cæteraſq; urbes imperio Romano
» reddidimus. Niſibin uſq; peruenimus, &, ſi dij fa
» uerint, Cteſiphonta uſq; ueniemus. Valet tantum Mi
» ſitheus præfectus parens noſter, cuius ductu, &
» diſpoſitione & hæc tranſegimus, & reliqua tran
» ſigemus. Veſtrum eſt igitur ſupplicationes decerne
» re, nos dijs commendare. Miſitheo gratias agere.
His in ſenatu lectis, quadrigæ elephantorum Gor-
diano decretæ ſunt, utpote qui Perſas uiciſſet, ut trī
umpho Perſico triumpharet. Miſitheo autem qua-
drigæ equorum, & triumphalis currus, et titulus
huiuſmodi. Miſitheo eminenti uiro, parenti princi-
pum, prætorij præfecto totius urbis, et tutori, Reip.
S.P.Q.R. uicem reddidit. Sed iſta felicitas lon-
gior eſſe non potuit. Nam Miſitheus, quantum ple-
riq; dicunt, artibus Philippi, qui poſt eum præfe-
ctus prætorij eſt factus, ut alij, morbo extinctus eſt
hærede Romana Rep. ut quicquid eius fuerat, ue-
ctigalibus urbis accederet. Cuius uiri tanta in Rep.
diſpoſitio fuit, ut nulla eſſet unquam ciuitas, in qua
militaris portio, & quæ non poſſet exercitum Po.
Ro. ac Principē ferre, quæ totius anni in aceto, fru-
mento, & larido, atq; hordeo, & paleis condita nō
haberet, minores uero urbes aliæ XXX dierum,
aliæ XL. nonnullæ duorū menſium, quæ mini-
mum, XV dierum. Idem, cum eſſet præfectus, ar
ma militum ſemper inſpexit. Nullū ſenem militare

paſſus eſt, nullum puerũ annonas accipere. Caſtra omnia foſſato circuibat, noctibus etiã plerũq; uigi lias frequẽtabat. Amabaturq; ab omnibus, q̃d ſic & Remp. amaret, & principem. Tribuni eum, et duces uſqueadeo timuerunt, & amauerunt, ut neq; uellent peccare, neq; ulla ex parte peccarent. Philip pus eum propter pleraq; uehementer timuiſſe fer tur, atq; ob hoc per medicos inſidias eius uitæ paraſ ſe. & q̃dem hoc genere cum effuſione alui Miſithe us laboraret, atq; à medicis ſiſtendi uentris gratia poculum iuberetur accipere, mutatis quæ fuerant, id fertur datũ, quo magis ſolueretur, atq; ita exani matus eſt. Quo mortuo, Apriano, et Pappo COSS. in eius locum præfectus prætorij factus eſt Philip pus Arabs humili genere natus, ſed ſuꝑbus, q ſe in nouitate, atq; enormitate fortunæ non tenuit, ita ut ſtatim Gordiano, q eum in locum parentis adſci uerat, inſidias per milites faceret. Quæ tales fue runt. Miſitheus tantum, quantũ diximus, habuerat conditorũ, ut uacillare diſpoſitio Romana non poſ ſet. Verũ artibus Philippi primum naues frumen tariæ ſunt auerſæ. Deinde in ea loca deducti ſunt milites, in quibus annona haberi non poſſet. Hinc Gordiano infeſtos milites ſtatim reddidit, non in telligentes artibus Philippi iuuenem eſſe deceptum. Sed Philippus etiã addidit, ut rumorẽ per mili tes ſpargeret, adoleſcentẽ eſſe Gordianum imperiũ non poſſe regere, melius eſſe illum imperare, q̃ mi litem gubernaret, qui Remp. ſciret. Corrupit præ terea etiam principes, effectumq; ut palàm Philip

*pus ad imperium poſceretur. Amici Gordiani pri
mum uehementiſſime reſiſtebant. Sed cum milites
fame uincerentur, imperium Philippo mandatum
eſt, iuſſumq́; à militibus, ut quaſi tutor eius Philip
pus cum eodem Gordiano pariter imperaret. Su
ſcepto igitur imperio, cum & Philippus ſe contra
Gordianum ſuperbiſſime ageret, & ille ſe impe-
ratorem, atq; imperatorum prolem, & uirum no-
biliſſimæ familiæ recognoſceret, nec ferre poſſet
improbitatem hominis ignobilis apud duces, et mi
lites aſtante præfecto Metio Gordiano affine ſuo
in tribunali proceſſit ſperans poſſe imperium Phi-
lippo abrogari. Sed hac conqueſtione nihil egit, cū
illum incuſaſſet, quod immemor beneficiorum eius
ſibi minus gratus exiſteret. Et cum milites rogaſſet,
cum aperte duces ambiſſet, factione Philippi minor
apud omnes fuit. Deniq; cum ſe uideret minorem
haberi, petijt ut æquale ſaltem inter eos eſſet impe
rium, nec impetrauit. Dehinc petijt, ut loco Cæſa-
ris haberetur, nec id obtinuit. Petijt etiam, ut præ-
fecti loco eſſet Philippo, quod et ipſum negatum eſt.
Vltimæ preces fuerunt, ut eum Philippus pro du-
ce haberet, & pateretur uiuere. Ad quod quidem
penè conſenſerat Philippus ipſe tacitus, ſed omnia
per amicos agens nutibus, atq; conſilijs. Verum cum
ſecum ipſe cogitaret amorem populi Romani, &
ſenatus circa Gordianum, & totius Africæ, ac Sy
riæ, totiusq́; orbis Romani, cum & nobilis eſſet, et
nepos, ac filius imperatorum, & bellis grauibus
totam Remp. liberaſſet, poſſe fieri, ut factione quan*

doq; militum

doq; militum Gordiano redderetur imperium, cum recentes in Gordianum iræ militum famis cauſa uehementes eſſent, clamantem ante conſpectum duci iuſſit, ac ſpoliari, & occidi. Quod tum primum dilatum eſſet, poſt, ut iuſſit, impletum eſt. Ita Philippus impie, non iure obtinuit imperiū. Imperauit Gordianus annis ſex. Et dum hæc agerentur, Argunthis Scytharum rex finitimorum regna uaſtabat, maxime quod compererat Miſitheum periſſe, cuius conſilio Reſp. fuerat gubernata. Philippus autem ne à crudelitate nancisci uideretur imperium, Romam literas miſit, quibus ſcripſit Gordianum morbo periſſe, ſéq; à cunctis militibus electum. Nec defuit, ut ſenatus de his rebus, quas nō nouerat, falleretur. Appellato igitur principe Philippo et Auguſto nuncupato, Gordianum adoleſcentem inter deos retulit. Fuit iuuenis lætus, pulcher, amabilis, gratus omnibus, in uita iucundus, in literis nobilis, prorſus ut nihil præter ætatem deeſſet imperio. Amatus eſt à populo, & ſenatu, & militibus ante Philippi factionem, ita ut nemo principum. Cordus dicit omnes milites eum filium appellaſſe, ab omni ſenatu filium dictum, omnem populum delitias ſuas Gordianum dixiſſe. Deniq; Philippus, cum eum interfeciſſet, neq; imagines eius tolleret, neq; ſtatuas deponeret, neq; nomen abraderet, ſed diuum ſemper appellās etiam apud ipſos milites, cum quibus factionem fecerat, ſerio animo, & peregrina calliditate ueneratus eſt. Domus Gordianorum etiam nunc extat, quam iſte Gordianus

pulcherrime exornauit. Et uilla eorum uia prænestina ducentas columnas uno periſtylo habens, quarum L. chriſteæ, claudianæ L. ſienitides L. numidicæ pari menſura ſunt. In qua baſilicæ centenariæ tres. Cætera huic operi conuenientia, et thermæ quales præter urbem, ut tunc nuſquam in orbe terrarum. Familiæ Gordiani hoc ſenatus decreuit, ut à tutelis, atque legationibus, & à publicis neceſſitatibus, niſi ſi uellent poſteri eius, ſemper uacarēt. Opera Gordiani Romæ nulla extant, præter quædam nymphia, & balneas. Sed balneæ priuatis hominibus fuerunt, & ab eo in uſum priuatum exornatæ ſunt. Inſtituerat porticum in campo Martio ſub colle pedum mille, ita ut ab altera parte, qua mille pedum porticus fieret, atque inter eas pariter, & ſpatium pedum quingentorū, cuius ſpatij hinc atque inde uiridaria eſſent lauro, myrto, & buxo frequentata. Medium uero lithoſtrotum breuibus columnis altrinſecus poſitis, & ſigillis per pedes mille, quod eſſet deambulatorium, ita ut in capite baſilica eſſet pedum quingentorum. Cogitauerat præterea cum Miſitheo, ut poſt baſilicam thermas æſtiuas ſui nominis faceret, ita ut hyemales in principio porticus poneret, ſuo uſui eſſent uel uiridaria, uel porticus. Sed hæc omnia nunc priuatorum & poſſeſſionibus, & hortis, & ædificijs occupata ſunt. Fuerunt ſub Gordiano Romæ elephanti XXX & II. quorum ipſe XII miſerat, Alexander X. Alces X. Tigres X. Leones manſueti LX. Leopardi manſueti XXX. Belbi, ideſt

hyænæ X. gladiatorum fiſcalium paria mille. Hippopotamus, & rhinoceros unus. Archoleontes X. Camelopardali X. Onagri XX. Equi feri XL. & cætera huiuſmodi animalia innumera, & diuerſa, quæ omnia Philippus ludis ſecularibus uel dedit, uel occidit. Has autem omnes feras manſuetas, & præterea efferatas parabat ad triũphum perſicum, ſed uotum publicum nihil ualuit. Nam omnia hæc Philippus exhibuit ſecularibus ludis, & muneribus, atq; circenſibus, cum milleſimum ab urbe condita annum in conſulatu ſuo, & filij ſui celebrauit, quod de Cæſare memoriæ traditum eſt. Hoc etiam de Gordiano Cordus eueniſſe perſcribit. Nam omnes quicunque illum gladio appetiuerunt, qui nouem fuiſſe dicuntur, poſtea interempti à Philippis ſua manu, ſuisq; gladijs, & ijſdem, quibus illum percuſſerant, interiſſe dicuntur. Trium igitur Gordianorum hæc fuit uita, qui omnes Auguſti appellati ſunt, duobus in Africa interemptis in Perſidis finibus. Tertio Gordiano ſepulchrum milites apud Circeiam caſtrum fecerunt in finibus Perſidis titulum huiuſmodi addentes & græcis, & latinis, & perſicis, et iudaicis, & ægyptiacis literis, ut ab oĩbus legeretur. D. Gordiano uictori Perſarum, uictori Gotthorum, uictori Sarmatarũ, depulſori romanarum ſeditionum, uictori Germanorũ, ſed nõ uictori Philipporũ. quod ideo uidebatur additum, quia in campis Philippis ab Alanis tumultuario prælio uictus abſceſſerat. Simul etiam quod à Philippis uidebatur occiſus.

Quem titulum euertiſſe Licinius dicitur eo tempore, quo eſt nactus imperium, cum ſe uellet uideri à Philippis originem trahere. Quæ omnia Conſtantine maxime idcirco ſum perſecutus, nequid tuæ cognitioni deeſſet, quod dignum ſciētia uideretur.

MAXIMVS, ET BALBINVS IVLII CAPITOLINI

INteremptis in Africa Gordiano ſeniore cum filio, cum Maximinus ad urbem furens ueniret, ut, quod Gordiani Auguſti appellati fuerant, uindicaret, ſenatus pertrepidus in ædem Cōcordiæ ſeptimo Calen. Iunias cōcurrit ludis apollinaribus remedium contra furorem hominis improbiſſimi requirens. Cum igitur duo conſulares, & eminentes quidem uiri Maximus, & Balbinus, quorum Maximus à pleriſq; in hiſtoria reticetur, & loco eius Pupieni nomen infertur, cum & Dexippus, & Arabianus Maximum, & Balbinum dicant electos contra Maximinum poſt Gordianos, quorum alter bonitate, uirtute, alter ſeueritate clari habebantur, ingreſſi eſſe ut curiam, ac præcipue timorem Maximini aduentu ferrent, oſtenderentq;, referente COS. de alijs rebus, qui primam ſententiam erat dicturus, ſic orſus eſt. Minora uos ſolicitant, & propè aniles res

» *feruentiſſimo tempore tractamus in curia. Quid*
» *enim opus eſt de reſtitutione templorum, de Baſili-*
» *cæ ornatu, de thermis titianis, de exædificatione*
» *amphitheatri agere? cum immineat Maximinus,*
» *quem hoſtem mecum ante dixiſtis. Gordiani duo, in*
» *quibus præſidium fuerat, interempti ſunt, neque*
» *in præſenti ullum ſit auxilium, quo reſpirare poſ-*
» *ſimus. Agite igitur P. C. principes dicite, quid mo*
» *ramini? ne, dum ſingillatim pertimeſcitis, in timore*
» *potius q̃ in uirtute opprimamini. Poſt hæc tacen-*
tibus cunctis, cum Maximus, qui & natu grandi-
or erat, & meritis, & uirtute, ac ſeueritate clarior,
dicere ſententiã cœpiſſet, qua oſtenderet duos prin
cipes eſſe faciendos. Vectius Sabinus ex familia
Vlpiorum rogato COS. ut ſibi dicere, atq; interfa.
» *ri liceret, ſic orſus eſt. Scio P. C. hanc rebus no-*
» *uis ineſſe oportere conſtantiam, ut rapienda ſint cõ*
» *ſilia, non quærenda. Verbis quinetiam plurimis*
» *abſtinendum ſit, atq; ſententijs, ubi res perurgent.*
» *ceruices ſuas quiſque reſpiciat, uxorem, ac liberos*
» *cogitet, auitas, patriasq; fortunas, quibus omnibus*
» *imminet Maximinus natura furioſus, truculen-*
» *tus, immanis. Cauſa uero (ut ſibi uidetur) ſatis iuſta.*
» *truculentior ille quadrato agmine caſtris ubique*
» *poſitis, ad urbem tendit. Vos ſedendo, & conſultan*
» *do diem teritis. longa oratione opus non eſt. facien*
» *dus eſt imperator, immo faciendi ſunt principes.*
» *Vnus, qui res domeſticas, alter, qui bellicas curet.*
» *Vnus, qui in urbe reſideat, alter, qui obuiam cum*
» *exercitu latronibus pergat. Ego principes dico, uos*

» firmate, ſi placet, ſin minus, meliores oſtendite. Maximum igitur, atq; Balbinum, quorum unus in re militari tantus eſt, ut nobilitatem generis ſplendore uirtutis allexerit. Alter ita clarus nobilitate eſt, ut & morum lenitate, Reip. ſit neceſſarius, & uitæ ſanctimonia, quam à prima ætate in ſtudijs ſemper, ac literis tenuit. Habetis ſententiam P.C. mihi fortaſſe periculoſiorem, quàm uobis, ſed nec uobis ſatis tutam, ſi non aut alios, aut hos principes feceritis. Poſt hæc acclamatum eſt uno conſenſu. Aequum eſt, iuſtum eſt. Sententiæ Sabini omnes conſentimus. Maxime, & Balbine Auguſti dij uos ſeruent, dij uos principes fecerunt, dij uos conſeruent. Vos ſenatum à latronibus uindicate, uobis bellum contra latrones mandamus. Hoſtis publicus Maximinus cum filio pereat, hoſtem publicum uos perſequimini. Felices uos iudicio ſenatus, felicem Remp. ueſtro imperio. Quod uobis ſenatus detulit, fortiter agite, quod uobis ſenatus detulit, libenter accipite. His, atq; alijs acclamationibus imperatores facti ſunt Maximus, atq; Balbinus. Egreſſi igitur à ſenatu, primum capitolium aſcenderunt, ac rem diuinam fecerunt. Sed dum in capitolio rem diuinam faciunt, Po. Ro. imperio Maximi contradixit, timebãt enim ſeueritatem eius homines uulgares. Quare factum eſt, ut Gordianum adoleſcentulum principem peterent, qui ſtatim factus eſt, nec prius permiſſi ſunt ad palatium ſtipatis armis ire, quàm nepotem Gordiani Cæſaris nomine nuncuparent. Deinde ad roſtra populum conuocarunt, Vbi cum

orationem de ſenatus ſententia, & de ſua electione habuiſſent, Po. Ro. cum militibus, qui forte conuenerant, acclamauit Gordianum Cæſarem omnes rogamus. Hic nepos erat Gordiani ex filia, ut quidam, uel, ut alij, ex filio, qui eſt in Africa occiſus, annum agens ætatis quartumdecimum, ut pleriq; dicunt, qui ſtatim raptus eſt, & nouo genere S. C. cum eadem die S. C. factum eſſet, inductus in curiā Cæſar eſt appellatus. Prima igitur relatio principum fuit, ut duo Gordiani diui appellarentur. Aliqui autem unum putant appellatum ſeniorem uidelicet. Sed ego libris, quos Iunius Cordus affatim ſcripſit, legiſſe memini ambos in deos relatos. Siquidem ſenior laqueo uitam finiuit, iunior autem in bello conſumptus eſt. Qui utiq; maiorem meretur reuerentiam, quod eum bella rapuere. Poſt has igitur relationes præfectura urbis in Sabinum collata eſt, uirum grauem, & Maximi moribus congruentem, prætoriana in Pinarium Valentem. Sed prius quàm de actibus eorum loquar, placet aliqua dicere de moribus, atque genere non eo modo, quo Iunius Cordus eſt proſecutus omnia, ſed illo, quo Suetonius Tranquillus, & Valerius Marcellus, quamuis Curius Fortunatius, qui omnem hanc hiſtoriam perſcripſit, plura contigerit. Cordus uero tam multa, ut etiam pleraque, & minus honeſta perſcripſerit. Maximo pater fuit Maximus unus è plebe, ut nonnulli dicunt, faber ferrarius, ut alij ueredarius, uehicularius fabricator. hunc ſuſcepit ex uxore Prima nomine. Cui

fratres quatuor uiri fuerunt, & quatuor puellæ, qui omnes in pubertate interierunt. Nato Maximo, carnem bubulam, & quidem multam aquila in cellam eorum proieciſſe fertur, quæ anguſto patebat impluuio, eam deniq; cum iaceret, nec q́ſquam attingere auderet religionis timore, iterum ſuſtuliſſe, & in proximum ſacellū, quod erat Iouis, præſſiti detuliſſe. Id eo tempore nihil uiſum eſt omnis habere, ſed non ſine cauſa factum probauit imperium. Pueritiam omnem in domo patrui Pinarÿ fecit, quem ſtatim ad præfecturam prætorÿ ſubuexit, ubi factus eſt imperator. Operam grammatico, rhetori non multam dedit. Siquidē ſemper uirtuti, & militari ſeueritati ſtuduit. Attamen militaris tribunus fuit, & multos egit numeros, & poſtea præturā ſumptu Peſcenninæ Marcellinæ, quæ illum loco filiÿ ſuſceperat, et aluerat. Inde proconſulatum Bithyniæ egit, & deinceps Græciæ, ac tertio Narbonæ. miſſus præterea legatus Sarmatas in Illyrico contudit, atq; inde tranſlatus ad Rhenum, rem contra Germanos ſatis feliciter geſſit. Poſt hæc præfectus urbi prudentiſſimus, ac ingenioſiſſimus, & ſeueriſſimus approbatus eſt. Quare ueluti ſenatus ei homini, quod non licebat, nouæ familiæ imperium tamen detulit confeſſis omnibus eo tempore in ſenatu aptiorem non eſſe, qui deberet principis nomen accipere. Et quoniam etiam minora pleriq; deſyderant, fuit cibi auidus, uini parciſſimus, ad rem ueneream nimis rarus domi, foris q; ſemper ſeuerus, ita ut & triſtis cognomen acciperet. Vul-

tu grauiſſimus, et uerecundus, ſtatura procerus, cor poris qualitate ſaniſſimus, moribus aſpernabilis, at tamen iuſtus, neq; unquam uſq; ad exitum nego tiorum uel inhumanus, uel inclemens. Rogatus ſem per ignouit, nec iratus eſt, niſi ubi eũ iraſci decuit. Factionibus ſe nunquam præbuit, iudicij tenax fu it, neq; alius potius quàm ſibi credidit. Quare & à ſenatu multum dilectus eſt, & à populo timori habitus, ſiquidem ſciebat populus eius cenſoriã præ fecturã, quam uidebat poſſe in imperio uehemen tius conualeſcere, Balbinus nobiliſſimus, & iterũ COS. rector prouinciarum infinitarum. Nam et Aſiam, & Africam, & Bithyniam, & Gelatiã, et Pontum, & Thracias, & Gallias ciuilibus admi niſtrationibus rexerat, ducto nonnunquam exerci tu, ſed rebus bellicis minor fuerat q̃ ciuilibus. At tamen bonitate, nimia ſanctitate, ac uerecundia in gentem ſibi amorem conciliauerat. Familiæ uetuſtiſ ſimæ, ut ipſe dicebat, à Balbo Cornelio Theopha ne orignem ducens, qui per Cn. Pompeium ciuita tem meruerat, cum eſſet ſuæ patriæ nobiliſſimus, idemq; hiſtoriæ ſcriptor. Statura æque procerus, corporis qualitate conſpicuus, in uoluptatibus nimi us, quem quidem adiuuabat diuitiarum abundan tia, nam erat à maioribus diues, & multa hæredi tatibus p ſe ipſe collegerat. Eloquentia clarus, poë mata inter ſui temporis poëtas plurima fecit, uini, cibi, rei venereæ auidus, ueſtitu cultus, nec quicquã defuit, quod illum populo non commendabilẽ red deret. Amabilis etiã ſenatui fuit. Hæc de utriuſq;

uita comperimus. Denique nonnulli quemadmodum Catonem & Cæſarem Salluſtius comparat, ita hunc quoq; comparandum putant, ut alterũ ſeuerum, clementem alterum, bonum illum, iſtum conſtantem. Illum nihil largientem, hunc affluentem copijs omnibus dicerent. Hæc de moribus, atq; genere. Decretis ergo omnibus imperatorijs honoribus, atq; inſignibus, præcepta tribunitia poteſtate iure proconſulari, pontificatu maximo, patris etiam, et patriæ nomine meruerunt imperium. His geſtis, celebratisq; ſacris datis ludis ſcænicis, ludisq; circenſibus gladiatorio etiam munere, Maximus ſuſceptis uotis in Capitolio ad bellum contra Maximinum miſſus eſt, cum exercitu ingenti prætorianis Romæ manentibus. Vnde autem mos tractus ſit, ut proficiſcentes ad bellum imperatores, munus gladiatorium, & uenatus darent, breuiter dicendum eſt. Multi dicunt apud ueteres hanc deuotionem contra hoſtes factam, ut ciuium ſanguine litato ſpecie pugnarum ſe Nemeſis, ideſt uis quædam fortunæ ſatiaret. Alij hoc literis tradunt, quod ueriſimilius credo, ituros ad bellum Romanos debuiſſe pugnas uidere, & uulnera, & ferrum, & nudas inter ſe cohortes, ne dimicantes in bello armatos hoſtes timerent, aut & ſanguinem perhorreſcerent. Et Maximo quidẽ ad bellum profecto, Romæ prætoriani remanſerunt. Inter quos, & populum tanta ſeditio fuit, ut ad bellum inteſtinum ueniretur. Vrbis Romæ pars maxima incenderetur, templa fœdarentur, omnes plateæ cruore polluerẽtur,

cum Albinus homo ſenior ſeditionem ſedare non poſſet. Nam & in publicum proceſſit, manus ſingulis quibusq; tenuit, & penè ictum lapidis paſſus eſt. Alij dicunt etiã fuſte percuſſum eſſe, neq; ſedaſſe tumultum, niſi infantem Gordianum purpuratum ad populum longiſſimi hominis collo ſuperpoſitum produxiſſet. Quo uiſo, populus, et milites uſqueadeo placati ſunt, ut amore illius in concordiã redirent. Neq; unquam quiſquam in illa ætate ſic amatus eſt merito aui, & auunculi, ſeu patris, ut quidam dicunt, q pro populo Romano contra Maximinum in Africa uitam finierant. Tantum apud Romanos memoria bonarũ rerũ ualet. Maximo igitur ad bellũ profecto, ſenatus per oẽs regiones conſulares, prætorios, quæſtorios, ædilitios, tribunitios ẽt uiros miſit, ita ut unaquæq; ciuitas frumentum, arma, et propugnacula, et muros pararet, ut p ſingulas urbes Maximinus fatigaretur. Iuſſum tũc tñ ut oĩa ex agris in ciuitate colligerẽtur, neq̃d hoſtis publicus inueniret. Scriptum eſt præterea oẽs prouincias miſſis frumentarijs, iuſſumq; ut qcunq; Maximinum iuuiſſet, in hoſtiũ numero duceretur. Inter hæc Romæ iterum ſeditiones inter populũ, & milites ortæ ſunt. Et cum mille edicta Albinus proponeret, nec audiretur, ueterani ſe in caſtra prætoria contulerũt cum ipſis prætorianis, quos cœpit populus obſidere, nec unq̃ ad amicitiã eſſent redacti niſi fiſtulas aquarias populus incidiſſet. in urbe autẽ prius quàm dictum eſſet milites pacatos uenire, & tegulæ de tectis iactæ ſunt, & omnia, quæ

domibus erant uaſa proiecta. Atq; ideo maior pars ciuitatis perijt, & multorum diuitiæ. Nam latrones ſe militibus miſcuerunt ad uaſtanda ea, quæ norant, ubi reperirent. Cum hæc Romæ geruntur, Maximus, ſiue Pupienus apud Rauennam bellum parabat ingenti apparatu, timens uehementiſſime Maximinum, de quo ſæpiſſime dicebat, ſe non contra hominem, ſed contra Cyclopē bellum gerere. Et Maximinus quidē apud Aquileiam ita uictus eſt, ut à ſuis occideretur, caputq; eius, & filij perlatum eſt Rauennam, qđ à Maximo Romam tranſmiſſum eſt. Non tacenda hoc loco deuotio eſt Aquileienſium pro Romanis, qui etiam crines mulierū pro neruis ad ſagittas emittendas totondiſſe dicuntur. Tantum ſane lætitiæ fuit in Balbino, qui plus timebat, ut hecatomben faceret. Statim Maximini caput allatum. Hecatombe autem tale ſacrificium eſt. Centum aræ uno in loco ceſpititiæ extruuntur, & ad eas centum ſues, centum oues mactantur. Nā ſi imperatorium ſacrificium ſit centum leones, centum aquilæ, & cætera huiuſmodi animalia centena feriunt. Quod quidem etiam Græci quondam feciſſe dicuntur, cum peſtilētia laborarent, et à multis imperatoribus id celebratum conſtat. His igitur peractis, Balbinus cum ſumma gratulatione Maximum redeuntem è Rauenna cum exercitu integro, & copijs expectabat. Siquidem Maximinus ab oppidanis Aquileienſibus, & paucis, qui illic erant, militibus à Criſpino & Menephilo conſulaRibus, qui à ſenatu miſſi fuerant, uictus eſt. Ipſe

autem Maximinus Aquileiam idcirco acceſſerat, ut omnia tuta, & integra uſq; ad alpes relinqueret. Ac ſiquæ eſſent Barbarorũ, qui Maximo fauerant, reliquiæ, compeſceret. Miſſi ſunt, denique ad eum legati ſenatores XX. quorum nomina ſunt apud Cordum, in his conſulares quatuor, prætorij octo, quæſtorij VIII. cum coronis et S. C. in quo ei ſtatuæ auratæ equeſtres decernebantur. Ex quo quidem Balbinus ſubiratus eſt, dicens Maximum minus q̃ eum laboraſſe, cum ipſe domi tanta bella compreſſiſſet, ille autem otioſus apud Rauennam reſediſſet. Sed tantum ualuit bellum Maximo, q̃a profectus eſt contra Maximinum, ut etiam uictoria decerneretur, quã impletam ille neſciuit. Exercitu igitur ſuſcepto Maximini, ad urbem cum ingenti pompa, et multitudine Maximus uenit mœrentibus militibus, quod eum imperatorem, quem ipſi delegerant, perdiderant, et eos habebant, quos ſenatus legerat. Nec diſſimulari poterat mœror, qui apparebat in frontibus ſingulorum, et iam quidem nec uerbis abſtinebatur, quamuis Maximus & apud milites ſæpe dixiſſet, obliuionem præteritorum eſſe debere, & ſtipendia magna donaſſet, & auxilia in ea loca, quæ delegerant, dimiſiſſet. Sed animi militum ſemel imbuti odio, refrenari nequeunt. Deniq; cum audiſſet ſenatus acclamationes, quæ milites tangeret, acriores contra Maximum, et Balbinum extiterunt ſecum quotidie cogitantes, quos imperatores facere deberẽt. S. C. autem, quo moti ſunt, hæc forma eſt. Cum ingredienti urbem Maximo Bal-

binus, & Gordianus, & ſenatus, & populus Romanus obuiam proceſſiſſent, acclamationes primū publicæ fuerunt, quæ milites contingerent. Inde in ſenatum itum eſt, ubi poſt illa, quæ communia ſolēt eſſe feſta, dictum eſt. Sapienter electi principes ſic agunt, per imperitos electi principes, ſic pereunt, cum conſtaret à militibus factum eſſe Maximinum, Balbinum autem & Maximum à ſenatoribus. His auditis, milites grauius ſæuire cœperunt in ſenatu, præcipue qui ſibi triumphare de mllibus uidebatur. Et Balbinus quidem cum Maximo urbem cum magna moderatione gaudente ſenatu, & populo Romano regebant, ſenatui plurimum deferebātur, leges optimas condebant, moderate cauſas audiebant, res bellicas pulcherrime diſponebant. & cum iam paratum eſſet, ut contra Parthos Maximus proficiſceretur, Balbinus contra Germanos, puer autem Gordianus Romæ remaneret, milites occaſionem quærētes occidendorum principum cum primo inuenire uix poſſent, quia Germani ſtipabant Maximum, atq; Balbinum quotidie ingraueſcebant. Et erant quidem diſcordiæ inter Balbinum, & Maximum, ſed tacitæ, et quæ intelligerentur potius, quàm uiderentur. Cum Balbinus Maximum quaſi ignobilem contemneret, Maximus Balbinum quaſi debilem calcaret. Quare occaſio militibus data eſt, intelligentibus facile diſcordes imperatores poſſe interfici. Ludis deniq; ſcenicis, cum multi et milites, et aulici occupati eſſent, & in palatio ſoli cum Germanis principes remanſiſſent, impetum in eos fecerunt. Turbantibus igi-

tur militibus, cum primum nuntiatum eſſet Maximo turbam illam, tempeſtatemq; uix euadi poſſe, niſi ad Germanos mitteretur, & forte in alia parte palatij Germani cum Balbino eſſent, mittit ad Balbinum Maximus petens, ut ei præſidiũ mitteret. Sed ille ſuſpicatus, quod contra ſe eos peteret, quem putabat monarchiam uelle, primũ fruſtratus eſt, deinde uſq; ad litem puentum eſt. in hac tamen ſeditione illis contendentibus milites ſuperuenerũt, atq; ambos eos nudatos ueſtibus regalibus de palatio cum iniurijs produxerunt, & per mediam ciuitatẽ ad caſtra raptare uoluerunt magna ex parte laniatos. Sed ubi compererunt Germanos ad defenſionem illorum ſuperuenire, ambos occiderunt, & in itinere medio reliquerunt. Inter hæc Gordianus Cæſar ſublatus à militibus imperator eſt appellatus, id eſt Auguſtus, quia non erat alius in præſenti inſultantibus militibus ſenatui, & populo, qui ſe ſtatim in caſtra receperunt. Germani ſanè ne ſine cauſa pugnarent occiſis iam imperatoribus ſuis, extra urbem, ubi ſuos habebant, ſe contulerunt. Hunc finem habuerunt boni imperatores indignum uita, & moribus ſuis. Nam neque Maximo, ſiue Pupieno fortius, neque Balbino benignius fuit quicquam, quod re ipſa intelligi poteſt. Neque enim cum eſſet poteſtas, malos ſenatus eligeret. Huc accedit, quod multis honoribus, ac poteſtatibus explorati ſunt, cum alter bis COS. & præfectus, alter COS. & præfectus ad imperium longæui perueniſſent

amabiles ſenatui, & populo etiam, quia Maximinum iam leuiter pertimeſcebant. Hæc ſunt, quæ de Maximo ex Herodiano græco ſcriptore magna ex parte collegimus. Sed multi non à Maximo, uerum à Pupieno imperatore apud Aquileiam Maximinum eſſe uictum dixerunt, & ipſum cum Balbino eſſe occiſum, ita ut Maximi nomẽ prætereant. Tanta eſt autem hiſtoricorum inter ſe errãtium imperitia, uel uſurpatio, ut multi eundẽ Maximum, quem Pupienum uelint dici, cum Herodianus uitæ ſuæ temporum ſcriptor Maximũ dicat, non Pupienum, cum & Dexippus Græcorum ſcriptor Maximum, & Balbinum imperatores dicat factos contra Maximinũ poſt Gordianos duos, & à Maximo uictum Maximinũ non à Pupieno. His accedit alia ſcriptorum imperitia, q̃ præfectum prætorij fuiſſe Gordianum paruulum dicunt, ignorantibus multis collo ſæpe uectũ, ut militibus oſtenderetur. Imperarũt autem Maximus, et Balbinus anno uno, cum Maximinus imperaſſet cum filio, ut quidã dicunt, per trienniũ, ut alij, per biennium. Nec reticendũ eſt, quod Maximus, cum & ſibi, & Balbino deferretur iudicio ſenatus imperium, Balbino dixiſſe fertur, ut Herodianus dicit, Quid tu Balbine, et ego merebimur, cum hanc tam immanem belluam exitio dederimus? Cumq; Balbinus dixiſſet ſenatus, populiq; Romanũ feruentiſſimum amorem, & orbis terrarum, dixiſſe fertur Maximus, Vereor ne militum odiũ ſentiamus, & mortem. Domus Balbini etiã nunc Ro-

mæ oſtenditur

mæ oſtenditur in Carinis magna, & potens, et ab eius familia huc uſq; poſſeſſa. Maximus, quē Pupienum pleriq; putant, ſummæ tenuitatis, ſed uirtutis ampliſſimæ fuit. Sub his pugnatum à Carpis contra Mœſos fuit, & Scythici belli principium, & Hiſtriæ excidium eo tempore. Vt autem Dexippus dicit, Hiſtricæ ciuitatis. Dexippus Balbinum ſatis laudat, & dicit forti animo militibus occurriſſe, atq; interfectum, ut mortem non timeret, quem in omnibus diſciplinis inſtructum fuiſſe dicit. Maximum uero negat eiuſmodi uirum fuiſſe, qualem græci plerique dixerunt. Addidit præterea contra Maximinum Aquileienſium odium fuiſſe, ut de crinibus mulierum ſuarum arcubus neruos facerent, atque ita ſagittas emitterent. Dexippus, & Herodianus, qui horum principum hiſtoriam perſecuti ſunt, Maximum, & Balbinum fuiſſe principes dicunt, delectos à ſenatu contra Maximinum poſt interitum duorum Gordianorum in Africa, cum quibus etiam puer tertius Gordianus electus eſt. Sed apud latinos ſcriptores pleroſq; Maximi nomen non inuenio, & cum Balbino Pupienum imperatorem reperio, uſqueadeo ut idem Pupienus cum Maximino apud Aquileiam pugnaſſe dicatur commemoratis hiſtorias aſſerentibus, ne Maximus quidem contra Maximinum pugnaſſe doceatur, ſed reſediſſe apud Rauennam, atque illic patratam audiſſe uictoriam, ut mihi uideatur idem eſſe Pupienus, qui Maximus dicitur. Quare etiam gratulatoriam epiſtolam ſubdidi, quæ ſcripta eſt

à COS. *ſui temporis de Pupieno, & Balbino.*

*Pupieno, & Balbino Auguſtis Claudius Iulia-
nus. Cum primum Iouis* OPT. MAX. *& deo-
rum immortalium, ſenatusq́; iudicio & conſenſu
generis humani ſuſcepiſſe uos Remp. à nefarij la-
tronis ſcelere ſeruandam, reddendamq́; Romanis
legibus domini ſanctiſſimi, & inuictiſſimi Augu-
ſti, quanquam non dum ex ueſtris literis, ſed tamē
ex ſpiritu, quod ad me. V. C. Celſus Aelianus colle-
ga tranſmiſerat, comperiſſem, gratulatus ſum ur-
bi Romæ, cuius ad ſalutem eſtis electi, gratulatus
ſenatui, cuius, pro iudicio, quod in uos habuit,
reddidiſtis priſtinam dignitatem, gratulatus Ita-
liæ, quam cum maxima ab hoſtibus uaſtatione de-
fendiſtis, gratulatus prouincijs, quas inexplebili
auaritia tyrannorum laceratas ad ſpem ſalutis re-
duxiſtis. Deniq; de legionibus ipſis et auxilijs, quæ
ubiq; terrarum iam uultus ueſtros adorant, q de-
poſito dedecore priſtino nunc in ueſtro nomine di-
gnam Romani principatus ſpeciem receperunt.
Quocirca nulla uox fortis, nulla oratio felix, nul-
lum ingenium tam fœcundum unquam fuerit, qđ
poſſit publicam felicitatem digne exprimere, quæ
quanta, et cuiuſmodi ſint, iam in ipſo exordio prin-
cipatus ueſtri cognoſcere potuimus, qui leges Ro-
manas, æquitatemq́; abolitam, & clementiā, quæ
iam nulla erat, & uitam, & mores, & libertatem
& ſpem ſucceſſionum, atq; hæredum reduxiſtis.
Hæc enumerare difficile eſt, nedum proſequi con-
ſentanea dicendi dignitate. Nam quod nobis uitæ*

» per uos reddita eſt, cum dimiſſis paſſim per prouin
» cias artificibus ſic elatus latro ſurrexit, ut ſe ordi
» ni profiteretur iratum, quomodo dicam aut proſe-
» quar? præſertim cum mediocritas mea non modo
» publicam felicitatem, ſed ne peculiare quidem gau
» dium animi mei poſſit exprimere, cum eos Augu-
» ſtos, & principes generis humani uideam, quorum
» antehac perpetuo cultu mores, & modeſtiam mirã
» tanquam ueteribus cenſoribus meis cuperem proba
» tam, et hæc eſſe confidam in priorum principum
» teſtimonijs ueſtris. Tamen ut grauioribus iudicijs
» glorier dij præſtent, præſtabuntq; hanc urbi Ro-
» manæ felicitatem. Nam, cum ad uos reſpicio, nihil
» aliud optare poſſum, quàm quod apud deos dicitur,
» uictor Carthaginis precatus, ut ſcilicet in eo ſtatu
» Remp. ſeruaret, in quo tunc eſſet, quod nullus me-
» lior inueniretur. Ita ego precor, ut in eo ſtatu uobis
» Remp. ſeruent, in quo eam uos adhuc nutantem
» collocauiſtis. Hæc epiſtola probat Pupienũ eundẽ
eſſe, qui à pleriſq; Maximus dicitur nomine pater.
no. Siquidem per hæc tempora apud græcos non facile Pupienus, apud latinos non facile Maximus inueniatur. Et ea, quæ ſunt geſta contra Maximinum modo à Pupieno, modo à Maximo acta dicantur. Sed Fortunatiano credamus, qui dicat Pupienum Maximum dictum nomine ſuo, cognomine uero paterno.

TREVELII POLLIONIS VALERIANVS PATER ET FILIVS.

Alerianus imperator nobilis genere patre Valerio CENS. antea, & per dignitatum omnes gradus ſuis temporibus ad maximum in terris culmen aſcendens, cuius per annos ſeptuaginta uita laudabilis in eam conſcenderat gloriam, ut per omnes honores, & magiſtratus inſigniter geſtos, imperator fieret, non, ut ſolet, tumultuario populi concurſu, non militum ſtrepitu, ſed iure meritorum, & quaſi ex totius orbis una ſententia. Deniq; ſi data eſſet omnibus poteſtas promendi arbitrij, quem imperatorem uellent, alter non eſſet electus. Et ut ſciatur, quanta uis in Valeriano meritorum fuerit publicorum, ponam S. C. quibus animaduertunt omnes quid de illo ſemper ampliſſimus ordo iudicauerit. Duobus Decijs COSS. ſexto Calen. Nouemb. die cum ob imperatorias literas in æde Caſtorum ſenatus haberetur, ireturq; per ſententias ſingulorum, cui deberet cenſura deferri (Nam id Decij poſuerant in ſenatus ampliſſimi poteſtate) ubi primum prætor edi-
» xit. Quid uobis uidetur Patres Cóſcripti de cen-
» ſore deligendo, atque eum, qui erat princeps? cum
» ſenatus ſententiam rogaſſet abſente Valeriano (ná
» ille in procinctu ſuo cum Decio tunc agebat) omnes
» una uoce dixerunt, interrupto more dicendæ ſen-

» tentiæ, Valeriani uita cenſura eſt. Ille de omnibus » iudicet, qui eſt omnibus melior. Ille de ſenatu iudi » cet, qui nullum habet crimen. Ille de uita noſtra » ſententiam ferat, cui nihil poteſt obijci. Valerianus » à prima pueritia CENS. fuit. Valerianus in tota » uita ſua fuit cenſor. Prudens ſenator, modeſtus ſe- » nator, grauis ſenator. Amicus bonorum, inimicus » tyrannorum, hoſtis criminum, hoſtis uitiorum. hunc » cenſorem omnes accepimus, hunc imitari omnes » uolumus. Primus genere, nobilis ſanguine, emenda » tus uita, doctrina clarus, moribus ſingularis, exem » plum antiquitatis. Quæ cum eſſent ſæpius dicta, » addiderunt omnes, atq; ita diſceſſum eſt. Hoc S. C. ubi Decius accepit, omnes aulicos conuocauit, ipſum etiam Valerianum præcepit rogari. atque in con » uentu ſummorum uirorum, tanto S. C. Felicem » te inquit, Valeriane totius ſenatus ſententia, im- » mo animis, atque pectoribus totius orbis humani ſu » ſcipe cenſuram, quam tibi detulit Romana Resp. » quam ſolus mereris iudicaturus de moribus no- » ſtris. Tu æſtimabis, qui manere in curia debeant, tu » equeſtrem ordinem in antiquum ſtatum rediges, tu » cenſibus modum pones, tu uectigalia firmabis, diui » des ſtatum, res publicas recenſebis. Tibi legum ſcri » bendarum authoritas dabitur. Tibi de ordinibus » multum iudicandum eſt, tu arma reſpicies, tu de no » ſtro palatio, tu de iudicibus, tu de præfectis eminen » tiſſimis iudicabis. Excepto denique præfecto urbis » Romæ, exceptis COSS. ordinarijs, & ſacrorum » rege, ac maxima uirgine ueſtalium, ſi tamen incor

» rupta permanebit, de omnibus ſententijs feres. La-
» borabunt autem etiam illi, ut tibi placeant, de
» quibus non potes iudicare. hæc Decius. Sed Vale
» riano ſententia huiuſmodi fuit. Quæſo ſanctiſſi
» me imperator, ne ad hanc me neceſſitatem alliges,
» ut ego iudicem de populo, de militibus, de ſenatu, de
» omni penitus orbe iudicibus, & tribunis, ac duci-
» bus. Hæc ſunt, propter quæ Auguſtum nomen te-
» netis, apud uos cenſura deſedit, non poteſt hoc im
» plere priuatus. Veniam igitur eius honoris peto,
» cui uita impar eſt confidenda, cui tempora ſic repu
» gnant, ut cenſuram hominum natura nō quærat.
Poteram multa & alia S. C. & iudicia princi-
pum de Valeriano proferre, niſi ea uobis pleriſq;
nota eſſent, ut puderet altius uirum extollere, qui
fatali quadam neceſſitate ſuperatus eſt. Victus eſt
enim à Sapore rege Perſarum, dum ductu cuiuſ-
dam ſui ducis, cui ſummā omnium bellicarum re
rum agendarum commiſerat, ſeu fraude, ſeu ad-
uerſa fortuna in ea eſſet loca deductus, ubi nec ui
gor, nec diſciplina, quin caperetur, militaris quic-
quam ualere potuit. Captus igitur in ditionem Sa-
poris peruenit, quem cum glorioſæ uictoriæ ſuc-
ceſſu minus honorifice, quàm deceret, elatus ſuper
bo, & elato animo detineret, atque cum Romano
rum rege, ut uili, & abiecto mancipio loqueretur,
literas ab amicis regibus, qui & ei contra Vale-
rianum fauerant, pleraſque miſſas accepit, qua-
» rum ſeriem Iulius refert. Sapori, rex regum Bel
» ſolis. Si ſcirem poſſe aliquando Romanos penitus

» uinci, gauderem tibi de uictoria, quam præfers.
» Sed quia uel fato, uel uirtute gens illa plurimum
» poteſt, uide nequod ſenem imperatorem cepiſti,
» & id quidem fraude, male tibi cedat, poſteriſq;
» tuis cogita quantas gentes Romani ex hoſtibus ſu-
» as fecerint, à quibus ſæpe uicti ſunt. Audiuimus
» certe, quod Galli eos uicerint, & ingentem illam
» ciuitatem incenderint. Certe Galli Romanis ſer-
» uiunt. Quid Afri? eos non'ne uicerunt? certe
» ſeruiunt Romanis, de longioribus exemplis, &
» fortaſſe remotioribus nihil dico. Mithridates Pon
» ticus totam Aſiam tenuit, certe uictus eſt, certe
» Aſia Romanorum eſt. Si meum conſilium requi=
» ris, utere occaſione pacis, & Valerianum ſuis red
» de, ego gratulor felicitati tuæ, ſi tamen illa uti tu
» ſcias. Valerius rex Caduſiorum ſic ſcripſit. Re-
» miſſa mihi auxilia integra, & incolumia gra-
» tanter accepi, & captum Valerianum principem
» principum non ſatis gratulor, magis gratularer ſi
» redderetur. Romani enim grauiores tunc ſunt,
» quando uincuntur. Age igitur, ut prudentem de-
» cet, nec fortuna te inflammet, quæ multos decepit.
» Valerianus & filium imperatorem habet, & ne
» potem Cæſarem, & quid? habet & omnem orbem
» illum Romanum, qui contra te totus inſurget. Red
» de igitur Valerianum, & fac cum Romanis pa-
» cem, nobis etiam ob gentes ponticas profuturã. Ar
thabeſdes rex Armeniorum talem ad Saporem epi
» ſtolã miſit. In partẽ gloriæ uenio, ſed uereor ne
» nõ tã uiceris, quàm bella ſeueris. Valerianũ et filiũ

" us repetit & nepos, ſed duces Romani, & omnis
" Gallia, & omnis Africa, & omnis Hiſpania, &
" omnis Italia, & omnes gentes, quæ ſunt in Illy-
" rico, atque in Oriente, & in ponto, quæ cum Ro-
" manis conſentiunt, aut Romanorum ſunt. Vnum
" ergo ſenem cepiſti, & omnes gentes orbis terrarũ
" infeſtiſſimas tibi feciſti, fortaſſis & nobis, qui au-
" xilia miſimus, qui uicini ſumus, qui ſemper uobis
" inter uos pugnantibus laboramus. Bactriani, & Hiberi, & Albani, & Tauroſcythæ Saporis literas non receperunt, ſed ad Romanos duces ſcripſerunt auxilia pollicentes ad Valerianum de captiuitate liberandum. Sed Valeriano apud Perſas cõ ſeneſcente. Odenatus Palmyrænus collecto exercitu, rem Romanam propè in priſtinum ſtatum reddidit. Cepit regis theſauros, cepit etiam quas theſauris cariores habent reges Parthici, concubinas. Quare magis reformidans Romanos duces Sapor timore Baliſtæ, atque Odenati in regnum ſuum ocyus ſe recepit. Atque hic interim finis belli fuit Perſici. Hæc ſunt digna cognitu de Valeriano. Nunc ad Valerianum minorem reuertar.

VALERIANVS IVNIOR

Valerianus minor alia quàm Galienus matre genitus, forma conſpicuus, uerecundia probabilis, erudi tione pro ætate clarus, moribus per iucundus, atq; à fratris diſſolutione ſeiunctus, à patre abſente Cæſar eſt appellatus à fratre, ut Celeſtinus dicit, Auguſtus, nihil habet prædicabile in uita, niſi quod eſt nobiliter natus, educatus optime, et miſerabiliter interemptus. Et quoniam ſcio errare pleroſq;, qui Valeriani imperatoris titulo in ſepulchro legentes, illius Valeriani redditum putant corpus, qui à Perſis eſt captus, ne ullus error obrepat, mittendum in literis cenſui. Hunc Valerianum circa Mediolanũ ſepultum addito titulo Claudij iuſſu, VALERIANVS IMPERATOR. Non puto plus aliquid uel de maiore Valeriano, uel de iuniore requirendũ. Et quoniam uereor ne modum uoluminis tranſeã, ſi Galienum Valeriani filium, de quo iam nobis multus ſermo fuit, uel Saloninum filium etiã Galieni, qui & Galienus dictus eſt, huic libro adiũgam ad aliud uolumen tranſeam. Semper enim me uobis dedidi & famæ, cui negare nihil debeo, neq; poſſum.

EIVSDEM IVLII CAPITO LINI GALIENI DVO.

Apto Valeriano (enim uero unde incipienda eſt Galieni uita, niſi ab eo præcipue malo, quo eius uita, depreſſa eſt). Nutante Rep. cum Odenatus iam orientis cœpiſſet imperium, & Galienus comperta patris captiuitate gauderet, uagabātur exercitus, murmurabant duces, erat ingens omnium mœror, q̃d imperator Romanus in Perſide ſeruiliter teneretur. Galieno igitur & Voluſiano COSS. Macrianus, & Baliſta in unum coëunt, exercitus reliquias cõuocant, & cum Romanum in oriente nutaret imperium, quem facerent imperatorem requirunt. Galieno tam negligenter ſe agente, ut eius ne mentio quidem apud exercitum fieret. Deniq; cum plu ries eius rei cauſa conueniſſent, placuit ut Macrianum, cum filiјs ſuis imperatores dicerent, ac Rẽp. defenſandam capeſcerent. Sic igitur imperium delatum eſt Macriano, & cauſæ Macrianum imperandi, cum filiјs hæ fuerunt. Primum, quod nemo eo tempore ſapientior ducum habebatur, nemo ad res gerendas aptior. Deinde ditiſſimus, & qui priuatis poſſet fortunis publica explere diſpendia. Huc accedebat, quod liberi eius fortiſſimi iuuenes tota mente in bellũ ruebant, ut eſſent legionibus exẽplo ad omnia militaria. Macrianus ergo undique collectis exercitibus, Orientis partes petiјt, atq; ut poſſet late ſibi delatum defendere, & tueri imperi

um, bellum ſic inſtruxit, atq; copias ſic parauit, ut eſſet omnium circunſpectus, quæ contra eum poterant cogitari. Idem Macrianus Piſonem unum ex nobilibus principibus ſenatus ad Achaiam deſtinauit ob hoc, ut Valentem, qui illic proconſularī imperio Rēp. gubernabat, opprimeret. Sed Valens comperto q̄d Piſo contra ſe ueniret, ſumpſit īperiū. Piſo igitur in Theſſaliā ſe recepit. Vbi miſſis à Valente militibus compluribus interfectus eſt. Ipſe quoq; imperator appellatus cognomento Theſſalicus. Sed Macrianus retento in Oriente uno ex filijs, pacatis tamen rebus, Aſiam primum uenit, dein de Illyricum petijt, in Illyrico cum Aureolo imperatore, qui contra Galienum imperium ſumpſerat, duce Domitiano nomine manum conſeruit, unum ex filijs ſecum habens & XXX millia militum ducens. Sed uictus eſt Macrianus cum filio Macriano nomine, deditusq; omnis exercitus Aureolo imperatori. Turbata interim Rep. totoq; penitus orbe terrarum, ubi Odenatus comperit Macrianum cum filio interemptum, regnare Aureolum, Galienum remiſſius agere feſtinauit ad alterum filium Macriani, cum exercitus hoc daret fortuna capiendum. Sed ij, qui erant cum filio Macriani Quieto nomine conſentientes Odenato, authore præfecto Macriani Baliſta iuuenem occiderunt, miſſoq; per murum corpore, Odenato ſe omnes affatim dediderunt. Totius propè igitur Orientis factus eſt Odenatus imperator, cum Illyricum teneret Aureolus. Romam Galienus. idem Baliſta multos. eunſce

nos, ad quos confugerant Macriani milites, cũ Quieto, & theſaurorum cuſtode interfecit, ita ut ciuitas pene deleretur. Odenatus inter hæc quaſi Galieni partes ageret, cuncta eidẽ nuntiari ex ueritate faciebat. Sed Galienus cognito, qđ Macrianus cum ſuis liberis eſſet occiſus, quaſi ſecurus rerum, ac patre iam recepto libidini, & uoluptati ſe dedidit. Ludos circenſes, ludosq; ſcenicos, ludos gymnicos, ludicram etiam uenationem, & ludos gladiatorios dedit. Populumq; quaſi uictorialibus diebus ad feſtiuitatem, ac plauſum uocauit, et cum plerique patris eius captiuitatem mœrerent, ille ſpecie decoris, quod pater eius uirtutis ſtudio deceptus uideretur, ſupra modum lætatus eſt. Conſtabat autem cenſurã parentis eum ferre non potuiſſe, uotiuũq; illi fuiſſe, qđ imminentem ceruicibus ſuis grauitatem pater iã non haberet. Per idẽ tempus Aemilianus apud Aegyptum ſumpſit imperium occupatis horreis multa oppida malo famis preſſit. Sed hunc dux Galieni Theodotus conflictu habito cepit, atque imperatori Galieno uiuum tranſmiſit. Aegyptus enim data Aemiliano per Tranſthebaitanos milites ſæuitum eſt ribus, cum Galienus & in luxuria & improbitate perſiſteret. Cumq; ludibrijs, & helluationi uacaret, neque aliter Remp. regeret, quàm cum pueri fingunt per ludibria poteſtates, Galli, quibus inſitum eſt eſſe leues, ac degenerantes à ciuitate Romana, & luxurioſos principes ferre non poſſe, Poſthumum ad imperium uoca

runt, exercitibus conſentientibus, q occupatum imperatorem libidinibus querebantur, contra hæc Theodotus exercitum duxit. Cumq; urbem, in qua erat Poſthumus, obſidere cœpiſſet, decernētibus Gallis, Galienus muros circumiens ſagitta ictus eſt. Sed et per annos ſeptem Poſthumus imperauit, et Galias ab omnibus circunfluentibus Barbaris ualidiſſime uindicauit. His coactus malis Galienus pacem cum Aureolo facit oppugnandi Poſthumi ſtudio: longo bello tracto per diuerſas obſidiones, ac prælia rem modo feliciter, modo infeliciter gerit. Acceſſerat præterea his malis, quod Scythæ Bithyniam inuaſerant, ciuitatesq; deleuerant. Deniq; Aſtatum, quæ poſtea Nicomedia dicta eſt, incenſam grauiter uaſtauerunt. Deniq; quaſi coniuratione totius mundi concuſſis orbis partibus, etiā in Sicilia quaſi quoddam ſeruile bellum extitit latronibus euagantibus, qui uix oppreſſi ſunt. Et hæc omnia Galieni contemptu fiebant. Neq; enim qcquam eſt ad audaciam malis, ad ſpem bonorum bonis promptius, quàm cum uel malus timetur, diſſolutus contemnitur imperatcr. Galieno & Fauſtino COSS. inter tot bellicas clades etiam terræmotus fuit, & tenebræ per multos dies. Auditum præterea tonitruum terra mugiente non Ioue tonante. Quo motu multæ fabricæ deuoratæ ſunt cum habitatoribus. Multi terrore mortui, quod quidem malum triſtius in Aſiæ urbibus fuit. Mota eſt & Roma, mota & Libya, hiatus terræ plurimis in locis fuerunt, cum aqua ſalſa in foſſis appareret. Maria

etiam multas urbes occuparunt. Pax igitur deûm quæſita, inſpectis Sibyllæ libris, factumq; Ioui ſalutari, ut præceptum fuerat, ſacrificium. Nam & peſtilentia tanta extiterat uel Romæ, uel in Achaicis urbibus, ut uno die quinq; millia hominum pari morbo perirent. Sæuiente fortuna cum hinc terræmotus, inde hiatus ſoli ex diuerſis partibus peſtilentia orbem Romanum uaſtaret, Capto Valeriano, Gallis parte maxima obſeſſis, cum bellum Odenatus inferret, cum Aureolus perurgeret Illyricum, cum Aemilianus Aegyptum occupaſſet, Gotthi et Clodius, de quo dictum eſt ſuperius, occupatis Thracijs, Macedoniã uaſtarunt, Theſſalonicam obſederunt, neque uſquam quies mediocriter ſalutem oſtentare uiſa eſt. Quæ omnia contemptu, ut ſæpius diximus, Galieni fiebant hominis luxurioſiſſimi. & ſi eſſet ſecurus, ad omne dedecus paratiſſimi. pugnatum eſt in Achaia Macriano duce contra eoſdem Gotthos. Vnde uicti per Achæos receſſerunt. Scythæ autem, hoc eſt pars Gotthorum, Aſiã uaſtabant. Tunc etiam templũ Dianæ Epheſiæ diſpoliatum, & incenſum eſt, cuius opus eſt fama in populos ſatis nota. Pudet numerare inter hæc tempora, cum iſta gererentur, quæ ſæpe Galienus malo generis humani quaſi per iocum dixerit. Nam cum ei nuntiatum eſſet Aegyptum deſciuiſſe, dixiſſe fertur. Quid ſine lino ægyptio eſſe non poſſumus? Cum autem uaſtatam Aſiam, & elementorũ concurſionibus, & Scytharum incurſionibus compe-riſſet. Quid inqt, ſine Aphronitris eſſe non poſſu

mus? Perdita Gallia arriſiſſe, ac dixiſſe perhibetur. Non ſine trabeatis ſagis tuta Reſp. eſt? Sic deniq; de omnibus partibus mundi, cum eas amitteret, quaſi detrimentis uilium miniſteriorum uideretur affici, iocabatur. Ac, nequid mali deeſſet Galieni temporibus, Byzantiorum ciuitas clara naualibus bellis clauſtrum ponticum per eiuſdem Galieni milites ita omnis uaſtata eſt, ut prorſus nemo ſupereſſet. Deniq; nulla uetus familia apud Byzantios inuenitur, niſi ſiqs peregrinatione, uel militia occupatus euaſit, q antiquitatem generis, nobilitatemq; repræſentet. Contra Poſthumum igitur Galienus cũ Aureolo, & Claudio duce, qui poſtea imperium obtinuit, principẽ generis Conſtantini Cæſaris noſtri bellum incœpit, cum multis auxilijs Poſthumus iuuaretur, Celtis, atq; Francis in bellũ cum Victorino proceſſit, cum quo imperium participauerat. Victrix Galieni pars fuit pluribus prælijs euentuum ratione decurſis. Erat enim in Galieno ſubitæ uirtutis audacia, nam aliquando iniurijs grauiter mouebatur. Deniq; ad uindictam Byzantiorũ proceſſit, & cum non putaret recipi ſe poſſe muris receptus alio die omnes milites inermes armatorum corona circundatos interemit facto fœdere, qđ promiſerat. per eadem tempora etiam Scythæ in Aſia Romanorum ducum uirtute, ac ductu uaſtati ad propria receſſerunt. Interfectis ſanè militibus apđ Byzantium, Galienus, quaſi magnum aliquid geſſiſſet, Romam curſu rapido conuolauit. Conuocatiſq; patribus, decennia celebrauit nouo genere lu-

dorum, noua ſpecie pōparum, exquiſito genere uoluptatum. Iam primum inter togatos patres, et eque ſtrem ordinem albatos milites, & omni populo praeeunte ſeruis etiam propè omnium, & mulieribus cum cereis facibus, & lampadis praecedentibus capitolium petit. Proceſſerunt etiam altrinſecus centeni albi boues cornibus auro iugatis, & dorſualibus ſericis diſcoloribus praefulgentes. Agnae candentes ab utraq; parte ducentae praeceſſerunt, & decem elephanti, qui tunc erant Romae mille ducenti gladiatores pompabiliter ornati. Cum auratis ueſtibus matronarum manſuetae ferae diuerſi generis ducentae ornatu quammaximo affectae. Carpenta cum mimis, & omni genere hiſtrionum pugiles facculis non ueritate pugilantes. Cyclopea etiam luſerunt omnes apenarij, ita ut miranda quaedam & ſtupēda monſtraret. Omnes uiae ludis, ſtrepituq; et plauſibus perſonabāt, ipſe medius cum picta toga & tunica palmata inter patres, ut diximus, omnibus ſacerdotibus praetextatis capitolium petijt. Haſtae auratae altrinſecus quingenae. Vexilla centena, et praeter ea, quae collegiorum erant, dracones, & ſigna tēplorum, omniumq; legionum ibant. Ibant praeterea gentes ſimulatae, ut Gotthi, Sarmatae, Frāci, Perſae, ita ut non minus quàm duceni globis ſingulis ducerētur. Hac pompa homo ineptus eludere ſe credidit populum Romanum, ſed ut ſunt Romanorum facetiae, alius Poſthumo fauebat, alius Regliano, alius Aureolo, aut Aemiliano, alius Saturnino. Nam & ipſe iam imperare dicebatur. Inter haec

ingens

ingens querela de patre, quem inultum filius relinqueret, & quem externi utcunq; uindicauerant. Nec tamen Galienus ad talia mouebatur obſtupefacto uoluptatibus corde ſed ab iis, qui circum eum erant, requirebat, & quid habemus in prandio? & quae uoluptates paratae ſunt? Et qualis cras erit coena? quales circenſes? ſic confecto itinere, celebratiſq; hecatombis, ad domum regiam rediit, conuiuiiſq; & epulis depulſis, alios dies uoluptatibus publicis deputabat. Praetereundum non eſt haud ignobile facetiarum genus. Nam cum rex Perſarum quaſi captiuorum per pompam duceretur, quidam ſcurrae miſcuerunt ſe Perſis diligentiſſime ſcrutantes omnia, atq; uniuſcuiusq; uultum mira inhiatione mirantes. A quibus cum quaereretur, quidnam agerent illa ſolertia, illi reſponderunt, patrem principis quaerimus. Quod cum ad Galienum perueniſſet, non pudore, non moerore, non pietate commotus eſt, ſcurraſq; iuſſit uiuos exuri. Quod populus factum triſtius quàm quiſquam aeſtimat, tulit. Milites uero ita doluerunt, ut non multo poſt uicem redderent. Galieno, & Saturnino COSS. Odenatus rex Palmyrenorum obtinuit totius orientis imperium, idcirco praecipue quod ſe fortibus factis dignum tantae maieſtatis inſulis declarauit Galieno aut nullas, aut luxurioſas, aut ineptas, & ridiculas res agente. Deniq; ſtatim bellum Perſis in uindictam Valeriani, quam eius filius negligebat, indixit. Niſibin, & Carras ſtatim occupat, tradentibus ſeſe Niſibenis, atque Carrenis & increpanti-

bus Galienum. Nec *defuit tamen reuerentia* Ode*nati erga* Galienum. Ná *captos ſatrapas inſultandi propè gratia, & oſtentandi ſui ad eum miſit*. Qui *cum* Romam *deducti eſſent uincente* Odenato *triumphauit* Galienus *nulla mentione patris facta, quē nec inter deos qdem niſi coactus retulit, cū mortuum audiſſet, ſed adhuc uiuentem. nam de illius morte falsò compererat*. Odenatus *autem ad* Cteſiphontem Parthorum *multitudinem obſedit*. Vaſtatisq; *circùm omnibus locis, innumeros homines interemit*. Sed *cum ſatrapæ omnes ex omnibus regionibus illuc defenſionis communis gratia conuolaſſent. fuerunt longa, & uaria prælia. longior tamen* Romana *uictoria*. Et *cum nihil aliud ageret, niſi ut* Valerianum Odenatus *liberaret, inſtabat quotidie, ac locorum difficultatibus in alieno ſolo impator optimus laborabat*. Dū *hæc apud* Perſas *geruntur*, Scythæ *in* Cappadociam *peruaſerunt. illic captis ciuitatibus, bello etiam uario diu acies ad* Bithyniam *contulerunt*. Quare *milites iterum de nouo imperatore faciēdo cogitauerunt, quos omnes* Galienus *more ſuo cum placare, atq; in gratiā ſuā reducere non poſſet, occidit*. Cum *tamen ſibi milites dignum principē quærerent*, Galienus *apud* Athe*nas ἄρχων erat, ideſt ſummus magiſtratus uanitate illa, qua & ciuis aſcribi deſyderabat, & ſacris omnibus intereſſe*. Quod *neq;* Adrianus *in ſumma felicitate, neq;* Antoninus *in adulta fecerat pace, cū tanto ſtudio græcarum docti fuerint literarum, ut raro aliquibus doctiſſimis magnorum arbitrio ceſ*

ſerint uirorum. Areopagitarum præterea cupiebat ingeri numero contempta propè Rep. Fuit enim Galienus, quod negari non poteſt, oratione, poëmate, atq; omnibus artibus clarus. Huius eſt illud epithalamium, quod inter centum poëtas præcipuum fuit. Nam cum fratrum ſuorum filios iungeret, omnes poëtæ græci, latiniq; epithalamia dixiſſent, Id per dies plurimos ille cum manus ſponſorum teneret, ut quidam dicunt, ſeptus ita dixiſſe fertur.

» *Ite ait ô pueri pariter ſudate medullis*
» *Omnibus inter uos, non murmura ueſtra columbæ,*
» *Brachia non ederæ, non uincant oſcula conchæ.*

Longum eſt eius uerſus, orationesq; connectere, qui bus ſuo tempore tam in poëtas, quàm in rhetores emicuit. Sed aliud in imperatore quæritur, aliud in oratore, uel poëta flagitatur. Laudatur ſanè eius optimum factum. Nam conſulto Valeriani fratris ſui, & Lucilli propinqui ubi comperit ab Odenato Perſas uaſtatos, redactam Niſibin, & Carras in poteſtatem Romanam, omnem Meſopotamiam noſtram, denique Cteſiphontem eſſe peruentum, fugiſſe regem, captos ſatrapas, plurimos Perſarum occiſos, Odenatum participato imperio Auguſtum uocauit, eiusq; monetam, qua Perſas captos traheret, cudi iuſſit, quod & ſenatus, & urbs, & omnis ætas gratanter accepit. Fuit præterea idem ingenioſiſſimus, cuius oſtendentia acumen pauca libet ponere. Nam cum taurum ingentem in arenam miſiſſet, exiſſetq; ad eum feriendum uenator, neque perductum decies potuiſſet

occidere coronam uenatori miſit, muſſantibus quoq; cunctis, quid rei eſſet, quod homo ineptiſſimus coronaretur, ille per curionem dici iuſſit. Taurum toties non ferire difficile eſt. Idem, cum quidam gemmas uitreas pro ueris uendidiſſet eius uxori, atq; illa re prodita, uindicari uellet, ſurripi quaſi ad leonem uenditorẽ iuſſit. Deinde cauea caponem emittit, mirantibusq; cunctis rem tam rediculam, per curionem dici iuſſit. Impoſturam fecit, & paſſus eſt. deinde negotiatorem dimiſit. Occupato tamen Odenato bello perſico, & Galieno rebus ineptiſſimis, ut ſolebat, incumbente Scythæ nauibus factis Heracleam peruenerunt, atq; inde cum præda in ſolum proprium reuerterunt, quamuis multi naufragio perierunt, nauali bello ſuperati. Per idem tempus Odenatus inſidijs conſobrini ſui interemptus eſt cum filio Herode, quem & ipſum imperatorem appellauerat. Tum Zenobia uxor eius, quod paruuli eſſent filij eius, qui ſupererant Herennianus, & Timolaus, ipſa ſuſcepit imperium, diuq; rexit non muliebriter, neq; more fœmineo, ſed non ſolum Galieno uirago melius imperare potuiſſet, uerumetiam multis imperatoribus fortius, atque ſolertius. Galieno ſanè ubi nuntiatum Odenatum interemptum, bellum Perſis ad ſeram nimis uindictam patris parauit. Collectisq; per Heraclianum ducem militibus ſolertis principis rem gerebat. Qui tamen Heraclianus, cũ contra Perſas profectus eẽt, à Palmyrenis uictus omnes, quos parauerat, milites perdidit, Zenobia Palmyrenis, &

orientalibus pleriſq; uiriliter imperante. Inter hæc Scythæ per euxinum nauigantes Iſtrum ingreſſi multa grauia in ſolo Romano fecerunt. Quibus compertis, Galienus Cleochanum, & Athenum Byzantios inſtaurãdis urbibus, muniendiſq; præfecit. Pugnatumq; eſt circa pontum, & à Byzantijs ducibus uicti ſunt Barbari, Veneriano item duce nauali bello Gotthi ſuperati ſunt, tum ipſe Venerianus militari perijt morte. Atque inde Cyzicum et Aſiam, deinceps Achaiam omnem uaſtauerunt, & ab Athenienſibus duce Dexippo ſcriptore horum temporum uicti ſunt. Vnde pulſi per Epeirum, Macedoniam, Mœſiam peruagati ſunt. Galienus interea uix excitatus publicis malis Gotthis uagantibus per Illyricum occurrit, & fortuito plurimos interemit. Quo comperto, Scythæ facta carragine per montem Geſſacem fugere ſunt conati. Omnes inde Scythas Martianus uaria bellorum fortuna agitauit, quæ omnes Scythas ad rebellionem excitaret. Et hæc quidem Heracliani ducis erga Rẽp. deuotio fuit. Verum cum Galieni tantam improbitatem ferre non poſſent, conſilium inierunt Martianus, & Heraclianus, ut alter eorum imperium caperet, & Claudius quidem, ut ſuo dicemus loco, uir omnium optimus electus eſt, qui conſilio non affuerat, eſſetq; apud cunctos in reuerẽtia, ut dignus uideretur imperio, quemadmodum poſtea comprobatum eſt. Is enim Claudius, à quo Conſtantinus uigilantiſſimus Cæſar orignem ducit. Fuit iiſdem ſocius in appetendo imperio quidam Ceronius ſiue

Cecropius dux Dalmatarum, qui eos & urbaniſſime, & prudentiſſime adiuuit. Sed cum imperium capere uiuo Galieno nō poſſet, huiuſmodi eum inſidijs appetendum eſſe duxerunt, ut labem improbiſſimam malis feſſa Rep. à gubernaculis humani generis dimouerent, ne diutius theatro, & circo addicta Rep. per uoluptatum deperiret illecebras. Inſidiarum genus fuit tale. Galienus ab Aureolo, q principatum inuaſerat, diſſidebat, ſperans quotidie grauem, & intolerabilem tumultuarij imperatoris aduentum. Hoc ſcientes Martianus, & Cecropius ſubito Galieno iuſſerant nuntiari, Aureolum iam uenire. Ille igitur militibus congregatis quaſi certum proceſſit ad prælium, atq; ita miſſis percuſſoribus interemptus eſt. Et quidem Cecropij Dalmatarum ducis Galienus dicitur eſſe percuſſus, ut quidam ferunt, circa Mediolanum, ubi continuo & frater eius Valerianus eſt interemptus, quem multi Auguſtum, multi Cæſarem, multi neutrum fuiſſe dicunt, quod ueriſimile non eſt. Siquidem capto iam Valeriano, ſcriptum inuenimus in faſtis, Valeriano imperatore COS. quis igitur alius potuit eſſe Valerianus niſi Galieni frater? Conſtat de genere, non ſatis tamen conſtat de dignitate, uel ut cœperunt alij loqui, de maieſtate. Occiſo igitur Galieno ſeditio ingens militum fuit cum ſpe prædæ, ac publicæ uaſtationis imperatorem ſibi utilem, neceſſarium, fortem, efficacem, ad inuidiam faciendam dicerent raptum. Quare conſilium principum fuit, ut milites eius quo ſolēt placari genere ſedarētur.

Promiſſis itaq; per Martianum aureis uicenis, et acce
ptis (nam præſto erat theſaurorum copia) Galienũ
tyrannum militari iudicio in faſtos publicos retule-
runt. Sic militibus ſedatis, Claudius uir ſanctus, ac
iure uenerabilis, et bonis omnibus carus, amicus pa
triæ, amicus legibus, acceptus ſenatui, populo bene
cognitus accepit imperium. Hæc uita Galieni fuit
breuiter à me literis intimata, qui natus abdomi-
ni, & uoluptatibus dies, ac noctes uino, et ſtupris
perdidit orbem terrarum. triginta propè tyrãnos
paſſus eſt Romanum dehoneſtantes imperium, ita
ut etiam mulieres eo melius imperarent. Ac ne eius
prætereatur miſeranda ſolertia, ueris tempore cubĩ
cula de roſis fecit. De pomis caſtella cõpoſuit. Vuas
triẽnio ſeruauit. Hyeme ſumma melones exhibuit.
Muſtum quemadmodum toto anno haberetur, do-
cuit. Ficos uirides, & poma ex arboribus recentia
ſemper alienis menſibus præbuit, mantilibus aure
is ſemper ſtrauit. Gemmata uaſa fecit, eademq; au-
rea. crinibus ſuis auri ſcobem aſperſit, radiatus ſæ
pe proceſſit cum chlamyde purpurea, gemmatiſq;
fibulis, & aureis Romæ uiſus eſt. Vbi ſemper toga
ti principes uidebantur, purpuream tunicam, aura-
tamq; uirilẽ, eandemq; manicatam habuit. Gẽmato
baltheo uſus eſt, caligas gemmatas annexuit, cũ com
pages reticulos appellaret, conuiuatus in publico eſt.
Congiarijs populũ molliuit. Senatui ſportulã ſedens
erogauit. Matronas ad conſulatum ſuum rogauit,
iiſdemq; manum ſibi oſculantibus quaternos aure
os ſui nõis dedit. Vbi de Valeriano patre cõperit-

quod captus eſſet, id quod philoſophorum optimus de filio amiſſo dixiſſe fertur, ſciebam me genuiſſe mortalem, dixit ille. Sciebam patrem meum eſſe mortalem. Nec defuit Annius Cornicula, qui eum quaſi conſtantem principem falſò ſua uoce laudaret, peior tamen ille, qui credidit. Sæpe ad tibicinem proceſſit, ad organum ſe recepit, cum proceſſui, & receſſui cani iuberet. Lauit die ſeptimo æſtate, uel ſexto, hyeme ſecundo, uel tertio. Bibit in aureis ſemper poculis aſpernatus uitrum dicens, nil eo eſſe communius. Semper uina uariauit. Neque unquam in uno conuiuio ex uno uino duo pocula bibit. Concubinæ in eius triclinijs ſæpe accubuerunt. Menſam ſecundam ſcurrarum, & mimorum ſemper propè habuit. Cum iret ad hortos nominis ſui, omnia palatina officia ſequebantur. Ibant & præfecti, & magiſtri officiorum omnium adhibebantur conuiuijs, & cœnationibus. Lauabant etiam ſimul cum principe. Admittebantur ſæpe etiam mulieres cum ipſo pulchræ puellæ, cum illis anus deformes, et iocari ſe dicebat, cum orbem terrarum undiq; perdidiſſet. Fuit tamen nimiæ crudelitatis in milites, nam & terna millia, & quaterna militum ſingulis diebus occidit. Statuam ſibi maiorem coloſſo fieri præcepit ſolis habitu, ſed ea imperfecta perijt. Tam magna denique cœperat fieri, ut duplex ad coloſſum uideretur. Poni autem illam uoluerat in ſummo æſquiliarum monte, ita ut haſtam teneret, per cuius caput infans ad ſummum poſſet aſcendere. Sed & Claudio, & Aure-

liano deinceps ſtulta res uiſa eſt. Siquidem etiam equos, & currum fieri iuſſerat pro qualitate ſtatuæ, atq; in acutiſſima baſe poni. Porticum flaminiam uſq; ad pontem miluium, et ipſe parauerat ducere, ita ut tetraſtyce fieret, ut autem alij dicunt, pentaſtyce, ita ut primus ordo pilas haberet, & ante ſe columnas cum ſtatuis, ſecundus et tertius, & deinceps διὰ τεσσάρων *columnas. Longum eſt cuncta in literas mittere, quæ qui uolet ſcire, legat Palphurium Suram, qui ephemeridas eius uitæ compoſuit. Nos ad Saloninum reuertamur.*

EIVSDEM SALONINVS GALIENVS.

h

Ic Galieni filius fuit, nepos Valeriani, de quo quippe nihil eſt quod dignũ in literas mittatur, niſi quod nobiliter natus, educatus regie, ociſus deinde nõ ſua, ſed patris cauſa. De huius nomine magna eſt ambiguitas. Nam multi eum Galienum, multi Saloninũ hiſtoriæ prodiderunt. Et qui Saloninum, idcirco quod apud Salonas natus eſſet, cognominatum ferunt. Qui autẽ Galienum patris nomine cognominatum, & auĩ Galieni ſummi quondam in Rep. uiri. Fuit deniq; hactenus ſtatua in pede mõtis Romulei, hoc eſt ante ſacram uiam intra templum Fauſtinæ aduecta ad arcum Fabianum, quæ haberet inſcriptum Galieno minori, Salonino additum, ex quo eius nomen

intelligi poterit tranſiſſe decennium imperij Galieni, ſatis clarum eſt, quod idcirco addidi, quia multi eum imperij ſui primo anno periiſſe dixerunt. Fuiſſe autem & alias rebelliones ſub eodem, de quibus proprio dicemus loco, ſiquidem placuit triginta tyrranos uno uolumine includere, idcirco quod nec multa de his dici poſſunt, & in Galieni uita pleraq; iam dicta ſunt. Et hæc quidem de Galieno hoc interim libro dixiſſe ſufficiat. Nam & multa iam in Valeriani uita in libro, qui de XXX. tyrannis inſcribendus eſt, iam loquemur, quæ iterari, ac ſæpius dici minus utile uidebatur. Huc accedit, quod quædam etiam ſtudioſe prætermiſi, ne eius poſteri multis rebus editis læderentur. Scis .n. ipſe quales homines cum iis, qui aliqua de maioribus eorum ſcripſerint, quantum gerant bellum, nec ignota eſſe arbitror quæ dixit M. Tullius in Hortenſio, quem ad exemplum Protreptici ſcripſit. Vnum ponam tamen, quod iucunditatem quandã, ſed uulgarem habuit, morẽ tamẽ nouũ fecit. Nam cum angula ſua pleriq; militantium, qui ad conuiuium uenerant, ponerent, hora conuiuij Saloninus puer ſiue Galienus his auratos, conſtellatosq; baltheos rapuiſſe perhibetur, & cum eſſet difficile in aula palatina requirere, quod periſſet, ac tacitis militibus uiri detrimenta pertuliſſent, poſtea rogati ad conuiuium cincti accubuerunt. Cumq; ab his quæreretur, cur non ſoluerent cingulum, reſpondiſſe dicuntur, Salonino deferimus. Atque hinc tractum morem, ut deinceps cum imperatore cincti

diſcumberent. Negare non poſſum alium & pleriſq; uideri huius rei ortum eſſe morem, dicunt enĩ. militare prādium, quod dictum eſt prandium ab eo, quod ad bellum milites paret, à cinctis initum. cui rei argumentum eſt, quod à diſcinctis etiam cum imperatore cœnatur. Quæ idirco poſui, quia digna & memoratu uidebantur, & cognitu. Nunc tranſeamus ad triginta tyrannos, qui Galieni temporibus contemptu mali principis extiterunt. De q bus breuiter, & pauca dicenda ſunt. Neq; enim digni ſunt eorum pleriq;, ut uolumen talium hominum ſaltem nominibus occuparetur. Quamuis corũ aliqui nõ parũ in ſe uirtutis habuiſſe uideantur, multum etiam Reip. profuiſſe. Tam uariæ item opiniones ſunt de Salonini nomine, ut qui ſe uerius putãt dicere, à matre ſua Salonina appellatum eſſe dicant, quam is perdite dilexerit, Piparam nomine barbaram regis filiam. Galienus cum ſuis ſemper flauum crinem condidit. De annis autem Galieni, & Valeriani ad imperium pertinentibus adeo incerta tradũtur, ut cum quindecim annos eoſdem imperaſſe conſtet idest Galienũ uſq; ad quintumdecimum perueniſſe, Valerianus uero ſexto ſit captus, alij. IX. annis, alij bis decem annis. Alij etiam Galienum imperaſſe in literas mittant, cum conſtet & decennalia Romæ ab eodem celebrata, & poſt decennalia Gotthos ab eo uictos, cum Odenato pacem factam, cum Aureolo initam eſſe concordiam, pugnatum contra Poſthumum, contra Lollianum multa etiam ab eo geſta, quæ ad uirtutem,

plura tamen quæ ad dedecus pertinebant. Nam & ſemper noctibus popinas dicitur frequentaſſe, & cũ lenonibus, mimis, ſcurriſq; uixiſſe.

TREVELLII POLLIONIS DIVVS CLAVDIVS.

Feliciter uentum eſt ad principem Claudium, qui nobis intuitu Conſtantini Cæſaris cum cura in literis digerendus eſt. De quo ego icirco recuſare non potui, quod alios tumultuarios uidelicet imperatores, ac regulos ſcripſeram eo libro, quẽ de XXX tyrannis edidi, qui cleopatranam etiam ſtirpem, & uictorianam, & quæ nunc eſt, detinet. Siquidem eò res proceſſit, ut mulierum etiã uitas ſcribi Galieni comparatio effecerit. Neq; enim fas erat eum tacere principem, qui tantam generis prolem, qui bellum Gotthicum ſua uirtute confecit, qui manũ publicis cladibus uictor impoſuit, qui Galienum prodigioſum imperatorem, etiã ſi non author conſilij fuit, tamen ipſe imperaturus bono generis humani à gubernaculis publicis depulit, qui ſi diutius in hac eſſet commoratus Rep. Scipiones bonos & Camillos, omneſq; illos ueteres ſuis uirtutibus, ſuis conſilijs, ſua prouidentia reddidiſſet. Breue illius in imperio fuit tempus, ſed breue fuiſſet etiã,

ſi quantum hominum uita ſuppetit, tantum uir talis imperare potuiſſet. Quid enim in illo non mirabile? quid non conſpicuum? quid non triumphalibus uetuſtiſſimis præferendum? In quo Traiani uirtus, Antonini pietas, Auguſti moderatio, & magnorum principum bona ſic fuerunt, ut non nihil ab alijs exemplum caperet. Sed etiam ſi illi non fuiſſent, hic cæteris reliquiſſet exemplum. Doctiſſimi mathematicorum C. & XX. annos homini ad uiuendum datos indicant, neq; amplius cuiquam iactitant eſſe conceſſum, etiam illud addentes Moſen ſolum dei, ut iudæorum libri loquuntur, familiarem C. XXV. annos uixiſſe. Qui cum quereretur, quod iuuenis interiret, reſponſum ei ab incerto ferunt numine, neminem plus eſſe uicturũ. Quare etiam ſi C. & XXV. annos Claudius uixiſſet, neceſſariam quidẽ mortem eius expectandam fuiſſe, ut Tullius de Scipione loquitur pro Milone, ſtupenda, et mirabilis docet uita. Quid enim magnum uir ille domi, foris q; non habuit? Amauit parentes. Quid mirum? Amauit & fratres. Iam poteſt dignum eſſe miraculo. Amauit propinquos, res noſtris temporibus comparanda miraculo. Inuidit nulli, malos perſecutus eſt. Fures iudices palàm, apertéq; damnauit. Stultis quaſi negligeret indulſit. Leges optimas dedit. Talis in Rep. fuit, ut eius ſtirpem ad imperiũ ſummi principes eligerent, emendatior ſenatus optaret. In gratiam me quiſpiam putet Conſtantini Cæſaris loqui, ſed teſtis eſt & tua conſcientia, & uita mea nihil un-

quam cogitaſſe, dixiſſe, feciſſe gratioſum. Claudium principem loquor, cuius uita, probitas, & omnia, quæ in Rep. geſſit, tantam poſteris famam dedere, ut S. P. Q. R. nouis eum honoribus poſt mortem affecerit. Illi clypeus aureus, uel, ut grammatici loquuntur, clypeum aureum Senatus totius iudicio in Romana curia collocatum eſt, ut etiam nunc uidetur. Expreſſa thorace uultus eius imago, quod nulli antea Po. Ro. ſumptu ſuo in Capitolio ante Iouis OPT. MAX. templum ſtatuam aure am X Ped. collocauit. Illi totius orbis iudicio in roſtris poſita eſt colūna cum palmata ſtatua ſuperfixa, librarum argenti mille quingentarum. Ille uelut futurorum memor, gentes flauias, quæ Veſpaſiani, & Titi, nolo autem dicere Domitiani, fuerant, propagauit, ille bellum Gotthicum breui tempore impleuit. Adulator igitur ſenatus, adulator P. R. adulatrices exteræ gentes, adulatrices prouinciæ, ſiquidem omnes ordines, omnis ætas, omnis ciuitas ſtatuis, uexillis, coronis, fanis, arcubus bonum principem aris, ac templis honorauerunt. Intereſt eorū, qui bonos imitantur principes, & totius orbis humani intereſt cognoſcere, quæ de illo uiro S. C. ſint condita, ut omnes iudicium publicæ mentis agnoſcant. Nam cum eſſet nuntiatum nono Cal. April. ipſo in ſacrario matris sãnguinis die Claudium imperatorem factum, neq; cogi ſenatus ſacrorum celebrandorum cauſa poſſet, ſumptis togis itum eſt ad Apollinis templum, ac lectis literis Claudij principis, hæc in Claudium dicta ſunt. Augu

» ſte Claudi dij te nobis præſtent. Dictum ſexagies.
» Claudi Auguſte principem, aut qualis tu es ſemper
» optauimus. Dictum quadragies. Claudi Auguſte
» tu frater, tu pater, tu amicus, tu bonus ſenator, tu ue
» re princeps. Dictum octuagies. Claudi Auguſte, tu
» nos ab Aureolo uindica. Dictum quinquies. Clau-
» di Auguſte tu nos à Zenobia, et à Victoria libe
» ra. Dictum ſepties. Claudi Auguſte Tetricus nihil
» fuit. Dictum ſepties. Qui primum ut factus eſt imperator, Aureolum, qui grauior Reip. fuerat, quod multum Galieno placebat, conflictu habito à Reip. gubernaculis depulit. tyrannumq; miſſis ad populum edictis, datis etiam ad ſenatum orationibus indicauit. His accedit, quod arrogantem Aureolum, & fœdus petentem, imperator grauis & ſeuerus non audiuit reſponſo tali repudiatum. Hæc à Galieno petenda fuerant, q conſentire moribus poterat, & timere. Denique iudicio militum apud Mediolanum Aureolus dignum exitum uitæ, ac moribus ſuis habuit. Et hunc tamen quidã hiſtorici laudare conati ſunt, & ridicule quidem. Nam Gallus Antipater Anallariorum, & hiſtoricorum dehoneſtamentum, principium de Aureolo
» ſic habuit. Venimus ad imperatorẽ nominis ſui,
» ut magna eius uidelicet uirtus ab auro nomen ac-
» ciperet. At ego ſcio ſæpius inter gladiatores bonis pugnatoribus hoc nomen appoſitum. Habuit proxime tuus libellus munerarius hoc nomine in indice ludorum. ſed redeamus ad Claudium. Nam, ut ſuperius diximus, illi Gotthi, qui euaſerant eo

tempore, quo illos Macrianus eſt perſecutus, quoſq; Claudius emitti non ſiuerat, nequid fieret, quod effectum eſt, omnes gentes ſuorum ad Romanas incitauerant prædas. Deniq; Scytharum diuerſi populi, Peucini, Oſtrogotthæ, Virtingui, Gepidæ, Celtæ etiam, & Heruli prædæ cupiditate in Romanum ſolum, & Remp. uenerunt, atq; illic pleraque uaſtarunt, dum alijs occupatus eſt Claudius, dumq; ſe ad id bellum, quod confecit, imperatorie inſtruit, ut uideantur fata Romana boni principis occupatione lentata. Sed credo, ut Claudij gloria accreſceret, eiuſq; fieret glorioſior toto penitus orbe uictoria. Armatarum deniq; gentium trecenta uiginti millia tunc fuere. Dicat nunc qui nos adulationis accuſat, Claudium minus eſſe amabilem. armatorum trecenta uiginti millia quis tandem Xerxes hoc habuit? quæ fabella iſtum numerum effinxit? Quis poëta compoſuit? trecenta uiginti millia armorum fuerunt. Adde ſeruos, adde familias, adde carragines, & epota flumina, conſumptaſq; ſyluas. Laboraſſe deniq; ipſam, quæ tantum barbari ci timoris excerpit, terram puto. Extat ipſius epiſtola miſſa ad ſenatum legenda ad populum, qua indicat de numero Barbarorũ, quæ talis eſt. Senatui, populoq; Ro. Claudius princeps (hanc autem ipſe dictaſſe perhibetur, Ego uerba magiſtri memoriæ non requiro). P.C. militantes audite, quod uerum eſt. Trecenta uiginti millia Barbarorum in Romanum ſolum armati uenerunt, hæc ſi uicero, uos uicem reddite meritis, ſi nõ uicero ſcitote me poſt

Galienum

Galienũ uelle pugnare. Fatigata eſt tota Reſp. Pugnabimus poſt Valerianũ, poſt Ingenuũ, poſt Regillianũ poſt Lollianũ, poſt Poſthumũ, poſt Cælſum, poſt mille alios, q̃ contemptu Galieni principis à Rep. defecerunt. Non ſcuta, non ſpatæ, non pila iam ſuperſunt. Gallias, & Hiſpanias uires Reip. Tetricus tenet, & omnes ſagittarios (quod pudet dicere) Zenobia poſſidet. Quicquid fecerimus, ſatis grande eſt. Hos igitur Claudius ingenita illa uirtute ſuperauit. Hos breui tempore attriuit. De his uix aliquos ad patrium ſolum redire permiſit. Rogo quãtum pretium eſt clypeus in curia tantæ uictoriæ, quantum una aurea ſtatua, dicit Ennius de Scipione. quantam ſtatuam faciet Po Ro. quantam columnã, quæ res tuas geſtas loquatur? Poſſumus dicere Flauium Claudium unicum in terris principem non columnis, non ſtatuis, ſed famæ uiribus adiuuari. Habuerunt præterea duo millia nauium, duplicem ſcilicet numerum, quam illum, quo tota pariter Græcia, omniſq; Theſſalia urbes etiam Aſiæ quondam expugnare conata eſt. Sed illud poëticus ſtylus fingit, hoc uera continet hiſtoria. Claudio igitur ſcriptores adulamur, qui duo millia nauiũ Barbarorum, & trecenta uiginti millia armatorum deleuit, oppreſſit, attriuit, qui carraginem tantam quantam numerus hic armatorum ſibimet aptare potuit, & parare, nunc mancipia fecit, nunc cum omnibus familijs Romano ſeruitio deputauit, ut docet eiuſdem epiſtola, quam ad Iunium Brocchum ſcripſit Illyricum tuentem. Clau-

» *dius* Broccho. *Deleuimus trecenta uiginti millia*
» *Gotthorum, duo millia nauium merſimus*. *Tecta*
» *ſunt flumina ſcutis, ſpatis, & lanceolis, Omnia li-*
» *tora opperiuntur*. *Campi oſſibus latent tecti, nul-*
» *lum iter purum eſt, ingens carrago deſerta eſt*.
» *Tantum mulierum cepimus, ut binas & ternas*
» *mulieres uictor ſibi miles poſſit adiungere*. *Et uti*
» *nam* Galienum *non eſſet paſſa* Reſp. *utinam ſex-*
» *centos tyrannos non pertuliſſet*. *Saluis militibus,*
» *quos prælia ſuſtulerunt, ſaluis legionibus, quas* Ga
» *lienus male uictor occidit, quantum eſſet additum*
» Reip. *Siquid nunc uerba naufragij publici colli-*
» *gat noſtra diligentia ad* Romanæ Reip. *decus*. *Pu-*
gnatum eſt enim apud Mæſios, *& multa prælia fuerunt apud* Martianopolim, *multi naufragio perierunt, plerique capti reges, captæ diuerſarum gentium nobiles fœminæ, impletæ barbaris ſeruis, ſenibusq; cultoribus* Romanæ *prouinciæ*. *Factus miles barbarus, & colonus ex* Gottho. *Nec ulla fuit regio, quæ* Gotthum *ſeruum triumphali quodam ſeruitio non haberet*. *Quidquid boum barbarorum noſtri uidere maiores*. *quicquid ouium, quicquid equarum, quas fama nobilitat celticarum*. *Hoc totum ad* Claudij *gloriam pertinet*. Claudius *& ſecuritate* Remp. *& opulentiæ nimietate donauit*. *Pugnatum præterea eſt apud* Byzantios *ipſis, qui ſuperfuerant*, Byzantijs *fortiter facientibus*. *Pugnatum apud* Theſſalonicenſes, *quos* Claudio *abſente obſederant* Barbari. *Pugnatum in diuerſis regionibus, & ubique auſpicijs* Claudianis

uicti ſunt Gotthi prorſus, ut iam tunc Conſtantio Cæſari nepoti futuro uideatur Claudius ſecuram parare Remp. Et poſtquam uenit in mentem, exprimenda eſt ſors, quæ Claudio data eſſe perhibetur eo magis, ut intelligant omnes genus Claudij ad felicitatem Reip. diuinitus conſtitutum. Nam cum conſuleret factus imperator quandiu imperaturus eſſet, ſors talis emerſit.

» *Tu, qui nunc patrias gubernas oras,*
» *Et mundum regis arbiter deorum*

In ueteres tuis nouellis regnabunt. Etenim minores reges facient ſuos minores. Idem, cum in Appẽnino de ſe conſuleret, reſponſum huiuſmodi accepit.

» *Tertia dum Latio regnantem uiderit æſtas.*

Idem cum de poſteris ſuis.

» *His ego nec metas rerum, nec tempora pono.*

Item cum de fratre Quintilio, quem conſortem habere uolebat imperij, reſponſum eſt.

» *Oſtendent terris hunc tantum fata.*

Quæ icirco poſui, ut ſit omnibus clarum Conſtantium diuini generis uirum ſanctiſſimum Cæſarem, & Auguſtæ ipſum familiæ eſſe, & Auguſtos multos de ſe daturum, Saluis Dioclitiano, & Maximiano Auguſtis, & eius fratre Galerio. Sed dum hæc à D. Claudio aguntur, Palmyreni ducibus Sabba, et Timogene contra Aegyptios bellũ ſumũt, atq; ab his ægyptia peruicacia, et indefeſſa pugnãdi continuitate uincuntur. Dux tamen Aegyptiorũ Probatus Timogenis inſidijs interemptus eſt. Aegy

ptij uero omnes ſe Romano imperatori dederunt in abſentis Claudij uerba iurantes Actatiano, & Orphito COSS. auſpicia claudiana fauor diuinus adiuuit. Nam cum ſe in Hæmimontem multitudo barbararum gentium, quæ ſuperfuerant, contuliſſet, illic ita fame, ac peſtilentia laborarunt, ut Claudius dedignaretur uincere. Denique finitum eſt aſperrimum bellum, terroresq; Romani nominis ſunt depulſi. Vera dici fides cogit ſimul ut ſciant ij, qui adulatores nos exiſtimari cupiunt, id quod hiſtoria dici poſtulat, non tacere. Eo tempore, quo parta eſt plena uictoria, plerique milites Claudij ſecundis rebus elati, quæ ſapientium quoque animos fatigant, ita in prædam uerſi ſunt, ut non cogitarent à pauciſſimis ſe poſſe fatigari, dum occupati animo, atque corporibus auertendis præſidijs inſeruiunt. Denique in ipſa uictoria propè duo millia militum à paucis barbaris, & ijs, qui ſurgerant, interempti ſunt. Sed ubi hoc comperit Claudius, omnes qui rebelles animos extulerant, conducto exercitu rapit, atque in uincla Romam etiam mittit ludo publico deputatos. Ita id, quod uel fortuna, uel miles egerat, uirtute boni principis æquatum eſt. Nec ſola de hoſte uictoria, ſed etiam uindicta præſumpta eſt. In quo bello quod geſtum eſt; equitum Dalmatarum ingens extitit uirtus, quod originem ex ea prouincia Claudius uidebatur oſtēdere, quamuis alij Dardanum, & ab Ilio Troianorum, atque ipſo Dardano ſanguinem dicerent trahere. Fuerunt ꝑ ea tempora, & apud Cretam Scy

thæ, & Cyprum uaſtare tentarunt, ſed ubique morbo exercitu laborante, ſuperati ſunt. Finito ſanè bello Gotthico, grauiſſimus morbus increpuit, tunc cum etiam Claudius affectus morbo mortales relinquit, & familiare uirtutibus ſuis petijt cœlum. Quo ad deos, atque ad ſydera demigrante, Quintilius frater eiuſdem uir ſanctus, & ſui fratris, ut uere dixerim frater, delatum ſibi omnium iudicio ſuſcepit imperium, nō hæreditarium, ſed merito uirtutum, qui factus eſſet imperator, etiam ſi frater Claudij principis non fuiſſet. Sub hoc Barbari, qui ſuperfuerant, Anchialo uaſtare conati ſunt, Nicopolim etiam obtinere. Sed illi prouincialium uirtute obtriti ſunt. Quintilius autem ob breuitatem temporis nihil dignum imperio gerere potuit. Nam ſeptima decima die quod ſe grauem, & ſerium contra milites oſtenderat, ac uerum principem pollicebatur, eo genere quo Galba, quo Pertinax interemptus eſt. Et Dexippus q̄dem Claudium non dicit occiſum, ſed tantum mortuum. Nec tamē addidit morbo, ut dubium ſentire uideatur. Quoniam res bellicas diximus, de Claudij genere, & familia ſaltem pauca dicenda ſunt, « ne ea, quæ ſcienda ſunt, præteriſſe uideamur. Claudius, « Quintilius, & Criſpus fratres fuerunt. Criſpi « filia Claudia. ex ea, & Eutropio nobiliſſimo « gentis Dardanæ uiro Conſtantius Cæſar eſt genitus. « Fuerunt etiam ſorores, quarum una Conſtantina « nomine nupta tribuno Aſſyriorum in primis « annis defecit. De auis nobis parum cognitum. «

Varia enim plerique prodiderunt. Ipſe Claudius inſignis morum, grauitate inſignis, uita ſingulari, & unica caſtimonia, uini parcus, ad cibum promptus, ſtatura procerus, oculis ardentibus, lato, & pleno uultu, digitis uſqueadeo fortibus, ut ſæpe equis, & mulis ictu pugni dentes excuſſerit. Fecerat etiam adoleſcens in militia cum ludicro Martiali in campo luctamen inter fortiſſimos quoſque monſtraret. Nam iratus ei, qui non balteum, ſed genitalia ſibi contorſerat, omnes dentes uno pugno excuſſit. Quæ res indulgentiam meruit pudore uindictæ, ſiquidem tunc Decius imperator, quo præſente fuerat perpetratum, & uirtutem, & uerecundiam Claudij publice prædicauit, donatumq; armillis, & torquibus, à militum congreſſu ſecedere præcepit, nequid atrocius, quàm luctamen exigit, faceret. Ipſi Claudio liberi nulli fuerunt. Quintilius duos reliquit. Criſpus, ut diximus, filiam. Nunc ad iudicia principum ueniamus, quæ de illo à diuerſis edita ſunt, & eatenus quidem, ut appareret quandocunq; Claudium imperatorem futurum. Epiſtola Valeriani ad Zoſimionem
" procuratorem Syriæ, Claudium Illyricianæ gen-
" tis uirum tribunum martiæ quintæ legioni for-
" tiſſimæ dedimus, uirum deuotiſſimis quibuſq;, ac
" fortiſſimis ueterum præferendum. Huic ſalarium
" de noſtro priuato ærario dabis annuos frumẽti mo
" dios tria millia, hordei ſex millia. Laridi libras
" duo millia. Vini ueteris ſextarios tria millia quin
" gentos. Olei boni ſextarios centum quinquaginta,

*Olei ſecundi ſextarios ſexcentos. Salis modios ui-
ginti. Ceræ pondo centum quinquaginta. Fœni, pa-
leæ, aceti, oleris, herbarum quantum ſatis eſt. Pel
lium tentoriarum decurias triginta, mulos annu
os ſex, equos annuos tres, camellas annuas decem,
mulas annuas nouem. Argenti in opere annuo pon
do quinquaginta. Philippeos noſtri uultus annu-
os centum quinquaginta, & in ſtrenis quadragin-
ta ſeptem, & trientes centum ſexaginta. Item ſi-
cõ phocondas undecim. Item in caueos & ſcy-
pho, & Zuma pondo undecim. Tunicas ruſſas
militares annuas, ſagochlamydes annuas duas. Fi
bulas argenteas inauratas duas. Fibulam auream
cumacum, cypream unam. Balteum argenteum
inauratum unum, annulum bigemmeum. Vncia-
lem brachialem unum unciarum ſeptem. Torquem
libralem unum. caſſidem inauratam unam Scuta
chryſographata duo, loricam unã, quam refundat.
Lanceas herculianas duas, aclides duas, falces duas,
falces fœnarias quatuor. Cocum, quẽ refundat, unũ,
mulionem, quem refundat, unum. Mulieres ſpecio
ſas ex captiuis duas. Albam ſubſericam unam cũ
purpura ſuccubitana, ſubarmalem unum cum pur
pura maura. Notarium, quẽ refundat unum, ſtru
ctorem, quem refundat, unum. Accubitalium cy-
priorũ paria duo. Interulas puras. Togã quam re
fundat unam, latũ clauum, quem refundat unum.
Venatores, qui obſequantur duo. Carpentarium
unum. Curãm prætorij unum. Aquarium unum.
Piſcatorem unum. Dulciarium unum. Ligni quo-*

tidiani pondo mille, ſi eſt copia, ſin minus quantũ fuerit, & ubi fuerit, coctilium quotidiana batilla quatuor. Balneatorem unum, et ad balneas ligna, ſin minus lauaretur in publico. Iam cætera, quæ propter minutias ſuas ſcribi nequeunt, pro moderatione præſtabis, ſed ita, ut nihil adderetur. Et ſi alicubi aliquid defuerit, non pretium, nec in minimo exigatur. Hæc autem omnia icirco ſpecialiter non quaſi tribuno, ſed quaſi duci detuli, quia uir talis eſt, ut ei plura etiam deferenda ſint. Itẽ ex epiſtola eiuſdem alia inter cætera ad Albauium Murenam præfectum prætorij. Deſine autem conqueri, quod adhuc Claudius eſt tribunus, nec exercitus ducem loco accipit. Vnde etiam ſenatum, & populum conqueri iactabas, dux factus eſt, & dux totius Illyrici, habet in poteſtatem Thracias, Myſos, Dalmatas, Pannonios, Dacos exercitus, uir ille ſummus noſtro quoq; iudicio ſperet conſulatum, ſi eius animo accommodum eſt, quando uoluerit, accipiat prætorianam, accipiat præfecturam, ſanè ſcias tantum ei à nobis decretum ſalarij, quantum habet Aegyptij præfectura, tantum ueſtium, quãtum pro conſulatu Africano detulimus, tantum argenti, quantum accipiat curator Illyrici Medanius, tantum miniſteriorum, quantum nos ipſi nobis ꝑ ſingulas quasq; decernimus ciuitates, ut intelligant omnes, quæ ſit noſtra de uiro tali ſententia. Item epiſtola Decij de eodẽ Claudio. Decius Meſſalæ præſidij Achaiæ ſalutem. Inter cætera tribunum uero Claudium optimum iuuenem fortiſſimum mi

» *litem conſtantiſſimum ciuem caſtris, ſenatui, et Reip.*
» *neceſſarium in Thermophas ire præcepimus, man*
» *data eidem cura Peleponnenſium ſcientes neminem*
» *melius omnia, quæ iniungimus, eſſe curaturum. Hu*
» *ic ex regione Dardania dabis milites ducentos, ex*
» *Cataphractarijs centum ex equitibus, C. & ſe-*
» *xaginta, ex ſagittarijs creticas ſexaginta, ex tironi-*
» *bus bene armatos mille. Nam bene illi noui credũ*
» *tur exercitus. Neque enim illo quiſquam deuotior,*
» *fortior, grauior inuenitur. Item epiſtola Galieni,.*
cum nuntiatum eſſet per frumentarios Claudium
iraſci, quod ille mollius uiueret. Nihil me grauius
» *accepit, quàm quod notoria tua intimaſti Claudiũ*
» *parentem, amicumq; noſtrum inſinuatis ſibi fal-*
» *ſis pleriſq; grauiter iraſci. Quæſo igitur mi ueni*
» *ſte, ſi mihi fidem exhibes, ut eum facias à Grato,*
» *& Herenniano placari neſcientibus hoc militibus*
» *Dacianis, qui iam ſæuiunt, ne grauiter ferant.*
» *Ipſe ad eum dona miſi, quæ ut libenter accipiat,*
» *tu facias. Curandum præterea eſt, ne me hoc ſcire in*
» *intelligat, ut uiſus cenſere & iudicet, & pro neceſſi*
» *tate ultimum conſilium capiat. Miſi autem ad eum*
» *pateras gemmatas trilibres duas. Scyphos aureos*
» *gemmatos trilibres duos, diſcum corymbiatum ar-*
» *genteum librarum uiginti. Lanceam argenteã pam*
» *pinatam librarum triginta. Patenam argenteam*
» *hederariam librarum XX & III. Bolitera ha*
» *lieticum argenteum librarum XX. Vrceos duos*
» *auro incluſos, argenteos librarum VI. et in ua*
» *ſis minoribus argenti libras XXV. Calices ægy*

» *ptios, operiſq; diuerſi. X. Chlamydes ueri luminis*
» *limbatas duas. Veſtes diuerſas XVI. Al-*
» *bam ſubſericam paragaudem triuncem unam.*
» *laneas de noſtris pārtitis paria tria. Singliones*
» *dalmatenſes X. Chlamydē dardanicam mantuellē*
» *unam, penulā Illyricianam unam. Bardocucullū*
» *unū, cucutia uilloſa duo. Oraria ſarabadena qua*
» *tuor. Aureos ualerianos C L. Trientes ſalonia-*
» *nos CCC. Habuit & Senatus iudicia prius q̄*
ad imperium perueniret, ingentia. Nam cum eſſet
nuntiatum, illū cum Macriano fortiter contra gen
tes in Illyrico dimicaſſe, acclamauit ſenatus. Clau-
» *di dux fortiſſime habeas uirtutibus tuis, deuotioni*
» *tuæ, Claudio ſtatuam omnes dicamus. Claudium*
» *COS. omnes cupimus, qui amat Remp. ſic agit, qui*
» *amat principes ſic agit. Antiqui milites ſic egerunt.*
» *Felicem te Claudi iudicio principum, felicem te uir*
» *tutibus tuis, COS. præfectum te, uiuas, Valerie.*
» *ameris à principe. Longum eſt tam multa q̄ meruit*
» *uir ille perſcribere. Vnum tamen tacere non debeo,*
quod illum & ſenatus, & populus ante imperi
um, & in imperio, & poſt imperium ſic dilexit,
ut ſatis conſtet, neq; Traianū, neq; Antoninos, neq;
quenquam alium principem ſic amatum.

FLAVII VOPISCI SYRACVSII DIVVS AVRELIANVS.

h

Ilaribus, quibus omnia feſta et fieri debere ſcimus, & dicta, impletis ſolennibus uehiculo ſuo me & iudiciali carpento præf. urbis uir illuſtris, ac præfatæ reuerentia nominandus Iunius Tiberianus accepit, ibi, cum animus à cauſis, atq; à negotijs publicis ſolutus, ac liber uacaret, ſermonem multum à palatio uſq; ad hortos Varianos inſtituit. Et in ipſo præcipue de uita principum. Cumq; ad templum Solis ueniſſemus, ab Aureliano principe conſecratum, quod ipſe non nihilum ex eius origine ſanguinem duceret, quæſiuit à me, quis uitam eius in literas retuliſſet? Cui ergo cum reſpondiſſem neminem à me Latinorum, Græcorum aliquos lectitatos, dolorem gemitus ſui uir ſanctus ꝑ hæc uerba profudit. Ergo Therſitem, Sinonem, cæteraq; illa prodigia uetuſtatis, & nos bene ſcimus, & poſteri frequentabunt. D. Aurelianum clariſſimum principem ſeueriſſimum imperatorem, per quem totus Romano nomini orbis eſt reſtitutus, poſteri neſcient? Deus auertat hanc amentiam. Et tamen, ſi bene noui ephemeridas illius uiri ſcriptas, habemus etiam bella charactere hiſtorico digeſta, quæ uelim accipias,

& per ordinem ſcribas, additis, quæ ad uitam pertinent. Quæ omnia ex libris linteis, in quibus ipſe quotidiana ſua ſcribi præceperat, pro tua ſedulitate condiſces. Curabo autem, ut tibi ex Vlpia bibliotheca, & libri lintei proferantur. Tu uelim Aurelianum, ita ut eſt, quatenus potes, in literas mittas. parüi ipſe præceptis. accepi libros græcos, & omnia mihi neceſſaria in manum ſumpſi, ex quibus & quæ digna erant memoratu, in unum libellum contuli. Tu uelim in eo munere boni conſulas. Et ſi hoc contentus non fueris, lectites græcos, linteos etiam libros requiras, quos Vlpia tibi bibliotheca, cum uolueris, miniſtrabit. Et quoniam ſermo nobis de Treuellio Pollione, qui à duobus Philippis uſque ad diuum Claudium, & eius fratrem Quintilium imperatores tam claros quàm obſcuros memoriæ prodidit, in eodem uehiculo fuit, aſſerente Tiberiano, quod Pollio multa incurioſe, multa breuiter prodidiſſet, me contra dicente, neminem ſcriptorum, quantum ad hiſtoriam pertinet, non aliquid eſſe mentitum, prodente quinetiam in quo Liuius, in quo Salluſtius, in quo Cornelius Tacitus, in quo denique Trogus manifeſtis teſtibus conuincerentur, pedibus in ſententiam tranſitum faciens, ac manum porrigens iucundam, præterea ſcribe inquit, ut libet, ſecurus, quod uelis dicas, habiturus mendaciorum comites, quos hiſtoricæ eloquentiæ miramur authores. Ac ne multa, & friuola procemijs odioſis intexam, diuus Aurelianus ortus ut plures,

loquuntur, Syrmij familia obſcuriore, ut nonnul-
li Dacia ripenſi. Ego autem legiſſe me memini autho-
rem, q eum Mœſia genitum prædicaret. Et euenit q
dem, ut de eorum uirorum genitali ſolo neſcia-
tur, qui humiliori loco, & ipſi pleriq; ſolum geni-
tale confingunt, ut dent poſteritati de locorum ſplē-
dore fulgorem. Nec tamen magnorum principum
uiribus ſumma ſciendi eſt, ubi quiſq; ſit genitus,
ſed qualis in Rep. fuerit. An Platonem magis com-
mendat, quod Athenienſis fuerit, quàm q̄d unicum
ſapientiæ munus illuxerit? An eo minores inueniū-
tur Ariſtoteles Stagyrita, Eleatesq; Zenon, aut Ana-
charſis Scytha, quod in minimis nati ſunt uiculis,
cum illos ad cœlum omnis philoſophiæ uirtus ex-
tulerit? atq;, ut ad ordinem redeam, Aurelianus
modicis ortus parentibus à prima ætate ingenio ui-
uaciſſimus, uiribus clarus, nullum unquam diem
prætermiſit, quamuis feſtum, quamuis uacantem,
quo non ſe pilo, & ſagittis, cæterisq; armorum exer
ceret officijs. Matrem quidem eius Callicrates Tyri
us, græcorum longe doctiſſimus ſcriptor ſacerdotem
templi Solis, in eo uico, in quo habitabant paren-
tes, fuiſſe dicit. Habuiſſe quinetiam non nihilum
diuinationis, adeo ut aliquando marito ſuo iurgans
ingeſſerit, cum eius & ſtultitiam increparet, & ui-
litatem, en imperatoris patrem? Ex quo conſtat
illam mulierem ſciſſe fatalia. Idem dicit auſpi-
cia imperij Aureliano hæc fuiſſe. Primum pue-
ri eius peluem ſerpentem plerunque cinxiſſe, neque
unquam occidi potuiſſe. Poſtremo ipſam matrē quæ

hoc uiderat, ſerpentem quaſi familiarem occidere noluiſſe. His accedit, quod ex palliolo purpureo, quod Soli ſui tempus imperator obtulerat, ſacerdos mulier crepundia filio feciſſe perhibetur. Addit etiam illud, quod uinctum faſciola Aurelianum aquila innoxie de cunis leuauerit, et in ará poſuerit, quæ iuxta ſacellum forte ſine ignibus erat. Idem author eſt, uitulum matri eius natum miræ magnitudinis candidum, ſed purpurantibus maculis, ita ut habe ret in latere uno, aut in alio coronam. Multa ſuper flua in odem legiſſe memini, quippe qui aſſeuerat etiam roſas in eiuſdem mulieris cohorte nato Aureliano, exiſſe purpureas odoris roſei, floris aurei. Fuerunt & poſtea multa omnia iam militantis futuri, ut res monſtrauit, imperij. Nam ingrediente eo Antiochiam in uehiculo, quod præ uulnere tunc equo ſedere non poſſet. ita pallium purpureum, quod in honore eius expanſum fuerat, decidit, ut humeros eius tegeret. Et cum in equum tranſire uel let, quia inuidioſum tunc erat uehiculis in ciuitate uti, equus eſt ei imperatoris applicatus, cui per feſtinationem inſedit. Sed ubi comperit, ſemet ad ſuum tranſtulit. Data eſt ei præterea cum legatus ad Perſas eſſet, patera, qualis ſolet imperatoribus dari á rege Perſarum, in qua inſculptus erat Sol eo habitu, quo colebatur ab eo templo, in quo mater eius fuerat ſacerdos. Donatus eidem etiam elephantus præcipuus, quem ille imperatori obtulit, ſolusq; omnium priuatus Aurelianus elephanti dominus fuit, Sed ut hæc, & talia omittamus, fuit decorus,

& gratia uiriliter ſpecioſus, Statura procerior, neruis ualidiſſimus, uini, & cibi paulo cupidior, libidinis raræ, ſeueritatis immenſæ, diſciplinæ ſingularis, gladij exercendi cupidus. Nam cum eſſent in exercitu duo Aureliani tribuni, hic, & alius, qui cum Valeriano captus eſt, huic ſignum exercitus appoſuerat manu ad ferrum, ut ſi forte quæreretur quis Aurelianus aliquid uel feciſſet, uel geſſiſſet, ſuggereretur Aurelianus manu ad ferrum, atq; cognoſceretur priuatim. Huius multa extant egregia facinora. Nam erumpentes Sarmatas in Illyrico, cum trecentis præſidiarijs ſolus attriuit. Refert Theoclius Cæſareorum temporū ſcriptor Aurelianum manu ſua bello Sarmatico una die quadraginta & octo interfeciſſe. Plurimis autem, & diuerſis diebus ultra nongentos quinquaginta. Adeo ut etiā baliſtea pueri, & ſaltatiunculas in Aurelianum tales componerent, quibus diebus feſtis militariter ſaltitarent,

" Mille, mille, mille, mille, mille, mille decolauimus,
" Vnus homo mille, mille, mille, mille decolauimus,
" Mille, mille, mille uiuat, qui mille, mille occidit.
" Tantum uini habet nemo, quantum fudit ſanguinis.

Hæc uideo eſſe pſriuola, ſed qa ſupraſcriptus author ita eadē, ut ſunt latina ſuis ſcriptis inſeruit, tacenda eſſe nō credidi. Idē apud Maguntiacū, tribunus legiōis ſextæ gallicanæ, Frācos irruētes cū

uagarentur per totam Galliam ſic affixit, ut trecen toſ ex his captos, ſeptingentis interemptis ſub corona uendiderit. Vnde iterum de eo facta eſt cantilena.

» *Mille Francos, mille Sarmatas ſemel occidimus.*
» *Mille, mille, mille, mille, mille Perſas quærimus. Hic aūt, ut ſupra diximus, militibus ita timori fuit, ut ſub eo poſteaq̃ ſemel cum ingenti ſeueritate caſtrenſia peccata correxit, nemo peccauerit. Solus deniq; oīum militem, q adulteriū cum hoſpitis uxore cōmiſerat, ita puniuit, ut duarum arborum capita infle cteret, quas ad pedes militis deligaret, eaſdemq; ſubito dimitteret, ut ſciſſus ille utrinq; penderet. Quæ res ingentem timorem omnibus fecit. Huius epiſtola militaris eſt ad uicarium ſuum data huiuſmodi.*

» *Si uis tribunus eſſe, immo ſi uis uiuere, manus mi-*
» *litum contine. Nemo pullum alienum rapiat, ouem*
» *nemo contingat. Vuam nullus auferat, ſegetem ne*
» *mo deterat, oleum, ſal, lignum nemo exigat, anno-*
» *na ſua contentus ſit. De præda hoſtis, non de lachry*
» *mis prouincialium habeat, arma terſa ſint, ferra-*
» *menta ſamiata, calciamenta fortia. Veſtis noua ue-*
» *ſtem ueterem excludat. Stipendium in balteo, non*
» *in popina habeat. Torquem brachialem, & annu*
» *lum apponat, equum ſagmarium ſuum defricet,*
» *captum animal non uendat, mulum centuriatum*
» *comiter curet. Alter alteri quaſi ſeruus obſequatur,*
» *à medicis gratis curentur. Aruſpicibus nihil dent,*
» *in hoſpitijs caſte ſe agant, qui litem fecerit, uapu-*
» *let.* *Inueni nuper in Vlpia bibliotheca inter linteos libros epiſtolam diui Valeriani de Aureliano*

principe

*principe ſcriptam, quam ad uerbum, ut dicebat, in-
ſerui.* Valerianus Auguſtus *Antonio Gallo* COS.
Culpas me familiaribus literis, quod Poſthumo *filiũ
meum* Galienum *magis quàm* Aureliano *commiſe-
rim, cum utiq; ſeueriori & puer credendus fuerit,
& exercitus, nec tu id diutius iudicabis ſi bene ſcie-
ris quantæ ſit* Aurelianus *ſeueritatis.* Nimius *eſt,
multus eſt, grauis eſt, & ad noſtra iam non facit
tempora.* Teſtor *autem omnes deos, me etiam timuiſ-
ſe, ne quid etiam ergæ filium meum ſeuerius, ſi q̃d
ille feciſſet, ut eſt natura pronus ad ludicra, ſæuius
cogitaret.* Hac *epiſtola indicat quantæ fuerit ſeue-
ritatis, ut illum* Valerianus *etiam timuiſſe ſe di-
cat.* Eiuſdem Valeriani *alia eſt epiſtola, quæ lau-
des illius continet, quam ego ex ſcrinijs præfectu-
ræ urbanæ protuli.* Nam *illi* Romam *uenienti ſala-
ria ſui ordinis ſunt decreta.* Exemplum *epiſtolæ.*
Valerianus Auguſtus *Ceionio Albino præfec. urbi.*
Vellemus *quidẽ ſingulis q̃busq; deuotiſſimis* Reip.
*uiris multo maiora deferre compendia, quàm eorũ
dignitas poſtulat, maxime ubi honorem uita com-
mendat.* Debet *enim quid præter dignitatem preti-
um eſſe meritorum, ſed facit rigor publicus, ut acci-
pere de prouinciarum oblationibus ultra ordinis
ſui gradum nemo plus poſſit.* Aurelianum *fortiſſi-
mum uirum ad inſpicienda, & ordinanda caſtra
omnia deſtinauimus, cui tantum à nobis, atq; ab o-
mni* Rep. *communi totius exercitus confeſſione debe-
tur, ut digna illo uix aliqua uel nimis magna ſint
munera.* Quid *enim in illo non clarum? quid nõ*

Coruinis & ſcapionibus conferendum? Ille liberator Illyrici, ille Galliarum reſtituor, ille dux magni totius exempli. Et tamen nihil præterea poſſum addere tanto uiro ad muneris gratiam, quam patitur ſobria, & bene gerenda Reſp. Quare ſynceritas tua mi parens cariſſime ſupradicto uiro afficiet quandiu Romæ fuerit. Panes militares mundos ſexdecim, panes militares caſtrenſes quadraginta. Vini menſalis ſextarios quadraginta, porcellum dimidium. Gallinaceos duos, porcina pondo triginta. Bubulæ pondo quadraginta. Olei ſextarium unum, & item olei ſextarium unum. Liquaminis ſextarium unum, ſalis ſextarium unum. Herbæ, & olerum quantum ſatis eſt. Sanè quoniam ei aliquid præcipue decernendum eſt quandiu Romæ fuerit, pabuli extra ordinem decernes. Ipſi autem ad ſumptus aureos antonianos diurnos binos, argenteos philippeos minutulos quinquagenos, æris denarios centum, reliqua per præfectos ærarij præbebuntur. Friuola hæc fortaſſis cuipiam, et nimis leuia eſſe uideantur, ſed curioſitas nihil recuſat. Habuit ergo multos ducatus, plurimos tribunatus. Vicarios ducum & tribunorum diuerſis temporibus propè quadraginta, uſqueadeo ut etiá Vlpij Criniti, qui ſe de Traiani genere referebat, & fortiſſimi re uera uiri, & Traiani ſimillimi, qui pictus eſt cum eodem Aureliano in templo Solis, Quem Valerianus Cæſaris loco habere inſtituerat, uicem ſumeret, exercitum duceret, limitem reſtitueret, prædá militibus daret, Thracias bobus, equis, mancipijs, ca

ptiuis locupleraret, manubias in palatio colloca-
ret. Quingentos ſeruos, duo millia uaccarum, equas
mille, ouium decem millia, caprarum quindecim in
priuatam uillam Valeriani congereret. Tunc enim
Vlpius Crinitus publice apud ByZantium ſedenti
Valeriano in thermis egit gratias dicens, Magnum
de ſe iudicium habitum, quod eidem uicarium Au
relianum dediſſet. quare eum ſtatuit arrogare. In-
tereſt epiſtolas noſſe Aureliano ſcriptas, & ipſam
arrogationem. Epiſtola Valeriani ad Aurelianum.
Si eſſet alius Aureliane iucundiſſime, qui Vlpij
Criniti uicem poſſet implere, tecum de eius uirtu
te, ac ſedulitate conferrem. Nunc tecum requirere po-
tuiſſem. Suſcipe bellũ a pte Nicopolis, ne nobis ægri
tudo Criniti obſit, Fac quicquid potes. Multa nõ dĩ
co, in tua erit poſteſtate militiæ magiſterium. Habes
ſagittarios Ityræos trecentos, Armenios ſexcentos,
Arabas centum quinquaginta, Sarracenos ducentos,
Meſopotamios auxiliares quadrigentos, habes legio
nem tertiam felicem, & equites cataphractarios
octingentos. Tecum erit Hariomũdus, Haldegaſtes,
Hildomundus, Carioviſcus. Commeatus à præfe-
ctis neceſſarius in omnibus caſtris eſt conſtitutus.
Tuum eſt pro uirtutibus tuis, atque ſolertia illic
hyemalia, et æſtiua diſponere, ubi tibi nihil deerit
quærere, præterea ubi carrago ſit hoſtium, & uere
ſcire, quanti, qualesq; ſint, ut non uinum aut anno
na conſumatur, aut talia iaciantur, in quibus
Resp. conſtituta eſt. Ego de te tantum deo fauente ſpe
ro quantum de Traiano, ſi uiueret, poſſet ſpe-

bus Memmio Fuſco COS. ordinario, Bebio Macro præfecto prætorij, Quinto Viatrio præſide orientis, Aſſidentibus etiam à parte læua Amulio Saturnino Scythici limitis duce, Murentio ad Aegyptum deſtinato, Iulio Tryphone orientalis limitis duce, & Meceo Brunduſino præfecto annonæ orientis, & Vlpio Crinito duce Illyriciani limitis, & Thracij, & Fuluio Boio duce rhetici limitis. Valerianus Auguſtus dixit. Gratias tibi agit Aureliane Reſp. quod eam Gotthorum poteſtate liberaſti. Abundamus per te præda, abundamus gloria, & his omnibus, quibus Romana felicitas creſcit. Cape igitur tibi pro rebus geſtis tuis coronas murales quatuor, coronas uallares quinq;, coronas nauales duas, coronas ciuicas duas. Haſtas puras decem, uexilla bicolora quatuor. Tunicas ducales ruſſas quatuor, pallia proconſularia duo, togam prætextam, tunicam palmatam, togam pictam, ſubarmalem, profundum, ſellam eburatam. Nam te COS. hodie deſigno ſcripturus ad ſenatum, ut tibi deputet ſcipionem, deputet etiam faſces. Hæc enim imperator non ſolet dare, ſed à ſenatu quando fit COS. accipere. Poſt hæc Valeriani dicta, Aurelianus ſurrexit, atq; ad manus acceſſit agens gratias militaribus uerbis, quæ propria & ipſa apponenda decreui. Aurelianus dixit. Et ego domine Valeriane imperator Auguſte ideo cuncta feci, ideo uulnera patienter excepi, ideo & equos, & coniuratos meos laſſaui, ut mihi gratias ageret Reſp. & conſcientia mea. At tu plus feciſti, ago ego

gratias bonitati tuæ, & accipio conſulatum, quem das, Dij faciant, & Deus Sol certus ſit, ut & ſenatus de me ſic iudicet. Agentibus igitur gratias omnibus circunſtantibus, Vlpius Crinitus ſurrexit, atq; hac oratione uſus eſt. Apud maiores noſtros Valeriane Auguſte, quod & familiæ meæ amicũ ac proprium fuit ab optimis quibusq; in filiorum locum fortiſſimi uiri ſemper electi ſunt, ut uel ſeneſcentes familias, uel fœtus matrimonijs iam caducos ſubſtitutæ fœcunditatis prolis ornaret. Hoc igitur quod Cocceius Nerua in Traiano adoptãdo, quod Vlpius Traianus in Adriano, quod Adrianus in Antonino, & cæteri deinceps propoſita ſuggeſtione fecerunt, iam in arrogando Aureliano, quem mihi uicarium iudicij tui authoritate feciſti, cenſui eſſe referendum. Iube igitur, ut lege agatur, ſitq́; Aurelianus hæres ſacrorum nominis, & bonorum, totiusq́; iuris, Vlpio Crinito iam conſulari uiro ipſe, ac tu Crinite iudice conſularis. Longũ eſt cuncta prætexere. Nam et actæ ſunt Crinito à Valeriano gratiæ, & adoptio, ut ſolebat, impleta. Memini me in quodam libro græco legiſſe, quod tacendum eſſe nõ credidi, mandatum eſſe Crinito à Valeriano, ut Aurelianus adoptaretur, idcirco præcipue, q̃d pauper eſſet, ſed hoc in medio relinquendum puto, et quoniam ſuperius epiſtolã poſui, qua ſumptus Aureliano ad conſulatum delatus eſt, quare poſuerim rem quaſi friuolam eloquendam putaui. Vidimus proxime conſulatum. Furij Placidi tanto ambitu in circo editum, ut nõ præmia dari aurigis, ſed pa

trimonia uiderentur. Cum darentur tunicæ ſubſericæ lineæ paragaude, darentur etiam equi ingemiſcentibus frugi hominibus. Factum eſt enim, ut iam diuitiarum ſit non hominum conſulatus, quia utiq; ſi uirtutibus defertur, editorem ſpoliare nõ debent. Perierunt caſta illa tempora, & magis ambitione populari peritura ſunt. Sed nos, ut ſolemus, hanc quoq; rem in medio relinquimus. His igitur tot, ac talibus præiudicijs, muneribusq; fultus Claudianis temporibus tantus enituit, ut poſt eum Quintilio quoque fratre eius interempto, ſolus teneret imperium, Aureolo interfecto, cum quo Galienus fecerat pacem. hoc loco tanta eſt diuerſitas hiſtoricorũ, & quidem græcorum, ut alij dicant inuito Claudio ab Aureliano Aureolũ interfectum. Alij mandante, ac uolente, Alij ab imperatore iam Aureliano eundem occiſum, alij uero adhuc priuato. Sed hæc quoq; media relinquamus ab ipſis petenda, per quos in literas miſſa ſunt. Illud tamen conſtat, omne contra Mœotidas bellum D. Claudium nulli magis quàm Aureliano credidiſſe. Extat epiſtola, quam ego, ut ſoleo, fidei cauſa, immo ut alios annalium ſcriptores feciſſe uideo, inſerendam putaui. Flauius Claudius Valerio Aureliano ſuo ſalutem. Expetit à te munus ſolitum noſtra Reſp. Aggredere, quid moraris? Tuo magiſterio milites uti uolo, tuo ductu tribunos. Gotthi oppugnandi ſunt. Gotthi à Thracijs amouendi, eorum enim pleriq; Hemimontem, Europãq; uexant, q̃ te pugnante fugerunt. Oẽs exercitus Thracios, oẽs Illyricianos, to-

tumq; limitem in tua poteſtate conſtituo, ſolitam no bis ede uirtutem. Tecum erit etiam frater Quinti lius cum occurrerit. Ego alijs rebus occupatus ſum mam belli illius, uirtutibus tuis credo. Miſi ſane equos decem, loricas duas, & cætera, quibus muni re ad bellum euntem neceſſitas cogit. Secundis igi tur prælijs uſus auſpicijs Claudianis Remp. in in tegrum reddidit, atque ipſe ſtatim, ut ſupra diximus, conſenſu omnium legionum factus eſt imperator. Equites ſene omnes an imperium ſub Claudio Aurelianus gubernauit. cum offenſam magiſtri eorum incurriſſent, quod temere Claudio non iubente pugnaſſent. Item Aurelianus contra Sueuos, & Sarmatas ijſdem temporibus uehementiſſime dimicauit, ac florentiſſimam uictoriam retulit, accepta eſt ſane clades ſub Aureliano à Marcomannis per errorem. Nam, dum is à fronte non curat occurrere, ſubito hoſtes erupere, dumq; illos à dorſo perſequi parat, omnia circa Mediolanum grauiter euaſtata ſunt. Poſtea tamen ipſi quoque Marcomanni ſuperati ſunt. In illo autem timore, quo Marcomanni cuncta uaſtabant, ingentes Romæ ſeditiones motæ ſunt pauentibus cunctis, ne eadem, quæ ſub Galieno fuerant, prouenirent. Quare etiam libri ſibyllini noti beneficijs publicis inſpecti ſunt, inuentumq;, ut in certis locis ſacrificia fierent, quæ Barbari tranſire non poſſent. Facta deniq; ſunt ea, quæ præcepta fuerant in diuerſo cærimoniarum genere, atque ita Barbari reſtiterunt, quos omnes Aurelianus carptim uagantes occidit. Li

bet ipſius S·C· *formam exponere, quo libros inſpi*
ci clariſſimorum iuſſit authoritas·Die *tertio* I*dus*
» I*an*·Fuluius Sabinus *prætor urbanus dixit*· Re-
» *ferimus ad uos* P·C·*pōtificum ſuggeſtionem, et* Au
» *reliani principis literas, quibus iubetur, ut inſpici-*
» *antur fatales libri, quibus ſpes belli terminandi*
» *ſacrato deorum imperio continetur*·Scitis *enim ipſi*
» *quotieſcunq; grauior aliqs extitit motus, eos ſem-*
» *per inſpectos, neque prius mala publica eſſe fi-*
» *nita, quàm ex ijs ſacrificiorum proceſſit authori-*
tas·Tunc *ſurrexit primæ ſententiæ* V*lpius* Sylla-
» *nus, atq; ita locutus eſt*·Serò *nimis* P·C·*de Reip*·*ſa*
» *lute conſulimus, ſerò ad fatalia iuſſa reſpicimus mo*
» *re languentium, qui ad ſummos medicos niſi in*
» *ſumma deſperatione non mittunt, proinde quaſi pe*
» *ritioribus uiris maior facienda ſit cura, cum omni-*
» *bus morbis occurri ſit melius*· Meminiſtis·n·P· C·
» *me in hoc ordine ſæpe dixiſſe iam tum, cumpri-*
» *mum nuntiatum eſt* Marcomannos *erupiſſe conſulē*
» *da* Sibyllæ *decreta, utendum* Apollinis *beneficijs,*
» *recuſaſſe uero quoſdam, & cum ingenti calumnia*
» *recuſaſſe, cum adulando dicerent tantam principis*
» *eſſe uirtutem, ut opus non ſit deos conſuli, proinde*
» *quaſi & ipſe uir magnus non deos colat, non de*
» *dijs immortalibus ſperet*· Q*uid plura? audiuimus*
» *literas, qbus rogauit opē deorū, quæ nunquā cuiq̄*
» *turpis eſt*·*ut uir fortiſſimus adiuuetur*·Agite *igitur*
» *pontifices, qa puri, qa mūdi, qa ſancti, qa ueſtitu, ani*
» *miſq; ſacri* Cō*modi templū aſcendite, ſubſellia lau*
» *reata conſtituite, ueteranis manibus libros euoluite,*

rata Reip. quæ ſunt æterna perquirite patrimis, matrimiſq; pueris carmen indictum nos ſumptum ſacris, nos apparatum ſacrificijs, nos aris ambarualia indicemus. Poſt hæc interrogati pleriq; Senatores ſententias dixerunt, quas longum eſt innectere. Deinde alijs manus porrigentibus, alijs pedibus in ſententias euntibus, pleriſq; uerbo conſetientibus, conditum eſt S. C. itum deinde ad templum, inſpecti libri proditi uerſus, luſtrata urbs, cantata carmina, amburbium celebratum, ambarualia promiſſa, atque ita ſolennitas, quæ iubebatur, expleta eſt. Eſt epiſtola Aureliani de libris ſibyllinis, nam ipſam quoq; indidi ad fidē rerū. Miror uos Patres ſancti tandiu de aperiendis ſibyllinis dubitaſſe libris, proinde quaſi in Chriſtianorum eccleſia, non in templo deorum omnium tractaretis. Agite igitur, & caſtimonia pontificum, cærimonijſq; ſolennibus iuuate principem neceſſitate publica laborantem. Inſpiciantur libri, quæ facienda fuerint, celebrentur, quemlibet ſumptum cuiuslibet gentis captiuos, quælibet animalia, regia non abnuo, ſed libens offero, neque enim indecorum eſt dijs iuuantibus uincere. ſic apud maiores noſtros multa finita ſunt bella, ſic cœpta. Siquid eſt ſumptuum datis ad præf. æra. literis decerni iuſſi, eſt præterea ueſtræ authoritatis arca publica, quam magis refertam eſſe reperio, quàm cupio. Cum autem Aurelianus uellet omnibus ſimul facta exercitus ſui conſtipatione concurrere, tanta apud Placentiā cla

des accepta eſt, ut Romanum pene ſolueretur imperium. Et cauſa quidem huius periculi perfidia, & calliditas barbarici fuit motus. Nam cum congredi aperto marte non poſſent, in ſyluas ſe denſiſſimas contulerunt, atque ita noſtros ueſpera incumbente turbarunt. Denique niſi diuina ope poſt inſpectionem librorum, ſacrificiorumq; curas monſtris quibuſdam, ſpeciebuſq; diuinis impliciti eſſent Barbari, Romana uictoria non fuiſſet. Finito prælio Marcomannico, Aurelianus, ut erat natura ferocior, plenus irarum Romam petit uindictæ cupidus, quam ſeditionum aſperitas ſuggerebat, inciuilius denique uſus imperio, uir aliâs optimus ſeditionum authoribus interemptis, cruentius ea, quæ mollius fuerant curanda, compeſcuit, interfecti ſunt enim nonnulli etiam nobiles ſenatores, cum his leue quiddam, & quod contemni à mitiore principe potuiſſet, unus uel leuis, uel uilis teſtis obijceret. Quid multa? Magnum illud, & quod iam fuerat, & quod non fruſtra ſperatum eſt, infamiæ triſtioris ictu contaminauit imperium, timeri cœpit princeps optimus non amari, cum alij dicerent perfodiendum talem principem, non optandum. Alij bonum quidem medicum, ſed mala ratione curantem. His actis, cum uideret poſſe fieri, ut aliqd tale iterũ, quale ſub Galieno euenerat, proueniret, adhibito conſilio ſenatus, muros urbis Romæ dilatauit. Nec tamẽ pomœrio addidit eo tpe, ſed poſtea. Pomœrio autem nemini principum li

cet addere, niſi ei, q agri barbarici aliqua parte Romanã Rẽp. locupletauerit. Addidit autẽ Auguſtus, addidit Traianus, addidit Nero, ſub quo pontus polemoniacus, & alpes Cottiæ Romano nomini tributæ. Tranſactis igitur, quæ ad ſectiones, atq; urbis ſtatum, et ciuilia ptinebãt, contra Palmyrenos ideſt contra Zenobiã, quæ filiorũ noĩe oriẽtale tenebat imperium, iter flexit. Multa in itinere, ac magna bellorum genera confecit. Nã in Thracijs, & in Illyrico occurrens Barbaros uicit, Gotthorũ qn etiam ducem Cannabam, ſiue Cannabaudem, cum qnq; millibus hominum trans Danubiũ interemit. Atq; inde p Byzantiũ in Bithyniã trãſitum fecit, eamq; nullo certamine obtinuit. Multa eius tam præclara facta q̃ dicta ſunt, ſed omnia libro innectere nec poſſum faſtidij euitatione, nec uolumus, ſed ad intelligendos mores, atq; uirtutem pauca libanda ſunt. Nã cum Thyanam ueniſſet, eamq; oc cluſam reperiſſet, iratus dixiſſe fertur. Canem in hoc oppido non relinquã. Tunc & militibus acrius incumbẽtibus ſpe prædæ, et Heraclamone quodam timore ne inter cæteros occideretur, patriam ſuã prodente, ciuitas capta eſt. Sed Aurelianus duo ſtatim præcipua, qđ unum ſeueritatem oſtenderet, alterum lenitatem ex imperatoria mente monſtrauit. Nam & Heraclamonem proditorem patriæ ſuæ ſapiens uictor occidit, et cum milites iuxta illud dictum, quo canem ſe relicturum apud Thyaneos negaret, euerſionem urbis expoſcerent, reſpõdit ijs. canem inquit negaui in hac urbe me relicturum,

canes omnes occidite. Grāde principis dictum, grā-
dius militum uocatum, nam dictum principis, quo
præda negabatur, ciuitas ſeruabatur, totus exerci-
tus ita quaſi ditaretur, accepit. Epiſtola de Heracla
mone. Aurelianus Auguſtus Mallio Chiloni. Occi
di paſſus ſum, cuius quaſi beneficio Thyanam re-
cepi. Ego uero proditorem amare non potui, & li-
bēter tuli, quod eum milites occiderunt, neque enim
mihi fidem ſeruare potuiſſet, qui patriæ non pe-
percit. Solus deniq; ex omnibus, q̄ oppugnabātur,
campus accepit. Diuitem hominem negare non poſ
ſum, ſed cuius bona eius liberis reddidi, neq; me
cauſa pecuniæ locupletem hominem occidi paſſum
eſſe, criminaretur. Capta autem ciuitas eſt miro mo-
do. Nam cum Heraclamon locum oſtendiſſet ag-
geris naturali ſpecie tumentem, qua poſſet Aurelia
nus occultus aſcendere, ille conſcendit, atque elata
purpura chlamyde intus ciuibus, foris militibus ſe
oſtendit, & ita ciuitas capta eſt, quaſi totus in mu-
ris Aureliani fuiſſet exercitus. Taceri nō debet res,
quæ ad famam uenerabilis uiri p̄tinet. Fertur enī
Aurelianum de Thyanæ ciuitatis euerſione uere di
xiſſe, uere cogitaſſe, uerum Apolloniū Thyaneum
celeberrimæ famæ, authoritatiſq; ſapientem, ueterē
philoſophum, amicum uerum, deorum ipſum etiā
pronomine frequentandum recipienti ſe in tentori
um ea forma, qua uidetur ſubito aſtitiſſe, atq; hæc
latine, ut homo Pannonius intelligeret, uerba dixiſ
ſe. Aureliane, ſi uis uincere nihil eſt, quod de ciui-
um meorum nece cogites. Aureliane, ſi uis impera-

re, à cruore innocentiũ abſtine. Aureliane clementer te age, ſi uis uincere. Norat multum philoſophi uenerabilis Aurelianus, atq; in multis eius imaginem uiderat templis. Deniq; ſtatim attonitus imaginem & ſtatuas, et templum eidem promiſit, atq; in meliorem rediјt mentem. Hæc ego à grauibus uiris comperi, & in Vlpiæ bibliothecæ libris relegi, & pro maieſtate Apolloniј magis credidi. Quid enim illo uiro ſanctius? uenerabilius? antiquius? diuiniusq; inter homines fuit? Ille mortuis reddidit uitam. Ille multa ultra homines & fecit, & dixit, quæ qui uelit noſſe, græcos legat libros, qui de eius uita conſcripti ſunt. Ipſe autem, ſi uita ſuppetat, atq; ipſius uiri fauori uſquequaq; placuerit, breuiter ſaltem tanti uiri facta in literas mittam, non quo illius uiri geſta munere mei ſermonis indigeant, ſed ut ea, quæ miranda ſunt, omnium uoce prædicentur. Recepta Thyana Antiochiam propoſita omnibus impunitate, breui apud Daphnem certamine obtinuit, atq; inde præceptis quantum probatur uenerabilis uiri Apolloniј parens, humanior, atq; clementior fuit. Pugnatum eſt poſt hæc de ſumma rerum contra Zenobiam, & Zabam eius ſocium apud Emeſſam magno certamine. Cumq; Aureliani equites fatigati iam pene diſcederent, ac terga darent, ſubito ui numinis, quod poſtea proditum hortante quadam diuina forma per pedites etiam equites reſtituti ſunt. Fugata eſt Zenobia, cũ Zaba, & pleniſſime parta uictoria. Recepto igitur orientis ſtatu, Emeſſam uictor Aurelianus ingreſ-

ſus eſt, ac ſtatim ad templum Heliogabali tetendit, quaſi communi officio uota ſoluturus. Verum illic eam formam numinis reperit, quam in bello ſibi fauentem uidit. Quare & illic templa fundauit denarijs ingentibus poſitis, & Romæ Soli templũ poſuit maiore honorificentia conſecratum, ut ſuo dicemus loco. Poſt hæc Palmyram iter flexit, ut ea oppugnata, laborum terminus fieret. Sed in itinere à latronibus Syris male accepto frequenter exercitu multa perpeſſus eſt, et in obſidione uſq; ad ictum ſagittæ periclitatus eſt. Epiſtola ipſius extat ad Mucaporem miſſa, in qua de eius belli difficultate ultra pudorem imperialẽ fatetur. Romani me modo dicunt bellum contra fœminam gerere quaſi ſola mecum Zenobia, & ſuis uiribus pugnet, atq; hoſtium, quantum ſi uir à me oppugnandus eſſet in conſcientia & timore longe deteriore, dici non poteſt. Quantum hic ſagittarum, qui belli apparatus, quantum telorũ, quantum lapidum, nulla pars muri eſt, quæ non binis & ternis baliſtis occupata ſit, ignes etiam tormentis iaciũtur. Quid plura? non quaſi fœmina pugnat quaſi pœnam timens, ſed credo adiuturos Romanã Rẽp. deos, qui nunquam noſtris conatibus defuerunt. Denuq; fatigatus, ac pro malis feſſus literas ad Zenobiam miſit deditionem illius petens, uitam promittens, quarum exemplum indidi. Aurelianus imperator Romani orbis, & receptor orientis, Zenobiæ, cæteriſq;, quos ſocietas tenet bellica. Sponte facere debuiſtis id, quod meis literis nunc iubetur,

deditionem præcipio impunitate uitæ propoſita, ita ut illic Zenobia, cum tuis agas uitam, ubi te ex ſenatus ampliſſimi ſententia collocauero. Gemmas, argentum, aurum, ſericum, equos, camelos in ærarium Ro. conferas Palmyrenis ius ſuum ſeruabitur. Hac epiſtola accepta Zenobia ſuperbius, inſolentiusq; reſcripſit, quam eius fortuna poſcebat, credo ad terrorem. Nã eius quoq; epiſtolæ exemplũ indidi. Zenobia regina orientis Aureliano Auguſto. Nemo adhuc præter te, quod poſcis, literis petijt. Virtute faciendum eſt, quicquid in rebus bellicis eſt gerendum. Deditionem meam petis, quaſi neſcias Cleopatrã reginam perire maluiſſe, quàm in qualibet uiuere dignitate. Nobis Perſarum auxilia non deſunt, quæ iam ſperamus, pro nobis ſunt Sarraceni, pro nobis Armenij, latrones Syri exercitum tuum Aureliane uicerunt. Quid igitur ſi illa uenerit manus, quæ undiq; ſperatur? pones profecto ſupercilium, quo nunc mihi deditionem quaſi omnifariam uictor imperas. Hanc epiſtolam Nicomachus ſe tranſtuliſſe in græcum ex lingua Syriorũ dicit ab ipſa Zenobia dictatam, nam illa ſuperbior Aureliani græca miſſa eſt. His acceptis literis, Aurelianus non erubuit, ſed iratus eſt. Statimq; collecto exercitu, ac ducibus ſuis undiq; Palmyram obſedit, neq; quicquam uir fortis reliquit, q̃d aut imperfectum uideretur aut incuratum. Nam et auxilia, quæ à Perſis miſſa fuerant, intercepit, & & alas ſarracenas, Armeniasq; corrupit, atq; ad ſe modo ferociter, modo ſubtiliter tranſtulit. Denique

poſt multa

poſt multa mulierem potentiſſimam uicit. Victa igitur Zenobia, cũ fugeret camelis, quos dromedas uocitant, atq; ad Perſas iter tenderet, equitibus miſſis eſt capta, atq; in Aureliani poteſtatem deducta. Victor itaq; Aurelianus, totiusq; iam orientis poſſeſſor cum in uinculis Zenobiam teneret, cum Perſis, Armenijs, Sarracenis, ſuperbior, atq; inſolẽtior egit ea, quæ ratio temporis poſtulabat. Tunc illæ ueſtes, quas in templo Solis uidemus, conſertæ gẽmis, tum Perſici dracones, et tiaræ, tum genus purpuræ, quod poſtea nec ulla gens detulit, nec Romanus orbis uidit, de qua pauca ſaltem libet dicere. Meminiſtis enim fuiſſe in templo Iouis OPT. MAX. *Capitolini pallium breue purpureũ laneſtre, ad quod cum matronæ, atq; ipſe Aurelianus iungeret purpuras ſuas, cineris ſpecie decolari uidebantur cæteræ diuini comparatione fulgoris, hoc munus rex Perſarum ab Indis interioribus ſumptum Aureliano dediſſe perhibetur ſcribens. Sume purpurã qualis apud nos eſt, ſed hoc falſum fuit. Nam poſtea diligentiſſime & Aurelianus, & Probus, & proxime Diocletianus miſſis diligentiſſimis confectoribus requiſiuerunt tale genus purpuræ, nec tamen inuenire potuerunt. Dicitur enim ſandix indica talem purpuram facere, ſi curetur. Sed ad incepta redeamus. Ingens tamẽ ſtrepitus militum fuit omnium Zenobiam ad pœnam poſcentium. Sed Aurelianus indignum exiſtimans mulierem interimi occiſis pleriſque, quibus authoribus illa bellum mouerat, parauerat, geſſerat, triumpho mulierem reſer-*

uauit, ut populi Ro. oculis eſſet oſtentui. Graue inter eos, qui cæſi ſunt, de Longino philoſopho fuiſſe perhibetur, quo illa magiſtro uſa eſſe ad græcas literas dicitur. Quem quidem Aurelianus icirco dicitur occidiſſe, quod ſuperbior illa epiſtola ipſius diceretur dictata conſilio, quamuis ſyrio eſſet ſermone contexta. Pacato igitur oriente in Europam Aurelianus rediijt uictor, atque illic Carporum copias afflixit, & cum illum carpicum ſenatus abſentem uocaſſet, mandaſſe ilico fertur. Super eſt P. C. ut me etiam carpiſculum uocetis. Carpiſculũ enim genus calciamenti eſſe ſatis notum eſt, quod cognomen deforme uidebatur, cum & Gotthicus, & Sarmaticus, et Armenicus, et Parthicus, et Adiabenicus diceretur. Rarum eſt, ut Syri fidẽ ſeruent, immo difficile. Nam Palmyreni, qui iam uicti, atq; contuſi fuerant, Aureliano rebus Europenſibus occupato non mediocriter rebellarunt. Sandarionem enim, quem in præſidio illic Aurelianus poſuerat, cum ſexcentis ſagittarijs occiderunt Achilleo cuidã parenti Zenobiæ parantes imperium. Verũ adeo Aurelianus, ut erat paratus ex Europa reuertit, atque urbem, quia ita merebatur, euertit. Crudelitas denique Aureliani, uel ut quidam dicunt ſeueritas eatenus extitit, ut epiſtola eius feratur confeſſionem immaniſſimi furoris oſtentans, cuius hoc exemplum eſt. Aurelianus Auguſtus Ceionio Baſſo. Non oportet ulterius progredi militum gladios, iam ſatis Palmyrenorum cæſum, atque occiſum eſt. Mulieribus non pepercimus, infantes occi-

" dimus, ſenes iugulauimus, ruſticos interemimus, cui
" terras, cui urbem deinceps relinquemus? Parcen-
" dum eſt iis, qui remanſerunt. Credimus enim pau
" cos tam multorum ſupplicijs eſſe correctos. Tem-
" plum ſanè Solis, quod apud Palmyram aquilife
" ræ legionis tertiæ, cum uexilliferis & draconario,
" cornicibus, atque laticinibus diripuerunt, ad eam
" formam uolo, quæ fuit, reddi. Habes trecentas au
" ri libras Zenobiæ capſulis, habes argenti mille
" octingenta pondo, De Palmyrenorum bonis habes
" gemmas regias. Ex his omnibus fac cohoneſtari
" templum, mihi, & dijs immortalibus gratiſſimum
" feceris. Ego ad ſenatum ſcribam petens, ut mittat
" pontificem, qui dedicet templum. Hæ literæ, ut uidemus, indicant ſatiatam eſſe immanitatem principis duri. Securior denique iterum in Europam redijt, atque illic omnes, qui uagabantur, hoſtes nota illa ſua uirtute contudit. Interim res per Thracias Europamq; omnem Aureliano ingentes agente, Firmus quidam extitit, qui ſibi Aegyptum ſine inſignibus imperij quaſi ut eſſet ciuitas libera, uindicauit. Ad quem cõtinuo Aurelianus reuertit, nec illi defuit felicitas ſolita. Nã Aegyptum ſtatim recepit, atq;, ut erat ferox animi, cogitatione multus uehementer iraſcens, quod adhuc Tetricus Gallias obtineret, occidentem petijt, atque ipſo Tetrico exercitum ſuum prodente, quod eius ſcelera ferre non poſſet, deditas ſibi legiones obtinuit. Princeps igitur totius orbis Aurelianus pacatis per occiden-

tē Gallis, atq; undiq; terris, Româ iterflexit. De Ze
nobia, & Tetrico, hoc eſt de oriente, & occidente tri
umphum Romanis titulis exhiberet. Non ab re eſt
cognoſcere, qui fuerit Aureliani triumphus. Fuit
enim ſpecioſiſſimus. Currus regij tres fuerũt. In his
unus Odenati argento, auro, gemmis operoſus, atq;
diſtinctus. Alter, quem rex Perſarum Aureliano
dono dedit. Ipſe quoq; pari opere fabricatus. Terti-
us, quem ſibi Zenobia compoſuerat, ſperans ſe ur-
bem Romanam cum eo uiſuram, quod illam non fe
fellit, nam cum eo urbem ingreſſa eſt uicta, & tri-
umphata. Fuit alius currus quatuor ceruis iũctus,
qui fuiſſe dicitur regis Gotthorum, quo, ut multi me
moriæ tradiderunt, capitolium Aurelianus inue-
ctus eſt, ut illic cæderet ceruos, quos cum eodem
curru captos uouiſſe Ioui OPT. MAX. ferebatur.
Præceſſerũt elephanti uiginti, feræ manſuetæ liby
cæ Palæſtinæ diuerſæ ducentæ, quas ſtatim Aurelia
nus priuatis donauit, ne fiſcum annonis grauaret.
Tigrides quatuor, camelopardali, alces, cætera ta-
lia per ordinem ducta gladiatorum paria octin-
genta, præter captiuos gentium barbararum Blem-
myes, Exomitæ, Arabes, Eudæmones, Indi, Bactria
ni, Hiberi, Sarraceni, Perſæ cum ſuis quoq; muneri
bus. Gotthi, Alani, Roxolani, Sarmathæ, Franci,
Sueui, Vandali, Germani religatis manibus captiui
præceſſerunt. Inter hos etiam Palmyreni, qui ſu-
perfuerant principes ciuitatis, & Aegyptij ob re-
bellionem. Ductæ ſunt & decem mulieres, quas ui

*rili habitu pugnantes inter Gotthos cœperat, cum
multæ eſſent interemptæ, quas de Amazonum gene
re titulus indicabat. prælati ſunt tituli gentium no
mina continentes. Inter hæc fuit Tetricus chlamy
de coccea, tunica galbina, bracis gallicis ornatus
adiuncto ſibi filio, quem imperatorem in Gallia
nũcupauerat. Incedebat etiã Zenobia ornata gem-
mis, catenis aureis, quas alijs oſtentabant. præfere-
bantur coronæ omnium ciuitatum aureæ titulis emi
nentibus proditæ. Iam populus ipſe Ro. iam uexil
la collegiorum, atque caſtrorum, & cataphractarij
milites, & opes regiæ, & omnis exercitus, & ſena-
tus. Et ſi aliquanto triſtior, quod ſenatores trium-
phari uidebant, multum põpæ addiderant. Deniq;
uix nona hora in Capitolium peruenit. Serò autẽ
ad palatium. Sequentibus diebus datæ ſunt popu
lo uoluptates ludorum ſcenicorum, ludorum circen
ſium, uenationum, gladiatorum naumachiæ. Non
prætermittendum uidetur, quod & populus memo
ria tenet, & fides hiſtorica frequentauit Aurelia-
num eo tempore, quo proficiſcebatur ad orientem,
bilibres coronas populo promiſiſſe, ſi uictor redi-
ret, & cum aureas populus ſperaret, neq; Aurelia-
nus aut poſſet, aut uellet, coronas eum feciſſe de pa-
nibus, qui nunc ſiliginei uocantur, & ſingulis qui-
buſq; donaſſe, ita ut ſiligineum ſuum quotidie toto
æuo ſuo, & unuſquiſq; reciperet, & poſteris ſuis
dimitteret. Nã idem Aurelianus, & porcinam car
nem populo Romano diſtribuit, quæ hodieq; diui-
ditur. leges plurimas ſanxit, & quidem ſalutares.*

ſacerdotia compoſuit, templum Solis fundauit, & pontifices roborauit. Decreuit etiam emolumenta architectis, & miniſtris. His geſtis, ad Gallias profectus Vindelicos obſidione barbarica liberauit, deinde ad Illyricum redijt, paratóq; magno potius quàm ingenti exercitu, Perſis, quos eo quoq; tempore, quo Zenobiam ſuperauit, glorioſiſſime iam uicerat, bellum indixit. Sed cum iter faceret apud Zenophorium manſionem, quæ eſt inter Heracliam, & Byzantium malitia notarij ſui, & manu Mucaporis interemptus eſt. Et cauſa occidēdi eius quæ fuerit, & quemadmodum ſit occiſus, ne res tantæ lateat, breui edíſſeram. Aurelianus, quod negari non poteſt, ſeuerus, truculentus, ſanguinarius fuit princeps. Hic cum uſque eo ſeueritatem tetendiſſet, ut & filiam ſororis occideret, non in magna, neq; in ſatis idonea cauſa, iam primum in odium ſuorum uenit. Incidit autem, ut ſe res fataliter agunt, ut Mneſtheum quendam, quem pro notario ſecretorum habuerat libertum, ut quidam dicunt, ſuum infenſiorem ſibi minando redderet, quo neſcio quid de quodam ſuſpicatus eſſet. Mneſtheus, qui ſciret Aurelianum neque fruſtra minari ſolere, neq; ſi minaretur, ignoſcere, breue nominum conſcripſit miſtis ijs, quibus Aurelianus uere iraſcebatur, cum ijs, de quibus nihil aſperum cogitabat, addito etiam ſuo nomine, quo magis fidem faceret ingeſtæ ſolicitudinis, ac breue legit ſingulis, quorum nomina continebat addens diſpoſuiſſe Aurelianum eos omneis occidere, illos uero debere ſuæ uitæ ſi ui

ri ſunt, ſubuenire. Hi cum exarſiſſent timore, qui merebatur offenſam debere innocentes beneficijs atque officijs Aurelianus uideretur ingratus, in ſupradicto loco iter facientem principē ſubito adorti interemerunt. Hic finis Aureliano fuit principe neceſſario magis quàm bono. Quo interfecto cum eſſet res prodita, & ſepulchrum ingens, & templum illi detulerunt ij, à quibus interemptus eſt. Sanè Mneſtheus poſtea ſurreptus ad ſtipitem beſtijs obiectus eſt, quod ſtatuæ marmoreæ poſitæ in eodem loco utrinque ſignificant, ubi & in columnis D. Aureliano ſtatuæ conſtitutæ ſunt. Senatus mortem eius grauiter tulit, grauius tamen PO. RO. qui uulgo dicebat Aurelianum pædagogum eſſe ſenatorum. imperauit annis ſex minus paucis diebus, ac rebus magnis geſtis inter diuos relatus eſt. Quia ptinet ad Aurelianum id, quod in hiſtoria relatum eſt, tacere non debui. Nam multi ferunt Quintilium fratrem Claudij, cum in preſidio Italico eſſet, audita morte Claudij, ſumpſiſſe imperium. Verum poſtea ubi Aurelianum comperit imperare à toto exercitu delectum, cumq; contra eum concionaretur, nec à militibus audiretur, incaſis ſibimet uenis die uigeſimo imperij ſui periiſſe. Quicquid ſanè ſcelerum fuit, quicquid male conſcientiæ, uel etiam funeſtorum, quicquid denique factionum Aurelianus toto penitus orbe purgauit. hoc quoque ad rem pertinere arbitror Balbati filij nomine Zenobiam non Timolai, & Herēniani imperium tenuiſſe quod tenuit,

Fuit ſub Aureliano etiam monetariorum bellum Feliciſſimo rationali authore, quod acerrime, ſeueriſſiméq; compeſcuit, ſeptem tamen millibus ſuorum militum interemptis, ut epiſtola docet miſſa ad Vlpium Crinitum ter COS. qui eum ante adoptauerat. Aurelianus Auguſtus Vlpio patri. Quaſi fatale quiddam inceſſit, ut omnia quæcunq; geſſero, omnes motus ingraueſcant. Ita etiam ſeditio intramurana bellum mihi grauiſſimum peperit, monetarij authore Feliciſſimo ultimo ſeruorum, cui procurationem fiſci mandaueram, rebelles ſpiritus extulerunt. Hi compreſſi ſunt ſeptem millibus Hiberorũ Ripariẽſium, & Caſtrianorũ, et Daciſcorum interemptis. Vnde apparet nullam mihi à dijs immortalibus datam ſine difficultate uictoriam. Tetricum triumphatum correctorem Lucaniæ facit, filio eius in ſenatu manente. templum Solis magnificentiſſimum conſtituit, muros urbis Romæ ſic ampliauit, ut quinquaginta prope millia murorum eius ambitus teneant. Idem quadruplatores, ac delatores ingenti ſeueritate perſecutus eſt, tabulas publicas ad priuatorum ſeueritatem exuri in foro Traiani ſemel iuſſit.

Amneſtia etiam ſub eodem delictorum publicorum decreta eſt de exemplo Athenienſium. Cuius rei etiam Tullius in Philippicas meminit. Fures prouinciales repetundarum, ac peculatus reos ultra militarem modum eſt perſecutus, ut eos ingentibus ſupplicijs, cruciatibuſq; puniret. In templo ſolis multum auri, gemmarumq; conſtituit,

cum uaſtatum Illyricum, ac Mœſiam deperditam uideret, prouinciam trans Danubium Daciam à Traiano conſtitutam ſublato exercitu, & prouincialibus reliquit, deſperans eā poſſe retineri. Abductosq́; ex ea populos in Mœſiam collocauit, appellauitq́; ſuam Daciam, quæ nunc duas Mœſias diuidit. Dicitur præterea huius fuiſſe crudelitatis, ut pleriſq; ſenatoribus ſimulatam ingereret factionem coniurationis, ac tyrannidis, quo facilius eos poſſet occidere. Addunt nonnulli filium ſororis nō filiam ab eodem interfectum, pleriq; autem etiam filiam ſororis. Quam difficile ſit imperatorem in locum boni principis legere, & ſenatus ſanctioris grauitas probat, & exercitus prudentis authoritas. Occiſo nanq; ſeueriſſimo principe de imperatore deligendo exercitus retulit ad ſenatum, idcirco quod nullum de iis faciendum putabat, qui tam bonum principem occiderant. Verum ſenatus hanc eandem delectionem in exercitum refudit ſciens nō libenter iam milites accipere imperatores eos, quos ſenatus elegerit. Deniq; id tertio factum eſt, ita ut per ſex menſes imperatorem Romanus orbis non habuerit, omnesq́; iudices ii permanerēt, quos aut ſenatus, aut Aurelianus elegerat, niſi quod proconſulem Aſiæ Falconium Probum in locum Arelij Fuſci delegit. Non iniucundum eſt ipſas inſerere
» *literas, quas ad ſenatum exercitus miſit. Felices, ac*
» *fortes exercitus S. P. Q. R. Aurelianus im-*
» *perator noſter per fraudem unius hominis, et ꝑ er-*
» *rorem bonorum, ac malorum interemptus eſt. Hūc*

» *inter deos referte ſancti, & domini* P.C. *& de uo*
» *bis aliquem dignum ueſtro iudicio principem mit*
» *tite.* Nos *enim de iis, qui uel errauerunt, uel ma-*
» *le fecerunt imperare nobis neminem patimur.* Re
» *ſcriptum eſt.* S.C. C*um die tertio nonas* Februa-
rias ſenatus ampliſſimus in curiam pompilianam
conueniſſet, Aurelius Gordianus COS. *dixit.* Re
» *ferimus ad uos* P.C. *literas exercitus feliciſſimi, qui*
bus recitatis, Aurelianus Tacitus *primæ ſententiæ*
ſenator ita locutus eſt. Hic *autem eſt, qui poſt* Au-
relianum ſententia omnium imperator eſt appella
» *tus.* R*ecto ordine conſuluiſſent dij imortales* P.C.
» *ſi boni principes ferro inuiolabiles extitiſſent, ut*
» *longiorem ducerent uitam, neq; contra eos aliqua*
» *eſſet poteſtas iis, qui neces infandas triſtiſſima men*
» *te concipiunt.* V*iueret enim princeps noſter* Au-
» *relianus, quo neq; utilior fuit quiſquam.* R*eſpira-*
» *re certe poſt infelicitatem* Valeriani, *poſt* Galieni
» *mala imperante* Claudio *cœperat noſtra* Reſp. *ad*
» *eadem reddita fuerat* Aureliano *toto penitus orbe*
» *uincente.* I*lle nobis* G*allias dedit, ille* I*taliam libe*
» *rauit, ille* V*indelicis iugum barbaricæ ſeruitutis*
» *amouit.* I*llo uiuente* I*llyricum reſtitutum eſt, red*
» *ditæ* R*omanis legibus* T*hraciæ, ille (pro pudor) ori*
» *entem fœmineo preſſum iugo in noſtra iura reſti-*
» *tuit.* I*lle* P*erſas inſultantes adhuc* V*aleriani nece*
» *fudit, fugauit, oppreſſit, illũ* Sarraceni, Blemyes,
» Exomitæ, Bactriani, Seres, Hiberi, Albani, Arme
» *nij, populi etiam* I*ndorum ueluti præſentem penè*
» *uenerati ſunt deum.* I*llius donis, quæ à barbaris*

gentibus meruit, refertum eſt Capitolium. quindecim millia librarum auri ex eius liberalitate unum tenet templum, omnia in urbe fana eius micant donis. Quare P.C. uel deos ipſos iure conuenio, qui talem principem interire paſſi ſunt, niſi forte ſecum eum eſſe maluerunt. Decerno igitur diuinos honores, id quod uos omnes exiſtimo eſſe facturos. Nã de imperatore deligendo ad eundem exercitum cenſeo eſſe referendum. Etenim in tali genere ſententiæ niſi fiat, quod dicitur, et electi periculum erit, & eligentis inuidia. Probata eſt ſententia Taciti, attamen cum iterum, atq; iterum mitterent ex S.C. quod in Taciti uita dicemus, Tacitus factus eſt imperator. Aurelianus filiam ſolã reliquit, cuius poſteri etiam nunc Romæ ſunt. Aurelianus nanque proconſul Ciliciæ ſenator optimus ſui uere iuris, uitæq; uenerabilis, qui nunc in Sicilia uitam agit, eius eſt nepos. Quid hoc eſſe dicam tam paucos bonos extitiſſe principes, cum iam tot Cæſares fuerint? Nam ab Auguſto in Dioclitianum, Maximumq; principes, quæ ſeries purpuratorum ſit, index publicus tenet. Sed in his optimi ipſe Auguſtus, Flauius Veſpaſianus, Titus, Cocceius Nerua, Diuus Traianus, Diuus Adrianus, Pius, & Marcus Antonini, Seuerus Afer, Alexander Mammeæ, Diuus Claudius, & Diuus Aurelianus, Valerianus enim, cum optimus fuerit, ab omnibus infelix apparuit. Vides quæſo quàm pauci ſint principes boni, ut bene dictum ſit à quodã mimico ſcurra Claudij huius temporibus in uno annulo bo-

nos principes poſſe perſcribi, atq; depingi. At contra quæ ſeries malorum, ut enim omittamus Vitellios, Caligulas, & Nerones, quis ferat Maximinos & Philippos, atque illam inconditæ multitudinis fecem? Tametſi Decios excerpere debeam, quorum & uita, & mors ueteribus comparanda eſt. Et quæritur quidem quæ res malos principes faciat. Iam primum nimia licentia, deinde rerum copia, amici præterea improbi, ſatellites deteſtandi, eunuchi auariſſimi, aulici uel ſtulti, uel deteſtabiles, et, quod negari non poteſt, rerum publicarum ignorantia. Sed ego à patre meo audiui Dioclitianum principem iam priuatum dixiſſe, nihil eſſe difficilius quàm bene imperare. Colligunt ſe quatuor uel quinq;, atque unum conſilium ad decipiendũ imperatorem capiunt. Dicunt quid probandum ſit. Imperator, qui domi clauſus eſt, uera non nouit, cogitur hoc tantum ſcire, quod illi loquuntur, facit iudices, quos fieri non oportet, amouet à Rep. quos debeat obtinere. Quid multa? ut Dioclitianus ipſe dicebat, bonus, cautus, optimus uenditur imperator. Hæc Dioclitiani uerba ſunt, quæ icirco inſerui, ut prudentia tua ſciret nihil eſſe difficilius bono principe. Aurelianum quidem multi, neq; inter bonos neq; inter malos principes ponunt, icirco quod ei clementia imperatorũ dos prima defuerit. Verconius Herennianus præf. præt. Dioclitiani teſte Aſclepiodoto, ſæpe dicebat Dioclitianum frequenter dixiſſe, cum Maximiani aſperitatem deprehenderet, Aurelianum magis ducem eſſe debuiſſe quã

principem. Nam eius nimia ferocitas eidem diſplicebat. Mirabile fortaſſe uidetur, quod compertum Dioclitiano Aſclepiodotus Celſino conſiliario ſuo dixiſſe perhibetur. Sed de hoc poſteri iudicabunt. Dicebat enim quodam tempore Aurelianus Gallicanas conſuluiſſe druydas ſciſcitantem utrum apud eius poſteros imperium permaneret, tum illas reſpondiſſe dixit. Nullus clarius in Rep. nomen quã Claudij poſterorum futurum. Et eſt quidẽ iam Cõſtantius imperator eiuſdem uir ſanguinis, cuius puto poſteros ad eam gloriam, quæ à druydibus pronuntiata ſit, ꝑuenire. Quod idcirco ego in Aureliani uita conſtitui, quia hæc ipſi Aureliano conſulenti reſponſa ſunt. Vectigal ex Aegypto urbi Romæ Aurelianus uitri, chartæ, lini, ſtupæ, atque anabolicas ſpecies æternas conſtituit. Thermas transtyberina regione Aurelianus facere parauit hyemales, quod aquæ frigidi aëris copia illic deeſſent. forum nominis ſui in Hoſtienſi ad mare fundare cœpit. In quo poſtea prætoriũ publicum conſtitutum eſt. Amicos ſuos honeſte ditauit, & modice, ut miſerias paupertatis effugerent. Et diuitiarum inuidiam patrimonij moderatione uitarent. Veſtem holoſericam neq; ipſe in ueſtiario ſuo habuit, neq; alteri utendam dedit. Et cum ab eo uxor ſua peteret, ut unico pallio batteo ſerico uteretur, ille reſpondit. Abſit ut auro fila penſentur, libra enim auri tunc libra ſerici fuit. Habuit in animo ut aurum neq; in cameras, neq; in tunicas,

neq; in pelles, neq; in argentum mitteretur dicens, plus auri eſſe in rerum natura quàm argenti, ſed aurum per uarios brattearum filiorum & liquationum uſus perire. Argentum autem in ſuo uſu manere. Idem dederat facultatem, ut aureis qui uellent & uaſis uterentur & poculis. Dedit præterea poteſtatem, ut argentatas priuati carrucas haberēt, cum antea ærata, et eburata uehicula fuiſſent. Idē conceſſit, ut blatteas matronæ tunicas haberent cæteras ueſtes, cum antea coloreas habuiſſent. Et ut fibulas aureas gregarij milites haberent. Idem primus conceſſit, cum antea argenteas habuiſſent. Paragaudas ueſtes ipſe primus militibus dedit, cum ante non niſi rectis purpureis accepiſſent, et quidē alijs monolores, alijs dilores, trilores alijs, & uſq; ad pentelores, quales hodie lineæ ſunt. Panibus urbis Romæ unciam de ægyptio uectigali auxit, ut quadam epiſtola data ad præfectum annonæ urbis etiam ipſe gloriatur. Aurelianus Auguſtus Flabio Arabiano præfecto annonæ. Inter cætera, quibus dijs fauentibus Romanam Remp. iuuimus, nihil mihi eſt magnificentius, quàm quod additamento unciæ omne annonarum urbicarum genus iuui, quod ut eſſet perpetuum nauicularios niliacos apud Aegyptum nouos, & Romæ annixos poſui, tyberinas extruxi ripas. Vadum aluei tumentis effodi, dijs et perennitati uota conſtitui. Almam Cererem conſecraui. Nunc tuum eſt officium Arabiane iucundiſſime elaborare, ne meæ diſpoſitiones in ir-

ritum ueniant. Neque enim populo Ro. ſaturo quic quam poteſt eſſe lætius. Statuerat tamen & uinum gratuitum Po. Ro. dare, ut quemadmodum oleum & panis, & porcina gratuita præberentur, ſic etiam uinum daretur, quod perpetuum hac diſpoſitione conceperat. Hetruriæ per Aureliam uſque ad alpes maritimas ingentes agri ſunt, ijq; fertiles, ac ſyluoſi. Statuerat igitur dominis locorũ incultorum, qui tamen uellent, gratias dare, atq; illic familias captiuas conſtituere, uitibus montes conſerere, atque ex eo opere uinum dare, ut nihil redditũum fiſcus acciperet, ſed totum populo Ro. concederet. Facta erat ratio dõgecuparum nauium & operum, ſed multi dicunt Aurelianum ne id faceret, præuentum, alij à præf. præt. ſui prohibitum, qui dixiſſe fertur. Si & uinum populo Ro. damus, ſupereſt, & ut pullos, & anſeres demus. Argumento eſt id uere Aurelianum cogitaſſe, immo etiam facere diſpoſuiſſe, uel ex aliqua parte feciſſe, quod in porticibus templi Solis fiſcalia uina ponuntur non gratuita populo eroganda, ſed pretio. Sciendum tamen congiaria illum ter dediſſe, donaſſe etiam Po. Ro. tunicas albas manicatas ex diuerſis prouincijs, lineas afras, atque ægyptias puras, ipſumq; primum donaſſe oraria populo Ro. quibus uteretur populus ad fauorem. Diſplicebat ei, cum eſſet Romæ habitare in palatio, ac magis placebat in hortis Salluſtij, uel in Domitiæ uiuere. Miliarenſem denique porticum in hortis Salluſtij ornauit, in

qua quotidie & equos, & ſe fatigabat, quamuis eſſet non bonæ ualetudinis, ſeruos & miniſtros pec cantes coràm ſe cædi iubebat, ut pleriq; dicunt, cau ſa tenendæ ſeueritatis, ut alij, ſtudio crudelitatis. Ancillam ſuam, quæ adulterium cum ſeruo ſuo fecerat, capite puniuit. Multos ſeruos è fami- lia propria, qui peccauerant legibus, audiendos iudicijs publicis dedit. Senatum, ſiue ſenaculum ma tronis reddi uoluerat, ita ut primæ illic quæ ſacer dotia ſenatu authore meruiſſent, calceos mulleos, & cereos, & albos, & ederatos uiris omnibus tulit, mulieribus reliquit. Curſores eo habitu, quo ipſe habebat, ſenatoribus conceſſit. Concubinas in- genuas haberi uetuit. Eunuchorum modum pro ſe- natorijs profeſſionibus ſtatuit, idcirco quod ad in- gentia pretia perueniſſent. Vas argenti eius nun- quam triginta libras tranſijt. Conuiuium de aſſa- turis maxime fuit. Vino rufo maxime delectatus eſt. Medicum ad ſe, cum ægrotaret, nunquam uoca uit, ſed ipſe ſe inedia præcipue curabat. Vxori, & filiæ annulum ſigillaricium quaſi priuatus inſti- tuit. Seruis ſuis ueſtes eaſdem imperator, quas & priuatus dedit præter duos ſenes, quibus quaſi li- bertis plurimum detulit, Antiſthium & Gillonem, qui poſt eum ex ſenatus ſententia manumiſſi ſunt. Erat quidem rarus in uoluptatibus, ſed miro mo- do mimis delectabatur, uehementiſſime autem dele ctatus eſt phagone, qui uſque eo multum comedit, ut uno die ante menſam eius aprum integrum, centum panes, Veruecem, & porcellum comede-

ret, biberet

ret, biberet autem infundibulo appoſito plus hor. ca. Habuit tempus præter ſeditiones quaſdā domeſticas fortunatiſſimum, populus autem Romanus eū amauit, ſenatus timuit.

EIVSDEM TACITVS.

Quod poſt exceſſum Romuli nouello adhuc Romanæ urbis imperio factum. pontifices, penes quos ſerius ſcribendæ hiſtoriæ poteſtas fuit, in literas retulerunt, ut interregnum dum poſt bonum principem bonus alius quæritur, iniretur. Hoc poſt Aurelianum habito, inter ſenatum, exercitumq; Romanum non inuido, non triſti, ſed grato, religioſoq; certamine ſex totis menſibus factum eſt. Multis tamen modis hæc ab illo negotio cauſa ſeparata eſt. Iam primum enim cum interregnum initum eſt, poſt Romulum interreges tamen facti ſunt, totusq; ille annus per quinos & quaternos dies ſiue ternos centum ſenatoribus deputatus eſt, ita ut qui ualerent, interreges eſſent ſinguli duntaxat. Quare factum eſt, ut & plures annos interregnum iniretur, ne aliquis ſub æquali dignitate Romani expers remaneret imperij. Huc accidit quod etiam ſub COSS. Trib.q; militaribus præditi imperio conſulari ſiquando interregnum initum eſt, interreges fuerunt. Nec unquam ita uacua fuit hoc nomine Romana Reſp. ut nullus interrex biduo ſaltem triduóue crearetur. Video mihi poſſe obijci curules.

magiſtratus, apud maiores noſtros quadriennium in Rep. non fuiſſe, ſed erant tribuni plebis, cum tribunitia poteſtate, quæ pars maxima regalis imperij eſt. Tamen non eſt proditum interreges eo tempore non fuiſſe. Quinetiam uerioribus hiſtoricis referentibus declaratum eſt, COSS. ab interregibus prius creatos, qui haberent reliquorum comitia magiſtratuum. Ergo quod rarum, & difficile fuit, S. P. Q. R. perpeſſus eſt, ut imperatorem per ſex menſes, dum bonus quæritur, Resp. non haberet. Quæ illa concordia militum? quanta populo quies? quàm grauis ſenatus authoritas fuerit? Nullus uſquam tyrannus emerſit, ſub iudicio ſenatus, & militum, populiq; Ro. totus orbis eſt temperatus, non illi principem quenquam, ut recte facerent, non tribunitiam poteſtatem formidabant, ſed quod eſt in uita optimum, ſe timebant. Dicenda eſt tamen cauſa tam felicium morarum, & ſpecialitim in monimentis publicis inferenda eadem poſteros humani generis ſtupenda moderatio, ut diſcant qui regna cupiunt, nõ raptum ire imperia, ſed mereri. Interfecto ſanè fraude Aureliano, ut ſuperiore libro ſcriptum eſt, calliditate ſerui nequiſſimi, errore militarium, ut apud quoslibet commenta plurimum ualent, dummodo irati audiant, plerunq; temulenti certe conſiliorum propè ſemper expertes reuerſis ad bonam mentem omnibus, eiſdemq; ab exercitu grauiter confutatis cœptum eſt quæri, & quis fieri deberet ex omnibus princeps. Tunc odio præſentium exercitus, qui creare imperatorem raptim ſolebat, ad ſenatum li-

*teras miſit, de q̃bus priore libro iam dictum eſt, pe-
tens, ut ex ordine ſuo principem legerent. Verum
ſenatus ſciens lectos à ſe principes militibus non
placere, rē ad milites retulit. Dumq; id ſæpius fit,
ſextus peractus eſt menſis. Intereſt tamen, ut ſcia-
tur quemadmodum Tacitus imperator ſit creatus.
Die VII. Calen. Octob. cum in curiam Pompilia-
nam ordo ampliſſimus conſediſſet, Velius Cornifi-
» cius Gordianus conſul dixit. Referimus ad uos P.
» C. q̃d ſæpe retulimus. Imperator eſt deligendus, ex-
» ercitus ſine principe recte diutius ſtare non poteſt,
» ſimul quia cogit neceſſitas. Nam limitem trans Rhe-
» num Germani rupiſſe dicuntur, occupaſſe urbes
» ualidas, nobiles, diuites, & potentes. Iam ſi mi-
» hi de Perſicis motibus nuntiatur, cogitate tam leues
» eſſe mentes Syrorum, ut regnare uel fœminas cu-
» piant potius, quàm noſtram perpeti ſanctimoni-
» am. Quid Africam? Quid Illyricum? Quid
» Aegyptum, earumq; omnium partium exerci-
» tum quouſque ſine principe credimus poſſe con-
» ſiſtere? Quare agite P. C. & principem dici-
» te, aut accipiet eum exercitus, quem elegeritis,
» aut, ſi refutauerit, alterum faciet. Poſt hæc cum
» Tacitus, qui erat primæ ſententiæ conſularis ſen-
» tentiam incertam quam uellet, diceret, omnis ſe-
» natus acclamauit. Tacite Auguſte dij te ſeruent,
» te deligimus, te principem facimus, tibi curam
» Reipub. orbiſq; mandamus. Suſcipe imperium
» ex ſenatus authoritate, tui loci, tuæ uitæ, tuæ
» mentis eſt; quod mereris. Princeps ſenatus re-*

» ſte Auguſtus creatur, primæ ſententiæ uir rectè
» imperator creatur. Et quis melius quàm grauis im
» perat? & quis melius quàm literatus imperat?
» Quod bonum fauſtum, ſalutareq; ſit, diu priuatus
» fuiſti. Scis quemadmodum debeas imperare, q ali
» os principes pertuliſti. Scis quemadmodum debeas
» imperare, qui de alijs principibus iudicaſti. At il-
» le. Miror P. C. uos in locum Aureliani fortiſſimi
» imperatoris ſenem uelle principem facere, en mem
» bra, quæ iaculari ualeāt, quæ haſtile torquere, quæ
» clypeis intonare, quæ ad exemplum docendi mili
» tis frequenter equitare. Vix munia ſenatus imple
» mus. Vix ſententias, ad quas nos locus arctat, edi-
» ſcimus. Videte diligentius quàm ætatem de cubicu
» lo, atque umbra in pruinas, æſtusq; mittatis. An
» probaturos ſenem imperatorem milites creditis?
» Videte, ne Reip. non eum, quem uelitis, principem
» detis, & mihi hoc ſolum obeſſe incipiat, quod me
» unanimiter delegiſtis. Poſt hæc acclamationes ſena
» tus hæ fuerunt. Et Traianus ad imperium ſenex
» uenit, dixerunt decies. Et Adrianus ad imperium
» ſenex uenit, dixerunt decies. Et Antoninus ad impe
» rium ſenex uenit, dixerunt decies. Et tu legiſti,
» Incanáq; menta Regis Romani, dixerunt decies, et
» quis melius quàm ſenex imperat? dixerunt decies.
» Imperatorem te non militem facimus, dixerunt ui
» cies, tu iube milites pugnent, dixerunt tricies, ha-
» bes prudentiam, & bonum fratrē, dixerūt decies.
» Seuerus dixit caput imperare non pedes, dixerūt
tricies. Animum tuum non corpus eligimus, dixe-

» runt uicies. Tacite Auguſte Dij te ſeruent. Deinde
omnes interrogati præterea q:i poſt Tacitum ſede
bat ſenator cōſularis Metius Falconius Nicomachus
» in hæc uerba diſſeruit. Semper q̃dem P.C. recte,
» atq; prudenter Reip. magnificus hic ordo conſuluit,
» neq; à quoquam orbis terræ populo ſolidior unquã
» expectata ſapientia eſt. Attamen nulla unquam
» neq; grauior, neq; prudentior in hoc ſacrario di-
» cta ſententia eſt. Seniorem principem fecimus, & ui
» rum, q̃ omnibus quaſi pater conſulat, nihil ab hoc
» immaturum, nihil properum, nihil aſperum formi
» dandum eſt. Omnia ſeria, cuncta grauia, & qua-
» ſi ipſa Resp. iubeat, augurãda ſunt. Scit. n. qualem
» ſibi principem ſemper optauerit, nec poteſt aliud
» nobis exhibere, quàm quod ipſe deſyderauit, et uo
» luit. Enimuero ſi recolere uelitis uetuſta illa prodi
» gia Nerones dico, & Heliogabalos, & Commodos
» ſeu potius ſemper incommodos, certe non hominũ
» magis uitia illa, quàm ætatum fuerũt. dij auertãt
» principes pueros, & patres patriæ dici impube-
» res, & quibus ad ſubſcribendum magiſtri litera-
» rij manus teneant, quos ad conſulatus dandos dul
» cia & circuli, & quæcunq; uoluptas puerilis inui
» tet. quæ malum ratio eſt habere imperatorem, q̃ fa-
» mam curare non nouerit? qui q̃d ſit Resp. neſciat,
» nutritorem timeat, reſpiciat ad nutricem magnorũ
» magiſtralium ictibus, terroriq́; ſubiaceat. faciat eos
» COSS. duces, iudices, quorum uitas, merita, ætates,
» familias, geſta non norit. Sed quid diutius P. C.
» protrahor? magis gratulemur, quod habemus

principē ſenem, quàm illa iteremus, quæ plus quam lachrymando tolerantibus extiterunt. Gratias igitur dijs immortalibus ago, atq; habeo, pro uniuerſa Rep. Teq́; Tacite Auguſte conuenio petens, obſecrás, libere pro communi patria legibus depoſcens ne paruulos tuos, ſi te citius fata præuenerint, facias Romani hæredes imperij, ne ſic Rēp. Patresq́; Conſcriptos, Populumq́; Romanum, ut uillulam tuam, ut colonos tuos, ut ſeruos tuos relinquas, quare circunſpice, imitare Neruas, Traianos, Adrianos. Ingens eſt gloria morientis principis Remp. magis amare quàm filios. Hac oratione & Tacitus ipſe uehementer eſt motus, & totus ſenatorius ordo concuſſus. Statimq́; acclamatum eſt. Omnes omnes in Decium ad campum Martium, ibi comitiale tribunal aſcendit, ibi præfec. urbis Aelius Ceſetianus ſic locutus eſt. Vos ſanctiſſimi milites, & ſacratiſſimi uos quirites habetis principem, quem de ſententia omnium exercituum ſenatus elegit. Tacitum dico Auguſtiſſimum uirum, ut qui hactenus ſententijs ſuis Remp. iuuit, nunc iuuet iuſſis, atque conſultis. acclamatum eſt à populo. Feliciſſime Tacite Auguſte dij te ſeruent, & reliqua, quæ ſolent dici. Hoc loco tacendum non eſt pleroſque in literas retuliſſe Tacitum abſentem, & in Campania poſitum principem nuncupatum, quod uerum eſt, nec diſſimulare poſſum. Nam cum rumor emerſiſſet illum imperatorem eſſe faciendum, diſceſſit, atq; in Baiano duobus menſibus fuit. Sed inde dedu-

ctus huic S. C. interfuit, quaſi uere priuatus, & qui uere recuſaret imperium, ac nequis me græcorum alicui, uel latinorum exiſtimet temere credidiſſe, habet in bibliotheca Vlpia in armario ſexto librum Elephantinum, in quo hoc S. C. perſcriptum eſt, cui Tacitus ipſe manu ſua ſubſcripſit. Nam diu hæc S. C. quæ ad principes pertinebant, in libris Elephantinis ſcribebantur. Inde ad exercitus profectus, ibi quoque cum primum tribunal aſcendit Meſius Gallicanus præfec. præt. in hæc uerba diſſeruit. Dedit ſanctiſſimi commilitones ſenatus principem, quem petiiſtis, paruit præceptis, & uoluntati caſtrenſium ordo ille nobiliſſimus, plura mihi apud uos præſente imperatore non licet loqui. Ipſum igitur, qui tueri nos debet, loquentem dignanter audite. Poſt hoc Tacitus Auguſtus dixit. Et Traianus ad imperium ſenex uenit, ſed ille ab uno deductus eſt. At me ſanctiſſimi commilitones primũ uos, qui ſcitis principes approbare. deinde ampliſſimus ſenatus dignum hoc nomine iudicauit, curabo, enitar, efficiam, ne uobis deſint ſi non fortia facta, at ſaltem uobis, atque imperatore digna conſilia. Poſt hoc ſtipendium, & donatiuum ex more promiſit, & primam orationem ad ſenatum talem dedit. Ita mihi liceat P. C. ſic imperium regere, ut à uobis me conſtet electum, ut ego cuncta ex ueſtra facere ſententia, & poteſtate decreui. Verum eſt igitur ea iubere, atque ſancire, quæ digna uobis, digna modeſto exercitu, digna Populo Romano

eſſe uideantur. In eadem oratione Aureliano ſtatuam aureã ponendam in capitolio decreuit. Item ſtatuam argenteam in curia, item in templo Solis. Item in foro Diui Traiani, ſed aurea non eſt poſita. Dedicatæ autem ſunt ſolæ argenteæ. In eadem oratione cauit, ut ſiquis argento publice, priuatimq́; æs miſcuiſſet, ſiquis auro argentum, ſiquis æri plumbum, capitale eſſet cum bonorum proſcriptione. In eadem oratione cauit, ut ſerui in dominorum capita non interrogarentur, ne in cauſa maieſtatis quidem addidit ut Aurelianum omnes pictum haberent. Diuorum templum fieri iuſſit, in quo eſſent ſtatuæ principum bonorum ita, ut iiſdem natalibus ſuis, & parilibus & Cal. Ianuariis & uotis libamina ponerentur. In eadem oratione fratri ſuo Floriano conſulatum petiit, non impetrauit, idcirco quod iam ſenatus omnia inuidia ſuffectorum conſulum clauſerat. Dicitur autem multum lætatus ſenatus libertate, quod ei negatus eſt conſulatus, quẽ fratri petierat. Fertur deniq; dixiſſe, ſcit ſenatus, quem principem fecerit. patrimonium ſuum publicauit, quod habuit in redditibus HS II millies octingenties. Pecuniam quam domi collegerat, in ſtipendium militum uertit. Togis, & tunicis iiſdem eſt uſus, quibus priuatus. Meritoria intra urbem ſtare uetuit, quod quidem diu tenere non potuit. Thermas omnes ante lucernam claudi iuſſit, nequid per noctem ſeditionis oriretur. Cornelium Tacitum ſcriptorem hiſtoriæ Auguſtæ, quod parentem ſuum eũdem diceret, in omnibus bibliothecis collocari iuſſit,

& ne neglectorum incuria deperiret, librum per annos ſingulos decies ſcribi publicitus in euicos archis iuſſit, & in bibliothecas poni. holoſericam ueſtem uiris omnibus interdixit. Domum ſuam deſtrui præcepit, atque in eo loco thermas publicas fieri priuato ſumptu iuſſit, columnas centum numidicas pedum uicenum ternum Hoſtienſibus donauit. De proprio poſſeſſiones, quas in Mauritania habuit, ſartis tectis Capitolij deputauit. Argentum menſale, quod priuatus habuerat, miniſterijs cõuiuiorum, quæ in templis fierent, dedicauit. Seruos urbanos omnes manumiſit utriuſq; ſexus intra centum, tamen ne caniniam tranſire uideretur. Ipſe fuit uitæ parciſſimæ, ita ut ſextarium uini tota die nunquam potauerit, ſæpe intra heminam. Conuiuium uero unius gallinacei, ita ut ſinciput adderet, & oua pro omnibus oleribus affatim miniſtratis, lactucis impatiẽter indulſit. Sõnum enim ſe mercari illa ſumptus effuſione dicebat. amariores cibos appetiuit. Balneis raro uſus eſt, atq; ualidior fuit in ſenectute. Vitreorum diuerſitate, atq; operoſitate uehementer eſt delectatus. Panem niſi ſiccum nunquam comedit, eundemq́; ſale, atq; alijs rebus conditum. Fabricarum peritiſſimus fuit, marmorum cupidus, nitoris ſenatorij, uenationum ſtudioſus. Menſam denique ſuam nunquam niſi agreſtibus opimauit. Faſianam autem niſi ſuo, & ſuorũ natali, & diebus feſtiſſimis non poſuit. Hoſtias ſuas ſemper domum reuocauit, iiſdemq́; ſuos ueſci iuſſit. Vxorem gemmis uti non eſt paſſus. Auroclaua

tis ueſtibus idem interdixit. Nam & ipſe author Aureliano fuiſſe perhibetur, ut aurum à ueſtibus & cameris, & pellibus ſubmoueret. Multa huius feruntur, ſed longum eſt ea in literas mittere. Quod ſiquis omnia de hoc uiro cupit ſcire, legat Suetonium Optatianum, qui eius uitam affatim ſcripſit. Legit ſanè ſenex minutulas literas ad ſtuporem, nec unquam noctem intermiſit, qua non aliqd uel ſcriberet, uel legeret, præter poſterum Calendarū diem. Nec tacendum eſt, & frequenter imitandum tantam ſenatus lætitiam fuiſſe, quod eligendi principis cura ad ordinem ampliſſimum reuertiſſet. Vt & ſupplicationes decernerentur, & hecatombe promitteretur à ſingulis. Deniq; ſenatores ad ſuos ſcriberent, nec ad ſuos tantum, ſed etiam ad externos. Mitterentur præterea literæ ad prouincias, ut ſcirent omnes ſocij, omnesq; nationes in antiquum ſtatum rediſſe Remp. Ac ſenatum principes legere, immo ipſum ſenatum principem factū. leges à ſenatu petendas, reges barbaros ſenatui ſupplicaturos. pacem, ac bella ſenatu authore tractanda. nequid deniq; deeſſet cognitioni, pleraſq; huiuſmodi epiſtolas in fine libri poſui, & cum cupiditate & ſine faſtidio, ut exiſtimo, perlegendas. Et prima quidem illi cura imperatoris facti hæc fuit, ut omnes, qui Aurelianum occiderant, interimerent, bonos, malóſue, cum iam ille uindicatus eēt. Et quoniam à Mæotide multi barbari eruperant, hos eoſdem conſilio, atq; uiribus, ut eò redirent, compulit. Ipſa autem Mæotide ita congregabantur quaſi

tacitu Aureliani ad bellum Perſicum conueniſſent auxiliū daturi noſtris, ſi neceſſitas poſtularet. Tullius dicat magnificentius eſſe dicere, quemadmodū ceperit conſulatum Marcus, & in iſto uiro magnificum fuit, quod tanta gloria cepit imperium. Geſſit autem propter breuitatem temporum nihil magnum. Interemptus eſt enim inſidijs militaribus, ut alij dicunt, ſexto menſe, ut alij, morbo interijt. Tamen conſtat factionibus eum oppreſſum mente, atq; animo defeciſſe. Hic idem menſem Septembrē Tacitum appellari iuſſit, idcirco, quod eo menſe & natus, & factus eſt imperator.

FLORIANVS

Hic ſucceſſit Florianus frater eius, qui imperium arripuit, non ſenatus authoritate, ſed ſuo motu quaſi hæreditarium eſſet imperium, cum ſciret adiuratum eſſe in ſenatu Tacitum, ut cum mori cœpiſſet, non liberos ſuos, ſed optimum aliquem principem faceret. Denique uix duobus menſibus imperium tenuit, & occiſus eſt Tarſi à militibus, q̄ Probum audierant imperare, quem omnis exercitus legerat. Tantus autem Probus fuit in re militari, ut illum ſenatus optaret, miles eligeret, ipſe populus Romanus acclamationibus peteret. fuit etiam Florianus morum fratris imitator, nec tamen uſquequaque. Nam effuſionem in eo frater frugi reprehendebat, et hæc ipſa imperandi cupiditas alijs

eum moribus oſtendit fuiſſe quàm fratrem. Duo *igitur principes una extiterunt domo, quorum alter ſex menſibus, alter uix duobus imperauerunt. quaſi quidam interreges inter* Aurelianum *et* Pro*bum poſt interregnum principes nuncupati. horũ ſtatuæ fuerunt interamnæ duæ pedum tricenum ex marmore, quod illic eorum cenotaphia conſtituta ſunt in ſolo proprio, ſed deiectæ fulmine ita contritæ ſunt, ut membratim iaceant diſſipatæ, quo tempore reſponſum eſt ab aruſpicibus quandocunq; ex eorum familia imperatorem* Romanum *futurum ſeu per fœminam, ſeu per uirum, qui det iudices* Parthis, *ac* Perſis, *qui* Francos, *&* Aleman*nos ſub* Romanis *legibus habeat, qui per omnem* Africam *barbarum non relinquat, qui* Taproba*næ præſidem imponat, qui ad* Romanam Inſulam *proconſulem mittas, qui* Sarmatis *omnibus iudicet, qui terram omnem, quam oceanus ambit, captis omnibus gentibus, ſuam faciat, poſtea tamen ſenatui reddat imperium, & antiquis legibus uiuat ipſe uicturus annis* C X X *et ſine hærede moriturus.* Futurum *autem eum dixerunt à die fulminis præcipitatis ſtatuis, & confractis poſt annos mille.* Non *magna hæc urbanitas aruſpicum fuit, qui principem talem poſt mille annos futurum eſſe dixerunt, quia ſi poſt centum annos prædicerent ſore, poſſent eorum deprehẽdi mendacia pollicentes, cum uix remanere talis poſſit hiſtoria.* Ego *tamen icirco hæc inſerenda uolumini credidi, nequis me legens legiſſe non crederet.* Tacitus *congiarium po-*

RO. intra ſex menſes uix dedit. Imago eius poſita eſt in Quintiliorum in una tabula quincuplex; in qua ſemel togatus, ſemel chlamydatus, ſemel armatus, ſemel palliatus, ſemel uenatorio habitu. De qua quidem epigrammatarius ita alluſit, ut diceret. Non agnoſco ſenem armatum, non chlamydatum inter cætera, ſed agnoſco togatum. Floriani & Taciti multi extiterunt, quorum ſunt poſteri credo milleſimum annum expectantes. In quos multa epigrammata ſcripta, quo iocati ſunt aruſpices imperium pollicentes. Hæc ſunt, quæ de uita Taciti, atq; Floriani digna memoratu comperiſſe memini. Nūc nobis aggrediendus eſt Probus uir domi, foris q; conſpicuus, uir Aureliano, Traiano, Adriano, Antoninis. Alexādro, Claudio'q; præferendus, niſi q̄a in illis uaria, in hoc omnia præcipua tunc fuere, qui poſt Tacitum omnium iudicio bonorum imperator eſt factus, orbem'q; terrarum pacatiſſimum gubernauit, deletis barbaris gentibus, deletis etiam plurimis tyrannorum, qui eius temporibus extiterunt, de quo dictum eſt, ut Probus diceretur etiā ſi probus nomine non fuiſſet. Quem quidem multi ferunt ſibyllinis libris fore promiſſum, q̄ ſi diutius fuiſſet, orbis terræ Barbaros nō haberet. Hæc ego in aliorum uita de Probo icirco indidi, ne dies, hora, momentum aliquid ſibi uindicaret, ne fatali neceſſitate abſumptus Probo indicto deperirem. Nunc claudam uolumen ſatisfactum arbitrans ſtudio, et cupiditati meæ. Omnia imperij Tacito hæc fuerunt. Fanaticus q̄dam in templo Syluani tenſis

membris exclamauit tacita purpura, tacita purpura idq́; ſeptimo. Quod quidem poſtea omini deputatum eſt. Vinum, quo libaturus Tacitus fuerat in templo Herculis Fundani ſubito purpureum factum eſt. Vitis, quæ uuas aminæas albas ferebat, eo anno, quo ille imperium meruit, plurima purpurea facta ſunt. Mortis omina hæc fuerunt. patris ſepulchrum diſruptis ianuis ſe aperuit, matris umbra ſe per diem & Tacito & Floriano uelut uiuentis obtulit, nam diuerſis patribus nati ferebantur. in larario dij omnes ſeu terræmotu, ſeu caſu aliquo conciderunt. Imago Apollinis, quæ à dijs colebatur, ex ſummo faſtigio in lectulo poſita ſine hominis cuiuſpiam manu deprehenſa eſt. Sed hæc ſunt, quæ à pleriſque dicuntur. Nos ad Probū & ad Probi geſta inſignia referuemur. Et quoniam me promiſi aliquas epiſtolas eſſe poſiturum, quæ creato Tacito principe gaudia ſenatus oſtenderent, his additis finem ſcribendi faciam. Epiſtolæ publicæ. Senatus ampliſſimus curiæ Carthaginienſi S. D. Quod bonum, fauſtum, felix ſalutareq́; ſit Reip. orbiq́; Ro. dandi ius imperij, appellādi principis, nuncupandi Auguſti ad nos reuertit. Ad nos igitur referte, quæ magna ſunt. Omnis prouocatio præfecti urbis erit, quæ tamen à proconſulibus, et ab ordinarijs iudicibus emerſerit, in quo qdem etiā ueſtram in antiquū ſtatum rediſſe credimus dignitatem, ſiqdem primus hic ordo eſt, q recipiendo uim ſuā ius ſuum cæteris ſeruat. Alia epiſtola. Senatus ampliſſimus curiæ Treuirorū. Vt eſtis liberi, et

ſemper fuiſtis, Lætari uos credimus, creãdi princi-
pis iudicium ad ſenatum redijt, ſimul etiam præ-
fecturæ urbanæ appellatio uniuerſa decreta eſt. Eo
dem modo ſcriptum eſt Antiochienſibus, Aquileien
ſibus, Mediolanenſibus, Alexandrinis, Theſſaloni
cenſibus, Corinthijs, et Athenienſibus. Priuatæ au
tem epiſtolæ hæ fuerunt. Antonio Iuſto patri Au-
tronius Tiberianus ſalutem. Nũc te pater ſancte in
tereſſe decuit ſenatui ampliſſimo, nunc ſententiã di
cere, cum tantum authoritatis ampliſſimo ordini
creuerit, ut reuertat in antiquum ſtatum Reſp. &
nos principes demus, nos faciamus imperatores, nos
deniq; nuncupemus Auguſtos. Fac igitur ut conuale
ſcas curiæ interfuturus antiquæ. Nos recepimus
ius proconſulare, redierunt ad præfectum urbis ap
pellationes omnium poteſtatum, & omniũ dignita
tum. Item alia. Claudius Capilianus Cereio Me
tiano patruo S. Obtinuimus pater ſancte, quod
ſemper optauimus, in antiquum ſtatum ſenatus re
uertit. Nos principes facimus. noſtri ordinis ſunt po
teſtates. Gratias exercitui Romano & uere Roma
no, reddidit nobis, quam ſemper habuimus poteſta
tem. Abire ſine Baianos, Puteolanoſq; ſeceſſus. Da
te urbi, da te curiæ. Floret Roma, floret tota
Reſp. Imperatores damus, principes facimus, poſ
ſumus & prohibere, qui cœpimus facere. Dictũ
ſapienti ſat eſt. Longum eſt omnes epiſtolas conne-
ctere, quas reperi, quas legi. Tantum illud dico
ſenatores omnes ea eſſe lætitia elatos, ut domibus ſu
is omnes albas hoſtias cæderent imagines frequen-

ter aperirent, albati ſederent, conuiuia ſumptuoſiora præuenirent, antiquitatem ſibi redditam crederent.

EIVSDEM PROBVS.

c *Ertum eſt, quod Salluſtius Criſpus, quodq; M. Cato, & Gellius hiſtorici ſententiæ modo in literas retulerunt, omnes omniũ uirtutes tantas eſſe quãtas uideri eas uoluerint eorum ingenia, qui uniuſcuiuſq; facta deſcripſerint. Inde eſſe, quod Alexander Magnus Macedo, cum ad Achillis ſepulchrum ueniſſet, grauiter ingemiſcens. Felicem te inquit, iuuenis, qui talem præconem tuarum uirtutum reperiſti. Homerum intelligi uolens, qui Achillem tantum in uirtutum ſtudio finxit, quantum ipſe ualebat ingenio. Quorſum hæc pertineant mi Celſe? ne fortaſſis requiras, Probum principem, cuius imperio oriens, occidens, meridies, ſeptentrio, omnesq; orbis partes in totam ſecuritatem redactæ ſunt ſcriptorum inopia iam pene neſcimus. Occidit (prò pudor) tanti uiri & talis hiſtoria, qualem non habent bella punica, non terror gallicus, non motus pontici, non hiſpanienſis aſtutia. Sed non patiar ego ille, à quo dudum ſolus Aurelianus eſt expetitus, cuius uitam quantum potui perſecutus Tacito, Florianoq; iam ſcriptis non me ad Probi facta deſcendere, ſi uita ſuppetet, omnes, qui ſuperſunt uſq; ad Maximianum, Dioclitianumq; dicturus. Neq; ego*

nunc facultatem, eloquentiamq́; polliceor, ſed res geſtas, quas perire non patior. Vſus autem ſum, ne in aliquo fallam cariſſimam mihi familiaritatem tuam, præcipue libris ex bibliotheca Vlpia ætate mea thermis Dioclitianis, item ex domo tiberiana, uſus etiam ex regiſtris ſcribarum porticus prophi reticæ, actis etiam ſenatus, ac populi. & quoniam me ad colligenda talis uiri geſta ephemeris Turduli Gallicani plurimum iuuit uiri honeſtiſſimi, ac ſynceriſſimi, beneficium amici ſenis tacere non debui. CN. Pompeium tribus fulgentem triumphis belli piratici, belli ſertoriani, belli mithridatici, multarumq́; rerum geſtarum maieſtate ſublimem quis tandem noſſet, niſi eum M. Tullius, & T. Liuius in literas retuliſſent? Paulum Scipionem Africanum, immo Scipiones omnes, ſeu Lucios, ſeu Naſicas nonne tenebræ poſſiderent, ac tegerent niſi commendatores eorum hiſtorici nobiles, atque ignobiles extitiſſent? Longum eſt omnia perſequi, quæ ad exemplum huiuſmodi etiam nobis tacentibus uſurpanda ſunt. Illud tantum conteſtatum uolo, me & rem ſcripſiſſe, quam ſiquis uoluerit, honeſtius eloquio celſiore demonſtret, & mihi quidem id animi fuit non Salluſtios, Liuios, Tacitos, Trogos, atque omnes diſertiſſimos imitari uiros in uita principum, & temporibus diſſerendis, ſed Marium Maximum, Sueto. Tranquillum, Fabium Marcellinum, Gargilium Martialem, Iulium Capitolinum, Aelium Lampridium, cæteroſq́; qui hæc, & talia non tam diſerte quàm uere memoriæ tradiderunt. Sum. n.

Spar. ff

unus ex curioſis, quod infinita ſcire non poſſum in cendentibus uobis, qui, cum multa ſciatis, ſcire mul to plura cupiatis, & ne diutius ea, quæ ad meum conſilium pertinent, loquar, magnum, & præclarum principem, & qualem hiſtoria noſtra non no uit, arripiam. Probus oriundus è Pannonia ciuita te Syrmienſi, nobiliore matre quàm patre, patrimonio moderato, affinitate non magna, tam priuatus quàm imperator nobiliſſimus uirtutibus cla ruit. Probo, ut quidam in literas retulerunt, pater nomine Maximus fuit, qui, cum ordines honeſtiſſime duxiſſet, tribunatum adeptus apud Aegyptum uita functus eſt uxore, ac filio, & filia derelictis. Multi dicunt Probum Claudij propinquum fuiſſe optimi, & ſanctiſſimi principis, quod quia per unum tantum græcorum relatum eſt, nos in medio relinquemus. Vnum tamen dico, quod in Ephemeri de legiſſe me memini, à Claudia ſorore Probum ſe pultum. Adoleſcens Probus corporis moribus tam clarus eſt factus, ut Valeriani iudicio tribunatum propè imberbis acciperet. Extat epiſtola Valeriani ad Galienum, qua Probum laudat adhuc ado leſcentem, & imitationi omniũ proponit. Ex quo apparet neminem unquam perueniſſe ad uirtutum ſummam iam maturum, niſi qui puer ſeminario uirtutum generoſiore concretus aliquid inclytum de ſignaſſet. Epiſtola Valeriani. Valerianus pater Galieno filio Auguſtus Auguſto. Et meum ſecutus iudicium, quod ſemper de Probo adoleſcente primo habui, & omnium bonorum, qui eundem ſui

» nominis uirum dicunt, tribunatum in eum con-
» tuli datis ſex cohortibus ſarracenis, creditis eti-
» am auxiliaribus Gallis cum ea Perſarum ma-
» nu, quam nobis Artabaſſis Syrus mancipauit.
» Te quæſo fili cariſſime, ut eum iuuenem, quem
» imitari pueris omnibus uolo, in tanto habeas ho
» nore, quantum uirtutes eius, & merita pro debi-
» to mentis ſplẽdore deſyderant. Alia epiſtola de eo
» dem ad præf præt. cum ſalario. Valerianus Au
» guſtus Muluio Gallicano præf. præt. Miraris fortaſ
» ſis, quod ego imberbem tribunum fecerim contra
» conſtitutum D. Adriani. Sed non multũ miraberis,
» ſi Probum cogitas adoleſcentem uere Probũ, nunq̃
» enim aliũ mihi, cum eum cogito, niſi nomen occur
» rit. Quod niſi nomen haberet, potuit habere cogno
» men. Huic igitur dari iubebis, quoniã mediocris for
» tunæ eſt, ut eius dignitas incrementis iuuetur, tuni
» cas rufulas duas, pallia gallica duo fibulata, inte-
» rulas paragaudias duas, patinam argenteã libra-
» rũ decem ſpecellatam, aureos antonianos centũ, ar
» genteos aurelianos mille, æreos philippeos decem
» millia. Item in ſalario diurno bubulæ pondo, por
» cinæ pondo ſex, caprinæ pondo decem, gallinaceũ ꝑ
» biduum, olei ꝑ biduũ ſextarium unum, uini uete
» ris diurnos ſextarios decem, cum larido bubalino
» ſalis olerũ, lignorũ, q̃tũ ſatis eſt. Hoſpitia præterea
» eidẽ, ut tribunis legionum præberi iubebis. Et hæc
quidẽ epiſtolæ declarant. Nunc quantum ex Ephe
meride colligi potuit, cum bello Sarmatico iam tri
bunus tranſmiſſo Danubio multa fortiter feciſſet,

publicæ in concione donatus eſt haſtis puris quatu-
or, coronis uallaribus duabus, corona ciuica una, ue
xillis puris quatuor, armillis aureis duabus, torque
aureo uno, patera ſacrificali quinquelibri una.
Quo quidem tempore Valerium Flaccum adole
ſcentem nobilem parētem Valeriani è Quadorum
liberauit manu, unde illi Valerianus coronam ciui
cam detulit. Verba Valeriani pro concione habi-
» tæ. Suſcipe Probe præmia pro Rep. ſuſcipe coronam
» ciuicam pro parente, quo quidē tempore legionem
tertiam eidem addidit ſub teſtimonio eiuſmodi.
» Epiſtola de legione tertia. Res geſtæ tuæ Probe ca-
» riſſime faciunt, ut & ſerius tibi tradere maiores
» exercitus uidear, & cito tamen tradam, recipe in fi
» dem tuam legionem tertiam felicem, quam ego ad-
» huc nulli niſi prouecto iam credidi, mihi autem eo
» tempore credita eſt, quo & me canoſum, qui cre-
» debat, cum gratulatione uidit. Sed ego in te non ex
» pecto ætatem, cum & uirtutibus fulgeas, & mori
» bus polleas. Veſtes tibi triplices dari iuſſi. Salariū
» duplex feci, uexillarium deputaui. Longum eſt, ſi
per res geſtas tanti percurram uiri, quæ ille ſub
Valeriano, quæ ſub Galieno, quæ ſub Aureliāo,
& Claudio priuatus fecerit. Quoties murum con-
ſcenderit, uallum diripuerit, hoſtem cōminus intere
mit, dona principum emeruerit, Remp. in antiquū
ſtatum ſua uirtute reddiderit. docet Galieni epiſto
» la ad tribunos data, qui fuerit Probus. Galienus
» Auguſtus tribunis exercituum Illyricianorum.
» Etiam ſi patrem meum fatalis belli Perſici neceſſi-

» tas tenuit, habeo tamen parentem Aurelium Pro-
» bum, quo laborante poſſim eſſe ſecurus, qui ſi affuiſ-
» ſet, nunquam ille ne nominandus quidem tyrãnus
» ſibi uſurpaſſet imperium. Quare omnes uos conſi
» lijs eius cupio parêre, qui & patris iudicio proba
» tus eſt, & ſenatus. Non magnum fortaſſis iudicium
Galieni eſſe uideatur principis mollioris, ſed quod
negari non poteſt, ne diſſolutus quidem quiſpiam ſe
niſi in eius fidem tradit, cuius ſibi uirtutes exiſti-
mat profuturas. Sed eſto Galieni epiſtola ſeque-
ſtretur. Quid Aureliani iudicium? qui Probo de-
cimanos fortiſſimos exercitus ſui, & cum quibus
ipſe ingentia geſſerat, tradidit ſub huiuſmodi teſti-
» monio. Aurelianus Auguſtus Probo S. D. Vt ſcias,
» quanti te faciam, decimanos meos ſume, quos Clau
» dius mihi credidit. Iſti enim ſunt, qui quadam fe-
» licitatis prærogatiua præſules niſi futuros principes
» habere non norunt. Ex quo intellectum eſt Aure
lianum in animo habuiſſe, ut ſiquid ſibi ſciẽti, pru
dentiq; eueniret, Probum principem faceret. Iam
Claudij, iam Taciti iudicia de Probo. Longum eſt
innectere, quamuis feratur in ſenatu Tacitus dixiſſe,
cum eidem offerretur imperium, debere Probum
principem fieri. Sed ego S. C. ipſum inueni. Ipſe
autem Tacitus imperator primam talẽ ad Probum
» epiſtolam dedit. Tacitus Auguſtus Probo. Me qui-
» dem ſenatus principem fecit de prudentis exerci-
» tus uoluntate. Attamen ſciendum tibi eſt tuis nunc
» humeris magis incubuiſſe Remp. qui & quantus
» ſis, omnes nouimus, ſcit ſenatus. Adeſto igitur

*noſtris neceſſitatibus tuæ familiæ aſſere, ut ſoles,
Remp. Nos tibi decreto totius orientis ducatu ſala-
rium quincuplex fecimus, ornamenta militaria ge-
minauimus. Conſulatum in annum proximum no
biſcum decreuimus, te enim manet pro uirtutibus
tuis capitolina palmata. Ferunt quidam Probo id
pro imperij omine fuiſſe, quod Tacitus ſcripſit.
Te manet capitolina palmata. Sed in hanc ſenten-
tiam omnibus ſemper COSS. ſcribebatur. Amor
militum erga Probum ingens ſemper fuit. Neque
enim unquam ille paſſus eſt peccare militem. Ille
quinetiam Aurelianum ſæpe à graui crudelitate
deduxit. Ille ſingulos manipulos adijt, ueſtes, & cal
ciamenta perſpexit. ſi quid prædæ fuit, ita diuiſit,
ut ſibi nihil præter tela, & arma ſeruaret. Quin
etiam cum de prædato hic ex Alanis ſiue ex aliqua
alia gente incertum eſt, repertus eſſet equus non de-
corus, neque ingens, qui quantum captiui loque-
bantur, centum ad diē milliaria currere diceretur,
ita ut per dies octo, uel decem continuaret, et omnes
crederent Probum tale animal ſibimet ſeruaturũ,
Iam primum dixit, fugitiuo militi potius quàm
forti hic equus conuenit. Deinde in urnam milita-
res iuſſit nomen ſuum mittere, ut aliquis eum forte
ductus acciperet. Et cum eſſent in exercitu quidam.
nomine Probi alij quatuor milites, caſu euenit, ut
primum emergeret, cui Probo nomen exiſteret, cum
ipſius Probi ducis nomen miſſum nõ eſſet. Sed cum
quatuor illi milites inter ſe contenderent, ac ſortem
ſibi quiſque defenderet, iuſſit iterum agitari ur-*

nam, ſed & iterum Probi nomen emerſit, cumq́; tertio & quarto feciſſet, quarto Probi nomen effuſum eſt. Tunc omnis exercitus equum illum Probo duci dicauit. Ipſis etiam militibus, quorum nomina exierant, id uolentibus. Pugnauit & contra Marmaridas in Africa fortiſſime, eos deniq; uicit, atq; ex Libya Carthaginem tranſijt, eandemq́; à rebellionibus uindicauit. Pugnauit & ſingulari certamine contra quendam Aradionem in Africa, eundēq́; proſtrauit, & quia fortiſſimum, ac pertinaciſſimū uirum uiderat, ſepulchro ingenti honorauit, quod adhuc extat tumulo uſque ad ducentos pedes terræ lato ꝑ milites, quos otioſos eſſe nunquam eſt paſſus. Extant apud Aegyptum eius opera, quæ per milites ſtruxit in plurimis ciuitatibus. In Nilo autem tam multa fecit, ut uectigal frumentarium ſolus adiuuerit, pontes, templa, porticus, baſilicas labore militum ſtruxit, ora fluminum multa patefecit, paludes pleraſq; ſiccauit, atq; in his ſegetes, agroſq́; conſtituit. Pugnauit etiam contra Palmyrenos pro Odenati, & Cleopatræ partibus Aegyptum defendentes, primo feliciter, poſtea temere, ut pene caperetur, ſed poſtea refectis uiribus Aegyptum, & orientis maximam partem in Aureliani poteſtatem redegit. Cum igitur his tot et tantis uirtutibus eniteret, Tacito abſumpto fataliter, ac Floriano imperiū arripiente, omnes orientales exercitus eundem imperatorem fecerunt. non inepta neq; inelegans fabula eſt ſcire quēadmodum imperiū Probus ſumpſerit. Cū ad exercitus nūtius ueniſſet, tum primū animus

*militibus fuit præuenire Italicos exercitus, ne ite-
rum ſenatus principem daret. Sed cum inter mili-
tes ſermo eſſet, quis fieri deberet, & manipulatim
in campo tribuni eos alloquerentur dicentes requi-
rendum eſſe principem aliquem fortem, ſanctum,
uerecundum, clementem, probum, Idq; per multos
circulos, ut fieri aſſolet, diceretur, quaſi diuino nu-
tu undiq; ab omnibus acclamatum eſt. Probe Au-
guſte dij te ſeruent, deinde concurſus, & ceſpitici-
um tribunal, appellatuſq; imperator ornatus eti-
am pallio purpureo, quod de ſtatua templi obla-
tum eſt, atque inde ad palatium reductus inui-
tus, & redactus, & ſæpe dicens. Non enim uo-
bis expedit milites, non mecum bene agitis. Ego
enim uobis blandiri non poſſum. Prima eius epiſto
la data ad Capitonem præf. præt. talis fuit. Impe-
rium nunquam optaui, & inuitus accepi. Deponere
mihi rem inuidioſiſſimam non licet. Agenda eſt per
ſona, quam mihi miles impoſuit. Te quæſo Capito
(ita mecum ſalua Rep. perfruaris) annonam, & cō-
meatus, & quicquid neceſſarium eſt ubiq; militi pa
res, ego, quantum in me eſt ſi recte omnia guberna-
ueris, præfectum alterum non habebo. Itaq; mili-
tes cognito quod imperaret Probus milites Floria-
num, qui quaſi hæreditariũ imperiũ arripuerat, in
teremerunt ſcientes neminem dignius imperare, q̃
Probum. Ita ei ſine ulla moleſtia totius orbis impe
rium & militum, & ſenatus iudicio delatum eſt.
Et quoniã mentionẽ ſenatus fecimus, ſciendũ eſt, qd
ipſe ad ſenatum ſcripſerit, quid item ad eum am-*

pliſſimus ordo reſcripſerit. Oratio Probi prima ad
» *ſenatum. Recte atq; ordine P. C. proximo ſuperio-*
» *re anno factum eſt, ut ueſtra clementia orbis ter*
» *rarum principem daret, & quidem de uobis, qui*
» *& eſtis mundi principes, & ſemper fuiſtis, & in*
» *ueſtris poſteris eritis. Atq; utinam id Florianus ex*
» *pectare uoluiſſet. Nec uelut hæreditarium ſibi uin*
» *dicaſſet imperium, uel illum, uel alium quempiã*
» *maieſtas ueſtra feciſſet. Nunc quoniam ille imperi*
» *um arripuit, nobis à militibus delatum eſt nomẽ*
» *Auguſtum, uindicatum quinetiam in illum à pru*
» *dentioribus militibus, quod fuerat uſurpatum,*
» *quæſo ut de meis meritis faciatis, quicquid iuſſerit*
ueſtra clementia. Item S. C. die III. nonas Fe
bruarias in æde Concordiæ. Inter cætera Aelius
» *Scorpianus COS. dixit. Audiſtis P. C. literas Au*
» *relij Valerij Probi. De his quid uidetur? Tunc ac*
» *clamatum eſt. Probe Auguſte dij te ſeruent. Olim*
» *dignus, & fortis, et iuſtus, bonus ductor, bonus im*
» *perator. Exemplum militiæ, exemplum imperij,*
» *dij te ſeruent. Aſſertor Reip. felix imperes. Magi-*
» *ſter militiæ felix imperes, te cum tuis dij cuſtodiat,*
» *& ſenatus antea te delegit. Aetate Tacito poſteri*
» *or, cæteris prior. Quod imperium ſuſcepiſti, gra-*
» *tias agimus, tuere nos, tuere Rẽp. bene tibi commit*
» *timus, quos ante ſeruaſti. Tu Frãcicus, tu Gotthicus,*
» *tu Sarmaticus, tu Particus, tu omnia, & prius fui-*
» *ſti ſemper dignus imperio, dignus triumphis, fe*
» *lix agas, feliciter imperes. Poſt hæc Manlius Statia*
nus, qui primæ ſententiæ tunc erat, ita locutus eſt.

Dijs immortalibus gratias & præ cæteris P. C. *Ioui optimo, qui nobis principem talem, qualem ſemper optabamus, dederunt. Si recte cogitemus, nō nobis Aurelianus, non Alexander, non Antonini, non Traianus, non Claudius requirendi ſunt, omnia in uno principe conſtituta ſunt, rei militaris ſciētia, animus clemens, uita uenerabilis, exemplar agendæ Reip. atq; omnium prærogatiua uirtutum. Enimuero quæ mundi pars eſt, quam ille non uincēdo didicerit? teſtes ſunt Marmaridæ in Africæ ſolo uicti, teſtes Franci inuijs ſtrati paludibus, teſtes Germani et Alemanni longe à Rheni ſubmoti litoribus. Iam uero quid Sarmatas loquor? quid Gothos? quid Parthos, ac Perſas, atq; omnem ponticum tractum? ubiq; uigent Probi uirtutis inſignia. Lōgum eſt dicere quot reges magnarum gentium fugauerit, quot duces manu ſua occiderit, quantum armorum ſit, quæ ipſe cepit priuatus, ſuperiores prīcipes quas illi gratias egerint, teſtes ſunt literæ publicis īſertæ monimentis, dij boni quoties ille donis militaribus eſt donatus? quas militum laudes emeruit? Adoleſcens, tribunatus, non longe poſt adoleſcentiam, regendas legiones accepit. Iuppiter* OPT. MAX. *Iuno regina, tuq; uirtutum præſul Minerua, tu orbis concordia, & tu Romana uictoria, date hoc ſenatui* P. Q. R. *date militibus, date ſocijs, atq; exteris nationibus. Imperet quemadmodum militauit. Decerno igitur* P. C. *uotis omnium concinnentibus nomen cæſareum, nomen Auguſtum, addo pro conſulare imperium, patris patriæ*

" reuerentiam, pontificatum maximũ, ius tertiæ rela
" tionis, tribunitiam poteſtatẽ. Poſt hæc acclamatũ eſt omnes oẽs. Accepto igitur hoc S. C. ſecundũ orationem pmiſit patribus, ut ex magnorum iudicum appellationibus ipſis cognoſcerent, proconſules crearent, legatos conſulibus darent, ius prætoriũ præſidibus darent, leges, quas Probus ederet, ſenatus' conſultis proprijs conſecrarent. Statim deinde, ſiq; de interfectoribus Aureliani ſuperfuerant, uario genere uindicauit. Mollius tamen, moderatius'q; q̃ prius exercitus, et poſtea Tacitus uindicauerát. Deide animaduertit etiã in eos, qui Tacito inſidias fecerant. Floriani ſocijs peperat, qđ non tyrannum aliquẽ uidebantur ſecuti, ſed ſui principis fratrem. Recepit deinde oẽs europenſes exercitus, qui Florianũ & imperatorẽ fecerant, & occiderant. His geſtis, cum ingenti exercitu Gallias petit, quæ oẽs occiſo Poſthumo, turbatæ fuerant, interfecto Aureliano, à Germanis poſſeſſæ. Tanta autem illic prælia feliciter geſſit, ut à Barbaris ſexaginta per Gallias nobiliſſimas reciperet ciuitates. Prædam deinde oẽm illi præter diuinas, quæ tamen offerebantur ad gloriam. Et cum iam in noſtra ripa, immo per omnes Gallias ſecuri uagarẽtur, cæſis propè quadringentis millibus, q Romanum occupauerant ſolum, reliquas ultra Nigrum fluuiũ, et Albam remouit, tantum his prædæ barbaricæ tulit, quantum ipſi Romanis abſtulerant, cõtra urbes Ro. et caſtra in ſolo barbarico poſuit, atq; illic milites collocauit. Agros, et horrea, et domos, et annonã transrhenanis omni

bus fiat iis uidelicet, quos in excubijs collocauit, nec ceſſatum eſt unquam pugnari, cum quotidie ad eum barbarorum capita deferrentur. Iam ad ſingulos aureos ſingula, quandiu reguli nouem ex diuerſis gentibus uenirent, atq; ad pedes Probi iacerent, quibus ille primum obſides imperauit, qui ſtatim dati ſunt, deinde frumentum poſtremo etiã uaccas, atq; oues dicitur iuſſiſſe. His acrius ut gladijs non uterentur Romanam expectaturi defenſionem, ſi eſſent ab aliquibus uindicandi. Sed uiſum eſt id non poſſe fieri, niſi ſi limes Romanus extenderetur, & fieret Germania tota prouincia. Maxime tamen ipſis regibus conſentientibus in eos uindicatum eſt, qui prædam fideliter non reddiderunt. Accepit præterea ſedecim millia tironum, quos omnes per diuerſas prouincias ſparſit, ita ut numeris, uel limitaneis militibus quinquagenos, & ſexagenos interſereret, dicens ſentiendum eſſe non uidendum, cum auxiliaribus barbaris Romanus iuuatur. Compoſitis igitur rebus in Gallia tales ad ſenatum literas dedit. Ago dijs immortalibus gratias P. C. quia ueſtra in me iudicia comprobarunt. Subacta eſt omnis, qua tenditur late Germania, nouem reges gentium diuerſarum ad meos pedes immo ad ueſtros ſupplices, ſtatimq; iacuerũt. Omnes iam barbari uobis arant, uobis iam ſeruiunt. Et contra interiores gentes militant. Supplicationes igitur ueſtro more decernite. Nam & quadringenta millia hoſtium cæſa ſunt, & ſedecim millia armatorum nobis oblata, & ſeptuaginta urbes nobi-

» *liſſimæ captiuitate hoſtium uindicatæ.* Et *omnes pe-*
» *nitus* Galliæ *liberatæ.* Coronas, *quas mihi obtu-*
» *lerunt omnes* Galliæ *ciuitates aureas ueſtræ* P.C.
» *clementiæ dedicaui.* Et *has* Ioui OPT. MAX. *cæ-*
» *teriſq; dijs, deabuſq; immortalibus ueſtris mani-*
» *bus conſecrate.* Præda *omnis recepta eſt, capta etiã*
» *alia, & quidẽ maior quàm fuerat ante direpta.*
» Arantur *gallicana rura barbaris bobus, & iuga*
» *germanica captiua præbent noſtris colla cultori-*
» *bus, paſcuntur ad noſtram alimoniam gentium pe*
» *cora diuerſarum, equinum pecus noſtro iam fœcun*
» *datur equitatu, frumento barbarico plena ſunt hor*
» *rea.* Quid *plura? illis ſola relinquimus, ſola nos*
» *eorum omnia poſſidemus.* Volueramus P.C. Ger-
» *maniæ nouum præſidem facere, ſed hoc ad plenio*
» *ra uota diſtulimus.* Quod *quidem credimus con-*
» *ferre, cum diuina prouidentia noſtros uberius fœ-*
» *cundarit exercitus.* Poſt *hæc* Illyricum *petit. et pri*
us quàm ueniret, Rhetias *ſic pacatas reliquit, ut il-*
lic ne ſuſpicionem quidẽ ullius terroris relinque-
ret. In Illyrico Sarmatas, *cæteraſq; gentes ita con-* «
fudit, ut prope ſine bello cuncta reciperet, quæ il «
li diripuerant. Tetendit *deinde iter per* Thracias, «
atque omnes Geticos *populos fama rerum territos.*
& antiqui nominis potentia preſſos, aut in deditio
nem aut in amicitiam recepit. His *geſtis, orientem.*
petijt, atq; in itinere potentiſſimo quodam latrone
Palfuerio *capto, & interfecto, omnem* Iſauriam *li-*
berauit, populis, atq; urbibus Romanis *legibus re-*
ſtitutis barbarorum, qui apud Iſaurios *ſunt, uel ꝑ*

terrorem, uel ꝑ uoluntatem loca ingreſſus eſt, quæ cum peragraſſet, hoc dixit. Facilius eſt ab iſtis locis latrones arceri, quàm tolli. ueteranis omnia illa, quæ anguſte adeuntur, loca priuata donauit. addens, ut eorum filij ab anno octauo decimo mares duntaxat ad militiam mitterentur, ne ante latrocinari quàm militare diſcerent. Pacatis deniq; omnibus Pamphiliæ partibus, cæterarumq́; prouinciarum, quæ ſunt Iſauriæ uicina ad orientem iter flexit. Blemias etiam ſubegit, quorum captiuos Romam tranſmiſit, qui mirabilem ſui uiſum ſtupente populo Romano præbuerit. Ioppem præterea, et Ptolemaidem urbes ereptas barbarico ſeruitio Romano addidit iuri. Ex quo tantũ profecit, ut Parthi legatos ad eum mitterent, confitentes timorem, pacemq́; poſcentes, quos ille ſuperbius acceptos magis timentes domum remiſit. Fertur etiam epiſtola illius repuditatis donis, quæ rex Parthorum miſerat, ad Narſeum talis fuiſſe. Miror te de omnibus, quæ noſtra futura ſunt, tam pauca miſiſſe. Habeto interim omnia illa, q̃bus gaudes, quæ ſi nos habere cupiamus, ſcimus quemadmodũ poſſidere debeamus. His acceptis literis, Narſeus maxime territus ex eo præcipue, quod Ioppem, & Ptolemaidem comperit à Blemijs, qui eas tenuerunt, uindicatas, cæſosq; ad internitionem eos, qui gentibus fuerant ante terrori. Facta igitur pace cum Perſis, ad Thracias redit, & centum millia Baſtarnarum in ſolo Romano conſtituit, qui omnes fidem ſeruauerunt. ſed cum & ex alijs gentibus pleroſq; pari

ter tranſtuliſſet ideſt ex Gepidis Gautunnis, et Vādilis, illi omnes fidem fregerunt. Et occupato bellis tyrannicis Probo per totum penè orbem pedibus, & nauigando uagati ſunt. Nec parum moleſtiæ Romanæ gloriæ intulerunt, quos qdem ille diuerſis uicibus, uarijsq; uictorijs oppreſſit, paucis cum gloria domum redeūtibus, qđ Probi euaſiſſent manus. hæc Probus cum Barbaris geſſit. Sed habuit etiam non leues tyrānicos motus. Nā et Saturninum, qui orientis imperiū arripuerat, uarijs præliorū genẽribus, & nota uirtute ſuperauit. Quo uicto, tanta in oriente quies fuit, ut queadmodū uulgo loquebātur, mures rebelles nullus audiret. Deinde cum Proculus et Bonoſus apud Agrippinam in Gallia imperiū arripuiſſent, omnesq; ſibi Britanias Hiſpanias & braccatæ Galliæ prouincias uindicarent, Barbaris ſemet iuuantibus uicit, ac ne requiras plura uel de Saturnino, uel de Proculo, uel de Bonoſo, ſuo eoſdem inſeram libro. Pauca de iiſdem, ut decet, immo ut poſcit neceſſitas, locuturus. Vnum ſanè ſciendum eſt, quod Germani omnes, cum ad auxilium eſſent rogati à Proculo, Probo potius perſeruire maluerunt, quàm cum Bonoſo, & Proculo eſſe. Gallis omnibus, & Hiſpanis, ac Britanis hinc permiſit, ut uites haberent, uinumq; conficerent: Ipſe Almā montem in Illyrico circa Syrmium militari manu foſſum lecta uite conſiuit, & dedit Romanis etiam uoluptates, & quidem inſignes delatis etiam congiarijs. triumphauit de Germanis et Blemijs omnium gentium, Drungos uſq; ad quin-

quagenarios homines ante triumphum duxit. uenationem in circo ampliſſimam dedit, ita ut populus cuncta diriperet. Genus autem ſpectaculi fuit tale. Arbores ualidæ per milites radicibus uulſæ connexis late longeq; trabibus affixæ ſunt, terra deinde ſuperiecta, totuſq; circus ad ſyluæ conſitus ſpeciem gratiam nobis uiroris obtulit. Immiſſi deinde per omnes aditus ſtruthiones mille, mille cerui, mille apri, mille damæ, ibices, oues feræ, & cætera herbatica animalia, quanta uel ali potuerunt, uel inueniri. Immiſſi deinde populares, rapuit quiſq; quod uoluit. Addidit alia die in amphitheatro una miſſione centum iubatos leones, qui rugitibus ſuis tonitrua excitabant, qui omnes contiſ ficijs interempti ſunt non magnum præbentes ſpectaculum cum occidebantur. Neq; enim erat beſtiarum impetus ille, qui eſſe ab eis egredientibus ſolet. Occiſi ſunt præterea multi, qui dirigere nolebant, ſagittis. Sed ibidem immiſſi centum leopardi libyci, centum deinde ſyriacæ. centum leænæ, & urſi ſimul trecenti, quarum omnium ferarum magnum magis conſtat ſpectaculum fuiſſe quàm gratum. Edita præterea gladiatorum paria trecenta à Blemijs pleriſq; pugnantibus, qui per triumphum erant ducti, pleriſq; Germanis, & Sarmatis, nonnullis etiam latronibus Iſauris. Quibus peractis, bellum Perſicum parãs, cum per Illyricum iter faceret à militibus ſuis per inſidias interemptus eſt. Cauſæ occidendi eius hæ fuere. Primum quod nunquam militem otioſum eſſe perpeſſus eſt. Siquidem multa opera mili-

tari manu perfecit, dicens annonam gratuitam mili tem comedere non debere. His addit dictum eius graue ſi unquam eueniat ſalutare Reip. breui mili tes neceſſarios non futuros, quod ille compererat ani mo, qui hoc dicebat non'ne omnes barbaras natiões ſubiecerat pedibus, qa totum mundum fecerat iam Romanum, breui inquit, milites neceſſarios non ha bebimus, quid eſt aliud dicere? Romanus iam miles erit nullus, ubiq; regnabit, omnia poſſidebimus, ſe cura Reſp. orbis terrarum non arma fabricabit, nõ annonã præbebit. uobis habebũtur aratra, equus naſcetur ad pacem, nulla erunt bella, nulla capti uitas. Vbiq; pax, ubiq; Romanæ leges, ubiq; iudices noſtri. Lõgius amore imperatoris optimi progredi or, quàm pedeſtris ſermo deſyderat. Quare addã illud, quod præcipue tanto uiro fatalem propera uit neceſſitatem. Nam cum Syrmium ueniſſet, ac ſo lum patrium effœcundari cuperet, & dilatari, ad ſiccandam quandam paludem multa ſimul millia militum poſuit ingentem parans foſſam, qua deie ctis in altum nauibus, loca Syrmienſibus profutura ſiccaret, permoti milites confugientem eum in turrẽ ferratam, quam ipſe ſpeculæ cauſa, & latiſſimam exædificauerat, interemerunt anno imperij ſui quinto. Poſtea tamen ingens ei ſepulchrum elatis aggeribus omnes pariter milites fecerunt cum titu lo huiuſmodi inciſo marmori. Hic Probus impa tor, & uere probus ſitus eſt uictor omnium gentiũ barbararum, Victor etiam tyrannorum. Conferẽs ego cum alijs imperatoribus principem Probum

omnibus propè Romanis ducibus, qui fortes, quì clementes, qui prudentes, qui mirabiles extiterunt, intelligo hunc uirum parem fuiſſe, aut ſi non repugnat inuidia furioſa, meliorem, quinquennio enim imperij ſui per totum orbē terrarum tot bella geſſit, & quidem per ſe, ut mirabile ſit quemadmodū omnibus occurrerit prælijs, multa manu ſua fecit, duces præclariſſimos inſtituit. Nā & eius diſciplina Carus, Dioclitianus, Conſtantinus, Aſclepiodotus, Anibalianus, Leonides, Cecropius, Piſonianus, Herennianus, Gaudioſus, Vrſinianus, Herculius, Maximianus, & cæteri, quos patres noſtri mirati ſunt, & de quibus nonnulli boni principes extiterunt, inſtituti ſunt. Conferat nunc, cui placet, uiginti Traiani, Adrianiq; annos, conferat propè totidē Antoninorum. Nam quid de Auguſto loquar? cuius imperij anni uix poſſunt credi. Malos autem principes taceo, ipſa uox Probi clariſſima indicat, quid ſe facere potuiſſe ſperaret, qui dixit, breui neceſſarios milites non futuros. Ille uero conſcius ſui non Barbaros timuit, non tyrannos. Quæ deinde felicitas emicuiſſet, ſi ſub illo principe milites non fuiſſent? Annonam prouincialibus daret nullus, ſtipendia de largitionibus nulla erogarentur, æternos theſauros haberet Romana Resp. Nihil expenderetur à principe, nihil à poſſeſſore redderetur, aureum profectò ſeculum promittebat. Nulla futura erant caſtra, nuſquam lituus audiendus, arma non erant fabricanda, populus iſte militantium, qui nunc bellis ciuilibus Remp. uexat, apparet ſtu-

dijs incumbere, erudire artibus, nauigare. Adde quod nullus occideretur in bello, dij boni quid tantum uos offendit Ro. Resp. cui talem principem ſubſtuliſtis? Eant nunc, qui ad ciuilia bella milites parant in Germanorum necem, arment dexteras fratrum, hortentur in patrum uulnera liberos, & dignitatem Probo derogent, quam imperatores noſtri prudenter & conſecrandam militibus, & ornandam templis, & celebrandam ludis circenſibus iudicarunt. Poſteri Probi uel odio inuidiæ, uel timore Romanam rem fugerunt. Et in Italia circa Veronam, ac Benacum, et Larium, atque in his regionibus larem locauerunt. Sanè, quod præterire non potui, cum imago Probi in Veronenſi ſitu ita fulmine icta eſſet, ut eius prætexta colores mutaret, aruſpices reſponderunt huius familiæ poſteris tantæ in ſenatu claritudinis fore, ut omnes ſummis honoribus fungerentur. Sed adhuc neminem uidimus. Poſteri autem uidentur æternitatem habere. Senatus mortem Probi grauiſſime accepit, æque populus. Et cum eſſet nuntiatum, Carum imperare uirum bonum quidem, ſed longe à moribus Probi cauſa filij eius Carini, qui ſemper peſſime uixerat, tam ſenatus, quàm populus inhorruit. Metuebant enim unuſquiſque triſtiorem principem, ſed magis improbum metuebant hæredem. Hæc ſunt, quæ de Probo cognouimus, uel quæ digna memoratu exiſtimauimus. Nunc in alio libro, & quidem breui de Firmo, & Saturnino, & Bonoſo, & Proculo dicemus.

Non enim fuit, ut quadrigæ tyrannorũ bono principi miſcerentur. Poſt deinde, ſi uita ſuppetit, Carum incipiemus propagare cum liberis.

EIVSDEM CARVS.

f Ato Remp. regi, eamq; nunc ad ſummum euehi, nunc ad minima retrahi, Probi mors ſatis prodidit. Nã cum ducta per tempora uarijs uel erecta motibus, uel afflicta nunc tempeſtate aliqua, nunc felicitate uariata, omnia propè paſſa eſſet, quæ patitur in homine uno mortalitas, uidebatur poſt diuerſitatem malorum iam ſecura continuata felicitatis menſura, poſt Aurelianum uehementem principem Probo ex ſententia ſenatus, & populi leges, & gubernacula temperante. Sed ruina ingens uel naufragij modo, uel incendij accenſis fataliter militibus, ſublato è medio tali principe, in eam deſperationẽ uotum publicum redegit, ut timerent oẽs Domitianos, Vitellios, et Nerones. Plus enim timetur de incertis moribus principis, maxime in ea Rep. quæ recentibus confoſſa uulneribus Valeriani captiuitatem, Galieni luxuriam, XXX etiam propè tyrannorum cæſa ciuilium membra ſibimet uindicantium perpeſſa meruerit. Nam, ſi uolumus ab ortu urbis repetere quas uarietates ſit paſſa Romana Resp. inueniemus nullam magis uel bonis floruiſſe, uel malis laboraſſe. Et, ut à Romulo incipiam uero patre, ac parente Reip. quæ illius felicitas? q̃ fundauit, con

ſtituit, roborauitq́; Remp. Atq; unus omnium condi torum perfectam urbem reliqt. Quid deinde Numam loquar? qui frequentem bellis, & grauidam triumphis ciuitatem religione muniuit? Venit igitur uſq; ad Tarquini Superbi tempora noſtra Resp. ſed paſſa tempeſtatem de moribus regijs non ſine graui exitio ſemet ulta eſt. Adoleuit deinde uſq; ad tempora gallicani belli, ſed quaſi quodã merſa naufragio, capta præter arcem urbe, plus pene mali ſenſit, quàm tũc boni habuerat. Reddidit ſe deinde in integrum, ſed eo uſq; grauata eſt punicis bellis, ac terrore Pyrrhi, ut mortalitatis mala præcordiorum timore ſentiret. Creuit deinde uicta Carthagi nem trans maria miſſis imperijs, ſed ſocialibus affecta diſcordijs extenuato felicitatis ſenſu uſq; ad Auguſtum bellis ciuilibus confecta conſenuit, per Auguſtum deinde reparata (ſi reparata dici poteſt libertate depoſita) Tamen utrunq; etiam ſi domi triſtis fuit, apud exteras gentes effloruit. paſſa deinceps tot Nerones, per Veſpaſianum caput extulit. Nec omni Titi felicitate læt͏ata, Domitiani uulnerata immanitate per Neruam, atq; Traianum uſque ad Marcum ſolito melior, Commodi uecordia, & crudelitate lacerata eſt, nullum poſt hæc præter Se ueri diligentiam uſq; ad Alexandrum Mammeæ ſenſit bonum. Longum eſt quæ ſequuntur uniuerſa connectere. Vti enim principe Valeriano non potuit. & Galienum per XV annos paſſa eſt. Inuidit Claudio lõginquitatem imperij amans uarietatum propè & ſemper inimica fortuna iuſtitiæ. Et Au

relianus occiſus eſt, et ſic Tacitus abſumptus, ſic Probus cæſus, ut appareat nihil tam gratum eſſe fortunæ, quàm ut ea, quæ ſunt in publicis actibus, euentuum uarietate mutentur, ſed quorſum talibus querelis, & temporum caſibus diſtinemur? Veniamus ad Carum medium (ut ita dixerim) uirum inter bonos magis quàm inter malos principes collocãdũ, & longe meliorem, ſi Carinum non reliquiſſet hæredem. Cari patria ſic ambigue à pleriſq; proditur, ut præſumpte ueritatem dicere nequeam, quæ illa uera ſit. Oneſimus enim, qui diligentiſſime uitam Probi ſcripſit, dicit Romæ illum & natum, & literis eruditum. Sed Illyricianis parentibus fuiſſe contendit. Sed Fabius Cerilianus, qui tempora Cari, Carini, & Numeriani ſolertiſſime perſecutus eſt, neq; Romæ, ſed in Illyrico genitum, neq; Pannonijs, ſed Pœnis parentibus aſſerit natum. In Ephemeride quadam legiſſe me memini Carum Mediolanenſem fuiſſe. Sed auos Iuri Aquileienſis ciuitatis inſertum. ipſe, quod negari non poteſt, ut epiſtola eius indicat, quam proconſul ad legatum ſcripſit, cum eum ad bona hortaretur officia, Romanus uult uideri. Epiſtola Cari. Carus Manlius Aurelius proconſ. Ciliciæ Iunio legato ſuo. Maiores noſtri Romani illi principes in legatis creandis hac uſi ſunt cõſuetudine, ut morum ſuorum ſpecimen per eos oſtenderent, quibus Remp. delegabant. Ego uero, ſi ita non eſſet, aliter non feciſſem, fecit aliter, ſi te iuuante non fallar. Fac igitur, ut maioribus noſtris, ideſt Romanis non diſcrepemus uiris. Vides quod tota

epiſtola maiores ſuos Romanos uult intelligi, indi cat & oratio eius ad ſenatū data iſtam generis prærogatiuam. Nā cum primum imperator eſſet creatus, ſic ad ſenatorium ordinem ſcripſit. Inter cætera gaudendum eſt itaq; P. C. quod unus ex ueſtro ordine, ueſtri etiam generis imperator eſt factus. Quare adnitemini, ne meliores peregrini, quàm ueſtri eſſe uideantur. Hoc quoq; loco ſatis clarum eſt, illū uoluiſſe intelligi ſe eſſe Romanum. i. Roma oriundum. Hic igitur per ciuiles militares gradus, ut tituli ſtatuarum eius indicant ad præf. præt. à Probo factus, tantū ſibi apud milites amoris locauit, ut interfecto Probo tanto principe, ſolus digniſſimus uideretur imperio. Nō me præterit ſuſpicatos eſſe pleroſq; et eos in faſtos retuliſſe Cari factione interemptum Probum, ſed neq; meritum Probi erga Carū, neq; Cari mores id credi patiuntur. Simul qa Probi mortem & acerrime, & conſtantiſſime uindicauit. Quid autem de eo Probus ſenſerit, indicant literæ de eius honoribus ad ſenatū datæ. Probus Augustus amantiſſimo ſenatui ſuo. S. D. Inter cætera felix eſſet noſtra Resp. ſi qualis Carus eſt, aut pleriq; ueſtrum, plures haberem in actibus collocatos. Quare equeſtrem ſtatuam uiro morū ueterū, ſi uobis placet, decernendam cenſeo. Addito eo, ut publico ſumptu, uel eidē exædificetur domus marmoribus à me delatis. Decet enim nos talis integritatem remunerari uiri, & reliqua. Ac ne minima quæq; connectam, et ea, quæ apud eos poterunt inueniri, ubi primū accepit imperiū, cōſenſu omniū militū bellū

Perſicum quod Probus parabat, aggreſſus eſt, liberis Cæſaribus nuncupatis, & ita qdem, ut Carinũ ad Gallias tuendas cum uiris lectiſſimus deſtinaret. Secum uero Numerianum adoleſcentem cum lectiſſimum, tum etiam diſertiſſimum duceret. & dicitur quidem ſæpe dixiſſe ſe miſerum, quod Carinum ad Gallias principem mitteret, neq; illa ætas eſſet Numeriani, ut illi gallicanum, quod maxime conſtantem principem quærit, crederetur imperiũ. Sed hæc aliâs, nam extant iam literæ Cari, quibus apud præf. ſuum de Carini moribus queritur, ut appareat uerum eſſe, quod Oneſimus dicit, habuiſſe in animo Carum, ut Carino cæſareum abrogaret imperiũ. Sed hæc, ut diximus aliâs, in uita Carini dicenda ſunt. Nũc ad ordinem reuertamur. Ingenti apparatu, et totis uiribus Probi profligato magna ex parte bello Sarmatico, quod gerebat contra Perſas profectus nullo ſibi occurrente, Meſopotamiam Carus cepit, & Cteſiphontem uſq; peruenit. Occupatisq; Perſis, domeſtica ſeditione imperatoris, Perſici nomen emeruit. Verum cum auidus gloriæ præfecto ſuo maxime iurgante, q & ipſius, & filij eius quærebat exitium cupiens imperare longius progreſſus eſſet, ut alij dicunt morbo, ut plures, fulmine intereptus eſt. Negari nõ põt eo tpe, quo pÿt, tantum fuiſſe ſubito tonitruũ, ut multi terrore ipſo exaĩati eſſe dicantur. Cũ igitur ægrotaret, atq; in tentorio iaceret, ingenti exorta tẽpeſtate immani coruſcatiõe, immaniori, ut diximus, tonitru exaĩatus eſt. Iunius Calphurnius, q ad memoriá dictabat talẽ ad præf.

urbis ſuper mortem Cari epiſtolam dedit, inter cætera cum inquit, Carus princeps noſter uere carus ægrotaret, & tanti turbinis ſubito exorta tempeſtas eſſet, ut caligarent omnia, neq; alter alterum noſcere permitteret uis coruſcationum, deinde tonitruum in modum fulgurum igniti ſyderis continuata uibratio omnibus nobis ueritatis ſcientiam ſuſtulit. Subito enim conclamatum eſt imperatorem mortuum, & poſt illud præcipue tonitruum, quod cuncta terruerat. His acceſſit, quod cubicularij dolentes principis mortem incenderunt tentorium. Vnde fama emerſit fulmine interemptum eum, quē, quantum ſcire poſſumus, ægritudine conſtat abſumptum. Hanc ego epiſtolam idcirco indidi, quod pleriq; dicunt uim fati quandam eſſe, ut Ro. princeps Cteſiphontem tranſire non poſſit. Ideóq; Carum fulmine abſumptum, quod eos fines tranſgredi cuperet, qui fataliter conſtituti ſunt. Sed ſibi habeat artes ſuas timiditas calcanda uirtutibus. Licet planè, ac licebit per ſacratiſſimum Cæſarem Maximianum Perſas uincere, atq; ultra eos progredi, et futurum reor, ſi à ueſtris non deſeratur promiſſis numinum fauor. Bonum principem Carum fuiſſe, cum multa indicant, tum illud etiam, quod ſtatim adeptus imperium, Sarmatas adeo morte Probi feroces, ut inuaſuros ſe non ſolum Illyricum, ſed Thracias quoq;, Italiam'q; minarētur, ita inter bella partiendi contudit, ut paucißimis diebus Pannonias ſecuritate donauerit, occiſis Sarmatarum ſedecim millibus, captis diuerſi ſexus uiginti millibus.

Hæc de Caro ſatis eſſe credo. Veniamus ad Numerianum, cuius eſt mentio. qui & patre mirabilior per ſocerum ſuum facta uidetur hiſtoria. Et quãuis Carinus maior ætate fuerit, prior etiam Cæſar ſit nuncupatus, tamen neceſſe eſt, ut prius de Numeriano loquamur, qui patris ſecutus eſt mortem, poſt de Carino, quem uir Reip. neceſſarius Auguſtus Dioclitianus habitis conflictibus interemit.

EIVSDEM NVMERIANVS.

Numerianus Cari filius moratus egregie & uere dignus imperio, eloquentia etiam præpollens, adeo ut publice declamauerit, feranturq́; illius ſcripta nobilia, declamationi tamen magis quàm tulliano accommodatiora ſtylo. Verſu autem talis fuiſſe prædicatur, ut omnes poëtas ſui temporis uicerit. Nam & cum Olympio Nemeſiano contendit, qui ἁλιευτικὰ, κυνηγετικὰ & ναυτικὰ ſcripſit, quiq́; omnibus coloniis illuſtratus emicuit. Et Aurelium Apollinarem amborum ſcriptorem, qui patris eius geſta in literas retulit, iiſdemq́; recitauerat editis ueluti radio ſolis obtexit. Huius oratio fertur ad ſenatum miſſa tantum habuiſſe eloquentiæ, ut illi ſtatua non quaſi Cæſari, ſed quaſi Rhetori decerneretur ponenda in bibliotheca Vlpia, cui ſubſcriptum eſt. Numeriano Cæſari oratori temporibus ſuis potentiſſimo. Hic patrẽ

*comes fuit bello Perſico, quo mortuo, cum nimio fle-
tu oculos dolere cœpiſſet, quod illum ægritudinis
genus, nimia utpote confecto uigilia incurriſſet, &
dum lectica portaretur, factione* Arrij Apri *ſoceri
ſui, qui inuadere conabatur imperium, occiſus eſt.*
Sed *cum per plurimos dies de imperatoris ſalute
quæreretur à milite, concionareturq;* Aper, *idcirco
illum uideri non poſſe, quod oculos inualidos à uẽ
to, ac ſole ſubtraheret, fœtore tamen cadaueris res
eſſet prodita, omnes inuaſerunt* Aprum, *cuius fa-
ctio latere non potuit, eumq; ante ſigna, & princi-
pia protraxere.* Tunc *habita eſt ingens concio, fa-
ctum etiam tribunal.* Et *cum quæreretur quis uin
dex* Numeriani *iuſtiſſimus fieret, qs daretur* Reip. *bonus princeps,* Dioclitianum *omnes diuino con-
ſenſu, cui multa iam ſigna facta dicebantur impe
rij,* Auguſtum *appellauerunt.* Domeſticos *tunc re-
gentem uirum inſignem, callidum, amantem* Reip. *amantem ſuorum, et ad omnia, quæ tempus quæſie
rat, paratum.* Conſilij *ſemper alti, nonnunquam
tamen effrontis ſed prudentis, nimia paruicacia mo
tus inquieti pectoris comprimentis.* Hic, *cum tribu-
nal conſcendiſſet, atq;* Auguſtus *eſſet appellatus, &
quæreretur quemadmodum* Numerianus *eſſet oc-
ciſus, educto gladio* Aprum *præf. præt. oſtentans
percuſſit, addens uerbis ſuis.* Hic *eſt author necis*
Numeriani. Sic Aper *ſeipſum fœdauit, & defor-
mibus conſilijs agens dignum moribus ſuis exitum
dedit.* Auus *meus retulit ſe interfuiſſe concioni, cum*
Dioclitiani *manu eſſet* Aper *occiſus, percuſſiſſe au*

tem dicebat Dioclitianum, et dixiſſe. Gloriare Ap
magni Aeneæ dextra cadis. Quod ego miror de
homine militari, quamuis plurimos plus quàm mi
litares uel græce, uel latine, uel comicorum uſurpa
ri dicta, uel talium poëtarum. Ipſi deniq; comici
plerunq; ſic milites inducunt, ut eos faciant uetera
dicta uſurpare. Nam & lepus tute es, & pulpa-
mentum quæris, Liuij Andronici dictum eſt, mul-
taq; alia, quæ Plautus, Cæciliusq; poſuerunt. Curio
ſum non puto neq; ſatis uulgare fabellam de Dio
clitiano Auguſto ponere hoc conueniẽtem loco, quæ
illi data eſt ad omen imperij. Auus meus mihi re
tulit ab ipſo Dioclitiano compertum. Cum inquit,
Dioclitianus apud Tungros in Gallia in quadam
caupona moraretur, in minoribus adhuc locis mili
tans, cum Druyde quadam muliere, cum rationem
conuictus ſui quotidiani faceret, atq; illa diceret.
Dioclitiane nimium auarus, nimium parcus es, io
co non ſerio Dioclitianus reſpondiſſe fertur. Tunc
ero largus, cum imperator fuero. Poſt quod uerbũ
Druyas dixiſſe fertur. Dioclitiane iocari noli, nam
imperator eris, cum Aprum occideris. Semper ex
inde Dioclitianus in animo habuit imperij cupidi-
ditatem, idq; Maximiano conſcio, atque auo meo,
cuius hoc dictum à Druyde ipſe retulerat. Deniq;
ut erat altus, riſit, & tacuit, Apros tamen in uena-
tionibus, ubi fuit facultas, manu ſua ſemper occidit.
Deniq; cum Aurelianus imperium accepiſſet, cum
Probus, cum Tacitus, cum ipſe Carus, Dioclitianus
dixit. Ego ſemper Apros occido, ſed alter ſemper

utitur pulpamento. Iam illud notum eſt, atq; uulgatum, q̄d cum occidiſſet Aprum præfectum præt. dixiſſe fertur eundem. Aprū fatalem occidi. Ipſum Dioclitianum idem auus meus dixiſſe dicebat, nullam aliam fuiſſe ſibi cauſam occidendi manu ſua Aprum, niſi ut impleret Druydis dictum, & ſuum firmaret imperium. Non enim tam crudelem ſe innoteſcere cuperet primis maxime diebus imperij, niſi illum neceſſitas ad hanc atrocitatem occaſionis attraheret. Dictum eſt de Caro, dictum etiam de Numeriano, ſupereſt nobis de Carino.

DE CARINO

Carinus homo omnium contaminatiſſimus, adulter, frequens corruptor iuuentutis, pudet dicere quod in literas Oneſimus retulit, ipſe quoq; male uſus genio ſexus ſui. hic cum Cæſar decretis ſibi Gallijs atq; Italia, Illyrico, Hiſpanijs, ac Britanijs et Africa relictus à patre cæſarianum teneret imperium, ſed ea lege, ut omnia faceret, quæ Auguſti faciunt, enormibus ſæuitijs & ingenti fœditate maculauit. Amicos optimos quoſq; relegauit. peſſimum quenq; elegit, aut tenuit, præf. urbi unum ex cancellarijs ſuis fecit. Quo fœdius nec cogitari potuit aliquando nec dici. præfectum præt. quem habebat, occidit. In eius locum Matronianum ueterem conciliatorem fecit, unum ex his notarijs, quem ſtuprorum, & libidinum conſcium ſemper, atq; adiuto-

rem habuerat, inuito patre COS. fecit. Superbas ad ſenatum literas dedit, Vulgo urbis Romæ quaſi populo Ro. bona ſenatus promiſit. Vxores ducendo, ac reijciendo nouem duxit pulſis pleriſq; prægnantibus. Mimis, meretricibus, pantomimis, cantoribus, atq; lenonibus palatium impleuit. Faſtidium ſubſcribendi tantum habuit, ut impurum quendam, cum quo ſemper meridie iocabatur, ad ſubſcribendum poneret, quem obiurgabat plerunq; quod bene ſuam imitaretur manum. Habuit gemmas in calceis, niſi gemmata fibula uſus non eſt. Balteum etiam ſæpe gemmatum, ut regem deniq; illum Illyrici pleriq; uocitarent. Præfectus nunquam COSS. obuiam proceſſit. Hominibus improbis plurimum detulit, eosq; ad conuiuium ſemper uocauit. Centum libras auium, cētum piſcium, mille diuerſæ carnis in conuiuio ſuo frequenter exhibuit. Vini plurimum effudit. Inter poma, & melones natauit. Roſis Mediolanenſibus, & triclinia & cubicula ſtrauit. Balneis ita frigidis uſus eſt, ut ſolent eſſe cællæ ſuppoſitoriæ frigidarijs ſemper niualibus. Cum hyemis tempore ad quendam locum ueniſſet, in quo fons erat aqua pertepida, ut ſolet per hyemē naturaliter eaq; in piſcina uſus eſſet, dixiſſe balneatoribus fertur. A quam mihi muliebrem præparatis, atq; hoc eius clariſſimum dictum effertur. Audiebat pater eius quæ ille faceret, & clamabat. Non eſt meus. Statuerat deniq; Cōſtantium, qui poſteà Cæſar eſt factus (tunc autem præſidatum Dalmatiæ adminiſtrabat) in locum

eius ſubrogare, quod nemo tunc uir melior uidebatur. Illum uero, ut Oneſimus dicit, occidere. Longum eſt, ſi de eius luxuria plura uelim dicere. Quicunq; hoſtiatim cupit noſcere, legat etiã Fuluiũ Aſprianũ uſq; ad tædiũ geſtorũ eius uniuerſa dicẽtem. Hic ubi patrẽ fulmine abſumptũ, fratrẽ à ſocero interẽptum, Dioclitianũ Auguſtũ appellatũ cõperit, maiora uitia, et ſcelera edidit, quaſi iã liber à frenis domeſticæ pietatis ſuorum moribus abſolutus. Nec ei tamen defuit ad uindicandum ſibimet imperium uigor mentis. Nam contra Dioclitianum multis prælijs conflixit. Sed ultima pugna apud Murtium commiſſa, uictus occubuit. Hic triũ principum finis fuit, Cari, Numeriani, et Carini, poſt quos Dioclitianum, & Maximianum principes dij dederunt iungentes talibus uiris Galerium atq; Conſtantium, quorum alter natus eſt, qui acceptam ignominiam Valeriani captiuitate deleret, alter, qui Gallias Romanis legibus redderet. Quatuor ſanè principes mundi, fortes, ſapientes, benigni, & admodum liberales unum in Rep. ſentientes, præterea ſenatus Romani moderati po. amici, poteſtate graues, religioſi, & quales principes ſemper orauimus, quorum uitam ſingulis libris Claudius Euthemus, qui Dioclitiano ab epiſtolis fuit, ſcripſit. Quod icirco dixi, nequis à me tantam rem quæreret, maxime cum uel uiuorum principũ uita non ſine reprehenſione dicatur. Memorabile maxime & Carini, & Numeriani hoc habuit imperium, quod ludos Romanos nouis ornatos ſpecta-

culis dederunt, quos in palatio circa porticum ſtabuli pictos uidimus. Nam & Neurobatem, qui uelut in uentis cothurnatus ferretur, exhibuit et Thycobatem, qui per parietem urſo eluſo cucurrit, & urſos in circum agentes, & item centum Salpiſtas uno crepitu concinnentes, & centum camptaulas, choraulas centum, etiam pictulas centum, pantomimos, & gymnicos mille. pegma præterea, cuius flammis ſcena conflagrauit, quam Dioclitianus poſtea magnificentiorem reddidit. Mimos præterea undiq; aduocauit. Exhibuit et ludum Sarmaticum, quo dulcius nihil eſt. Exhibuit Cyclopem adornatum. & græcis artificibus, & gymnicis, & hiſtrionibus, & muſicis aurum, & argentum, donata & ueſtis ſerica. Sed hæc omnia neſcio quantum ad populum gratiæ habeant, nullius certe ſunt momenti apud principes bonos. Dioclitiani deniq; dictum fertur, cum ei quidam rationalis ſuus editionem Cari laudaret, dicens multum placuiſſe principes illos cauſa ludorum theatralium, ludorumq; circenſiũ, Ergo inquit, bene riſus eſt imperio ſuo Carus. Deniq; cum omnibus gentibus aduocatis Dioclitianus daret ludos parcißime uſus liberalitate, dicens caſtiores eſſe oportere ludos ſpectante cenſore. Legat hunc locum Iunius Meſſala, quem ego libere culpare audeo. Ille enim patrimonium ſuum ſcenicis dedit. hæredibus abnegauit. matris tunicam dedit mimæ. Lacernam patris mimo, & rete ſlauiæ. pallio aurato, atque purpurato pro Syrmate tragœdus uteretur. Inſcriptum eſt adhuc in

choraul

choraule pallio hianthino, quo ille uelut ſpolio nobilitatis exultat, Meſſalæ nomen, & uxoris. iam quid lineas petitas Aegypto loquar? quid tyro & ſidone tenuitate perlucidas, micantes purpura, plumandi difficultate pnobiles, donati ſunt ab Atrebaticis birri petiti, donati birri canuſini, Africanæ opes in ſcena non prius uiſæ. Et hæc quidem idcirco ego in literas retuli, quo futuros editores pudor tangeret, ne patrimonia ſua proſcriptis legitimis hæredibus, mimis, & ballionibus deputarent. Habe mi amice meum munus, quòd ego, ut ſæpe dixi, non eloquentiæ cauſa, ſed curioſitatis in lumen edidi, id præcipue agens, ut ſiquis eloquens uellet facta principum reſerare, materiam non reqreret habiturus meos libellos miniſtros eloquij, te quæſo ſis contentus, noſq; ſic uoluiſſe ſcribere melius quàm potuiſſe contendas.

VITAE EORVM, QVI AVT CAESARIS TANTVM NOMEN ADEPTI, AVT PER TYRANNIDEM IMPERIVM INVASERE.

SPARTIANI AELIVS VERVS CAESAR.

Ioclitiano Auguſto Aelius Spartianus ſuus ſalutem. In animo mihi eſt Dioclitiane Auguſte tot principũ maxime non ſolũ eos, q̃ principum locũ in hac ſtatione, quam tẽperas, retentarunt, ut uſque ad D. Adrianum feci, ſed illos etiã, qui uel Cæſarũ noĩe appellati ſunt, nec principes, aut Auguſti fuerunt, uel quolibet alio genere, aut in famam, aut in ſpem principatus uenerunt, cognitioni numinis tui ſternere. Quorum præcipue de Aelio Vero dicẽdum eſt, qui primus tantum Cæſaris nomen accepit adoptione Adriani familiæ principum adſcitus. Et quoniã nimis pauca dicenda ſunt, nec debet prologus enormior eſſe quàm fabula, de ipſo iam loquar.

Eionius Cõmodus, qui & Aelius Verus appellatus eſt, quem ſibi Adrianus æuo ingraueſcente morbis triſtioribus preſſus peragrato iam orbe terrarum adoptauit, nihil habet in ſua uita memorabile, niſi quod tantum Cæſar eſt appellatus non teſtamento, ut antea ſolebat, neq; eo modo, quo Traianus eſt adoptatus, ſed eo propè genere, quo noſtris temporibus à ueſtra clementia Maximianus, atq; Cõſtan

tius Cæſares dicti ſunt, quaſi quidam principum filij uiri, et deſignati Auguſtæ maieſtati hæredes. & quoniã de Cæſarum nomine in huius præcipuè uita eſt aliquid diſputandum, qui hoc ſolum nomẽ adeptus eſt, Cæſarem uel ab elephanto, qui lingua Maurorum Cæſa dicitur, in prælio cæſo, eumq́ primus ſic appellatus eſt, doctiſſimi uiri, & eruditiſſimi putant dictum, uel quia mortua matre, uentre cæſo ſit natus, uel cũ magnis crinibus ſit utero parentis effuſus, uel quod oculis cæſiis, et ultra humanum morem uiguerit. Certe quæcunq; illa felix neceſſitas fuit, Inde tam clarum, & duraturum æternitate mundi nomen effloruit. Hic ergo, de quo ſermo eſt primũ, L. Aurelius Verus eſt dictus, ſed ab Adriano aſcitus in Aeliorũ familiã, hoc eſt in Adriani, trãſcriptus, et appellatus ẽ Cæſar. Huic pater Ceionius Cõmodus fuit, quẽ alij Verũ, alij L. Aureliũ multi Anniũ prodiderunt, maiores oẽs nobiliſſimi, quorũ origo pleraq; ex Hetruria fuit, uel ex Fauẽtia. Et de huius quidẽ familia plenius in uita L. Aurelij Ceionij Cõmodi Veri Antonini filij huiuſce, quẽ ſibi adoptare Antoninus iuſſus eſt, diſſeremus. Is. n. liber debet oĩa, quæ ad ſtẽma generis ptinent, continere, q habet principem, de quo plura dicenda ſunt. Adoptatus autem Aelius Verus ab Adriano eo tpe, quo iam, ut ſuperius diximus, parum uigebat, & de ſucceſſore neceſſario cogitabat, ſtatimq́; prætor factus, et Pãnonijs dux, ac rector ĩpoſitus mox COS. creatus. Et quia erat deputatus imperio, iterum COS. deſignatus eſt. Datum etiam populo congia-

rium cauſa eius adoptiõis, collatumq; militibus HS III *millies circenſes editi, neq; quicquam prætermiſſum, quod poſſet lætitiam publicam frequentare.* Tantumq; *apud* Adrianum *principẽ ualuit, ut præter adoptionis affectum, quo ei uidebatur adiunctus, ſolus omnia, quæ cuperet, etiam per literas impetraret.* Nec *prouinciæ quidem, cui præpoſitus erat, defuit.* Nam *bene geſtis rebus, uel potius feliciter, & ſi non ſummi, medij tamen obtinuit ducis famam.* Hic *tamen ualetudinis adeo miſeræ fuit, ut* Adrianum *ſtatim adoptionis pœnituerit, potueritq; eum amouere à familia imperatoria, cum ſæpe de alijs cogitaret, ſi forte uixiſſet.* Fertur *denique ab iis, qui* Adriani *uitam diligentius in literas retulerunt,* Adrianum Veri *ſciſſe genituram, & eum, quem non multum ad* Remp. *regendam probarat, ob hoc tantum adoptaſſe, ut ſuæ ſatisfaceret uoluntati.* Et, *ut quidam dicunt, tamen iureiurando, quod interceſſiſſe inter ipſum, ac* Verum *ſecretis conditionibus ferebatur.* Fuiſſe *enim* Adrianum *peritum matheſeos* Marius Maximus *uſqueadeo demonſtrarat, ut eum dicat cũcta de ſe ſciſſe ſic, ut omnium dierum uſque ad horam mortis futuros actus ante perſcripſerit.* Satis *præterea conſtat eum de* Vero *ſæpe dixiſſe.*

» Oſtendent *terris hunc tantum fata, neque ultra*
» Eſſe *ſinent.—*

Quos *uerſus cum aliquando in hortulo ſpatians cantitaret, atq; adeſſet unus ex literatis, quorum* Adrianus *ſpecioſa ſocietate gaudebat, uelletq; addere,*

» Nimium uobis Romana propago
» Viſa potens ſuperi, propria hæc ſi dona fuiſſent.
Adrianus dixiſſe fertur, hos uerſus Vita non capit
Veri illud addens,
» – Manibus date lilia plenis.
» Purpureos ſpargam flores, animamq; nepotis
» His ſaltem accumulem donis, & fungar inani
» Munere– Cum quidem etiam illud dicatur cum
irriſione dixiſſe. Ego mihi diuum adoptaui non fi
lium. Eum tamen cum conſolaretur unus de litera-
tis, qui aderat, ac diceret, quid ſi non recte conſtel
latio eius collecta eſt, quem credimus eſſe uicturũ?
» Adrianus dixiſſe fertur. Facile iſta dicis tu, qui pa
» trimonij tui non Reip. quæris hæredem. Vnde ap-
paret eum habuiſſe in animo alium deligere, atq;
hunc ultimo uitæ ſuæ tempore à Rep. ſubmouere.
ſed eius conſilijs fauit euentus. Nam cum de prouin
cia Aelius rediſſet, atq; orationem pulcherrimam,
quæ hodie legitur ſiue per ſe, ſiue per ſcriniorum,
aut dicendi magiſtros paraſſet, qua Calen. ipſis Ia
nuarijs Adriano patri gratias ageret, Accepta potio
ne, qua ſe exiſtimaret iuuari, Calẽ. ipſis Ianuarijs
perijt. Iuſſuſq; ab Adriano, qa uota interueniebant,
non lugeri. Fuit hic uitæ lætiſſimæ, eruditus in lite
ris. Adriāo (ut maleuoli loquuntur) acceptior forma
quàm moribus. In aula diu nõ fuit, in uita priua-
ta, & ſi minus probabilis, minus tamen reprehen-
dendus, ac memor familiæ ſuæ, comptus, decorus, «
pulchritudinis regiæ, oris uenerandi, eloquẽtiæ cel «
ſioris, uerſu facilis, in Rep. etiam non inutilis. Hu «

ius uoluptates ab ijs, qui uitam eius ſcripſerunt, multæ feruntur, equidem non infames ſed aliquatenus diffluentes. Nam tetrapharmacum ſeu potius pentapharmacum, quo poſtea ſemper Adrianus eſt uſus, ipſe dicitur reperiſſe. Hoc eſt ſumen, faſianū, pauonem, cruſtulatam, & aprunam. De quo genere cibi aliter refert Marius Maximus non pentapharmacum, ſed tetrapharmacum appellans, ut et nos ipſi in eius uita proſecuti ſumus. Fertur etiam aliud genus uoluptatis, quod Verus inuenerat. Nam lectum eminentibus quatuor anaclitērijs fecerat minuto reticulo undiq; incluſum, eumq; folijs roſæ, quibus demptum eſſet album, replebat. Iacenſq; concubinis uelamine de lilijs facto ſe tegebat unctus odoribus perſicis, iam illa frequentantur à nonnullis, quod & accubationes, ac menſas de roſis, ac lilijs fecerit, & quidem purgatis, quæ & ſi non decora, non tamen ad perniciem publicam prompta ſunt. Atq; idem Ouidij libros amorum in lecto ſemper habuiſſe. Idem Martialem epigrammaticum poëtam Virgiliū ſuum dixiſſe. Iam illa leuiora, quod curſoribus ſuis exemplo cupidinum alas frequenter appoſuit, eoſq; uentorum nominibus ſæpe uocauit Boream alium, alium Notum, & item Aquilonem, aut Circium, cæterisq; nominibus appellans, et indefeſſe, atq; inhumaniter faciens curſitare. Idem uxori conquerenti
» de extraneis uoluptatibus dixiſſe fertur, Patere me
» per alias exercere cupiditates meas. Vxor enim di-
» gnitatis nomen eſt, non uoluptatis. Eius filius eſt

Antoninus Verus, qui adoptatus eſt a Marco. Verus certe cum Marco æquale geſſit imperium. Nam ipſi ſunt, qui primi duo Auguſti appellati ſunt, & quorum faſtis conſularibus ſic nomina præſcribuntur, ut dicantur non tantum duo Antonini, & duo Auguſti, tantumq́; huius rei & nouitas, & dignitas ualuit, ut faſti conſulares nonnulli ab his ſumerent ordinem conſulum. Pro eius adoptione infinitam pecuniam populo, & militibus Adrianus dedit. Sed cum eum uideret homo paulo argutior miſerrimæ ualetudinis ita, ut ſcutū ſolidius iactare non poſſet, dixiſſe fertur, Ter millies perdidimus, quod exercitui, populoq́; dependimus ſiquidem ſatis in caducum parietem incumbimus, & qui non ipſam Remp. ſed nos ipſos ſuſtentare uix poſſit. Et hæc qdem Adrianus cum præfecto ſuo locutus eſt. Quæ cum prodidiſſet præfectus, ac ꝑ hoc Aelius Cæſar in dies magis, magisq; ſolicitudine utpote deſperati hominis aggrauaretur, præfecto ſuo Adrianus, qui rem prodiderat, ſucceſſorem dedit uolens uideri, quod uerba triſtia tēperaſſet, ſed nihil profuit. Nā, ut diximus, Lucius Ceionius Cōmodus Verus Aelius Cæſar (Nam his omnibus noībus appellatus eſt) perijt, ſepultusq́; imperatorio funere, neq; quicquam de regia in morte habuit dignitate. Doluit ergo illius mortem, ut bonus pater, non ut bonus princeps. Nā cum amici ſoliciti quærerent, qui adoptari poſſet, Adrianus dixiſſe fertur his etiam uiuente adhuc Vero decreueram, ex quo oſtendit aut iudicium ſuū, aut ſcientiā

futurorum poſt hunc denique Adrianus diu anceps, quid faceret, Antoninum adoptauit pium cognomine appellatum, cui conditionem addidit, ut ipſe ſibi Marcum & Verum Antoninos adoptaret, filiamq; ſuam Vero non Marco daret. Nec diutius uixit grauatus langore, ac diuerſo genere morborum ſæpe dicens ſanum principem mori debere non debilem. Statuas ſanè Aelio Vero per totum orbem coloſſas poni iuſſit, templa etiam in nonnullis urbibus fieri. Denique illius merito filium eius Verum nepotem utpote ſuum, qui pereunte Aelio in familia ipſius Adriani remanſerat, adoptandum Antonino Pio, cum Marco, ut iam diximus, dedit, ſæpe dicens. Habeat Resp. quodcunq; de Vero, qđ quidē contrariū iis, quæ de adoptionis pœnitentia per authores plurimos intimata ſunt. Cum Verus poſterior nihil dignum præter clementiam in moribus habuerit, quod imperatoriæ familiæ lumen afferret. Hæc ſunt, quæ de Vero Cæſare mandanda literis fuerunt, de quo iccirco non tacui, q̃a mihi propoſitum fuit omnes, qui uel poſt Cæſarem dictatorem hoc eſt D. Iulium, uel Cæſares, uel Auguſti, uel principes appellati ſunt, quiq; in adoptionem uenirent, uel imperatorum filij, aut parentes Cæſarum nomine conſecrati ſunt, ſingulis libris exponere, meæ ſatisfaciens conſcientiæ, etiam ſi multis nulla ſit neceſſitas talia requirendi.

AVIDIVS VVLCATII GALLICANI. V. C.

Vidius Caſſius, ut quidam uolunt, ex familia Caſſiarum fuiſſe dicitur, per marem tamen nouo genitus Auidio Seuero, qui ordines duxerat, & poſt ad ſummas dignitates peruenerat. Cuius Quadratus in hiſtorijs meminit, & quidem grauiter, cum illum ſummum uirum, & neceſſarium Reip. aſſerit. Et apud ipſum Marcum præualidum. Nam iam eo imperante periſſe fatali ſorte perhibetur. Hic ergo Caſſius ex familia (ut diximus) Caſſiorum, qui in C. Iulium conſpirauerant, oderat tacite principatum, nec ferre poterat imperatoriũ nomen. Dicebatq; eſſe grauius nomen imperij, quod non poſſet è Rep. tolli niſi per alterum imperatorem. Deniq; tentaſſe in pueritia dicitur extorquere etiam Pio principatum, ſed per patrem uirum ſanctum, & grauẽ affectationem tyrannidis latuiſſe. Habitum tamen ſemper ducibus ſuſpectum. Vero autem illum paraſſe inſidias, ipſius Veri epiſtola indicat, quam inſerui ex epiſtola Veri. » Auidius Caſſius auidus eſt imperij, quantum & mihi uidetur, & iam inde ſub auo meo patre tuo innotuit, quem uelim obſeruari iubeas. Omnia enim noſtra diſplicent, opes non mediocres parat, literas noſtras ridet. Te philoſophiam aniculã, me luxurioſum morionem uocat. Vide quid agendum ſit, Ego hominem non ui-

di, ſed uide, ne tibi, & liberis tuis non bene conſu-
lat. Cum tales inter præcinctos habeas, qualem mi
lites libenter audiunt, libenter uident. Reſcriptum
Marci de Auidio Caſſio. Epiſtolam tuam legi, et
ſollicitam potius quàm imperatoriam & non no-
ſtri temporis. Nam ſi ei diuinitus debetur imperi-
um, non poterimus interficere, etiam ſi uelimus.
Scis etiam proaui tui dictum. Succeſſorē ſuum nul-
lus occidit, ſin minus, ipſe ſponte ſine noſtra crude
litate fatales laqueos incidat. Adde quod non poſ
ſum reum facere, quem nullus accuſat, &, ut ipſe
dicis, milites amant. Deinde in cauſis maieſtatis
hæc natura eſt, ut uideantur uim pati etiam qui-
bus probatur: Scis.n.ipſe q̄d auus tuus Adrianus
dixerit, miſera conditio imperatorum, quibus de
affectata tyrannide niſi occiſis non poteſt credi.
Eius autem exemplum ponere quam Domitiani,
qui hoc primus dixiſſe fertur, malui. Tyranno-
rum enim etiam bona dicta non habent tantum
authoritatis, quantum debent. Sibi ergo habeat ſu
os mores, maxime cum bonus dux ſit, & ſeuerus
& fortis & Reip. neceſſarius. Nam quod dicis li-
beris meis cauendum eſſe morte illius, planè liberi
mei pereant, ſi magis amari merebitur Auidius
quàm illi, & ſi Reip. expedit Caſſium uiuere q̄ li
beros Marci. Hæc de Caſſio Verus, hæc Marcus.
Sed nos hominis naturam et mores breuiter expli
cauimus. Neque enim plura de his ſciri poſſunt,
quorum uitam illuſtrare nullus audet, eorum cau
ſa, à quibus oppreſſi fuerint. Addemus autem

*quemadmodum ad imperium uenerit, & quem
admodum ſit occiſus, & ubi uictus. Propoſui
enim Diocletiane Auguſte, omnes, qui imperato-
rium nomen ſiue iuſte, ſiue iniuſte habuerunt, in
literas mittere, ut omnes purpuratos Auguſtos co-
gnoſceres. Fuit his moribus, ut nonnunquam trux
& aſper uideretur. Aliquando mitis & lenis,
ſæpe religioſus. Aliâs contemptor ſacrorum, aui-
dus uini, idem abſtinens, cibi appetens, & ine-
diæ patiens. Veneris cupidus, & caſtitatis amator.
nec defuere, qui illum Catilinam uocarent. Cum
& ipſe ſe ita gauderet appellari, addens futu-
rum ſe Sergium, ſi Dialogiſtam occidiſſet, Antoni-
num hoc nomine ſignificans, qui tantum enituit in
philoſophia, ut iturus ad bellum Marcomannicum
timentibus cunctis, nequid fatale proueniret, roga-
tus ſit non adulatione ſed ſerio, ut præcepta phi-
lophiæ ederet, nec ille timuit, ſed per ordinem
παραινέσεως, hoc eſt præceptionum per tridu-
um diſputauit. Fuit præterea diſciplinæ mili-
taris Auidius Caſſius tenax, & qui ſe Ma-
rium dici uellet. Quoniam de ſeueritate illi-
us dicere cœpimus, multa extant crudelitatis po
tius quàm ſeueritatis eius indicia. Nam primum
milites, qui aliquid prouincialibus tuliſſent per
uim in illis ipſis locis, in quibus peccauerant, in cru
cem ſuſtulit. Primus etiam id ſupplicij genus inue
nit, ut ſtipitem grandem poneret pedum octogin-
ta & centum, id eſt materiam. Et à ſummo uſque
ad imū damnatos ligaret, & ab imo focum appo*

neret, incenſisq; alijs alios fumi cruciatu timore etiam alios necaret, idem denos catenatos in profluentem mergi iubebat uel in mare. Idem multis deſertoribus manus excidit, alijs crura incidit, ac poplites dicens maius exemplum eſſe uiuentis miſerabiliter criminoſi quàm occiſi. Cum exercitum duceret, & inſcio ipſo manus auxiliaria centurionibus ſuis authoribus tria millia Sarmatarum negligentius agentium in Danubij ripis occidiſſent, et cum præda ingenti ad eum rediſſent, ſperantibus centurionibus præmium, quod per paruã manu tantum hoſtium ſegnius agentibus tribunis, & ignorantibus occidiſſent, rapi eos iuſſit, & in crucem tolli, ſeruiliq; ſupplicio affici. Quod exemplũ non extabat. dicens euenire potuiſſe, ut eſſent inſidiæ, ac periret Romani imperij reuerentia, & cum ingens ſeditio in exercitu orta eſſet, proceſſit nudus campeſtri ſolo tectus, & ait percutite inquit me, ſi audetis, & corruptæ diſciplinæ facinus addite. Tunc conquieſcentibus cunctis meruit timeri, quia non timuit. Quæ res tantum diſciplinæ Romanis addidit, tantum terroris Barbaris iniecit, ut pacem annorum centum ab Antonino abſente peterent. Siqdem uiderant damnatos Romani ducis iudicio etiam eos, qui contra fas uicerant. De hoc multa grauia contra militum licentiam facta inueniuntur apud Aemilium Parthenianum, qui affectatores tyrannidis iam inde à ueteribus hiſtoriæ tradidit. Nã et uirgis cecidit in foro, et in medijs caſtris ſecuri percuſſit, q̃ ita meruerunt, & manus multis

amputauit. Et præter laridum, ac bucellatum, atq; acetum militem in expeditione portare prohibuit. Et ſi aliquid quippiam reperit luxuriam non leui ſupplicio effecit. Extat de hoc epiſtola D. Marci ad præfectum ſuum talis. Auidio Caſſio legiones Syriacas dedi diffluentes luxuria, & daphnes moribus agentes, quas totas excaldantes ſe reperiſſe Ceſonius Vectilianus ſcripſit, & puto me non erraſſe, ſiquidem & tu notum habeas Caſſium hominem caſſianæ ſeueritatis, & diſciplinæ, neq; enim milites regi poſſunt, niſi uetere diſciplina. Scis enim uerſum à bono poëta dictũ, et oĩbus frequẽtatum.

Moribus antiquis res ſtat Romana, uiriſq;

Tu tantum fac adſint legionibus abunde commeatus. Quos ſi bene Auidium noui, ſcio nõ perituros. præfecti ad Marcum, Recte conſuluiſti mi domine, quod Caſſium præfeciſti Syriacis legionibus. Nihil enim tam expedit, quàm homo ſeuerior græcanicis militibus. Ille ſanè omnes excaldationes, omnes flores de capite, collo, & ſinu militi excutiet. Annona militaris omnis parata eſt, neq; qcq̃ deeſt ſub bono duce, nõ.n. multum aut quæritur aut ĩpeditur. Nec fefellit de ſe iudicium habitum. Nam ſtatim & ad ſigna edici iuſſit, & programma in parietibus fixit, ut ſiquis cinctus inueniretur apud Daphnem, diſcinctus rediret. Arma militum ſeptima die ſemper reſpexit. Veſtimenta etiam, & calciamenta, & ocreas. delitias omnes de caſtris ſubmouit, iuſſitq; eos hyemem ſub pellibus agere, niſi corrigerent ſuos mores, & egiſſent niſi honeſtius uixiſſent. Exerci

tium ſeptimi diei fuit omnium militum ita, ut ſagittas mitterent, & armis luderent. Dicebat enim miſerum eſſe, cum exercerentur athletæ, uenatores, & gladiatores, non exerceri milites, qbus minor eſſet futurus labor, ſi conſuetus eſſet. Ergo correcta diſciplina, et in Armenia, et in Arabia, et in Aegyptores optime geſſit. Amatuśq; eſt ab omnibus orientalibus, & ſpeciatim ab Antiochenſibus, qui etiã imperio eius conſenſerunt, ut docet Marius Maximus in uita D. Marci. Nam et cum bucolici milites per Aegyptum grauia multa facerent, ab hoc retunſi ſunt, ut idem Marius Maximus refert in eo libro, quem ſecundum de uita Marci Antonini edidit. Hic imperatorem ſe in oriente appellauit, ut quidam dicunt, Fauſtina uolente, quæ ualetudini Marci iam diffidebat, & timebat, ne infantes filios tueri ſola non poſſet, atq; aliquis exiſteret, qui capta ſtatione regia, infantes de medio tolleret. Alij autem dicunt hanc artem adhibuiſſe militibus, et prouincialibus Caſſium contra Marci amorem, ut ſibi poſſet conſentiri, quod diceret Marcum diem ſuum obijſſe. Nam & diuum eum appellaſſe dicitur, ut deſyderium illius leniret. imperatorio animo cum proceſſiſſet, eum, qui ſibi aptauerat ornamenta regia, ſtatim præfectum prætorij fecit, qui & ipſe occiſus eſt Antonino inuito ab exercitu, qui & Mecianum, cui erat commiſſa; Alexãdria, quiq; conſenſerat ſpe participatus Caſſio, inuito, atque ignorante Antonino interemit, Nec tamen Antoninus grauiter eſt iratus rebellione cognita, nec in eius

liberos, aut affectus ſæuit. Senatus illum hoſtem appellauit, bonáq; eius proſcripſit. Quæ Antoninus in priuatum ærarium congeri noluit. Quare ſenatu præcipiente in ærarium publicum ſunt relata. Nec Romæ terror defuit, cum quidam Auidium Caſſium dicerent abſente Antonino, qui niſi à uoluptarijs unice amabatur, Romam eſſe uenturum, atq; urbem tyrannice direpturum, maxime ſenatorum cauſa, qui eum hoſtem iudicauerāt bonis proſcriptis, & amor Antonini hoc maxime enituit, quod conſenſum omnium præter Antiochenſes Auidius interemptus eſt, quem quidem occidi non iuſſit, ſed paſſus eſt, cum apud cunctos clarum eſſet, ſi poteſtatis ſuæ fuiſſet, parſurum illi fuiſſe. Caput eius ad Antoninum cum delatum eſſet, ille non exultauit, non elatus eſt, ſed etiam doluit, ereptam ſibi eſſe occaſionem miſericordiæ, cum diceret ſe uiuum illum uoluiſſe capere, ut illi exprobraret beneficia ſua, eumq; ſeruaret. Deniq; cum quidam diceret reprehendendum Aotoninum, quod tam mitis eſſet in hoſtem ſuum, eiúſq; liberos, & affectus, atque omnes, quos conſcios tyrannidis reperiſſet, addente illo, qui reprehendebat. Quid ſi ille uiciſſet, dixiſſe dicitur. Non ſic deos coluimus, nec ſi uiuimus, ut ille nos uinceret. Enumerauit deinde omnes principes, qui occiſi eſſent, habuiſſe cauſas, quibus mererentur occidi, nec quenquam ſiciale bonum uel uictum à tyrāno, uel occiſum. dicens meruiſſe Neronem debuiſſe Caligulam. Othonem et Vitelliū nec impetrare

uoluiſſe. Nam de Pertinace, & Galba paria ſentie bat, cum diceret in imperatore auaritiā eſſe acerbiſſimum malum. Deniq; non Auguſtum, non Traianum, non Adrianum non patrem ſuum à rebellibus potuiſſe ſuperari. Cum & multi fuerint, et ipſis uel inuitis, uel inſcijs extincti. Ipſe autem Antoninus à ſenatu petijt, ne grauiter in conſcios defectionis animaduerteretur. Eo ipſo tempore, quo rogauit, nequis ſenator temporibus ſuis capitali ſupplicio afficeretur, quod illi maximum amorem conciliauit. Denique paucißimis centurionibus punitis deportatos reuocari iuſſit. Antiochēſibus, qui Auidio Caſſio conſenſerant, ſed & his & alijs ciuitatibus, quæ illum iuuerant, ignouit. Cum primo Antiochenſibus grauiter iratus eſſet, his ſpectacula ſuſtuliſſet, & multa alia ciuitatis ornamenta, quæ poſtea reddidit. Filios Auidij Caßij Antoninus Marcus parte media paterni patrimonij donauit, ita ut filias eius auro, argento, & gemmis honeſtaret. Nā & Alexandriæ filiæ Caßij & genero Druentiano liberam euagandi ubi uellent, poteſtatem dedit. Vixeruntq; non quaſi tyranni pignora, ſed quaſi ſenatorij ordinis in ſumma ſecuritate. Cū illis etiā in lite obijci fortunam propriæ ueniſſet domus. damnatis aliquibus ob iniuriā, quod in eos petulantes fuiſſent, quos quidem amitæ ſuæ marito commendauit. Siquis autem omnem hanc hiſtoriam ſcire deſyderat, legat Marij Maximi ſecundum librum de uita Marci, in quo ille ea dicit, quæ ſolum Marcus mortuo iam Vero egit. Tunc enim Caſſius

rebellauit,

rebellauit, ut probat epiſtola miſſa ad Fauſtinam, cuius hoc exemplum eſt. Verus mihi de Auidio uerum ſcripſerat, quod cuperet imperare. Audiſſe enim te arbitror, quod æruſcatores de eo nunciarent. Veni igitur in Albanum, ut tractemus omnia dijs uolentibus nil timens, hic autem apparet Fauſtinam iſta neſciſſe. Cum dicat Marius infamari eam cupiens, quod ea conſcia Caſſius imperium ſumpſiſſet. Nam & ipſius epiſtola extat ad Verū, qua urget Marcum, ut in eum grauiter uindicet. Exemplū epiſtolæ Fauſtinæ ad Marcum. Ipſa in Albanum cras, ut iubes, mox ueniam. Tamen iā hortor, ut, ſi amas liberos tuos, iſtos rebelliones acerrime proſequaris. Male enim aſſueuere & duces, & milites, qui niſi opprimentur, oppriment. Item alia epiſtola eiuſdē Fauſtinæ ad Marcum. Mater mea Fauſtina patrem tuum Pium eiuſdem in defectione Celſi ſic hortata eſt, ut pietatem primum circa ſuos ſeruaret, ſic circa alienos. Nō enim pius eſt imperator, qui non cogitat uxorem, & filios. Commodus noſter uides in qua ætate ſit, Pompeianus gener & ſenior eſt, & peregrinus. Vide quid agas de Auidio Caſſio, & de eius conſcijs. Noli parcere hominibus, qui tibi non pepercerunt, & nec mihi, nec filijs noſtris parcerent, ſi uiciſſent. Ipſa iter tuum mox conſequor, qa Fadilla noſtra ægrotabat. in Formianum uenire non potui. Sed ſi te Formijs inuenire non potero, aſſequar Capuam, quæ ciuitas & meam, & filiorum noſtrorum ægritudinem poterit adiuuare. Soteridem medicum

in Formianū, ut dimittas rogo, ego autem Doſitheo nihil credo, qui puellæ uirgini curationem neſcit adhibere. Signatas mihi literas Calphurnius dedit, ad quas reſcribam, ſi tardauero, per Cæcilium ſenē ſpadonem hominem, ut ſcias, fidelē. Cui uerbo mandabo, quid uxor Auidij Caßij, & filij, & gener de te iactare dicantur. Ex his literis intelligitur Caſſio Fauſtinam conſciam non fuiſſe, quin etiam ſupplicium eius grauiter exegiſſe, ſiquidem Antoninū quieſcentem, & clementiora cogitantem ad uindictæ neceſſitatem impulit. Cui Antoninus quid reſcripſerit ſubdita epiſtola perdocebit. Tu quidem mea Fauſtina religioſe pro marito, & pro noſtris liberis agis. Nam relegi epiſtolam tuam in Formiano, qua me hortaris, ut in Auidij conſcios uindicem. Ego uero & eius liberis parcam, & genero, & uxori, & ad ſenatum ſcribam, ne aut proſcriptio grauior ſit, aut pœna crudelior. Non enim quicquam eſt, quod imperatorem Romanum melius commendet gentibus quàm clementia. Hæc Cæſarem deum fecit. Hæc Auguſtum conſecrauit. Hæc patrem tuum in primis Pij nomine ornauit. Deniq; ſi ex mea ſententia de bello iudicatum eſſet, nec Auidius eſſet occiſus. Eſto igitur ſecura, dij me tuentur dijs pietas mea cordi eſt. Pompeianum noſtrum in annum ſequentem COS. dixi. Hæc Antoninus ad coniugem. Ad ſenatum autem qualem orationem miſerit, intereſt ſcire ex oratione Marci Antonini. Habetis igitur Patres Conſcripti pro gratulatione uictoriæ generum meum COS. Pompeianum dico. Cuius ætas

*olim reuerenda fuerat conſulatu, niſi uiri fortes in
teruenißent, quibus reddi debuit, quod à Republi
ca debebatur. Nunc quod ad defectionem Caßia-
nam pertinet, uos oro, atq; obſecro P. C. ut cenſura
ueſtra depoſita, meam pietatem, clementiamq́; ſer-
uetis, immo ueſtram, neq; quenquam ullum ſenatus
occidat. Nemo ſenatorum puniatur, nullius funda-
tur uiri nobilis ſanguis, deportati redeant, proſcri
pti bona recipiant. Vtinam poſſem multos etiá ab
inferis excitare. Non enim unquam placet in impe
ratore uindicta ſui doloris, quæ & ſi iuſtior fue-
rit, acrior uidetur. Quare filijs Auidij Caßij &
genero, & uxori ueniam dabitis. Et quid dico ueni
am, cum illi nihil fecerint. Viuant igitur ſecuri ſci-
entes ſub Marco uiuere. Viuant in patrimonio pa
rentum pro parte donato, auro, argento, ueſtibus fru
antur. ſint diuites, ſint ſecuri, ſint uagi & liberi,
& per ora omnium ubiq; populorum circunferant
meæ, circunferant ueſtræ pietatis exemplũ. Nec ma-
gna hæc eſt P. C. clementia ueniam proſcriptorum
liberis, et coniugibus dari. Ego uero à uobis peto, ut
conſcios ſenatorij ordinis, et equeſtris à cæde, à pro
ſcriptione, à timore, ab infamia, ab inuidia, & po
ſtremo ab omni uindicetis iniuria. Detisq; hoc me
is temporibus, ut in cauſa tyrãnidis, q in tumultu ce
cidit, probetur occiſus. Hác eius clementiá ſenatus
his acclamationibus proſecutus eſt. Antonine Pie dij
te ſeruẽt. Antonine clemens dij te ſeruent. Antonine
clemens dij te ſeruent. Tu uoluiſti, quod licebat, nos
fecimus quod decebat. Commodo imperium iuſtum*

rogamus, progeniem tuam robora. Fac ſecuri ſint liberi tui, bonum imperiū nulla uis lædit. Cōmodo Antonino tribunitiā poteſtatem rogamus, præſentiā tuā rogamus, philoſophiæ tuæ, patientiæ tuæ, doctrinæ tuæ, nobilitatis tuæ, inocentiæ tuæ. Vincis inimicos, hoſtes exuperas, dij te tuentur, et reliqua. Vixerunt igitur poſteri Auidij Caßij ſecuri, & ad honores admiſſi ſunt. Sed eos Commodus Antoninus poſt exceſſum diui Patris ſui omnes uiuos incendi iuſſit quaſi in factione deprehenſos. Hæc ſunt, quæ de Caſſio Auidio comperimus. Cuius ipſius mores, ut ſupra diximus, uarij ſemper fuerunt. Sed ad cenſuram, crudelitatemq́; propenſiores, qui ſi obtinuiſſet imperium, fuiſſet non modo clemens, ſed bonus, ſed utilis, & optimus imperator. Nam extat epiſtola eius ad generum ſuum iam imperatoris huiuſmodi. Miſera Reſp. quæ iſtos diuitiarum cupidos, & diuites patitur miſera. Marcus homo ſanè optimus, qui dum clemens dici cupit, eos patitur uiuere, quorum ipſe non probat uitam. Vbi L. Caſſius, cuius nos fruſtra tenet nomen? Vbi Marcus ille Cato Cenſorius? Vbi omnis diſciplina maiorum, quæ olim qdem intercidit? Nūc uero nec quæritur. Marcus Antoninus philoſophatur, & quærit de clementia, & de animis, & de honeſto, & iuſto, nec ſentit pro Rep. Vides multis opus eſſe gladijs, multis elogijs, ut in antiquum ſtatum publica forma reddatur. Ego uero iſtis præſidibus prouinciarum. an ego proconſules, an ego præſides putem, qui ob hoc ſibi à ſenatu, & ab Antonino prouin

» cias datas credunt, ut luxurientur, ut diuites fiant?
» Audiſti præfec. prætorij noſtri philoſophi ante tri
» duum, quàm fieret, mendicum, & pauperem, ſed
» ſubito diuitem factum? Vnde quæſo, niſi de uiſceri
» bus Reip. prouincialiumq; fortunis? Sint ſanè di-
» uites, ſint locupletes ærarium publicum referci-
» ent. Tantum dij faueant. bonis patribus reddant
» caſſianum Reip. principatum. Hæc epiſtola eius indicat, quàm ſeuerus, & quàm triſtis futurus fue rit imperator.

SPARTIANI PESCENNIVS NIGER.

RArum, atq; difficile eſt, ut quos tyrannos aliorum uictoria fecerit, bene mittantur in literas. Atq; ideo uix omnia de his plene in monimentis, atq; annalibus habentur. Primum enim quæ magna ſunt in eorum honorem ab ſcriptoribus deprauantur, deinde alia ſupprimuntur. Poſtremo non magna diligentia in eorum genere, ac uita requiritur. Cum ſatis ſit audaciam eorum, & bellum, in quo uicti fuerint, ac pœnam proferre. Peſcennius ergo Niger, ut alij tradunt, modicis parentibus, ut alij, nobilibus fuiſſe dicitur patre Annio Fuſco, matre Lampridia, auo curatore Aquini. Ex qua familia orignem ducebat. Quod quidem dubium etiam nunc habetur. Hic eruditus mediocriter, moribus ferox, diuitijs immodicus, uita par-

cus, libidinis effrenatæ ad omne genus cupiditatũ. Ordines diu duxit, multisq́; ducatibus peruenit. Vt exercitus ſyriacos iuſſu Commodi regeret ſuffragio maxime athletæ, qui Commodum ſtrangulauit, ut omnia tunc fiebant. Is, poſteaquam comperit occiſum Cõmodum, Iulianum imperatorem appellatum, eundemq́; iuſſu Seueri, & ſenatus occiſum, Albinum etiam in Gallia ſumpſiſſe nomen imperatoris, ab exercitibus ſyriacis, quos regebat, appellatus eſt imperator, ut quidam dicunt magis in Iuliani odium, quàm in æmulationem Seueri. Huic ob deteſtationem Iuliani primis imperij diebus, ita Romæ fautum eſt à ſenatoribus duntaxat, qui & Seuerum oderant, ut inter lapidationes, execrationesq́; omnium illi feliciter optarent, illum principem inſuper, & illum Auguſtum populus acclamaret. Iulianum autem oderant populares, quod Pertinacem milites occidiſſent, & illum imperatorem aduerſa populi uoluntate appellaſſent. Denique ingentes ob hoc ſeditiones fueru̅t. Ad hoc addendum autem Nigrum primipilarem Iulianus miſerat ſtulte ad eum, qui haberet exercitus, & ſe tueri poſſet, proinde quaſi qualislibet imperator à primipilario poſſet occidi. Eadem autem dementia etiam Seuero iam principi Iulianus ſucceſſorem miſerat. Deniq; etiam Aquilium Centurionem notum cædibus ducum miſerat, quaſi imperator tantus à Centurione poſſet occidi. Par denique inſania fuit, quod cum Seuero ex interdicto de imperio egiſſe

fertur, ut iure uideretur ad principatum perueniſſe. Et de Peſcennio Nigro iudicium populi ex eo apparuit, quod cum ludos circenſes Iulianus Romæ daret, & indiſcrete ſubſellia Circi Maximi repleta eſſent, ingentiq́; iniuria populus affe ctus eſſet, per omnes uno conſenſu Peſcennius Niger ad tutelam urbis eſt expetitus, odio, ut diximus, Iuliani, & amore occiſi Pertinacis. Cui quidem Iulianus dixiſſe fertur. Nec ſibi, nec Peſcennio longum imperium deberi, ſed Seuero, qui magis eſſet odio habendus à ſenatoribus, militibus, prouincialibus, popularibus, quod probauit rei euentus. Et Peſcennius quidem Seuero eo tempore, quo Lugdunenſem prouinciam regebat, amiciſſimus fuit, nam ipſe miſſus erat ad comprehendendos deſertores, qui innumeri Gallias tunc uexabant. In quo officio, quod ſe honeſte geſſit, iucundiſſimum fuit Seuero, ita ut de eo ad Commodum Septimius referret aſſerens neceſſarium Reipublicæ uirum. & re uera in re militari uehemens fuit. Nunquam ſub eo miles prouinciali lignum, oleum, operam extorſit. Ipſe à milite nihil accepit, cum tribunatus ageret, nihil accipi paſſus eſt. Nam & imperator tribunos duos, quos conſtitit ſtellaturas accepiſſe, lapidibus obrui ab auxiliaribus iuſſit. Extat epiſtola Seueri, qua ſcribit ad Rogonium
» *Celſum Gallias regentem. Miſerũ eſt, ut imitari*
» *eius diſciplinam militarem non poſſimus, quem*
» *per bellum uicimus, milites tui uagantur. Tribuni medio die lauant, pro triclinijs popinas ha-*

» *bent, pro cubiculis meritoria. ſaltant, bibunt, can-*
» *tant, & menſuris conuiuiorum uacant, cum hoc ſi*
» *ne menſura potant. hæc ſi ulla ueria paternæ diſci-*
» *plinæ in nobis uiueret, fierent? Emenda igitur pri*
» *mum tribunos, deinde militem, quem quandiu ti-*
» *mueris, tandiu timebis. Sed ſcias, idq; de Nigro mili*
» *tem timere non poſſe, niſi integri fuerint tribuni,*
» *et duces militum.* Hæc de Peſcennio Seuerus Au
guſtus adhuc miles. M. Antoninus ad Corneliũ Bal
» *bum. Peſcennium mihi laudas. Agnoſco, nam et*
» *deceſſor tuus manu ſtrenuum, uita grauem, etiam*
» *tum plus quàm militem dixit. Itaque miſi literas*
» *recitandas ad ſigna, quibus eum trecentis Armeni*
» *cis, & centum Sarmatis, & mille noſtris præeſſe*
» *iuſſimus. Tuum eſt oſtendere hominem non am-*
» *bitione, quod noſtris non conuenit moribus, ſed uir*
» *tute ueniſſe ad eum locum, quem auus meus Adria*
» *nus, quem Traianus proauus non niſi explora-*
» *tiſſimis dabat.* De hoc eodem Commodus, Pe-
» *ſcennium fortem uirum noui, et ei tribunatus iam*
» *duos dedi. Ducatum mox dabo, ubi per ſenectu-*
» *tem Aelius Corduenus REMP. recuſauerit.* Hæc
de eo iudicia omnium fuerunt. Sed et Seuerus ipſe
ſæpe dixit ignoturum ſe Peſcennio niſi perſeuera
ret. A Commodo deniq; Peſcennius COS. declara-
tus Seuero prępoſitus eſt, et quidem irato, quod pri
mipilaribus commendantibus conſulatum Niger
mereretur. In uita ſua Seuerus dicit ſe prius quàm
filij ſui id ætatis haberent, ut imperare poſſent,
ægrotantem id in animo habuiſſe, ut ſiquid for-

te ſibi accidiſſet, Niger Piſcennius eidem & Clodius Albinus ſuccederent. Qui ambo Seuero grauiſſimi hoſtes extiterant. Vnde apparet, quod etiam Seueri de Peſcennio iudicium fuerit. Si Seuero credimus, fuit gloriæ cupidus Niger, uita fictus, moribus turpis, ætatis prouectæ, cum imperium inuaſit, ex quo cupiditates eius incuſat. Proinde quaſi Seuerus minor ad imperium uenerit, qui annos ſuos contrahit, cum decem et octo annis imperauit, & octogeſimo nono perierit. Sanè Seuerus Heraclium ad obtinendam Bithyniam miſit. Fuluium autem ad occupandos adultos Nigri filios, nec tamen in ſenatu quicquam de Nigro Seuerus dixit, cum iam audiſſet de eius imperio, ipſe autem proficiſceretur ad componendum orientis ſtatum. Tantum ſanè illud fecit proficiſcens, ut legiones ad Africam mitteret, ne eam Peſcennius occuparet, & fame populum Romanum perurgeret. Et uidebatur autē id facere poſſe per Libyā, Aegyptumq́; uicinas Africæ difficili licet itinere, ac nauigatione. Et Peſcennius quidem ueniente ad orientem Seuero Græciam, Thracias, Macedoniam interfectis multis illuſtribus uiris tenebat ad participatū imperij Seuerum uocans. À quo cauſa eorum, quos occiderat, cum Aemiliano hoſtis eſt appellatus. Deinde à ducibus Seueri per Aemilianum pugnans uictus eſt. Et cum illi tutum exilium promitteret, ſi ab armis recederet, perſiſtens iterum pugnauit, et uictus eſt, atq; apud Cyzicum circa paludem fugiens ſauciatus, & ſic ad Seuerum adductus, atq;

ſtatim mortuus. Huius caput circulatum pilo Romam miſſum. Filij occiſi, necata uxor, patrimonium publicatum, familia omnis extincta. Sed hæc omnia poſteaquam de Albini rebellione cognitum eſt, facta ſunt. Nam prius & filios Nigri, & matrem in exilium miſerat. Sed exarſit ſecundo ciuili bello, immo etiam tertio, & factus eſt durior. Tunc et innumeros ſenatores interemit Seuerus, et ab alijs Syllæ, ab alijs punici, ab alijs Marij nomen accepit. Fuit ſtatura Peſcennius prolixa, forma decorus, capillo in uerticem ad gratiam reflexo, uocis canoræ ita, ut in campo loquens per mille paſſus audiretur, niſi uentus aduerſaretur. Oris uerecundi & ſemper rubidi, ceruice adeo nigra, ut quemadmodum multi dicunt, ab ea Nigri nomen acceperit. Cætera corporis parte candidus, et magis pinguis, uini auidus, cibi parcus, rei ueneteæ niſi ad creandos liberos prorſus ignarus. Deniq; etiã ſacra quædam in Gallia, quæ à caſtiſſimis decernuntur, conſenſu publico celebranda ſuſcepit. Hũc in Commodianis hortis in porticu curua pictum de muſiuo inter Commodi amiciſſimos uidemus ſacra Iſidis ferentem, quibus Commodus adeo deditus fuit, ut & caput raderet, et Anubim portaret, et omneis partes expleret. Fuit ergo miles optimus, tribunus ſingularis, dux præcipuus, legatus ſeueriſſimus, conſul inſignis, uir domi, foriſq; conſpicuus, imperator infelix, uſui denique Reipublicæ ſub Seuero homine tetrico eſſe potuiſſet, ſi cum eo eſſe uoluiſſet. Sed deceptus eſt conſilijs

Seueri Aureliani, qui filias ſuas eius filijs deſpondens perſiſtere eum fecit in imperio. Hic tantæ fuit authoritatis, ut ad Marcum primum, deinde ad Commodum ſcriberet, cum uideret prouincias facili adminiſtrationum mutatione ſubuerti. Primum ut nulli ante quinquennium ſuccederetur prouinciæ præſidi, uel legato uel proconſuli, quod prius deponerent poteſtatem, quam ſcirent adminiſtrare. Deinde ne noui ad regendam Remp. accederent, præter militares adminiſtrationes. intimauit etiam aſſeſſores, in quibus prouincijs aſſediſſent, in his adminiſtrarent. Quod poſtea Seuerus, & deinceps multi tenuerunt, ut probant Pauli & Vlpiani præfecturæ, qui Papiniano in conſilio fuerunt, ac poſtea, cum unus ad memoriam, alter ad libellos paruiſſet, ſtatim præfecti facti ſunt. Huius etiam illud fuit, ut nemo aſſideret in ſua prouincia, nemo adminiſtraret Romæ niſi Romanus, hoc eſt oriundus urbe. Addidit præterea conſiliarijs ſalaria, ne eos grauarent, quibus aſſidebant dicens iudicem nec dare debere, nec accipere. Hic erga milites tanta fuit cenſura, ut cum apud Aegyptum ab eo limitanei milites uinum peterent, reſponderit Nilum habetis, & uinum quæritis? Siquidem tanta eſt illius fluminis dulcedo, ut accolæ uina non quærant. Idem tumultuantibus iis, qui à Sarracenis uicti fuerant, & dicentibus uinum non accepimus, pugnare non poſſumus, Erubeſcite inquit, illi, qui uos uincunt,

aquam bibunt. Idem Palæſtinis rogantibus, ut eorum cenſitio leuaretur, idcirco, quod eſſet grauata, reſpondit, uos terras ueſtras leuari cenſitione uultis, ego uero etiam aërem ueſtrum cenſere uellem. Deniq; Delphici Apollinis uates in motu Reip. maxime cum nuntiaretur tres eſſe imperatores, Seuerum, Septimum, Peſcennium Nigrum, Clodium Albinum conſultus, quẽ expediret Reip. imperare, uerſum græcum huiuſmodi fudiſſe dicitur

» Optimus eſt Fuſcus, bonus Afer, peſſimus Albus.

Ex quo intellectum Fuſcum Nigrum appellatum uaticinatione. Seuerum Afrum, Album uero Albinum dictum. Nec defuit alia curioſitas, requiſitum eſt, qui eſſet obtenturus Remp. Ad quod ille reſpondit alium uerſum talem.

» Fundetur ſanguis Albi, Nigriq; animantis.

» Imperium mundi pœna reget urbe profectus.

Item cum quæſitum eſſet, quis illi ſucceſſurus eſſet, reſpondiſſe itidem græco uerſu dicitur.

» Cui dederint ſuperi nomen habere Pij.

Quod omnino intellectum non eſt, niſi cum Baſſianus Antoninus, quod uerum ſignum Pij fuit, nomen accepit. Item cum quæreretur quandiu imperaturus eſſet, reſpondiſſe græce dicitur,

» Bis denis italum conſcendit nauibus æquor,

» Si tamen una ratis tranſiliet pelagus.

Ex quo intellectum Seuerum uiginti annos expleturũ. Hæc ſunt Dioclitiane Maxime Auguſtorũ, quæ de Peſcennio didicimus ex pluribus libris. Nõ enim facile, ut in principio libri diximus, quiſquã

uitas eorum mittit in libros, qui aut principes in Republica non fuerunt, aut à ſenatu appellati nõ ſunt imperatores, aut ocisſi citius ad famam uenire nequiuerunt. Inde quod latet Vindex, quod Piſo neſcitur, quod omnes illi, qui aut tantum adoptati ſunt, aut à militibus imperatores appellati, ut ſub Domitiano Antonius, aut cito interempti uitam cum imperij uſurpatione poſuerunt. Ac, nequid ex ijs, quæ ad Peſcennium pertinent, præteriſſe uideamur, licet alijs libris cognoſci poſſint, de hoc uates Seuero Septimio dixerunt, quod neq; uiuus, neq; mortuus in poteſtatem Seueri uẽturus eſſet, ſed iuxta aquas illi pereundum eſſet. Quod quidem dicunt ipſum Seuerum de matheſi, quam callebat, dixiſſe. Nec abfuit reſponſis ueritas, cum ille inuentus ſit iuxta paludem ſemiuiuus. Hic tantæ fuit ſeueritatis, ut cum milites quoſdam in catueo argenteo expeditionis tempore uiuere uidiſſet, iuſſerit omne argentum ſummoueri de uſu expeditionali, addito eo, ut ligneis uaſis uterentur. Quod quidem illi odium militare concitauit. Dicebat enim poſſe fieri, ut ſarcinæ militares in poteſtatem hoſtiũ uenirent, ne ſe barbaræ nationes argento noſtro glorioſiores facerent, cum alia minus apta hoſticam uiderentur ad gloriam. Idem iuſſit unum in expeditione neminem bibere, ſed aceto uniuerſos eſſe contentos. Idem piſtores ſequi expeditionem prohibuit, bucellato iubens milites & omnes contentos eſſe. Idem ob unius gallinacei direptionem decem commanipulones, qui raptum ab uno comederant ſecuri per-

cuti iuſſit, & feciſſet, niſi ab omni exercitu prope uſque ad metum ſeditionis eſſet rogatus. & cum pepercisſet, iuſſit, ut denorum gallinaceorum pretia prouinciali redderent decem, qui ſimul furto conſenſerant addito eo, ut tota in expeditione in commanipulatione nemo focum faceret, ne unquam recens coctum cibum ſumerent, ſed pane, ac frigidis ueſcerentur appoſitis ſpeculatoribus, qui id curarent. Idem iuſſit ne in Zonis milites ad bellum aureos uel argenteos numos portarent, ſed publicæ commendarent recepturi poſt prælia, quod dederant. Addens liberis eorum et uxoribus, & hæredibus certe reddendum, qui ueniſſent, ne ad hoſtes aliquid prædæ perueniret ſi quid forte aduerſi fortuna feciſſet. Sed hæc omnia, ut ſe habuerat Commodi temporum diſſolutio, aduerſa eidem fuere. Denique & ſi nemo fuit, qui ſuis temporibus dux ſeuerior uideretur, ad perniciem illi magis iſta fuere quàm mortuo. Vbi & inuidia, & odium depoſita erant, talia exempla ualuerunt. Idem in omni expeditione ante omnes militarem cibum ſumpſit ante papilionem. nec ſibi unquam uel contra ſolem, uel contra imbres, quæſiuit tecti ſuffragium, ſi miles non habuit, tantum denique belli tempore ratione militibus demonſtrata ſibi & ſeruis ſuis uel contubernalibus portauit quantum à militibus ferebatur. Cum ſeruos ſuos annona oneraret, ne illi ſecuri ambularent, & onuſti milites. Idq; ab exercitu, cum ſuſpirio uideretur. Idem in concione iurauit ſe

quandiu in expeditionibus fuiſſet, eſſetq; adhuc
futurus, non aliter eſſe acturum quàm mili-
tem. Marium ante oculos habentem, & duces ta
les, ne alias fabulas unquam habuit, niſi de An-
nibale, cæteriſq; talibus. Denique cum imperato-
ri facto quidam panegyricum recitare uellet, di-
xit ei. Scribe laudes Marij, uel Annibalis, uel
alicuius ducis optimi uita functi, & dic quid ille
fecerit, ut eum nos imitemur. Nam uiuentes lau-
dare irriſio eſt maxime imperatores, à quibus ſpe
ratur, qui timentur, qui præſtare publice poſ-
ſunt, qui poſſunt necare, qui proſcribere. Se au-
tem uiuum placere, uelle etiam mortuum lauda-
ri. Amauit de principibus Auguſtum, Veſpaſia-
num, Titum, Traianum Pium, Marcum, reliquos
fœmineos uel uenenatos uocans, Maxime tamen in
hiſtorijs Marium, & Camillum, Q. Martium
Coriolanum dilexit. Interrogatus autem quid de
Scipionibus ſentiret, dixiſſe fertur, felices illos fuiſſe
magis quàm fortes, idq; probare domeſticam ui-
tam, & iuuentutem, quam in utroque minus ſpecio
ſam domi fuiſſe apud omnes conſtat. quod ſi re-
rum potitus fuiſſet, omnia correcturus fuerat,
quæ Seuerus uel non potuit emendare, uel noluit.
Et quidem ſine crudelitate, immo etiam cum leni-
tate, ſed militari non remiſſa, & inepta, atque
ridicula. Domus eius hodie Romæ uiſitur in cam
po Iouis, quæ appellatur Peſcenniani, in qua
ſimulachrum eius in trichoro conſtituit, ſta-

tim poſt annum ex thebaico marmore, quod ille ad ſimilitudinem ſui factum à rege Thebæorum acceperat. Extat etiam epigramma græcum, quod latine hanc habet ſententiam.

» Terror Aegyptiaci Niger aſtat militis ingens,
» Thebaidos ſocius aurea ſæcla uolens,
» Hunc reges, huc gentes amant, hunc aurea Roma.
» Hic Antoninis carus, & imperio.
» Nigrum nomen habet, nigrum formauimus ipſi,
» Vt conſentiret forma metalle tibi.

Quos quidem uerſus Seuerus eradi noluit, cum hoc ei & præfecti ſuggererent, & officiorum magiſtri. addens ſi talis fuit, ſciant omnes qualem uicerimus. Si talis non fuit, putent omnes nos talem uiciſſe, immo ſic ſit, quia fuit talis. Sequitur nunc ut de Clodio Albino dicam, qui quaſi ſocius huius habetur, quod & pariter contra Seuerum rebellauerunt, & ab eodem uicti, atq; occiſi ſunt, de quo ipſo neque ſatis clara extant, quia eadem fortuna illius fuit, quæ Peſcennij, etiam ſi uitæ ſatis diſpar.

Iulij Capitolini

IVLII CAPITOLINI CLODIVS ALBINVS.

No, eodemq; tempore poſt Pertinacem, qui authore Albino interemptus eſt, Iulianus à ſenatu Romæ, Septimus Seuerus ab exercitu in Syria, Peſcennius Niger in oriente, Clodius Albinus in Gallia imperatores appellati ſunt. Et Clodium quidem Herodianus dicit Seuero Cæſarem fuiſſe. Sed cum alterum indignaretur imperare, nec Galli ferre poſſent, aut Germanici exercitus, quod & ipſi ſuum ſpecialem principem haberent, undiq; cuncta turbata ſunt. Fuit autem Clodius Albinus familia nobili Adrumentinus tamen ex Africa. Quare ſortem illã, qua Seuerum laudatum in Peſcennii uita diximus, ad ſe trahebat nolens intelligi peſſimus Albinus, quod eodẽ uerſu continebatur, quo & Seueri laus, et approbatio Nigri Peſcennij. Sed prius quàm uel de uita eius, uel de morte dixero, etiam hoc dicendum eſt, quod eum nobilem fecit. Nam ad hunc eundem quondam Commodus, cũ eum ſucceſſorem Albino daret, literas dederat, quibus iuſſerat, ut Cæſar eſſet. exemplum indidi. Imperator Cõmodus Clodio Albino. Alias ad te publice de ſucceſſore, atq; honore tuo miſi, ſed hanc familiarem & domeſticam oẽm (ut uides) manu mea ſcriptam epiſtolã dirigo, qua tibi do facultatem, ut, ſi neceſſitas fuerit, ad milites prodeas, & tibi cæſa

reum nomen aſſumas. Audio enim & Septimium, & Seuerum, & Noniũ Murcum male de me apud milites loqui, ut ſibi parent ſtationis Auguſtæ procurationem. Habebis præterea, cum id feceris, dandi ſtipendij uſq; ad tres aureos liberam poteſtatem, qn & ſuper hoc ad procuratores meos literas miſi, quas ipſe ſignatas excipies ſigno Amazoniæ, et cum opus fuerit, rationalibus dabis, ne te non audiant, cum de ærario uolueris imperare. Sanè ut tibi inſigne aliquod imperialis maieſtatis accedat, habebis utendi coccinei pallij facultatem me præſente, & ad me. Et cum mecum fueris habiturus & purpureã, & ſine auro, qa ita & proauus meus Verus, q puer uita functus eſt, ab Adriano, q eum adoptauit, accepit. His literis acceptis à Nonio facere id, qđ iubebat, noluit timẽs odioſum Cõmodum propter mores ſuos, qbus Remp. perdiderat, et ipſe dedecorauerat, quandocunque feriendum, ne pariter occideretur. Extat deniq; illius concio, quæ, cum accepit imperiũ, & qdem Seueri, ut qdam uolunt, ante Firmatum, huius rei memoriam facit, cuius hoc exemplum eſt. Inuitum me commilitones ductum ad imperiũ etiam illud probat, quod Commodum donantem me Cæſareano nomine contempſi, ſed & ueſtræ uolũtati, et Seueri Auguſti parendũ eſt. Quia credo ſub homine optimo, & uiro forti poſſe bene Rẽp. regi. nec negari poteſt. Marius Maximus dicit hũc animum Seuero primum fuiſſe, ut ſiqd ei contingeret, Peſcennium Nigrum, & Clodium Albinum ſibi ſubſtitueret. Sed poſtea & filijs iam maiuſculis ſtu

dens,& Albini amori inuidens, ſententiam mutaſſe, atq; illos utroſq; bello oppreſſiſſe maxime precibus uxoris adductum. Deniq; Seuerus eum COS. deſignauit, quod utiq; niſi de optimo uiro non feciſſet homo in legendis magiſtratibus diligẽs. ſed ut ad eum redeam, fuit (ut dixi) Albinus Adrumentinus oriundus, ſed nobilis apud ſuos, et originem à Romanis familijs trahens Poſthumiorum. ſ. & Albinorum Ceioniorum. Quæ familia hodie quoq; Conſtantine Maxime nobiliſſima eſt, & per te aucta, et augenda, quæ per Galienum, & Gordianos plurimum creuit. Hic tamen natus lare modico, patrimonio pertenui, Parentibus ſanctis, patre Ceionio Poſthumio, matre Aurelia Meſſalina primus ſuis parentibus fuit, cum exceptus utero, quod contra cõſuetudinem puerorum, qui naſcuntur, & ſolent rubere, eſſet candidiſſimus, Albinus eſt dictus. Quod uerum eſſe patris epiſtola ad Aeliũ Baſſianum tũc proconſulem Africæ data deſignat affinem, quantum uidetur, eorum ipſorum. Epiſtola Ceioni Poſthumi ad Aelium Baſſianũ. Filius mihi natus eſt. VII. Calendas Decembres, ita candidus ſtatim toto corpore, ut linteamen, quo exceptus eſt, uinceret. Quare ſuſceptum eum Albinorum familiæ, quæ mihi tecum communis eſt, dedi Albini nomine impoſito. Fac ut Remp. & te, & nos, ut facis, diligas. Hic ergo omnem pueritiam in Africa tranſegit eruditus literis græcis, ac latinis mediocriter, quod eſſet animi iam militaris, et ſuperbi. Fertur in ſcholis ſæpiſſime cantaſſe inter puerulos.

Arma amens capio, nec ſat rationis in armis
Repetens
Arma amens capio.

Huic multa imperij ſigna, cum eſſet natus, facta dicuntur. Nam & bos albus purpureis ad plenum colorem cornibus natus eſt, quod mirandum fuit, quæ tamen cornua in templo Apollinis Baiani ab eodem poſita iam tribuno diu fuiſſe dicuntur, quod cum illis ſortem de fato ſuo tolleret, his uerſibus eidem dicatur eſſe reſponſum.

Hic rem Romanam magno turbante tumultu
Siſtet eques, ſternet Pœnos, gallumq; rebellem.

Et in Gallia quidem eum multas gentes domuiſſe cōſtat. ipſe autem ſuſpicabatur de Seuero ſibi prædictum, ſternet Pœnos, quod Septimus Afer eſſet. Fuit & aliud ſignum futuri imperij. Nam cum Cæſariana familia hoc ſpeciale habuerit, ut puuli domus eius in teſtudineis alueis lauarentur, nato infantulo teſtudo ingens patri eius munere piſcatoris allata eſt, quod ille homo literatus omen accipiens & teſtudinem libenter accepit, & eam curari iuſſit, atq; infantulo ad excaldationes pueriles dicari, nobilitandum etiam hunc ſperans. Cum rarum eſſet Aquilas in his locis uideri, in quibus natus eſt Albinus, ſeptima eius diei hora conuiuio, quod celebritati pueri deputabatur, cum ei fierent nomina, ſeptem Aquilæ paruulæ de nidis allatæ ſunt, & quaſi ad iocum circa cunas pueri conſtitutæ, nec hoc omen pater abnuit, qui iuſſit Aquilas ali, & diligenter curari. Acceſſit omen, quod cum pueri eius fa

miliæ ruſſulis faſciolis illigarentur, quod forte lotæ
atq; udæ eſſent ruſſulæ faſciolæ, quas mater præ-
gnans parauerat, purpurea matris illigatus eſt fa
ſcia Vnde illi ioco nutricis etiam Porphyrij nomen
inditum eſt. Hæc atq; alia ſigna imperij futuri fue
re. Quæ qui uolet noſſe, Aelium Cordum legat, q̃
friuola ſuper huiuſmodi omnibus cuncta perſequi-
tur. Adoleſcens igitur ſtatim ſe ad militiam contulit,
atq; Antoninis per Lolium Serenum, et Bebium Me
tianum, & Ceionium Poſthumianum ſuos affines
innotuit, Egit tribunus equites dalmatas, egit & le
gionem quartanorum, & primanorum, bithyni-
cos exercitus eo tempore, quo Auidius rebellabat, fi
deliter tenuit. Deinde per Commodum ad Galliam
translatus, in qua fuſis Phryſijs trans rhenanis, ce-
lebre nomen ſuum et apud Romanos, & apud Bar
baros fecit. Quibus rebus accenſus Commodus Cæ
ſarianum ei nomen obtulit, & dandi ſtipendij facul
tatem, & pallij coccini utendi. Quibus omnibus il-
le prudenter abſtinuit, dicens Commodum quære-
re, qui aut cum eo perirent, aut quos cũ cauſa ipſe
poſſet occidere. Quæſturæ gratia illi facta eſt, qua
conceſſa, ædilis non amplius quàm decem diebus
fuit, quod ad exercitum feſtinanter mitteretur. Dein
de præturam egit ſub Commodo famoſiſſimam.
Nam eiuſdem ludis Commodus & in foro, & in
theatro pugnas exhibuiſſe perhibetur. COS. à Seue
ro declaratus eſt eo tempore, quo Albinum ſibi cum
Peſcennio parauerat ſubrogare ad imperium ue-
nit. natu iam grandior, & maior Peſcennio Nigro,

ut Seuerus ipſe in uita ſua teſtatur. Sed uicto Peſcen
nio, cum & filijs ſuis imperium ſeruare cuperet, et
uoluntatem ſenatus maiorem circa Clodium Albi-
nũ uideret, quod eſſet uir antiquæ familiæ, literas
ad eum per quoſdam ſummi honoris, ac ſummæ af
fectionis miſit, quibus hortabatur, ut quoniam oci
ſus eſſet Peſcennius Niger, ipſe cum eo fideliter Rẽp.
regeret. Quarum exemplum hoc eſſe Cordus oſten
» dit. Imperator Seuerus Auguſtus Clodio Albino
» Cæſari fratri amantiſſimo, & deſyderantiſſimo ſa
» lutem. Victo Peſcennio, literas Romã dedimus, quas
» ſenatus tui amantiſſimus libenter accepit. Te quæſo,
» ut eo animo Remp. regas, quo delectus es frater ani
» mi mei, frater imperij. Baſſianus & Geta te ſalu-
» tant. Iulia noſtra & te, & ſororem ſalutat. Infan
» tulo tuo Peſcẽnio Prineo mũera digna ſuo loco, tuoq;
» mittemus. Tu uelim exercitus Reip. ac nobis reten-
» tes mi unanime, mi cariſſime, mi amantiſſime. Et has
q̃dem literas miſſis ſtipatoribus fideliſſimis dedit,
quibus præcepit, ut epiſtolam publice darent, po-
ſtea uero dicerent ſe uelle pleraq; occulte ſuggerere,
quæ ad res bellicas pertinerent, & ad ſecreta ca-
ſtrorum, atq; aulicam fidem. Vbi uero in ſecretum
ueniſſent, quaſi mãdata dicturi quinq; ualidiſſimi
eum interimerent gladiolis infra ueſtem latẽtibus.
Nec illorum quidem fides defuit. Nam cum ad Al
binum ueniſſent, et epiſtolam dediſſent, qua lecta,
cum dicerent quædam ſecretius ſuggerẽda, et locũ
ſemotum ab omnibus arbitris poſtularent, & cum
omnino neminem paterentur ad porticum longiſſi-

mam cum Albino progredi, ea ſpecie ne mandata proderentur, Albinus intellexit inſidias. Deniq; indulgens ſuſpicionibus eos tormentis dedit. Qui diu primo ꝑnegarunt, ſed poſtea uicti neceſſitate confeſſi ſunt ea, quæ Seuerus ijſdē præceperat. Tunc iam proditis rebus, et aptis inſidijs, ea, quæ ſuſpicabatur Albinus, clara eſſe intelligens exercitu ingenti collecto, contra Seuerū, atq; eius duces uenit, & primo qdē conflictu habito, cōtra duces Seueri potior fuit. Poſt autem Seuerus ipſe, cū id egiſſet apud ſenatum, ut hoſtis iudicaretur Albinus, contra eū profectus acerrime, fortiſſimeq; pugnauit in Gallia nō ſine uarietate fortunæ. Deniq; cum ſolicitus augures conſuleret, reſponſum illi eſt, ut dicit Marius Maximus, uenturū qdem in poteſtate eius Albinū, ſed nō uiuū nec mortuū, quod & factum eſt. Nā cum ultimū prælium commiſſum eſſet, innumeris ſuorū cæſis, plurimis fugatis, multis etiā deditis Albinus fugit, & ut multi dicunt, ſe ipſe ꝑcuſſit, ut alij à ſeruo ſuo ꝑcuſſus ſemiuiuus ad Seuerū deductus eſt. Unde confirmatū eſt augurium, quod fuerat ante prædictum. Multi præterea dicunt à militibus, cuius nece à Seuero gratiā reqrebant. Fuit Albino unus (ut aliq dicūt) filius. Maximus dicit duo. Quibus primū ueniā dedit. Poſtea uero eos cum matre ꝑcuſſit, & in profluentem abijci iuſſit. Caput eius exciſum pilo circuntulit. Romāq; miſit literis ad ſenatum datis, qbus inſultabat, quod Albinum tantopere dilexiſſent, ut eius affines, & fratrē præcipue ingenti honore cumularent. Iacuiſſe ante prætoriū Se

*ueri Albini corpus per dies plurimos dicitur uſque
ad fœtorem, laniatumq; à canibus in profluentem
abiectum eſſe. De moribus eius uaria dicuntur. Et
Seuerus quidem ipſe hæc de eodem loquitur, ut eum
dicat turpem, malitioſum, improbum, inhoneſtum,
cupidum, luxurioſum. Sed hæc belli tempore uel
poſt bellum, quando ei iam uelut de hoſte credi nõ
poterat. Cum & ipſe ad eum quaſi ad amiciſſi-
mum frequentes miſerit literas, & multi de Albi-
no bene ſenſerint, & Seuerus ipſe Cæſarem ſuum
eundem appellari uoluerit. Et cum de ſucceſſore
cogitaret, hunc primum habuerit ante oculos. Ex-
tant præterea Marci epiſtolæ de hoc eodem, quæ te-
ſtimonium & uirtutum eius ferant, & morum,
quarum unam inſerere ad præfectos datam ſuper
» eius nomine abſurdum non fuit. M. Aurelius An
» toninus præfectis ſuis ſalutem. Albino ex familia
» Ceioniorum Afro quidẽ homini, ſed non multa ex
» Afris habenti, Plautini genero duas cohortes ala-
» res regendas dedi. Eſt homo exercitatus, uita triſtis,
» grauis moribus, puto eum rebus caſtrenſibus pro-
» futurum, certe obfuturum non eſſe ſatis noui. Huic
» ſalarium duplex decreui ueſtem militarem ſimpli-
» cem, ſed loci ſui ſtipendiũ quadruplum. Hunc uos
» adhortamini, ut ſe Reip. oſtentet habiturus præmiũ,
» quod merebitur. Eſt & alia epiſtola, qua idem M.
Auidij Caſſij temporibus de hoc eodem ſcripſit, cu
» ius exemplum hoc eſt. Laudãda eſt Albini conſtan
» tia, qui grauiter deficientes exercitus tenuit, cum ad
» Auidium Caſſium confugerent. Et niſi hic fuiſſet,*

» omnes defeciſſent. Habemus igitur uirum dignum
» conſulatu, quem ſufficiam in locum Caſſij Papirij, q
» mihi exanimis propè iam nuntiatus eſt. Quod in
» terim à te publicari nolo, ne aut ad ipſum Papi
» rium, aut ad eius affectus perueniat. Noſq; uidea
» mur in locum uiuentis COS. ſubrogaſſe. Et iſtæ igi
tur epiſtolæ teſtantur Albinum uirum utilem fuiſ
ſe. Indicat & illud præcipue, quod ad eas ciuitates
inſtaurandas, quas Niger attriuerat, pecuniam mi
ſit, quo facilius ſibi earum accolas conciliaret. Gu
loſum eum Cordus, qui talia perſequitur, in ſuis
uoluminibus fuiſſe dicit. Et ita quidem, ut pomorũ
tantum hauſerit, quantum ratio humana non pati-
tur. Nam & quingentas ficus paſſarias, quas græ
ci calliſtrucias uocant, ieiunum comediſſe dicit, et cen
tum perſica campana, & melones hoſtienſes decem,
& uuarum lauicanarum pondo uiginti, & fice-
dulas centum, & oſtrea quadringenta. Vini ſanè
parcum fuiſſe dicit, quod Seuerus negat, qui eum aſ
ſerit ebrium etiam in bello fuiſſe, cum ſuis etiam
nunquam cœnauit, uel propter uinolentiam, ut di-
cit Seuerus, uel propter morum acrimoniam, uxo-
ri odioſiſſimus fuit, ſeruis iniuſtus, atrox circa mili
tem. Nam ſæpe & ordinarios centuriones, ubi cau-
ſæ qualitas non poſtulabat, in crucem ſuſtulit. Ver
berauit certe uirgis ſæpiſſime, neq; unquam delictis
pepercit. In ueſtitu nitidiſſimus fuit, in conuiuio ſor
didiſſimus, & ſoli ſtudens copiæ, mulierarius inter
primos amatores aduerſæ ueneris ſemper ignarus,
& talium perſecutor. Agri colendi peritiſſimus ita

ut etiam georgica conſcripſerit. Mileſias nonnulli
eiuſdem eſſe dicunt, quarum fama non ignobilis
habetur, quamuis mediocriter ſcriptæ ſint. A ſena
tu tantum amatus eſt, quantum nemo principum in
odium ſpeciatim Seueri, quem uehementer ob cru
delitatem oderant ſenatores. Deniq; uicto eo, pluri
mi ſenatores à Seuero interfecti ſunt, qui eius par-
tium uel uere fuerant, uel eſſe uidebantur. Deniq;
cum apud Lugdunum eundem interfeciſſet, ſtatim
literas inquiri iuſſit, ita ut inueniret, uel ad quos
ipſe ſcripſiſſet, uel qui ad eum reſcripſiſſent, o-
mnesq; illos, quorum epiſtolas reperit, hoſtes iudi
cari à ſenatu fecit, nec his peperat, ſed et ipſos in
teremit, et bona eorum propoſuit, atq; in ærarium
publicum retulit. Extat epiſtola Seueri, quæ oſten
dit aīum ſuū miſſa ad ſenatum, cuius hoc exēplū
» eſt. Nihil mihi gratius poteſt euenire P. C. q̄ ut
» ueſtrum iudicium Albinus haberet potius quàm
» Seuerus. Ego frumenta Reip. detuli, ego multa bel
» la pro Rep. geſſi, ego populo Romano tantum olei
» detuli, quantum rerum natura uix habuit. Ego in-
» terfecto Peſcennio Nigro, uos à malis tyrannicis li
» beraui. Magnam ſanè mihi reddidiſtis uicem, ma
» gnam gratiam, unum ex Afris & quidem Adru
» mentinis fingentem, quod de Ceioniorum ſtemma-
» te ſanguinem duceret, uſqueadeo extuliſtis, ut eum
» principem habere uelitis me principe, ſaluis libe-
» ris meis. defuit ne quæſo tanto ſenatui, quem ama
» re deberetis, qui uos amaret? huius fratrem hono
» ribus extuliſtis, ab hoc conſulatus, ab hoc prætu-

» ras, ab hoc ſperatis cuiusuis magiſtratus inſignia.
» non eam gratiam mihi redditis, quam maiores ue
» ſtri contra Piſonianam factionem, quam item pro
» Traiano, quam nuper contra Auidium Caſſium
» præſtiterunt, fictum illum & ad omnia mendacio
» rum genera paratum, qui nobilitatem quoq; men-
» titus eſt, mihi præpoſuiſtis quinetiam audiendus in
» ſenatu fuit Statilius Corfulenus, qui honores Albi
» no, & eius fratri decernendos ducebat, cui hoc ſu
» perfuit, ut de me ille decerneret homo nobilis ad
» triumphum, maior fuit dolor, quod illum pro lite
» rato laudandum pleriq; duxiſtis, cum ille nænijs
» quibuſdam anilibus occupatus inter mileſias puni
» cas Apuleij ſui, & ludicra literaria conſeneſceret.

Hinc apparet quanta ſeueritate factionem uel Peſcennianam, uel Clodianam uindicauerit. Quæ quidem omnia in uita eius poſita ſunt. Quæ qui diligentius ſcire uelit, legat Marium Maximum de latinis ſcriptoribus, de græcis Herodianum, q ad fidem pleraq; dixerunt. Fuit ſtatura procerus, capillo renodi & criſpo, fronte lata, candore mirabili, & ut pleriq; putant, ex eo nomen accepit, uoce muliebri & propè ad eunuchorum ſonum, motu ſiali, iracundia graui, furore triſtiſſimo, in luxuria uarius. Nam ſæpe appetens uini, frequenter abſtinens. Armorum ſtrenuus prorſus, ut non male ſui temporis Catilina diceretur. Nō ab re eſſe credimus cauſas oſtendere, quibus amorē ſenatus Clodius Albinus meruerit. Cū Britannicos exercitus regeret iuſſu Cōmodi, atq; illū interemptū adhuc falſò,

cõperiſſet, cum ſibi ab ipſo Cõmodo Cæſarianũ no
men eſſet delatum, proceſſit ad milites & hac con
» cione uſus eſt. Si ſenatus P. C. ſuum illud uetus
» haberet imperium, nec in unius poteſtate res tan-
» ta conſiſteret, non ad Vitellios, neque ad Nerones,
» neque ad Domitianos publica fata ueniſſent. in im
» perio conſulari noſtræ illæ gentes Ceioniorum, Al
» binorum, Poſthumiorum, de quibus patres ueſtri,
» qui & ipſi ab auis ſuis audierant, multa didice-
» runt, & certe Africam Romano imperio ſenatus
» adiunxit. Galliam Senatus ſubegit, & Hiſpanias.
» orientalibus populis ſenatus dedit leges, Parthos ten
» tauit ſenatus, & ſubegiſſet, niſi tam auarum prin-
» cipem Romano exercitui fortuna Reip. tunc dediſ-
» ſet. Britanias Cæſar ſubegit certe ſenator non dum
» tamen dictator. Hic ipſe Commodus quanto me-
» lior fuiſſet, ſi timuiſſet ſenatum. Et uſq; ad Nerõe
» quidem ſenatus authoritas ualuit, qui ſordidum, et
» impurum principem damnare non timuit, cum ſen
» tentiæ in eum dictæ ſint, qui uitæ, necisq; poteſta-
» tem, atque imperium tunc tenebat. Quare commi
» litones ego Cæſareum nomen, quod mihi Commo-
» dus detulit, nolo dij faxint, ut ne alij quidẽ uelint.
» Senatus imperet, prouincias diuidat, ſenatus nos
» conſules faciat, & quod dico ſenatus, uos ipſi ſena
» tores et patres ueſtri etiam eritis. Hæc concio uiuo
adhuc Commodo, Romam delata eſt, quæ Commo-
dum in Albinum exaſperauit, ſtatimq; ſucceſſo-
rem miſit Iunium Seuerum unum ex contuberna
libus ſuis. Senatui autem tantum placuit, ut miris

acclamationibus abſentem eum ornaret, & uiuo Commodo & deinceps interempto, ita ut nonnulli etiam Pertinaci authores fuerint, ut eum ſibi ſociũ adſciſceret, apud Iulianum de occidendo Pertinace ipſius plurimum authoritas ualuerit. Vt autem hoc uerum intelligatur, epiſtolam Commodi ad præf. præt. ſuos datam inſerui, qua de occidẽdo Iuliano ſignificauit ſuam mentem. Aurelius Commodus Seuerus præfectis ſalutem. Audiſſe uos credo primum fictum eſſe, quod ego in meorum conſilio interfectus eſſem, deinde concionem Clodij Albini apud milites meos habitam, qui ſe multum ſenatui commendat, idq́; quantum uidemus non fruſtra. Nam qui principem unum in Remp. negat eſſe debere, q́q; aſſerit à ſenatu oportere totam Rẽp. regi, is per ſenatum ſibi petit imperium. Cauete igitur diligentiſſime, iam enim hominem ſatis uobis militibus, populoq́; uitandum. Has literas cum Pertinax inueniſſet, in Albini odium publicauit. Quare Albinus occidendi Pertinacis Iuliano author fuit.

ANTONINVS GETA EIVSDEM SPARTIANI.

Cio Conſtantine Auguſte & mul
tos, & clementiam tuam quæſtionẽ
mouere poſſe, cur etiam Geta An-
toninus à me tradatur. De cuius
prius quàm uel uita uel nece di-
cam, diſſeram cur ipſi Antonini à
Seuero patre ſit nomen appoſitum. Neq; enim mul
ta in eius uita dici poſſunt, qui prius rebus huma
nis exemptus eſt quàm cum fratre teneret impe-
rium. Septimius Seuerus quodam tempore, cum con
ſuluiſſet, ac petyſſet, ut ſibi indicaretur, quo eſſet
ſucceſſore moriturus, in ſomnis uidit Antoninum ſi
bi ſucceſſurum. Quare ſtatim ad milites proceſſit
& Baſſianum filium maiorem natu M. Aureli-
um Antoninum appellauit. Quod cum feciſſet, &
paterna cogitatione, uel (ut quidam dicunt) à Iu-
lia uxore commonitus, quæ gnara erat ſomnij, quod
minori filio hoc facto, ipſe interclusiſſet aditum im
perandi, etiam Getam minorem filium Antoninũ
uocari iuſſit. Itaq; ſemper ab eo in epiſtolis fa-
miliaribus dictus eſt Antoninus cum ſi forte abeſ-
ſet, ſcriberet. Salutate Antoninos filios & ſucceſ-
ſores meos. Sed nihil ualuit patris matriſue cautio.
Nam ſolus ille ſucceſſit, qui primus Antonini no-
men accepit. Et hæc de Antonini nomine. Geta au-
tem dictus eſt uel à patrui nomine uel aui pater
ni, de cuius uita, & moribus in uita Seueri Marius

Maximus primo ſeptenario ſatis copioſe retulit. Fuit autem Antoninus Geta etiam ob hoc ita dictus, quod in animo habuit Seuerus, ut omnes deinceps principes, quẽadmodũ Auguſti, ita etiã Antonini dicerentur. Atq; amore Marci, quem fuiſſe uel fratrem ſuum dicebat, & cuius philoſophiam, literarumq; inſtitutionem ſemper imitatus eſt. Dicunt aliqui non in Marci honorem tantum Antonini nomini delatum, cum id Marcus adoptiuus habuerit, ſed in eius, qui Pius cognominatus. Adriani ſcilicet ſucceſſoris, & quidem ob hoc, quod Seuerũ ille ad fiſci aduocationem delegerat ex formula forenſi, cum ad tantos proceſſus ei patuiſſet dati ab Antonino primi gradus uel honoris auſpicium, ſimul quod nemo ei uideretur felicior imperator ad commodandum nomen eo principe, cuius propriũ nomen iam per quatuor principes cucurriſſet. De hoc eodem Seuerus gnarus geniture illius, cuius ut plerique Afrorum peritiſſimus fuit, dixiſſe fertur. » Mirum mihi uidetur Iuuenalis amantiſſime » Geta noſter diuus futurus, cuius nihil imperiale » in genitura uideo. Erat enim Iuuenalis præf. eius prætorij, nec eum fefellit. Nam Baſſianus, cum eum occidiſſet, ac uereretur tyrannicam ex parricidio notam, audiretq; poſſe mitigari facinus, ſi diuum » fratrem appellaret, dixiſſe fertur, ſit diuus, dum » non ſit uiuus. Denique eum inter diuos retulit, atq; ideo utcunque redit fama in gratiam parricida. Natus eſt Geta Seuero & Vitellio COSS. Mediolani, & ſi aliter alij prodiderunt. VI.

Cal. iunias ex Iulia, quam idirco Seuerus uxorem duxerat, quod eam in genitura habere comper───rat, ut regis uxor eſſet. Iſq; priuatus, ſed iam optimi in Rep. loci. Statim ut natus eſt, nuntiatū eſt ouū gallinam in aula peperiſſe purpureum. Quod cum allatum Baſſianus frater eius accepiſſet, & quaſi paruulus ploſum ad terram fregiſſet, Iulia dixiſſe fertur ioco, Maledicte parricida fratrem tuum occidiſti. Idq; ioco dictum. Seuerus altius quàm quiſquam præſentiū accepit. A' circunſtantibus autem poſtea uelut diuinitus effuſum approbatum eſt. Fuit etiam aliud omen. Nam cum in uilla cuiuſdam Antonini plebeij hominis agnus natus eſſet, qui uellus in fronte purpureum haberet, eadem die atq; hora, qua Geta natus eſt, audiſſetq; ille ab aruſpice, poſt Seuerum Antoninum imperaturum, ac de ſe ille auguraretur, ſed tamen tale fati timeret indicium, ferro eum adegit, quod & ipſum ſignum fuit, Getam ab Antonino interimendum, ut poſtea ſatis claruit. Fuit etiam aliud omen ingens poſtea, ut exitus docuit huius facinoris, quod euenit. Nam cum infantis Getæ natalem Seuerus commendare uellet, hoſtiam popa nomine Antoninus percuſſit, quod tunc nec quæſitum, nec animaduerſum, poſt uero intellectum eſt. Fuit adoleſcens decorus, moribus aſper ſed non impijs. A' natura decorus, tractator, guloſus, cupidus ciborum, & uini uarie conditi. Huius illud pueri fertur inſigne, quod cum uellet partium diuerſarum uiros Seuerus occidere, & inter ſuos diceret, hoſtes uobis eripio, conſentiretq;

pio, conſentiretq; adeo uſq; Baſſianus, ut eorum eti am liberos, ſi ſibi conſuleret, diceret occidendos, Geta interrogaſſe fertur, quantus eſſet interficiendorũ numerus, cumq; dixiſſet pater, ille interrogauit, iſti habent parentes, habent propinquos, cum reſponſum eſſet habere complures, plures ergo in ciuitate triſtes erunt quàm læti, quod uicimus. Et obtinuiſſet eius ſententia, niſi Plautianus præfectus, uel Iuuenalis inſtitiſſent ſpe proſcriptionum, ex quibus ditati ſunt. His accedebat Baſſiani fratris nimia crudelitas, qui cum contenderet, & diceret quaſi ioco, quaſi ſerio omnes cum liberis occidendos partium
» *diuerſarum, Geta ei dixiſſe dicitur. Tu q̃ nulli par*
» *cis, potes etiam fratrẽ occidere. Quod dictum eius tunc nihil, poſt uero pro præſagio fuit. Fuit in literis aſſequendis & tenax, ueterum ſcriptorum, paternarum etiam ſententiarum memor, fratri ſemper inuiſus, matri amabilior, quàm frater, ſubbalbe tamen canorus. Veſtitus nitidi cupidiſſimus ita, ut patri doleret, ſiquid accepit à præſentibus, ad ſuum contulit cultum, neq; quicquam cuipiam dedit. Poſt Parthicum bellum cum ingenti gloria floreret Baſſiano participe imperij appellato, Geta quoque Cæſaris, & Antonini, ut quidam dicunt, nomen accepit. Familiare illi fuit has quæſtiones grammaticis proponere, ut dicerent ſingula animalia quo modo uocem emitterent, uelut agni balãt, porcelli grunniunt, palumbes minurriunt, urſi ſæuiunt, leones rugiunt, leopardi rictant, elephanti barriunt, ranæ coaxant, equi hinniunt, aſini ru-*

dunt, tauri mugiunt, easq; de ueteribus approbare. Sereni Sammonici libros familiariſſimos habuit, quos ille ad Antoninum ſcripſit. Habebat etiam iſtam conſuetudinem, ut conuiuia, & maxime prandia per ſingulas literas iuberet ſcientibus ſeruis, uelut in quo erat anſer, aper, anas. item pullus, perdix, pauus, porcellus, piſcis, perna. Et quae in eã literam genera edulium caderent. & item faſianus, farrata, ficus, et talia, quare comis etiam habebatur in adoleſcentia. Occiſo eo, pars militum, quae incorrupta erat, parricidium aegerrime accepit dicentibus cunctis duobus ſe liberis fidẽ promiſiſſe, duobus ſeruare debere. Clauſiſq; portis diu non eſt imperator admiſſus. Deniq; niſi querelis de Getae editis, & animis militum delinitis enormibus etiã ſtipendijs datis Romam Baſſianus redire non potuit. Poſt haec denique & Papinianus et multi alij interempti ſunt, qui uel concordiae fauerant, uel q partium Getae fuerant, ita ut utriuſq; ordinis uiri & in balneo coenantes, & in publico percuterẽtur, Papinianus ipſe ſecuri percuſſus ſit improbãte Baſſiano, quod non gladio res peracta ſit. Ventum denique eſt uſque ad ſeditionem urbaniciariorum militum, quos quidem non leui authoritate Baſſianus compreſſit tribuno eorum, ut alij dicunt, interfecto, ut alij, relegato. Ipſe autem tantum timuit, ut lorica ſublato clauo etiam curiam ſit ingreſſus, atque ita rationem facti ſui, & necis geticae reddiderit. Quo quidem tempore Aelius Pertinax filius Pertinacis, qui poſtea eſt ab eodem Baſſiano interem

ptus, recitanti fauſtum prætorij, & dicenti, Sarmaticus Maximus, & Parthicus Maximus dixiſſe dicitur, adde & Geticus Maximus quaſi Gotthicus, quod dictū altius in pectus Baſſiani deſcendit, ut poſtea nece Pertinacis eſt approbatum nec ſolum Pertinacis, ſed & aliorum, ut ſupra dictum eſt, paſſim & inique. Aelium autem etiam ſuſpectum habuit affectatæ tyrannidis, quod eſſet in amore omnium & filius Pertinacis imperatoris, quæ res nulli facile priuato ſatis tuta eſt. Funus Getæ accuratius fuiſſe dicitur, quàm eius, qui fratre uideretur occiſus. Illatusq; eſt maiorum ſepulchro hoc eſt Seueri, quod eſt in Appia uia euntibus ad portam dextram ſpecie ſeptizonii extructum, quod ſibi ille uiuus ornauerat. Occidere uoluit & matrē Getæ nouercam ſuam, quod fratrem lugeret, & mulieres, quas poſt reditum de curia flentes reperit. Fuit præterea eius immanitatis Antoninus, ut his præcipue blandiretur, quos ad necem deſtinabat, ut eius magis blandimentum timeretur, quàm iracundia. Mirum ſane omnibus uidebatur, quod mortem Getæ toties ipſe etiam fleret, quoties nominis eius mentio fieret, quoties imago uideretur, aut ſtatua. Varietas autem tanta fuit Antonini Baſſiani, immo tanta ſitis cædis, ut modo fautores Getæ, modo inimicos occideret, quos fors obtuliſſet, quo facto magis Geta deſyderabatur.

ſCriptis iam pluribus libris non hiſto rico, nec diſerto, ſed pedeſtri alloquio, ad eam temporum ueniemus ſeriē, in qua per annos, quibus Galienus, & Valerianus Remp. tenuerunt, triginta tyranni occupato Valeriano, magnis belli perſici neceſſitatibus extiterunt. Cum Galienum nō ſolum uiri, ſed etiam mulieres contemptui haberent, ut ſuis locis probabitur. Sed quoniam tanta obſcuritas eorum hominum fuit, qui ex diuerſis orbis partibus ad imperium conuolabant, ut non multa de his uel dici poſſint à doctioribus, uel requiri, deinde ab omnibus hiſtoricis, q græce ac latine ſcripſerunt, ita non nulli prætereantur, ut eorum nomina frequententur. Poſtremo cum tam uarie à pleriſque ſuper his nonnulla ſint prodita, in unum eos libellum contuli equidem breuem, maxime cum uel in Valeriani, uel in Galieni uita pleraque de his dicta, nec repetenda tamen ſatis conſtat.

CYRIADES PRIMVS.

hIc patrem Cyriadem fugiens diues, & nobilis cum luxuria ſua, & moribus perditis ſanctum ſenem grauaret, direpta magna parte auri argenti etiam infinito pondere Perſas petit, atque inde Sapori regi coniunctus, atq; ſociatus cum hortator bel

li Romanis inferendi fuiſſet, Odenatum primum, deinde Saporem ad Romanum ſolum traxit. Antiochia etiam capta, & Cæſarea, Cæſareanum nomen accepit. Atq; inde uocatus Auguſtus cum omnem orientem uel uirium audacia, uel terrore quateret, patrem uero interemiſſet (quod alij hiſtoria negāt factum) ipſe per inſidias ſuorum, cum Valerianus iam ad bellum perſicum ueniret, occiſus eſt. Neque plus de hoc hiſtoriæ quicquam mandatum eſt, quod dignum memoria eſſe uideatur. Quem clarum perfugium & pariadium, & aſpera tyrannis, & ſumma luxuries literis dederunt.

POSTHVMVS SECVNDVS.

HIc uir in bello fortiſſimus, in pace conſtantiſſimus, in omni uita grauis, uſq; adeo ut Saloninum filium ſuum eidē Galienus in Gallia poſitum crederet, quaſi cuſtodi uitæ, & morum, & actuum imperialium inſtitutori. Sed quantum pleriq; aſſerunt, quod eius non conuenit moribus, poſtea fidem fregit, & occiſo Salonino, ſumpſit imperium. Vt autem uerius pleriq; tradiderunt, cum Galli uehementiſſime Galienum odiſſent, puerum autem apud ſe imperare ferre non poſſent, eum, qui commiſſum regebat imperium, imperatorem appellarunt, miſſiſq; militibus adoleſcentem interfecerunt. Quo interfecto, ab omni exercitu, & ab omnibus Gallis Poſthumus gratanter acceptus, talem ſe præbuit per

annos ſeptem, ut Gallias inſtaurauerit. Cum Galienus luxuriæ & popinis uacaret, & amore barbaræ mulieris conſeneſceret. Geſtum eſt tamen à Galieno contra hunc bellum, tunc cum ſagitta Galienus eſt uulneratus. Siquidem nimius amor erga Poſthumum omnium erat in Gallicanorum gente populorū, quod ſubmotis omnibus germanicis gentibus Romanum in priſtinam ſecuritatem reuocaſſet imperium. Sed cum ſe grauiſſime regeret more illo, quo Galli nouarum rerum ſemper ſunt cupidi, Lolliano agente interemptus eſt. Siquis ſanè Poſthumi meritum requirit, iudicium de eo Valeriani ex hac epiſtola, quam ille ad Gallos miſit, intelliget. » Transrhenani limitis ducem, & Galliæ præſidem Poſthumum fecimus uirum digniſſimum ſeueritate Gallorum. præſente quo non miles in caſtris, non iura in foro, non in tribunalibus lites, non in curia dignitas pereat. Qui unicuiq; proprium, & ſuum ſeruet. Virum quem ego præ cæteris ſtupeo, & qui locum principis mereatur iure, de quo ſpero quod mihi gratias agetis, quod ſi me fefellerit opinio, quam de illo habeo, ſciatis nuſquam gentium reperiri, qui poſſit penitus approbari. Huius filio Poſthumo nomine tribunatum Vocontiorum dedi adoleſcenti, qui ſe dignum patris moribus reddet.

E hoc propè nihil eſt, quod dicatur, niſi quod à patre appellatus Cæſar, ac deinceps in eius honore Auguſtus cum patre dicatur interemptus. Cum Lollianus in locum Poſthumi ſubrogatus delatum ſibi à Gallis ſumpſiſſet imperium. Fuit autem, quod ſolum memoratu dignum eſt, ita in declamationibus diſertus, ut eius controuerſiæ Quintiliano dicantur inſertæ, quem declamatorē romani generis acutiſſimum unius capitis lectio prima ſtatim fronte demõſtrat.

LOLLIANVS QVARTVS.

Vius rebellione in Gallia Poſthumus uir omnium fortiſſimus interemptus eſt. Cum iã nutante Galieni luxuria in ueterem ſtatum Romanum reformaſſet imperium. Fuit quidem etiam fortiſſimus, ſed rebellionis intuitu minorem apud Gallos authoritatem de ſuis uiribus tenuit. Intereptus aũt eſt à Victorino Victoriæ, uel Victoriæ filio, quæ poſtea mater caſtrorũ appellata eſt, et Auguſtæ nomine affecta, cum ipſa per ſe fugiens tanti ponderis molē primum in Marium, deinde in Tetricum, atq; eius filium contuliſſet imperia. Et Lollianus quidē nõ nihilum Reip. profuit. Nam pleraſq; Galliæ ciuitates nonnulla etiam caſtra Poſthumus ꝑ ſeptem annos in ſolo barbarico ædificauerat, quæ interfecto

Poſthumo ſubita irruptione Germanorum, & direpta fuerant, & incenſa, ſtatum ueterem reformauit. Deinde à ſuis militibus, quod in labore nimius eſſet, occiſus eſt. Ita Galieno ꝑdente Rēp. in Gallia primū Poſthumus, deinde Lollianus, Victorinus deinceps, Poſtremo Tetricus (Nā de Mario nihil dicimus) affectatores Romani nominis extiterunt, quos omnes datos diuinitus credo, ne cum illa peſtis inaudita luxuria impediretur, malis poſſidendi Roma=num ſolum Germanis daretur facultas, qui ſi eo genere tunc euaſiſſent, quo Gotthi, & Perſæ conſentiētibus in Romano ſolo gētibus uenerabile hoc Romani noīs finitum eſſet imperiū. Lolliani aūt uita in multis obſcura eſt, ut et ipſius Poſthūi ſed priuata uirtute clara, non nobilitatis pondere uixerunt.

VICTORINVS QVINTVS.

POſthumus ſenior, cum uideret multis ſe Galieni uiribus peti, atq; auxilium non ſolum militum, uerum etiam alterius principis neceſſarium, Victorinū militaris induſtriæ uirum in participatum uocauit imperij, & cum eodem contra Galienum conflixit. Cumq; adhibitis ingentibus Germanorū auxilijs, diu bella traxiſſent, uicti ſunt. Tunc interfecto etiam Lolliano ſolus Victorinus in imperio remanſit, qui & ipſe, quod matrimonijs militum, & militariū corrūpendis opam daret, à quodā actuario, cuius uxorem ſtuprauerat, compoſita factione Agrippinæ ꝑcuſſus Victorino filio Cæſare à ma-

tre Victorina, ſiue Victoria, quæ mater caſtrorum dicta eſt, appellato, qui & ipſe puerulus ſtatim eſt interemptus, cum apud Agrippinam pater eius eſſet occiſus. De hoc quod fortiſſimus fuerit, et præter libidinem optimus imperator à multis multa ſunt dicta. Sed ſatis credimus Iulij Ateriani partem libri cuiuſdam ponere, in quo de Victorino ſic loquitur.
» Victorino, qui Gallias poſt Iunium Poſtumum
» rexit, neminem exiſtimo præferendum. Non in uir
» tute Traianum, non Antoninum in clementia, non
» grauitate Neruam, non in gubernando ærario Ve-
» ſpaſianum, non in cenſura totius uitæ, ac ſeuerita-
» te militari Pertinacem, uel Seuerum. Sed omnia
» hæc libido, & cupiditas mulierariæ uoluptatis ſic
» perdidit, ut nemo audeat uirtutes eius in literas
» mittere, quem conſtat omnium iudicio meruiſſe pu
» niri. Ego cum id iudicij de Victorino ſcriptores habuerint, ſatis mihi uideor de eius dixiſſe moribus.

VICTORINVS IVNIOR SEXTVS.

DE hoc nihil amplius in literas eſt relatum quàm quod nepos Victoriæ Victorini filius fuit, & à patre, & ab auia ſub eadem hora, qua Victorinus interemptus Cæſar eſt nuncupatus, ac ſtatim à militibus ita occiſus. Extant denique ſepulchra circa Agrippinam breui marmore impreſſa humilia, in quibus unus eſt inſcriptus, hic duo Victorini tyranni ſiti ſunt.

ictorino, Lolliano, & Poſthumo inter
u emptis, Marius ex fabro, ut dicitur, ferrario triduo tãtum imperauit. De hoc quid amplius requiratur, ignoro, niſi quod eum inſigniorem breuiſſimum fecit imperium. Nam ut C O S. qui ſex meridianis horis conſulatum ſuffectum tenuit à M. Tullio tali aſperſus
» eſt ioco. Conſulem habuimus tam ſeuerum, tamq́;
» cenſorium, ut in eius magiſtratu nemo pranderit,
» nemo cœnauerit, nemo dormierit. De hoc etiã dici poſſe uidetur, qui una die factus eſt imperator, alia die uiſus eſt imperare, tertia interemptus eſt. Et uir quidem ſtrenuus, ac militaribus uſq; ad imperium gradibus euectus eſt, quem pleriq; Mamurium, nonnulli Veturium, opificem utpote ferrarium, nuncuparunt. Sed de hoc nimis multa, de quo illud addidiſſe ſatis eſt. Nullius manus uel ad feriendum, uel ad impellendum fortiores fuiſſe, cum in digitis neruos uideretur habuiſſe, non uenas. Nam & carra uenientia digito ſalutari repuliſſe dicitur, & fortiſſimos quoſq; uno digito ſic affixiſſe, ut quaſi ligni, uel ferri obtuſioris ictu percuſſi dolerent. Multa duorum digitorum alliſione contriuit. Occiſus eſt à quodam milite, qui, cum eius quondam operarius in fabribili officina fuiſſet, contemptus eſt ab eodem, uel cum duxiſſet, uel cum imperium cepiſſet. Addidiſſe hæc uerba dicitur interemptor, hic eſt gladius, quem ipſe feciſti, huius

concio prima talis fuiſſe dicitur. Scio commilitones poſſe mihi obijci artem priſtinam, cuius mihi omnes teſtes eſtis. Sed dicat quisq; quod uult. Vtinam ſemper ferrum exerceam. Non uino, non floribus, nõ mulierculis, non popinis, ut facit Galienus, indignus patre ſuo, & ſui generis nobilitate depereat. Ars mihi obijciatur ferraria, dum me & exteræ gentes ferrum attrectaſſe ſuis cladibus recognoſcant in Italia. Denique ut omnis Alemannia, omnisq; Germania cum cæteris, quæ adiacent gentibus Romanum populum ferratam putent gentem, ut ſpecialiter in nobis ferrum timeant. Vos tamen cogitetis uelim, feciſſe uos principem, qui nunquam quicquam ſcierit tractare, niſi ferrum. Quod icirco dico, quia ſcio mihi à luxurioſiſſima illa peſte nihil opponi poſſe, niſi hoc, quod gladiorum, armorumq; artifex fuerim.

INGENVVS OCTAVVS.

Fvſco & Baſſo COSS. cum Galienus uino & popinis uacaret, cumq; ſe lenonibus, mimis, & meretricibus dederet, ac bona naturæ luxuriæ continuatione deperderet, Ingenuus, qui Pannonias tũc regebat, à Mœſiacis legionibus imperator eſt dictus cæteris Pannoniarum uolentibus, neq; in quoquam melius conſultum Reip. à militibus uidebatur, quàm quod inſtantibus Sarmatis creatus eſt imperator, qui feſſis rebus mederi ſua uirtute potuiſ

ſet. Cauſa autem ipſi arripiendi tunc imperij fuit, ne ſuſpectus eſſet imperatoribus, quod erat fortiſſimus, ac Reip. neceſſarius, & militibus, quod imperantes uehementer mouet, acceptiſſimus. Sed Galienus, ut erat nequam, & perditus, ita etiam ubi neceſſitas coëgiſſet, uelox fortis, uehemens, crudelis. Deniq; Ingenuum conflictu habito uicit, eoq; occiſo in omnes Mœſiacos tam milites quàm ciues aſperrime ſæuijt. Nec quenquam ſuæ crudelitatis exortem reliquit. Vſqueadeo aſper, et truculentus, ut pleraſq; ciuitates uacuas à uirili ſexu relinqueret. Fertur ſanè idem Ingenuus ciuitate capta, intraſſe domū, in qua ſe pugione transfodit, atq; ita uitam finiſſe, ne in tyranni crudelis poteſtatem ueniret. Extat ſanè epiſtola Galieni, quam ad Celerem Verianum ſcripſit, qua eius nimietas crudelitatis oſtenditur. ego iccirco interpoſui, ut omnes intelligerent hominem luxurioſum crudeliſſimum eſſe, ſi neceſſitas

» poſtulet. Galienus Veriano. Non mihi ſatisfacies, ſi
» tantum armatos occideris, quos & fors belli interi-
» mere potuiſſet. Perimendus eſt omnis ſexus uirilis,
» ſi et ſenes, atq; impuberes ſine reprehenſione noſtra
» occidi poſſent, occidendus eſt quicunq; male uoluit,
» occidendus eſt quicunq; male dixit. contra me, con-
» tra Valeriani filium, contra tot principum patrem
» & fratrem Ingenuus factus eſt imperator? Lace-
» ra, occide, concide, animum meum intelligere potes,
» mea mente iraſcere, qui hæc manu mea ſcripſi.

Fati publica fuit, ut Galieni tempore quicunq; potuit, ad imperium proſiliret. Regillianus deniq; in Illyrico ducatum gerens imperator eſt factus authoribus imperij Mœſijs, qui cum Ingenuo fuerát ante ſuperati. In quorum parentes grauiter Galienus ſæuierat. Hic tamen multa fortiter cõtra Sarmatas geſſit, ſed authoribus Roxolanis, conſentientibusq; militibus, & timore prouincialium ne iterum Galienus grauiora faceret, interemptus eſt. Mirabile fortaſſe uideatur, ſi quæ origo imperij eius fuerit, declaretur. Militari enim ioco regna promeruit. Nam cum milites cum eo quidam cœnarent, extitit Valerianus tribunus, qui diceret Regilliani nomen unde credimus dictum? Alius continuo, credimus, quod à regno. Tum is, qui aderat ſcholaſticus, cœpit quaſi grammaticaliter declinare, & dicere, Rex regis regio Regillianus. Milites, ut eſt hominum genus pronum ad ea, quæ cogitant, dixerunt. Ergo poteſt rex eſſe? item alius, ergo poteſt nos regere? item alius, deus tibi regis nomen impoſuit. Quid multa? His dictis, cum alia die mane proceſſiſſet, à principibus imperator eſt ſalutatus. Ita quod alijs uel audacia uel iudicium detulit, huic iocularis aſtutia fuit, quod negari non poteſt, uir in militari re ſemper probatus, & Galieno iam ante ſuſpectus, quod dignus uideretur imperio. Gẽtis Daciæ Decibali ipſius, ut fertur, affinis. Extat

epiſtola D. Claudij adhuc priuati, qua Regilliano
Illyrici duci gratias agit ob redditum Illyricum,
cum omnia Galieni ſegnitia deperirent, quam ego
repertam in archiuis inſerendā putaui, fuit enim
publica. Claudius Regilliano multam ſalutem.
Felicem Remp. quæ te talem uirum habere rei ca-
ſtrenſis bellis his meruit, felicem Galienum, etiam
ſi ei uera nemo, nec de bonis, nec de malis nuntiat.
Pertulerunt ad me Bonitus, & Celſus ſtipatores
principis noſtri, qualis apud Scupos in pugnando
fueris, quot uno die prælia, & qua celeritate confece
ris. Dignus eras triumpho, ſi antiqua tempora ex
tarent. Sed quid multa? Memor cuiuſdam hominis
cautius uelim uincas. Arcus ſarmaticos, & duo ſa
ga ad me uelim mittas, ſed fiblatoria cum ipſe mi
ſerim de noſtris. Hac epiſtola oſtenditur, quid de
Regilliano ſenſerit Claudius, cuius grauiſſimum
iudicium ſuis temporibus fuiſſe non dubiū eſt. Nec
à Galieno quidem uir iſte promotus eſt, ſed à pa
tre eius Valeriano, ut & Claudius, & Macria-
nus, & Ingenuus, & Poſthumus, & Aureolus, qui
omnes in imperio interempti ſunt, cum mererentur
imperium. Mirabile autem hoc fuit in Valeriano
principe, quod omnes quoſcunq; duces fecit, poſtea
militum teſtimonio ad imperium peruenerunt, ut
appareat ſenem imperatorē in deligendis Reip.
ducibus talē fuiſſe, qualem Romana felicitas ſi con-
tinuari fataliter potuiſſet, ſub bono principe requi
rebat. Et utinam uel illi, qui arripuerant imperia,
regnare potuiſſent. Vel eius filius Galienus in im

perio diutius non fuiſſet, ut libere ſe in ſuo ſtatu Reſp. noſtra tenuiſſet. Sed nimis ſibi fortuna indulgendum putauit, quæ cum & Valeriano bonos principes tulit, Et Galienum diutius quàm oportebat, Reip. reſeruauit.

AVREOLVS DECIMVS.

Hic quoq; Illyricianos exercitus regens in contemptu Galieni, ut omnes eo tempore, coactus à militibus ſumpſit imperium. Et cum Macrianus cum filio ſuo Macriano contra Galienum ueniret, cum plurimis exercitus eius cœpit, aliquos corruptos fidei ſuæ addixit, & cum factus eſſet inualidus imperator, cumq; Galienus expugnare uirum fortem fruſtra tentaſſet, pacem cum eo contra Poſthumum pugnaturus fecit, quorum pleraq; & dicta ſunt, & dicenda. Hunc eundem Aureolum Claudius interfecto iam Galieno conflictu habito apud eum pontem interemit, qui nunc pons Aureoli nuncupatur, atq; illic ut tyrannum ſepulchro humiliore donauit. Extat etiam epigramma græcum in hanc formam,

» *Dona ſepulchrorum uictor poſt multa tyranni*
» *Prælia iam felix Claudius Aureolum*
» *Munere proſequitur mortali, & iure ſuperſtes*
» *Viuere quem uellet, ſi pateretur amor*
» *Militis egregij, uitam qui iure negauit*
» *Omnibus indignis, & magis Aureolo.*

Ille tamen clemens, qui corporis ultima ſeruans
Et pontem Aureoli dedicat, & tumulum

Hos ego uerſus à quodam grammatico translatos ita poſui, ut fidem ſeruarem, non quo non melius potuerint transferri, ſed ut fidelitas hiſtoriæ ſeruaretur, quam ego præ cæteris cuſtodiendam putaui, qui id, quod ad eloquentiam pertinet, nihil curo. Rē enim uobis propoſui deferre non uerba, maxime tanta rerum copia, ut triginta tyrānorum ſimul uitas ſcribendas acceſſerim.

MACRIANVS VNDECIMVS.

Capto Valeriano diu clariſſimo principe ciuitatis, fortiſſimo Deinum imperatore, ad poſtremum omnium infeliciſſimo, uel quod ſenex apud Perſas conſenuit, uel quod indignos ſe poſteros dereliquit, Cum Galienum contemnendum Baliſta præfectus Valeriani, & Macrianus primus intelligerent quærentibus etiam militibus principem, unum in locū conceſſerunt, quærentes quid faciendū eſſet. Tuncq; conſtitit Galieno longe poſito Aureolo uſurpante imperium debere aliquem principem fieri, & quidem optimum, ne quiſpiam tyrannus exiſteret. Verba igitur Baliſtæ quantum Mæonius Aſtianax, q consilio interfuit, aſſerit, hæc. Mea ætas, et profeſſio, et uoluntas longe ab imperio abſunt, et ego, quod negare non poſſum, bonum principem quæro. Sed quis tandem eſt, qui Valeriani locum poſſit implere? niſi

» re? niſi talis qualis tu es ô Macriane. Fortis, con-
» ſtans, integer, probatus in Rep. & ,quod maxime
» ad imperium pertinet diues. Arripe igitur locum
» meritis tuis debitum, me præfecto quandiu uoles,
» uteris, tu cum Rep. tantum bene agas, ut te Roma-
» nus orbis factum principẽ gaudeat. Ad hæc Ma-
» crianus, Fateor Baliſta imperium prudẽti non fru
» ſtra eſt. Volo enim Reip. ſubuenire, atque illam pe
» ſtem à legum gubernaculis dimouere, ſed non hoc
» in me ætatis eſt. Senex ſum, ad exemplum equita
» re non poſſum. Lauandum eſt mihi frequentius,
» edẽdum delicatius, diuitiæ me iandudum ab uſu
» militiæ retraxerunt. Iuuenes aliqui ſunt quæren-
» di, nec unus, ſed duo, uel tres fortiſſimi, qui ex di-
» uerſis partibus orbis Romani Remp. reſtituant,
» quam Valerianus fato, Galienus uitæ ſuæ gene-
» nere perdiderunt. Poſt hæc intellexit eum Baliſta
ſic agere, ut de filijs ſuis uideretur cogitare, atque
» adeo ſic agreſſus eſt. Prudentiæ tuæ Remp. tradi
» mus. Da igitur liberos tuos Macrianum, & Quie-
» tum fortiſſimos iuuenes olim tribunos à Valeria
» no factos, qui Galieno imperante, quod boni ſunt,
» ſalui eſſe non poſſunt. Tunc ille, ubi intellectum ſe
» eſſe comperit, Do inquit manus. de meo ſtipendium
» militi duplex daturus. Tu tantum præfecti mihi ſtu
» dium, & annonam in neceſſarijs locis præbe. Iam
» ego faxim, ut Galienus ſordidiſſimus fœminarum
» omnium duces ſui parentis intelligat. Factus eſt
» igitur cum Macriano & Quieto duobus filijs cun
ctis militibus uolentibus imperator. Ac ſtatim com

mm

tra Galienum uenire cœpit, ut cunque rebus in ori
ente derelictis. Sed cum quadraginta quinque mil
lia militum ſecum duceret in Illyrico, uel in Thra
ciarum extremis congreſſus cum Aureolo uictus,
& cum filio interemptus eſt. Triginta denique mil
lia militum in Aureoli poteſtatem conceſſere. Domi
tianus autem eundem uicit dux Aureoli fortiſſi-
mus, & uehementiſſimus, qui ſe originem diceret a
Domitiano imperatore trahere, atque à Domicil-
la. De Macriano autem nefas mihi uidetur iudici-
um Valeriani præterire, quod ille in oratione ſua;
quam ad ſenatum è Perſidis finibus miſerat, poſu
» *it. Inter cætera ex oratione D. Valeriani. Ego*
» *Patres Conſcripti bellum Perſicum gerens Macria*
» *no totum Remp. credidi, quod à parte militari il*
» *le uobis fidelis, ille mihi deuotus, illum & amat,*
» *& timet miles. Vtrunque res exegerit, cum exerci-*
» *tibus agit, nec P. C. noua, uel incognita nobis ſunt*
» *pueri eius uirtus in Italia, adoleſcentis in Gal-*
» *lia, iuuenis in Thracia, in Africa iam prouecti,*
» *ſeneſcentis denique in Illyrico, & Dalmatia com-*
» *probata eſt, cum in diuerſis prælijs ad exemplum*
» *fortiter faceret. Huc accedit, quod habet iuuenes*
» *filios Romano dignos collegio, noſtra dignos ami-*
» *citia, & reliqua.*

MACRIANVS IVNIOR DVODECIMVS.

m Vlta de hoc in patris imperio præli bata ſunt, qui nunquam imperator fa ctus eſſet, niſi prudentiæ patris eius creditum uideretur. De hoc planè mul ta miranda dicuntur, quæ ad fortitudinem pertine ant iuuenilis ætatis. Sed ad facta aut quantum in bellis minus ualet fortitudo? Hic enim uehemens cũ prudentiſſimo patre, cuius merito imperare cœ perat, à Domitiano uictus triginta, ut ſuperius di xi, millibus militum ſpoliatus eſt. Matre nobilis, patre tantum forti, & ad bellum parato, atque ab ultima militia in ſummum perueniente ducatum, & ſplendore ſublimi.

QVIETVS TERTIVSDECIMVS.

h Ic, ut diximus, Macriani filius fuit cum patre, & fratre Baliſtæ iudicio imperator eſt factus. Sed ubi comperit Odenatus, qui olim iam orientem te nebat, ab Aureolo Macrianum patrem, Quietum, & eius fratrem Macrianum uictos, milites in eius poteſtatem cõceſſiſſe, quaſi Galieni partes uindicaret, adoleſcentem cum Baliſta præfecto dudum intere mit. Idem quoque adoleſcens grauiſſimus Romano imperio fuit, ut uere Macriani filius, & eius Ma crianus frater. qui duo afflictis rebus, potuerũt Remp. gerere. Videtur non mihi prætereundum de Macrianorũ familia, quæ hodieq; floret, id dicere,

quod ſpeciale ſemper habuerunt. Alexandrum Magnum Macedonem uiri in auro, & argento mulieres, & in reticulis, & dextrocherijs, & in annulis, & in omni ornamentorum genere exculptum ſemper habuerunt eousq; ut tunicæ, & limbi, & penulæ matronales in familia eius hodieq; ſint, quæ Alexandri effigiem delitijs uariantibus monſtrent. Videmus proxime Cornelium Macrum in eadem familia uirum cum cœnam in templo Herculis daret, pateram electrinam, quæ in medio uultum Alexandri haberet, & in circuitu omnem hiſtoriam contineret ſignis breuibus, et minutulis põtifici propinare, quam qdem circunferri ad omnes tanti illius uiri cupidiſſimos iuſſit. Quod idcirco poſui, quia dicuntur iuuari in omni actu ſuo, qui Alexãdrum expreſſum uel auro geſtitant, uel argento.

Alexandri imago fortunata.

ODENATVS QVARTVSDECIMVS.

N*iſi Odenatus princeps Palmyrenorũ capto Valeriano feſſis Romanæ Reip. uiribus ſumpſiſſet imperium, in oriente res perditæ eſſent. Quare aſſumpto nomine primum regali cum uxore Zenobia, & filio maiore, cui erat nomen Herodes, minoribus Herenniano, & Timolao collecto exercitu contra Perſas profectus eſt, Niſibin primum, & orientis pleraq; cum omni Meſopotamia in poteſtatem recepit. Deinde ipſum regem uictum fugere coëgit. Poſtremo Cteſiphonta uſque, Saporem, & eius libe=*

ros perſecutus captis concubinis, capta etiã magna præda, ad orientem uertit, ſperans quod Macrianum, qui imperare contra Galienum cœperat, poſſet opprimere, ſed illo iam profecto contra Aureolum, & contra Galienum, eo interempto, filium Quietum interfecit, Baliſta (ut pleriq; aſſerunt) regnum uſurpante, ne & ipſe poſſet occidi. Compoſito igitur magna ex parte orientis ſtatu à conſobrino ſuo Mæonio, qui et ipſe imperium ſumpſerat, interemptus eſt cum filio ſuo Herode, qui & ipſe poſt reditum de Perſide cum patre imperator eſt appellatus. Iratum fuiſſe Reip. deum credo, qui interfecto Valeriano, noluit Odenatum reſeruare. Ille planè cum uxore Zenobia non ſolum orientem, quem iam in priſtinum reformauerat ſtatum, ſed omnes omnino totius orbis partes reformaſſet. Vir acer in bellis, & quantum pleriq; ſcriptores loquuntur, uenatu memorabilis ſemper inclytus, qui à prima ætate capiendis leonibus, & pardis, urſis, cæteriſq; ſylueſtribus animalibus ſudorem officij uirilis impendit. Quiq; ſemper in ſyluis, ac montibus uixit perferens calorem, pluuias, & omnia mala, quæ in ſe continent uenatoriæ uoluptates. Quibus duratus, ſolem ac puluerem bellis perſicis tulit. Non aliter etiam coniuge aſſueta, quæ multorum ſentẽtia fortior marito fuiſſe perhibetur. Mulierum omnium nobiliſſima orientalium fœminarum, &, ut Cornelius Capitolinus aſſerit, ſpecioſiſſima.

d E hoc utrum imperauerit ſcriptores inter ſe ambigunt. Multi enim dicunt Quieto per Odenatum occiſo, Baliſtæ ueniam datam, tamen eum imperaſſe, quod nec Galieno, nec Aureolo, nec Odenato ſe crederet. Alij aſſerunt priuatum eum in agro ſuo, quẽ apud Daphnen ſibi comparârat, interemptum. Multi & ſumpſiſſe illum purpuram, & more Romano imperaſſe, exercitum duxiſſe, et de ſe plura promiſiſſe dixerunt. Occiſum autem per hos, quos Aureolus miſerat ad comprehendendũ Quietum Macriani filium, quem prædam ſuam eſſe dicebat. Fuit uir inſignis, eruditus ad gerendam Remp. In conſilijs uehemens, in expeditionibus clarus, in prouiſione annonaria ſingularis, Valeriano ſic acceptus, ut eum quibuſdam literis hoc teſtimonio proſecutus ſit. Valerianus Ragonio claro præfecto Illyrici, & Galliarum. Siquid in te bonæ frugis eſt, quam eſſe ſcio parens Clare diſpoſitionem me Baliſtæ proſequere, hac in forma Remp. uides, ut nec ille prouinciales grauet, ut illic equos contineat, ubi ſunt pabula, illic annonas militum mandet, ubi ſunt frumenta. Non prouincialem, non poſſeſſorem cogat illic frumenta, ubi non habet, dare, illic equum, ubi non potes, paſcere, nec eſt ulla alia prouiſio melior, quàm ut in locis ſuis erogentur, quæ naſcuntur, ne aut uehiculis, aut ſumptibus Rempublicam grauent. Galatia fru-

» mentis abundat, referta eſt Thracia, plenũ eſt Illyri
» cum. Illic pedites collocentur, quãquam in Thracia
» etiã equites ſine noxa prouincialium hyemare poſ
» ſint. Multum.n.ex campis fœni colligitur, iã ibi la
» ridum, iam cæteræ ſpecies in his dandæ ſunt locis,
» in quibus affatim redundant. Quæ omnia ſunt
» Baliſtæ conſilia, qui ex quadam prouincia unam
» tantum ſpeciem præberi iuſſit, quod ea redundaret,
» atq; ab ea milites ſubmoueri, id quod publicatus eſt
» decretum. Eſt & alia eius epiſtola, qua gratias
Baliſtæ agit, in qua docet ſibi præcepta gubernandæ Reip. ab eodẽ data gaudens, quod eius conſilio nullum aſcriptitium i. uacantem haberet, & tribunum nullum ſtipatorem, qui non uere pugnaret. Hic igitur uir in tentorio ſuo cubans à quodã gregario milite Odenati in Galieni gratiam dicitur interemptus. De quo ipſe uera non ſatis comperi, idcirco quod ſcriptores temporum de huius præfectura multa, de imperio pauca dixerunt.

VALENS DECIMVSOCTAVVS.

Hic uir militaris ſimul etiam ciuilium uirtutum gloria pollens proconſulatu Achaiæ dato à Galieno tunc honore gubernabat, quem Macrianus uehementer reformidans ſimul quod in omni genere uitæ ſatis clarum norat, ſimul quod inimicum ſibi eſſe inuidia uirtutum ſciebat, miſſo Piſone nobiliſſimæ tunc, & conſularis familiæ uiro in-

terſici præcepit. Valens diligentiſſime cauens et prouidens, neq; aliter ſibi poſſe ſubueniri exiſtimans ſumpſit imperium, & breui à militibus interemptus eſt. Fuit & Valens ſuperior, et bene uenit in mentem. Et cum de hoc Valente loquimur, etiã de illo Valente, qui ſuperiorum principum temporibus interemptus eſt, aliquid dicemus. Nam huius Valentis, qui ſub Galieno imperauit, auunculus Magnus fuiſſe perhibetur. Alij tantum auunculum dicunt. Sed par in ambobus fuit fortuna. Nã & cum ille paucis diebus Illyrico imperaſſet, occaſus eſt.

PISO DECIMVSNONVS.

Hic à Macriano ad interficiendũ Valentem miſſus, ubi eum prouidum futurorum imperare cognouit, Theſſaliam conceſſit, atq; illic paucis ſibi conſentientibus ſumpſit imperium, Theſſalicusq; appellatus interemptus eſt, uir ſummæ ſanctitatis, & temporibus ſuis frugi dictus, & qui ex illa Piſonum familia ducere originem diceretur, cui ſe Cicero nobilitãdi cauſa ſociauerat. Hic omnibus principibus acceptiſſimus fuit. Ipſe deniq; Valens, qui ad eum percuſſores miſiſſe perhibetur, dixiſſe dicitur, non ſibi apud deos inferos conſtare rationem, quod quamuis hoſtem ſuum Piſonem tamen iuſſiſſet occidi, uirum, cuius ſimilem Romana Reſp. non haberet. S. C. de Piſone factum ad noſcendam

eius maieſtatem libenter inſerui. Die ſeptimo Calēdas Iulias, cum eſſet nuntiatum Piſonem à Valente interemptum, ipſum Valentem à ſuis occiſum, Aurelius Fuſcus conſularis primæ ſententiæ, qui in locum Valeriani ſucceſſerat, ait, COS: conſule. Cumq́; conſultus eſſet, diuinos inquit, honores Piſoni decerno P. C. Galienum, et Valerianum, et Saloninum imperatores noſtros eſſe confido. Neq; enim melior uir quiſquam fuit, neque conſtantior, poſt quem cæteri conſulti ſtatuam inter triumphales & currus quadriiugos Piſoni decreuerunt. Sed ſtatua eius uidetur, quadrigæ autem, quæ decretæ fuerant, quaſi transferendæ ad alium poſitæ ſunt, nec adhuc redditæ. Nam in his locis fuerunt poſitæ, in quibus thermæ Dioclitianæ ſunt exædificatæ tam æterni nominis quàm ſacrati.

AEMILIANVS VIGESIMVS

Et hoc familiare eſt populo Aegyptiorum, ut uel furioſi, ac dementes de leuibus quibusq; ad ſummæ Reip. pericula perducantur, ſæpe illi ob neglectas ſalutationes, locum in balneis non conceſſum, carnem, & olera ſequeſtrata, calciamenta ſeruilia, & cætera talia uſque ad ſummum Reip. periculum ſeditionis, ita ut armarentur contra eos exercitus, peruenerunt. Familiari ergo ſibi furore, cum quadam die cuiuſdam ſeruus curatoris, qui Ale-

xandriam tunc regebat, militarie ob hoc cæſus eſſet, quod crepidas ſuas meliores eſſe, quàm militis diceret, collecta multitudo ad domum Aemiliani du cis auceps uenit, atq; eum omni ſeditionum inſtrumento, & furore perſecuta eſt, ictus eſt lapidibus, Petitus eſt ferro, nec deſijt ullum ſeditionis telum. Quare coactus Aemilianus ſumpſit imperium, cum ſciret ſibi undecunq; pereundum. Conſenſerunt ei ægyptiacus exercitus maxime in Galieni odium, nec eius ad regendam Remp. uigor defuit. Nam Thebaidem, totamq; Aegyptum peragrauit, et quatenus potuit Barbarorum gentes forti autho ritate ſubmouit. Deniq; Alexander, uel Alexandrinus. (nam incertum id quoq; habetur) uirtutum merito uocatus eſt. Et cum contra Indos pararet ex peditionem miſſo Theodoto duce Galieno iubente, dedit pœnas, ſiquidem ſtrangulatus in carcere captiuorum ueterum more perhibetur. Tacendum eſſe non credo, quod cum de Aegypto loquor, uetus ſuggeſſit hiſtoria, ſimul etiam Galieni factum, qui cum Theodoto uellet imperium proconſulare decernere, à ſacerdotibus eſt prohibitus, qui dixe runt faſces conſulares ingredi Alexandriam non licere, cuius rei etiam Ciceronem, cum contra Gabinium loquitur, meminiſſe ſatis nouimus. Deniq; non extat memoria rei frequentatæ, quare ſcire oportet, Herennium Celſum ueſtrum parentem, q̃ conſulatum cupit, hoc, quod deſyderat, non licere. Fertur enim apud Memphin in aurea colūna Aegyptijs eſſe literis ſcriptum, tunc demum Aegyptū

liberam fore, cum in eam ueniſſent Romani faſces, & prætexta Romanorum, quod apud Proculum grammaticum doctiſſimum ſui temporis uirũ, cum de peregrinis regionibus loquitur, inuenitur.

SATVRNINVS VIGESIMVS PRIMVS.

Primus ducum Galieni tempore, ſed à Valeriano dilectus Saturninus fuit, Hic quoq; cum diſſolutionem Galieni pernoctantis in publico ferre non poſſet, & milites non exemplo imperatoris ſui, ſed ſuo regeret, ab exercitibus ſumpſit imperium, uir prudentiæ ſingularis, grauitatis inſignis, uitæ amabilis, uictoriarum barbararum etiam ubique notarum. Hic ea die, qua eſt amictus à militibus peplo imperatorio, concione adhibita, dixiſſe fertur. Commilitones bonum ducem perdidiſtis, & malum principem feciſtis. Deniq; cum multa ſtrenue in imperio feciſſet, quod eſſet ſeuerior, & grauior militibus, ab iiſdem ipſis, à quibus factus fuerat, interemptus eſt. Huius inſigne eſt, quod conuiuio diſcumbere milites, ne inferiora nudarentur, cum ſagis iuſſit, hyeme grauibus, æſtate perlucidis.

TETRICVS SENIOR VIGESIMVS SECVNDVS.

Interfecto Victorino & eius filio, mater eius Victoria, ſiue Victorina, Tetricum ſenatorem Po. Ro. præſidatum in Gallia regentem ad imperium hortata, quod eius erat (ut pleriq; loquuntur) affinis. Auguſtum appellari fecit, filiumq́; eius Cæſarem nuncupauit. Et cum multa Tetricus feliciter egiſſet, diuq; imperaſſet, ab Aureliano uictus, cum militum ſuorum impudentiam, & procacitatem ferre non poſſet, uolens ſe grauiſſimo principi, & ſeueriſſimo dedit. Verſus deniq; illius fertur, quem ſtatim ad Aurelianum ſcripſerat.

» *Eripe me his inuicte malis.*

Quare cum Aurelianus nihil ſimplex, neque mite aut tranquillum facile cogitaret, Senatorem Po. Ro. eundemq́; conſularem, qui iure præſidali omnes Gallias rexerat, per triumphum duxit eodem tempore, quo & Zenobiam Odenati uxorem cum filijs minoribus Odenati Herenniano, & Timolao, pudore tamen uictus uir nimium ſeuerus eum, quē triumphauerat, correctorem totius Italiæ fecit, ideſt Campaniæ, Samnij, Lucaniæ, Brutiorū, Appuliæ, Calabriæ, Hetruriæ, atq; Vmbriæ, Piceni, & flāminiæ, omniſq; annonariæ regionis, ac Tetricum non ſolum uiuere, ſed etiā in ſumma dignitate manere paſſus eſt, cum illum ſæpe collegam, nonnunq̄ cōmmilitonē, aliquādo ēt imperatorē appellaret.

TETRICVS IVNIOR VICESIMVS TERTIVS.

h Ic puerulus à Victoria Cæſar eſt appellatus, cum illa mater caſtrorum ab exercitu nuncupata eſſet, qui & ipſe cum patre per triumphum ductus poſtea omnibus ſenatorijs honoribus functus eſt illibato patrimonio. quod quidem ad ſuos poſteros miſit, ut Gellius Fuſcus dicit, ſemper inſignis. Narrabat auus meus hunc ſibi familiarem fuiſſe, neq; quēquam illi ab Aureliano, aut poſtea ab alijs principibus eſſe prælatum. Tetricorum domus hodieq; extat in monte Cœlio inter duos lucos contra Iſium Metellinum pulcherrima, in qua Aurelianus pictus eſt utrique prætextam tribuens, & ſenatoriā dignitatem accipiens. ab his ſceptrum coronam ciuicam picturatam de muſiuo. Quam cum dedicaſſet, Aurelianum ipſum dicuntur duo Tetrici adhibuiſſe conuiuio.

TREBELLIANVS VIGESIMVS QVARTVS.

a Vdet iam perſequi quanti ſub Galieno fuerunt tyranni uitio peſtis illius, ſiquidem erat in eo luxuria, ut rebelles plurimos mereretur, & ea crudelitas ut iure timeretur. Quare & in Trebellianum factum in Iſauria principem ipſis Iſauris ſi

bi ducem quærẽtibus, quem cum alij archipratam uocaſſent, ipſe ſe imperatrem appellauit. Monetã etiam cudi iuſſit, palatium in arce Iſauriæ conſtituit, qui quidem cum ſe in intima Iſaurorum loca munitus difficultatibus locorum, & montibus contuliſſet, aliquandiu apud Cilicas imperauit. Sed per Galieni ducem Cauſiſoleum, natione Aegyptium fratrem Theodoti, qui Aemilianum ceperat, ad campum deductus eſt uictus, et occiſus. Neq; tamen poſtea Iſauri timore ne in eos Galienus ſæuiret, ad æqualitatem perduci quauis principũ humanitate potuerunt. Deniq; poſt Trebellianum pro Barbaris habentur, & cum in medio Romani nominis ſolo, regio eorum nouo genere cuſtodiarum quaſi limes includitur locis defenſa non hominibus. Nã non ſunt ſtatura decori, non uirtute graues, non inſtructi armis, non conſilijs prudentes, ſed hoc ſolo ſecuri, quod in editis poſiti adiri nequeunt, quos quidem D. Claudius penè ad hoc perduxerat, ut à ſuis ſemotus locis in Cilicia collocaret daturus uni ex amiciſſimis omnem Iſaurorum poſſeſſionem, ne quid ex ea poſtea rebellionis oriretur.

HERENNIANVS VIGESIMVS QVINTVS.

Denatus moriens duos paruulos reliquit, Herennianum, & fratrem eius Timolaum, quorum nomine Zenobia uſurpato ibi imperio diutius quàm

fœminam decuit, Remp. obtinuit paruulos Romani imperatoris habitu proferens purpuratos, eoſdemq; adhibens concionibus, quas illa uiriliter frequentauit, Didonem, et Semiramidem, & Cleopatram ſui generis principem inter cætera prædicans. Sed de eorum exitu incertum eſt. Multi enim dicunt eos ab Aureliano interemptos, multi morte ſua eſſe conſumptos. Siquidem Zenobiæ poſteri etiam nunc Romæ inter nobiles manent.

TIMOLAVS VIGESIMVS SEXTVS

dE hoc ea putamus digna notatione, quæ de fratre ſunt digna. Vnum tamen eſt, quod eum à fratre ſeparat, quod tanti fuit ardoris ad ſtudia Romana, ut breui conſecutus, quæ inſinuauerat grāmaticus, eſſe dicatur potuiſſe, quinetiā ſummum Latinorum Rhetorem faceret.

CELSVS VIGESIMVS SEPTIMVS

oCcupatis partibus Gallicanis orientalibus, quinetiā ponti Thraciarum, et Illyrica, dum Galienus popinatur, & balneis, ac lenonibus reputat uitam, Afri quoq; authore uiuo Paſſieno proconſule Africæ, & Fabio Pomponiano duce limitis libyci Celſum imperatorem

ſum imperatorem appellauerunt peplo deæ cœleſtis ornatum. Hic priuatus ex tribunis in Africa poſitus in agris ſuis uiuebat. Sed ea iuſtitia, et corporis magnitudine, ut dignus uideretur imperio. Quare creatus per quandam mulierem Galienã nomine conſobrinam Galieni ſeptimo die interemptus eſt, atq; ab eo etiam inter obſcuros principes uix relatus eſt. Corpus eius à canibus conſumptũ eſt, ſic omnibus, qui Galieno fidem ſeruauerant, perurgentibus, & nouo iniuriæ genere imago in crucem ſublata perſultante uulgo quaſi patibulo ipſe Celſus uideretur affixus.

ZENOBIA VIGESIMA OCTAVA.

Omnis conſumptus eſt pudor, ſiquidem fatigata Rep. eouſq; peruentum eſt, ut Galieno nequiſſime agente, optime ẽt mulieres imperarent. Et qdẽ peregrina nomine Zenobia, de qua iam multa dicta ſunt, quæ ſe de Cleopatrarum, Ptolemæorumq; gente iactaret, poſt Odenatum maritum imperiali ſagulo perfuſo per humeros habitu, donis ornata, diademate etiã accepto nomine filiorum Herenniani, & Timolai, diutius quàm fœmineus ſexus patiebatur, imperauit. Siquidem Galieno adhuc regente Remp. regale mulier ſuperba munus obtinuit, & Claudio bellis gotthicis occupato. uix deniq; ab Aureliano uicta, & triumphata conceſſit in iura Roma

na. Extat epiſtola Aureliani, quæ captiuæ mulie-
ri teſtimonium fert. Nam cum à quibuſdam re-
prehenderetur, quod mulierem ueluti ducem ali-
quem uir fortiſſimus triumphaſſet, miſſis ad ſena-
tum Populumq; Romanum literis, hac ſe atteſtatio
» ne defendit. Audio P. C. mihi obijci, quod non
» uirile munus impleuerim Zenobiam triumphan
» do, næ illi, qui me reprehendunt, ſatis laudarent, ſi
» ſcirent, qualis illa eſt mulier, quàm prudens in con
» ſilijs, quàm conſtans in diſpoſitionibus, quàm erga
» milites grauis, quàm larga, cum neceſſitas poſtu-
» let, quàm triſtis cum ſeueritas poſcat. Poſſum dice
» re illius eſſe, quod Odenatus Perſas uicit, ac fuga-
» to Sapore Cteſiphontem uſque peruenit. Poſſum aſ-
» ſerere tanto apud orientales, & Aegyptiorum popu-
» los timori mulierem fuiſſe, ut ſe non Arabes, non
» Sarraceni, non Armenij commouerent. Nec ego illi
» uitam conſeruaſſem, niſi eam ſciſſem multum Roma-
» næ Reip. profuiſſe, cum ſibi, uel liberis ſuis orien-
» tis ſeruaret imperium. Sibi ergo habeant propria-
» rum uenena linguarum ii, quibus nihil placet.
» Nam ſi uiciſſe, ac triumphaſſe fœminam non eſt de-
» corum, quid de Galieno loquuntur? in cuius con-
» temptum hæc bene rexit imperium? Quid de di-
» uo Claudio ſancto, ac uenerabili duce, qui eam,
» quod ipſe Gotthicis eſſet expeditionibus occupatus,
» paſſus eſſe dicitur imperare, idq; occulte, ac pru-
» denter, ut illa ſeruaret orientalis fines imperij, ipſe
» ſecurus, quæ inſtituerat, perpetraret? Hæc oratio
indicat, quid iudicij Aurelianus habuerit de Zeno-

bia, cuius ea caſtitas fuiſſe dicitur, ut ne ulrum ſuum quidem ſciret, niſi tentatis conceptionibus. Nam cum ſemel concubuiſſet expectatis menſtruis continebat ſe ſi prægnans eſſet. Sin minus iterum poteſtatem quærendis liberis dabat. Vixit regali pompa more magis Perſico. Adorata eſt more regum Perſarum. Conuiuata eſt imperatorum more Romanorum. Ad conciones galeata proceſſit cum limbo purpureo, gemmis dependentibus per ultimam fimbriam. Media etiam coclide ueluti fibula muliebri aſtricta, brachio ſæpe nudo. Fuit uultu ſubaquilo, fuſci coloris, oculis ſupra modum uigentibus, nigris, ſpiritus diuini, uenuſtatis incredibilis, tantus candor in dentibus, ut margaritas eam pleriq; putarent habere, non dentes. Vox clara, & uirilis. ſeueritas, ubi neceſſitas poſtulabat, tyrannorum. bonorum principum clementia, ubi pietas requirebat. Larga prudenter, conſeruatrix theſaurorum ultra fœmineum modum. Vſa uehiculo carpentario, raro pilento, equo ſæpius. Fertur autem uel tria, uel quatuor millia frequenter cum peditibus ambulaſſe. Nata eſt Hiſpanorum cupiditate, bibit ſæpe cum ducibus, cum eſſet aliâs ſobria, bibit etiam cum Perſis, atque Armenis, ut eos uinceret. Vſa eſt uaſis aureis, gemmatis ad conuiuia, Quibus & Cleopatra uſa eſt in miniſterio. Eunuchos grauioris ætatis habuit. Puellas nimis raras, filios latine loqui iuſſerat, adeo ut græce uel difficile, uel raro loquerentur. Ipſa latinis ſermonibus nô uſquequaque ignara, ſed ut loqueretur pudore cohibi-

te, loquebatur & ægyptiace ad perfectum modum. Hiſtoriæ alexandrinæ, atq; orietalis ita perita, ut eam epithomaſſe dicatur. Latinã autem græce legerat. Cum illam Aurelianus cepiſſet, atq; in conſpectum ſuũ ductam ſic appellaſſet. Quid ô Zenobia auſa es inſultare Romanis imperatoribus? Illa dixiſſe fertur. Imperatorem te eſſe cognoſco, qui uincis, Galienum, & Aureolum, & cæteros principes non putaui. Victoriam mei ſimilem credens in conſortium regni uenire, ſi facultas locorum pateretur, optaui. Ducta eſt igitur per triumphum ea ſpecie, ut nihil pompabilius Po. Ro. uideretur. Iam primum ornata gemmis ingentibus, ita ut ornamentorum onere laboraret. Fertur enim mulier fortiſſima ſæpiſſime reſtitiſſe, cum diceret ſe gemmarum onera ferre non poſſe. Vincti erant præterea pedes auro, manus etiam cathenis aureis, nec collo aureum uinculum deerat, quod ſcurra perſicus præferebat. huic ab Aureliano uiuere conceſſum eſt. Fertur'q; uixiſſe cum liberis matronæ iam more Romanæ data ſibi poſſeſſione in Tiburti, quæ hodie'q; Zenobia dicitur non longe ab Adriani palatio, atq; ab eo loco, cui nomen eſt Conche.

VICTORIA TRICESIMA.

On tam digna res erat, ut etiam Victorina, ſiue Victoria in literas mitteretur, niſi Galieni mores hoc facerent, ut memoria dignæ etiam mulieres cen-

ſerentur. Victoria enim, ubi filium, ac nepotem à militibus uidit occiſos, Poſthumum, deinde Lollianum, Marium etiam, quem principem milites nuncuparunt, interemptos, Tetricum, de quo ſuperius dictum eſt, ad imperium hortata eſt, ut uirile ſemper facinus auderet. inſignita eſt præterea hoc titulo, ut caſtrorum ſe diceret matrem. Cuſi ſunt eius numini ærei, aurei, & argentei, quorum hodieq; forma extat apud Treuiros, quæ quidem non diutius uixit. Nam Tetrico imperante (ut pleriq; loquuntur) occiſa. Vt alij aſſerunt, fatali neceſſitate conſumpta. Hæc ſunt, quæ de triginta tyrannis dicenda uidebantur, quos ego in unũ uolumen iccirco contuli, ne ſi de ſingulis ſingula quæq; narrarẽ, naſcerẽtur indigne faſtidia, & ea, quæ ferre lector non poſſet. Nunc ad Claudium principem redeo, de quo ſpeciale mihi uolumen, quamuis breue, merito uitæ illius uidetur edendũ. Addito fratre ſingulari uiro, ita ut de familia tam ſancta, & tam nobili ſaltem pauca referantur. Studioſe in medio fœminas poſui, ad ludibrium Galieni, quo nihil prodigioſius paſſa eſt Resp. Romana. Duos etiam nunc tyrannos quaſi extra numerum, quod Galieni eſſent temporibus, additurus, unum, qui fuit Maximini temporibus, alterum, qui Claudij, ut tyrannorum triginta uiri hoc uolumine tenerentur. Quæſo qui expletum iam librum acceperas, boni conſulas, atq; hoc uolumini tuo uolens addas, quos ego quemadmodum Valentem ſuperiorem huic uolumini, ſic poſt Claudium, & Aurelianum iis, qui inter Ta-

nitum, & Dioclitianum fuerunt, addere deſtina-
ueram. Sed errorem meum mœror hiſtoriæ dili-
gentiæ tuæ eruditionis auertit. Habeo igitur grati-
am, quod titulum meum prudentiæ tuæ benignitas
impleuit. Nemo in templo pacis dicturus eſt me fœ-
minas in tyrannos, cum riſu & ioco tyrannas ui-
delicet, & tyrannides, ut ipſi de me ſolent iactare,
poſuiſſe. Habent integrum numerum ex arcanis
hiſtoriæ in meas literas datum. Titus enim, & Cen-
ſorinus, quorum unus, ut dixi, ſub Maximino, al-
ter ſub Claudio fuit, qui ambo ab iiſdem militi-
bus, à quibus purpura uelati fuerant, interempti
ſunt.

TITVS.

DOcet Dexippus, nec Herodiãus tacet,
omnesq; qui talia legenda poſteris tra-
diderunt, Titum Tribunum Mauro-
rum, qui à Maximino inter priua-
tos relictus fuerat, timorẽ uiolentæ mortis, ut alij
dicunt, inuitum uero, & à militibus coactum, ut
pleriq; aſſerunt, imperaſſe. Atq; hunc intra paucos
dies poſt uindicatam defectionem, quam conſularis
uir magnus Maximino parauerat, à ſuis militi-
bus interemptum. Imperaſſe autem menſibus ſex.
Fuit hic uir de primis erga Remp. domi, foriſq;
laudabilis, ſed imperio parum felix. Alij dicunt
ab Armenijs ſagittarijs, quos Maximinus, ut Ale-
xandrinos & oderat, & offenderat; principem fa-
ctum. Nec mireris tantum eſſe uarietatem de homi-

ne, cuius uix nomen agnoſcitur. Huius uxor Calphurnia fuit ſancta, & uenerabilis fœmina de genere Cenſorinorum, idest Piſonum. Quam maiores noſtri uniuiriam ſacerdotem inter ſacratiſſimas fœminas adorarent. Cuius ſtatuam in templo Veneris adhuc uidemus argolicam, ſed amatam. Hæc uniones cleopatranas habuiſſe perhibetur. Hæc lancem centum librarum argenti, cuius pleriq; poëtæ meminerunt, in qua maiorũ eius expreſſa oſtenderetur hiſtoria. Longius mihi uideor proceſſiſſe, quàm res poſtulabat, ſed quid faciam? Omnis ſcientia naturæ facilitate uerboſa eſt. Quare ad Cenſorinum reuertar hominem nobilem, ſed qui non tam bono, quàm malo Reip. ſeptem diebus dicatur imperaſſe.

CENSORINVS.

Cenſorinus uir planè militaris, & antiquæ in curia dignitatis. COS. II. præfectus prætorij, III præfectus urbi, IIII proconſul, III conſularis, legatus prætorius. II, IIII ædilitius. III quæſtorius, extra ordinem quoque legatione Perſica functus, etiam ſarmatica. Poſt omnes tamen honores, cum in agro ſuo degeret ſenex, atq; uno pede claudicans uulnere, quod bello perſico Valeriani tẽporibus acceperat, factus eſt imperator, & ſcurrarũ ioco Claudius appellatus eſt. Cũq; ſe grauiſſime gereret, neq; à militibus ob diſciplinã cenſoriã ferrĩ

poſſet, ab iis ipſis, à quibus factus fuerat, interēptus eſt. Extat eius ſepulchrum, in quo grandibus literis circa Bononiam inciſi ſunt omnes eius honores, ultimo tamen uerſu aſcripto. Felix ad omnia, infeliciſſimus imperator. Extat eius familia Cenſorinorum nomine frequentata, cuius pars Thracias odio rerum Romanarum, pars Bithyniam petijt. Extat etiam domus pulcherrima adiuncta gentibus flauijs, quæ quondam Titi principis fuiſſe perhibetur. Habes integrum numerum triginta tyrannorum, qui cum maleuolis quidem, ſed bono animo cenſaberis. Da nunc cuiuis libellum non tam diſerte, quàm fideliter ſcriptum. Neque ego eloquētiam uideor pollicitus eſſe, ſed rem, qui hos libellos, quos de uita principum edidi, non ſcribo, ſed dicto, & dicto cum ea feſtinatione, quam ſiquid uel ipſe pronuſero, uel tu petieris, ſic perurges, ut reſpirandi non habeam facultatem.

EIVSDEM FIRMVS,

m Inuſculos tyrannos ſcio pleroſq; tacuiſſe, aut breuiter præteriſſe. Nam & Seuet. Tranquillus emendatiſſimus, & candidiſſimus ſcriptor Antonium Vindicem tacuit contentus eo, quod eos curſim perſtrinxerat. Et Marius Maximus, q Auidium Marci temporibus Albinum, & Nigrum Sauri non ſuis proprijs libris, ſed alienis innexuit. Et de Suetonio non miramur, cui familiare fuit amare breui

tatem. Quid Marius Maximus homo omnium uerboſiſſimus, qui & mythoſtorias ſe uoluminibus implicauit, non ad iſtam deſcriptionem, curamq́; deſcendit. At contra Treuellius Pollio ea fuit diligentia, eaq; cura in edendis bonis, malisq; principibus, ut etiam triginta tyrannos uno breuiter libro concluderet, qui Valeriani, & Galieni nec multo ſuperiorum, aut inferiorum fuere principum temporibus. Nobis etiam ſi non tamen minima fuerit cura, ut dictis Aureliano, Tacito, et Floriano, Probo etiam magno, ac ſingulari principe, cum dicendi eſſent Carus, Carinus, & Numerianus, de Saturnino, Bonoſo, Proculo, & Firmo, qui ſub Aureliano fuerant, non taceremus. Scis enim mi Baſſe quanta nobis contentio proxime fuerit cum amatore hiſtoriarum M. Fonteio, cum ille diceret, Firmum, qui Aureliani temporibus Aegyptum occupauerat, latrunculum fuiſſe non principem. Contra ego, mecumq́; Rufus Celſus, & Ceionius Iulianus, & Fabius Soſianus contenderent, dicentes illũ & purpura uſum, & percuſſa moneta Auguſtum eſſe uocatum, Quin etiam numos eius Seuerus Archontius protulit. De græcis autem, ægyptijsq; libris conuicit illum αὐτοκράτωρα in edictis ſuis eſſe uocatum. Et illi quidem aduerſum nos contendenti hæc ſola ratio fuit, quod dicebat Aurelianũ in edicto ſuo non ſcripſiſſe, quod tyrannum occidiſſet, ſed quod latrunculum quendam à Rep. remouiſſet, proinde quaſi dignitatis princeps nomine debuerit tyrannum appellare hominem tenebra-

rum, aut non ſemper latrones uocitauerunt: magni principes eos, quos inuadentes purpuras necauerunt. Ipſe ego in Aureliani uita prius quàm de Firmo cuncta cognoſcerem, Firmum non inter purpuratos habui, ſed quaſi quendam latronem, q̄d iccirco dixi, nequis me oblitum exiſtimaret mei. Sed ne uolumini, quod breuiſſimum promiſi multa connectam, ueniamus ad Firmum. Firmo patria Seleucia fuit, tametſi pleriq; græcorum alterá tradunt ignari eo tempore ipſo tres fuiſſe Firmos, quorum unus præf. Aegypti, alter dux limitis Africani, idemq; proconſul. Tertius iſte Zenobiæ amicus, ac ſocius, qui Alexádriam Aegyptiorum incitatus furore perſuaſit, & quem Aurelianus ſolita uirtutum ſuarum felicitate contriuit. De huius diuitijs multa dicuntur. Nam & uitreis quadraturis bitumine, alijsq; medicamentis inſertis domum introduxiſſe perhibetur, & tantum habuiſſe de chartis, ut publice ſæpe diceret, exercitum ſe alere poſſe papyro, & glutino. Idem & cum Blemijs ſocietatem maximam tenuit, & cum Sarracenis, naues, quoque ad Indos negotiarias ſæpe miſit, ipſe quoq; dicitur habuiſſe duos dentes elephanti pedũ denum, è quibus Aurelianus ipſe ſellam conſtituerat facere additis alijs duobus, in qua Iupiter aureus, & gemmatus ſederet, cum prætexta ponendus in templo Solis apenninis ſortibus additis, quem appellari uoluerat Iouem conſulem, uel conſulentem. Sed eoſdem dentes poſtea Carinus mulieri cuidam dono dedit, quæ lectum ex ijs feciſſe nar

ratur, & quia nunc ſcitur, & ſciri apud poſteros nihil proderit, taceo. ita donum iudicum Ioui optimo maximo conſecratum per deterrimum principem, et miniſterium, libidinis factum uidetur pretium. Fuit tamen Firmus *ſtatura ingenti, oculis foris eminẽtibus, capillo criſpo, fronte uulnerata, uultu nigriore reliqua parte corporis candidus, ſed piloſus, atq; hiſpidus, ita ut eum pleriq;* Cyclopem *uocarent.* Carne *multa ueſcebatur,* Struthionem *ad diem comediſſe fertur.* Vini *nõ multum bibit, aquæ plurimum, mente firmiſſimus, neruis robuſtiſſimus, ita ut triarium uinceret, cuius* Varro Aelius *meminit.* Nam *& incudem ſuperpoſitam pectori conſtanter alijs tundentibus pertulit, cum ipſe reclinis, ac reſupinus, & curuatus in manus penderet potius quàm iaceret.* Fuit *tamen contentio, cum* Aureliani *ducibus ad bibendum, ſiquando eum tentare uoluiſſent.* Nam *quidam* Burburus *nomine de numero uexillariorum notiſſimus potator, cum ad bibendum eundem prouocaſſet, ſitulas duas plenas mero duxit, & toto poſtea conuiuio ſobrius fuit.* Et *cum ei* Burburus *diceret.* Q*uare non feces bibiſti? reſpondit ille.* Stulte *terra non bibitur.* Leuia *perſeqmur, cum maiora dicenda ſint.*

Hic *ergo contra* Aurelianum *ſumpſit imperium ad defendendas partes, quæ ſuperant* Zenobiæ. Sed Aureliano *de* Carris *redeunte ſuperatus eſt.* Multi *dicunt laqueo uitam eum finiſſe, aliud edictis ſuis oſtendit, nã'q; cum eum uiciſſet, tale edictum* Romæ *proponi iuſſit.* Amantiſſimo *ſui*

» Po·Ro·Aurelianus Auguſtus·S·D·Pacato undiq; gẽ/
» tium toto, qua patet, orbe terrarum, Firmum etiam
» latronem Aegyptium barbaricis motibus æſtuan-
» tem, & fœminei propudij reliquias colligentem, ne
» plurimum loquar, fugauimus·obſedimus, cruciaui=
» mus, & occidimus·Nihil eſt romulei Quirites, quod
» timere poſſitis·Canon Aegypti, qui ſuſpẽſus per la/
» tronem improbum fuerat, integer ueniet, ſi uo-
» bis cum ſenatu concordia, cum equeſtri ordine a=
» micitia, cum prætorianis affectio·Ego efficiam, ne ſit
» aliqua ſolicitudo Romana·Vacate ludis, Vacate cir/
» cenſibus·Nos publicæ neceſſitates teneant·Vos oc-
» cupent uoluptates·Quare ſanctiſſimi Quirites, &
reliqua·Hæc nos de Firmo cognouiſſe ſcire debui-
ſti, ſed digna memoratu·Nam ea, quæ de illo Au-
relius Feſtiuus libertus Aureliani ſigillatim retu-
lit, ſi uis cognoſcere, eundem oportet legas, maxi-
me cum dicat Firmum eundẽ inter crocodilos un-
ctum crocodilorum adipibus nataſſe, & elephan
tum rexiſſe, & hippopotamos ediſſe, & ſedentem
ingentibus ſtruthionibus uectum eſſe, & quaſi uo
litaſſe·Sed hæc ſcire quid prodeſt? Cum et Iunius,
& Salluſtius taceant res leues de iis, quorum ui-
tas ſcribendas arripuerint, non enim ſcimus qua-
les mulos Clodius habuerit, aut mulas·T· Annius
Milo, aut utrum tuſco equo ſederit Catilina an
ſardo·Vel quali chlamyde Pompeius uſus fuerit,
an purpura·Quare finem de Firmo faciemus ue-
nientes ad Saturninum, qui contra Probum impe
rium ſibimet in orientis partibus uindicauit·

DE SATVRNINO.

SAturninus oriũdus fuit Gallus ex gente hominum inquietiſſima, & auida ſemper uel faciendi principis, uel imperij. Huic inter cæteros duces, qui uere ſummus uideretur, Aurelianus limitis orientalis ducatum dedit ſapienter præcipiens ne unq̃ Aegyptum uideret. Cogitabat enim quãtũ uidemus uir prudentiſſimus Gallorum naturam, et uerebatur, ne ſi perturbidã ciuitatem uidiſſet, quò eum natura ducebat è ſocietate quoque hominum duceretur. Sunt enim Aegyptij, ut ſatis noſti, uiri uentoſi, furibundi, iniurioſi, atq; adeo auidi nouarum rerũ, liberi uſq; ad cantilenas publicas cupientes, uerſificatores, epigrammatarij, mathematici, aruſpices, medici. Nam et Chriſtiani, Samaritæ, & q̃bus præſentia ſemper tempora cum enormi libertate diſplĩceant. Ac nequis mihi Aegyptiorum iraſcatur, & meum eſſe credat, quod in literas retuli, Adrianĩ epiſtolã ex libris Phlegontis liberti eius proditam, ex qua penitus Aegyptiorum uita detegitur, indidi.
» Adrianus Auguſt. Seruiano COS. S. Aegy-
» ptum, quam mihi laudabas Seruiane cariſſime, to-
» tam didici leuem, pendulam, & ad omnia famæ
» momenta uolitantem. Illi qui, Serapin colunt,
» Chriſtiani ſunt, & deuoti ſunt Serapi, qui ſe Chri
» ſti epiſcopos dicunt. Nemo illic archiſynagogus iu-
» dæorum, nemo Samarites, nemo Chriſtianorũ præ
» ſbyter, non mathematicus, non aruſpex, non aliptes.

Ipſe ille patriarcha, cum Aegyptum uenerit, ab alijs Serapidem adorare, ab alijs cogitur Chriſtum, genus hominum ſeditioſiſſimum, uaniſſimum, iniurioſiſſimum, ciuitas opulenta, diues, fœcunda, in qua nemo uiuat otioſius. Alij uitrũ conflant, ab alijs charta conficitur, omnes certe limphiones cuiuſcunq; artis & uidentur, & habent. Podagroſi quod agant habent, cæci quod agant habent, cæci quod faciant, ne chiragrici quidẽ apud eos otioſi uiuunt. Vnus illis deus eſt, hunc Chriſtiani, hunc Iudæi, hunc omnes uenerantur, & gentes, & utinam melius eſſet morata ciuitas digna profecto ſui profunditate, quæ pro ſui magnitudine totius Aegypti teneat principatum. Huic ego cuncta conceſſi, uetera priuilegia reddidi, noua ſic addidi, ut præſenti gratias agerent, deniq; ut primum inde diſceſſi, & in filium meum Verum multa dixerunt. Et de Antinoo quæ dixerunt comperiſſe te credo. nihil illis opto, niſi ut ſuis pullis alantur, quos quemadmodũ fœcundant, pudet dicere. Calices tibi albos, fortes, diuerſi coloris tranſmiſi, quos mihi ſacerdos templi obtulit tibi, et ſorori meæ ſpecialiter dedicatos, quos tu uelim feſtis diebus conuiuijs adhibeas. Caueas tamen, ne his Africanus noſter indulgenter utatur.

Hæc ergo cogitãs de Aegyptijs Aurelianus iuſſerat, ne Saturninus Aegyptum uideret, et mente quidem diuina. Nam ut primum Aegyptij magnam poteſtatem ad ſe ueniſſe uiderunt, ſtatim clamauerũt. Saturnine Aug. dij te ſeruent, & ille quidẽ, quod negari non poteſt, uir ſapiens, de Alexandrina ciui

tate mox fugit, atq; ad Palæſtinam redijt. Ibi tñ cũ
cogitare cœpiſſet tutum ſibi non eſſe, ſi priuatus ui-
ueret, depoſita purpura ex ſimulachro Veneris,
cum chlamyde uxoria militibus circunſtãtibus a
mictus, & adornatus eſt. Auum meum ſæpe dicen
» tem audiui ſe interfuiſſe, cum ille adoraretur. Fle
» bat inquit, & dicebat, neceſſarium ſi non arrogan
» ter dicam, Reſp. uirum perdidit. Ego certe inſtaura
» ui Gallias. Ego à Mauris poſſeſſam Africam red
» didi. Ego Hiſpanias pacaui. Sed qđ prodeſt? omnia
hæc affectato ſemel honore perierunt. Et cum eum
» animarent, uel ad uitam uel ad imperium, qui in
» duerunt purpuram, in hæc uerba diſſeruit. Neſci-
» tis amici, quid mali ſit imperare. Gladij, & tela
» noſtris ceruicibus impendent, imminent haſtæ un
» diq;, undiq; ſpicula, ipſi cuſtodes timentur, ipſi comi
» tes formidantur, non cibus pro uoluptate, non iter
» pro authoritate, non bella pro iudicio, non arma
» pro ſtudio. Adde quod omnis ætas in imperio repre
» henditur. Senex eſt quiſpiam, inhabilis uidetur, ſin
» minus, ineſt furor, nam quod imperatorem me cu
» pitis, in neceſſitatem mortis me trahitis. Sed habeo
» ſolatium mortis, ſolus perire non potero. M. Sal-
uidienus hanc ipſius orationem uere fuiſſe dicit, et
fuit re uera non parũ literatus. Nam et in Africa
rhetoricæ operam dederat, Romæ frequentauerat
pergulas magiſtrales. Et ne longius progrediar, di
cendum eſt, quod præcipue ad hunc pertinet. Erra
re quoſdam ſcio, & putare hunc eſſe Sarturnum,
qui Galieni temporibus imperium occupauit, cum

is longe alius fuit. Etiam Probo penè nolente ſit occiſus. Fertur autem Probus & clementes ad eum literas ſæpe miſiſſe, & ueniam eſſe pollicitum, ſed milites, qui cum eo fuerant, non credidiſſe. Obſeſſum denique in caſtro quodam ab iis, quos Probus miſerat, inuito Probo eſſe iugulatum. Longum eſt friuola quæq; connectere, et odioſum dicere, Quali ſtatura fuerit, quo corpore, quo decore, quid biberit, quid comederit, ab alijs iſta dicantur. Quæ prope ad exemplum nihil proſunt. Nos ad ea, quæ ſunt dicenda, redeamus.

DE PROCVLO.

PRoculo patria Albigauni fuere poſiti in alpibus maritimis domi nobiles, ſed maioribus latrocinantibus, atq; adeo pecore, ac ſeruis, & iis rebus, quas adduxerat, ſatis diues. Fertur deniq; eo tempore, quo ſumpſit imperium, duo millia ſeruorum ſuorum armaſſe. Huic uxor uirago, quæ illum in hanc præcipitauit dementiam, nomine Sampſo, quod ei poſtea inditum eſt. Nam antea Viturgia nominata eſt. Filius Herennianus, quem & ipſum quinquennium ſi impleſſet (ita enim loquebatur) dicaſſet imperio. Homo, quod negari non poteſt, optimus, idemq; fortiſſimus, ipſe quoq; latrociniis aſſuetus, qui tamē armatam ſemper egerit uitam. Nam & multis legionibus tribunus præfuit, & fortia edidit facta, & quoniam minima quæq; iucunda ſunt, atque

habent aliquid gratiæ, cum leguntur, tacendum non eſt, quod & ipſe gloriatur in quadam ſua epiſtola, quam ipſam melius eſt ponere, quàm de ea plurimum dicere. Proculus Metiano affini. S. D. Centum ex Sarmatia uirgines cepi. Ex his una nocte decem iniui, omnes tamen, quod in me erat, mulieres intra dies XV. reddidi. Gloriatur, ut uides, rem ineptam, & ſatis libidinoſam, atque inter fortes ſe haberi credit, ſi criminum denſitate caleſcat. Hic tamen, cum etiam poſt honores militares ſe improbe, & libidinoſe, tamen fortiter ageret; hortantibus Lugdunenſibus, qui & ab Aureliano grauiter contuſi uidebantur, & Probum uehementiſſime pertimeſcebant, in imperium uocatus eſt ludo penè, & ioco, ut Oneſimus dicit, quod quidem apud nullum alium reperiſſe me ſcio. Nam cum in quodam conuiuio ad latrunculos luderetur, atque ipſe decies imperator exiſſet, quidam non ignobilis ſcurra, Aue inquit, Auguſte. Allatáq; lana purpurea, humeris eius iunxit, eumq; adorauit, timor inde conſciorum, atque inde iam exercitus tentatio, & imperij. Non nihilum tamen Gallis profuit. Nam Alemannos, qui tunc adhuc Germani dicebantur, non ſine gloriæ ſplendore contriuit, nunquam aliter quàm latrocinandi pugnans modo. Hunc tamen Probus fugatum uſque ad ultimas terras, & cupientem in Francorum auxilium uenire, à quibus originem ſe trahere ipſe dicebat, ipſis prodentibus Francis, quibus

ſamiliare eſt ridendo fidem frangere, uicit, & interemit. Poſteri eius etiam nunc apud Albingaunos agunt, qui ioco ſolent dicere, ſibi non placere eſſe uel principes, uel latrones. Hæc digna memoratu de Proculo didiciſſe memini. Veniamus ad Boſum, de quo multo minora condidi.

DE BONOSO.

Bonoſus homo Hiſpanienſis fuit, origine Britanus, Galla tamē matre, ut ipſe dicebat, Rhetoris filius, ut ab alijs comperi, pædagogi literarij, paruulus patrem amiſit, atque à matre fortiſſima educatus, literarum nihil didicit. Militauit primum inter ordinarios, deinde inter equites, duxit ordines, tribunatus egit, dux militis rhœtici fuit, bibit quantum hominum nemo. De hoc Aurelianus ſæpe dicebat. Non ut uiuat natus eſt, ſed ut bibat. Quem quidem diu in honore habuit cauſa militiæ. Nam ſiquando legati Barbarorum undecunque gentium ueniſſent, ipſis propinabat, ut eos inebriaret, atque ab his per uinum cuncta cognoſceret. Ipſe quantumlibet bibiſſet, ſemper ſecurus, & ſobrius, &, ut Oneſimus dicit ſcriptor uitæ Probi, adhuc in uino prudentior. Habuit præterea rem mirabilem, ut quantum bibiſſet, tantum mingeret, neque unquam aut eius pectus, aut uen

ter, aut ueſica grauaretur. Hic idem, cum quodam tempore in Rheno Romanas luxurias Germani incendiſſent, timore ne pœnas daret, ſumpſit imperium, idq; diutius tenuit, quàm rebatur. Nam longo, grauiq; certamine à Probo ſuperatus, laqueo uitam finiuit. Tunc quidem iocus extitit. Amphoram pendere non hominem. Filios duos reliquit, quibus ambobus Probus pepercit. Vxorem quoque eius in honore habitam, & uſque ad mortem ſalario præſtito. Fuiſſe enim dicitur, ut & auus meus dicebat, fœmina ſingularis exempli, & familiæ nobilis gentis Gotthicæ, quam illi Aurelianus uxorem idcirco dederat, ut per eum à Gotthis cuncta cognoſceret. Erat enim illa uirgo regalis. Extant literæ ad ſenatum Thraciarum ſcriptæ, de iis nuptijs, & donis, quæ Aurelianus Bonoſo dari nuptiarum cauſa iuſſit, quas ego inſerui. » Aurelianus Auguſtus Gallonio Auito. S. Superioribus literis ſcripſeram, ut optimates Gotthicas apud Perinthum collocares decretis ſalarijs, non ut ſinguli acciperent, ſed ut ſeptem ſimul unum conuiuium haberent. Cum enim diuiſæ accipiunt, & illæ parum ſumunt, & Resp. plurimum perdit. Nunc tamen, quoniam placuit Bonoſo Hunilam dari, dabis ei iuxta breue infraſcriptum omnia, quæ præcipimus, ſumptu etiam publico nuptias celebrabis. Breuis numerus fuit. tunicas palliolatas, hyacinthinas, ſubſericas, tunicam auro clauatam ſubſericam librilem unam. interulas dilores duas, &

reliqua, quæ matronæ conueniunt. Ipſi dabis aureos philippeos cētum, argenteos Antoninianos mille, æris HS decies. Hæc me legiſſe teneo, de Bonoſo, & potui quidem horum uitam præterire, quos nemo quærebat. Attamen, nequid fidei deeſſet, etiam de ijs, quæ didiceram, intimanda curaui. Superſunt mihi Carus, Carinus, & Numerianus, nam Dioclitianus, & qui ſequuntur maiore ſtylo dicendi ſunt.

a b c d e f g h i K l m n o p q r ſ t
u x y z aa bb cc dd ee ff gg hh
ii KK ll mm nn oo
Omnes ſunt quaterniones.

VENETIIS IN AEDIBVS ALDI,
ET ANDREAE SOCERI
MENSE IVLIO.
M. D. XVI.

AL DVS

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE